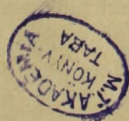

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI
TANÁREGYESÜLETI
KÖZLÖNY

SZERKESZTI
DR. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM
1932—1933.

BUDAPEST, 1933.

KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA BUDAPEST MÚZEUM-KÖRÚT 6.

TARTALOM

I. Értekezések, cikkek.

	Oldal
<i>Arató Amália</i> : A túlterhelés a középiskolában.....	254
<i>Bihari Ferenc</i> : Az 1931/32. évi értesítők szemléje	1
<i>Dávid László</i> : Sajó Sándor halálára	150
<i>Dongó Orbán</i> : Sajó Sándor mint tanárvezér	175
<i>Ember István</i> : Szellemtörténet és történettanítás	249
<i>Fenyvessy László dr.</i> : Az embertan tanításának sürgős helyesbítéséről	151
✓ <i>Kisparti János dr.</i> : A középiskola sorsa	89
<i>Madai Gyula dr.</i> : Belső munka a jövőért	193
— : felszólalása a kultuszkérdés általános vitájában	273
<i>Marczell Ágoston dr.</i> : Az igazi mester	126
<i>Mező Ferenc dr.</i> : A középiskolai ifjúság testi kultúrájához	276
<i>Pintér Lajos</i> : Racionális redukció a latin nyelvtani anyagok tanításában	33
<i>Pütroff Pál dr.</i> : Lelket a középiskolába!	195
<i>Regős József</i> : A munkáltató tanítás eredményeinek kísérleti meg- vizsgálása	227
<i>Reibner Márton dr.</i> : A reálgimnázium új latin tanterve	12
<i>Róder Pál</i> : Az iskolapolitikai célkitűzések gyakorlati megvalósítása	221
<i>Sajó Sándor</i> : Négyesy László	121
<i>Wagner József dr.</i> : A gyorsírástanítás új helyzete a középiskolában	260
✓ <i>Zibolen Endre dr.</i> : A középiskola és a modern társadalom	293
A középiskolai tanárok tisztelgése Hóman Bálint miniszternél	49
A középiskolák újabb reformja	169
<i>Apponyi Albert gróf</i>	145
<i>Sajó Sándor</i>	146

II. Figyelő.

<i>B. L.</i> : Ásványtani és biológiai nyári tanfolyam	39
<i>Balogh Béla dr.</i> : Ifjúságunk fogainak állapota	17
<i>Bozzay Zoltán</i> : A latin nyelv a reáliskolában	203
<i>Cato</i> : Balogh József úr megint cikkezett.	230
<i>Hettesheimer Ernő</i> : A Modern Nyelveket Tanító Tanárok Magyarországi Szövetségének budapesti gyűlése	156
<i>Holstein Gyula dr.</i> : Az iskolai adományok és jutalmak sorsa 1933-ban	283
<i>Jámbor György dr.</i> : A tanárok szolgálati szabályzata	131
<i>Kardeván Károly dr.</i> : A postarabló, a deltoid és dr. Szabó László ..	133
— : Tanítsunk-e az első osztályban idegen nyelveket?	199
<i>Kemenes Antal dr.</i> : Az iskola igazságszolgáltatása és az élet.....	158
<i>Temesy Győző</i> : A középiskolák cserkészete az értesítők tükrében	153
— : Nagyjelentőségű kísérlet a földrajzi nevek egységesítésére	154
<i>Waisch István</i> : Tanítsunk-e külön retorikát	200
<i>Zibolen Endre dr.</i> : A munkaiskoláról	232

III. Egyesületi Élet.

	Oldal
Az Országos Középiskolai Tanáregyesület LXVI. közgyűlése	51
<i>Madai Gyula dr.</i> elnöki megnyitója	51
<i>vitéz Esztergomy Ferenc</i> főtitkári jelentése	55
<i>Édes Jenő</i> gondnoki jelentése	62
<i>Németh József</i> pénztári jelentése	64
<i>Messik Béla</i> jelentése a Segélyző-Alapról	66
<i>Madai Gyula dr.</i> felköszöntője a kormányzóra	66
<i>Sajó Sándor</i> beszéde a Kossuth-szobornál	66
<i>vitéz Bessenyei Lajos dr.</i> beszéde a Csokonai-szobornál	67
<i>vitéz Kőszegi Frigyes</i> beszéde a hősök emlékművénél	68
<i>Debrecenben</i>	78
Igazgatósági és választmányi ülés jegyzőkönyve	70
A közgyűlés jegyzőkönyve	72
I. rendkívüli közgyűlés	95
Az igazgatósági és a választmányi ülés jegyzőkönyve	95
A rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve	97
II. rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve	204
Gondnoki jelentés	206
Választmányi ülés	182, 285
A Tanárok Nevelő Háza alapjának számadásai és költségvetése	162
Budapesti Tanári Kör	79, 99, 160, 186, 209, 234
Debreceni Tanári Kör	40, 162, 187, 264
Győrkerületi Tanári Kör	81
Miskolci Tanári Kör	101, 137
Vasmegyei Tanári Kör	210
A Természettudományi Szakosztály megalakulása	212, 237
Tájékoztatás balatonfüredi üdülőházunkról	238
A balatonfüredi üdülők	266
A Budapesti Tanári Kör memoranduma a középiskolai reform ügyében	235
Az új tandíjrendelet hatása	264
A tanári jóléti intézmények keletkezésének története	179
<i>Édes Jenő</i> : Régi és új egyesületi céljaink	181
Egyesületi Hír	23
Egyesületünk tisztelgése Szily államtitkár úrnál	135
Főnökváltozás ügyosztályunkban	21
Négyesy László halála	135
Szily Kálmán államtitkár látogatása a Csokonai-villában	21
Szolgálati pragmatika-bizottság	136

IV. Hírek.

Kitüntetések, kinevezések, áthelyezések, megbízások, stb. 23, 43, 82,	
113, 137, 164, 188, 212, 239, 267, 288, 305	
Halottaink	27, 46, 84, 114, 141, 165, 190, 214, 242, 268, 306

V. Könyvszemle.

<i>Apponyi Henrik gróf</i> : Őti- és vadásznaplóm Indiából és a Himalájából	247
<i>Baden-Powell lord</i> : A boldogulás ösvényein (<i>Grünfeld Ferenc dr.</i>)	307
<i>Csengery János</i> : Vergilius Aeneise (N.)	166
<i>Gréb Julius dr.</i> : Zipser Volkskunde (<i>Lám Frigyes dr.</i>)	271
<i>Györfly István</i> : Szegedi rováások (<i>Kardován Károly</i>)	219
<i>Hoffstaetter u. Peters</i> : Sachwörterbuch der Deutschkunde (<i>Grünfeld Ferenc dr.</i>)	32
<i>Horváth Kálmán</i> : Magyar Diákkalauz.....	32

<i>Horváth K.—Polgár S.—Vargha Gy. : A növények élete (Kanszky Márton dr.)</i>	246
<i>Katolikus Lexikon (Grünfeld Ferenc dr.)</i>	165
<i>Kornis Gyula : Az államférfi (Kf.)</i>	243
<i>Lux Gyula : Modern nyelvoktatás (S.)</i>	191
<i>Magdics Gáspár : A természettudomány útjai Istenhez (Oszti József)</i>	219
<i>Magyar Pedagógiai Lexikon (Pedagógus)</i>	85
<i>Mahrholz Werner : Deutsche Literatur der Gegenwart (Grünfeld Ferenc dr.)</i>	30
<i>Makkai János : Germánia új utakon (Kp.)</i>	217
<i>Marczell Agoston : Magyarok (Dávid László)</i>	27
<i>Marczell Mihály dr. : A bontakozó élet, III. (Gruber Miklós dr.)</i>	167
<i>Méhes Gyula dr. : Kémiai kísérletek (G. c.)</i>	143
<i>Migray József : A Marxizmus csődje (Bihari Ferenc)</i>	292
<i>Molnár Dezső : Limanovai magyar győzelem (Boleszlaky Gyula)</i>	218
<i>Nagy Miklós dr. : A magyar országgyűlés könyvtárának katalógusa 1866—1930 (Pl.)</i>	306
<i>Négyesy László : Kazinczy pályája (Elek Oszkár)</i>	87
<i>Nazdroviczky Lajos : Vadászemlékeim (Karl Lajos dr.)</i>	247
<i>Osváth Gedeon dr. : Küzdő lelkek (N.)</i>	119
<i>Pintér Jenő : Magyar Irodalomtörténet, V. kötet (Sajó Sándor)</i>	115
<i>Pintér Jenő dr. : A budapesti tankerület 13. számú Értesítője (N.)</i> ..	48
<i>Rüblein Richárd dr. : A tanítók, óvók és a nem állami tanárok ellátásának rendezéséről szóló 1924. évi XXVIII. t.-c. ismertetése és magyarázata (Jámbor György)</i>	144
<i>Sauvageot Aurelien : Francia-magyar és magyar-francia nagy kézi szótár (Jámbor György dr.)</i>	28
<i>Stuhlmann Patrik dr. : Az ifjúkor lélektana (Zwolen Endre dr.)</i>	190
<i>Thompson—Temesi : Rolf (Sz. Gy.)</i>	30
<i>Törös László dr. : A nagykorósi Arany János-Társaság Évkönyvei (Kardeván Károly dr.)</i>	272
<i>Trikál József : Az új ember (e.)</i>	268
<i>Tuszkai Ödön : A serdülő kor (Bihari Ferenc)</i>	29
<i>Új Magyar Vetés</i>	144
<i>Weszely Ödön dr. : A gyermektanulmány jelentősége és problémái (Bihari Ferenc)</i>	246
— : A szellemi képességek fejlesztése (Bihari Ferenc)	191
— : Legújabb áramlatok a neveléstudomány terén (Bihari Ferenc) ..	192
— : Pedagógia (B. F.)	308
<i>Wichmann : Eigengesetz und bildender Wert der Lehrfächer (Grünfeld Ferenc dr.)</i>	31
<i>Wogciechowsky József : Sipos Pál élete és matematikai munkássága (Pécs Aladár)</i>	269

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat

ESZTERGOMY FERENC
főtítkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.,
Telefon: J. 331-94.

Szerkeszti

Dr. NAGY PÁL

I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek

NÉMETH JÓSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

Az 1931/32. évi értesítők szemléje.

A középiskolai értesítők évről-évre élénk és értékes beszámolót nyújtanak a középiskolában egy év alatt elvégzett kultúrmunkáról és örömmel látjuk, hogy az egyes intézetek nemcsak a rendes, megszabott munkát végzik el, hanem az adott körülmények közt speciális kultúrmunkát is termelnek s iparkodnak az iskola javára felhasználni a haladás eszközeit

Az értesítők külső kiállítása és belső tartalma évről-évre emelkedő irányzatot mutat, bár még helyenként találunk klisészerű igazgatói jelentéseket, semmitmondó alkalmi beszédeket, közhelyekből összerótt programmértekezéseket, ezek száma azonban mindinkább fogy.

Az értesítők anyagának kereteit felsőbb rendeletek állapítják meg. Sajnos, sok igazgató önkényesen megbolygatja a szokásos rendet s nem követi az utasításokat, ami nehézzé teszi az áttekintést. Felesleges közölni az elvégzett anyagot, ami minden intézetben egy, elég, ha a módszeres értekezleten felvett változó részeket közöljük, az olvasmányokat (de ne így: „részletek Aeneis VI. énekéből”), a könyv nélkül megtanulandókat, a felsőbb osztályú magyar írásbeli dolgozatokat. A mult esztendőben közzétett „Szemlém”-ben bizonyos kérdéseket vetettem fel, amelyekre az igazgatóktól részletes beszámolókat vártunk, sajnos, az idén sem kapunk egyöntetűen szerkesztett feleleteket. Sok helyen hiányosak a tanulókra vonatkozó adatok, egy értesítő pláne csak a névsort közli az érdemjegyek nélkül, eltérők a statisztikai adatok, hiányzik a százalékszerű kimutatás, s hiányos a tandíjmentesség kimutatása is. Hiányosak az ifjúsági körökről, internátusokról szóló jelentések, az érettségi vizsgálat eredménye. Egy értesítőben szó sem volt az érettségi vizsgálatról, pedig, ha az érettségi vizsgálat későbbben van, jelenjék meg az értesítő is később. Érdekesnek tartom megjegyezni, hogy az év elején megtartott javítóvizsgálatok eredményéről teljesen hiányzik a beszámolás.

Ha helyes az összeállításom, a mult évben százötvenhét középiskola működött. Ebből 29 gimnázium (2 áll., 2 kir. kath., 14 szerzetes, 8 ref., 2 ev., 1 izr.); 70 reál-gimnázium (31 áll., 4 kir. kath., 5 közs. vagy társ., 12 szerz., 11 ref., 5 ev., 2 izr.); 18 reáliskola (12 áll., 4 katonai, 2 közs.);

16 leánygimnázium (1 közs., 2 társ., 9 rk., 2 ref., 1 ev., 1 izr.) ; 23 leány-líceum (10 áll., 4 közs., 2 rk., 2 ref., 1 ev., 4 magán) és egy leánykollégium. Fejlődésben vannak az esztergomi Szt. Ferencr. rg., bpesti Szt. Margit lg., esztergomi érs. lg., bpesti Notre Dame ll., szolnoki áll. ll., kecskeméti ref. ll. — Az ország legnépesebb intézetei : Budapesten a VIII. k. rg. 971 r. és 49 mt. ; VII. rg. 916 r., 59 mt. ; VI. ll. 893 r., 89 mt. ; VII. g. 771 r., 44 mt. — Vidéken legnagyobb létszámú intézet a debreceni ref. g. 866 r., 20 mt. ; debreceni piar. rg. 663 r., 67 mt. ; szegedi rg. 645 r., 27 mt. ; szegedi piar. g. 621 r., 6 mt. Viszont az ország legkisebb intézete a pestszentlőrinci Kalmár Ilona-féle ll. 3 tanulóval, akik közül 2 jeles és 1 jó eredménnyel végzett.

A *programmértékezések* javarésze a szerzetes és ref. iskolák lapjain jelennek meg, aránylag kevés a fővárosi állami intézetekben. Az értekezések felölelik az iskolai élet majdnem minden vonatkozását, vannak köztük nagyon értékes, nagyobb nyilvánosságra kívánczó tanulmányok is. — A múlt évben lezajlott Szt. Erzsébet-jubileummal kapcsolatban *Stuhlmann Patrik*, a gödöllői prem. rend igazgatója, az ifjúságnak a szociális karitászra való kinevelését kívánja, *Blazovich Jákó* (győri benc. g.) pedig Szt. Erzsébet karitatív munkásságának bemutatása után arra figyelmeztet, hogy „a középiskola nem állhat némán a kor leghangosabb kérdése előtt, s nem szabad az ifjúság szociális képzését sem az egyetemi, sem az egyéni önképzés feladatává tenni“. „A modern társadalmi és szociális élet ismeretét külön tantárgyban kell tanulni és ki kell bővíteni az ifjúsági körök működését szociális tevékenységgel. *Szolomayer Tasziló* (bpesti bencés rg.) is külön tárgyként akarja a szociológiát tanítani, *Karl Lajos* (debreceni piar. rg.) és *Kisparti János* (bpesti piar. g.) beszédeiben szintén a tanulók szociális kiképzését hangsúlyozza. — Nagy szolgálatot tett a kath. nevelőknek *Gáspár Pál* dr. (bpesti érs. rg.) azzal, hogy XI. Pius pápa 1929. évi enciklikáját a nevelésről lefordította. Ez a körlevél az iskolakérdésnek és nevelésnek jogi és erkölcsi elveit a kath. egyház álláspontjáról nézve, világosan és egyszerűen fejt ki, s főbb pontjai : a nevelés célja, az egyház hivatása, a család jogai, az állam feladatai a nevelés terén, a sport és atlétika, a laikus iskolák veszélyei, a tanár lelke, a nevelés akadályai. — A vallásos gondolat központi jellegét teszi a középiskolai nevelésben a nevelés központjává egy nagyon szépen felépített előadásban református szempontból *Thuróczy László* (békési ref. rg.), aki a diák életét a presbiteri egyházi élet szellemében akarja teljesen berendezni és a cselekvő valóságosság szolgálatába állítani. — Az ifjúság jövője iránti aggodalom szólal meg *Waitsch István* (jászberényi rg.) és *Kiss Kázmár* dr. (Wagner rg.) cikkeiben. W. magas színvonalú cikkében félti az iskolát és az ifjúságot a technikai civilizáció eszményeket romboló hatásától, mely a maga lapos és szűk körű felfogásával, hedonista világnézetével, tömegösztönökre számító szellemi termékeivel ostromolja az iskola magascélú, a lelket magasságra inspiráló idealizmusát. — *Kiss Kázmér* dr. is a materializmus érvényesülését látja a mai gépkultúrában, s örömmel tapasztalja, hogy a modern pedagógia saját fegyverét fordítja ez irányzat ellen, mikor megalkotja a „cselekvés“, a „munka“ iskoláját (*Lay*, *Kerschensteiner*). Ám a munka magában nem nemesít, hisz az állat is dolgozik, az iskola feladata az, hogy a munkába minél több humánusmot vigyen bele és ez a klasszikus hagyományok ápolása, a művészi kérdés, a nemzeti öncélúság és vallásos erkölcsi jellem kialakítása útján történik.

Nemzeti, erkölcsi szempontok vezetik *Bessenyei Lajos* dr. tollát (debreceni ref. g.), amikor „az egyéniség kinevelésének határai“ címen a korunkban túltengő individualizmussal szemben azt hangoztatja, hogy amikor az egész világ forrong, az én valóságos diadalszekéren hurcoltatja magát, mialatt az általános emberi értékek fénye elhalaványodik s magunk körül elasszonyosodott férfiakat és elférfiasított asszonycsudákat látunk, az iskolai nevelés feladata az, hogy az egyéni túltengéseket szorítsa vissza határai közé az iskolai munkásság egész területén, a testnevelés, sport az erkölcsi és szellemi képzés minden részében. Amikor a kultúra csődje fenyeget, a vis educandi kell, hogy szolgáltatassa az emberiesség igaz értékeit.

Spranger lélektani irányának hatása alatt írja meg *Gálos Bernát* (bpesti cist. g.) értekezését a serdülő kor lélektanáról, amelyet minden tanárnak el kell olvasnia. A leányiskolák tanárai figyelmét pedig *Porcsalmy Zoltán* újpesti II-i tanár dolgozatára hívom fel, aki *Else Crone Die Psyche der weiblichen Jugend*, 1928. című könyve alapján nagyon ügyesen rajzolja meg az ifjú leány különböző típusait (anyai, vallásos, romantikus, művészi, praktikus, erotikus, intellektuális típusokat), amely típusok egyes jellemvonásait már az iskola keretében felismerhetjük.

Szekeres Bónis (bpesti bencés rg.) ismerteti az intézetükben berendezett félinternátusi intézményt, amelyre különösen a fővárosi tanulóknak van szükségük, akik szüleik nappali elfoglaltsága miatt az iskolán kívüli időt rendszerint kellő felügyelet nélkül töltik el.

Nagyon öröndetes, hogy az iskolák kezdik rendszeresen kioktatni a tanulókat a helyes és gazdaságos tanulás módjáról. *Hanvai Ilona* dr. (bpesti VIII. közs. II.) szülői értekezleten előadott beszédében ügyesen foglalja össze a közkézen forgó füzetek alapján az idevágó tudnivalókat. A középiskolai tanítás csekély eredményének egyik oka mindenestre abban keresendő, hogy a tanulók, különösen kezdetben, az elemi iskola után nem tudják a tanulás munkáját úgy elvégezni, hogy az eredményes legyen, de az eredménytelenségnek vannak más okai is, amint ezt *Ruzsanyi Béla* (szentgotthárdi rg.) megállapítja. Helyesen részletezi, hogy az okokat a tananyagban, a tanárban, a tanulóknban, a környezetben s végül a tanévnek sok szünetnappal és háromhavi vakációval való megrövidítésében kell keresni. Megjegyezzük azonban, hogy amit R. a tanár hibáiról mond, az igazán nem való abba az értesítőbe, amelyet szülők és tanulók egyaránt olvasnak.

A magyar középiskola központi tárgyról, a magyar nyelv és irodalom tanításáról csak egy dolgozatot találtunk. *Böröcz Marcell* (pécsi cist. rg.) a M. Tud. Akadémia Nyelvművelő Bizottságának munkáját és a Magyarosán c. nyelvművelő folyóirat támogatását kívánja az iskolától. „Bele kell oltani a tanulók lelkébe a magyar szó nagyobb, forró szeretetét a zamatos, szép stílus iránti érzéket.”

A klasszikai oktatás őszinte szeretete hatja át *Hollós István* (kisvárdai rg.) két cikkét, amelyben a görög-latin műveltséget, mint a mi kultúránk szerves részét mutatja be. *Pintér Lajos* (kaposvári rg.) pedig kitűnő módszertani érzékkel mutatja be, hogyan lehet az érettségi vizsgálaton először kézbevevett klasszikusok megértésére szolgáló elegendő szókincset a tanítás folyamán a tanulókkal megszereztetni. Ennek az eljárásnak az eszköze a szótanulás kellő ökonómiája, melyet a szóképzés, szófejtés rokonértelmű és alakú szavak megkülönböztetése támogat. *Genthon Mária* (bpesti Soph. lg.) pedig hosszú című, de rövidre

szabott közleményében arra mutat rá, hogyan könnyíti meg az előző latin tanítás a francia nyelv elsajátítását. A modern nyelvek tanítására két érdemes cikket találtunk. Az egyikben vitéz *Féjes Andor* szülői értekezlet keretében ismerteti meg a szülőkkel a modern nyelvek tanításának módját. A régi módszerek bemutatása után ismerteti Hartmann és Roden módszereit. Maga azt tapasztalta, hogy direkt módszerrel a kezdőfokon igen szép látszólagos eredményt lehet elérni, különösen el lehet sajátítani a helyes kiejtést, de a felsőfokon, ahol a szókinész az auktorok szerint tetemesen bővül, az egyszeri hallás nem elegendő, itt komoly, otthoni szótanulásra van szükség. Cáfolja azt a felfogást, hogy a magyar fiúnak nem volna nyelvérzéke. *Medgyesi Natália* (bpesti Erzs. II.) „Kulturkunde“ című cikkében ügyesen csoportosítja az olvasmányok alapján elvégzett anyagot, amely a német nép lelki világának és műveltségének megismeréséhez vezet. Az iskola pár órájában folyékonyan beszélni idegen nyelven nem lehet, a célt azonban a Kulturkunde szókészlete alapján meg lehet közelíteni módszeres és következetes eljárással. Valamikor nagy port vert fel a művészi nevelés ügye. Erről a valóban fontos tárgyról csak egy cikk szól. *Székelly Erzsébet* (bpesti Soph. Ig.) azt hangsúlyozza, hogy az iskola a műemlékeket és műtárgyakat, a természeti szépségeket élmény gyanánt szemléltesse, megjegyzi azonban, hogy erre a művészettörténet két évi tanítása alatt nem igen kerülhet sor.

Az értesítők tanulmányrovata az idén sokszor foglalkozik a munkatanítás időszerű kérdésével, külön cikkben *Masszi István* (pécsi r.) „Jegyzetek a középiskolai fizika módszertanához“ című referátumában szemléltető tanmenetet adja 16 munkaórának. Megállapítja, hogy a V. K. M.-től kiadott Tájékoztató célravezetően mutatja meg a tanulói kísérletezések módját. Ugyancsak nagyon értékes tanulságokat nyújt *Óveges József* (tatai piar. rg.) dolgozata a fizikai gyakorlatokról. *Csengő Nándor* (bpesti V. r.) cikkében: „A kémiai munkáltató tanítás és módszere“ megállapítja, hogy ma már nem annyira az iskolák tantervéből van vita, hanem inkább a módszer területén szólnak a diszkussziók. A módszertani reform a régi iskola passzívításra ítélt tanulóját az iskola cselekvő lényévé léptette elő s előadásmódszere helyébe az egész osztály dolgoztatása lépett. Maga a munka azonban nem lehet cél, hanem csak eszköze a logikai célnak, nem cél a gyakorlati eredmény sem, sem a kézügyesség megszerzése, hanem ezen eszközök felhasználásával a logikai élmények közvetlen átélése, a megfigyelés, az ok és okozati kapcsolatok önálló keresése s a következtetés művelete nyomán főcél a gondolkodás fejlesztése. *Grabovszky Kamill* (bp.esti II. r.) az intézetben eddig folyt kémia tanítás érdekese történetét rajzolja meg Szabó József (1855), Say Móric dr. (1858.), Hankó Vilmos dr. (1885) és Toborffy Zoltán tanárok működésének ismertetésével. *Koronczy Teofil* (székesfehérvári cis. rg.) ügyesen állítja össze a mechanika általános részét s helyes módszertani utasításokkal mozditja elő a tanulók öntevékenységet. *Baranyó Ernő* (egri r.) pedig a másodfokú függvény szélső értékeinek kiszámítására ad gyakorlati utasítást.

Az értekezések során ki kell emelnem *Semetkay József* nagy tájékozottsággal megírt 28 oldalas tanulmányát (sálgótarjáni társ. rg.) a csehszlovákiai magyar ifjúság helyzetéről. A csehszlovák magyar ifjúság történeti öntudata állandóan gyöngül, elveszti faji vonásait, mert az idegen államiság, a szociális élet, az iskola, a környezet, sőt már a család sem ápolja benne a mult tudatát és érzéseit. Az irodalomban

mélyíti a szakadékok. Móricz Zsigmond, Ady Endre, Szabó Dezső a radikális irány nemzetellenes, a nyugatosok megalkuvó irodalma csak művei forognak ott közkezen, de ezekből mindent tanulhatnak, csak nemzeti érzést nem. Az ifjúsági mozgalmak közt egyedül a katolikus Prohászka-körök szállnak sikerrel szembe a sarlósok marxista törekvéseivel.

Kornis Gyula v. államtitkár a piarista öregdiákok összejövetelén mondott beszédében arra mutat rá, hogy az országszerte erősödő öregdiák-szervezetekben négy motívum ereje érvényesül. Az öreg diákok először hálájukat akarják a visszaemlékezés erejével kifejezni az iskola és tanárok iránt, a második indíték a boldog gyermek- és ifjúkorra való visszaemlékezés öröme, harmadszor arra akarnak példát adni, hogy kell az iskolát és a tanárságot szeretni és megbecsülni, végül a negyedik indíték a szolidaritás érzelme, mely egymás megsegítésében nyilvánul.

Az iskolatörténeti monografiák sorában magasan kiemelkedik *Kopp Tibor* dr. írása a bp. Madách-gimnázium 50 éves történetéről.

Még több értekezés is megérdemelné a bővebb ismertetést, helyszűke miatt azonban csak cím szerint soroljuk fel. Bodor József: Nagy nevelők a világtörténelemben (bp. X. rg.). Kiss Albin: A nemzetközi nevelés (pécsi cis. rg.). Fischer László dr.: Az ideges tanár (bp. II. rg.). Klaniczay Sándor: Iskola, internátus, szülői ház (bp. ev. g.). Császár Ernő dr.: Papp Ferenc dr. (bp. tanárképző). Kiss István: Jellemnevelés az internátusban (mezőtúri ref. rg.). Kubinyi Bertalan: Tanulóink pályaválasztása (bp. IV. r.). Kóhn Zoltán dr.: Tervezet a VIII. o. izr. vallástani összefoglalásához (bp. Zsidó rg.). Gondán Felicián: Szarvas Gábor és intézetünk (bajai cis. rg.). Bcdnár Remig dr.: Kálmán herceg és a premontreiek (gödöllői rg.). Bozzay Zoltán: A reáliskola fejlődése (bp. V. Bolyai reál). Tordai Ányos: Zirc régi és új emlékezete (bajai cistercita reál-gimnázium). Szüts László: A sportkör negyvenéves evezős osztálya (győri állami reál). Fírbás Oszkár: A nyolcvanéves szegedi állami reáliskola. Gaál László: A párszi hitvallás (karcagi ref. reál-gimn.). Biczó Ferenc: Kazinczy Ferencnek férjére vonatkozó kiadatlan levelei (kaposvári közs. II.). Szirák Ferenc: A tragikum körvonalai Ádám sorsában (kiskúnfélegyházi közs. rg.). Lőrincz Jenő: A XX. század magyar lírikusai (makói rg.). Fábrián Gyula: Faludy útrakél (iskolai színjáték, szombathelyi r.). Nagyfalusy Lajos: Rosty Kálmán élete (kalocsai g.). Valent István: Verseggy hamvainak hazaszállítása (szolnoki rg.). Égner Sándor: Attila szerepe Matteo M. Boiardo Orlando Inamorató-jában (szegedi lg.). Ekmann János: A jelenkor török költészete (keszthelyi premontrei g.). Willer József: Az angol nyelv a magyar középiskolában (bp. III. rg.). Osztie József: A költő (Goethe) anyja (szentesi rg.). Gerő Simon: Mire tanítja Goethe az ifjúságot (pesti zsidó rg.). Kech István: Gusztáv Adolf emlékezete (bp. ev. g.). Widlein János dr.: A mezőberényi német nyelvjárás (szarvasi ev. rg.). Polgár Sándor: A történelmi tájékozódás időszerű kérdései (békési ref. rg.). Csuthy Gyula: Az olasz pásztoroköltészet hatása (pécsi r. nev. int.). Baják Mihály: Diákélet a régi Rómában (pécsi g.). Barcza Leander: Kőszeg hős védelme 1532-ben. Boharesik Pál: Exakt tudományok és modern műveltség (szegedi piar. g.). Pauer Arnold: Vasvármegye természeti emlékei, 66 oldal (szombathelyi prem. g.). Scheitz Antal: Környezetünk és a baktériumok (kecskeméti r.). Almássy László: A sí (gyöngyösi rg.).

Egyes intézetek célszerűtlen elhelyezése miatt az idén is folyta-

tódnak a panaszok, viszont büszkén számolnak be új épületükről a szombathelyi áll. r., a kecskeméti piarista rg., az aszódi ev. rg., a bajai cist. rg. és a bpesti zsidó rg. Új helyiségbe költözött a redemptorissza rend bp. I. lg., a bp. I. közs. ll. új épülete is megvalósulás felé halad. A gödöllői prem. rg. épülete elé Kálmán herceg bronz lovasszobrát állították fel, a szobrot Róna József szobrász készítette.

A középiskolákat többször meglátogatják közéletünk világi és papi kitűnőségei. Karafiáth Jenő dr. miniszter meglátogatta a bpesti V. rg.-ot, Szily Kálmán államtitkár a szombathelyi r.-t, Schwöder Erwin dr. h. államtitkár a szombathelyi r. és kecskeméti rg.-t. Karafiáth miniszter megjelent Ulbrich Sándor bpesti ág. rg. tanár temetésén. A gödöllői prem. rg.-ot meglátogatták Kertész K. Róbert államtitkár, Hannauer István püspök, Sipőcz Jenő polgármester, Teleki Pál gróf, Herczeg Ferenc. Angelo Lotti pápai nuncius a bpesti angolkisasszonyok ll.-át, a kalocsai g.-ot, Glattfelder Gyula püspök a szegedi piar g.-ot, Majláth Gusztáv püspök a bp. II. érs. rg.-ot, Zichy Gyula püspök a kalocsai g.-ot, Ravasz László püspök a kiskúnhalasi rg.-t, Remenyik Sándor erdélyi költő a bp. I. rg. önképzőkörében, Mécs László felvidéki költő pedig a pécsi rk. lg. önképzőkörében költeményeket olvasott fel. Tagliavini Károly bp. egyetemi olasz tanár a bpesti V. és VI. rg.-ban meghallgatta az olasz órákat és meglelgedését fejezte ki.

A rendes iskolai ünnepeket az intézetek a szokott keretekben ünnepelték meg, ezeken kívül felsőbb rendeletre megünnepelték Goethe centenáriumát és Gyóni Géza emlékét. Jubileumi ünnepeket rendeztek: A bpesti VII. g. fennállásának 50-ik, a sümegi r. a 75-ik, a szegedi r. a 80-ik, a bpesti II. érs. rg. és bpesti Baár-Madas leánynevelőintézet, Lázár Piroska dr. ll. a 25-ik és a bpesti II. r. 50-ik évfordulóján. A székesfehérvári r. Kuthy József dr., volt igazgatójának a bpesti VIII. közs. r. Horváth Cirill dr., Cseh Lajos, Szerényi Géza, Nyilassy Lajos arcképét leplezte le. A bpesti ev. g. Rácz László tanárnak emléktáblát, Göbi Imrének sírkövet állított a bpesti II. érs. rg. Sebők Imre arcképét leplezte le. A bpesti I. közs. ll. híres énekkarának diadalmas szereplését ismerteti külföldi kirándulása kapcsán.

Az iskolák ünnepesein elhangzott beszédek közül az Értesítők többet megörökítettek. Ezek: Erdélyi Gyula dr.: A kereszténység ereje Szent Erzsébet életében (pécsi rk. lg.). Kísparti János dr. négy beszéde Szent Erzsébetéről (bpesti piar. g.). Czobor László: Vaszary Kolos (bpesti bencés rg.). Gróh József dr.: Vaszary Kolos emlékezete (esztergomi bencés g.). Takács István dr.: Szent Benedek ünnepén (esztergomi bencés g.). Balogh István dr.: Szilágyi Erzsébet emlékezete (bpesti I. ll.). Leopold Antal dr. Rosty Kálmánról (kalocsai g.). Gáspár Lajos dr. Emlékbeszéd Sebők Imréről (bpesti II. érs. rg.). Liszt Nándor dr.: Vajnóczky István temetésén (debreceni piar. rg.). Raffay Sándor dr.: Az evangéliumi lélek (aszódi ev. rg.). Székely József dr.: Az élet egy elágazásánál (nagykálói rg.). Ravasz László: A szülőkhoz (bpesti Baár-Madas). Kupinszky Sándor: piarista deákhősök előtt (debreceni piar. rg.). Szomolányi József: Cserkészavatás. Világháború hősei (váci piar. rg.). Sabján János: 75. évzáraskor (sümegi r.).

Nyugalomba vonulásuk alkalmával emléklapot kaptak: Kovács János, Malatinszky Gyula (bpesti VI. g.), Cseh Lajos (bpesti VIII. közs. r.), Bereczky Sándor (bp. VII. ev rg.), Vende Ernő (pécsi r.), Jánky Sándor (tatai piar. rg.), Bán Márton (váci piar. g.), Fóris Miklós (bpesti Baár-Madas), Bábich Pál (békéscsabai ref. rg.).

Az intézetek emléksorokkal búcsúznak meghalt kartársuktól. Ez év halottai: Bartos József (bpesti piar. g.), M. Populini Marianne M. Horváth Jolán (angol kis. lg.), Müller József bp. (V. r.), Mikes László (bp. III. rg.), Szemethy Béla, Lechner Tibor, Dabsy László (bpesti VII. g.), Wirth Gyula, Oslay Ferenc (bpesti II. rg.), Ulbrich Sándor (bpesti ev. g.), Witmann Ferenc dr., (bpesti tanárképző), Nyilasy Lajos dr. (bp. közs. r.) Dörre Tivadar (pesti VI. r.), Henyey Emil (bpesti II. r.), Straub L. Gyula (bpesti Veres Pálné lg.), Csehák Lajos (nyiregyházi ev. rg.), Király László (szentesi rg.), Szelenyi Ödön dr. (hódmezővásárhelyi ref. rg.), Csósz László (kecskeméti piar. r.), Vajnóczky István (debreceni piar. rg.), Gécsányi Gusztáv (soproni ev. rg.).

A *tanulók erkölcsi és fegyelmi magatartása* általában jó volt. A tanárság át van hatva attól az igazságtól, hogy az iskola munkájának igazi eredménye nem az általános ismeretek kaoszában, hanem a neveléssel kifejlesztett erkölcsi tartalom hatékonyságában van (bpesti piar. g.). Több panasz hangzik el a szülői nevelés fogyatékoságai és az iskolán kívüli tényezők káros behatása miatt. „A felsőbb osztályú tanulók közt részben a közélet szabadabb felfogása, részben a leleményes reklámmal kezükbe kerülő sajtótermékek káros hatásait váltottak ki (ceglédi rg.).” A társadalmi életben mutatkozó diszharmónia az iskolában is mutatja hatását. A családi és gazdasági élet romlása, az erkölcsi alap megrendülése, a naponként megújuló egyéni és családi tragédiák, a technikai és sportélet rohamos előretörése, túlzásai, tanítványaink lelki életét valósággal kizökkentik a megszokott egyensúlyból (bpesti II. r.). A bpesti ciszterciák szerint „Az iskola fegyelmi élete a fővárosban sokszor megdöbbentő mélységeket takar.” A bp. II. rg. szerint jól bevált a felső osztályos tanulók felügyelői megbízatása és az a rendelkezés, hogy az osztályhetesek mindennap a tanítás után jelentést tettek az igazgatónak az osztály állapotáról. Több intézetben a cserkészek segédkeztek az iskola külső rendjének biztosításában. A szarvasi ev. gimn. eltiltotta a fehérkesztyű viselését azzal a megokolással, hogy a mostani nehéz idők nem hivalkodó, divathajhászó, hanem szerény és lemondani tudó, kisigényű fiataltságot kívánnak.

Állandó panasz volt eddig az iskolába *vasúton bejáró tanulók* viselkedése ellen, az idevonatkozó felsőbb rendelet következtében foganatosított intézkedések azonban, úgylátszik a jelentésekből, valamit segítettek a bajon. Több helyen a tanítás és hazautazás közti időben tanári felügyelet alatt állnak a tanulók. Az esztergomi bencés gimnáziumban külön tanár felügyel a diákszállások ügyeire és a bejáró tanulók részére olcsó vagy ingyen ebédet ad. Egyik értesítő arra figyelmeztet, hogy a vasúton való bejárás teljes eltiltása érzékenyen érintené a falusi szülőket és a várost túlságos előnybe juttatná a falu felett. A bajai ciszt. gimn. szívtelenségnek mondja a V. K. M. rendelet szigorú végrehajtását. A debreceni piarista reálgimnázium igazgatója egyenként hallgatta ki a vasúton bejáró tanulókat és megdöbbentő adatokról szerzett tudomást.

A *tanulmányi állapot* a statisztikák szerint állandóan javult. Mikor azonban azt látjuk, hogy a tanulók egyötöde elégtelen és háromötöde elégséges eredményt mutat és számbavesszük az elégséges eredményű tanulók igazi tudását, az eredményt nem lehet jónak mondani. Sok intézet elégedetlen az elért eredménnyel és keresi az eredménytelenség okait. A szombathelyi r. a tanulmányi állapot elégtelenségének okát az általános gazdasági lerongyolódásban, a hiányos táplálkozásban,

az otthoni nevelés elégtelenségében és abban látja, hogy a tankötelezettség miatt a középiskolába sok oda nem való elem tódul. A budapesti cisztercita gimnázium szerint az ifjúság sportolása nagy nyugtalanságot okoz és sokalja az iskolai egyesületek számát és a tanulók iskolánküli elfoglaltságát. A pápai bencés reál-gimnázium az elemi és középiskola közt nagy szakadékot lát a tanítás módszerében. A városokban úgy lehetne segíteni a bajon, hogy az egyik elemi iskola párhuzamos osztályában középiskolai módszer szerint tanítanának. Más intézet szerint a baj abban van, hogy a középiskolába kerülő tanulók nem ismerik a tanulás gazdaságos és helyes módját. Hogy a tanulók otthoni munkája mennyi időt kíván, számokban mutatja be a budapesti ev. gimnázium. A ceglédi reál-gimnázium szerint tanulóink közt kevés az igazi tehetséges, a többség közepes és sok az igazán gyenge tanuló. A gazdasági élet válsága arra kényszeríti a szülőket, hogy még a tehetségtelen gyermekeket is taníttassák. Az igazgató hivatalos felvilágosítása lemondással vagy ingerült érzékenységgel találkozik. Nem nagyon változtatott a helyzeten az úgynevezett rostavizsga sem, bár egyes intézetek elismerik, hogy a IV. és V. oszt. tanulók szorgalmát fokozta a vizsgától való előzetes félelem. (Bp. II. r., bp. X. rg., bp. III. rg.)

A *középiskolai reform* megvalósítására több intézetben érdekes megfigyeléseket olvasunk. A budapesti cisztercita gimnázium azt írja, hogy az iskolai reform nem érte el célját, mert a tanításnak megszűnt a központosító ideája, az anyag elosztása nem egyensúlyozott, a sokféle célkitűzés és anyagzsúfoltság útját állja, hogy az anyag mélyjáratú feldolgozást kapjon. Így az érettségi német írásbelinél több volt a nehézség az idén, mint az eltörölt számtandolgozatnál. A szombathelyi premontrei gimnázium hibáztatja, hogy a tanterv egyes tárgyakból az óraszámhoz viszonyítva nagy anyagot ölel fel, az utasítások pedig még többet kívánnak. Ehhez járul az iskolaévnék megrövidítése. A budapesti X. reál-gimnázium aggodalommal kérdi, hogy a latin nyelvnek III. osztályban való bevezetésével nem fogyatkozik-e meg a gramatikai tudás? Nem lát javulást a német nyelvben az alsó osztályokban a felemelt órák mellett sem, viszont kevesli a VII. és VIII. osztályok német óráinak a számát. Az V. osztályban nehéznek tartja Liviust, viszont a VI. osztályban elhagyandó Cícero. Sajnálja, hogy a magyar történelem megint egy évre szorult, a mennyiségtan bővített anyagának kellő begyakorlása nincs elég idő. A miskolci ref. leány-gimnázium helyesli, hogy a latin nyelv már a III. osztályban kezdődjék. A kisvárdai reál-gimnázium szerint a IV. osztályú tanulók a kémia anyagát nehezen értik meg.

A budapesti cisztercita gimnázium szerint hiba az, hogy az elemi iskola enyhe mértéket alkalmaz és ha el akarjuk kerülni, hogy esetleges egyetemi felvétel rostálja meg a jelentkezőket, vissza kell állítani az I. osztályú felvételi vizsgálatot. A győri reál-gimnázium is nagyobb szigorúságot kíván a felvételnél s a felvételnél nem elégedett meg az elemi IV. osztály bizonyítványával, hanem az összes előző bizonyítványok alapján válogatta ki a tanulókat. Az így kiválogatott anyag aztán be is vált. A budapesti X. reál-gimnázium az elemi iskoláktól kért ajánló levelet a felvételhez.

A tanév megrövidítését több igazgató teszi szóvá, a nyíregyházi ev. liceum szerint ez az intézkedés megint aktuálissá teszi a túlterhelés kérdését.

A gimnáziumban a múlt évben felsőbb rendelet szerint a szülők

a görög nyelv helyett szabadon választhattak modern nyelvet is. A tanulók nagyobb része a modern nyelv mellett döntött. Így a budapesti VII. gimnáziumban 27 görög, 76 angol, a miskolci gimnáziumban 36 görög, 53 angol, a debreceni ref. gimnáziumban 44 görög, 22 angol nyelvet választott, míg a váci piarista gimnázium teremhiány miatt csak görögöt tanított, viszont a szarvasi gimnáziumban minden tanuló franciára iratkozott.

A miskolci gimnázium igazgatója szerint nagy visszaesése volna az emberi gondolatnak, hogy a görög kultúra alapvető értékei a szülők plebiszcituma alapján ismeretlen fantomokká váljanak Magyarországon.

Nagy élénkséget keltett a középiskolai tanításban a felsőbb rendelet értelmében több intézetben behozott *munkáltató módszer* a fizikában és a természetrajzi tárgyakban. Egynéhány tanári beszámolóval már a programtervezések kapcsán is foglalkoztunk és az igazgatói jelentések egyértelműen vallják, hogy a fizikai munkáltató tanítás eredményesebbé és érdekesebbé teszi a tanítást, tanulást egyaránt. Csak az anyagiak beszerzése okozott az intézetekben nagyobb gondot. Ezen azonban a tanár lelkesedése könnyen győzött. Általában úgy láttuk, hogy a tanárság az egyetemen nyert csekély didaktikai kiképzését iparkodik fejleszteni és a kor színvonalához emelni. A szekszárdi, csongrádi, jászberényi tanárok csoportos hospitálásokat végeztek, amikor egy-egy tanár úgynevezett bemutató, mintaórát rendezett. A kaposvári községi 11., jászberényi reálgimnázium és debreceni ref. gimnázium tanárai saját költségükön utaztak Budapestre, hogy nagyobb híré bpesti kollégáik újabb módszereikkel dolgozó óráin hospitáljanak.

Egyes intézetek természetrajzi tanárai a tanítás eredményesebbé tételére sok fáradtsággal *botanikus kertetek* rendeztek be. (Bp. II. r., győri állami 11., jászberényi, szentesi, szolnoki, gyöngyösi reálgimn., szombathelyi real stb.)

Mindenki elismeri a szemléltető oktatásnak kiváló modern eszközét, a *filmoktatás* hasznosságát, azonban a középiskolai filmoktatás ma érvényben levő módjával nagyon sok iskola elégedetlen. Igaza van a balassagyarmati reálgimnáziumnak, hogy az oktatás követelményeinek mindenben megfelelő filmekből a növendékek másfél óra alatt többet tanulnak, mintha azokról napokig tanultak volna tisztán könyvből, de a filmoktatás mai alakja nem felel meg céljának. A pécsi leánygimnázium is örömmel vette, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a filmoktatást át fogja szervezni, mert eddig a technikai rész lebonyolítása nehézkes volt és az előadás idejének megállapítása rendszertelen. A szegedi real igazgatója megállapítja, hogy a filmelőadások szintje a multhoz képest nem változott és egyes filmelőadások egyáltalában nem kötik le a tanulók érdeklődését. A filmek tárgyai rendszertelenül következnek egymásután s feldolgozásuk a tanulói ifjúság értelmi színvonalára alatt marad. Az alsó- és felsőosztályú tanulók számára külön kell rendezni filmelőadásokat. A győri real igazgatója írja: Kínos volt hallani gyerekszájból: Ezért sem volt érdemes elvesztegetni két órát. Komoly kifogásokat közölnek a filmoktatás mai rendszere ellen a tatai piarista, a szombathelyi premontrai, a pápai bencés reálgimn. Banner Benedek dr. a békéscsabai áll. 11. külön cikket szentel a filmoktatás kérdésének, nem tartja helyesnek a filmoktatás mai rendjét s javasolja, hogy a filmbizottság előre dolgozza ki az évi tervet, hallgassa meg az iskolák kívánságát és nyilvános pályázat útján készítse el a filmeket.

Nagyon érdekes képet nyújtanak a tanulmányi eredményről a

közölt *statisztikai adatok*. Rendkívüli nagy eltéréseket találunk, amelyeknek értelmezése kívül esik feladatunk körén. Mi ez alkalommal csak egyes szembevetendő tényeket közlünk le. A gimnáziumok közt legkevesebb bukott a budapesti gyakorló iskolában : 3.48%, a piarista gimnáziumban 5.28%, a cisztercita gimnáziumban 5.33%, legtöbb pedig a debreceni ref. gimnáziumban : 25.36%. A reál-gimnáziumok közt legkisebb a bukások száma a budapesti bencés reál-gimnáziumban : 8.9% és a budapesti I. rg.-ben : 9%, viszont legnagyobb a budapesti III. rg.-ben, ahol 39% a bukások száma. A reáliskolákban a legkisebb százalékot a budapesti V. r. mutatja : 13.5%, viszont a legnagyobb a szegedi áll. r.-ban : 33.85%. A leányiskolákban természetesen nagyon szép a tanulmányi eredmény mégpedig a lg.-ban az átlagos bukás 4.7%, a ll.-kban pedig 6.5%.

Az értesítők nagy büszkeséggel közlik az 1932 május 31-én tartott országos *középiskolai tanulmányi versenyen* elért eredményeket. A versenyen résztvett 37 budapesti és 18 vidéki intézet. Az elért pontok száma szerint első lett a bp. V. r. 17 ponttal, második a bp. II. rg. 14 ponttal, harmadik a bp. ref. g. 13 ponttal, negyedik a bp. piar., debreceni reál II. 11 ponttal. Egyének szerint a magyar nyelv győztese Bárdos Gyula (bp. ciszt. g.), a latin nyelvben Löwy Pál (bp. V. rg.), a történelemben Kréner János (bp. piar. g.), földrajzban Benda Kálmán (bp. ref g.), mennyiségtanban Gál Imre (debreceni r.), fizikában Lengyel Sándor (bp. ref. g.), rajzban Radai Lóránt (bp. ev. g.), a szépirodalomban Gablik István (bp. VII. r.).

A *tanulmányi kirándulások* rendezése a nehéz anyagi viszonyok miatt nagyon megnehezült. A legtöbb iskola a közeli-távolabbi helyekre elvitte tanítványait, a résztvevő tanulók száma azonban mindenütt kevés, mert csak a tehetős szülők gyermekei fizethették meg a részvétel díját. Külföldi tanulmányúton voltak a budapesti leányközépiskoláink tanulói (Bécs, Augsburg, München, Salzburg), akik közt a bp. I. ll. énekkara Böhmné Stojanivits Adrienne zenetanárnő vezetése mellett nagy sikerrel szerepelt. Az esztergomi bencés gimn. 9 tagja Szent-földön volt, vízi cserkészraja pedig 20 napos utat tett a Rajnán.

A *szülői értekezletek* az iskolák felsőbb rendelet intenciója szerint megtartották és nagyon hasznos munkát végeztek, amikor összefüggő előadásokban ismertették az igazgatók és tanárok az iskolai nevelés és tanítás céljait és eszközeit. A bp. ciszt. rg. szerint legnagyobb érdemük, hogy sikerült velük eltüntetni azt a mult század hagyatékából közkeletűvé rögződött felfogást, amely az atyákat szembe állította a fiúkkal s a két nemzedék a meg nem értés ellenséges messzeségébe szakadt egymástól. Magában álló felfogása van a szülői értekezletekről a szarvasi ev. g.-nak, amely intézet azért nem tartott szülői értekezletet, „mert az ilyen értekezletek nem viszik előre a tanítás ügyét“.

Az intézetek tanulóinak egy jó része *internátusokban* van elhelyezve. 9 állami intézet, 10 szerzetes és 20 protestáns intézet mellett működnek internátusok vagy kisebb igényű tápintézetek. Legmagasabb igényű intézetek a gödöllői premontrai g. Szent Norbert nevelő intézete 177 taggal és a sárospataki angol internátus. Az utóbbi nehezen tudja a mai gazdasági viszonyok mellett az internátus férőhelyeit megtölteni és csak 20 teljes díjat fizető növendékük van. Éppen azért 24 olyan tanulót is bevettek napközi időre, akik a tápintézetben kosztoltak. A három nevelő tanár közül egy született angol s a növendékek naponként két órai angol oktatásban részesülnek. A szeghalmi ref. gimn. cser-

készparancsnoka egy cserkészinternátust alapított 17 tanulóval. Érdekes megjegyezni, hogy a Szentferencrend is alapított Esztergomban egy rg.-ot és az intézet összes tagjai a vezetésük alatt álló internátus növendékei.

Az értesítők átnézése alkalmával érdemesnek találtam a következő adatok közlését: Balassagyarmaton a VII. o. 19 tanulója közül 8 nem tanulta az egészségtant. Jákó János dr. igazgatónak (bp. V. r.) a szegedi tud. egyetem arany doktori diplomát adott doktorsága 50. évfordulóján. Bozzay Zoltán bp. V. r. igazgatónak 30 éves jubileumán Serédy Jusz-tinián hercegprímás főpásztori elismerését és áldását adta a krisztusi pedagógia terén kifejtett működéséért. Bereczky Sándor (bp. ev. g.) ny. tanárt az ev. egyház felügyelője igazgatói címmel ruházta fel. Érdemes feljegyezni, hogy a bp. VI. rg. egyik tudós tanárát, Hollen-donner Ferencet a kairói múzeum azzal bízta meg, hogy 20 doboz, ősi sírokban talált növényi maradványt határozzon meg. A nagykállói rg.-ben a rajztanár 18 órájában a rendkívüli rajz 4 órája is be van számítva. A szolnoki rg.-ben az iskolaorvos hetenként egyszer ingyen rendel. A keszthelyi premontrei rg.-ban a rendkívüli tárgyak tanulása ingyenes. A pesti zsidó rg.-ban van az első nevelési tanácsadó, mely a szülőknek és tanulóknak minden iskolai és egészségügyi kérdésben rendelkezésére áll. „A diákból az évad kimagasló társadalmi eseménye volt“, írja a hódmezővásárhelyi g. Több igazgató közli, hogy hány-szor hospitált, egyik még azt is tudtunkra adja, hogy melyik tanárnál hány-szor. Az esztergomi bencés g. minden tanulója baleset ellen bizto-sítva van. Ez az intézkedés nagyon bevált, a biztosítás címén kifizetett összeg felülmutta a tanulók befizetését. A bajai ciszt. rg. sürgeti a diákok névmagyarosítását, a tanulók közt ez évben 24-en magyarosították uevüket. A jászberényi aeró-kör ismertette a Graf Zepelin léghajó útját, Piccard stratoszféri repülését s műhelyében repülő modelleket készít. A kőszegi bencés g. udvara, sportpályája, olvasóterme még vakáció alatt is a tanulók rendelkezésére áll. Vajthó László tanár szerkesztésében a bajai ciszt. rend kiadta Szent Erzsébet és Szent Elek legendáját s a Halál himnuszát. A bp. VIII. r. Siralmas panaszt, a debreceni ref. g. pedig Édes Gergely: Eredeti oktató mesék című írását, a bp. II. rg. Bessenyei György Magyarságát és Magyar Nézőjét. A váci piarista gimnázium nemzetközi bélyegakciója 2000.— pengőt jövedelmezett a segítő egyesületnek.

Több intézet tanulóí külföldi diákokkal levelezést folytatnak. Így a bp. II. érseki rg., bp. III. áll. r., a bp. ág. ll., a Lázár Piro-ska ll., a bajai cisztercita rg. Több intézet ablakait, erkélyeit a tanulók virággal díszítik, a bp. II. érseki rg.-t szép virágdíszítéseért a „Virá-gos Budapest“ éremmel és oklevéllel tüntette ki. A kalocsai jezs. g.-nak diáktűzorsége van. A kisvárdai rg. udvarának befásítását a diákok végezték. A bp. V. r. kiváló tanulóinak jutalmazására Hoffer Károly érdemrendet alapított. (Évenként egy nagy és két kis érmet adnak ki.) A bp. X. rg.-ban a legjobb osztály Vándordíjat (Hungáriát ábrázoló domborművet) kap.

Szemlémet a bp. ciszt. g. érdekes nyilatkozatával zárom be: „Ma a középiskola elvesztette történelmi és tudományos rendeltetését. A szülők nem főiskolai hivatásképzés szándékával, hanem a társadalmi rend feltörekvő igényeinek vágyával adják gyermekeiket a közép-iskolába, mely így inkább szociális átváltó és kiegyenlítő, mint magasabb ideákat hordozó intézménnyé alakult át.“¹⁾ *Bihari Ferenc.*

¹ A testnevelés és cserkészlet ügyével külön cikkekben számolunk be.

A reálgimnázium új latin tanterve.

A most kezdődő tanévben lépett érvénybe a reálgimnázium új tanterve a harmadik osztályban, ahol a latin nyelv tanítása megindul. Latin tanításunk történetében ezzel új korszak kezdődik: a hat évre redukált tanítási idő korszaka. Természetes, hogy ezzel a tantervi Utasítások egy része is revízióra szorul már az egységes eljárás biztosítása miatt is. A tanterv t. i. már természeténél fogva is szükséavú, azért szükségesekek hozzá az Utasítások. Az Utasításoknak nem is volna szabad sokáig késni a tanterv közlése után már a készitendő tankönyvek szempontjából sem. Utasítások hiányában különbségek lesznek a tankönyvek között, aszerint, hogy a tankönyvíró mit olvas ki vagy mit olvas bele a tantervbe.

Mikor a harmadik osztályba vitték fel a latin tanítás kezdetét, azt vártuk, hogy a tanterv, leszámítva a leányiskola speciális érdekeit, hasonló lesz a leánygimnáziumnak most még három évig érvényben levő tantervéhez, amely szintén hat éves kurzusra terjed. De csalódtunk; a reálgimnázium tanterve sokkal szegényebb, mint a leánygimnáziumé. Ez utóbbi annyiban is szerencsésebb, hogy három évre tervezi a nyelvi előkészítést s csak a 6.-ban kezdődik az irodalmi fokozat; a reálgimnázium tanterve két évi nyelvi előkészítés után az 5.-ben már Cicero olvastatását kívánja.

A leánygimnázium három éves irodalmi fokozata is gazdagabb; szerepelnek benne Tibullus, Propertius, Sallustius; ezek hiányzanak a reálgimnázium tantervéből. Cicero két évet kapott két beszéddel, továbbá a levelekből és a filozófiai művekből vett szemelvényekkel; ellenben a reálgimnázium tanterve szakít azzal az általánosan elfogadott elvvel, hogy a latin próza mestere legyen a prózai olvasmány gerince; csak egy évet juttat neki és csak egyetlen egy beszédét, a Pompeianát kívánja olvastatni. Bármilyen kedves és érdekes olvasmány Plinius, mégis fel kellett volna áldozni, hogy Cicero még egy évet kapjon. Egy előnye mégis van a reálgimnázium latin tantervének: egy-egy évben csak két auctor szerepel; ezeknek elmélyedő, tüzetes olvastatása többet ér, mint három auctor felületes és gyors tárgyalása.

A hat év alatt a latin összesen 28 heti órát kap (egyét a 4.-ben már elvett a gyorsírás), majdnem feleannyit, mint amennyiben az idősebb tanárok tanultak és tanítani kezdtek. A tanítás célja ugyanaz, mint a gimnáziumban: a latin írók megértése és szabatos fordítása, tájékozottság a római nép életében és szellemi világában, végül művelődésünk római elemeinek megértése.

Ami a grammatikai fok olvasókönyvét illeti, a tanterv a két első évben a római nép életére és történetére vonatkozó olvasmányokat követel, vagyis mellőzve a gimnázium tantervében szereplő, Livius alapján készült történeti szöveget, olyan heterogén tartalmú olvasmányokat kíván, mint amilyeneket a modern nyelvi kezdő olvasókönyvekben találunk. Az ilyen olvasókönyv a római élet és intézmények rajzában természetesen nem követheti szigorúan a történeti fejlődés menetét; másfelől, minthogy minden olvasmánynak más a tárgya, nem kelthet olyan érdeklődést a tanulóknban, mint az események összefüggő láncolata. Dehát ez most az új áramlat a külföldi tankönyvirodalomban is. A tankönyvíró számára anyag bőven kínálkozik, sőt nehéz eldöntenie, hogy az érdekes és értékes részletek közül mit mellőzzön, minthogy az eddigi négy év helyett csak két év áll az ilyen olvasmányok rendelkezésére.

Mint az előző tantervben, itt is szerepelnek a szentenciák és proverbiumok, mint a római gondolkodásmódnak értékes és nevelő hatású termékei. A 4. osztály számára már költői olvasmányt is ír elő a tanterv: könnyű szemelvényeket Catullusból és Phaedrustól. Catullusból mindössze 10—12 olyan darabot választhatunk, amelyek nyelvi és tárgyi szempontból sikerrel tárgyalhatók ezen a fokon. Ezek nem adnak ugyan teljes képet Catullus költészetéről, de igazi értékek és méltók arra, hogy könyv nélkül is megtanultassuk a tanulókkal. Másfél évi latin tanulás után Phaedrus nem fog sok nehézséget okozni, ha az intuitívusi és participiális szerkezeteket már ismerik a tanulók a prózai olvasmányból; de sok használható adatot is kapunk belőle az egyszerű mondat syntaxisához, különösen a casus-tanhoz.

Catullus is, Phaedrus is jó alkalom lesz a prosodiai alapismereteknek, valamint néhány versformának, a distichumnak, a senariusnak és a hendecasyllabusnak, Catullus kedvenc versformájának az ismertetésére. Ha a tankönyv nem jelölné meg az elidálandó szótagokat, akkor a tanár húzassa át a tanulókkal; azután olvasson el maga néhány sort lejtve amikor a metrum ritmusa már a tanuló fülébe edződött, akkor ismeresse meg a metrum felépítését. Ezek a verstani ismeretek jó hasznára lesznek a 4. osztályú magyar studiumnak is, melyhez hozzátartozik a verstan is. De erre való tekintet nélkül se hanyagoljuk el a metrumok ismertetését, mert a forma hozzátartozik a költemény lényegéhez; a scansio pedig legjobb eszköze a helyes latin olvasásnak, a hosszú és rövid szótagok pontos ejtésének.

A két író közül időrendben Catullus az első, de mégis helyesebb lesz előbb Phaedrust olvasatni; Catullus érzelmes vagy leíró költeményei az irodalom magasabb fokán állanak, mint az oktató mesék egyszerű világa. A költői olvasmány a tanévnek körülbelül egy negyedét foglalhatja le; a mesék közül néhányat a prózai olvasmány megszakításával is olvastathatunk, hogy az anyagot változatossá tegyük.

Áttérve a nyelvi tananyagra, a 3. osztályra nézzünk ennyit mond a tanterv: az olvasmánnyal kapcsolatban a *declinatio* és a *coniugatio*. Ezt azt jelenti, hogy az első évben a gimnáziumnak mintegy másfél évi tananyagát kell elvégezni, vagyis az összes névszók hajlítását, továbbá a cselekvő, szenvedő, álszenvedő és körülírt igeragozást. Tizenkét-tizenhárom éves tanulóknak, akik már ismerik egy idegen nyelv grammatikáját, nem meggyőzőhetlen anyag; a tanár számára azonban jelentékeny munkacölletet jelent, mert a tanulási idő rövidegét az intenzívebb begyakorlással kell pótolni; jóformán minden második-harmadik órán valami új nyelvtani tüneményt kell megismertetni és begyakorolni; emellett a már elvégzett anyagot is állandóan színen kell tartani. Megkönnyíti a munkát, ha az olvasókönyv nem használ anticipált igealakokat, hanem a *declinációkkal* párhuzamosan, módszeresen és fokozatosan bevezeti a cselekvő igeragozás alakjait. Ez még azzal a haszonnal is jár, hogy a latinra való fordításban a tanulók tudatosan alkalmazzák az igealakokat.

Az első év nyelvtani anyagának a beosztása a következő lehet: az első négy hónap a *declinációk* begyakorlására szükséges; a tüzetesebb nemi szabályok maradhatnak a következő évre az ismétlések idejére; két hónap jutna a többi névszóra; de ugyanezen hat hónap alatt párhuzamosan megtaníttuk és gyakoroltuk a cselekvő igeragozást is. A hátralevő három hónap maradna az igevekre, a szenvedő, álszen-

vedő és körülírt igeragozásra. Az ismétlés a nyelvtani anyag állandó gyakorlása mellett kevés időt kíván.

Az igeragozás nem teljes az igenevek ismerete nélkül; ez azt jelenti, hogy az acc. cum inf.-val és a participiális szerkezetekkel is meg kell ismerkedniök a tanulóknak, természetesen csak gyakorlatilag, az olvasmánnyal kapcsolatban. A mondatrövidítések magyar és német analógiái itt könnyen átsegítenek a nehézségeken. De egyéb mondatnani ismereteket is kell gyűjtenünk már ezen a fokon. Az olvasmány bizonyára elég anyagot nyújt arra, hogy a hely-, mód-, idő- és eszközhatározás latin kifejezőmódjait megfigyeltessük; tanácsos ezeket mindjárt a szokásos terminusokkal megörögzíteni: abl. loci, modi, temporis, instrumenti stb. Épp így gyűjthetjük a kettős nom.-szal, acc.-szal járó igéket, valamint az előforduló szóvonzatokat, gen.-, dat.-, abl.-szal járó igéket és mellékeveket.

Különösen hangsúlyozza a tanterv a szókészlet gyarapítását és kiegészítését tárgyi szócsoporthoz. A szókészlet az elvégzendő olvasmányok nagyobb száma és heterogén volta miatt nagyobb lesz, mint eddig volt az első osztályban; de azért 12—15 szónál több nem lehet az egy-egy órára megtanulandó szók száma. Ezeket azonban pontosan meg is kell követelnünk és minden lehető módot és kapcsolatot fel kell használnunk, hogy a már tanult szókinész feledésbe ne menjen. Így pl. megkérdezzük az új szónak esetleg már ismert szinonimáját, a képzett szónak az alapszavát, az alapszónak ismert származékszavait, a főnévhez alkalmas jelzőt, a melléknévhez alkalmas főnevet kérdezzük stb.

A 4. osztály nyelvtani anyaga a tanterv szerint: az alaknani ismeretek kiegészítése és összefoglalása, a mondatnából az esettannak elemzését alapján való megismertetése, valamint a szerkezetek tana. Az alaknából nem maradt már sok erre az osztályra; a nemi szabályok tüzetesebb áttanulása elvégezhető az éveleji szokásos ismétléssel kapcsolatban; azután jön a perf. és sup.-képzés; itt természetesen mellőzendő minden olyan ige, amely a későbbi olvasmányokban nem fordul elő; végül az úgynevezett rendhagyó igék. Ez az anyag elvégezhető a tanév három hónapjában.

Az esettant elemzés útján kívánja megismertetni a tanterv. Itt tehát minden jóformán az olvasókönyvtől függ, t. i. hogy ad-e elegendő anyagot erre a célra. Legcélszerűbb lesz a diáriumban egy-egy lapot nyitni minden egyes casus számára s azután egy-egy olvasmány befejeztével a talált példákat bejegyeztetni az illető lapra. De azt is megtehetjük, hogy a tankönyvben keressük fel a megfigyelt esettani tüneményt. A rendszerezés alkalmával mindenesetre a tankönyvhöz fordulunk, mert bármilyen jó is az olvasókönyv, mindent mégsem adhat.

A tanterv itt csak a két inf.-i és participiális szerkezetet említi; e miatt a feledékenység miatt természetesen nem mellőzhető a gerundium és a gerundivum, sem a cons. temporum, amelynek a megfigyelésére már a 3. osztályban is akadtak példák. Sőt az összetett mondatokat is figyelemre kell méltatnunk, minthogy az 5.-ben már Cicerót kell olvasatnunk; a megfigyelések körébe kell vonnunk a mellérendelés módjait, amelyeket a magyar mondatnából úgyis ismernek a tanulók; továbbá az *ut* és *cum* előforduló fajtáit. De az összetett mondatra nézve még nem használjuk a tankönyvet; elégedjünk meg a gyakorlatból megszerezhető ismeretekkel.

A 4.-ben még a rokonértelmű szók csoportosítását és etymologiai szócsoporthoz is kíván a tanterv. Ez utóbbiakat legcélszerűbben a

perf.- és sup.-képzés kapcsán állíthatjuk össze az igék derivatumai közül ; de természetesen csak olyan szókat tanulhatunk meg, amelyek a szókincset később is használható elemekkel gyarapítják.

Az 5.-ben megkezdődik az irodalmi tanítás ; az osztály két auctora Ovidius és Cicero a Pompeianával. A gimnáziumban Cicerót a 6. osztályban kezdik olvasni ; ez a változtatás szerencsés, mert a szerkezetileg mintaszerű Pompeiana kitűnő például szolgál a magyarban tanult retorika elméletéhez.

Az olvasmánynál első a sorrend kérdése. Aki a könnyebbről akar a nehezebbre áttérni, bizonyára Ovidiusszal kezdi s azután tér át a Pompeianára. Aki azonban súlyt helyez arra, hogy a mondattani ismeretek minél előbb kiegészíthetők és rendszerezhetők legyenek, az nem fog visszaradni a Pompeiana olvastatásával járó első nehézségektől s ezzel kezdi a tanévet. Különben is a tapasztalat is bizonyítja, hogy a tanév első fele gyümölcsözőbb s jobban felhasználható, mint a tavaszi része ; ezért is jobb a téli félévben elvégezni a pensum nehezebb részét.

A második kérdés a tanév megosztása a két auctor között. Vitán felül áll, hogy a tanév nagyobbik felét Cicerónak kell szentelnünk ; hiszen a nagy szónok tiszta, művészi nyelvének megismerésére csak ezt az egy évet s ezt az egyetlen beszédet szánta a tanterv. Legkevesebb öt, esetleg hat hónapot kell Cicerónak szentelnünk ; ez idő alatt — esetleg egy-két érdektelenebb fejezet elhagyásával vagy kurzív olvastatásával — le is fordíthatjuk az egész Pompeianát. A fordítás eleinte lassan fog haladni, mert bizony elég nagy a távolság, amelyet át kell haladnunk a 4. osztálynak a tanulók latin tudásához preparált prózája és Cicero ékes szónoki periodusai között. Haladjunk hát lassan ; ne kedvetlenítsük el a tanulót azzal, hogy erejét és tudását meghaladó munkát kívánunk tőle ; közös iskolai munkában bontsuk elemeire azokat a végtelennek látszó periodusokat s menni fog a dolog.

Az Ovidius-szemelvényekre három-négy hónap marad. A tanterv közelebből nem jelöli meg a szemelvényeket ; nincs is ok változtatni a hagyományon, hogy a tanítás céljaira legmegfelelőbbek a Metamorphoses és a Fasti ; tekintetbe jöhet még a Tristiából a költő ön-életrajza. A tanterv csak itt, Ovidiusszal kapcsolatban kívánja a verstan elemeinek ismertetését és a versérzék fejlesztését. Minthogy a 4. osztályban a magyar stilisztika is foglalkozik a verstan elemeivel, a latinban is célszerűbb lesz Phaedrusszal és Catullusszal kapcsolatban megkezdni a prosodia és metrika ismertetését. Ovidius olvasztatását inkább arra használjuk fel, hogy a költői nyelv sajátosságait kezdjük megvilágítani : a költői szókincset, a szórendi és syntaktikai szabadságokat, a tropusokat, figurákat, hasonlatokat stb.

Az 5. osztály nyelvi anyagára nézve ezt mondja a tanterv : a mondattani ismeretek kiegészítése és összefoglalása, a nyelvi ismeretek folytonos gyarapítása, szócsoportok, szólásmódok gyűjtése útján, beszédgyakorlatokkal kapcsolatban. Lényegben az összetett mondatok tanának kiegészítéséről és befejezéséről van szó. Legcélszerűbb lesz, ha a heti öt órából egy órát a syntaxisra szánunk s az olvasmányból gyűjtött anyag felhasználásával rendszeresen haladva ismertetjük meg az alárendelés főbb tudnivalóit, amelyeknek jó része az elemzésből úgyis ismeretes.

Ami a beszédgyakorlatokat illeti, ha az 5.-ben megfelelő színvonalat akarunk elérni, akkor már kezdettől fogva gyakorolnunk kell az úgynevezett kötött beszédgyakorlatokat, amelyekben a tanuló az

olvasmány szavaival felelhet. Fokozatosan megismertetjük a mondatrészeket kérdő formulákat: quis? quid? cuius? quare? quando? stb. A jól átdolgozott olvasmányból nehézség nélkül meg is felelnek ezekre a tanulók, ha sem a kérdésben, sem a feleletben nincs szükség új szóra vagy kifejezésre. Ha a két első osztályban ezt a kötött beszélgetésformát rendszeresen gyakoroljuk, akkor az 5.-ben már megkísérrelhetjük egy-egy olvasmányrészlet tartalmi összefoglalását a szövegtől függetlenebb kérdésekkel és feleletekkel. A jól vezetett beszélgetgyakorlat igen üdvös módja lesz a fráziskészlet és a szintaktikai ismeretek gyakorlásának.

A 6. osztály két auctora Livius és Vergilius. A Livius-szemelvények nincsenek közelebbről megjelölve; de a királyság és köztársaság kezdetének mondáinál bizonyára jobban fogja érdekelni a tanulókat a II. pún háború megrázó drámája, vagyis a 21. és 22. könyvből vett szemelvények. Az Aeneis I—V. énekéből vett szemelvények teszik a tananyag másik részét. Az oroszlánrészt itt természetesen a II. ének kapja, nem mellőzve az I. és IV. ének szebb részleteit. A rendelkezésre álló időn a két auctor egyenlően osztozkodhatik, vagyis egy-egy félétvet kaphat mindegyik a tárgyalásra. Tekintettel arra, hogy ebben az osztályban a magyar poetika az eposz tárgyalásával kezdődik, célszerű lesz a latinban is az Aeneisszel kezdeni.

A nyelvi ismeretek ébrentartására a tanterv a dolgozatok javítását és az olvasmányhoz fűződő beszélgetgyakorlatokat jelöli meg s bizony a heti négy órából alig marad egyéb idő erre a célra. Éppen ezért a beszélgetgyakorlatokat, amelyek minden tanórában előfordulnak a szókérdés vagy a tartalmi összefoglalás során, módszeresen kell vezetni, hogy a nyelvtannak fontosabb részeit állandóan gyakoroltassuk.

A 7. osztályban folytatódik az Aeneis olvasása a VI—XII. ének-ből vett szemelvényekkel. A tanév java részét az Aeneis olvasásának szentelhetjük, kiterjeszkedve az eposz szerkezetére, hőseinek jellemzésére, a költő művészetének méltatására. A másik auctor, Plinius, megelégedhetik két, legfeljebb két és félhavi tárgyalási idővel, s mint ezüstkori író, természetesen az év második felében.

A 8. osztályban megmaradt a két régi auctor, Horatius és Tacitus. Tacitusra nézve a tanterv nem jelöli meg közelebbről a szemelvényeket; a rendelkezésre álló rövid idő, a rövid második félév azt kívánja, hogy elégedjünk meg az Annales olvasásával; a kisebb munkákból dolgozatokat irathatunk vagy itt-ott kurzíve olvastathatunk.

A két felső osztályban a nyelvi ismeretek ébrentartására a 6. osztálynál említett módot ajánlja a tanterv. A régiségtani ismeretek az eddig szokott módon társulnak az egyes írók olvasásával. Végül nem mellőzhető az irodalomtörténet áttekintő összefoglalása sem, kiegészítve azokkal az írókkal, akik a reálgimnázium tantervében nem kaptak helyet.

A dolgozatokat illetőleg úgy intézkedik a tanterv, hogy a három alsó osztályban kéthetenként latinra való fordítások legyenek; a 6—8. osztályokban havi dolgozatokat kíván túlnyomóan latinra való fordítással; az évi 9 dolgozathoz, a 8. osztályban pláne csak 8 dolgozathoz 5 már túlnyomónak mondható s így 4 dolgozat egy évben magyarra való fordítás lehet, hogy az érettségi dolgozat ne találja készületlenül a tanulókat. A három felső osztályban félékenként van egy házi dolgozat is az olvasmányok tárgyi tanulságainak értékesítésére. Ezek a házi dolgozatok már az előbbi tantervben is szerepeltek, de még mindig

nem mentek át a praxisba. Pedig hasznos céljuk van: fejleszteni a tanulók kifejezőképességét a klasszikus tárgykörben is, valamint beláttatni a tanulókkal, hogy a latin írók művei olyan történelmi és művészi alkotások, amelyek méltó tárgyai a fejtegető és bűvárló munkáságnak. Nem hanyagolhatjuk el ezeket a házi dolgozatokat, ha meggondoljuk, hogy tanítványaink között ülnék a filológia leendő cselekvő, alkotó munkásai is, akiknek ez a néhány írásbeli jó előiskola lesz.

Hogy a hatéves latin tanfolyammal elérjük-e a tantervben kitűzött célt, arra nézve nem lehetünk kétségekben, sőt biztosan remélhetjük, ha a latin tanárck lelkes tárgyszeretetére gondolunk. De van még egy tényező, amellyel az eredményt illetőleg számolnunk kell: a 3. osztályba kerülő új, előttünk még ismeretlen tanulóanyag munkabírása, a latin studiumra való rátermettsége. Kérdés, hogy a reálgimnázium latin nélküli osztályaiba tóduló tanulók közt nincsenek-e nagyobb számmal olyanok, akik nem fogják győzni a grammatikában, a szótanulásban szükségessé vált gyorsabb iramot. A reálgimnázium két alsó osztályában tudniillik nincs olyan tárgy, amely egészséges szelekciót végezhetne a tanulók közt s így a 3. osztályba feljuthatnak olyanok is, akiknek a képességei csak a polgári iskola színvonalát érik el. Ezt majd csak az első évek tanulmányai fogják nyilvánvalóvá tenni; annyi bizonyos, hogy a szükséges selejteztéstől sem szabad visszariadni, hogy a következő évek tanulmányi eredményét biztosíthassuk.

A latin nyelv tanárainak sohasem volt könnyű dolguk, most még nehezebb lesz; hiszen a hegedűnkőről lepattant egy húr, de csonka hangszerünkön azért úgy kell játszani, hogy ha már régi birtokállományunkat vissza nem is szerezhethetjük, legalább ne szerezzünk új ellenségeket a humanistáknak. Legyen a latin tanár az, aki eddig volt: a reá bizott ifjúság atyai barátja, akihez minden diákja szeretettel és bizalommal közeledik; legyen élő megtestesítője annak a humanitásnak, amelyet tanítványai lelkébe akar átültetni.

Dr. Reibner Márton.

FIGYELŐ.

Ifjúságunk fogainak állapota.

Hueppe tanár a nürnbergi nemzetközi iskolaegészségügyi kongresszuson (1904-ben) tartott előadásában a többek között ezt mondta: „Hiába emelünk palotaszzerű iskolákat tágas termekkel, központi fűtéssel, szellőztetéssel, mindezeknek csak fele értéke van, míg nem gondoskodunk az iskolás gyermekek szájának épségéről“. *Hueppe* tanár ma, 28 év után, újból elmondhatná e szavakat, mert még ma sem gondoskodunk gyermekeink fogairól.

A szolnoki állami reálgimnázium tanulóin végzett antropológiai megfigyeléseimmel kapcsolatban a tanulók fogazatát is megvizsgáltam.¹ Mikor belenéztem egyik-másik gyermek odvas fogakkal megrakott bűzös szájába, arra gondoltam, hogy *Hueppe* tanár még ilyesfélét is mondhatna: Hiába fáradozunk a testnevelés ügyében, amíg ifjaink ezrei sajgó vagy lüktető foggal, genyes állkapoccsal vagy állcsonttal, duzzadt nyakmirigyekkel

¹ *Balogh*: Jelentés tanulókon végzett szomatoszakópiái, szomatometriai és fiziológiai vizsgálatokról. Értesítő, 1930—1931.

dolgoznak vagy játszanak, tanulnak vagy sportolnak életük legfontosabb szakában, a fejlődés idejében.

Szomorú adataim így szólnak :

A 346 tanuló közül egészségesnek látszó fogazata volt 61-nek, azaz 17·6%-nak. De ha leszámítjuk a feltűnő mértékű fogkölérakódások eseteit és rendellenes fogazatú egyéneket, a tanulóknak csak 14·1%-a nevezhető ép fogazatúnak. Az egyébként ép fogazatúak 8·2%-ánál (= az összes egyének 1·4%-a) ugyanis a feltűnő fogkölérakódások, lepedékek, 11·4%-ánál (= 2%) pedig különféle rendellenességek állapíthatók meg. Valószínű, hogy az épfogúak száma még alacsonyabb lenne, ha figyelembe vehettem volna a szuvasodás (caries) kezdeti állapotát is, melynek tünete még csak kisebbfokú színbeli változás, puhulás, de még nem jár anyaghiánnyal. *Preiswerk* is megjegyzi, hogy a legtöbb statisztikában a kezdő fogszű nem szerepel.¹ A valódi viszonyok rendesen rosszabbak, mint amilyeneket a statisztikák feltüntetnek.

A tanulók 82·4%-ánál (285 tanulónál) fogszűtől megtámadott fogak találhatók. Megjegyzem, hogy a szuvas fogú egyének 15·4%-ánál (az összes tanulók 14·7%-ánál = 51 egyénnél) egyéb rendellenességeket is megfigyeltem. Ezek lehetnek egyszerű fejlődésbeli rendellenességek is, de nagyobb részük súlyosabb betegségek következményei (angolkór, öröklött vérbaj, skrophulosis, hiányos elmeszesedéssel járó anyagforgalmi zavarok). A főbb rendellenességek : a fogak rendellenes helyzete, görbessége, feltűnően apró fogak, rovátkák, szalagok, gödörkék, csipkés vagy félholdas, ú. n. Hutchinson-féle fogak, utóbbiak állítólag veleszületett lues jellemző tünetei.

A fogszuvas egyéneknek csak 27%-a jár fogorvoshoz, 73%-a nem kezelteti fogait. Az utóbbiak 74·5%-ának egy vagy néhány odvas foga van, 25·5% azonban sok szuvas fog gyötrelmeit viseli, köztük sokan egészen tönkrement fogazatot.

Az életkorok szerint összeállított adataim tanulságaiból csak kettőt óhajtok feljegyezni, mert részletesebb következtetésekre anyagom, az egyének csekély száma miatt, nem alkalmas. Az egyik az, hogy a fogváltás befejezése után (nem számítva a bölcsességfog kibúvását), a 12—14 éves korban, a romló fogak száma valamivel csökken, valószínűleg azért, mert a gyermek új, egyelőre még egészséges fogakat kapott, rossz tejfogait elvesztette. E korban a legtöbb szuvas fog az első állandó fogakból kerül ki. A pubertás erőteljesebb kitörésével a szuvas fogak száma erősen szaporodik, míg a felnőtteknek az európai statisztikák szerint már csak körülbelül 1%-a mentes a fogszűtől. A másik tanulság az, hogy az idősebb tanulók fogaik előrehaladó romlásának arányát messze meghaladó nagyobb számban kezeltetik fogaikat. Pl. a szuvas foggal bíró 11 éves tanulók 12%-a jár fogorvoshoz (83·3% odvasfogú), a szuvas fogú 17 évesek 68%-a jár fogorvoshoz, pedig a karieszes egyének száma nem nagyobb (80·7%). Lehet, hogy azért, mert a szülők nagyrésze csak a fogváltás után tartja érdemesnek a fogak kezeltetését (elég helytelenül), de meg a nagyobb fiúk sokszor maguk szorgalmazzák a kezelést szüleiknél, holott kisebb korukban gyakran nem lehet rávenni őket arra, hogy orvoshoz járjanak. Ebben — megfigyelésem szerint — a növekvő értelmi belátás mellett a hiúságnak is van szerepe. A szülők nagy része nem törődik gyermeke fogazatával.

Anyagunknak a szülők vagyoni viszonyaihoz való rendezését lásd a túlóldalon lévő táblázatban.

A szuvas és ép fogak tekintetében lényeges különbséget nem találunk, de megjegyzem, hogy a gazdák gyermekeinél aránylag több az egészséges fogazatú. *Neuber* professzor ugyanezt tapasztalta a debreceni tanyai iskolákban.² Szomorú helyzetről beszélnek azonban a fogkezelésre vonatkozó számok. A szuvas fogú szegény gyermekek 89·6%-ánál a fogak orvosi keze-

¹ *Preiswerk* : A stomatológia tankönyve és atlasza. 172. lap.

² *Neuber Ede dr.* : A debreceni I. oszt. elemi iskolás tanulók átvizsgálása egészségügyi szempontból. 1931.

A s z ü l ő k	Teljesen ép fogazata van	Szuvas fog van	A suvas fogak közül nem kezelt fogait	A suvas fogak közül kezelt fogait
munkások, gyöngye keresettel bíró iparosok, kishivatalnokok, kereskedők, földművesek stb. (179 tanuló)	14·5%	81·1%	89·6%	10·3%
aránylag jobb keresetű tisztviselők, iparosok, kereskedők stb. (134 tanuló)	13·4%	83·6%	61·6%	38·4%
vagyonosak, vagy legalább jó-módúak (33 tanuló)	15·1%	84·9%	32·1%	67·9%

lésben nem részesülnek, sőt még a jó módúaknál is feltűnően nagy (32·1%) az elhanyagolt fogak száma. Pedig a szolnoki statisztika még alighanem elég „kedvező”, mert a tanulók elég tekintélyes része kedvezményes vagy ingyenes kezelést élvező vasutas-gyermekek.

A szélesebbkörű összehasonlításokat e helyen mellőznöm kell. A külföldi adatokon kívül elsősorban fővárosi iskoláink rendelkeznek összehasonlítható anyaggal. A különbségek nem nagyok és részben az eltérő vizsgálati eljárásnak tulajdoníthatók. A budapesti II. ker. kir. kath. reál-gimnáziumban az iskolaorvosi vizsgálat szerint 13% a teljesen ép fogak száma, a kispesti áll. reál-gimnáziumban *Király Dezső* 13·1%-ban állapítja meg az ép fogazatúak számát.¹ A közegre reáliskolai nevelőintézet értesítőjének adatai szerint a tanulók 12·2%-a egészséges fogazatú, Szolnokon — mint láttuk — 14·1%-a. Már az elemi iskolák I. osztályának tanulóinál is csak 20%-nak van ép fogazata (*Neuber*, Debrecen).

A székesfőváros iskoláiban (beleértve az elemi iskolákat) az 1930—31. tanév I. felében a vizsgált tanulók 83·3%-a volt fogbeteg. A németországi óriási statisztikai anyag szerint, melyet *Röse C.* az Ódol-gyár anyagi támogatásával gyűjtött össze, a német gyermekek 94·12%-ának van rossz fog. Eszerint Németországban a helyzet jóval kedvezőtlenebb, mint nálunk. Megjegyezzük, hogy a vizsgálat ott szigorúbb elvek szerint történik, mint nálunk. Sőt Ausztriában a tanulók 98%-ánál állapítottak meg fogbetegségeket.²

A rossz fogak igen gyakran alkati betegségek következményei (tünetei), másrészt különféle megbetegedések forrásai. Helytelen volna azonban a kérdést kizárólag orvosi szempontból megítélni. A kérdés pedagógiai természetű is. De bármennyire is ilyennek ismerik el tanárok és iskolaorvosok, intézményes rendelkezések nélkül nem oldható meg.

Nálunk csakis a székesfőváros iskoláinak tanulói részesülnek rendszeres fogkezelésben. A főváros kitűnő iskolaegészségügyi és gyermekvédelmi berendezését az állami tanintézetek megirigyelhetik. A főváros területét 1926 óta iskolakörzetekre osztják. Ma már 64 körzetben 64 iskolaorvos és 39 iskolaszakorvos (ezek közül 21 fogorvos) megfelelő segédsemmel látja el az iskolaegészségügyi szolgálatot, 10 iskolafogorvosi és 11 egyéb szakorvosi rendelőben.³ Fogorvosi rendelőintézetek már 1922 óta működnek. Az 1930—31. tanévben a főváros 292 különböző fokú közoktatási intézetének több mint 86.000 tanulója állt állandó orvosi ellenőrzés alatt. Az iskolaorvosok és iskolaszakorvosok, valamint a gyermekvédelmi szolgálatot ellátó alkalmazottak (iskolai védőnők) eddig ideiglenes minőségben működtek, az

¹ *Király Dezső*: Testfejlődési viszonyok a kispesti Deák Ferenc áll. reál-gimnázium tanulóinál. 1925.

² Wiener Medizinische Wochenschrift. Der Schularzt. 69. Jg. 29. 1.

³ Szabályrendelettervezet az iskolaegészségügyi és iskolai gyermekvédelmi szolgálat szervezetéről. 1931.

állások nagyobb részének rendszeres állásokká való átszervezése most van folyamatban.

Egy-egy iskolafogorvosi rendelőre 5—11.000 tanuló jut. Addig is, míg a fogorvosi rendelők és orvosok száma lehetővé teszi, hogy az összes rászorulóknak rendszeres fogkezelésben részesüljenek, a főváros mindent elkövet, hogy a szegény tanulók legalább bizonyos meghatározott életkorukban ingyenes fogkezeléshez jussanak. Azok a szülők, akik nem veszik igénybe az iskolaszakorvosi rendelőket, kötelesek gyermekeik megfelelő kezeltetését igazolni.

A nem fővárosi iskolákban alig történik némi gondoskodás a tanulók fogairól. A rendelkezésemre álló 144 múlt tanévi iskolai értesítő közül csak 12 foglalkozik a tanulók fogazatával.

Székesfehérvár középiskolái példát nyújtanak, hogy az iskolai fogvizsgálat és kezelés ügye még a mai viszonyok között is megoldható, legalább ideiglenesen. Székesfehérvár középiskoláinak (cisztercita reálgymnázium, áll. reáliskola, leányliceum) tanulóit a Fogorvosok Országos Egyesületének középduánántúli fiókja évenként díjtalanul megvizsgáltatja, törzslapokat készít róluk és megállapítja a kedvezményes kezelés fokát. Legrészletesebb beszámolót nyújt a cisztercita reálgymnázium értesítője. A tanulók törzslapjára feljegyzik, hogy a tanuló szülői igénybevehetik-e az OTI, MÁV., a posta vagy a katonaság fogorvosait. Ha a szülők ezeket az intézményeket nem tudják vagy nem akarják igénybe venni, az egyesület bármely fogorvosa vállalja a kezelést a szülők anyagi erejének megfelelő díjazásáért. Egyes tanulók szülői kedvező anyagi helyzetük miatt természetesen nem igényelhetnek kedvezményt, hanem a szokásos díjakat tartoznak megfizetni. Az ilyen tanulók az 1. csoportba tartoznak. A 2. szám a törzslapon azt jelenti, hogy az illető tanuló fogait az egyesületi orvosok kedvezményesen kezelik. A 3. csoportba azok tartoznak, akik csak anyagmegterítést fizetnek. A 4. csoportba tartozó igen szegény tanulók fogait teljesen ingyen kezelik. Megállapítható, hogy a szülők anyagi helyzetének osztályozásánál körültekintéssel járnak el, sőt szükség esetén a bejegyzett adatokat meg is változtatják.

A kőszegi „Hunyadi Mátyás” reáliskolai nevelőintézetben fogászati laboratórium van, a minisztériumtól az intézethez beosztott fogorvossal.

A budapesti IV. ker. reáliskolában — mint általában a főváros iskoláiban — a tanulók rendszeres vizsgálatban, a szegény tanulók ingyenes kezelésben részesülnek. Ingyen kezelték a budapesti izr. reálgymnázium szegénysorsú növendékeit is.

Megvizsgálták és részben kezeltették a tanulók fogait: a budapesti II. ker. kir. kath. reálgymnázium, a debreceni ref. gymnasium és a dombóvári kir. kath. reálgymnázium.

Fogorvosi vizsgálatban részesíti a tanulókat és orvosi tanácsban a szülőket a sátoraljaújhelyi kegyesrendi reálgymnázium és a győri áll. leányliceum. A nagykálloi áll. reálgymnáziumban „az iskolaorvos súlyt helyezett a fogak tisztaságára vizsgálatánál. A vizsgálat megnyugtató (!) eredménnyel végződött.”

Lehetséges, hogy még több helyen történtek hasonló kezdeményezések, de ez nem tűnik ki a rendelkezésemre álló értesítőkből.

Addig is, míg az iskolafogorvosi intézményt a külföld vagy a székesfőváros mintájára nálunk is rendszeresítik, ajánljuk a székesfehérvári példát az illetékes tényezők figyelmébe. Németországban már 1902 óta működnek iskolai fogklinikák. Ausztriában az állam mellett társadalmi egyesület (Österreichische Gesellschaft für Zahnpflege in den Schulen) fáradozik azon, hogy lehetővé tegye a szegény tanulók rendszeres és ingyenes kezelését. Angliában és Amerikában elsősorban emberbarátok és egyesületek alapítványai küzdenek a baj ellen.

Bármilyen legyen is a megoldás, a vizsgálatot, kezeltetést és az ellenőrzést kötelezővé kell tenni. A tanulónak vagy a szülőnek nyújtott tanács nagyon értékes, de intézményes beavatkozás nélkül csak ritkán ölti fel a megvalósulás testét.

Dr. Balogh Béla.

EGYESÜLETI ÉLET.

Szily Kálmán államtitkár látogatása a Csokonai-villában.

Balatonfüredi Csokonai-villánknak hároméves életében történeti nap volt 1932 augusztus 29. Ekkor látogatásával tisztelte meg dr. *Szily Kálmán* államtitkár úr. Ő az első feletteseink közül, aki az üdülőt megtekinteni szíves volt. Az államtitkár úr félegy órakeretben jött el s az üdülők élén *Madai Gyula* elnök fogadta s alábbi beszéddel köszöntötte:

„Méltóságos Államtitkár Úr! A Csokonai-üdülők háza lakóinak kised serege, apraja, nagyja s rajta keresztül az egyetemes tanártársadalom a legmélyebb tisztelettel és hálával köszönti Méltóságodat.

A köszöntés szól elsősorban azon minisztérium képviselőjének, amely jóságos támogatásával lehetővé tette jóléti programunk e fontos részének, a balatoni üdülők háza is a megvalósítását. És szól Méltóságos Államtitkár Úr személyének, aki a középfokú oktatás gépezetét, a középiskolai tanárság sorsát magas őrhelyén annyi szeretettel, puritánsággal, hozzáértéssel igazgatja.

Méltóságod az első hivatali funkcionárius, kinek a tanári alkotó buzgalom e látható eredményét módunk van bemutatni.

Ez a ház a mi szánsszuszink, ez a ház a tanári higiénének temploma és kútforrása annak a megifjúdott és megsokszorozódott munkakedvnek, amely innen az iskolák falai közé visszatérve, a maga erőit igaz pedagógiai áldásként sugározza át a magyar ifjúságra, a magyar kultúrára!

Ismétlem, hogy nekünk végtelen nagy öröm ez a látogatás; azt boldogan és fiúi ragaszkodással köszönjük!”

Az államtitkár úr az üdvözlésre szíves, közvetlen beszéddel válaszolt. Örövend — úgymond —, hogy eljöhettek ide s megtekintheti az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek azt az intézményét, amely hivatott arra, hogy a magyar tanárság az év fáradságos munkája és sok gond között törődött egészségét felfrissítse és ismét munkára alkamassá tegye. Beszéde végén annak a kívánságának adott kifejezést, hogy amilyen jelentős munkát végeznek a tanárok az iskolában, éppen olyan jótékony pihe-nést élvezzenek az üdülő falai között.

A válasz elhangzása után az üdülő gyermekek nevében *Nagy Éva* nyújtott át köszöntő szavakkal kis virágcsokrot az előkelő vendégnek.

Az államtitkár úr ezután mindenre kiterjedő figyelemmel tekintette meg az üdülőt s meglehetősen érdeklődéssel tájékoztatta magát a legapróbb részletekről. Az Egyesület ebből az alkalomból ünnepi ebédet is adott. A fehér asztalnál a tanárság örömét mint házigazda, *Nagy Pál* tolmácsolta pohárköszöntőjében.

Az államtitkár úr négy óra körül vett búcsút az Egyesülettől s felejthetetlenül kedves nap emlékét hagyta az üdülők lelkében.

Főnökváltozás ügyosztályunkban.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr szeptember 1-ével új beosztással ismét ügyosztályunk élére állította dr. *Vajdinger Gyula* miniszteri tanácsost, míg dr. *Rácz Kálmán* miniszteri tanácsost az elnöki osztályba rendelte be.

A főnökváltozás alkalmával 1932 szeptember hó 14-én a tanár-egyesületek (Országos Középiskolai, Kath. Ref. Ev. Fővárosi és a Nemzeti Szövetség) egyesített küldöttsége dr. *Madai Gyula* OKTE elnök vezetésével üdvözlő, illetőleg búcsúzó tiszteleggessel kereste fel dr. *Vajdinger Gyula* és dr. *Rácz Kálmán* miniszteri tanácsosokat. A küldöttségben résztvettek: *Acsay István*, *Bernolák Kálmán*, *Bitter Illés*, *Édes Jenő*, *Erődi Kálmán*, *Esztergomy Ferenc*, *Jámbor György*, *Kisparti János*, *Marczell Ágoston*, *Mattyasovszky Kasszián*, *Nagy Pál*, *Péch Aladár*, *Petergál Henrik*, *Ravasz Árpád*, *Regényi Sándor*, *Schmiedt Alajos*, *Szöts Gyula*, *Szabó Ignác*.

A küldöttség először dr. *Vajdinger Gyula* miniszteri tanácsosnál tiszteltgett. *Madai Gyula* az alábbi beszéddel üdvözölte:

„Méltóságos Ügyosztályfőnök úr! Azért jelentünk meg itt az OKTE képviselőjében, hogy Méltóságodat az ügyosztály élére való visszatérése alkalmából néhány rövid, de szívből fakadó szóval üdvözöljük. A középiskolai tanárságot ma fokozottan nyomja a megnehezedett élet. Az anyák gondterheesebbek, a lelkek érzékenyebbek, mint máskor. Soha se volt a tanárság jobban ráutalva a jóindulatú, tapintatos, megértő vezetésre és támogatásra, mint ma.

Ilyen körülmények között mélységes megnyugvást kelt bennünk a Miniszter úrnak az az intézkedése, amellyel Méltóságodat régi örhe lyére, az V. ügyosztály élére visszaállította. Osztatlan örömet keltett az a rendelkezés, mert hiszen a tanárságot harmincéves mult emléke fűzi Méltóságod személyéhez. A bizalom, a szeretet és tisztelet, amellyel Méltóságodat üdvözöljük ebbe a harmincéves multba eresztí le a maga gyökereit. Kérjük Méltóságodat, hogy Egyesületünket és a tanárságot személy szerint is méltóztassék tovább is megajándékozni azzal a jóindulattal, baráti, sőt atyai szeretettel, amelyet ebben az ügyosztályban Méltóságod személyével kapcsolatban szinte hagyományosnak mondhatunk! Adjon Isten sok lelki-testi erőt Méltóságodnak magas tiszt ségének a saját multjához méltó betöltésére!”

Vajdinger Gyula az üdvözlésre közvetlen szavakkal válaszolt. Megköszönte az elnök beszédéből felé áramló bizalmat. Erre — úgymond — a mai nehéz viszonyok között azért van szükség, mert a középiskola eredményes munkásságát csakis az összes tényezőknak a kölcsönös bizalom alapuló együttműködése biztosítja. A középiskolai ügyosztályból történt távozása óta az államkincstár súlyos anyagi helyzete következtében sok oly intézkedést kellett eszközölni, amelyek úgy az iskolát, mint ennek tanárait nagyon nehéz helyzetbe hozták, ilyen pl. a közalkalmazotti illetmények általános leszállítása. Arra kérem az igen tisztelt urakon keresztül az egész magyar tanárságot, hogy ez a körülmény ne tántorítsa el nemes hivatásának eddigi lelkes buzgalommal való további ellátásától, hanem, mint eddig, úgy ezután is, valláserkölcsei és hazafias alapon a hit, erkölcs isteni ideálok szem előtt való tartása mellett az állam és társadalom hasznos polgáraivá nevelje a magyar ifjúságot. Részéről a reá bízott ügykört a jog, törvény és igazság szem előtt való tartása mellett a méltányosság és szeretet figyelembevételével kívánja szolgálni s ügyes-bajos dolgában bárki bizalommal fordulhat hozzá, mert nála mindig megértéssel fog találkozni.

A küldöttség ezután dr. *Rácz Kálmán* min. tanácsost kereste fel. A búcsúzóit is *Madai Gyula* mondta:

„Méltóságos Uram! Az OKTE vezetősége azért jelent meg itt, hogy Méltóságodtól az V. ügyosztály éléről való távozása alkalmából búcsút

vegyen s hálás köszönetet mondjon azért a jóindulatért, azért az úri tapintatért, amellyel a középiskolák és a középiskolai tanárság ügyét gondozni kegyeskedett. Köszönjük azt a meleg érdeklődést, amelyet Méltóságod a tanári közélet és tanári sors iránt mindenkor tanusított. Az az idő, amit az V. ügyosztály élén méltóztatott eltölteni, nem volt hosszú idő. De a tanárság egyetemének és valamennyiünknek személy szerint kedves emlékünk marad. Arra kérjük Méltóságodat, méltóztatassék bennünket is szíves jó emlékezetében és jóindulatában megtartani.

Rácz Kálmán az elnök üdvözlésére rövid, meghitt beszédben válaszolt.

Megköszönte az elnök szavait. Mikor két évvel ezelőtt az akkori miniszter úr rendelkezése az V. ügyoszt. élére állította, bizonyos tartózkodással, foglalta el helyét, mert az ügyosztály munkakörét előbbi beosztásában nem ismerte. De hamarosan kellemesen csalódott. Nagy örömeire szolgál, hogy megismerhette a magyar középiskolai tanárságot: mindenki a haza és az ifjúság érdekében töretlen akarattal dolgozik a sok nehézség között is. Így elmondhatja, hogy amilyen aggodalommal jött, most éppen olyan fájó érzéssel távozik. Nyugodtan tekint vissza főnöksége idejére, igyekezett híven szolgálni a középiskolák és a tanárság ügyét. Jó emlékének megőrzését kéri.

Egyesületi hír.

Közyűlésünk Debrecenben lesz. Az egyesület vezetősége a *Debreceni Tanári Kör* meghívásának engedve, úgy határozott, hogy a közgyűlést ebben az évben Debrecenben folyó évi október hó 23-án tartja meg. A tervezet szerint Budapestről az indulás külön kocsikban október 22-én, szombaton délután 2 órakor lesz. Megérkezés után este választmányi ülést tartunk, ezt ismerkedő vacsora követi. Másnap reggel az istentisztelet után a szobrokat koszorúzzuk meg. A közgyűlés a ref. kollégium dísztermében 11 órakor kezdődik. Részletes tájékoztatást a közgyűlés lefolyásáról a Meghívó fog adni.

HÍREK.

Főigazgatói cím. A Kormányzó Úr Öfőméltósága a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *dr. Ágh Géza* budapesti VIII. ker. községi Zrínyi Ilona leányliceumi nyugalmazott igazgatónak, *Cseh Lajos* címzetes igazgató, budapesti VIII. ker. községi Vörösmarty Mihály reáliskolai nyugalmazott rendes tanárnak, *Bartha József dr.* címzetes igazgató, állami középiskolai nyugalmazott tanárnak és *Borsos Károly* mezőtúri református gimnáziumi nyugalmazott igazgatónak a tankerületi királyi főigazgatói címet adományozta.

Igazgatói kinevezés. A Kormányzó Úr Öfőméltósága a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Perepatis István dr.* szombathelyi állami Faludi Ferenc reálgimnáziumi, *Finály Gábor dr.* tankerületi kir. főigazgatói címmel felruházott budapesti VI. kerületi állami Kölcsey Ferenc reálgimnáziumi, *íj. Gasparics Lajos* kecskeméti állami Katona József reáliskolai, *Lersch Ernő dr.* újpesti állami Kanizsay Dorottya leányliceumi, *Bernolák Kálmán* budapesti VI. kerületi állami Mária Terézia leánygimnáziumi és *Marczinkó Ferenc dr.* budapesti II. kerületi állami Toldy Ferenc reáliskolai igazgatót az V. fizetési osztályba;

Somogyi József, a szegedi állami Klauzál Gábor reálgymnáziumi igazgatói teendőivel megbízott állami középiskolai rendes tanárt állami középiskolai igazgatóvá a VI. fizetési osztályba; *Sebes Gyula* budapesti X. kerületi állami Szent László reálgymnáziumi, *Sabján János* sümegi állami Kisfaludy Sándor reálgymnáziumi, *Szilvássy János* hatvani állami reálgymnáziumi, *Józszy Ferenc* jászberényi állami József nádor reálgymnáziumi és *Szőnyi Sándor* ceglédi állami Kossuth reálgymnáziumi igazgatót a VI. fizetési osztályba; továbbá *Tóth József dr.* kisvárdai állami Bessenyei György reálgymnáziumi, *Fejér József dr.* egri állami Dobó István reáliskolai, *Nagy Pál dr.* budapesti II. kerületi állami Mityás király reálgymnáziumi és *Firbás Oszkár dr.* szegedi állami Baross Gábor reáliskolai megbízott igazgató, állami középiskolai rendes tanárt állami középiskolai igazgatóvá a VII. fizetési osztályba kinevezte.

Kormányzói elismerés. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére megengedte, hogy *dr. Papp Ferenc* nyugalmazott állami középiskolai igazgatónak, továbbá *Dsida Ottó*, a győri tankerület nyugalmazott tanker. kir. főigazgatójának sok évi érdemes tanügyi szolgálatáért elismerése tudtul adassék.

Új egyetemi rendkívüli tanárok. A Kormányzó Úr a vall. és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Divéky Adorján dr.* budapesti kir. magyar Pázmány Péter Tudományegyetem és a varsói egyetem magántanárának sok év óta kifejtett értékes tudományos munkássága, valamint az egyetemi oktatás terén tanúsított buzgalma elismeréséül az egyetemi rendkívüli tanári címet, *Moravcsik Gyula dr.* egyetemi magántanárnak, a báró Eötvös József kollégium tanárának a középkori görög filológia, különösen a magyar-bizánci kapcsolatok felkutatása terén kifejtett tudományos elismeréséül az egyetemi rendkívüli tanári címet és *Madzsar Imre dr.* egyetemi magántanár, kir. tankerületi főigazgatónak, tudományos irodalmi munkássága és az egyetemi oktatás terén kifejtett érdemes működése elismeréséül az egyetemi rendkívüli tanári címet adományozta.

Rendes tanári kinevezések. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *Csanády Sándor* soproni áll. Széchenyi István reálgymnáziumi, *Neidenbach Emil* budapesti V. ker. áll. Berzsényi Dániel reálgymnáziumi, *Németh Béla* budapesti II. ker. Toldy Ferenc reáliskolai helyettes tanárokat, *Murarik Antal* budapesti tankerületi kir. főigazgatósági tollnokot, a budapesti IV. ker. Angolkisasszonyok Sancta Maria kath. leánygymnáziumához tanári szolgálatra beosztott okleveles középiskolai tanárt, *Borbély Gyula* nyug. áll. középiskolai rendes tanárt, a budapesti VII. ker. áll. Madách Imre gymnaziumnál alkalmazott óraadó tanárt, *Székely András* makói áll. Csanád vezér reálgymnáziumi internátusi nevelőt, állami középiskolai helyettes tanárt, *Vas Jenő* soproni áll. Széchenyi István reálgymnáziumi helyettes tanárt, *dr. Morvai Béla* székesfehérvári áll. Ybl Miklós reáliskolai helyettes tanárt, *Török Árpád* pesterzsébeti áll. Kossuth Lajos reálgymnáziumi helyettes tanárt, *Lantos Iván* szentesi áll. Horváth Mihály reálgymnáziumi helyettes tanárt, *dr. Jenny Ilona* soproni áll. leánygymnáziumi internátusi rendes tanítónőt, okleveles középiskolai tanárt és *dr. Bihari Gyula* pesterzsébeti áll. Kossuth Lajos reálgymnáziumi testnevelési rendes tanárt, okleveles középiskolai tanárt állami középiskolai rendes tanárrá kinevezte.

Áthelyezések. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter *Majunke József* kaposvári áll. reálgymnáziumi tanárt a pesterzsébeti áll. reálgymnáziumhoz, *Balkány Ernő* győri áll. leányliceumi rendes tanárt a budapesti X. ker. állami Szent László reálgymnáziumhoz; *Farkasfalvi Kornél* kecskeméti állami Katona József reáliskolai r. tanárt a budapesti IX. ker. állami Fáy András reálgymnáziumhoz, *Horváth József* soproni állami Széchenyi István reálgymnáziumi rendes tanárt a kaposvári állami Somssich Pál reálgymnáziumhoz, *Podhradszky Kálmán* budapesti IX. ker. áll. Fáy András reálgymnáziumi rendes tanárt a kecskeméti állami Katona József reáliskolához, *özv. vitéz Sümeghyné Háczy Blanka* győri áll. középisk. internátusi rendes tanítónőt a budapesti Orsz. Nőképzőegyesületi Veres Pálné leánygymnáziumhoz, *Szentiványi Albert* hatvani áll. reáliskolai rendes tanárt a budapesti II. ker. állami Mátyás király reálgymnáziumhoz, *Travnik Jenő* szolgálattételre a volt győri tankerületi kir. főigazgatóságához beosztott állami középiskolai rendes tanárt a budapesti VI. ker. állami Kemény Zsigmond reáliskolához, *dr. Békei Irén* békéscsabai állami Lorántffy Zsuzsanna leányliceumi tanárt a soproni állami leánygymnáziumhoz helyezte át.

Visszahelyezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *Horváth József* kaposvári áll. Somssich Pál reálgymnáziumi rendes tanárt a soproni állami Széchenyi István reálgymnáziumhoz visszahelyezte.

Külföldi kitüntetések. *Benito Mussolini* olasz kir. miniszterelnök *Wallisch Oszkárt*, a debreceni Tisza István tudományegyetemhez beosztott áll. középisk. r. tanárt, egyetemi olasz lektort, az olasz nyelv és kultúra terjesztése terén évtizeden át folytatott eredményes munkásságának elismerésül, sajátkezű aláírásával ellátott *Tessera Amici del Fascis Fo*-val tüntette ki („... in riconoscimento della nobilissima opera spiegata dalla S. V. per la nostra cultura per il Regime).

Ugyanezen okokból, valamint a magyar-olasz baráti kapcsolatok előmozdításáért *Wallisch Oszkárt* a római Associazione degli Amici dell. Ungheria gruppi giovanili) disztagjává választotta és egy az egyesület dedikációjával ellátott gyönyörű firenzei bőrkötésű Danteval ajándékozta meg.

Macher Ede, aki a pozsonyi m. kir. áll. főreáliskola tanára volt 1904 óta, a francia nyelvet tanította és aki az összeomlás után tanára maradt az ottani magyar reáliskolának, magas francia kitüntetést kapott. A francia köztársaság méltányolta tevékenységét, a nyelvet a francia nyelv és a francia kultúra terjesztése körül kefejtett — kitűnő francia tankönyvei és egyéb írásai az Athenaeum kiadásában jelentek meg —, és kitüntette a *palmes académiques* adományozásával, amellyel a *francia akadémiai tisz*t cím jár (officier de l'Académie Française). A kitüntetéshez a francia akadémia diplomája is tartozik. *Macher Ede* hűséges tagja volt egyesületünknek.

Az észt védőrség legfelsőbb vezetősége *dr. Bán Aladárnak*, a Turáni Társaság igazgató-alelnökének az észt-magyar kultúrkapcsolatok fejlesztése körül szerzett érdemeinek elismerésül az *Észt Sasrend* lovagkeresztjét adományozta. *Bán Aladár* legújabbban a tartui egyetem háromezázéves jubileuma alkalmából a két legkiválóbb észt írónak, *E. Wildének* és *A. Tammsaarenak* egy-egy remekművét ültette át nyelvünkre. A könyvek a Kner-cég kiadásában az ősz folyamán fognak megjelenni.

A Csokonai-villa harmadik nyara. Az idén az üdülőházban is korábban kezdődött az élet. Már május utolsó napjaiban is volt néhány nyugdíjas kartársunk, aki az üdülők segítségével kereste gyógyulását, június közepében azonban már egészen megtelt a Csokonai-villa s ettől kezdve egészen augusztus végéig el volt foglalva minden fekvőhely, még a két padlásszobában is. A hosszú, szeptemberbe is benyúló nyár még augusztus után is visszatartott többeket. Így tehát üdülünk forgalma az idén ugrásszerűleg körülbelül 25%-kal emelkedett. Az idén, az elő- és utószezont is beleszámítva, körülbelül nyolcvan család kétszáz lélekkel élvezte a szép balatoni nyarat s a vele járó kellemes pihenőt. Az idén üdülünk sok vonatkozásban szűknek is bizonyult. Számokban kifejezve a Csokonai-villa ezidei életét: bevétel volt kerek összegben 2500 pengő. Ha a nagy szárazság miatt kutunkba nem kellett volna vizet hordani, ami körülbelül 250 pengőbe került, az üdülő egész évi kiadásait is fedezni tudta volna, így azonban csak a nyári kiadások találták meg fedezetüket. Az Egyesület vezetősége el is határozta, hogy a vízkérdést sürgősen megoldja, függetlenül az üdülőttelep sürgett és tervezett fejlesztésétől. Itt említjük meg, hogy az üdülő egész éven át nyitva van.

Pályázat ifjúsági olvasmányokra. *Farkasfalvi Kornél* a Magyar Földrajzi Társaság 40 éves fennállása alkalmával és utólag tett több, összesen 2400 P (azaz kettőezer négyszáz pengő) értékű alapítványának az 1928—1931. évek alatt egybegyűlt 500 P (azaz ötszáz pengő) kamataival jutalmazandó földrajzi tárgyú *ifjúsági olvasmányokra* a Magyar Földrajzi Társaság ezennel titkos pályázatot hirdet.

1. A pályamunkák beadásának határideje 1933 januárius 31.
2. A jelíges pályamunkákat a Magyar Földrajzi Társaság elnökségéhez kell beküldeni. (VIII, Sándor-utca 8.)
3. A pályamunkák megbírálására a Magyar Földrajzi Társaság választmánya a választmányi tagok közül választott háromtagú bizottságot küld ki.

A pályázat sorsáról a bizottság 1933 április 15-ig dönt. Javaslatát a választmány elé terjeszti és ha a választmány is elfogadta a javaslatot, az 1933. évi LXI. rendes közgyűlésen bontandó fel a pályadíjnyertes jelíges levél. A többi jelíges levél, valamint eredménytelen pályázat esetén az összes jelíges levelek a közgyűlésen elégetendők.

4. A pályadíjat elsősorban magyar tárgyú munkának kell kiadni és a díjat megosztani nem lehet. Csak abszolút becsű munkának adható ki a díj.

5. A pályadíjnyertes munka, amennyiben nyomtatásban megjelenik, címlapján a következő feliratot viselheti: „A Magyar Földrajzi Társaság *Farkasfalvi Kornél* alapjából jutalmazott pályamunka.”

6. A nyertes pályamunkával 1933. év december 31-ig az alapító rendelkezik. Ha addig azt nyomtatásban ki nem adja, a mű tulajdonjoga a pályázóra visszaszáll. A nem díjazott pályamunkák tulajdonjoga a pályázók és igazolt tulajdonosaik azokat a Magyar Földrajzi Társaság titkári hivatalában (Budapest, VIII, Sándor-utca 8.) átvehetik.

7. A pályamunkák kívánatos terjedelme 4 (azaz négy) nyomtatott ív, a Földrajzi Közlemények alakjában, garmond szedéssel. Fényképek, képek, esetleg térképek a munka értékét növelik.

HALOTTAINK.

† **Pintér Kornél** szentferencrendi áldozár, nyugalmazott főgimnáziumi igazgató meghalt Gyöngyösön 85 éves korában. Az elhunyt 50 éven át volt tanár és 67 éven keresztül szerzetes.

† **Vidakovich Dániel**, a veszprémi kegyestanítórendi társház áldozópap tagja, okl. tanár, volt házfőnök és gimnáziumi igazgató július hó 24-én 54 éves korában elhunyt.

† **Szijártó Miklós** c. tankerületi kir. főigazgató, a budapesti tanárképző gyakorló-gimnázium nyug. tanára augusztus 7-én elhunyt.

† **Veszprémi Vilmos** a budapesti VII. ker. Madách Imre gimnázium nyugalmazott tanára 1932 augusztusában meghalt.

† **Herczegh Albert** a szombathelyi áll. leánylíceum tanára életének 53. évében, tanári szolgálatának 24. évében 1932 aug. 22-én meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Marczell Ágoston : Magyarok.

Hármas színjáték. Budapest, 1931—1932. A szerző kiadása.

Az elmúlt tanév végén hagyta el a sajtót *Marczell Ágoston* kartársunk történelmi triptikonjának befejező kötete: a *Becsülettel...* című ötfelvonásos színmű.

Összinte szeretettel és megbecsüléssel, de három nagyszerű könyvből áradó lelkesedéssel is olvastam ezt a nemzetünk annyi dicsőségét s annyi gyászát oly vérpezsdítő elevenséggel megjelenítő hármas színművet. Alább megkísérlem röviden ismertetni a munkát. Előljáróban csak annyit, hogy ez a három kötet szinte *segédkönyvül* kínálkozik nemzeti történelmünk tanításához. Az a tanuló, aki ezt a három könyvet egyszer szeretettel, lelkesedéssel végigolvasta, végigélte, minden tankönyvetünél maradandóbb, színes, eleven képet nyer történelmünknek emlékezetes eseményeiről, sorsunkat fordító alakjairól. De hasznos, kellemes, tanulságos olvasmány ez a triptikon felnőtteknek is. Azonkívül úttörő nálunk is és a világirodalomban is: drámai akciókban foglalja össze egy nemzet történelmét bölcsőjétől napjainkig.

*

Az első kötet *Emős álma*. Közlönyünk hasábjain az 1931. évi júniusi számban ismertette Máthé Lajos, ezért most csak annyit: Pompás, régies, de egészen könnyen érthető nyelven az ősmagyar-ságnak a besenyőkkel való rettentő harcait s ezeknek a harcoknak az örök magyar átok: a testvérviszály miatt való meddőségét beszéli el.

A színmű *Úgek* két fia: *Előd* és *Szabolcs* köré fűzi a cselekményt, s ha megemlítjük a mellettük szereplő főszemélyeket *Emős*, *Csörsz*, *Keve*, *Zengő*, *Zoárd*, a táltos *Dána*, *Öned*, *Hajna*, *Csilla*, *Bíbor*, *Csoda* nevét — ezzel a pusztá felsorolással már rámutattunk a színműnek ifjúságunk olvasmányai között hézagpótló voltára.

Magyar szó, magyar levegő ez az egész munka s bizonyos, hogy őseink életének, lakhelyének, ruházatának elképzelésében a tanuló ifjúságnak hathatós segítője lesz.

A második kötet : *A magyar sors*. Tizenkét képben végigvezet bennünket hazánk történetén az őshazától a kiegyezésig. Elég felsorolnunk néhány kép címét s nyilvánvaló lesz, hogy mit jelent ennek a könyvnek átolvasása középiskolai tanuló számára : *Szent István ideje* (Ajtony lázadása, Gellért térítő munkája), *Szent László kora*, IV. Béla, *Mátyás Bécs alatt* (Kinizsi, Mátyás udvara), *Bethlen Gábor, a pozsonyi országgyűlés*, 1848—49 (Kossuth, Petőfi, Bem).

Végig-végig mindenütt a magyar dicsőség aranyugara, de végig-végig mindenütt ott van az árnyék is : Ármány hinti a pártoskodás, visszavonás mérgét. (Az O. I. I. T. VII. cs. 88.213/1926. IV. a. szám alatt vette fel az ifjúsági olvasmányok közé.)

Becsülettel . . . (színmű öt felvonásban) a harmadik rész címe.

Egységes, lüktető dráma keretében adja nemzetünk mozgalmas napjait a világháború megindulásától a proletárdiktatúra borzalmain s a csehek és oláhok gyászos emlékü betolakodásán keresztül Horthy Miklós diadalmas, lelket mentő seregvonulásáig. Mindezt színes, vért pezsdítő képek elevenítik szemünk-lelkünk látókörébe : pótolva irodalmunk nagy hiányát e tekintetben is.

*

Ezt a triptikont nyugodtan adhatjuk szinte *kötelező olvasmányul* ifjúságunk kezébe nemzetünk történelmének tanulása közben, hogy szórakozva, a legnagyobb könnyedséggel alkothasson tiszta képét őseink életéről, harcairól, a testvérvírszály többévszázados átkáról s a nemzet faji öntudatáról, történeti hivatásának teljes ismeretéről.

Fény és dicsőség, nagyság, vitézség, magyar szív és lélek ragyogó képsorozata ez a könyv. Tanít, oktat, de prédikál is : hogy szeressük egymást, becsüljük egymást, hogy jobb kor hajnala köszöntson már egyszer siralmas, hosszú éjszakánkra.

*

A szerző : *Marczell Ágoston* kartársunk a triptikon bolti árának 25 százalékát az *Országos Középiskolai Tanáregyesületnek* ajánlotta fel. A közeli napokban a *Grabowieczky Leon* gyönyörű rajzával díszített fedőlappal egybefogott triptikont *megküldik* szíves megtekintés céljából az *összes középiskolák igazgatóságai* címére. Kérjük kartársainkat, hogy ajándékozzák meg a könyvet érdeklődésükkel s találjanak módot rá, hogy a triptikon egynéhány példányban helyet foglalhasson az iskolák könyvtáraiban. Cserkészek, vallásos egyesületek tagjai, önképzőkörök, leveletegyesületek még könnyen előadható részleteket is találhatnak e hármas színjátékban, ami előadásaik, ünnepélyeik fényét csak emeli, műsorukat lebilincselővé s változatossá teszi.

A hármas színjáték ára 6.50 pengő. (Egyes kötetek külön is megrendelhetők : 2.50—2.50 pengő áron.) A mű az Országos Középiskolai Tanáregyesületnél (VIII., Csepregy-utca 4.) rendelhető meg s az ára az O. K. T. csekklapján is kiegyenlíthető. (Ebben az esetben az összeg rendeltetésének megjelölését kérjük.) *Dávid László.*

Sauvageot Aurélien : Francia-magyar és magyar-francia nagy kézi-szótár. I. Rész : Francia—magyar. Dante-kiadás. XII + 1178 lap. Ára 45 P.

Ha a magyar szótárirodalom fel is tud mutatni kitűnő francia—magyar szótárakat (elsősorban Theisz Gyula 1903-ban megjelent művére gondolunk ; a mult században megjelentek közül Pokorny 3 kötetes

nagy szótárára) teljesen alapos volt az egyre erősödő panasz : nincsen modern szótárunk. Ezen a hiányon akart segíteni Sauvageot Aurélien, aki jelenleg a párizsi École des Langues Orientales-on a finn-ugor nyelvészet tanára, de ismerős a magyar közönség előtt is, hiszen évekig volt Budapesten az Eötvös-kollégium francia tanára és az egyetemen francia nyelvtörténeti előadásokat is tartott. Mindjárt előljáróban meg kell állapítanunk, hogy feladatát elsőrangúan sikerült megoldania.

Minden jó szótárnak legnagyobb értéke az anyag gazdagsága és pontossága. A Sauvageot-szótár pedig felöleli a modern irodalom egész szókészletét (az argot-kifejezéseket és modern műszavakat sem hagyva ki), de e mellett minden szónak és kifejezésnek megadja pontos stilisztikai értékét. A kifejezések, szólás-mondások nagy anyaga, magyaros tolmácsolása külön elismerést érdemel. Legnagyobb újdonsága a szótárnak az újrendszerű pontos kiejtésjelölése. A nyílt és zárt magánhangzók pontos megkülönböztetése, a képzés módjának részletes leírása. Ebben is teljesen alkalmazkodik a mai párizsi kiejtéshez.

Hálátlanok lennénk azonban, ha megfeledkeznénk Balassa József-ről és Benedek Marcellről, akik áldozatos munkával nagyban hozzájárultak a szótár sikeréhez.

Egy technikai jellegű megjegyzésünk volna csak. Jó volna, ha a szótárban minden lapon megtalálnánk a stilisztikai jelek (*, † stb.) magyarázatát. (V. ö. a német Sach—Villatte-szótár jelöléseivel.) Ez nagyon megkönnyítené a szótár használatát. Talán a II. (magyar—francia) részben ezt már keresztül is lehetne vinni. Az Egyetemi Nyomdát különben csak dícséret illeti a munka kitűnő kiállításáért.

Megállapíthatjuk tehát, hogy ez a szótár mindenképen nagy nyeresége magyar kultúránknak és jelentős tényező a magyar-francia szellemi kapcsolatok erősödésében.

Dr. Jámor György.

Tuszkai Ödön dr.: A serdülő kor. Budapest. Mai H. 1932.

A Népszerű Orvosi Zsebkönyvtár füzetei közt jelent meg Tuszkai Ödön dr. könyve, mely a serdülő kort, az életfejlődés legesodálatosabb, legrejtelmesebb korszakát vizsgálja a tudós orvos és szerető nevelő, kutató és megértő szemével.

Ennek a két szempontnak összekapcsolása nagyon szerencsésen sikerült és kíváncsú is ezen módszertani eljárás, mert a faji érzésnek a serdülő korban való felébredése nemcsak a szexualitás egyszerű biológiai megjelenése, hanem a fejlődő ember szellemi és erkölcsi kialakulásának egy nagyon fontos és az egész életre kiható állomása.

Hasznos tudni a szülőnek, a nevelőnek, a bírónak egyaránt, hogy a serdülő kor szertelen és sokszor értelmetlen, majd féket nem ismerő, viharos, sokszor pedig csüggeteg megnyilatkozásai, amelyek előtt sokszor értelmetlenül, máskor megbotránkozva állunk, pedig magunk is keresztül mentünk az életfolyamat e zökkenő pályáján, — logikus és természetes folyományai a fejlődő természetnek. Talán sehol nem érvényesül jobban ez elv : Tout comprendre, tout pardonne. És hogy a szülőkben és tanároknak csakugyan létrejöjjön e megértő megbocsátás, arra lesz jó Tuszkai dr. kis könyve, mely orvosi szaktudással, de népszerűen, azaz világosan adja elő a serdülő korban levő ifjú anatómiáját, élettanát, de ugyanakkor a serdülésben rejlő lelki változás tüneteit is, majd a gyakorlati nevelő élelátásával és ügyességével a nevelés eszközeit ismerteti, amelyek ennek a „viharos tengeren kompasz nélküli hajónak“ irányítására szükségesek.

Tuszkai dr. megállapításait és tanácsait a szülők is, a nevelők is haszonnal olvashatják, hiánynak tartom azonban, hogy a nevelőszközök közt a vallásos érzésnek nem szán nagyobb szerepet, pedig tapasztalatból mondhatjuk, hogy a vallásos érzés indítékaival semmiféle okos felvilágosítás nem veheti fel a versenyt.

Bihari Ferenc.

Ernest Thompson Seton: Rolf. Angol eredetiből fordította: *Temesi Győző*. 1931. 8°. 113 l. Budapest, 1931. Magyar Cserkész-Szövetség.

Az indiánusok világa minden serdülő fiút érdekel, a szépirodalomnak egész ága fejlődött ki az indiánus regényekből. Ennek az ágnak igen sok a fattyúhajtása, a „vadnyugati“ és „cowboy“ ponyvairodalom nagy tömegben burjánzott fel és avatatlan dilettánsok egy kaptafára gyártják hitvány tömegcikkeiket. Annál nagyobb és kellemesebb meglepetés éri az olvasót, minél nagyobb idegenkedéssel fog a könyv olvasásához. A szerző minden mondatából előcseng a természet szeretete. Magával visz az erdőbe és megtanít arra, hogy szeressük az állatokat, lássuk meg azt, amit az őslakók látnak, csodáljuk meg a napfelkeltét és rettegjünk a hóvihartól. Bemutatja az igazi indiánust, a nemesen gondolkodó, nyílteszű vallásos ősembert, aki magához veszi az elhagyott fehér fiút és igazi vadásszá neveli. Nagy érdeme a könyvnek, hogy nem a fantáziát csigázza fel véres skalpharcokkal, hanem megtanít arra, hogy a nyitott szem, bátor szív és erős akarat a legjobb szövetségesei az embernek, ha a természetet meg akarja hódítani és igazi boldogságra törekszik.

Sokat tanulhat az ifjú ebből a műből. Feltárul előtte az erdő életének sok titka, felébred benne a megismerés vágya, belátja, hogy a városi ember mennyi szépséget, mennyi tiszta örömet nélkülöz s hogy milyen sivárak a nagyvárosi szórakozások a szabad életmód és a vadászat gyönyöreihez képest.

A fordító gördülékenyen és szép magyarsággal visz végig a munkán, nem vesszük észre, hogy fordítás s így az eredetinek minden bájosságát élvezhetjük.

Igen sok illusztrációval teszi a szerző könyvét még kíváncsiabbá, néhány vonás segítségével mesteri módon ábrázolja az állatokat.

Kíváncsi lenne, ha minden magyar ifjú átnézné és megszüvelné a mű nemes tanulságait.

Sz. Gy.

Werner Mahrholz' Deutsche Literatur der Gegenwart. Probleme, Ergebnisse, Gestalten. Durchgesehen und erweitert von M. Wieser. Berlin, 1930. Sieben Stäbe Verlag. 528 l.

A jelenkor irodalmáról összefoglaló képet adni, az irányok és törekvések sokféleségében nemcsak tűrhetően eligazodni, hanem valamennyit lehetőleg lelkiismeretesen számontartani és mindegyikkel igazságosan bánni: ezt a célt tűzte ki maga elé a szerző és becsülettel igyekezett hű maradni hozzá. A XIX. század végének naturalizmusából indul ki s föltárván annak eszmévilágát (darwinizmus, szocializmus, fölvilágosodás), a naturalizmus ősein, „megalkotó alakjain“ át eljut a „naturalista nemzedékig“ (Schlaf, Holz, Halbe, Sudermann stb.). Ugyanily beosztással tárgyalja az újromantikus irányt is, melynek eszmévilága a naturalizmuséval szemben a faj, a haza, a misztika s a régi romantizmus mélyéből fakadt s az „újromantikus nemzedék“ vezetőit Beer—Hofmann, St. Zweig, Schankal, stb. alakjaiban véli fölfelezn. Egy-két „közjáték“ (pl. újklasszicizmus, Strindberg) letárgyalása, valamint az újromantika *eredményeinek* alapos jellemzése után (155—359 l.) az expresszionizmus megbeszélése következik az eddigiehez hasonló módszer szerint. Az expresszionizmus eszmévilágában szerinte az aktivizmus, a primitivizmus, a gótika s a barokk játszik szerepet, az irányzatot „megalkotó“ írók közt pedig Werfel, Trakl, Klabund, Hasenclever, Kornfeld stb. nevé

olvashatjuk. Itt azonban már nem jut el szerzőnk az expresszionista „nemzedék” tárgyalásáig, hanem az ú. n. új realizmus (neue Sachlichkeit) rövid és óvatos elemzésével befejezi művét.

Nem nagygényű, de hasznos könyv ez. Rendszerezésével és megállapításával kár lenne pörbe szállani, hiszen *valamilyen* rendszerező elvre s ezzel kapcsolatosan bizonyos „megállapításokra” annak is szüksége van, aki a ma irodalmi életét akarja valami úton-módon szemléltetni. A németeknél sok hasonló célú mű jelent meg s *Mahrholzé* nem oly alapos és mély, mint pl. *H. Naumanné* (Die deutsche Dichtung der Gegenwart. Berlin, 1923.), nem oly részletező és tisztult világnézetű, mint *J. Mumbaueré* (Die deutsche Dichtung der neuesten Zeit. Freiburg, 1931—32.), de van két nagy, nem megvetendő, előnye: könnyen érthető és nagyon olcsó. Mindazok, akik a jelenkor német irodalmát, ezt a valóban érdekes és tanulságos kaoszt néhány értelmes, legtöbbszór tárgyalagos, egyszerű, korántsem elcsietett vagy fölületes eligazító útmutatás segítségével megismerni igyekeznek, haszonnal fogják e művet forgatni. A könyv végén levő több mint 60 oldalas, az írók adatait, műveit és kiadóit feltüntető könyvjegyzék pedig szinte hézagpótló jelentőségű.

Dr. Grünfeld Ferenc.

Wichmann' Eigengesetz und bildender Wert der Lehrfächer. Untersuchungen über die Beziehung von allgemeiner Paedagogik und Fachwissenschaft. Halle a. d. S. 1930. Buchhandlung des Waisenhauses. 368. l.

E sok vitára alkalmat adó, sok tekintetben teljesen újat tartalmazó, eredeti szellemű munka két részre oszlik. Első részében tárgyának elméleti és lélektani alapjaival foglalkozik. Kitűnik ebből, hogy az újabb lélektan sok esetben ellene van ama didaktikai módszernek, mely szerint az oktatásnak minden körülmények közt csupán a pontosan kikutatott lelkiállapothoz kell idomulnia. Követeli ezzel szemben fogalmak és értelmi összefüggések adását is („Mehrdarbietung”), mert a csupán szenzuális-tapasztalati alapból való kiindulás a gyermek szellemi fejlődésével gyakran szöges ellentétben áll. Minden fogalmi ismeretet tehát nem kell a szemléletre visszavezetni. Hiszen pl. a gyermek tisztában van már a madár fogalmával, mielőtt még az egyes madárfajokat meg tudja különböztetni. A szerző ezekután a személyiség kialakításában sem elégszik meg azzal, hogy a nevelés alanyát csupán a saját lényének belsejéből kiindulva formálja meg, hanem itt is szükséges szerinte a *Mehrdarbietung* és pedig *élmény* és *tekintély* formájában. Az élmény nem egyéb, mint bizonyos értéktartalmak belső lényegének a nevelés alany lelkébe való érintkezése, s hogy ennek hatása az alany kénye-kedvétől ne függjön, hanem állandó és föltétlen maradjon, szükség van a tekintélyre is.

A második részben tárgyalja a szerző az egyes tantárgyak sajátlagos törvényszerűségeit s a bennük rejlő nevelő értékeket. Vizsgálódásai kiterjednek a természet- és szellemtudományi tantárgyakra egyaránt. A szenzualista-tapasztalati módszer helytelenségeit különösen a matematikai és geometriai tanításban igyekszik kimutatni. A nyelvtanítás didaktikai és módszertani tárgyalása során rámutat arra, hogy a nyelvtan a megértésnek szükséges eszköze, az anyanyelv s az idegennyelv különbségeinek öntudatos fölismerése pedig nagy nevelő- és képzőértéket rejt magában. Itt is szükséges a *Mehrdarbietung* s nem lehet nyelvtani ismereteket *mindig* csak az előfordult konkrétumokból levonni. Az ifjúság, a szerző szerint, szívesen tanulja a definíciókat s ezeket jobban tudja alkalmazni, mint pl. a direkt-módszer hívei gondolják. Nagyra tartja a szerző a klasszikus nyelvek nevelő- és képzőértékét is. Szerinte a görög-latin remekírókkal való foglalkozás az emberi lét értelmét csodálatosan egyszerű tisztasággal állítja elénk s így már kora ifjúságunkban képesek leszünk értékeléseinknek oly irányt adni, mely mindenféle efemer, radikális vagy szubjektív értékeléssel szemben a kellő ellenhatást ki tudja fejteti.

E rövid ismertetés a műből vonható sokféle tanulságra vagy esetleg heves ellentmondást kihívó megállapításaira rá nem mutathat. Bármily

pedagógiai meggyőződésük is vagyunk azonban, a könyv tanulmányozása nem lehet számunkra haszontalan.

Dr. Grünfeld Ferenc.

Dr. Walther Hoffstaetter und dr. Ulrich Peters. Sachwörterbuch der Deutschkunde. Unter Förderung durch die Deutsche Akademie herausgegeben. Leipzig. B. G. Teubner. 1930. Két kötet. 1287 l. Vásznonkötésben 65 Rm.

A *Deutschkunde* fogalma, mely kifejezést először 1912-ben W. Hoffstaetter használt, a német ember megalkotásának pedagógiai céljából fejlődött ki s jelentése azóta sok változáson ment át. Az eredeti cél az volt, hogy oly német nemzedék nőjjön föl, mely a német nép jelenkori életét megérti, abba magát öntudatosan beleállítja s az így fölismert társadalmi, politikai és kulturális feladatok szellemében dolgozik. E cél értelmében a *Deutschkunde* magában foglalja a német mult és jelen minden oly mozzanatát, mely a németiség fejlődése szempontjából fontos vagy fontos volt. A német felsőbbfokú iskolákban 1925 óta tanítanak ily szellemben. A tananyagot a német élet minden szempontból való teljes átértése céljából úgy rendezték, hogy mélyebb betekintést adtak a német nép történeti fejlődésébe s megértetni igyekeztek e nép belső és külső életének fölismerhető törvényszerűségeit, Valamennyi tantárgyat ily szellemben tanítják, sőt még az idegennyelvi stúdiumokat is fölhasználják a német szellemi élet körvonalainak élesebb megismertetésére. A *Deutschkunde* célja így a német szellemi élet belső egységének megalkotása.

Ennek megfelelően szükség volt oly kézikönyvre, mely a *Deutschkunde* széles területének minden fontos részét feldolgozza. Hosszú előkészület és sok sikertelen próbálkozás után (a legelső kísérletek 1915-ig nyúlunk vissza) végre megjelenhetett e nagy mű, mely a német élet fejlődéstörténetének újszerű és bámulatosan sokoldalú ábrázolását nyújtja. Elmondható róla, hogy alapvető mű s nemcsak a német szellem fejlődésének és megnyilvánulásainak tartalmazza lehetőleg a teljes képét, hanem állandóan tekintettel van az idegen népekkel és kultúrákkal való kapcsolatokra is, szellemétől pedig távol áll minden önteltség vagy elfogultság.

A két kiváló szerkesztő mellett huszonhat főmunkatárs és egy egész sereg tudós munkatárs dolgozta föl az egyes szakcsoportokat. Az anyag feldolgozásának módja miatt a mű első pillanatban némely szempontból hiányosnak látszik. Egyes nagyon is fontos címszók (pl. Bocaccio, Geistliche Dichtung, Helmholtz, Lautwandel, Lavater, Materialismus, Schopenhauer, Tönnies, Wilamowitz-Moellendorff, stb., stb.) nincsenek külön feldolgozva, hanem a velük összefüggő nagy szellemi áramlatok tárgyalása közben kapnak megfelelő méltatást. Ez azonban a lexikon kezelhetőségét nem befolyásolja hátrányosan, mert a hozzászatolt különálló név- és tárgymutató segítségével az így beolvasztva tárgyalt címszavak is könnyen föllelhetők.

A mű a tudós számára nem teszi ugyan az önálló forrástanulmányt fölöslegessé, de megkönnyíti azt. A német szakos tanár számára pedig kitűnő, gyakran nélkülözhetetlen segédeszköz.

Dr. Grünfeld Ferenc.

Horváth Kálmán : Magyar Diákkalauz. Horváth Kálmán ny. min. számv. főtanácsos, hírlapíró praktikus és kimerítő tájékoztatót állított össze mindazokról a kedvezményekről és támogatásokról, amelyekben a tanulóifjúság a közép-, felső- és szakiskoláinkban részesíthető. A *Magyar Diákkalauz* felsorolja az összes ösztöndíjakat és ismerteti azok igényelhetőségének a módját. Adja áttekinthető összeállításban az egyetemi és főiskolai ifjúság diákszociális intézményeit az egyetemi városokban és a főiskolák székhelyein, a különböző középiskolákkal és szakiskolákkal kapcsolatos internátusokat, menzákat, konviktusokat, alumneumokat stb., szóval mindazokat az intézményeket, amelyek a szülők gyermekneveltetési gondjait enyhíteni s a tanulóifjúság küzdelmeit megkönnyíteni hivatottak.

A szerkesztésért felelős : Dr. NAGY PÁL, a kiadásért : NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1932. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI

TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtítkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

Racionális redukció a latin nyelvtani anyag tanításában.¹

A közelmúltban ugyane helyen a latin nyelvtanítás mai állapotának javítására a legmegfelelőbb módszernek egyetemes bevezetését és a nyelvtani anyagnak a szükségminimumig való leegyszerűsítését javasoltuk olyképen, hogy e redukció a nyelvtani anyag tudatos, szilárd és tartós felépítésén kívül a tárgyi szempontok kellő érvényesítését is kielégítő eredménnyel szolgálja. Az analógia minél erőteljesebb kihasználására épített e redukciónak eszközeit főbb vonásokban így jelöltük meg: *a)* finom nyelvi sajátságok, *b)* nyelvi ritkaságok, *c)* egyező (kongruens) nyelvtani jelenségek, *d)* és feleslegességek kiküszöbölése, *e)* grammatikai jelenségek rövidítése csonkítással, *f)* és összevonással.

Ennek az eljárásnak szükséges keresztülvitelére egyfelől a régi állapot és ennek javítását célzó rendelkezésekkel előállott újabb helyzet alapos vizsgálata és ennek nyomán az a belátás vezetett, hogy a beállott óraszám és időcsökkenés az óránként elvégzendő grammatikai egységek nagyságát szükségképen oly mértékben növelik, hogy ez a haladás eddigi menetét valóságos irammá fokozva, a mainál is nagyobb sikertelenséggel fenyeget, másfelől az a meggyőződésünk, hogy ennek a veszedelmes iramnak szükségessége és a vele járó káros hatások első-sorban a tárgyalandó anyag célszerű megrövidítésével kerülhetők el, és hogy e redukció egyúttal számos és sokféle előnyt biztosít, aminővel csak — a látást, hallást és értelmet egyaránt bénító — veszélyes sebeség lefékezése járhat; amint azt az alábbiakban előbb külön-külön, majd összhatásukban látjuk.

I. A nyelvi ritkaságoknak² (ráritások) kiküszöbölése. E csoportba azok a jelenségek tartoznak, melyek a tanuló egész pályáján igen ritkán,

¹ E helyen a nem tárgyalt elhagyandó nyelvtani jelenségeket adjuk; némelyiket több helyen is, kiküszöbölésük többszörös okának megfelelően.

² Görögös névragozás, um és ium-os plur. genit., verba abundantia, defectiva, pluralia tantum, o-végű alapfokú határozók, osztó számnevek, összetett és egyéb számnevek (decuplus) ragozása, nyomósító végekkel ellátott névmások, körülírt igeragozás ritkább alakjai, különös igealakok, gyakorlatban elő nem forduló igék averbo-ja, ritka hiányos igék még rit-

vagy egyáltalán nem fordulnak elő; véletlen előfordulásuk esetén pedig a tanár, esetleg egy jó szótár, könnyedén átsegít a nehézségen (pass. imperat. faxint), másrészt olyanok, melyeknek a szöveg nyújtotta szemléletet megelőző előretolt tárgyalása semmi eredménnyel nem kecsegtet (Dido, Penelope stb. tárgyalása), hanem inkább kárt okoz. E jelenségeket feltétlenül mellőzendőknek tartjuk, mert igen ritka előfordulásuk miatt szinte kivételt képezvén, új kategóriákat jelentenek a rendes használattal szemben (humane mellett humaniter); mert a már bevésett, szükséges ismeretek közötti világos összefüggést megzavarják, megingatják (bővelkedő, vagy hiányos esetű és számú főnevek) és azok maradandóságát veszélyeztetik s végül, mert maguk e szemlélet híján levő képzetek, minthogy bekapcsolásuk bizonytalan, könnyen elvesznek s így az elsajátításukra fordított tetemes idő és fáradozás alig jár valami haszonnal, inkább negatív. Ha csupán ezt a didaktikai negatívumot mérlegeljük, amit a szemlélet nem támogatta grammatikai jelenségeknek előretolt appericiálása jelent, akkor is könnyen érthető, hogy e csoport jelenségeinek egyszerű eltávolítása a megtakarítható időn és energián kívül pozitívummá alakítva, minő hasznot jelent tanárnak és tanítványnak egyaránt, — lélektani okokat nem is számítva.

II. *A nyelvi finomságok¹ eltávolítása.* Ide olyan nyelvtani jelenségeket sorolunk, melyeknek elsajátítása még a legjobbaknak is kemény munkát ad, mert gyakran felismerésük sem sikerül (feltét. mm irreális esete a multa verbum regens-től függően), megszerkesztésük pedig jóval körülményesebb más, egyszerű jelenségeknél. Amazok ugyanis legtöbbször komplex jelenségek, melyeknek simplex tagjai külön való szerepükben sokkal gyakrabban fordulnak elő s e majdnem állandó szerepükben történt tudatbavésésük nehezíti meg változott helyzetükben való felismerésüket, tartós bevésésüket s készséges felidézésüket mint azt a nem tiszta feltét. mm.-ok, ugyanezeknek jelenre és multa vonatkozó, irreális esetben valamely verbum dicenditől függővé tétele, az attractio a jelzői mondatokban, az „attractio modorum“, a participiának tagadó szóval kapcsolatos jelentése és egyéb hasonló jelenségek mutatják. Ha meggondoljuk, hogy ezek s hasonló nyelvtani jelenségek kevésbé alkalmasak a tanulók nagyobb része szellemi képes-

kább alakjai (cedo, ovato); szóképzésbeli ráritások; tárgyas igék tárgy nélkül (terra movet); aio, inquit utáni lehető és lehetetlen szerkezetek (inf.), regens nélküli önálló acc. c. inf., gerundiumnak gerundivummá átalakításának akadályai; non quod, non quia, est quod, habeo quod-os szerkezet, nem tiszta feltét. mm., attractio modorum, consecutio temporum kivételességei; videri, putari és haberi mellett gen. proprietat., acc. c. inf.-s szerkezetektől függő jelzői mm.-k állitm. indicat.-ban; nedum-os célhat. mm.-k; következményes mm.-ok állítmánya nem praet.-s tempusban.

¹ Részben vagy egészen nem fokozható melléknevek, összehasonlítás nélküli fokozás módja; a körülírt igeragozás praes. impf.-on kívüli alakjai; dare, tradere melletti gerundivum; a partic. coniunctum finomabb formái; a quod-nak „ami azt illeti“ jelentésű szerepe, az ugyanily szerepű quod és acc. c. inf. közötti különbség; nescio quis, nescio quomodo, mirum quantum stb. határozószót pótló szerepe; hogy volo, oportet, necesse mellett nincs „ut“, hogy quia, antequam mellett mikor áll coni., követk. mm. extremum est és hasonlóknál után, quin-es mondatba ékelt feltét mm., irreális mm. jelenben és multban orat. obliqua-ban, attractio a jelzői mm.-ban, attractio modorum; igeidők viszonyulásának finom kivételességei; acc. c. inf.-tól függő jelzői mm.-ok állítmánya indicat.-ban; célhat. mm.-ok nedummal; következményes mm.-ok állítmánya nem praet.-s tempusban.

ségének fejlesztésére s hogy a tanuló alig veszít egyebet árnyalati finomságoknál, ha nem is adja vissza teljes hűséggel a legfinomabb árnyalatokat, végül, hogy elsajátításuk tetemesebb idő- és energia-befektetést igényel az egyszerű, rendes jelenségeknél, eliminálásuk pedig a megkívánható általános tudást nem érinti, akkor kellően értékelhetjük azt az előnyt, melyet eltávolításuk számunkra jelent, az alig érezhető, észrevehető veszteséggel szemben.

III. Feleslegességek¹ eliminálása. E csoportot olyan jelenségek alkotják, melyeknek a szemléletet nélkülöző, előretolt elméleti elsajátítása a legnagyobb nehézségek árán is alig jár eredménnyel, megfelelő helyen való tárgyalásuk lehet ugyan eredményes, azonban felesleges, mert a tanuló azokat már más nyelvből elsajátította (mássalhangzók tudományos csoportosítása, egymásra vonatkozó névmások és határozószók), s a latin nyelv általános tudásához pedig semmi közülük (szócsoportok latin jelentése). Olyanok továbbá az idetartozó jelenségek, hogy közülük némelyek csupán alaki célt szolgálva (fig. etim.), vagy pusztán kategóriaszaporítást jelentve (dat. obi. adimere s társai mellett) zavart keltenek, mások pedig létüket a helyes magyar nyelvhasználat kiforgatásának köszönik (dolere, queri... gratus, iucundus alicui), vagy ismétlődésnél nem egybek (gerundium-eseteinek használata).

Említett és hasonló grammatikai jelenségek pusztán létezésükkel (tömegükkel) zavaróan hatnak s felesleges idő- és energiabefektetést jelentenek, szükségtelen kategóriák teremtésével homályt keltenek, ismétlődésükkel ingadozást, bizonytalanságot támasztanak a már bevésett képzetek között, majd a tudatban akadályozó teherként szükséges és fontos ismeretek megfelelő appericiálását nehezítik meg, gyakori előretolt tárgyalásuk pedig emlékezetgyötrés árán kedvszegénél, vagy önbizalomvesztésnél alig eredményez egyebet. Ezért tehát, ha ezektől — melyeknek elhagyása esetén a latinról való fordításnál hibaejtés nem történik, a magyarról való pedig alig észrevehető — mint bénító, felesleges tehertől megszabadítjuk az amúgy is sok más irányban igénybe vett, korlátozott befogadó képességű ifjú elmét, meggyőződéssel állítjuk, hogy tanítványaink munkáját nem csupán könnyebbé és derültebbé, hanem egyúttal eredményesebbé is tettük.

IV. Rövidítés csonkítással.² Az ide tartozó nyelvtani jelenségek, melyek többnyire összetettek (infinit. használata, nemi szabályok kivételeinek tárgyalása, egyeztetés stb.), valamely tagjukban vagy „feles-

¹ A névszók fajainak tudományos alapon való fejtegetése és latin elnevezése, egymásra vonatkozó névmások és határozószók; az impf. tőnek az igetöböl való összes képzési módja; a szóképzés elméleti tanítása; acc. obi. interni, adverbiumként szereplő acc.-ok kimerítő felsorolása; ponere és társainak vonzata; a névszók használatának újabb, összefoglaló, részletes, külön tárgyalása; a követk. mm.-ok külső, ú. n. rámutató ismertetői; consecutio temporum a laza kapcsolatú, indicat.-s mellékmondatokban.

² A főnevek nemi szabályainak néhány, ritkán előforduló szót tartalmazó, főként III. decl.-s kivételei; alig előforduló személytelen és hiányos igék; a főnevek nemének a megfelelően egyeztetett melléknévvel való együttes bevésés alapján való elsajátítása; az előjáróknak a vonzatot feltüntető példákkal együttes és állandó bevésése a tudatba; az egyeztetésnek, jelzőnek, kiegészítőnek és értelmezőnek nagyon ritka, magyarral nem egyező szerepei; acc. predicat. sumere és társai mellett; tárgyaltan igék utáni tárgy; dat. fin. dicere, arcessere s hasonlókkal mellett; az inf., az acc. c. inf., és nom. c. inf. kevésbé használt, illetőleg ilyeneknek ismeretes vonzói.

legesség"-et, vagy „rárítás“-t tartalmaznak s ezért e részükben egyszerűen ámputálhatók (az i-tövű főnevek sajátosságai és kivételei), keletkezésük pedig a nyelvtanok kezdő szerkesztésében megnyilatkozó sajnálatos és káros tudományoskodó szempontra vezethető vissza (a comp. sajátosságainak felsorolása, i-tövű főnevek és kivételeik kimerítő tárgyalása, az inf.-os szerkezetek tudományosan terjedelmes előadása stb.). Ezeknek és hasonló jelenségeknek megrovidítését indokoltta, sőt szükségessé teszik részleges feleslegességükön kívül az idő és energiakímélés (főnév nemeinek kétféle tárgyalása), hogy sokféleségük mellett legtöbbjük kivétele jellegével új kategóriát jelent (i-tövűek kivételei, fokozási sajátosságok), hogy említett jellegüknél fogva más fontos jelenségek bekapcsolását megnehezítik, a bevésettek között a szükséges tapadást lazítva, visszaidézésüket határozatlanná teszik, végül, hogy mint valóságos ráritások, a figyelmet más bevésendőkről elterelik. Ha tehát az általános redukciót e csoport jelenségeinek egyszerű megnyirbálásával szolgáljuk, kétségtelen, hogy idő és energia kímélésén kívül a világosságot, biztosságot és határozottságot fokozzuk a grammatikai oktatásban, amely tényezők nélkül itt szilárdan és maradandóan értékeset építeni nem lehet.

V. *Egyező (kongruens) grammatikai jelenségek¹ eltávolítása.* E csoport jelenségei közül egyesek a tanulónak anyanyelvéből, vagy más tanult nyelvből szerzett ismereteivel első tekintetre részben, vagy egészben kongruensek (mellékmondatok fajai, kötőszavaik s jelentésük), másoknak egyezése pedig mélyebbre ható vizsgálat nyomán kétségtelenné válik (dat. obi. carus és társai mellett), egyben kitűnik, hogy eredetüket a mindenképen való kategóriahalmazban (gen. poss., gen. auct., gen. explicat.), illetőleg a helyes magyar nyelvhasználat kiforgatásában lelik. Bár ezek elsajátítása csupán az emlékezet dolga, de mert pusztá létezésükkel akadályozzák a tisztánlátást, a velük való foglalkozás mégis időt és energiát igényel, több helyen való előfordulásuk pedig könnyen zavart kelt (a kijelentő alanyi és tárgyi mm. egyik fele a már előbb tárgyalt acc. cum inf.-val, másik fele a szintén tárgyalt quod használatával esik egybe), kategória-szaporításuk a már ismert károsodást idézi elő, kétségtelen, hogy eltávolításuk a megmaradottaknak valóban javára történik.

VI. *Redukció-összevonással² (kontrákcio).* E csoport jelenségei nem egyszerű, nem is egy-két tagból álló komplex-jelenségek, melyeket „feleslegesség“-ük, vagy „ritkaságu“-k egészben mellőzhetőkké, illetőleg részükben ámputálhatókká tesz, hanem valóságos *különálló csoportok*, melyekre fenti feltételek hiányában a *kontrákcio* alkalmazható. Ez az összevonás, mely egyaránt kiterjed a kategóriák és vonzók számá-

¹ A kongruenciánál a több alany és különböző személyű alanyok esetén való eljárás; az általános alanynál a pers. 3. plur. használata; genit. mat., dat. auct., dat. ethicus, a kettős szerkezet alieui aliquid és aliuem v. aliquid aliqua re; óhajtó v. felszólító feltételes mellékmondatok. Verbum sentiendi után acc. c. inf. helyett az acc.-szal egyező particípium használata.

² Az attributum relat., az attrib. praedicativum, az appositio egyesített, *összevont* tárgyalása; a genit. mat.-nek, valamint az interest és refert. melletti genit. proprietatisnek a genit. poss. és a genit. memoriaenek a genit. obi. alá rendelése; vonzók összevonása az abl. respect.-nál (itt esetleg elhagyása), az inf.-nál mint tárgynál; a módok használata a mondatok egész tanán át; tágabb körű kötőszók (ut, cum, quod és quin) használatában történő összevonás.

nak apasztására — analógia útján — az egyes, vagy kisebb körű kategóriáknak lényeges egyező tulajdonságaik alapján valamely tágabb körű alá való rendelésével történik, a vonzók összevonása pedig akként, hogy azoknak hosszú sora helyett egy-kettő megemlítésével a „hasonló“, vagy „társai“ szót használjuk. A jelenségek egyszerű kiküszöbölése a tárgyalásból vagy ámputálásuk *látszólag* eredményesebb csupán, mert minden kategóriális alárendeléssel nemcsak anyagkevesbbedés, hanem szellemi funkció-könnyebbedés is jár, ami fokozódik az alárendelés eseteinek és az alárendelt kategóriák számának arányában, amint azt alább gyakorlati kivitelben, alkalmas példákon, megfelelő indoklással látjuk.

Az *alaktanban*: bárminő tövű igék ragozása — más alkalommal adandó okok alapján — az $\bar{e}$ és $\bar{i}$ -tövéké alá foglalandó; a sokféle névmás az *is*, *ea*, *id* és *qui*, *quae*, *quod* alapalakok alá rendelendő. Az *esettanban*, hol a kategóriahalmozás fokozottabb, a *dolēre*, *queri* és *társaik* csekélyebb számú csoportjának a magyartól eltérően, *acc.*-szal állóknak tekintélyesebb csoportja alá rendelését javasoljuk a fennforgó igen erős alaki egyezés alapján; a *gen. auct.*, *gen. explicat.*, *gen. subi.*, sőt *proprietas*-nak is a *gen. poss.* alá rendelését indokolja az a lényeges egyező tulajdonságuk, hogy valójában egyformán birtokviszonyt (birtokost) jelölnek; a valóságos és képes helyhat. (*abl. loci*) fogalmával való összevonásra késztet az *abl. sep.*, az *abl. orig.*, *abl. copiae*-nek említettel való teljes alaki és erőteljes tartalmi egyezése. Hasonló módon ugyanazon okokból az *abl. causae* tágabb körű fogalma alá foglalandók: az *abl. rei. eff.*, *abl. auct.*, *gen. criminis* és *gen. causae*. A *mondattanban* a kontrákcio tartalmi kibővülése itt-ott már a vezérelvekké való kifejlődést éri el. Itt a célhatározó és felszólító mellékmondatok előbbivel vonandók össze, teljes alaki (ut és *coni.*) egyezésük alapján és mert vonzó igéik a célhatározó mellékmondatok állítmányához hasonlóan, szintén valamely szándék vagy cél elérését szolgálják tartalmukkal. Az öt időhatározói „*cum*“ közül három a „*cum temporale*“ alá foglalandó teljes alaki egyezésük miatt s mert tartalmilag csupán oly árnyalati különbség forog fenn, melyre megfelelően fejlett stílusérzék magától rávezet. Az okhatározó, megengedő és hasonlító mellékmondatok, az állítmányuk módja lévén a legfontosabb (nem engedhető meg u. i. a *modust* a kötőszókhöz kapcsoltnan áppercipiáltatni, mert ez az eljárás megannyi új kategóriát teremt), általános szempont alá fogva, összevonatan és rövidítetten így tárgyalhatók: Említett mellékmondatok, ha tényt, valóságos hasonlatot vagy ellenvetést tartalmaznak, állítmányuk módja *indicat.*, ellenkező esetben (véleményes ok, képzelt hasonlat vagy lehetséges ellenvetés), *coni.* Igen eredményesen alkalmazható efféle összevonás a módok használatára a fő- és mellékmondatokban, legalább olymértvű szellemi funkciótakarítással, aminővel a *consec. temp.* főszabályainak illetén összevonása jár: a szorosan összefüggő mellékmondatok *coni.*-s állítmánya *praet.*-s *tempus*, ha a főmondat állítmánya *praet.*,¹ nem *praet.*-s *tempus*, ha a főmondat állítmánya nem *praet.*²

A helyes érzékkel és megfelelő mértékben alkalmazott kontrákcio amellet, hogy olyan grammatikai jelenségek legfinomabb nyelvi árnyalatának minimális feláldozásával jár, amelyek legtöbb esetben raritá-

¹ *Praeteritum* a *praesens perfectum historicum* is.

² *Nem-praeteritum* a *praesens perfectum logicum* is.

szos jellegüknél fogva amúgy is mellőzendők, oly eredményhez juttatnak, melynek jelentős alkotói: könnyebb áppercepció (kisebb anyag kevesebb részletben) és tartósabb megmaradás lehetősége (egyszerűbb és nem tarkaságig sokféle képzetek); határozottság és biztosság a bevésésben (összetartó és egymást nem zavaró képzetek), ugyanaz a reprodukcióban nagyobb készség és mobilitás mellett (ceskélyebb számú világosabb képzet élénken vésődött be), idő- és energianyereség (kisebb és könnyebb anyag), s vele kapcsolatos kedv és önbizalom-fokozódás (derűsebb és eredményesebb munka). Annymira súlyos okok ezek, melyek nemcsak indokolják, hanem elsőrendű kötelességgé is teszik a kontrakció megvalósítását.

Hogy a generális redukció eszközeinek részeredményeit külön-külön, de még inkább összhatásukban minél világosabban láthassuk, hogy az eljárásunkkal elérhető eredményt a kiküszöbölendő anyag értékével összehasonlítva, minél pontosabban megmérhessük, befejezésül összefoglaljuk azokat, rámutatva az eliminálandó anyag okozta károkra, úgyszintén az azok megszüntetéséből származó didaktikai előnyökre. Az eltávolításra ítélt anyag¹ mindenekelőtt észrevehető, sőt megmérhető idő- és energiavesztéssel járt, amihez járult a tetemes anyagszaporulat, amely körülmény az általános nehezítésen kívül főként a homályt, a zavart mozdította elő; ezt azzal is szolgálta, hogy a sértetlenül hagyott „massa” elvégezhetése miatt erős iram vált szükségessé, ami pedig nem csekély mértékben csökkenetette a tisztánlátást, s egyúttal más irányban is káros hatást váltott ki. A kiküszöbölendőnek minősített anyag — említett káros hatásán kívül — nehézkes és kétes értékű áppercepció után mint kevésbé összetapadt, rendezetlen és zavaros tömeg helyezkedett el a tudatban és más képzetek bevésését is megnehezítette, természetének megfelelően pedig a reprodukció megkívánt készségét és határozottságát is veszélyeztette, különösen a nyelvi ritkaságok és finomságoknál, melyek a már bevésettek közötti kohéziót gyengítve, azokat értékükben károsították meg. Hasonlóan veszélyt jelentett a már tudatban levő képzetekre a grammatikai jelenségek számtalan kategóriája és a *vonzók végnélküli sora*, melyeknek, önmagukat tekintve, bekapcsolása felette nehéz, visszaidézése kétes, maradandósága bizonytalan. *Valóságos destrukciót* idézett elő bizonyos grammatikai jelenségeknek szemlélet híján történő, előretolt tárgyalása, egyeseknek több szerepben való ismétlődő előfordulása, valamint a definíciók terjengőssége és a *vonzók sokjésége*, amennyiben mint bekapcsolódandó képzetek is nélkülözték, bennük rejlő okok miatt, a szükséges világosságot, ezért tudatba jutásuk után destruálásra (pusztításra), reprodukálás után pedig gyors pusztulásra voltak ítélve.

Tárgyalt, illetőleg felsorolt grammatikai jelenségeknek alkalmazott eszközeinkkel való eltávolításával a káros hatások megszűnése természetes következményként váltja ki: *a)* a pozitív idő- és energianyereséget; *b)* kedvet és önbizalmat fokozó derűs munkát; *c)* könnyedén történő, élénk bevésést (áppercepció); *d)* készséges és határozott visszaidézésre alkalmas tömeget; *e)* részeiben erősen kohérens és asz-

¹ Az *újabb* latin nyelvtnak között különösen figyelemre méltók az anyag redukciója, a definíciók tömörsége, világossága és a *vonzók* megfelelő számának felemlítése miatt *Altmann J. Gyulának* Makón megjelent *Kis Latin Nyelvtana* (alak- és mondattan); valamint *Pap Antalnak* Kaposvárott kiadott *A Latin Mondattan Rövid Összefoglalása*.

szociálásra alkalmas, mobilis ismeretanyagot; f) tömörítően összetartó s egyben minden tekintetben előnyösen ható általánosító egységet. S ezeknek az előnyöknek megszerzése nem történik nagyobb áldozattal, mint a latinra való fordításnál a praep. használatában, kötőszó megválasztásában, ritka főnév nemének megítélésében ejtett hibával s a legfinomabb, legnehezebb, de egyben legritkább jelenségeknél árnyalathalványodással, a latinról való fordításnál pedig csupán legutóbbi módon, az általános latin tudást egyik szempontból sem érezhető módon befolyásolóan. S emellett említett előnyök — főként ismertetett hátrányokkal szemben — annyira elengedhetetlen feltételei az eredményes munkának, hogy nélkülük a grammatika épületének szilárd és tartós felépítése, ennek nyomán a biztosan fordító készségnek kellő kifejlésete, végül a tárgyi ismereteknek terjedelmesebb kitermelése, végeredményében a latin nyelvtanítás általános szintjének emelése meg nem valósítható, hiú ábránd marad.

Mint a megvalósítás egyik eszközét, a redukció után megmaradt grammatikai anyag módszeres tárgyalásának módját, ugyane helyen más alkalommal adjuk.

Pintér Lajos.

FIGYELŐ.

Ásványtani és biológiai nyári tanfolyam.

A budapesti m. kir. középiskolai tanárképzőintézet 1932. június 23-tól július 6-ig középiskolai tanárok részére ásványtani és biológiai továbbképző tanfolyamot tartott. Rendkívül nagy számmal jelentkeztek résztvevők a tanfolyamra, vegyesen férfiak és nők, világiak és egyháziak, állami, községi, felekezeti iskolák tanárai. A tanfolyam valóban érzett szükségletet elégített ki; a nagyon is szűkösen megszabott ösztöndíjak (vidékieknek 200, fővárosiaknak 75 P) aligha gyakoroltak különös vonzóerőt s igen sokat vettek részt olyanok is, kiknek ösztöndíj már nem jutott.

A tanfolyamot Szily Kálmán államtitkár nyitotta meg. Az akkori-ban kipattant Eötvös-kollégiumi botrány megdöbbentő hatása érzett meg szavain, mikor a tanárokat hazafias és konstruktív munkájuk nemzeti jelentőségére emlékeztette és fokozott lelkiismeretes kötelesség-teljesítésre buzdította.

Az előadások címeiben mindenütt „az újabb“ és „legújabb“ jelző ismétlődése tűnik fel, ami a természettudományok rohamos haladása mellett egyrészt nagyon is természetes, másrészt megfelel a tanfolyam céljának: hogy a középiskolai tanárok a szakkönyvek és folyóiratok szinte áttekinthetetlen tömegéből merített, többnyire rendszertelen és hézagos önképzésüket az egyetemi tanárok összefoglaló előadásai útján rendszerezhessék és kiegészíthessék. Az előadások sorozata a következő volt:

I. Elméleti előadások: 1. Erdey-Gruz Tibor: Az atomelmélet és az anyag szerkezete. 2. Mauritz Béla: Az újabb közet- és kristálytani kutatások. 3. Ábrahám Ambrus Andor: Az újabb állattani kutatások. 4. Paál Árpád: Az újabb növénytani kutatások. 5. Zimmermann Ágoston: Az újabb fejlődéstani kutatások. II. Gyakorlati előadások: 6. Ab-

- rahám Ambrus Andor: A mikroszkópi technika legújabb módszerei. 7. Dudich Endre: Állattani gyűjtemények berendezése és gondozása. 8. Entz Géza: A biológiai kutatás eszközei és módszerei. 9. Hollendonner Ferenc: Kísérletek és gyakorlatok a biológia tanításában. 10. Koch Sándor: Ásvány- és kőzettani gyűjtemények berendezése és gondozása. 11. Loczka Alajos: A természettudományi oktatás szemléltető eszközei. 12. Tuzson János: Növénytani gyűjtemények berendezése és gondozása. 13. Varga Sándor: A természettudomány tanítása és a munkáltató oktatás.

A hallgatók leckeönyvet kaptak s a professzorok aláírásukkal igazolták az előadások látogatását. Mauritz professzor például ismételtén katalógussal győződött meg arról, hogy nemcsak az ösztöndíjas hallgatók, hanem az ösztöndíj nélküliek is mindig szinte teljes számmal voltak jelen, sőt „benevoli auditores” is akadtak. (A „katalogusolvasás” egyébként csöppet sem változtatott a hallgatóságnak a tudós és szeretetreméltó professzor iránti osztatlan szimpátiáján.) Az előadásokon kívül ugyancsak kötelező volt a kirándulásokon és tanulmányi látogatásokon való részvétel is. A program a következőkből állott:

a) Kétnapos tanulmányi kirándulás a tihanyi magyar biológiai kutatóintézetbe és a Balaton vidékére. b) Félnapos tanulmányi látogatások: 1. A Magyar Nemzeti Múzeum ásványtára. 2. A kegyesrendi gimnázium szertára. 3. Az Erzsébet nőiskola iskolakertje. 4. Az egyetemi ásvány- és kőzettani gyűjtemény. 5. A m. kir. földtani intézet. 6. Az egyetemi zoológiai múzeum. 7. Az egyetemi növénykert. 8. A Magyar Nemzeti Múzeum növénytára.

Valamennyi kirándulás tanulságos s egyben kellemes is volt. Mégis az egész tanfolyam egyik legkedvesebb emléke marad az Erzsébet nőiskola meglátogatása. Az intézet igazgatója, Dr. Radák Olga, lebilincselő kedvességgel fogadta, kalauzolta és meg is vendégelte a látogató kollegákat.

A tanfolyamot Melich János professzor, a tanárképzőintézet elnökhelyettese, mint a tanfolyam vezetője zárta be. A résztvevő középiskolai tanárok köszönetét Bodrossi Lajos tolmácsolta, rámutatva arra, hogy a középiskolai tanárok sok év, sőt évtizedek múltán is örömmel siettek vissza az alma mater kebelére, hogy onnan új tudást és további munkájukhoz új önbizalmat és lelkesedést merítsenek.

B. L.

EGYESÜLETI ÉLET.

Debreceni Tanári Kör.

A Debreceni Tanári Kör folyó évi szeptember hó 21-én *vitéz dr. Bessenyei Lajos* elnöklete alatt népes felolvasó gyűlést tartott, melynek lefolyása a következő volt:

1. *vitéz dr. Bessenyei Lajos* elnöki megnyitójában a mai tanügyi helyzet nehézségeinek ismertetése után egy fontos köznevelési kérdésre fordítja rá a figyelmet. 1924-től kezdve 8 éven keresztül négy lényeges változtatást tett kultuskormányunk a tanterven. Az újabb és újabb reformok folytonos nyugtalanságban tartják a középiskolákat.

Meg kell adni végre a középiskola számára a nyugalmat, az állandóságot. Talán a legrövidebb időegység, amellyel operálni lehet, egy

tanuló nemzedék, nyolc esztendő. Ez időn belül többször is megháborítani az iskola nyugalmlát, veszélyeztetni a tanítás eredményét és megrendíteni szülők és ifjúság lelkében a tantárgyakhoz fűződő bizalmat. Itt a legfőbb ideje „vetőt” mondani a szakadatlan ütemben folyó középiskolai reformáló munkának, amely olyan ifjúságot nevel fel és tanít ki, hogy annak tagjai a korlátlan individualizálódásnak, az egyén szeretlen és mértéktelen érvényesülésének a jegyében kezdik meg önálló életük folytatását. Ez a még megmaradt csonka hazának is biztos elpusztulásához vezet. Jól tudja, hogy szava nem ér fel az illetékes fórumig, de szükségesnek tartotta, hogy e gondolatának legalább itt a Tanárkörben kifejezést adjon. Szíves szavakkal üdvözölve a Körnek megjelent tagjait, a gyűlést megnyitja.

2. Az 1932. február 12-én tartott gyűlés jegyzőkönyve felolvasás után hitelesítették.

3. *Dr. Kun Sándor* felolvassa a Körnek mult évi életéről és működéséről szóló titkári jelentését, melyet a Kör az elnök indítványára teljes elismerésének nyilvánítása mellett vesz tudomásul.

4. *Dr. Kiss Miklós* pénztárnok bemutatja pénztárosi jelentését az 1931—32. évi számadásokról. A Kör a jelentést a pénztárnok buzgó fáradozásáért való köszönete és elismerése mellett tudomásul veszi és neki a felmentést a szokásos fenntartással megadja.

5. *Dr. Szabó Márton* református gimnáziumi tanár felolvasást tartott „Gyorsírás a középiskolában” címmel, melynek rövid kivonata a következő: Csak néhány éve sikerült hosszas küzdelmek árán megállítani azt a folyamatot, amely a középiskolai tananyagot folytonosan gyarapítani törekedett. A pár év óta meglevő nyugalmi helyzetnek véget vetett a gyorsírás kötelező tanításának kersztül erőszakolása olyan módon, amely jót egyáltalában nem ígér. Régebben még kisebb jelentőségű módszertani kérdésekben is alkalom adatott a középiskolai tanárságnak, mint elsősorban illetékes faktornak, hogy állást foglalhasson.

Az új tantárgy merőben az ügyesség kérdése, melyben csak a gyakorlat teszen mesterré, tehát nem tanórákra való feladat, annival inkább nem, mert a megtanulni való anyag magánuton is könnyen elsajátítható. Nyomatékosan hangsúlyozza, hogy nem a gyorsírás megtanulása ellen beszél, sőt nem győzi eléggé ajánlani, hogy mindazok a tanulók, akiknek némi ügyességük és ilyen irányú hajlamuk van, okvetlenül sajátítsák el. A gyakorlati hasznavehetőség azonban egyetlen egy tárgyat sem tett pedagógiailag értékesé. A gyakorlati hasznavehetőség szempontjából az alföldi és dunántúli iskolák sokkal több joggal követelhetnék pl. a méhészetnek, de különösen a kertészetnek a kötelező tantárggyá tételét. Ezeknek mind pedagógiailag, mind nemzetgazdasági szempontból nagy értéke és jelentősége volna. Készséggel megengedi, hogy a budapesti tanulóknak, mivel az ország szellemi munkássága túlságosan és egészségtelenül a fővárosba koncentrálódott, inkább szükséges a gyorsírás tudása, de a többi ú. n. vidéki intézetekben az említett irányú ismeretekre volna inkább szükség.

Mivel a gyorsírás sok vonatkozásban fonetikusán ír, várható, hogy a tanulók helyesírása még jobban megromlik. De ha e káros hatást sikerül is majd nagy fáradsággal kiküszöbölni, semmi módon nem lehet megakadályozni, hogy az adott viszonyok között a mennyiségtan tanítását alapjában veszélyeztetni. Mivel a heti óraszámot tovább emelni merőben lehetetlen volt, a latin és mennyiségtan heti óráiból vettek el

egyet-egyet. A latin óraszám csökkentése is erősen visszaveti a gimnáziumot céljának elérésében, a mennyiségtani oktatást azonban gerincében támadta meg. A számtan tanárok a IV. osztályban eddig is a heti 4 órán csak megfeszített munkával tudták elvégezni az évi anyagot és begyakorolni az egyenletrendezést; heti 3 órán ez tisztára lehetetlenség. A gyorsírás kötelezővé tétele már most a felsőbb osztályokban is, végig az érettségi vizsgáig beteggé tette a mennyiségtani oktatást, mert minden matematikai levezetés tulajdonképpen egyenletrendezés. Reméli azonban, hogy ez a gyorsírási reform, mint divatjelenség, hamarosan éppen úgy elmúlik, mint 10—12 esztendővel ezelőtt.

Fejtegetésének eredményeképpen határozati javaslatot terjeszt elő, melyet a Kör *Hettesheimer Ernő, dr. Frick József, Horváth Károly, dr. Szeremley Béla, dr. Hoffer András, Majoros Béla, dr. Salánky József és vitéz dr. Bessenyei Lajos* hozzászólása után a következő fogalmazásban tesz saját határozatává: A Debreceni Tanárkör fontosnak tartja a gyorsírás tanítását a középiskolában, de aggodalommal látja, hogy a gyorsírás érdekében alapvető fontosságú tárgyak óraszámát csökkentették az idevonatkozó miniszteri rendeletek. Az is helytelen, hogy a megfelelő szaktanárok kiképzése nem történt meg kellő mértékben. Ezért felveti a kérdést: nem kellene-e a gyorsírás kötelező tanítását revideálni és az egész kérdést gondosabban előkészíteni? Nem felelne-e meg a célnak továbbra is, ha a kötelező rendkívüli tárgyak keretében tanítanák a gyorsírást?

6. *vitéz dr. Bessenyei Lajos* elnök jelenti, hogy az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek tavalyi esztergomi gyűlésén *Madai Gyula dr.* elnök úrral való beszélgetése során felvetődött az a gondolat, hogy az idei közgyűlést Debrecenben kellene tartani. A gondolatot szívesen fogadta s már akkor a közgyűlés terminusát október 22. és 23-ra tűzték ki. Kijelentette, hogy anyagi tekintetben a mai súlyos viszonyok között semmit sem tud biztosítani, de a közgyűlés megrendezéséhez megígérte a Debreceni Tanárkör szíves készségét és segítségét. Azt is kivihetőnek tartja, hogy a közgyűlésre érkező vendégeket a debreceni iskolák tanulói-nak a szüleinél szállásoljuk el. A közgyűlés programjára vonatkozólag bemutatja *dr. Madai Gyula* elnök úrtól érkezett két levelet. Szükségesnek tartja az összes debreceni középiskolák tanárkaraiból egy széleskörű rendezőbizottság alakítását. Propozíciója szerint a Kör a következő határozatot hozza: 1. A Debreceni Tanárkör tisztelettel meghívja az Országos, Középiskolai Tanáregyesületet, hogy idei közgyűlését Debrecen városában tartsa meg. Megbízza az elnököt, hogy a meghívólevelet minél hamarabb küldje el. 2. A rendező bizottságba delegálja: a református gimnáziumból: *dr. Szeremley Bélát, dr. Kun Sándort, Kornya Sándort, Péter Zoltánt*; az állami reáliskolából: *dr. Kiss Miklóst, Majoros Bélát, Mészáros Sándort, Tassi Ferencet*; a Dóczy leánygimnáziumból: *Mátéffy Máriát, Hettesheimer Ernőt, Péterffy Lászlót*; a piarista reálgimnáziumból: *Auer Kálmánt, Bánszky Tamást, Koczun Jakabot, Kummergruber Emilt*; a zsidó gimnáziumból: *Sebők Emánuel, dr. Hász Imrét, dr. Kardos Lászlót*. A rendező bizottság elnökévé a Kör *Majoros Béla* reáliskolai igazgató-helyetttest választja meg.

7. Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Dr. Kun Sándor titkár.

HÍREK.

Hóman Bálint miniszter. A megnehezült magyar élet új férfiakat kívánt az ország élére. A közoktatásügy vezetését *Hóman Bálint dr.* egyetemi tanár, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója vette át.

Ha végig tekintünk a vallás- és közoktatásügyi miniszterek tisztos során, ő az első, akit a szakember jelzőjével díszíthetünk fel. Már származása, neveltsége erős kapcsolatba hozta, vagy mondjuk: előkészítette mostani hivatására. Fia boldogult Hóman Ottónak, aki középiskolai tanári katedráról elindulva egyetemi tanár, majd tanker. kir. főigazgató, végül miniszteri tanácsos és ügyosztályunk főnöke lett. Családi hagyományainak megfelelően ő maga is tanári pályát végzett, de tudós hajlamait követve, előbb az egyetemi könyvtár, majd a múzeum szolgálatába lépett. S míg nagyértékű tudományos művelődése folytán már 1925-ben egyetemi tanár lett, addig másfelől, mint könyvtári tisztviselő annyira kitűnt adminisztratív képességeivel, hogy rövidesen az Országos Széchényi Könyvtár igazgatójává majd a Nemzeti Múzeum főigazgatójává nevezik ki.

Mint történettudós lelkében átélte a magyar nemzet ezeréves multját s a magyar nemzet történetének új csapásokon haladó kutatója. Mint tisztviselő az ország legjelentősebb kultúrintézményének vot kitűnő vezetője és újjászervezője.

Most a történelem és a hivatali élet gazdag tapasztalataival felvértezve biztos kézzel veszi át a magyar kultúra nagy felelősséggel s a mai mostoha viszonyok között megsokszorosodott gondokkal járó vezetését. Ha valaki, úgy ő igazán hivatott arra hogy a mai nehéz időkben istenadta talentumaival: ragyogó tudásával, közismert szervezőképességével, fiatalosan szívós tetteirejével a magyar kultúra drága kincseit gondozza, megtartsa, sőt tovább gyarapítsa.

Főigazgatói cím. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Barthos Indár* középiskolai igazgatónak a tanker. kir. főigazgatói címet adományozta.

Előléptetés. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Gulovics Tivadar*, szolgálat-tételre az Országos Testnevelési Tanácshoz beosztott állami középiskolai rendes tanárt 1932. február 1-i hatállyal az állami középiskolai és a velük egy tekintet alá eső többi tanár részére megállapított és az állami rendszerű VI. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő 10. fizetési fokozatba előléptette.

Az Országos Közoktatási Tanács új tagja. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter az Orsz. Közoktatási Tanács 1931. évi szeptember hó 1-től kezdődő 5 évi ciklusának hátralevő idejére *dr. Traeger Ernő* miniszteri tanácsost, a gyorsírási ügyek m. kir. kormánybiztosát az Orsz. Közoktatási Tanács tagjává kinevezte.

Áthelyezés. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter *dr. Galamb Ödön* makói állami Csanád vezér reálgymnáziumi r. tanárt a budapesti VII. ker. állami Szent István reálgymnáziumhoz, *Wéberné Rozinszky Margit* szombathelyi állami leányliceumi rendes tanárt a budapesti VI. kerületi állami Mária Terézia leánygymnáziumhoz és *dr. Várady János* csongrádi állami Szent Imre reálgymnáziumi rendes tanárt a hatvani állami reálgymnáziumhoz helyezte át.

Miniszteri megbízottak az autonóm felekezeti középiskolák meglátogatására. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter az 1883. évi XXX. tc. 46. §-a alapján az autonóm felekezeti középiskolák meglátogatásával s azoknak az állami főfelügyelete gyakorlásával az 1932/33. tanévre megbízta :

1. *a dunamelléki ref. egyházkerületben* : a budapesti gymnasiumhoz, a budapesti (Baár Madas) leányliceumhoz *dr. Pintér Jenő* budapesti tankerületi kir. főigazgatót, a győnki reálgymnáziumhoz *dr. Mátrai Rudolf* székesfehérvári tankerületi kir. főigazgatót ; a kecskeméti reálgymnáziumhoz, a kecskeméti ref. leányliceumhoz, a kunszentmiklósi reálgymnáziumhoz, a nagykőrösi gymnasiumhoz, a kiskunhalasi ref. reálgymnáziumhoz *dr. Kaufmann György* szegedi tankerületi kir. főigazgatót ;

2. *a dunántúli ref. egyházkerületben* : a csurgói reálgymnáziumhoz *dr. Mátrai Rudolf* székesfehérvári tankerületi kir. főigazgatót, a pápai gymnasiumhoz *dr. Acsay István* budapestvidéki tanker. kir. főigazgatót ;

3. *a tiszáninneni ref. egyházkerületben* : a miskolci reálgymnáziumhoz, a miskolci leánygymnáziumhoz *dr. Acsay István* budapestvidéki tankerületi kir. főigazgatót, a sárospataki gymnasiumhoz *Ady Lajos* debreceni tanker. kir. főigazgatót ;

4. *a tiszántúli ref. egyházkerületben* : a békési reálgymnáziumhoz, a debreceni gymnasiumhoz, a debreceni leánygymnáziumhoz, a hajdúböszörményi gymnasiumhoz, a hajdunánási reálgymnáziumhoz, a kisújszállási reálgymnáziumhoz, a mezőtúri gymnasiumhoz, a szeghalmi reálgymnáziumhoz, a karcagi ref. reálgymnáziumhoz *Ady Lajos* debreceni tanker. kir. főigazgatót ; a hódmezővásárhelyi gymnasiumhoz, a hódmezővásárhelyi leányliceumhoz *dr. Kaufmann György* szegedi tanker. kir. főigazgatót ;

5. *a dunántúli ág. h. ev. egyházkerületben* : a bonyhádi reálgymnáziumhoz, a kőszegi leányliceumhoz *dr. Mátrai Rudolf* székesfehérvári tanker. kir. főigazgatót ; a soproni reálgymnáziumhoz *dr. Acsay István* budapestvidéki tanker. kir. főigazgatót ;

6. *a bányai ág. h. ev. egyházkerületben* : az aszódi reálgymnáziumhoz *dr. Acsay István* budapestvidéki tanker. kir. főigazgatót ; a békéscsabai reálgymnáziumhoz *dr. Kaufmann György* szegedi tanker. kir. főigazgatót ; a budapesti gymnasiumhoz, a budapesti leánykollégiumhoz *dr. Pintér Jenő* budapesti tanker. kir. főigazgatót ; a szarvasi gymnasiumhoz *Ady Lajos* debreceni tanker. kir. főigazgatót ;

7. *a tiszai ág. h. ev. egyházkerületben* : a nyíregyházi reálgymnáziumhoz, a nyíregyházi leánygymnáziumhoz *Ady Lajos* debreceni tanker. kir. főigazgatót.

Ünnepség a Kölcsey-reálgymnáziumban. A budapesti VI. ker. állami Kölcsey Ferenc reálgymnázium szeptember hó 24-én, bensőséges házi ünnepség keretében búcsúztatta el az intézet közszeretetlen álló tanárát, *Kiss Pált*, aki most töltötte be 39-ik szolgálati évét és nyugá-

lomba vonult. A távozó professzort a tanári kar, tanítványai és a nagyszámban megjelent szülők a megbecsülés, ragaszkodás és szeretet megható jeleivel halmozták el. *Kiss Pál* kartársunkban a régi tanári gárdának egyik puritán életfelfogású és ideálistelkű tagja vált meg a katedrától. Ezelőtt 12 évvel, Erdély elvesztése után került a fővárosba szűkebb hazájából, a kisküküllőmegyei erzsébetvárosi állami főgimnáziumtól. Tanári és nevelői munkásságáért 1917-ben IV. Károly király a II. oszt. polgári hadi érdemkeresztel tüntette ki. Nyugalomba vonult kartársunk 35 év óta egyesületünknek buzgó tagja és az utóbbi években egyesületünk választmányának is tagja volt.

Helyreigazítás. *Elekes Imre* a sárospataki ref. gimn. és angol internátus igazgatója az alábbi helyreigazító sorok közlését kérte: A Közlöny 66. évf. 1. számában „Az 1931—32. évi értesítők szemléje” címen *Bihari Ferenc* aláírással cikk jelent meg, melynek az *internátusokról* szóló részében a *sárospataki angol internátusról* a következők olvashatók: „Az utóbbi (t. i. a sárospataki angol internátus) nehezen tudja a mai gazdasági viszonyok mellett az internátus férőhelyeit megtölteni és csak 20 teljes díjat fizető növendékük van. Éppen ezért 24 olyan tanulót is bevettek napközi időre, akik a tápintézetben kosztoltak...”

Ez a közlés több okból alkalmas arra, hogy nem a valóságnak megfelelő színben tüntesse fel a sárospataki angol-internátust és ezzel erkölcsi és anyagi kárt okozhat. Épen ezért alábbi helyreigazító nyilatkozat közzétételét kérem:

„A sárospataki angol internátus 80 egyénre épült és kiegészítő része a sárospataki *angol gimnáziumnak*. Benépesítése az 1930. év tavaszán készült tervek szerint a következő: első évben (1931—32.) 10 első és 12 más osztályú növendék; a második évben (1932—33.) 10 I., 10 II., 20 más osztályba járó növendék; harmadik évében (1933—34.) 10 I., 10 II., 10 III. és 20 más osztályba járó növendék vehető fel és így tovább. Ha tehát az első évben tervezett 22 helyett 20, a másodikban tervezett 40 helyett 39 növendék van, arról nem lehet azt mondani, hogy „nehezen tudja férőhelyeit betölteni.” Ezt nyilvánvalóan azért terveztük így, hogy fokozatosan az I—VIII. oszt. angol gimn. internátusi tagjait, tizet-tizet osztályonként, befogadhassuk és elhelyezhessük.

Takarékosságból azonban addig is, hogy a helyek üresen ne maradjanak, a többi tanulók közül vettünk fel jelentkezőket, akik étkezni ugyan a tápintézetbe (évi 130 P) jártak, de egyébként azonos elbánásban részesültek lakás, tanulmányi felügyelet stb. tekintetében, mint azok, akik az internátusban étkeztek. Tehát nem „napközi időre” vettük fel, hiszen éjjel-nappal ott laktak.”

Itt igazítjuk ki azt a sajtóhibát is, amely a 7. oldalon *Szelényi Ödön* elhunytáról szólva a hódmezővásárhelyi ref. gimnázium tanárának említi, holott tudva lévő dolog, hogy Szelényi Ödön a budapesti ev. leánykollegium tanára volt.

A Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Országos Egyesület közgyűléset dec. 8-án d. u. 5 órakor tartja a Zrínyi Miklós reálgimnázium tanácskozótermében. A közgyűlést ½5 órakor választmányi ülés előzi meg.

A nehéz gazdasági helyzetet az egyesület is megérezte, de életképeségének legnagyobb bizonyítéka, hogy a tavalyi karácsonyi segílyt az idén is megadhatja. A segílyt voltaképpen néhány pengővel emelhetnénk is, de gondolunk kell a jövőre, mikor a segílyezettek száma megnő.

Mikor a mai vezetőség elvállalta az egyesület ügyeinek intézését,

12 pengő volt a karácsonyi segély. Ezt az összeget fokozatosan 30 P-re emelte. Itt meg kellett állnia. A 30 P segélynél már jelentkeztek nagy számmal olyan özvegyek, kik a 12 P-nyi segélynél nem tartották érdemesnek a jelentkezést. Ez nagyon megnövelte a kiadást.

Ha csak néhány iskola siet az egyesület segítségére, rövid idő alatt emelhetjük az évjáradékot. Évjáradékról van itt szó tulajdonképpen és nem segélyről. Mindenki kérés nélkül, egyszerű jelentkezésre megkapja a megállapított összeget, ha *jogosult*. Jogosult pedig minden egyesületi tag özvegye, illetőleg kedvezményezettje.

Bár ez az esztendő gazdasági téren nagyon megviselte a tanárságot is, mégis örömmel tudathatom, hogy az egyesület adományokból a múlt évi közgyűlés óta 3100 P és 96 f.-rel gyarapította vagyonát. Az adományozók a következők voltak: Népjóléti minisztérium 2000 P, a budapesti áll. Zrinyi Miklós rg. 400 P, (a koresolyapálya jövedelméből); a budapesti Fáy András rg. 133 P; a pénztáros számára megállapított jutalom visszatérítése 100 P; a bonyhádi ág. h. ev. reálgimnázium 100, a budapesti áll. Verbőczy István reálgimnázium 73 P 60 f; a budapesti ág. h. ev. gimnázium tanári testülete 72 P; a debreceni izr. reálgimnázium 65 P; Dr. Fodor János tanár úr 21 P; az újpesti áll. leányliceum 20 P; a mezőkövesdi kir. kat. reálgimnázium 20 P; a budapesti áll. Mátyás király reálgimnázium 15 P 88 f; a jászberényi áll. reálgimnázium 14 P 72 f; Szőke Kálmán tanár úr 6 P; a budapesti izr. reálgimnázium 4 P 80 f; Mészáros Sándor, Szalay Gyula és Schidella István tanár urak együttesen 4 P 50 f.

Lengyel Miklós.

HALOTTAINK.

Gróf Klebelsberg Kuno.

Október 11-én a rádió hullámain keresztül hihetetlennek tetsző hír döbbsentette meg a szíveket: *Klebelsberg Kuno gróf meghalt...*

Alig 57 éves volt, tele életerővel, akarással. Mikor előztét másfél évvel eltávozott a kultuszminisztérium éléről, mindenki — még ellenfelei is — azzal az érzéssel vették ezt tudomásul, hogy Klebelsberg gróf elismert tehetsége, munkakészsége még részt fog kérni a magyar közéletben, mert ez a kis magyar nemzet ilyen sokoldalú tehetséget nem nélkülözhet sokáig saját kára nélkül. S valóban rövid pihenő után Klebelsberg gróf ismét munkához látott, mint az Alföldnek rajongója, az Alföldi Bizottság gyűléseit járta, hogy a multban elhanyagolt Alföld rejtett értékeit felkutassa s beállítsa a nemzeti erők energiatelepébe.

Nehéz lesz megszokni azt a gondolatot, hogy ő nincs többé! A trianoni Magyarország élén állott s még politikai ellenfelei is elismerték, hogy nagy ember volt.

Nagysága három hatalmas tényezőből tevődött össze. Egyik szellemi kiválósága: benne csodálatos harmoniában egyesült a történet-tudós objektív tudása az európai műveltségű kultúrpolitikus modern életszemléletével és hazájának, nemzetének szeretetével.

A másik tényező volt a kultúrának és kifejezetten a magyar kultúrának lobogó szeretete. Ez a kultúraszeretet azonban nem a dilettáns ötletszerű rajongása volt, hanem előbbi tulajdonságában messze mélyre vetette gyökerét. Mint a multnak jeles ismerője, a történelem tanulságaiból merített tudással, a jelen, a vezérállamok intézményeinek ismeretéből vett példák szerint kereste meg azokat az elhatárolásokat,

amelyek mint kultúréletszükségletek jelentkeztek a nemzet életében.

A harmadik tényező egyéniségében volt : a nálunk szinte szokatlan cselekvő akarás, alkotókészség. Ő nem hiába ostorozta a negatív magyarokat, ő igazi cselekvő, alkotó férfiú volt. Nála mihelyt valami gondolat kiállotta a történettudós és modern kultúrpolitikus bírálatát, azonnal elhatározásba, akarásba és tettbe ment át.

A renaissance nagy mecénásaihoz hasonlított lelke ; csakhogy míg a renaissance nagyjai országvagyonnal vetekedő kincstárjaikba nyúlhattak, mikor valamit akartak, addig Klebelsberg grófnak egy szétdarabolt, kifosztott, lelkileg szinte meghasonlott, legyőzött nemzetől kellett az anyagi eszközöket megszerezni. S Klebelsberg gróf ebben is igazi mester volt.

Soha el nem múlt történeti értéke, hogy abban a letargiás, kétségbeesett időkben írásaival, beszédeivel, újságcikkeivel a nemzetbe beidegezte a kultúra szükségességének tudatát és felébresztette a nemzetben a kultúra iránti vágyat akkor, amikor olyan könnyű lett volna kultúrintézményeket megszüntetni és visszazuhanni, vagy legalább is megállni ; ő bátran, fanatikus hittel hirdette a kultúrfölény nemzet-erősítő, jövőtelőkészítő szükségességet, őtöle ered az a szállóigévé vált mondas : a kultúszárca a honvédelmi tárca s ő volt az, aki soha sem ismert fáradságot, hogy a magyar nemzet a kultúra útján le ne maradjon a népek versenyében.

S itt dicséretére kell említenünk a magyar nemzetnek, hogy Klebelsberg grófot megértette s alkotásainak az anyagi feltételeket megadta. Ha valaki visszalapozza a képviselőház és a felsőház költségvetési vitáit, a kultuszárca vitája mindig igen emelkedett, harmonikus vita volt. Az ellenzéki szónokok is elismeréssel adóztak a nagy miniszternek. S ha kifogásuk volt, akkor a saját szemszögükből nézve valamelyik kultúrterületet, annak hathatósabb támogatását kérték.

Ilyenkor szokta volt Klebelsberg gróf mondani, hogy ezekből a felszólalásokból meríti a maga bizonyosságát arról, hogy helyes úton jár. S valóban a magyar kultúra általa kiszélesbített területén a legkisebb részletet sem hagyta figyelmen kívül. Nagy, egységes átgondolással igyekezett az új viszonyokhoz, új időkhöz mért törvénnyel, rendelkezéssel minden intézménybe friss vért önteni. Klebelsberg Kuno gróf alkotásait csak akkor tudnók igazán értékelni, ha hirtelen ki lehetne emelni tízéves alkotásait : minő sívár pusztaság maradna a magyar kulturális életben alkotásai nélkül !

Klebelsberg Kuno gróf tízéves munkássága alatt a középiskolával is sokat foglalkozott : az ő nevéhez fűződnek az új középiskolai törvények (1924 : XI. t.-c. a fiú-, 1926 : XXIV. t.-c. a leányközépiskolákról, 1924 : XXVII. t.-c. a középiskolai tanárkérdésről) ; az új tantervek, rendtartások, érettségi utasítások stb. Ő juttatott vagy segített sok középiskolát új hajlékhoz (bajai ciszterci rgimn., békéscsabai áll. llic., budapesti ciszterci gimn., budapesti Baár Madas llic., IX. ker. állami Fáy András rgimn., dombovári kir. kath. rgimn., hatvani áll. rgimn., kecskeméti kegyesrendi rgimn., kisvárdai áll. rgimn., pesterzsébeti áll. rgimn., sárospataki ref. gimn. angol internátusa, szombathelyi áll. rgimn., újpesti áll. llic.). Az ő nevéhez fűződik a tanári státusz rendezése, az V. fizetési osztály megnyitása, a széniumos rendszer. A tanári jóléti intézményeknek is ő vetette meg az alapját.

A középiskolai tanárság, bár még több óhajlásának várta és remélte teljesítését, nem is maradt hálátlan, az OKTE 1927 december

17-i közgyűlésén egyhangú lelkesedéssel díszelnökké választotta s így megadta nagy miniszterének a legnagyobb megtiszteltetést, amit csak a maga részéről adhatott.

Ebben a megemlékezésben mi is elhelyezzük Egyesületünk babérkoszorúját a szegedi sírra. S kegyeletes érzéssel nem kívánhatunk mást a nagy halott emlékének, mint azt, amit első nagy elődje kívánt a maga számára, hogy eszméi teljes győzelmet arassanak. Ez nemzeti megdicsőülés egy munkás, értékes magyar életnek és felvirágzás, jobb jövő a nemzetnek...

KÖNYVSZEMLE.

Pintér Jenő dr.: A budapesti tankerület 13. számú Értesítője. Bpest 1932.

Megszokott formában, megszokott gondos összeállításban jelent meg a budapesti tankerület 13. Értesítője. Az első oldalon tömör fogalmazásban megkapjuk a két utolsó iskolai év rövid történetét, kiegészítve egy névsorral, amely a tankerület igazgatóinak, tanárainak kitüntetéseiről, irodalmi munkásságáról számol be. A tankerület hatáskörébe 3 gimnázium, 14 reálgimnázium, 5 reáliskola és 8 leánygimnázium, 10 leányliceum, összesen 40 középiskola — kettővel kevesebb, mint tavaly — tartozott. A tavalyi állapothoz képest változást az okozott, hogy a kispesti és a pestszenterzsébeti reálgimnáziumokat a pestvidéki tankerülethez kapcsolták át, viszont azonban a II. ker. egyetemi kir. kath. reálgimnáziumot ismét a főigazgatóság alá rendelték. A reáliskolák közül megszűnt a m. kir. Bocskai István-reáliskolai nevelőintézet. Ennek ellenére is az osztályok száma 423-ról 466-ra emelkedett. A budapesti tankerület 40 középiskolájában 890 igazgató és tanár működött (tavaly 863), ebből igazgató 48, r. tanár 746 és h. tanár 96.

A tanulók száma: osztályzatot nyert nyilvános tanuló 19.543; ebből fiú 13.387 és 6156 leány; a fiúk száma kevesebb 269-cel, leányoké több 161-gyel. Magántanuló volt 835 fiú és 417 leány, a tavalyihoz képest a fiúk száma csökkent 10-zel, a leányoké 54-gyel.

A tanulók magaviseletében alig esett változás. Az előmenetel az idén is javulást mutat, a fiúknál a jeles rendűek százaléka 8-ról 9-re, a jórendűeké 22-ről 24-re emelkedett, az elégséges rendűeké azonban 51-ről 50-re csökkent. A leányoknál a jelesrendűek száma 21-ről 22-re emelkedett.

Újítása az Értesítőnek, hogy a tankerület hatáskörén kívül álló hat középiskola (gyakorló, ref. g., Baár Madas II., ev. gimn., ev. leánykollegium és rabbiképzőint. gimn.) statisztikai adatait is feldolgozza. Ebben a hat iskolában 6 igazgató és 122 r. és h. tanár működött. Osztályzatot 2328 tanuló (1495 fiú, 823 leány) nyert. Előmenetelük szerint jelesrendű 16%, jórendű 32%, elégségesrendű 40%.

A lefolyt iskolai évben volt a tizedik országos középiskolai tanulmányi verseny. Az idén is 37 budapesti és 17 vidéki iskola vett részt 251 tanulóval (tavaly 242 volt a versenyzők száma). A kitűzött tételek arról adnak örömdetes bizonyosságot, hogy igen komoly feladatokat tudnak ifjaink megoldani, ami viszont a középiskola értékes, feladatán túl is teljesített munkásságára vet fényes világot.

A tanulságos értesítőt végül a Középiskolai Rendeletek Tára, a mai óratervek és az igazgatói határidős jegyzék egészítik ki. N.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1932. Budapest VIII., Múzeum-körút 6. — (F.: Czákó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat

ESZTERGOMY FERENC

főtítkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331-94.

Szerkeszti

Dr. NAGY PÁL

I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek

NÉMETH JÓZSEF

pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

A középiskolai tanárok tisztelgése Hóman Bálint miniszternél.

A középiskolai tanáregyesületek (*Országos Középiskolai, Katolikus, Református, Evangélikus, Fővárosi Tanáregyesületek és a Nemzeti Szövetség*) egyesített küldöttségét dr. Madai Gyula egyesületünk elnöke 1932 október hó 27-én vezette dr. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter úr elé, hogy hivatalba lépése alkalmából a középiskolai tanárság tiszteletének kifejezést adjon. A küldöttségben résztvettek Bernolák Kálmán, Bitter Illés, Erődi Kálmán, Esztergomy Ferenc, Édes Jenő, Hlavathy Imre, Jámbor György, Kisparti János, Marczell Ágoston, Mattyasovszky Kasszián, Mikola Sándor, Péch Aladár, Ravasz Árpád, Szabó Ignác és Szóts Gyula.

Madai Gyula elnökünk az alábbi üdvözlő beszédet mondta :

„Nagyméltóságú Miniszter Úr! Az országos jellegű tanáregyesületek egyesített küldöttségeként jelenünk meg Excellenciád tiszteletteljes üdvözlésére abból az alkalomból, hogy az államfő bizalma Nagyméltóságodat az oktatásügy hatalmas apparátusának élére állította.

A hivatalba lépő minisztert az alája rendelt alkalmazottak serege rendszerint lojális szerencsekívánatokkal, de valami be nem vallott tartózkodással szokta fogadni. A bizalom csak később, az eredményes hivatali tevékenység folyományaként szokott kifejlődni a lelkekben. S mikor a sereg bízik a vezérben és hisz küldetésében, akkor a köznek nyert ügye van, mert ez az önként jövő lelki odaadás, a bizalom a többség iránt a köz szolgálatában pótolhatatlan termékenyítő, melengető és lendítő erő.

Kegyelmes Uram! Mi a bizalomnak nem ezzel a fenntartásos formájával léptük át Nagyméltóságod küszöbét. Mi a bizalmat, a ragaszkodás és szeretet érzését készen hoztuk ide, mert arra igen mélyen gyökerező okaink és jogcímeink vannak. Mi még emlékszünk arra a szorgalmasan jegyeztető s tanulmányaiba ifjú, de komoly bűvár gyanánt elmélyedő bölcsészethallgatóra, aki figyelmes, kedves, szerény kollégaként velünk együtt ült a budapesti tudományegyetem bölcsészeti

karának padjain. S bár Nagyméltóságod pályája további során a múzeumügynek, a műgyűjteményeknek lett legfőbb kurátora, mi, középiskolai tanárok, elsősorban mégis csak a tudóst figyeltük és tiszteltük személyében, a bányászt, aki új anyagot és új szempontokat tár föl szolgáltat nekünk, a magyar történelemoktatás számára. Nem felejtettük el azt se, hogy Nagyméltóságod Hóman Ottónak, a középiskolák egykori nagynevű, nagytudományú adminisztrátorának gyermeke s egyenesen a szülei házból hozta magával — nekünk igen becses örökség gyanánt — a középfokú oktatás és a középiskolai tanárság életproblémái iránt való érdeklődést és jóakaratot.

Kegyelmes Urunk! Nálunk az utóbbi tíz év alatt tradícióvá lett az, az elv, hogy rendi jogainkat és aspirációinkat ne lármás rezisztenciával, de a kultuskormányval összhangban, annak jóindulatú támogatása útján igyekezzünk érvényesíteni. Ezen az úton akarunk haladni ezután is, bízva abban, hogy az az atyafiságos lelki kapcsolat, amelyről megemlékeztem, ezt a lojális együttműködést fokozott mértékben lehetővé teszi számunkra. Nekünk még vannak státus sérelmeink, amelyek orvoslásra várnak. Várjuk különösen a széniumos rendszer hiányosságainak eltüntetését. Vannak terveink jóléti intézményeink fokozatos kiépítésére, hogy a csökkentett illetményre utalt s így anyagilag igen-igen letört tanári társadalomnak karitativ úton, gyermeknevelési, üdültetési és betegellátási segélyek útján nyújtsunk bizonyos kárpótlást. És vannak az oktatás gyakorlati munkájából sarjadt, tantervi elgondolásaink, vannak a tanári jogállásának rendezésére, a szolgálati pragmatikára, a fegyelmi szabályzat kimunkálására vonatkozó proposícióink. Ha majd ezeket konkrét felterjesztés alakjában fogjuk Nagyméltóságod elé terjeszteni, igen kérjük, hogy azokat beható vizsgálat és megfontolás tárgyává tenni méltóztassék.

Súlyos időkben állott Nagyméltóságod a közoktatásügyi kormányzat élére. Most az anyagi eszközök hiányát az erkölcsi, lelki, szellemi erők és értékek fokozásával kell pótolni. Most felhőbenyúló épületkolosszusok helyett a roskadozó emberi lelket kell megépíteni és alátámasztani. Ezt a munkát várjuk a nemzeti reménység kormányától, elsősorban a lelkek miniszterétől: Nagyméltóságodtól.

Adjon az Ég ehhez a misszióhoz erőt, hitet és győzedelmet Excelenciádnak! "

A miniszter úr meghatottan köszönte meg az elnök üdvözlő szavait.

„A szónok — úgymond — őt igen kellemesen érintő hűrt pendített meg. Kiemelte tanári mivoltát és csakugyan úgy érzi, hogy hivatásának ezt a régi területét elhagyni nem tudja. A miniszterségben előtte csak Eötvös Loránd báró volt filozopter, ő a második. Azt a szellemet, amelyet tanárkodása korában magába szívott, azt most is érzi, tartja és tartani fogja. Az apja is tanár volt, sőt a fia is annak készül, ő tehát ilyen „terheltséggel“ foglalta el a miniszteri széket és így a tanárság érdekeiért mindenkor síkra fog szállni. Édesatyja emlékében akar eljárni, aki a tanárság részére megnyitotta a VIII. fizetési osztályt. Élénken visszaemlékezik egyik fővárosi hetilap cikkére, melyben apját IV. Henrikhez hasonlították, mondván, hogy

minden tanár fazekába tyúkot akar varázsolni. A tanárság nyugodt lehet, hogy mindent megtesz, amit megtehet, de nem tőle függ, hogy mennyit és mit tehet. Egyet azonban biztosan ígér, hogy tanügyi kérdésekben mindenkor meg fogja hallgatni a gyakorlat embereit, a katedrán működő tanárokat. Nagy öröme fog szolgálni, ha a tanársággal harmóniában működhetik. Még egyszer köszöni a szíves megjelenést s a tanárság munkájára Isten áldását kéri.“

A miniszter úr ezután közvetlen eszmecserébe bocsátkozott a küldöttség tagjaival aktuális iskolai kérdésekről és mindenben őszinte megértést nyilvánított. A küldöttség emelkedett hangulattal és lelkes bizakodással távozott a miniszter úr szobájából.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület LXVI. közgyűlése.

(Debrecen, 1932 október 23.)

Madai Gyula elnöki megnyitója.

Tisztelt Közgyűlés! Tavaly Esztergomban, a primási aula tövében vontuk fel a mi meg-megisméltlódó kedves processzióink: vándorgyűlésünk fehér baldachinját s levett kalappal tettünk tisztességet a nemzeti nevelésügy, a történelmi mult s a keresztyén őskultúra eszményeinek oltári szentsége előtt!

Vándorútunk most ide, a debreceni református kollégium százados falai közé vezetett. Ezek a falak ihlették olyan komollyá a nagy magyar tanárnak, Arany Jánosnak ifjúi, eszmélkedő lelkét. Itt csattogtak Kossuth ajkán a magyar tragikum fenséges igéi. Itt van a szomszéd nagytemplom tornyában Rákóczi harangja. Harang, amelynek zengése a hangok édes és forró Niagarajaként hull alá a magasból tanárok és diákok lelkére s azokat a lelkeket napról napra nagy történelmi emlékeztetések üdítő és edző vizében fürdeti.

A magyar tanárságnak Esztergomból Debrecenbe vezető zarándoklása nyomtalanul nem múlhatik el. Jelzi azt maradandóan a lelkek égboltozatán egy gyönyörűségecs fénytünemény: az unio Christiana reménységecs magyar szívérványa! Ebben a jelben vágunk neki a mostani közgyűlés munkájának is!

A meg-megpróbáló sors úgy akarta, hogy közgyűlésünk intonációja ezúttal halottsiratás legyen. Egy sokat bíralt, nagy alkotó ember hagyott itt bennünket, hogy a szegedi sírbolt márványölében kipihenhesse a szakadatlan munka és szakadatlan hajsza töredelmét. A halott Klebelsberg Kuno gróf, Egyesületünk tiszteletbeli elnöke.

Aki őt ismerni és méltatni akarja, annak be kell járnia a tudomány, irodalom, művészet és tanügy birodalmainak egész kontinensét, hogy ennek a magyar Briareusnak ezerkarú munkásságát értékelni tudja. Nincs a közművelődésügynek olyan ágazata, nincs oly gyökérszála, melynek szervezetét és funkcióit gondos biológusként, figyelmére ne méltatta volna. Atyja germán véréből az akaratot, az alaposságot, s a

tudományos érdeklődés örökké friss és termékeny ingerét örökölte; fajmagyar anyja pedig a magyar fajszeretet lobogó fanatizmusát plántálta át a lekébe. Ez a szerencsés vérkeresztződés ajándékozta meg Klebelsberg Kuno sajátos egyéniségével a magyar kultúrhistóriát.

Vérének germán sejtjei valami nagy, fennszárnyaló, egyetemes európaiságért buzogtak. Ezért lett belőle várépítő: magas kultúránk bástyatornyainak, egyetemeknek, laboratóriumoknak, internátusoknak, kollégiumoknak merész alkotója. Ezért lett vándorapostola a magyar kultúrfölény diplomáciájának, amikor Róma, Bécs, Berlin, Stockholm, Helsinki, Varsó szószékein dörögte világgá a kulturális magyar egyenrangúság büszke kiáltványát. Ezért lett sportminiszter, aki a magyar izomerőt világhódító becsvággyal nemzetközi, sőt olimpiai magasságokba lendítette fel!

Vérének magyar cseppjei pedig ide vonzották, ide kötözték az áldott magyar röghöz. Mikor lenézett a magas műveltség sztratoszférájából megriadt szívvel vette észre a magyar glóbusz szörnyű sötét foltját: az írástudatlanság népzülesztő rettenetességét. És ő azt mondta: legyen világosság! Ötezer iskolát felépített. És lőn világosság. Azután jöttek a könyvtárak. Népkönyvtár, másfélezer. Jött az iskolán kívüli népművelés intézményesítése. És jött az alföldi propagandaút. Expedíció tanyák elhagyott, ködös világába, melynek méhében sejtelmes erők vágyak, dallamok és lehetőségek szunnyadnak. Az árva, szűzi földön megjelent ő, a bátor álmodó s képzeletünk vásznára felrajzolta a szebb jövőt, a tiszavidéki öntözött mezők Kánaánját. Felrajzolta a tiszaduna—rajnai csatorna nagy művének végén az óceáni magyar kereskedelem végtelen perspektíváját! Égett a tettvágy és eszmék lázában azért, mert, új Széchenyiként, műveltnek és gazdagnak akarta látni boldogtalan népét.

Volt idő, mikor a középiskola állott rajongó lelkének fókuszában. Ennek átszervezésével kezdte sorozatos iskolaügyi reformjait. Ugyanazzal a hévvel tudott lelkesedni a humanisztikus ágazat görög-római klasszicizmusáért, mint a realiztikus irány modern nyelveiért. Reformtörekvéseiben egy eszmény vezérelte: a középiskolát rugalmassá tenni s célkitűzéseit közelebb hozni a haladó korszellem kívánalmaihoz, az élethez. Más szóval: a magyar emberből nemzeti világszemlélet talaján kitenyészteni az európai embert.

Ezt a célt szolgálták a külföldi kollégiumok és külföldi ösztöndíjak s a ki ezeket az intézményeket halálra ítéli, az leminősíti s elszigeteli nyugat felé igazodó fajunk kulturális világhelyzetét.

Azt is nagyon jól megérezte gróf Klebelsberg Kuno, hogy az iskolát nem a falak és falitáblák, hanem a tanár készsége és élő lelkesége teszik iskolává. Ezért szervezte át a tanárképzés addigi, vértelen szisztémáját lerögzítvén a nagy elvet, hogy a középiskolának nem egyetemi pózban tetszelgő szakspecialistákra, de a tudományos színvonal megőrzése mellett jó tanítómesterekre és bölcs nevelőkre van szüksége.

Sokat foglalkozott velünk úgyis mint iskolafajjal, úgyis, mint státussal. A népszerűséget nem hajhászta, de szeretni és értékelni tudott. Én, aki évek során át láttam el közte és a tanárság között az összekötő tisztt szolgálatát, koronatanuként vallhatom, hogy ha magasabb kormányzati tekintetek kérelmeinknek vagy igényeinknek útját nem állották, habozás nélkül és boldogan nyúlt a csengő után, hogy érdekeinknek megfelelő rendelkezéseit kiadja.

Találkozásaink alkalmával szinte állandó kérdése volt hozzám : mit csinálnak a tanárok? Én őszintén feleltem : dolgoznak. Hihetetlen erőfeszítéssel öntik új formába az Excellenciád által megreformált középiskolát. És nélkülöznek. Hordozzák a trianoni tisztviselősors keresztyét s valamikor velük egyrangú státuszok mellett a visszamaradás keservét. De a magyar kultúrának rájuk bízott frontszakaszát tartják méltóan a multhoz s bízván egy szebb és jutalmazóbb jövőendő elközelgetésében !

Ezt a jövőendő gróf Klebelsberg Kuno nem érthette meg. De ha valaha felvirul s kapuján át egy művelt és diadalmas nemzet egyenrangú félként vonul be a művelt népek nagy családi tanácsába, ahol a kenyeret, a glóriát és az igazságot osztják, az a nap lesz majd igazi elégtétele és igazi diadalünnepe a magyar kultúra Solness mesterének.

Adja az ég, hogy a „dies illa“ ne várokoztassa sokáig a szegedi kriptá halottját !

Ez az év a halál kaszájának aratása mellett egyébként is izgalmas, fekete éve volt a tanári rendnek, a tanári közéletnek. Az ismételt fizetésredukciókon kívül kisebb illetmény- és kedvezményelvonások egész sora tette próbára az iskolai munka sáfárainak idegerejét. A tandíj-jutalék, az óratöbbleti díjak elvonása, tanárgyermekek internátusi és tandíjkedvezményeinek jelentős körülménybárlása, szertári, könyvtári dotációk csökkentése, Közlönyünk régi szubvenciójának megszükitése s egyéb takarékosági rendszabályok erősen bénították az iskolai élet érverésének lüktetését. Különös részvétellel gondolunk azon felekezeti kartársainkra, akik az iskolafenntartók fizetéseképtelensége miatt, tisztán az állami fizetésekiegészítés garasaiból és hitelből tengetik családjuk és maguk súlyosan megnehezedett életét. Folytonos vívóállásban kellett az óraszám és szolgálati idő felemelésének veszedelmével szemben állanunk. Eddig sikerült kivédnünk a középiskola halántékának irányzott eme fejzscesapását, de érezzük, hogy az új nyugdíjtörvény parlamenti tárgyalása kapcsán még nehéz harcok küzdelmes napjai várnak ránk.

A tanári idegeken szántottak végig a rostavizsga és a szünidő-meghosszabbítás kérdése kapcsán feltajtékzott társadalmi izgalom hullámai is. Bizonyos, hogy a középiskolában szelekcióra van szükség, de nem úgy, hogy annak minden ódiума s terhe kizárólag a tanár erkölcsi lényére nehezédjék. A rostálás kegyetlen munkáját gyökeresen, de közmegnyugvástkeltően, csakis egy e célra beállított zsűri által végeztetheti el a közoktatásügyi kormány, illetőleg az államhatalom, ha azt közérdekből szükségesnek tartja.

A szünidő meghosszabbítása szintén a tanárság megkérdezése nélkül, sőt tiltakozása ellenére rendeltetett el. A kérdés kétségtelenül rendezést igényel, de nem balneológiai, hanem pedagógiai alapon, a különféle jellegű iskolák szünidőproblémájának egy nevezőre hozásával.

Ebben az évben többrendbeli inzultus kapcsán fokozottan éreztük a tanári pragmatika fegyelmi szabályzat s a tanár jogállása törvényes szabályozásának szükségét. A kérdést mi évek óta napirenden tartjuk, érleljük és oda fogunk hatni, hogy az új kormány ezt az eddig folyton kikerült, de immár döntésre teljesen érett nagy ügyet a maga kodikációs munkatervébe beiktassa.

Az általános gazdasági válság bennünket is meg-megtépászó viharában egyetlen örömrünk jóléti intézményeink zavartalan működése és gyarapodása volt. Nevelőházunk belső rendje s szabályzatainkhoz simuló, kollektív élete örövendesen kialakult s kartársaink, mint

szülők s maga a gondjainkra bízott ifjúság is, egyre hálásabban érzi s értékeli e családi levegőjű intézmény előnyeit.

Balatonfüredi üdülőházunk, a Csokonai-villa, ezen a nyáron kétszáz tanárcsaládtag részére tette lehetővé a testi-lelki teljes fölfrissülést s fejlesztette tovább azt a familiáris közszellemet, amely erről a kedves tűzhelyről lassanként az egész tanári társadalomra kisugározza a maga testvériesítő hatását. Két, különösen jóleső mozzanatot kell még kiemelnem üdülőházunk életéből. Egyik Szily Kálmán államtitkár úr támogatása, mellyel üdülőházunkat s annak lakóit e nyáron megtisztelte. Másik a balatonfüredi képviselőtestületnek az a váratlanul jött figyelme, hogy az üdülőház mellett haladó Zsigmond-utcat, villánkra való tekintettel, a tihanyi echó nagy költőjéről Csokonai-utcának keresztelte át.

Jóléti munkatervünket azonban ezzel a két intézménnyel még nem lehet lezárni. Ki kell egészítenünk azt a betegséglevezési ágazat kiépítésével. A tisztviselői betegellátás ügye általánosságban is rendezetlen. A mienk fokozottan az. Tanárcsaládokat egy műtét vagy egy hosszabb tartamú betegség, különösen most, a lesonkított illetmények szűkös korszakában, évekre képes anyagi nyomorúságba dönteni. Ezen a bajon Budapesten és vidéki gócpontokon egyelőre kórházi ágy-alapítványok létesítésével lehetne segíteni. Később a kereskedelmi s polgári iskolai tanárság és tanítóság óriástáborának összefogásával az oktató státuszok közöskórházát is meg lehet teremteni. Általában az eddiginél bátrabb és koncepciózusabb ütemben kell haladnunk a szociális önsegély korszerű útján — előre!

Hogy felettes hatóságaink részéről támogatásra számíthatunk, arra biztosíték nekünk az új kormány kinyilatkoztatott demokratikus szelleme s Hóman Bálint kultuszminiszternek, a kultúra szolgálatában velünk vérrokon személye. Őmaga is a bölcsészeti fakultás neveltje. Származásában, véreben atavisztikus erők rejlenek, amelyek őt lelke teljességével a középiskolához kapcsolják. Mélyreható reformterveket jelentett be máris. Tovább akar haladni a Klebelsberg Kuno által vágott új csapáson s a középfokú oktatást szervezetében egyszerűbbé, célkitűzéseiben pedig modernebbé és gyakorlatiasabbá kívánja átformálni.

Reánk csak megtisztelő, ha ő is, mint nagy elődje, a középiskola reformjával kezdi misszióját. Ez a koncentrált miniszteri érdeklődés annak bizonyossága, hogy a középiskola volt s lesz mindig a társadalom-nevelés központi problémája. Három szempontra azonban köteles nyíltsággal, de teljes tisztelettel emlékeztetjük ő excellenciáját. Egyik az iskolai élet nyugalma, melyet kísérletező reformokkal gyakran megzavarni nagy pedagógiai veszedelem. Ha pedig a korviszonyok változása teszi sürgőssé az iskola reformját, annak sorsát ne csupán a tanácsbeli tekintélyek és politikusok döntsék el, de jusson szóhoz a tanárok, sőt szülők nagy, névtelen társadalmának tapasztalati bölcsesége is. S végül ne feledjük, hogy minden iskolareform annyit ér, amennyi lelket és lelkesedést annak végrehajtásába belevisznek a tanárok. Mi hisszük, hogy önagyméltósága nemcsak az iskola tárgyi apparátusának, de a tanári léleknek is minisztere lesz. Lehajol hozzánk, figyelj munkánkat, sorsunkat, szívdobogásunkat. Irányít, buzdít, fegyelmezz, jutalmaz, eligazít és fölemel. S míg egyik kezében a vezetői joggal mutatja az utat egyre nagyobb és újabb célok felé, másik kezével

pedig, mint egy bölcös és gigászi munkaadó örködik híven munkástáborának egzisztenciális érdekei felett.

Ebben a hitben üdvözljük őt s ebben a reményben nyitom meg mostani, LXVI-ik rendes közgyűlésünket is.

Vitéz Esztergomy Ferenc főtitkári jelentése.

Tisztelt Közgyűlés! Az az érzésem: főtitkár aligha készített siralmasabb helyzetben beszámolót, mint a jelen pillanatban csekélységem. Bizonyára mindenki felismeri, hogy a nyomorúságot nem személy szerint, hanem tanári rendünkre értem. Országunkéhoz hasonlóan, mindnyájunk anyagi helyzete nagyon sívár s ezzel szemben mindenfelől csak tanácstalanság, reménytelenség ásit felénk.

Megállapítható, hogy az élet sokszoros követeléseai folytán az iskolai munka egyre szaporodik, míg a fizetés fogy; a ránk bízott ifjúságért való felelősségünk nagyobb, mint valaha, bár erőink az évtizedes nélkülözések és kiállott izgalmak folytán senyvedésnek indultak, megrokkantak; ehhez járul még az, hogy hivatásunkkal szemben a külső kritika is, a házi ellenőrzés is élénkebb lett, de a működési feltételek elszegényedésünk folytán jelentékenyen megromlottak. A *tanárság* az évek óta tartó meddő küzdelemben elfáradva, de meg másrészt méltányolva az ország rendkívüli gazdasági nehézségeit, feladata hiánytalan teljesítéséhez *szinte már csak két dolgot kívánt, tudniillik biztonságérzetet a javadalmazásban s nyugalmat az iskolák falain belül* az oktatás újonnan megállapított rendjében. Fájdalom, *mindkettőt nélkülözzük.* A szénium a kilátásba helyezett reparálás helyett kikezdve; még egy-két ilyen megakasztása, illetőleg szüneteltetése az előlépéseknek s akkor az V. fiz. osztályból való kiszorulásunk után már a VI.-ba sem jut be tanárember. És ha a mult tanulságai alapján fel is tehető, hogy más tisztviselői ágazatok státusuk rugalmasságánál fogva behozzák a veszteséget, minket a szénium intézményesen fog kirekeszteni az elérhető egyetlen magas fizetési osztályból, ahová, az áldatlan viszonyok okozta időelőtti összeroppanásunk folytán, különben is egyre kevesebben jutunk el. Ugyanúgy állunk a tanítással. Legszebb tervezetéseinket, kidolgozásainkat is a gyors összeomlás veszélye fenyegeti. A reformok utórézgései nem akarnak megszűnni: minduntalan meg-megzavarják a tanítás nyugodt menetét. És csodálatos, hogy egy-egy ilyen újabb beavatkozáskor minket sohasem kérdeznek meg a terv életrevalósága vagy szükségessége felől, vagy ha kivételesen ez is megесik, észrevételeinket figyelmen kívül hagyják, mint teszem azt az új érettségi utasítások kiadásának alkalmával történt. Pedig a tanárság reprezentatív egyéniségei cikkeikben, a különböző tanári alakulatok időközi tárgyalásain, módszeres értekezleteken e tekintetben is elég hivatottságot árulnak el.

Egy szóval tárgyilagos szemlélettel el kell ismerni, *a tanárság nem éppen telkesítő, de még csak nem is megnyugtató körülmények között fejtí ki nevelő és oktató munkáját.* Ennek következtében érthető, ha közöny, lemondás, a visszavonulás vágya ejti meg a lelkeket, ha a „nekem már minden mindegy” szólam lopózik az emberek ajkára, ha már egymástól sem várunk semmit, még kevésbbé másoktól; érthető, bár káros jelenség, ha egyre többen hagyják el a rendi zászlót s még maradék erőiket szigorúan vett kötelességeik ellátására konzerválják. De akármennyire érthető is ez, ennek a hangulatnak még sem szabad

általános meggyőződésé lehiggadnia. Nem is szólva arról, hogy így öntudat tekintetében alatta maradnánk a különben sekélyes intelligenciájú munkástömegeknek, amelyek sorsuk megjavítása érdekében semmiféle áldozattól és harctól sem riadnak vissza, nekünk azért sem szabad elhagynunk, mert a mi sorsunk szorosan össze van nőve a magyar iskolák jövőjével. Ezt nem lehet nekünk szem elől tévesztelnünk. Mi elpusztultunk, de a magyar jövő fájának virulnia kell. Ennek ápolása pedig csak a mi egész közreműködésünkkel történhetik. Mi még egy jobb korban nemes hagyományokat, éltető energiákat, fennkölt ideálokat szívunk magunkba: ezeket szent kötelességünk átömleszteni a most felnövő fiatalságba, sőt az ifjabb tanárnemzedékre is. Ha nem tennők, helyrehozhatatlan mulasztást követnénk el. Ilyen mulasztással nem terhelhetjük meg lelkünket egy ezeréves tündöklő multnak örvendő nemzet történeti ítélőszéke előtt, izzólelkű elődöknek nem lehetünk ennyire elkoreszosodott utódai; egy gyönyörű rendi örökségnek nem lehetünk az árulói. Ó, ez gyalázatos nemzetközi hóhérmunkának a konzerválása, ez Trianonnak a szentesítése volna! Utolsó lehelletig tehát mindnyájunknak vállvetve *küzdenünk kell a magunk sorsának javulásáért is, mert így munkáljuk a legjobban és csakis így munkálhatjuk a magyar jövőt.*

Ez a meggyőződés sarkalta, mélyen tisztelt Közgyűlés, a vezetőséget arra, hogy a küzdelmet a jelen kilátástalanságai között is folytassa. Tevékenysége *érdekeink védelmében* a következőkben nyilvánult meg. 1931 októberében memorandumot nyújtottunk be a vallás- és közoktatásügyi minisztériumba újabb sérelmeink tárgyában. Ebben rámutattunk arra, hogy önfeláldozó, hazafias munkánknak legalább némi honorálása még a mai nehéz viszonyok között sem ütköznék legyűrhetetlen akadályokba: ilyen volna a Mária Terézia kora óta élvezett kvinkvenniumok visszaállítása, továbbá a következő apróbb sérelmek orvoslása, mint a helyettes tanári szolgálat és az igazgatói megbízatás idejének szokás- és szabályellenes kinyújtása, a szénium folytán esedékes magasabb kinevezések késése, a megüresedő állások betöltésének tartós kihúzása, azután az állami tanároknak és igazgatóknak kijáró címek megvonása a fizetésekiegészítő államsegélyben részesülő nem állami igazgatóktól és tanároktól; kértük végül a magasabb fizetési osztályok jellegének a megadását, ahogyan az más hivatali ágazatoknál szokásban van. Mikor novemberben újból ijesztő hírek szívárogtak ki a tisztviselők s velük együtt a tanárok szolgálatának 40 évre való felemeléséről, először hírlapi kommunikék útján magukat a magyar szülőket iparkodtunk felrázni abból a közömbösségből, amellyel az iskolák ügyét nézik. Ezzel azonban nem értük be, hanem újból memorandummal fordultunk nemcsak a vallás- és közoktatásügyi miniszter, hanem a kormányelnök úrhoz is s ebben a sok közül legsúlyosabb érveink kiélézésével felhívtuk figyelmüket azokra az eminens veszedelmekre, amelyek szolgálati megterhelésünkkel szükségszerűen járnának s kijelentettük, hogy az egyetemes magyar tanárság képviselte, miként két évtizeddel ezelőtt elődei, törvényben gyökerezett ősi joga ellen való támadásnak és a magyar középiskolákra nézve végzetes ballépésnek tekintené szolgálata ezidőszerint is magas időtartamának 40 évre tervezett felemelését. Hangsúlyoztuk, hogy éppen középiskolai oktatásunk érdekében lelkiismeretbeli kötelességünknek tartottuk síkra szállani a kiszivárgott terv életbeléptetésének megakadályozására s annak a reményünknek adtunk kifejezést, hogy a magyar kultúra

felelős legfőbb öre ezzel a kulturális visszafejlődést jelentő kísérlettel szemben érveink alapján egyénisége teljes latbavetésével fog vétót mondani.

Nem telt el két hónap, amikor elnök urunk arról értesült, hogy illetékes helyen újól foglalkoznak a heti tanítási idő óraszámának a felemelésével. Természetesen résen voltunk s egy igazgatósági ülés határozatával is szankcionálva ez ellen is összeszedtük egy rövidre fogott, de hatásosan megszövegezett felterjesztésben legerősebb érveinket. Ezek között különösen is kiéleztük a tanároknak a tanításon kívül való elfoglaltságát s kimutattuk, hogy ennek hozzáadásával a tanárok egész hivatali elfoglaltsága is hetenként legalább 30—32 óra. A tavasz aztán újabb harcok elé állított minket. A szolgálati idő kinyújtása is, a heti óraszám felemelése is, újabb fizetéscsökkentés is : ez mind egyszerre fenyegetett s hozzájárult még — egy sajnálatos diáköngyilkossággal kapcsolatban — rendünk nyilvános meghurcolása. Mindez erélyes fellépésre kényszerített. Április 2-ára rendkívüli közgyűlést hívtunk egybe. Egyhangú és lelkes határozatainak folyamánként felterjesztettük a vallás- és közoktatásügyi minisztériumba a heti óraszám és a szolgálati idő tárgyában hozott újabb, komoly és alaposan megokolt, tiltakozásunkat ; Szóts Gyulának az iskolai életbe történő külső beavatkozásokról szóló előadása és határozati javaslata nyomán kértük a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, hogy az iskola- és a tanári rend hatályos védelméről törvényhozás útján gondoskodjék és hogy a nyilvánosságra jutott fegyelmi ügyekben megtartott vizsgálat eredményét minden alkalommal hozza nyilvánosságra. Egy harmadik, a miniszterelnök és a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz intézett beadványban férfias bátorsággal élesen tiltakoztunk a bármilyen címen történő további fizetéscsökkentés életbeléptetése ellen és az akkori fizetéscsökkentés meghosszabbítása ellen. Amilyen megnyugvással vesszük, hogy szolgálati megterhelésünk veszélye elmúlt felettünk, éppen annyira fájlaljuk, hogy a fizetéscsökkentések elleni küzdelemünk hiábavalónak bizonyult. Ezen különös fontosságú felterjesztések mellett volt még egy sereg beadványunk, amelyek az igazgatóság, illetve a választmány utasítására készültek ; nevezetesen : kértük a Polgári Iskolai Tanáregyesület átiratához csatlakozóan a június havi beiratások megszüntetését ; magunkévá tettük és felterjesztettük a Debreceni Tanári Körnek anyagiakat érintő javaslatait s ezzel egyidőben szorgalmaztuk a három évnél tovább szolgáló okleveles helyettes tanárok azonnali kinevezését ; felterjesztéssel éltünk továbbá a latin nyelvnek a reáliskolákban való intenzívebb tanítása s a latin érettségének reáliskolákban való letehetése tárgyában ; egy külön felterjesztésben sürgettük különböző anyagi természetű kívánságainknak teljesítését, mégpedig : 1. a hosszabb ideje szolgáló helyettes tanárok mielőbbi kinevezését (ismételten) ; 2. a polgári iskolai oklevéllel középiskoláknál hosszú éveken át működött s később középiskolai oklevelet szerzett tanárok átminősítését és a középiskolai tanárok státuszába való besorozását ; 3. az óratöbbleti díjak kifizetésének elrendelését. Kértük végül, hogy 1. az állami internátusokban az ingyenes és kedvezményes helyek elsősorban a középiskolai tanárok arra érdemes gyermekeinek jussanak ; 2. kértük ugyanitt a fizetendő díjak arányos csökkentését és csak a tényleges tanévre való fizetési kötelezettséget, végezetül 3. kértük, hogy miként a hadirokkantak és özvegyek gyermekei, a tanárok gyermekei is a beiratasi és vegyesdíjak csak 10%-át fizessék. Ebben

a tárgyban utóbb, gyorsabb eredmény reményében, külön jól megfontolt felterjesztést is tettünk. Mindezekben — sajnos — eredményről alig számolhatok be; egy pár helyettes tanár kapott kinevezést s a latin visszakерült a reálisokba, ennyi az egész.

Az anyaegyesület vezetőségének és központi szerveinek előbb vázolt tevékenységével párhuzamosan — dicséretes buzgósággal működtek a *tanári körök*. Hagyományukhoz híven ápolták a rendiség tudatát és élesztgették, erősítették a kartársi szeretet nemes érzelmét. Méltó kifejezői voltak a vidéki tanárság közhangulatának, hirdetői az iskolai és kulturális problémák megoldásán való közreműködésének, kitermelői nem egy életrevaló eszmének. Jóleső tudat, hogy nevelési és tudományos témák, státuszunk kirívóbb sérelmei, a nevesebb nemzeti vagy helyi kulturális mozzanatok szerteszét az országban mindenütt megmozgatják a fogékony tanári elméket. Örömmel jegyzem fel munkásságuk értékes megnyilatkozásait.

Így mindjárt élénk munkakedvet árult el a helyi alakulat, a *Debreceni Tanári Kör*. *Bessenyei Lajos*, a kör elnöke első alkalommal megrázó erejű elnöki megnyitójával vonta magára a figyelmet. A nevelési feladatot a kor lelki levegőjével vetette egybe s annak az érzésének adott kifejezést, hogy a tanító és tanár a jelen körülmények között szinte a lehetetlennel kénytelen felvenni a harcot. Egy más alkalommal „Az egyéniség kinevelésének határai” címen kitűnő tanulmányát olvasta fel, kimutatván, hogy a ma dívó korlátlan individuális neveléssel szemben a pedagógiának meg kell javítania célkitűzéseit. Az első ülésen *Madaai Pál* „Aktualitások a történettanításban” című ísletett lélekből fakadt, irányító mutató felolvasásával szerepelt. Egy későbbi gyűlésen *Mitrovics Gyula dr.* egyetemi tanár ismertette mindenek okulására sajtó alatt lévő és rendkívül értékesnek ígérkező, „A neveléstudomány alapvonalai” című munkáját; *Jakucs István* pedig a fizetéscsökkentésről olvasott fel s közérdekű határozatok hozatalához adta meg az alapot. A *Szabolcsi Tanári Kör* a mult tanév elején rendes közgyűlés keretében Kazinczy emlékének áldozott; felolvasott *Balogh István* nagykallói tanár. Nyiregyházán a tavasszal folyt le az első felolvasó ülés: *Zwick Vilmos* elnök „A túlméretezett iskoláztatás és a szelekció” c. nagyhatású értekezésével nyitotta meg. Ugyanezen *Gacsályi Sándor dr.* „Klasszikusok és modernek” című felolvasásával szerepelt. A *Győr-kerületi* és a *Miskolci Kör* működésének nem kedveztek a viszonyok, sőt az előbbi mint ilyen, fel is oszlott, hogy a jövőben három helyi kör keretében folytassa működését. Itt jelentem be, hogy ez év folyamán megalakult a Modern Nyelveket Tanító Tanárok Magyarországi Szövetsége s *Petrich Béla* elnöklete mellett meg is kezdte működését.

Megszoktuk, hogy ebben a vállvetett munkában, már tagjainak létszámánál fogva is, a *Budapesti Kör* vezessen. Az elmúlt esztendőben is így volt. Nagy része van ebben kitűnő elnökének, *Bernolák Kálmán*-nak és a tagok buzgóságának egyaránt. A kör októberi ülésén *Nagy József Béla* mutatta be a mult évi közgyűlésre szánt, a magyar nyelv szeretetében fogant rendkívül értékes dolgozatát magyar nyelvi és irodalmi oktatásunk továbbfejlesztéséről s igen élénk eszmecserét váltott ki vele. A decemberben rendezett vitaestén *Lechner Tibor dr.* a tanári cím kérdésében vallott felfogásának az ismertetésével igen érdekes vitát indított meg ebben a tárgyban. Eredményképen a Kör e téma napirenden tartására egy négyes bizottságot küldött ki Bihari Ferenc, Lechner Tibor, Szabó István Andor és Schmiedt Alajos szemé-

lyében. Februárban *Bozzay Zoltán* főigazgató a reáliskoláknak pályaválasztás szempontjából hátrányos helyzetére mutatván reá, indítványozta, hogy a Trefort-féle szabályzat felújításával, a szülők és iskolák óhajaként, a reáliskolákban is tanítsák ismét a latin nyelvet; *Busák Béla* kartársunk pedig „Egy osztály fogalmazási munkája” című dolgozata alapján szemléletesen állította elének a helyes dolgoztatási módjait. A következő hónapban *Gruber Miklós* „a középiskolai német nyelvtanítás” aktuális kérdéseiről értekezett; az utolsó ülésen pedig két gyakorlati értékű és tanulságos előadást hallottunk: *Bihari Ferenc* „Az évvégi összefoglalások és a Rtartás” címen adott elő s ezt követte *Halász László* előadása: „Milyen eredménnyel tanítjuk a magyar nyelvet?” Mindkét előadást számos hozzászólás egészítette ki.

Am a tanári ambíció és tudás ezeken a kereteken túl még hatalmasabban bontakozott ki és dúsan ontotta szellemi termékeit a lefolyt esztendőben is. Ki tudná valamennyit felsorolni? De ez nem is fontos, sokkal örvedetesebb és lélekemelőbb, hogy ily sok van s hozzá még a javából. Egyikét-másikat mindazonáltal névszerint is fel kell vennem összefoglaló évi jelentésembé részint különleges súlyánál, részint talán eredetiségénél vagy sajátos érdekességénél fogva. *Pintér Jenő* tudós programja megvalósításának a folytatásával örvendeztetett meg bennünket. Kiadta nagy irodalomtörténetének az ő könnyen folyó, világos és magyaros stílusával, felülmúlhatatlan lelkiismeretességgel és tiszteletet parancsoló tudományossággal ékes IV. kötetét. Mint nemzeti szempontból hasznos és eredeti, de önmagában is értékes művet kiemelem két magyar tanárnak, *Hankiss János* és *Juhász Géza* francia nyelvű magyar irodalomtörténetét: „Panorama de la littérature hongroise contemporaine.” *Marczell Ágost* befejezte úttörő vállalkozását, „Magyarok” c. triptikonjával ajándékozván meg hazafias irodalmunkat. Dícsérettel kell megemlékeznünk *Vajthó László* kartársunk eredeti és érdekes buzgalmáról, aki a régi magyar irodalom kiadatlan vagy már hozzáférhetetlen értékesebb alkotásait adatja ki egymásután az erre vállalkozó intézetek tanulóival s ezzel nemcsak irodalomtörténeti, hanem nagy nemzetnevelői jelentőségű célt is szolgál.

Tisztelt Közgyűlés! Köztudomású dolog, hogy a tanárságnak munkásságához mértén mily ritkán van része elismerésben, kitüntetésben. Annál inkább támad tehát visszhangja a szerető kartársak lelkében, ha egyik-másik írónk ilyenhez hozzájut. Ezért elnézésre számítok, ha ismétlésekbe bocsátkozom s a tanárság ezen ünnepi találkozásán is igaz örömmel és jogos büszkeséggel meghirdetem kitüntetettjeink névsorát. Az elérhető legnagyobb tudományos kitüntetést kapta *Pintér Jenő*, egyesületünk tiszteletbeli tagja, amikor az idén az Akadémia a nagyjutalommal tisztelte meg. Egy hatalmas arányú és példátlan sikerű tudós munkásság érdemes megkoszorúzása volt ez. Egyesületünk vezetősége ebből az alkalomból küldöttség útján vitte meg szívből jövő üdvözlését. A magyar tanárság kívánsága: élvezze sokáig, nagyon sokáig ezt a kevés halandónak kijáró kitüntetést s a további kötetek megjelentetésével tegye teljessé neve dicsőségét. Ugyancsak akadémiai kitüntetéshez jutott *Papp Ferenc* igazgató, aki Kemény Zsigmondról írt életrajzával a Marcibányi-díjat nyerte el. Méltán megérdemelt nagy tisztesség érte továbbá *Sajó Sándort* és *Vizsota Gyulát* azzal, hogy az Akadémia rendes tagjaivá választotta őket. Főigazgatói címet kapott *Nikolics Ignác* c. igazgató, nyug. tanár és *Fallenbüchl Ferenc* dr. leánygimnáziumi igazgató. Igazgatói címet érdemeltek ki: *Csetri Károly*,

Vargha György, Suszter Oszkár, Barbier Péter, Várdai Béla, Édes Jenő, Fogel Sándor dr., Oberle József, Szombatfalvy György dr., Szabó István Andor és Loczka Alajos dr. Miniszteri elismeréshez és köszönethez jutott *Márffy Oszkár dr. c.* igazgató, reálgimnáziumi tanár, az olasz-magyar kapcsolatok kimélyítéséért. *Ernyei István* ref. gimnáziumi tanár a hódmezővásárhelyi kerület országgyűlési képviselője lett. Különös örömkünkre szolgál végül, hogy a kormányzói szem és kegy atyai pártatlansággal a tanférfiak között is felismerte és méltányolta az érdemet. Ugyanis felsőbb kormányzói elismerésben részesültek: *Faragó János* középiskolai felügyelő, tankerületi főigazgató, *Fejes Zsigmond* és *Elekes Imre* igazgató.

Még egy csoportról kell megemlékeznem, azokról, akik maguk már nem beszélnek, nem is írnak, mert örök álmukat alusszák. Im már nem tanítanak, nem izgatnak, nem dolgoznak többé, de haló porukban is várják a magyar feltámadást. *A letűnt év halottai* ők. Még a mult nyáron húnyt el csendesen, szinte észrevétlenül *Müller József*, az egyesületnek hat évtizeden át egyik leghűségesebb tagja s harminc éven át pénztárosa, az egykorú tanárságnak tisztelt és kedvelt „Müller bácsi”-ja. Elköltözött az élők sorából *Szelényi Ödön dr.*, a dolgozni és alkotni vágyó tanár mintaképe, a magyar pedagógiai irodalom gyarapítója, az Evangélikus Tanáregyesület titkára; *Kuncz Aladár*, a „kiművelt szellem és a tiszta jellem gáncsnélküli lovagja”; *Erdélyi Lajos dr.*, szülőföldjének lelkes rajongója, a magyar nyelv szorgalmas bűvara s maradandó értékű nyelvészeti munkák írója. Jobblétre szenderült *Baros József*, kiváló kegyesrendi pedagógus, *Wirth Gyula*, a latin költők országosan ismert kommentátora s kidőlt *Straub L. Gyula* a gyengédérzész igazgató s a reábízott ifjúság valóságos atyja, *Lechner Tibor dr.*, a tanári önérzet fáradhatatlan ébresztője, rendünk tekintélyének meggyőződéses és félelmet nem ismerő harcosa, s *Dánielisz Sándor dr.*, a hazafias önfeláldozásnak és munkaszeretetnek mártírja. Kimúltak továbbá *Körber Tivadar*, *Szabó József*, *Király László*, *Kozák István*, *Gecsányi Gusztáv*, *Balás István dr.*, *Henyei Emil*, *Bolla Lajos*, *Nyilas Lajos dr.*, *Csehák Lajos*, *Wessel Jenő*, *Hencz Antal*, *Dapsy Vilmos László*, *Faragó József*, *Oslay Ferenc dr.* és *Pintér Kornél*: valamennyien derék és érdemes munkásai egy nehéz hivatásnak, akik jó emléket hagytak ismerőseik szívében. Külön kell megemlékeznünk itt is *Klebensberg Kunó* zóráf, volt miniszterünkről, egyesületünk tiszteletbeli elnökéről, aki ezévi október hó 11-én váratlanul elhunyt. Ritkán látott részvét mellett temették s tagadhatatlanul rendkívüli érdemei előtt — még eladdig engesztelhetetlen ellenfelei is meghajtották elismerésük zászlaját. Mi mindig csodáltuk fényes elméjét, tanári érdekeinket sokszor ajánlottuk a letűnt tíz év alatt szuggesztív egyéniségének diadalmaskodni tudó jóakarataiba, nagy tanügyi reformjainak és sok-sok üdvös intézkedésének pedig gondos végrehajtói voltunk. Neki köszönhetjük az V. fizetési osztály megnyitását, a fejleszhetőnek tervezett széniumos rendszer életbeléptetését és jóléti intézményeinknek a megalapozását. Emléke áldott lesz előttünk.

Ha ezek után még megemlítem, hogy az időszaki szívélyes érintkezések révén ebben az évben is a hagyományos figyelemmel és szeretettel viseltettünk a tesvéregyesületek iránt s el-ellátogattunk ünnepek ülő intézeteink otthonába is: ha — némiképen elébevágva a következő gondnoki jelentésnek — ideiktatom, hogy kollégiumunk, *Édes Jenő* igazgató páratlan rátermettsége és atyai gondoskodása mellett, ebben

az évben is áldóan teljesítette hivatását, amennyiben 39 tagnak könnyítette meg vagy tette egyáltalán lehetővé főiskolai tanulását, — végül hogy balatonfüredi üdülőházunk is a nyár folyamán zavartalanul négy turnus tanárainak adott kellemes üdülést: akkor nagyjából összefoglaltam — egynek a kivételével — mindazokat a mozzanatokat, amelyek felölélése egy főtítkári jelentés keretébe beletartozik.

Az egy cím, amely szokatlanul beszámolóim végére maradt, a *Közlöny*. Voltaképen ide is való, mint forrása annak a sokféle anyagnak, amelyet összefoglalásom keretébe szorítottam. És ebből már kiérezhető, mily jelentős szerepe van ennek a tanárvilágban. Nemcsak hűséges krónikásunk, amely hírt ad részint tanügyi, részint mindenféle, érdeklődésünk körébe vágó eseményről, de egyúttal panaszainknak, vágyainknak a felfogója, jogállományunknak éber őre, érdekeinknek becsületes harcosa, egészséges közhangulat kitermelője: egyszerűen pontos kiszolgálója tanári rendünknek. Általában olyan tartalmú és terjedelmű volt, amilyennek az utolsó években megszoktuk, kivéve, hogy kevésbbé tárgyalta anyagi ügyeinket. Sokan e miatt — úgy hallom — panaszkodnak is, csak úgy maguk között. Ez nem módja a javításnak! Ha hibát vélünk látni, azt komoly megbeszélés tárgyává kell tenni, az ügyet illetékes fóruma elé kell hozni. Érvényesüljön az érvelés! Különben köztudomás szerint a *Közlöny* nem a szerkesztőé, sem a vezetőségé, hanem a tanárságé, *mindnyájunké*. Mindenesetre fontos, hogy hű kifejezője legyen a mindenkori tanári érdekeknek. Egyébként elismeréssel állapítjuk meg, hogy tollforgató kartársaink készséggel siettek a szerkesztő segítségére. Cikkeikkel kitűntek: *Ady Lajos, Balogh Béla, Bihari Ferenc, Dékány István, Kónya Sándor, Petrich Béla és Pintér Lajos*. A *Figyelő* rovatban közérdekű témák ügyes tárgyalásával érdemeket szereztek *Dávid László, Holstein Gyula, Horváth Károly, Péch Aladár, Szepesi Brunó* és a szerkesztő. Végül buzgóbb könyvismertetők voltak *Bihari Ferenc, Elek Oszkár, Fürst Aladár, Gruber Miklós, Horváth Cyrill, Karl János, Papp István és Szóts Gyula*.

Tisztelt Közgyűlés! Egyesületi életünkről szóló összefoglalásom végére érve, utalok a bevezető sorokban ecsetelt helyzetképre. Ez — mint láttuk — nem nagyon megnyugtató. Szívós és kemény munka, nehéz küzdelmek árnyékát vetíti előre. De egyiktől sem félünk. Munka az elemünk, a küzdelmekhez meg hozzáédződünk. Nem is sajnáljuk egyiket sem, mert itt óriási térről, a magyar ifjúság zavartalan nevelhetésének a biztosításáról van szó. És én hiszem, merem mondani: hisszük mindnyájan, akik idejöttünk, hogy Debrecenbe zárandokolva s a nemes felbuzdulások, az önzetlen áldozatkészség, a hazafias cselekedetek, a magyar élniakarás ezen ősi televényének az érintésétől érzéseinkben felfrissülve és elhatározásainkhoz erőt merítve, felséges hivatásunk szent ügyét előbb-utóbb diadalra vesszük. Hitünk teljeseződését pedig nagyon siettetni fogjuk, ha mi magyar tanárok valamennyien egy szálíg összefogunk és döntő rohamra indulunk. *Várom* ezt az *összefogást!* Ezen várásom kinyilatkoztatásával zárom is sorimat, mely után kérem tisztelettel évi jelentésem szíves elfogadását.

Édes Jenő gondnoki jelentése az 1931—32. egyesületi évről.

Tisztelettel jelentem a közgyűlésnek, hogy a Tanárok Háza Alapjának az 1931—32. egyesületi évben összesen 114.930 P 69 f bevétele volt.

Mivel számadásunkat a Közlöny legközelebbi számában úgys kinyomatjuk, nem részletezem, hogy a befolyt összeget tételenként mire fordítottuk, csupán csak a főbb tételeket sorolom fel.

Balatonfüredi üdülőházunk vételárát a még fennálló 63.573 P 30 f tőke és kamatteher letörlesztésével teljesen kifizettük s az üdülőház üzemben tartására 2.908 P 89 fillért fordítottunk. Házbérszámlánkon 24.922 P 24 fillér kiadás merült fel, amiből csaknem 13.000 pengőt tesz ki az adó és a biztosítási díj, a többi az Árpád-kollégium helyiségeinek lakbérveszteségeire esik.

Az Árpád-kollégiumra a házalap 8791 P 84 fillért költött, mivel azonban a kollégiumnak 2651 P 71 fillér bevétele is volt, tényleges kiadásunk csak 6140 P 13 fillért tett ki. Összes kiadásaink fedezése után 8702 P 33 fillér készpénzünk maradt.

Nem tartozik ugyan az 1931—32. év zárszámadásaihoz, de örömmel jelenthetem, hogy pénzkészletünk a folyó évi beiratási járulékokkal 63.916 P 30 fillérre emelkedett.

Vagyonmérlegünk azt mutatja, hogy a házalap vagyonát takarékos gazdálkodással egy év alatt 60.935 P 70 fillérrel növeltük s minden adósságunktól megszabadulva 484.491 P 11 fillér aktív vagyonnal rendelkezünk.

Számadásainkat a nm. VKM. számvevősege és egyesületi számvizsgálóink felülvizsgálták, mindenben a legnagyobb rendben találták, miért is tisztelettel kérem a közgyűlést, szíveskedjék nekem az 1931—32. egyesületi évre a felmentvényt megadni.

Rövid jelentést óhajtok az Árpád-kollégium belső életéről is előterjeszteni. Az elmúlt évben 39 tagot vettünk fel a kollégiumba, akik közül 12 volt a leány és 27 a fiú. A tanév folyamán betegség miatt eltávozott 1 tag, egy másik pedig ideiglenes tanári alkalmazást nyert. Ifjúságunk komolyan végezze feladatát s kettőnek a kivételével tanulmányi tekintetben jól megállta a helyét. Erkölcsei magatartása egynek sem esett érdemleges kifogás alá s kezdet nehézségein átesve, a kollégiumban egészséges szellem kezd meghonosodni. Az elmúlt évben rendszeresítettük az étkezést is. Mivel az élelmiszert első kézből s nagyrészt falun vásároltuk, a csekély tartásdíjból jó és bőséges ételt tudtunk adni. Gazdálkodásunk az élelmezésnél 1000 pengőn felüli megtakarítást eredményezett. Ezt az összeget a tagoknak visszafizettük. Intézményünk ma népszerűségnek örvend, amit az is mutat, hogy számos fizető tag is jelentkezik, akiket helyszűke miatt kénytelenek vagyunk visszatírtatni.

Tisztelettel kérem jelentésem szíves tudomásulvételét.

Németh József pénztári jelentése.

Nem akarom rózsás színben feltüntetni Egyesületünk anyagi viszonyait. Az országos gazdasági válság nálunk is kopogtat; sok derék kartársunkat szakította ki sorainkból, még többet tett hátralekoss tagdíjfizetővé. De hála a magyar tanárság komoly kötelességtudásának, hála a körüli pénztárosok és testületi megbízottak gondos utánjárásának, az ideai zárszámadások még elég kedvező képet nyújtanak.

Az utóbbi 5 év tag- és előfizetési díjainak összehasonlítása igazolja ezt. 1927/28-ban befolyt 8511-64, 1928/29-ben 7869-02, 1929/30-ban 9756-76, 1930/31-ben 10.018-96 és a 1931/32-évben 8438-26 P.

A hirdetési díjak az 1929/31-i legmagasabb összegről, 1644 P-ről leszálltak 530 P-re. Megszűnt az egyetemi nyomda visszatérítése a folyó évtől kezdve és a vallás- és közoktatásügyi minisztérium régi, 2100 pengős segélye a múlt évben 500 pengőre csökkent. Ez az 500 pengő is hiányzik a folyó évi zárszámadásból, mert a kiutalása csak a múlt év utolsó napján történt meg és hozzám 1932 július 2-án érkezett s így az 1932/33. év zárszámadásába kerül.

A kiadóhivatali statisztika is jelzi a mérsékelt hanyatlást. Alapító tagnak ment 26 példány, tiszteletpéldány 47, csere- és támpéldány 20, előfizetőnek 129, külön címszalagon egyes kartársaknak 291, budapesti testületi tagoknak 351, vidéki testületi tagoknak 820, összesen 1684 pl.

Tagtársaink és előfizetőink közül múlt évi díját (néhányan csak felét) megfizette: 1150, hátralékban maradt 441. A tagdíjhátralék teljes összege: 5650 P 20 f. Bármily nagy összeg is ez, más egyesületeinkéhez vagy pláne az országos adóhátralékok arányához képest még kedvezőnek mondható. Így is felmerül s már évek óta kísért az a gondolat, mit csináljunk azon tagtársainkkal, akik már 3—4 év óta tagdíjat nem fizettek, sőt a múlt évben behozott moratóriumunkra — mely szerint a régebbi tagdíjhátralékok függőben maradhatnak — sem reagáltak.

Pedig a hátralékoknak körülbelül a fele — 2—3000 P — ilyen kartársakra esik.

Még a kiadóhivatal nevében fordulok tiszteletteljes kéréssel tagtársainkhoz. Címváltozásokat, főleg áthelyezéseknél, szíveskedjenek bejelenteni, éppúgy a ki- és belépéseket, vagy nyugalomba vonulásokat, mert különben a nyilvántartásom összekészülódik s ami fő, a gyakori címváltozások jelentékeny kiadásokkal is járnak. Nagyon megkönnyítené munkám ellenőrzését, ha a t. tagtárs urak a nyugtázásokat figyelemmel kísérik és az esetleges hibákat közölnék velem.

Egyébként takarékosági szempontból a Közlönyben csak a zárszámadást közlöm (a külön postatakarékpénztári és készpénzforgalmi kimutatást mellőzöm). Ez pedig így hangzik :

Orsz. Középiskolai Tanáregyesület 1931—1932. évi zárszámadása.

B e v é t e l	P	K i a d á s	P
1. Készpénzmaradvány	2.056-90	1. Tanügyi kongr.-ra	1.000—
2. Vall. és közokt. min. adománya a Tanügyi kongr.-ra ..	975—	2. Közlöny költsége	4.498-23
3. Tag- és előfizetési díj	8.000-70	3. Írói tiszteletdíjak	742-60
4. Kőri 20%	437-56	4. Tisztv. tiszteletdíjak	2.562-20
5. Hirdetési díj	530—	5. Bpesti Tanári Körnek	300—
6. Kamat	19-50	6. Kőri 20%	437-56
7. Adomány	14-40	7. Hirdetési 25%	74—
8. Egyetemi Nyomda		8. Adminisztr. költség ..	562-45
visszatérítése	367-80	9. Ügyészi költség	115-74
9. Segélyalapra	70—	10. Segélyalapnak átutalás	55-01
10. Átfutó	900-00	11. Átfutó	900-97
		12. Egyenleg mint készpénzmaradvány	2.124-10
Összesen	13.372-86	Összesen	13.372-86

Vagyommérleg.

1. Ingóságok (becslés)	2500.— P
2. Egyetemi Nyomda 5 részvénye	70.— „
3. Készpénz	2124.10 „
Tiszta vagyon	4694.10 P

Németh József pénztáros.

Megvizsgáltuk és helyesnek találtuk.

Budapesten, 1932 október hó 12-én.

Dubovitz István s. k. Dr. Kresznerics Károly s. k. Rados Ignác s. k.
a számvizsgálóbizottság tagjai.

Réger Béla ellenőr.

Előirányzat az 1932/3. évre.

B e v é t e l	P	K i a d á s	P
1. Maradvány	2.124.10	1. Közlöny költsége (cím szalagokkal)	5.000.—
2. Tag- és előfizetési díj	8.000.—	2. Írói tiszteletdíjak ..	700.—
3. Hirdetési díj	200.—	3. Tisztviselői tdiak ..	2.600.—
4. Kamat és adomány ..	50.—	4. Bpesti Tan. Kör....	300.—
5. Vallás-és közokt. min. segélye (1932/3-ra)	500.—	5. Köri 20%.....	400.—
6. Vallás-és közokt. min. segélye (1931/2-re)	500.—	6. Adminisztrációs költs.	600.—
		7. Készpénzmaradvány mint egyenleg ..	1.774.10
Összesen.....	11.374.10	Összesen.....	11.374.10

Németh József
pénztáros.

Messik Béla jelentése a Segélyző-Alapról.

Tisztelt Közgyűlés! Segélyző-Alapunk anyagi állapotáról a mellékelt számadás ad képet (l. a 65. oldalt).

Az adományozók névsorát a beküldött összegek feltüntetésével Közlönyünk folyó évi február és júniusi számában közzétük. Azóta beérkezett adományok a következők: Dr. M. B. 100 P, mezőkövesdi kir. kath. Szent László reálgyminázium tanári kara 20 P, Balogh Péter alapító tag 10 P, Koch Nándor 4 P, Bodnár Lajos 8 P, II. ker. állami Mátyás király reálgyminázium 2 P 34 f, kúnszentmiklósi ref. Baksay Sándor reálgyminázium tanári kara 15 P, ezeken kívül kaptunk még felvételi díjakból 24 P-t, összesen 183 P 34 fillért.

Ha a mellékelt számadás adatait összehasonlítjuk a tavalyiakkal, akkor szomorú következtetésekre kell jutnunk. A befolyt adományok összege 434 P 88 f, ez felét sem éri el a tavalyi 933 P 54 fillérnek. Ebből az összegből is az iskolák adományai csak 81 P 88 fillérre rúgnak, ami a tavaly adományozott 433 P 54 fillérnek ötödrészét sem éri el. Nem egészen indokolatlan, de mégis sajnálatos dolog, hogy az iskolák tanári karai a többszörös fizetésredukció után a takarékoságot azoknál a kiadási tételeknél kezdik, melyek az anyagi romlásba jutott kartársaknak vagy támasz nélkül maradt hátramaradottaiknak könnyeit volnának hívatta letörölni.

LXII. kimutatás

az O. K. T. E. Segélyző Alapjának forgalmáról 1931 szeptember 26-tól
1932 október 10-ig.

	P	P
1. A LXI. kimutatás pénztári készlete, postatakarék-pénztári és M. F. H. I.-i egyenlege	292-58	—
2. Kamat, szelvény	30-60	—
3. Adományok	434-88	—
4. Felvételi díjak	28-—	—
5. Segélyekre	—	486-—
6. Költség	—	9-28
7. Jutalék, őrzési díj	—	6-28
8. Tartozás az anyaegyesületnek mult évről	—	14-99
9. Követelés a postatakarékpénztárnál, a MFHI-nél és készpénz	—	269-51
	786-06	786-06

Budapest, 1932 október 10. Dr. Messik Béla s. k.,
Megvizsgáltuk és helyesnek találtuk. pénztáros.
Budapesten, 1932 október 12-én.
Dubovitz István s. k. Kresznerics Károly s. k. Rados Ignác s. k.
a számvizsgálóbizottság tagjai.

LXII. kimutatás

az O. K. T. E. Segélyző Alapjának vagyonáról.

	P	P
a) Az Eötvös-alapnál a Tanítók Házában létesített két alapítványi helyre letétbe helyezve :		
7.200 K n. é. 4%-os koronajáradék	0-58	
800 K n. é. MFHI-i 4%-os szab. és talajj. zgl.	0-06	
b) Letét a MFHI-nél :		
6.000 K n. é. 5½%-os hadikölcsön kötvény	0-48	
207.000 K n. é. 6%-os hadikölcsön kötvény..	16-56	
700 K n. é. 4%-os magy. koronajár. kötv.	0-06	
4.600 K n. é. MFHI 4%-os szab. talajj. sorsolt zgl.	0-37	
22.000 K n. é. 4%-os kor. é. sorsolt zgl.	1-76	
200 K n. é. MFHI 4½%-os kor. é. sors. zgl.	0-02	
2 db Magy. Nemzeti Bank részvény	380-—	
c) MFHI folyószámlán	79-86	
d) Postatakarékpénztár folyószámláján	184-33	
e) Készpénz	5-32	
f) P. M. K. B. Terézvárosi fiók betétkönyvén	1-55	
Egyenleg mint tiszta vagyon		670-95
	670-95	670-95

Budapest, 1932 október 10. Dr. Messik Béla s. k.
Megvizsgáltuk és helyesnek találtuk. pénztáros.
Budapesten, 1932 október 12-én.
Dubovitz István s. k. Kresznerics Károly s. k. Rados Ignác s. k.
a számvizsgálóbizottság tagjai.

Bevételi forrásaink évről-évre ijesztően apadnak, a segílyt kérők száma pedig a nyomorúsággal együtt nőttön-nő, úgyhogy a hozzánk segítségért folyamodók nagy részét fedezet hiányában vérző szívvvel el kell utasítanunk. Mégis kiosztottunk 24 esetben összesen 486 pengőt.

Nincs más módunk a bajokon segíteni, minthogy újból és ismételtten a Kartársak érző szívére appellálunk, mert máshonnan támogatást aligha várhatunk. Jön a tél hidege és jön a szeretet ünnepe, amikor csekélyke segílyeinket el szoktuk küldeni a reájuk szorulóknak. Gondoljunk a mi meleg tűzhelyünkre és a szent karácsony boldog örömeire és ne feledkezzünk meg azokról, akiknek sem meleg tűzhelyük, sem örömük, de még sok minden egyebük sincsen. A postatakarékpénztári csekkszám: 37.008.

Kérem a tisztelt Közgyűlést, hogy az elnöknek és a pénztárosnak a szokásos felmentvényt megadni szíveskedjék.

Dr. Messik Béla, pénztáros.

Beszédek.

1. Dr. Madai Gyula felköszöntője a Kormányzóra.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Petőfi az én legkedvesebb költőm. Költészete úgy hatja át egész érzelem- és gondolatvilágomat, mint tenger vizét a só. Engedelmes szolgája vagyok költő királyi fenségének. Nem tudok neki ellentmondani. Illetve ha eszem olykor rezisztál is költői dogmáival szemben, a szívem soha se tud néki ellentállnia.

És most mégis perbe kell szállanom Petőfivel. Petőfi három sorával, amely így hangzik:

Habár fölül a gálya
S alúl a víznek árja,
Azért a víz az úr!

Én a víznek, tehát a buta elemeknek uralmát soha nem ismerem el a kultúrember fölött. Az ember a maga gályáival, drednautjaival, U-hajóival leigazza az oceánt. Lindberg és Endresz gépe kacagva száll át az emberhullára éhes hullámhegyek fölött s így dörögi le a tehetetlenül háborgó vizeknek, hogy: „im az ész az úr!”

Tizenkét évvel ezelőtt ilyen háborgó tenger volt az egész ország. Szennyes hullámok ostromolták a jogrend gályáit, hogy elsüllyesszék azt és megteremtse a roncsai fölött a vakerók, a buta elemek anarchisztikus uralmát!

Szerencsére akkor a magyar sors hajóját olyan kapitány vezette, aki ésszel, eréllyel le tudta gyűrni a rombolni vágyó elemek hatalmát s megmutatta az eszeveszett, bomlott tömegeknek, hogy ebben az országban az ész s a rend az úr!

Ez a rettenthetetlen gályakapitány nagybányai Horthy Miklós kormányzó úr őfőméltósága, aki az ma is, aki volt tizenkét évvel ezelőtt: őre a rendnek, ura a vizeknek s záloga a magyar feltámadás büszke reményének!

Isten tartsa meg nagyon soká az ő gondviselésszerű személyét.

2. Sajó Sándor beszéde a Kossuth-szobornál.

Nagy öröm és tisztesség számomra az Országos Középiskolai Tanáregyesület nevében megkoszorúzni Kossuth szobrát, éppen e debreceni szobrot, — megdicsőíteni Kossuth lánglelkét pályájának

debreceni vonatkozásában is, ahogy torinói magányának tragikus fensége ide borong e szoborra és reánk. Való: a nagymberek lelke eszmévé finomul; a Kossuth lelke ösztönös nemzeti érzéssé is mélyül vagy éppen ez érzésből sarjadt, — egy vele. Széchenyi, éppen Kossuth elnevezésével, a legnagyobb magyar; Kossuth, milliók elnevezése szerint, talán még ennél is több: ő Kossuth apánk!

Miért apánk? Miért van a magyarnak éppen Rákóczi-indulója és Kossuth-nótája? Azért talán, mert Rákóczi és Kossuth egy-egy országgyűlésen — tévedtek? Nem tévedtek! Egy nemzet sokszázados érzései sohasem tévednek. Ha tévedtek volna, mily könnyű lett volna a tévedést jóvátenniök; ő, akkor Rákóczi nem hagyott volna itt egy-millió hold földet és Kossuth a maga árvaságos száműzöttségéből diadalmasan s talán gazdagon térhetett volna haza! Nem tévedtek; ellenben — éppen nagyságuknál fogva — a tragikus magyar sors megteljesedései lettek. Ez a tragikus sors pedig — magyar adottság. A magyar történelem nem eposzi hősokeket, hanem tragikus hősokeket termel. Ezeréves történelmünk legfenségesebb alakjai, akiket nevelő hivatásunk szerint a legszentebb eszményekül állítunk új meg új nemzedékek elé, talán már Szent István és Koppány harca óta az Árpádokon át, Mátyás királyon át, a Zrínyieken és Rákócziakon át, Széchenyin és Kossuthon át a legújabb időkig, mind tragikus hősokek voltak, — de éppen bukásukkal váltották meg a nemzet további életét.

Így lett Kossuth is a nemzet éltetője és megváltója, hirdetve és akaratra váltva azt a vitathatatlan és megdönthetetlen igazságot, hogy nemzeti élet nem lehet *öncélúság* nélkül; ahogy ő mondotta: „amely nemzetnek nincsen étvágya, annak számára a történelem logikája nem főz ebédet“. Kossuth a magyar akaraterő; valóban: ha idegenben tudnak rólunk valamit, főképen őáltala tudnak; a legújabb idők bizonyossága szerint is, főképen „ő az, ki által lettünk és vagyunk“.

Kossuth ma is nagyobb a művelt nemzetek tudatában, mint amilyennek itthon ismerték és ismerik; itthon a köztudat mintha ma sem ismerné még teljesen Kossuth gondolatvilágát; költészet és irodalom, még a történetírás is, mintha még ma is félne Kossuth nagyságától; nem itthon, hanem idegenben vallották róla, hogy úgy szólt, ahogy az apostolok óta senki s hogy életével, küzdelmeivel, akaratával és tetteivel ő az emberi elme és magyar érzés világsodája.

Vallom én is: Kossuth a legfenségesebb magyar akaraterő s nemzeti élet nincsen *öncélúság* nélkül; az Isten fölmagasztalta e kicsi népet azzal, hogy nekünk adta őt; hiszem, hogy ma is a miénk s hogy mindjobban a miénk lesz, s ha úgy kívánják az idők, — még üzeni fog!

E hittel teszem e koszorút Kossuth szobrára.

3. Bessenyei Lajos beszéde a Csokonai-szobornál.

Idézem Vitéz a saját szavaidat:

„Itt állok virágzó éltet szigetében,
Egy kőszikla tornyán a hab közepében,

Alattam a chaos bögő torkolatja
Az elementumok fogát csattogtatja,

S varázsló bal kezét sárgán nyujtván felém,
„Elveszel!” — így ordít, s rémülést önt belém.

De kárpítja alól a kék reménységnek
A testvércsillagok mosolyogva égnék,

Biztatván, hogy mennyből szállt belém a lélek,
S ha elvész is e test, jobb részemmel élek“.

(Csokonai: A lélek halhatatlansága.)

Valóban jól érezted meg és jól sejtetted előre végzeteted, Csokonai Vitéz Mihály. Ifjúkorodban, virágzó években pusztultál bele az élet viharos tengerébe, nyelt el a chaos. De csak a tested veszett el, jobb részed: a lelked, halhatatlanságot nyert. „Non omnis mortuus es, multaque pars tui vitavit Libitinam“: Nem haltál meg egészen, sőt éppen a lényeges részed kikerülte az enyészetet. Hiszen emlékedet őrzi egy egész nemzet; dalaidat éneklik, verseidet idézik szerteszét ez országban; hagyományaidat külön irodalmi társaság ápolja — és most ércbeöntött földi képmásod előtt a magyar középiskolák tanárságának egyeteme tesz tiszteletet és hódol mélységes megilletődéssel. Egykor Te is katedrát ültél ez ősi főiskolában és lelkesen hintetted az ismeretek magvait az ifjú magyar lelkekbe, s bár a sors mostoha keze vasvesszejével ideiglenesen el is űzött innen ez Alma Mater szerető kebeléről, de később megfáradt lélekkel és testtel ide tértél vissza a város falai közé, a kollégium közelébe és innen költöztél el az örök halhatatlanságba. Mi büszkéek vagyunk Rád, mint egykori kartársunkra, de fennen dicsekedünk Veled országnak-világnak, mint az újabb magyar líra megindítójával és felülmúlhatatlan művelőjével. Ha valamikor iskolád puritán szelleme kénytelen volt megvérezni érzékeny lelkedet, gyógyítsa meg sebedet és engesztelje ki fájó sérelmedet ugyanezen iskolának szakadatlan tisztelete és az egész magyar nemzet áhitatos megbecsülése emléked iránt. Ez a koszorú, melyet az Országos Középiskolai Tanáregyesület nevében szobrodra most lehelyezek, legyen a bizonyíték arra, hogy az a „reménység, melyet magadnak boldogtalanságodban teremtettél s amelynek, mint védőangyalodnak, bókoltál untalan, nem hiába volt biztatód és Téged nem csalt meg“, mert „jobb részeddel“, emlékeddel, eszményeddel ma is és örökkön-örökké élni fogsz!

4. Vitéz Kőszegi Frigyes beszéde a hősök emlékművénél.

Testvéri látogatásra, tisztességtetésre jöttünk.

A mi jövetelünket nem előzte meg harangzúgás, sem ágyúlövések zaja; útvonalunkon nem emelkednek diadalkapuk, podgyászainkat nem hozzák társzékerek. Egyszerű napszámosok serege indult útnak, de ezek a *napszámosok a nemzet napszámosai*. A legigénytelenebb sereg, amilyen csak valaha lehetett, amely sohasem kér, csak ad, amelynek elégedetlen szavát nem hallja a világ, mert sohasem hangoztatja, de nemzeti jelentőségű munkájában mégis lankadatlan ideálizmussal, a szerénység szürke kothurnusában buzgólkodik ez az értékek között is megkülönböztetett érték: a *magyar tanárság*.

Sokan voltak s még többen lesznek e helyen tisztességtetők, de a vérbeli rokonság stigmáit egyetlen csoport sem viseli oly fénylőn homlokán, mint ez a tábor.

Ti, immár békés hősi halottai egy borzalmas kataklizmának, a legdrágábbat adtátok oda, amit adni lehet: az Életet. Ifjú szívek édes reménységeit, szerető feleség hű ölelését, ártatlan gyermekszemek bizakodó mosolygását, öreg szülők megsegítő támasztékát. A Ti elmúlásokkal a békés családi tűzhelyek ezrei aludtak ki s utánatok nem maradt más, mint szélben úszó gyászfátyol, keserű könnyek tengere, özvegyek és árvák tehetetlen siralma. De amikor odaadtátok a legdrágábbat, az Életet, egyben elnyertétek az ennél is drágábbat: az *Örökéletet*, mert

a Ti emléketek az Idő távlatában csak intenzívebb ragyogású lesz. Ti nem fogtok elenyészni az évszázadok mindent beborító vastag porában, mert a Ti örök ragyogásotokról a *magyar tanárság gondoskodik*, amikor gyermekeitek s azok gyermekeinek lelkében mindazt a szépet és jót, amit a Gondviselés fiaitoknak és leányaitoknak hozományul adott, nagyvá növeli s egy eljövendő újabb küzdelemre az egész magyar haza szellemi fegyvertárát szolgáltatja, hogy abból ki-ki derekára övezve a számára legalkalmasabbat, megállja majd helyét a népek nagy bajvívásában.

A magyar tanárság tudja a testvérrel szemben kötelességét. Soraitokban ott volt, — nagyobb számban, mint bármely más téren munkálkodók —, amikor a szörnű fegyverek rendeket vágtak közöttetek, haló sóhaja egybevegyült a Tietekkel, de örökítőket is átvette, amikor a haza izzó szeretetének jegyében éli le szegényes életét s a Ti szellemetekben nevel új generációt.

„Háborgó tenger a világtörténelem — hirdeti az Örök Szeretet és Béke egyik apostola —, melynek vérrrel festett hullámain felváltva emelkednek, süllyednek vagy elmerülnek a nemzetek“. Mi is valljuk ezt, hiszen a nemzetek sorsa lehet a szerencse szeszélyeként ideig-óráig felmagasztaltatás, avagy megaláztatás, de azt is állítjuk, hogy a nemzetek valódi sorsát kultúrájuk felsőbbisége dönti el.

S ha ez igaz, s ha megáll Széchenyi mondása, „hogy minden nép, egyet sem véve ki, csak magában, fiaiban hordozza az élet s a dicsőség vagy a halál s a szegény csiráját“,

akkor Ti, örökkön élő hősi halottai és vértanui a nemzeti gondolatnak, békén pihenhettek egyszerű sírjaitokban: itt állnak emlékeitek mellett a magyar kultúra soha el nem fáradó bajnokai, akik jogosan büszkélkedhetnek azzal, hogy a magyarság mindenkori küzdelmében ők voltak azok, akik rendületlenül élesztgették és teljes fényében megőrizték a magyar kultúra lángját, amelynek melegénél és fényénél a jobb jövő csiráinak kell kipattanniuk!

Itt állnak ők bíborban-bársonyban, lelkük habitusában s az ő lelkük gazdagságából bőségesen osztogatnak mindenkinek: szegénynek, gazdagnak egyaránt s az ő lelküknek kincse ezzel meg nem fogyatkozik. Elhoztuk lelkünk bíborát-bársonyát, ezüstjét-aranyát a legméltóbb helyre, a Ti áldozatos szívetek fölé, hogy megmutassuk, hogy örökötökben híven sáfárkodunk s önmagunk elhamvadásával nem törődve, hozzátok hasonlóan, lobogó fáklyák akarunk lenni a sötét éjszakában, melyből csak rajtunk keresztül lehet felvirradás.

Legyen ez az egyszerű koszorú az Országos Középiskolai Tanár-egyesület részéről a tisztességtetés, a hálás emlékezés külső jele, mert a költő szerint: „a meg nem hálált örökségen átok fekszik, melyet csak hosszú megbánás törölhet le“.

Jegyzőkönyvek.

1. Az igazgatósági és választmányi ülés jegyzőkönyve.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület igazgatóságának és választmányának 1932 október hó 22-én Debrecenben tartott közgyűlést megelőző ülése.

Madai Gyula elnöklésével jelen voltak: *Bernolák Kálmán*, *Szöts Gyula*, *Édes Jenő*, *Németh József*, *vitéz Esztergomy Ferenc*, *Marczell Ágoston*, *Sajó Sándor*, *Ady Lajos*, *vitéz Bessenyei Lajos*, *Czinyéry Barna*, *Dávid István* (Szeged), *Demeter István* (Debrecen), *Elekes István*, *Fodor János dr.* (Kecskemét), *Gajda Béla*, *Gaál László dr.* (Karcag), *Horvay Róbert dr.* (Debrecen), *Halász Viktor* (Szombathely), *Hettesheimer Ernő* (Debrecen), *Jakus István* (Debrecen), *Kósch János*, *Marczinkó Ferenc dr.*, *Majoros Béla* (Debrecen), *Mezey Sándor dr.* (Mezőtúr), *Ország József* (Miskolc), *Péter Pál* (Miskolc), *Rorák Imre dr.* (Cegléd), *Szeremley Pál*, *Telkes Sándor*, *Vargha György dr.*, *Wollek Géza*, *Weiszer Gyula* (Nyíregyháza), *Zwick Vilmos* (Nyíregyháza). — A jegyzőkönyvet *Marczell Ágoston* írja.

Madai Gyula üdvözlővén a megjelenteket, külön elismerést fejezvé ki a távolabbról eljött kartársaknak, az ülést megnyitja. Az idő előrehaladottságára való tekintettel felkéri a főtitkárt, hogy tegye meg, olvassa fel jelentését.

A főtitkár jelentése során közli, hogy távolmaradását kimentette: *Schmiedt Alajos*, *Nagy Pál*, *Bászel Ernő*, *Pósch Károly* és *Hlavathy Imre*. Előadja szíves tudomásul vétel végett, hogy a vezetőség utolsó választmányi ülésünk, valamint az áprilisban megtartott rendkívüli közgyűlés összes határozatait végrehajtotta. Időközben több egyesület ülésein és néhány iskola jubiláris ünnepségén képviseltette az egyesületet. Az igazgatóság f. évi június 10-én tartott ülésén foglalkozott az úgynevezett rostavizsga és a szünidő meghosszabbításának a kérdésével, de akkor mindkettő aktualitását veszítvén, határozatot nem hozott. Végül tisztelettel bejelenti, hogy az ügyosztályi főnökváltozás következtében tisztelegtünk *Vajdinger Gyula* örméltóságánál, valamint elbúcsúztunk *Rácz Kálmán* örméltóságától s ennél a két aktusnál csatlakoztak hozzánk a testvéregyesületek képviselői is. Az évi közgyűlés előkészítése szabályszerűen és rendben megtörtént. Az intézeteknek valamint a vezetőségi és választmányi tagoknak idejében elküldötte a meghívókat; a régi szokáshoz híven meghívót kaptak továbbá a választási és közoktatásügyi minisztérium, az országos kultúrintézmények, a debreceni hatóságok és intézmények, végül a testvéregyesületek és a tanítórendek. Debrecenben külön rendezőbizottság, *vitéz Bessenyei Lajossal* és *Majoros Bélával* az élen, intézte nagy körültekintéssel az előkészületeket, úgy, hogy a közgyűlés sikere biztosítottnak tekinthető. — Tudomásul szolgál.

Az egyesületből való kilépésüket a következők jelentették: *Szegszárdy József dr.* (Szeged, rg.) *Kaszás József*, *Korányi Aladár*, *Magyar László*, *Mészáros Mihály* (Nyíregyháza, k. kath. g.), *Nesse Alajos* ig. (Miskolc), *Hudyma Emil*, *Honti Jenő dr.*, *Müller Kálmán*, *Reichl Sándor*, *Schwarz-Eggenhoffer Artur*, *Schinner Lajos dr.*, *Sárosi Ödön*, *Martényi Elemér*, *Radványi Kálmán dr.*, (Budapest, érseki rg.), *Farkas Lajos* (nyug. tanár, Hódmezővásárhely), *Kássa Gábor* (Győr, r.), *Magyar Sámuel* rg. tanár (Budapest), *Petrován Oszkár*, *Szalay Gyula* (Buda-

pest, Kölcsey-rg.), Kohlbach Bertalan, dr., Stimakovits László dr., Wéger Henrik (Budapest, Szt. István-rg.), Remsey Győző (Budapest). Ezzel szemben tagokul jelentkeztek: *Ottó Ilona* dr. (Budapest), *Zimmer Frigyes* dr. (Gyula), *Barra György* (Debrecen, r.), *Burián László*, *Fráter István* dr., *Szép Ernő* (Kecskemét, rg.), *Szekeres Margit* lic. ig. (Budapest), *Brisits Frigyes* dr. (Budapest), *Nagy Gábor* (Pápa, ref. g.), *Szakács Ödön* testnev. tanár (Kecskemét), *Biró Lajos* dr. (Budapest), *Bónis Emma* (Békéscsaba), *Tettamanti Béla* (Szeged), *Mikó Aladár* (Mezőtúr), *Kováts Máté*, *Tóth István* (Nyíregyháza, ev. gim.), *Farkas László* (Budapest). Az igazgatóság a kilépéseket sajnálattal, a belépési jelentéseket örömmel veszi tudomásul.

Ezután az elnök felszólítja *Németh József* pénztárnokot, hogy tegye meg jelentését. *Németh József* felolvassa jelentését s ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy a múlt iskolai év végén az általános fizetésredukciókkal egyidőben az egyesület tisztviselőinek tiszteletdíjából visszatartott 20 százalékot. Mivel a jelen viszonyok között nem látja megokoltnak e magas kulcsot, 10 százalék visszatartásához kéri a multa, valamint a folyó egyesületi évre is az igazgatóság és választmány hozzájárulását. — Helyesléssel elfogadják.

Ugyanő mutatta be a távollevő *Messik Béla* segélyalapi pénztárnok jelentését. Majd következő *Édes Jenő* kollégiumi igazgató és házgondnok részletes beszámolója anyagi helyzetünkről, valamint a kollégium tagjainak ellátásáról és tanulmányi előhaladásáról. — A minden tekintetben kedvező és megnyugtató jelentést a segélyalapi előterjesztéssel együtt az igazgatóság és választmány elismeréssel veszi tudomásul.

Gajda Bélának a balatonfüredi üdülőházunk mellett lévő telek megvásárlását sürgető kérésére az elnök megnyugtató felvilágosítást ad.

Az anyagi jelentések elhangzása után a főtitkár bemutatja *Rados Ignácnak*, a számvizsgáló bizottság elnökének levelét, amelyben jelenti, hogy anyagi javaink kezelése mintaszerűen folyt és ezért *Németh Józsefnek*, *Édes Jenőnek* és *Messik Bélának* igaz köszöntet kifejezése mellett a felmentvény megadását javasolja. A jelentéseket elfogadják és a felmentvényt köszönetek kifejezése mellett megszavazzák.

Most a főtitkár felolvassa *Finály Gábor* és *Messik Béla* lemondó levelét a segélyalapi tisztségükről. Az elnök sajnálattal veszi tudomásul a lemondást és javasolja, hogy az igazgatóság és választmány hálás köszönetét fejezze ki az elnökségnek buzgó és lelkiismeretes munkájáért. Javasolja továbbá, hogy az ügyek további vitelével *Gajda Bélát* bízzák meg s hogy válasszon a saját testületéből valakit a pénztárnoki tisztség ellátására. — Elfogadják.

Ezután *Hettesheimer Ernő* jelenti, hogy a modern nyelvek nemzetközi szervezetének magyar szakosztálya megalakult, elnök *Petrich Béla*, jegyzője ő maga. 1933-ra kongresszust hívtak össze, e kongresszus megvalósítására kéri az igazgatóság segítségét (útiköltség, nyomda- és postaköltség) és a választmány figyelmébe ajánlja a külföldi kollégák elhelyezésének a kérdését is. *Gajda Béla* indítványára az igazgatóság és választmány az elnökséget utasítja e fontos kérdés rendezésére.

Végezetül a főtitkár a nagy számmal beérkezett indítványokat ismertet megokolásaikkal együtt. Ezek nagy tömegét a választmány részben közgyűlési tárgyalásra, részben a maga hatáskörében elfogadja s csak keveset vet el belőlük. Ez utóbbiak között szerepel a feleségek családi pótléka és lakbérük csökkentése tárgyában hozott igazgatói

határozat megváltoztatása (Győri Tanári Kör, Hlavathy Imre), mivel nem kíván külön felterjesztést tenni, hanem megnyugszik a Kansz állásfoglalásában; éppen így nem kíván a választmány beleavatkozni a beiratási díjak összege leszállításának a kérdésébe (Szabolcsi Tanári Kör), valamint a karácsonyi segély kiutalásának a sürgetésébe (Hlavathy Imre) sem, mivel a mai viszonyok között eredmény nem remélhető; végül egyszerűen az elnökség belátására bízza a Ref. Tanítóegyesületnek azt a kérelmét, hogy a középiskolai alsó osztályok módszere hozzassék közelebb az elemi iskolához s hogy az alsó osztályokban tanító tanárok az elemi iskolai tanítók részére rendezett pedagógiai szemináriumokon részt vegyenek.

Közgyűlés elé viszik elfogadás végett a következő indítványokat: 1. a fizetéscsökkentés és a családi pótlék megnyirbálásának (Győri Tanári Kör); 2. a széniumos rendszer egyévi megakasztásának a hatálytalanítása, esetleg utólagos kártalanítása (Győri Tanári Kör és nagykallói tanárok); 3. a tandíjkezelői jutalék visszaállítása (Budapesti Árpád reálgimnázium, Toldy F. főreáliskola, Fodor János); 4. a tanárok gyermekeinek mindennemű iskolai díjazás alól való felmentése, az egyetemen is, ha megfelelnek (Győri Tanári Kör, dombóvári tanári kar, budapesti Árpád rg.), vagy legalább is a hadiárvának és hadirokkantak gyermekeinek megadott kedvezmény kiterjesztése tanárok gyermekeire is (Vas megyei Tanári Kör); 5. a hadviselt tanárok, főként még állás nélkül absolutorium vagy oklevél birtokában bevonult tanárok helyzetének méltányos rendezése (Hlavathy Imre és Táplányi János) 6. tizenkétfagú pragmatikaelőkészítő bizottság megszervezése (Fodor János, nagykallói tanárok); 7. nyári szünet tekintetében a régi állapot visszaállítása (Szabolcsi Tanári Kör); 8. a gyorsírás törlése a rendes tárgyak sorából (u. az és a főtítkár) s 9. Dávid László indítványára háromtagú bizottság kiküldése a tanári családok olcsó orvosi kezelése és gyógyszerrel való ellátása (a bizottság tagjai: Szóts Gyula, Dávid László és Marczell Ágoston).

Végezetül az elnökség utasítást kapott a választmánytól a következő indítványok felterjesztésére: kérjük a helyettes tanárok kinevezését s az óraadók átminősítését helyettesekké (Győri Tanári Kör, nagykallói tanárok); a megüresedő tanszékeknek pályázat útján való betöltését nagykallói tanárok); a gyakornoki állások olyatén megszervezését, hogy azokból minden középiskolának 1—2 éven belül jusson az iskolai adminisztráció ellátására s a gyakornokok tanárok legyenek (budapesti Árpád rg.), végül kérjük a rendkívüli szünetek korlátozását (Szabó Márton).

Más tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Marczell Ágoston, titkár.

2. A közgyűlés jegyzőkönyve.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület 1932. évi október hó 23-án Debrecenben tartott LXVI. rendes közgyűlése.

Megjelent a vezetőség nagy részével az élén sok igazgatósági és választmányi, meg 100-nál jóval több rendes tag, valamint a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, számos országos és helyi hatóság, intézmény és egyesület megbízott képviselője és igen sok vendég.

Az elnöki tisztelet *Madai Gyula* tanker. főigazgató, országgyűlési képviselő látja el, a jegyzőkönyvet *Esztergomy Ferenc* főtítkár írja.

Madai Gyula *elnöki megnyitója* elején reámutat a multévi esztergomi és a jelen debreceni kiszállásunk jelentőségére, majd ezután érinti a tanárság súlyos gondjait, fájó sebeit s végül kegyeletes és mélyen megindító szavakkal parentálja el *Klebsberg Kunó* grófot, az egyesület volt tb. elnökét, Magyarországnak közel tíz éven át volt kultuszminiszterét. (L. 51. l.)

Megnyitó beszéde után általánosságban üdvözli a közgyűlésen megjelenteket, de mindenekelőtt őszinte, meleg köszöntéssel tünteti ki a közökt. kormány képviselőjét, *Vajdinger Gyula min. tanácsost*, aki a középiskolai tanároknak régi, közel 30 esztendős támasza. Bejelenti, hogy *Baltázár Dezső*, a tiszántúli ref. egyházmegye püspöke, levélben mentette ki elmaradását, de testvéri üdvözlétét küldi a Debrecenben egybegyűlt magyar tanárságnak. Üdvözli a debreceni róm. kath. egyház és tanítónőképzőintézet nevében megjelent *Mellau Márton drt*, aki kar-társ is és mint a róm. kath. egyház debreceni képviselője eleven dokumentuma a közös működés sikerének. A tisztelet és hála kifejezésével köszönti továbbá a M. Tud. Akadémia képviselőjében jelenlevő *Darkó Jenő dr*. egyetemi tanárt, egyesületünknek ez idő szerint is aktív tag-ját; *Mitrovics Gyula dr*. egyetemi tanárt, a debreceni Tisza István gróf tudományegyetem, *Erdős Károly drt*, ezen egyetem hittudományi kara, *Papp Károly drt*, a debreceni és budapesti tanárképzőintézet és *Szabó Dezső dr*. egyetemi tanárt, a budapesti tanárvizsgáló bizottság képviselőjét. Szívélyes szeretettel üdvözli a Debrecen városa polgármesteré-nek képviselőjével megbízott *Csűrös Ferenc dr*. városi kultúratanácsost, aki a tanárság sorából emelkedett a város vezető tisztviselőinek a sorába, aztán *Ady Lajost*, a debreceni tankerület főigazgatóját, nem-csak hivatalos minőségében, hanem mint harcos tagtársunkat is. Köszönti végül a testvéregyesületek és a magyar tanítórendek bejelentett képviselőit, nevezetesen *Kisparti János drt*, vitéz *Bessenyei Lajos drt*, *Horvay Róbert drt*, *Sajó Sándort*, *Stuhlmann Patrik drt*, *Mattyasovszky Kasszian drt*, *Vargha György drt*, *Tóttösy Béla drt* és *Ormós Lajost*.

Az elnök üdvözlő szavaira a következő *válaszok* hangzottak el:

Mellau Márton dr.: Két testület üdvözlését hozza: 1. a nagyváradi egyházmegye csonka része tanítóinak üdvözlétét azok számára, akik a csonka ország keleti részén gyűlnek össze. Ez az egyházmegye már 900 esztendő óta végzi munkáját, részes a megcsonkulásban, mert egykor virágzó iskolákat vesztett el, amelyeket a barbárság megsemmisített. A középiskolának kell annyi erejének lennie, hogy keresztül törjön minden börtön falán. Ezért szükséges, hogy időnként összegyűljünk s erőinket összevetve munkánk irányában megállapodjunk. Ehhez a munkához kívánja Isten áldását s hozza Szent László egyházmegyéjének áldását. A második a melegebb, a kath. tanítók nevelőintézetének üdvözlote. Hogy Debrecenben az Országos Tanáregyesület gyűlését tartja, az nem lehet közömbös, mert a két tanári testület munkája közel rokonságban van egymással. Az egyik a kis gyermekeket neveli úgy, hogy erős, jellemes embereket faraghasson belőlük a másik. Ehhez a munkához kíván sikert.

Darkó Jenő dr: A M. Tudományos Akadémia képviselőjében annak meleg és őszinte jókívánságait tolmácsolja. A M. Tud. Akadémiát számos értékes szál fűzi az egyesülethez. Először is számos középiskolai tanár tagja van, másodszor az országban működő testületek és folyó-iratok fenntartója anyagilag és szellemileg a tanárság; harmadsorban a tanárok a tudomány felébresztői és ébrentartói. Ezekből kifolyólag

a M. Tud. Akadémia a legmelegebb érdeklődéssel csüng minden munkásságon, vizsgálja, nincs-e valami akadály, ami a magyar tudományos élet teljes kibontakozását akadályozza. Nincs más kívánsága, mint hogy a tanárság erejét minden akadálytól megszabadulva fejthesse ki.

Papp Károly dr.: A budapesti és helybeli tanárképző nevében üdvözlí ez alkalommal a közgyűlést. Mióta a tanárképzés ügyét újra szervezték, kezdettől fogva igyekezett a magyar élet ütőerén tartani a kezét, hogy az nemzeti misszióját betölthesse. A tanárképző belső viszonyban igyekszik lenni a debreceni középiskolák tanári karával, itt végzik a növendékek gyakorló tanárjelölti munkájukat. Valahányszor a nemzet regeneráló munkára gondol, mindig eszébe jut, hogy mily nagy szerepe volt a középiskolai tanárságnak abban, hogy a mult század elérkezhetett. Valóban boldog, hogy ebben a teremben vallhatja ezt be, ahol Arany János, a nagy tanár, a nagy nemzetnevelő szelleme leng. A legmelegebben köszönti az Országos Középiskolai Tanáregyesületet.

Mitrovics Gyula dr.: Mindig nagy nemzeti jelenség az, hogy van az iskolának hatása az éber pedagógiai közvéleményre. Ebből a szempontból van fontossága a mai közgyűlésnek, amelyre kétszeresen szükség van. Először azért, mert a magyar középiskolának nemcsak a romok helyett kell újat teremteni, hanem mert másodsor különleges gátlásokkal is meg kell küzdenie. Itt van a túlszűfolttság veszélye, a tanári túlterhelés kérdése, óraszám stb. Nagyön óhajtaná, hogy mindezek a bajok úgy kerüljenek be a közvéleménybe, hogy azok nem a középiskolai tanárság bajai, hanem a középiskolái. Csakhogy a tanár dolga elsősorban a középiskola dolga, jutalmát az iskola látja. A tanárviszsgáló bizottság nevében azzal az óhajtással üdvözlí az itt gyűlésező tanárságot, hogy sikerüljön neki ezt a közvéleményt megteremteni és továbbfejleszteni.

Csűrös Ferenc dr.: Debrecen város közönsége nevében tisztelettel, együttérzéssel és szeretettel üdvözlí a magyar tanárság képviselőit táborjárásuk alkalmából. E terem falairól a sok kiváló férfiú közül nagy tanáregyesítések képmásai tekintenek le. Mártonfalvy, Péczeli, Hatvani a mi városunk kiformálásában jelentékeny részt vettek. Ezek érdeme, hogy Debrecenben tradícióvá vált a tanári munka megbecsülése. Nemzeti szükségesség, hogy ez a szellem általánossá váljék. Mivel annyira fontos ez a kérdés, mert voltaképpen a nemzet jövője függ tőle, szükséges, hogy meg legyen adva a magyar tanárnak a tisztas megélhetés ezen keresztül az örök kulturmunkának a lehetősége. E vallomása megtételével sok sikert kíván a gyűlés munkájához.

Papp Ferenc dr. tanítóképzőintézeti igazgató: E majeszteretikus épület homlokzatán az van felírva, hogy épült a református eklézsiák áldozatkészségéből, e terem falairól az iskola jótevőinek díszes galériája tekint reánk. E helyen a kövek is beszélnek, beszélnek nagy, csodálatos szerepéről a kultúrának, az iskolának, beszélnek fényes multról. Az Országos Középiskolai Tanáregyesület, amikor tanácskozási helyül Debrecént választotta, akkor egyrészt Csokonai, Tisza István, Horthy Miklós alma materét, másrészt a Ref. Tanáregyesület székhelyét s benne a tradíciók őrzőjét tüntette ki. Vajha e látogatás még bensőbbé tenné együttérzésünk, bár belőle a kultúrára busás áradása fakadna! Abban a reményben, hogy ez nyeresége lesz a magyar kultúrának, az országos közgyűlés elnökét szívesen üdvözlí és a közgyűlés működésére Isten áldását kéri.

Horvay Róbert az Evangélikus Tanáregyesület nevében üdvözlí a közgyűlést s abban a hitben, hogy a testvér *Kath.* Tanáregyesület megjelenése az egyetértést jelenti, az Országos Tanáregyesület tanácskozássaihoz jókívánságait fejezi ki.

Következett a *főtitkári jelentés*. Ebben Esztergomy Ferenc röviden ecsetelvén a középiskolai tanárság jelen hangulatát és várakozását, beszámol azokról a munkálatokról, amelyek ebben az évben az egyesület kebelében anyagi helyzetünk javítása, tekintélyünk és az iskola védelme érdekében történtek. Vázolta azt a kulturális működést, amely a tanári körökben folyt; felemlítette rendünk dícsőséghez és kitüntetéshez jutott tagjait s felelevenítette elhunyt kartársaink emlékét; végül méltatta a Közlöny szerepét egyesületi életünkben. Jelentését egyetemes tanári összefogás sürgetésével zárta be. (L. 55. l.)

A közgyűlés helyesléssel és köszönettel veszi tudomásul az évi jelentést s erre az elnök *Imre Sándor* egyetemi professzornak adja át a szót, aki az *iskola válságáról* mond élvezetes, gondolatokban gazdag előadást.*

Ennek eszmemenete a következő: Úgy látja az iskola az egész világon válságban van. Tagadhatatlan, hogy időközönként mindig merültek fel jogos kívánságok az iskolákkal szemben, nálunk azonban a legújabb reformok sem hoztak kielégítő megoldást. Oka ennek, hogy tulajdonképpen társadalmi válsággal állunk szemben s ez magával hozza a nevelés válságát. Nagy baj, hogy az iskola feladata és teljesítő-képessége nem áll egymással helyes arányban: a növendék nincs teljesen az iskola kezében; egy sereg külső tényező erősen érezteti befolyását a gyermek alakítására, úgy, hogy a fejlődés nyugodt menetét zavarja. A mai gyermek sokat lát és tud meg idő előtt, koravén lesz: s ez szerencsétlenség. Emellett az is baj, hogy a mai iskola nem korszerű: nem tudja eléggé megbecsülni az egyént és a haladást és ezért bizalmatlanságot ébreszt maga iránt. Mindezek ellenére, úgy hiszi az előadó, a javulás lehetséges. S ez elsősorban a tanítóság rátermettségén fordul meg. De az magában nem elegendő. Szükséges, hogy a mai társadalom is tudatára ébredjen általános emberi kötelezettségének. Csak ha az egész társadalom akarja a gyermeket jobba tenni, csak akkor lesz jobba az iskola s válsága így szűnhetik meg. (Viharos tetszésnyilvánítás.)

Az előadás végeztével az elnök hálás köszönetét tolmácsolta az illusztris előadónak, aki az egyesületnek — úgymond — alapító tagja s magas állásában is a kapcsolatokat ápolni és fenntartani igyekszik.

A tárgysorozat következő pontja *Kisparti János* felolvasása* volt a *középiskola sorsáról*. A különböző reformok ismertetésével és bírálatával kezdte. Megállapítja azután, hogy a középiskolai típusok felállítására művelődés-pszichikai követelmény volt s ehhez jól símul az egységes jogosítás. A középiskolák nyugodt munkájának a biztosítására a polgári iskola és a középfokú szakiskolák fejlesztését sürgeti: ezek neveljenek a gyakorlati életre elsősorban, a gimnázium maradjon meg eredeti célkitűzése mellett. Egyelőre óva int lényegesebb tantervi változtatásoktól, de pl. gimnáziumban a második modern nyelv, reálgimnáziumban a görög nyelv fakultatív behozatalát, továbbá a tanítási anyag megújítását maga is kívánatosnak tartja. Híve az alsó osztályaiban egységes középiskolának első osztályú latin kezdettel.

* A két előadást technikai okokból a decemberi számban közöljük.

A felolvasás elhangzása után az elnök nagy köszönetet mond Kisparti János főigazgatónak alapos és szakszerű munkájáért s aztán közkíváncsra tízperces szünetet rendel el.

A szünet elteltével ugyanó indítványozza, hogy a közgyűlés üdvözzölje a miniszterelnök és a kultuszminiszter urat. — Éljenzés közepette egyhangúan elfogadják.

Erre a *vagyonkezelő tisztségviselők* teszik meg jelentésüket. *Németh József* pénztáros előadta, hogy a bevételek a lefolyt évben némi visszaesést mutatnak; ennek okát a vkm. régebbi 2100 pengős évi segélyének az elmaradásával és a hirdetési díjak jelentős (1070 pengős) csökkenésével magyarázza. Dícsérettel emlékszik meg a kartársaknak a mai nehéz viszonyok között is tanúsított tagdíjfizetési készségéről s ezzel kapcsolatban elismeréssel adózik a körí pénztárosok- és testületi megbízottaknak önzetlen buzgósgukért. Ugyanó olvasta fel a beteg *Messik Béla dr.* jelentését a Segélyalap pénztári állapotáról. A jelentés főleg azt emeli ki, hogy az intézetek — néhány kivételével — teljesen támogatás nélkül hagyják az alapot, ennél fogva ebben az évben nem lesz módunkban, hogy a tél beálltával és a karácsonyi ünnepek alkalmával a tanári árváknak és özvegyeknek segélyt nyújthassunk.

Édes Jenő gondnoki jelentése csupa örömdetes dolgot tartalmazott. Összes adósságainkat kifizettük, az Árpád-kollégiumot és a balatonfüredi üdülőházat közmegelegedésre tartottuk üzemben s emellett még a házalap vagyona is takarékos gazdálkodás folytán 60.935 P 70 f-rel gyarapodott. Ma tiszta vagyonunk értéke 484.491 P 11 f. A kollégiumban egészséges szellem kezd meghonosodni, az ifjúság mindnyájunk örömére tanulmányi tekintetben általában megfelelt.

Rados Ignác, a számvizsgálóbizottság elnöke, írásban beküldött jelentésének a felolvasása után a közgyűlés *Németh Józsefnek*, *Finály Gabornak* és *Messik Bélának*, végül *Édes Jenőnek* a javasolt *felmentvényt megadja*, egyben fáradságos és kitűnő működésükért egyhangú köszönetet szavaz nekik.

Ennek megtörténtével az *indítványokra* került a sor. Esztergomy Ferenc, az előterjesztőjük, előrebocsátotta, hogy a választmány a beérkezett indítványokat előttevaló napon gondos tárgyalás alá vette, kevésbbé fontosakról a maga hatáskörében intézkedett, a jelentősebbeknek azonban közgyűlési határozattal is súlyt kíván adni. Valamennyi indítvány annyira közőhajt fejez ki, hogy magunk előtt nincs is szükség a megokolásukra s ezért szóló az idő előrehaladottságára való tekintettel egyszerűen egymásután fel fogja azokat olvasni. Eszerint a választmány elfogadásra ajánlja a következő indítványokat:

1. Tegyen meg az elnökség minden szükséges lépést, hogy a fizetés-csökkenés, a lakásbér leszállítása, a családi pótlék megnyirbálása, illetőleg elvonása az ország pénzügyi helyzetének a javulása esetén szüntessék meg s az eredeti illetékek állíttassanak vissza; 2. ezzel kapcsolatban történjék gondoskodás, hogy a széniumos rendszer egyévi megakasztása ne lépjen életbe, illetve az egy évnél tovább semmi körülmények között se tartson, később pedig a tanári rend e károsodásért kárpótlást kapjon; 3. a hadviselt kartársak érdekében, helyesebben a legsúlyosabb nemzeti szolgálat kellő megbecsülése érdekében kéri a Tanáregyesület, hogy a hadiévek teljes egészükben számíttassanak bele az előlépésbe is, különben a hadviseltek nem veszik hasznát a kedvezménynek, mert anyagi veszteséggel mennének nyugdíjba; éppígy a méltányosság nevében számítsák be az előlépésbe is, a nyugdíjba is

azon kartársak hadiszolgálatát, akik a háborúban oklevél vagy szakvizsga birtokában, de még állás nélkül vonultak be, mert hiszen, ha valami állami szolgálat, hát a hadviseltség az ; 4. terjessze a vezetőség a kultusz-kormányzat elé azt a kérelmet, hogy azok a tanárok, akik már harmadik szolgálati évüket betöltötték, sürgősen rendes tanárokká, az egy évnél tovább szolgáló óraadók pedig helyettes tanárokká lépjenek elő ; 5. kérjük, hogy a tanárok gyermekeit a középiskolákban s az egyetemeken is, amíg legalább elégséges eredménnyel tanulnak, a tandíj és egyéb járulékok fizetése alól felmentsék s ha ez ebben a pillanatban nem volna lehetséges, átmenetileg kérjük, hogy a tanárok gyermekeire is kiterjesztessék a hadiárva és hadirokkantak gyermekeinek megadott kedvezmény, akik a felvételi és vegyesdíjak 10%-át fizetik ; 6. az OKTE elnöksége tegyen sürgős és hathatós lépéseket az iránt, hogy a nmélt. vkm. tandíjkezelői jutalékot megszüntető rendelete hatályon kívül helyeztessék s állíttassék vissza a Tandíjszabályzat erre vonatkozó régi intézkedése ; ha pedig a tanárság e jóformán egyetlen legális, ősrégi és keményen megszolgált mellékjövédelmének a visszaállítása legyűrhetetlen akadályokba ütköznék, állapítsa meg az elnökség, hogy a tandíjkezelés tulajdonképpen nem is iskolai, hanem pénzügyi feladat és mutasson rá, hogy ha a tandíjakat köztartozások módjára a pénzügyi közigazgatás hajtaná be, ez az eljárás jelentékenyen nagyobb költség mellett lényegesen kevesebb jövedelmet eredményezne az államkincstárnak, mint a mai eljárás ; 7. javasolja a választmány, hogy a közgyűlés küldjön ki egy 12 tagú pragmatika-előkészítő bizottságot, amelynek kötelessége legyen a kormányelnök úrtól megígért általános tisztviselői pragmatika megvalósításának az idejére sajátos tanári szolgálatunknak megfelelő tervet kidolgozni, hogy a speciális szolgálatunkból folyó szempontok az általános pragmatika keretében figyelembe vehetők legyenek, illetőleg ne mellőztessenek ; a választmány ezen megalakuló bizottság elnökévé *Bernolák Kálmánt*, tagjaivá *Irsik Józsefet* és *Fodor Jánost* ajánlja s ők aztán érdeklődő és hozzáértő kartársakkal töltsék ki a keretet ; 8. utasítsa a közgyűlés az elnökséget, tegyen felterjesztést a gyorsítás kötelező tanításának a megszüntetése tárgyában, mert az nem elengedhetetlenül szükséges a műveltség szempontjából, viszont az elrendelt óraredukciók komoly aggodalommal töltenek el ; a gyorsítás mint rendkívüli tárgy is eléri a célját azoknál, akik ezt komoly tanulmány tárgyává teszik ; 9. a tanév megrövidítése és a nyári szünet meghosszabbítása tekintetében ajánlja a választmány, hogy kérjük a régi állapot visszaállítását és ne évről-évre állapítsák meg a nyári szünet mértékét ; 10. küldjön ki a közgyűlés háromtagú bizottságot az egyesület tagjai és családjuk olcsó orvosi és gyógyszerellátásának a megszervezésére ; a választmány a bizottságba *Szóts Gyulát*, *Dávid Lászlót* és *Marczell Ágostont* jelöli.

Valamennyi indítvány a jelenlevők egyhangú helyeslésével találkozik, mire az elnök azokat elfogadottaknak nyilvánítja s kijelenti, hogy a vezetőség kellő formában és megokolással minél előbb az illetékes fórumok elé terjeszti őket.

Most *Halász Viktor* jelentkezett szólásra s röviden előadta, hogy a hó folyamán a Nemzeti Ujság egyik vasárnapi számában a tanári munkáról, a tanárság anyagi helyzetéről s lehető megsegítésének a módzatairól egy alapos és terjedelmes, igen meglehangú cikk jelent meg. Szeretné, ha a közgyűlés ezért az önzetlen támogatásért a Nemzeti Ujság szerkesztőségének is s a cikkíró Horváth Kálmánnak is hálás

köszönetét fejezné ki. — Az indítványt lelkes helyeslés fogadta s így az egyhangú határozattá lett.

Ezzel a tárgysorozat kimerülván, az elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére felkérte *Marczinkó Ferencet* és *Márkus Jenőt*; szíves és meleg köszönetet mondott *Karay Sándor* igazgatónak a kollégium termeinek átengedéséért, aztán a Debreceni Tanári Kör tagjainak és a helyi rendezőbizottságnak is, az élén *Bessenyei Lajos* igazgatóval és *Majoros Béla* kartárssal, rendkívül körültekintő, fáradságos és gyönyörűen sikerült rendezői munkájukért; majd megköszönte még a jelenlevőknek is szíves érdeklődésüket s aztán annak a hangoztatása mellett, hogy bár anyagiakban szegények, de lelkiekben gazdagok vagyunk, a jobb jövő reményében ezzel a kiáltással: „Sursum corda“, a közgyűlést berekesztette.

Madai Gyula dr. s. k.
tanker. kir. főigazgató, országgyűlési
képviselő, egyesületi elnök.

vitéz *Esztergomy Ferenc s. k.*
a vaskoronarend lovagja,
áll. gimn. tanár, egyesületi főtítkár.

Hitelesítik:

Marczinkó Ferenc dr. s. k.

Márkus Jenő s. k.

Debrecenben.

A közgyűlés Budapesten pusztá egyesületi ténykedés: a tanárok népesebb összejövele. A pesti tanár elsétál a gyűlés helyére s a gyűlés után siet haza. A vidékről feljött kartársak fennlétüket összekapcsolják egyéb teendők elvégzésével s tartózkodásukat a vonatjáráshoz idomítják, sokszor a gyűlés végét sem várják meg. A budapesti közgyűlésen sokan jelennek meg, de minden szinte hidegen hivatalos.

Más a vidéki közgyűlés. A vidéki városnak életében esemény. Nemcsak a tanárok, hanem a közhatóságok is készülnek rá, várják. Az oda-utazóknak kedves kirándulás, tele élményszerzés lehetőségével. Vidéki kartársaink átélnek a vendéglátás izgalmait, örömeit. Ott van idő találkozásra, kibeszélésre, barátkozásra. A vidéki közgyűlés ünnepnapja a tanárságnak, a városnak egyaránt.

Ennek a megállapításnak igazságát ékesen bizonyítja debreceni közgyűlésünk. Már maga az érkezés is ünnepi volt. Bár a gazdasági élet jó szándéktörő válsága, a csökkent fizetés összezsugorította a nyugatról vonulók számát, de azért a kis gárdát is igazi szeretettel fogadta a debreceni tanárság. Az élén *Ady Lajos* tan. ker. kir. főigazgató és vitéz *Bessenyei Lajos* állott, aki mint a Debreceni Tanári Kör elnöke mondta el a meleg istenhozottat s nemes versenyre készítette elnökünket, hogy a köszönő szó is méltó legyen az üdvözléshez.

A debreceni program első pontja a híres Déri-múzeum megtekintése volt. Gyönyörű palota felbecsülhetetlen kincsekkel telerakva; különös a magyar népeletre vonatkozó gyűjtemény értékes, igazán párját ritkítja. Méltán büszke rá Debrecen városa és tudós gondozója, *Ecsedi István*; európai hírnevet is megérdemel. Aki ezt a múzeumot végigjárja, az előtt, mint élő valóság bontakozik ki az a büszke tudat, hogy a magyarnak mindig megvolt saját kultúrája s finom érzéke tette fogékonná a nyugati kultúra iránt.

Öt óraker az öreg Kollégium kis tanácstermében ült össze a választmányi és igazgatósági ülés s bizony sietni kellett a tárgyalás anyagával,

hogy le ne késsünk a ref. leánygimnázium kedves és szép Arany-ünnepéről. Az ünnep minden tekintetben méltó volt Arany János nagyságához.

A sok szellemi táplálék után — tisztesség ne essék — a testi táplálék is kívántatta magát s az Angol királynő külön termében késő estébe, vagy pontosabban éjszakába nyúló ismerkedő vacsora volt.

Október 23, a közgyűlés napja hamar felvirradt. Programm szerint a tanárság először a szobrokhoz vonult. Csokonai szobrát *Bessenyei Lajos* koszorúzta meg. A tanárság nevében hódolt a Kollégium egykori tanárának a Kollégium mai igazgatója. Már ez magában megható volt. A Kollégium kántusa még egy pár Csokonai-dalt is elénekelt. S így ünnepség alakult ki a koszorúzásból. A Kossuth-szobornál *Sajó Sándor* beszélt, ez a dacos magyar az örök magyar szobránál. Beszéde prózába fogott óda volt, méltó az eszméhez, méltó emberéhez.

Istentiszteletek után a református Kollégium ódon, büszke emlékekkel teli termében folyt le a közgyűlés. Ennek emelkedett, ünnepi hangulatát megszövi az olvasó lelkében a Közlöny lapjainak elolvasása. Minden szó, ami ott elhangzott, okos volt és magyar. A szemlélő meggyőződhetett arról, hogy a magyar tanár ebben a sivár sötétben is lát, tudja a jövőbe vezető út irányát s keresi a módot, amellyel a jobb jövőt hamarabb lehet elérni.

Ebben az emelkedett hangulatban vonult át az egész közgyűlés a közebedre. Már lefele indult az óra kis mutatója, mikor véget ért. Ekkor a Nagyerdőbe vonult ki a tanárság. Itt a Hősök Emlékművére vitéz Kőszegi Frigyes tette hódoló, emlékező és emlékeztető koszorunkat.

A program szerinti ünneplés ezzel véget is ért. De ott élt ünnepi érzés mindenkinek továbbra is lelkében, míg a várost járta, nagyszerű intézményeit, egyetemi épületeit, fürdőtelepeit stb. szemlélte.

Mindenki úgy érezte: mintha a borús magyar égen áttört volna egy fényes sugár. Úgy éreztük, ezen a fénylő nyíláson kersztül bepillantottunk a jobb magyar jövőbe. Mert nem lehet, hogy az a nép, amely tudott Debrecent alapítani, amely tudta Debrecent európai várossá tenni s amely tudta a kultúra immár négyszáz éves várát a kor igényeinek megfelelően Trianon után a huszadik század tudományos fegyverzetével ujja építeni, annak jövője, jobb jövője van. Csak legyen hite, hitből fakadó ereje és erőből fakadó akarata!

EGYESÜLETI ÉLET.

Budapesti Tanári Kör.

A *Budapesti Tanári Kör* október 28-án tartotta ebben az iskolai évben első felolvasóülését. A fővárosból távollevő elnök helyett *Gajda Béla* alelnök üdvözölte a szép számban megjelent tagokat és kérte, hogy továbbra is érdeklődjének Körünk iránt. — A napirend előtt *Párkányi Norbert* szólalt fel. A Klebelsberg Kuno gróf temetésén előfordult sajnálatos incidensekre hívta fel a Kör figyelmét. Mikor az ifjúság a temetési menet elején a Nyugati pályaudvarhoz ért, kivezették a Váci-úton jó messzire és ott anélkül, hogy a temetést láthatta volna, a rendőrség formálisan szétzavarta. Egy leányiskola növendégeit a járdára szorítottak fel, az angyalföldi hintáslegények közé, akik reprodukálhatatlan kifejezésekkel fogadták őket. Egy másik leánycsoport az ügető lovas-

rendőrök közé került. Nyugodt elvonulásról szó sem lehetett, az intézeti zászlókat is csak nagy ügyel-bajjal lehetett a tolakodó-tülekedő tömegeből épen kimenteni. A Kőr kérje a minisztériumot, hogy ezentúl ilyen kivonulásoknál ne a rendőrség, hanem a főigazgatóság rendezze a középiskolák felvonulását. — Az *alelnök* megígérte, hogy a szükséges lépéseket megteszi.

Erre *Kalmár Elek* ny. tankerületi főigazgató előadása következett. *A megszállt Felvidék középoktatása az értesítők világában* címmel. A megszállt Felvidék középoktatásának — mondotta — két fő célja van: elfordítani az ifjúságot tőlünk és felülmúlni a mi kultúrfölényünket. 49 középiskolája van, mint a megszálláskor, de gimnázium csak 3, reáliskola is 3, reálgimnázium van 32, reformreálgimnázium 11. Magyar-nyelvű 1 gimnázium és 3 reálgimnázium, továbbá 3 reálgimnáziumnak és 1 reformgimnáziumnak vannak párhuzamos magyar osztályai. A reformreálgimnázium abban különbözik a reálgimnáziumtól, hogy a franciát előbb kezdi, mint a latint, ez pedig szerencsétlen változtatás. A nevelés terve csak az erkölcsi alapra szorítkozik, a vallást nem teszi alappá, sőt felmentést adnak a hittan tanulása alól. A leányokat együtt tanítják a fiúkkal, ami a családi élet lejárátását fogja okozni. Legnagyobb gondot a testnevelésre, cserkészetre, iskolaünnepekre, repülésügyre és vöröskeresztre fordítanak. Az önképzőkörök a zene művelésével, ünnepek, táncvigalmak rendezésével, természetrajzi és fizikai gyakorlatokkal is foglalkoznak, üléseiken többnyire szocialista kérdéseket vitatnak meg. Az ifjúság legfőbb érdeklődését a sport köti le.

A tanár mint helyettes kezdi szolgálatát, vagy, ha előbb Magyar-országot szolgálta, akkor mint szerződéses, még ma is van ilyen 25, azután ideiglenes lesz és 3 évi ilyen szolgálat után a „törvény 70-ik szakasza szerinti tanár” lesz, míg meghatározatlan idő múlva rendessé ki nem nevezik. A tanárok 59.4%-a cseh, 25%-a szlovák, 7.9%-a magyar, 6.7%-a német és 0.7%-a rutén. A tanárok munkájának fő jellemvonása a propaganda.

A kultúrfölényt a középiskolák teletömésével igyekeznek elérni. Tandíjmentességgel, ösztöndíjakkal, ebédeltetéssel és más kedvezményekkel gyűjtik össze a tanulókat. Akinek évi jövedelme a 20.000 cseh koronát (3333 P-t) meg nem haladja, annak gyermeke minden további nélkül tandíjmentes. Így pl. a zólyomi reformreálgimnázium 412 tanulója közül 300 volt egészen mentes és nincs intézet, melyben ötnél kevesebb ösztöndíjas volna. A vidékről bejáró tanulók száma hihetetlen nagy, Túrőcszentmártonban 412 tanuló közül 385 bejáró. Míg az utolsó békeévben 253 lakosra jutott egy középiskolás, most már minden 200 lakosra jut egy. Ezeknek az ifjaknak nagy része kénytelen lesz visszatérni a néprétegbe s annak színvonalát fogja emelni, ha ugyan elégedett lesz.

A tanulók anyanyelvének statisztikája kevés magyart mutat fel, de a névsorban sok magyar szerepel. Nyitrán 8 magyar tanulót mutatnak ki, de egyedül az első osztályban 26 ősmagyar név olvasható. A nyelv-szigetek magyarságát megfosztják a magyar nyelv tanulásától és a Pálffy-ösztöndíjat nagyrészt nem-magyaroknak adják, ez abból bizonyul be, hogy sok helyen több a Pálffy-ösztöndíjas, mint a statisztikában kimutatott magyarok száma; így Vágújhelyen magyar volt 2, Pálffy-ösztöndíjas volt 5. Ellenben a tiszta magyar komáromi gimnáziumban egy sem kapott Pálffy-ösztöndíjat. Még a magyar nyelvvel is erőszakoskodnak, a magyar neveket szlovák helyesírással írják, a leány-

neveket -ova végzettel kell megtoldani és Magyarországot, magyar felelés közben, a magyar nyelvben is Madarsko-nak kell nevezni.

Ahol nincs 20% magyar, ott nem szabad a magyar nyelvet nyilvánosan használni és semmiféle magyar iskola nem állítható fel. Ez ellen csak a népek közművelődési autonómiája vagy az segíthetne, ha az iskolaállítási joga nem volna a lakosság százalékatól függővé téve.

Pintér Jenő, a budapesti tankerület főigazgatója, rámutatott arra, hogy a megszállt területek iskoláztatása eléggé ismeretlen előttünk, de az előadó most elénk tárta a helyzetet, tapintatosan mellőzve minden politikát. A felolvasó munkája nagy tanulmányra vall. Ő volt a lőcsei gimnázium utolsó magyar igazgatója; minden szepesmegyei ember tanúságot tehet róla, hogy mennyire megbecsülték őt, mint a magyar állameszme igazságos képviselőjét. Lőcsén nem volt különbség magyar, német és tót diák között. Igazi demokrácia volt ott, ezt a szellemet táplálta az előadó. Skultéty József, a ki a Heinrich-féle irodalomtörténetben a tót irodalomról szóló részt írta, nemrégiben röpiratot írt békebeli magyar törekvésekről; ebben a vádiratban azt a vádat olvassuk, hogy a magyar állam tót ifjúnak nem adott kenyeret, a tót ember még vasúti alkalmazott sem lehetett. Ezzel ellentétben az igazság az, hogy a felvidéki diákok, nemzetiségükre való tekintet nélkül, mind elhelyezkedtek jó állásokban. Az előadónak háláját fejezi ki értékes felolvasásáért.

Az elnök a Kör nevében köszönte meg az előadónak, hogy a mai idegmorzsoló életben felrázta a hallgatóságot könnyező számokkal.

Ezzel az ülés véget ért.

Szabó István Andor, titkár.

Győrkerületi Tanári Kör.

A Győrkerületi Tanári Kör 1932 szeptember 24-én közgyűlést tartott. Megjelentek: *Posch Károly* elnök, dr. Bászai Ernő, az OKTE alelnöke és kiküldöttje, Fehér Géza főtitkár, Lacza Béla pénztáros a csoportok teljesjogú képviselőjében: Arató István ág. h. ev. leánylic. igazgató (Kőszeg), Zwickl Pál rgimn. tanár (Magyaróvár), Fejes Zsigmond ref. gimn. igazgató és dr. Földy József gimn. tanár (Pápa), Csaplovics József leánygimn. tanár és dr. Halász Gyula rgimn. tanár (Sopron), Halász Viktor rgimn. tanár (Szombathely), Csapkay Sándor, dr. Kreszta Riza, dr. Lám Frigyes c. igazgató, leánygimn. tanárok (Győr).

Posch Károly elnök üdvözlöi a megjelenteket, elsősorban dr. Bászai Ernőt, mint a központ kiküldöttjét. Bászai Ernő feleletében egyrészt a központ elismerését tolmácsolja a Körnek az elmúlt 7 év alatt teljesített értékes munkájáért, másrészt szomorúsággal állapítja meg, hogy az ország súlyos gazdasági viszonyai a Győrker. Tanári Kört is érintik, mert átalakulásra kényszerítik.

Elnök örömmel jelenti, hogy a középiskolai ügyosztály élére ismét dr. Vajdinger Gyula került vissza, a Kör és az egész tanári rend mindenkor jóakaró barátja. Kéri a Kört, hogy dr. Vajdinger Gyulát ez alkalomból üdvözlő irattal keresse föl.

A Kör az indítványt lelkesen elfogadja.

Elnök jelenti, hogy a főtitkárral együtt tiszteletgett Dsida Ottó tanker. főigazgató úrnál és kérte őt, hogy maradjon meg továbbra is a széthulló kör díszelnökének, egyben biztosította őt a kör soha meg nem szűnő, mély szeretettel párosult tiszteletéről.

Elnök tömören válaszolva az elmúlt 7 esztendő eredményeit és küzdelmeit, bejelenti, hogy az egyesület minden erőfeszítése a győri tanker. főigazgató személyének visszatartása érdekében eredménytelennek bizonyult, a győri tankerület felosztása valósággá lett és így a Győrkerületi Tanári Kör közgyűlésének határoznia kell jövőjéről. A kerületi körlevélre adott válaszokból nyilvánvaló lett a kör egybehangzó akarata, azért az elnök felteszi a kérdést : Kimondja-e a közgyűlés a Győrkerületi Tanári Kör önkéntes felosztatását? A kör összes csoportjai és pedig a győri, kőszegi, magyaróvári, pápai, soproni, szombathelyi csoportok jelenlévő teljhatalmú megbízottaik útján, a szentgotthárdi csoport pedig hiteles jegyzőkönyvi kivonat alakjában küldött határozattal egyhangúan kimondják a Győrkerületi Tanári Kör önkéntes felosztatását azon megokolással, hogy a győri tanker. főigazgatóság megszüntetésével és a tankerület középiskoláinak új csoportosításával nincs létjogosultsága, kívánatosnak tartják azonban, hogy Győr, Sopron, Szombathely székhellyel a Győrker. Tanári Kör volt csoportjai új középiskolai tanári körökké alakuljanak.

Dr. Bászai Ernő indítványára a Győri Középiskolai Tanári Kör nyomban meg is alakult a régi csoport tisztikarával : elnök lett Posch Károly leánygimnáziumi tanár, titkár dr. Kató Sándor reálisk. tanár, pénztáros dr. Kovács Ignác leánygimn. tanár, ellenőr Kássa Gábor reáliskolai tanár.

Dr. Földy József a pápai csoport, Zwickl Pál pedig a magyaróvári csoport nevében bejelenti a csatlakozást az új Győri Középisk. Tanári Körhöz. Örvendetes tudomásul szolgál.

Elnök a lelépő tisztikar meleg köszönetét tolmácsolja a Körnek az évek során át élvezett bizalomért, kéri a megalakuló új köröket további kollégialis szeretetre, összetartásra, kitartó munkára, a régi éveken át megerősödött barátság fenntartására.

Végül Csaplovics József a soproni, Halász Viktor a szombathelyi csoport nevében fejezi ki a búcsúzó tisztikarnak köszönetét és elismerését nehéz időkben teljesített és kollegialis szeretettel végzett agilis munkásságáért.

Kató Sándor dr. jegyző.

HÍREK.

A miniszterelnök válasza a közgyűlés üdvözlétére. Vitéz jákfai Gömbös Gyula miniszterelnök úr a közgyűlés üdvözlő sürgönyére Madai Gyula elnökünknek az alábbi levelet küldötte :

A magyar tanárok debreceni országos gyűléséről távirati úton küldött meleg üdvözlétet hálás szívvel köszönöm.

Budapest, 1932. évi november hó.

Hazafias üdvözléttel

Gömbös.

A hercegprimás levele. Az Egyesület Serédi Jusztinián hercegprimás úr ő eminenciáját hagyományos szokás szerint meghívta a közgyűlésre. A meghívásra ő eminenciája az alábbi levelet küldte elnökünknek :

Budapest, 1932 október 21.

Méltóságos Elnök Ur ! Igen köszönöm a szíves figyelmet, mellyel az október hó 23-án Debrecenben tartandó középiskolai tanáregyesületi közgyűlésre meghívni szívesek voltak. Nagy sajnálatomra teendőm torlódása

miatt (kath. nagygyűlés, püspöki konferencia) nem állt módomban kellő időben intézkedni személyem képviseletét illetőleg, nem is szólva arról, hogy a magam megjelenésére ugyanezen okoknál fogva nem is gondolhattam. Így csak a távolból kívánnom Isten áldását a közgyűlésre abban a biztos tudatban, hogy a magyar középiskolai tanárok tanácskozásait ez alkalommal is legszebb hivatásuk szolgálatába állítják, amely nem lehet egyéb, mint a középiskolai ifjúságot a valláserkölcsei és nemzeti eszmény csillaga alatt vezetni jövőendő életfeladatai elébe.

Öszinte tisztelettel vagyok

Serédi Jusztinián,
bíboros, hercegprímás.

A Magyar Tudományos Akadémia Arany-émlékünnepé. A M. T. Akadémia Arany János halálának félszázados fordulóján ünnepi ülést tartott; az ülésen Berzeviczy Albert elnöki megnyitója után Pintér Jenő lépett a felolvasói dobogóra. Talán nem véletlen, hogy a magyar nemzet költő-fejedelméről, akit Fináczy Ernő a magyar középiskolák legnagyobb nevelőjének nevezett, a magyar középiskolai tanárság kiválósága — a nagy irodalomtörténetíró — emlékezett meg. Pintér Jenő ritkán jelenik meg a felolvasói asztalnál, mert köztudomás szerint monumentális irodalomtörténete sajtó alá rendezésének szenteli minden idejét, annál nagyobb hatást váltott ki egészen új elgondolású, lírai stílusú Arany-arképe. Az Akadémia terme csak nagy időnkint lát olyan föllekesült hallgatóközönséget, mint ezen a délután: a költészet és az iskola egybefonódásának emlékezetes ünnepén.

Finály Gábor dr. c. főigazgató, a budapesti VI. ker. Kölcsey reál-gimnázium igazgatója 36 évi szolgálat után nyugalomba vonult s ez alkalomból október 29-én az intézet tanárkara, ifjúsága és a Kölcsey öregdiákok meleg ünnepséiben részesítették. *Finály Gábor dr.* nyugalomba vonulásával a régi tanári gárda egy igen nagy tehetségű, tudós tanára és az ifjúságnak melegszívű, szerető nevelője távozott el. Mint ember, mint kolléga maga volt az áldozatos jóság, nagy tudása, széleskörű műveltsége mellett őszinte szerénységgel tisztelte másoknál a szellemi kiválóságot és szívesen engedte át a teret mások érvényesülésének. A magyar tudománynak fáradhatatlan munkása volt 36 évig szerető, gondos atyja a rábízott magyar ifjúságnak. Az iskolai oktatás és igazgatás körül szerzett érdemeiért kir. tankerületi főigazgatói címet és beosztást kapott és szakfelügyelője volt az olasz nyelvi tanításnak. Buzgón és eredményesen dolgozott a tanári rend erkölcsi és anyagi érdekeiért, tevékeny elnöke volt az O. K. T. E. segélyző alapjának, a Szent Gellért-kollegium felügyelőbizottságának, tagja az Országos Középiskolai Tanáregyesület és a Kath. Tanáregyesület igazgatótanácsának. Irodalmilag is nagy érdemeket szerzett a klasszika-filológia, archeologia és numizmatika területén kifejtett tudományos munkálkodásával, aminek elismerésül a Magyar Tud. Akadémia archeológiai és klasszika-filológiai bizottságának, a Műemlékek Országos Bizottságának rendes tagja, a budapesti Phil. Társaság, a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat, a Magyar Numizmatikai Társulat, a Klasszikus Műveltség Barátai Egyesülete stb. választmányi tagja lett. Tudományos munkálkodását elismerte a külföld is, amennyiben az olasz kir. koronarend lovagjai, a berlini német archeológiai intézet levelező tagjai közé választotta a németül, olaszul, franciául, angolul beszélő tudóst. Magas és előkelő helyekről jövő kitüntetéseit betetőzte nyugalomba vonulásakor a Kölcsey-reál-gimnázium tanári karának határozata, mely a Kölcsey-reál-

gimnázium legnagyobb intézeti jutalmát és kitüntetését: a Kölesey Ferenc emléklapoktat az intézetből távozó igazgatójának.

A budapesti X. ker. áll. Szent László reálgimnázium ünnepe. A kőbányai Szent László reálgimnázium október 16-án ülte meg fennállásának 25. évfordulóját. Ez alkalomból bensőséges és megindító ünnep keretében leplezte le az iskola védőjének, Szent László királynak és az intézet Hősi Halottainak emlékműveit. Az ünnepélyen együtt volt Kőbánya társadalmának színe-java. Azonkívül a budapesti Tanár-egyesületek, középiskolák és a kerület tanintézeteinek képviselői. Az ünnepélyt *Sebes Gyula igazgató* köszöntője vezette be. Majd a Szent László emlékmű előtt *Sziklai Aladár*, az intézet tanára jellemezte az intézet védőjének, Szent László magyar királynak történeti jelentőségét és emberi nagyságát, s állította alakját példaképül a magyar ifjúság elé. Szavai után a Hiszekegy hangjai mellett hullott le a lepel. Ekkor *Szilágyi Szabolcs dr. kir. járásbíró* a Hősi Halottak iskolatársa mondott emlékbeszédet az intézetnek a háborúban elesett hőseiről. Az ifjúság koszorúit egy-egy felső- és alsóosztályú tanuló helyezte el Sajó Sándornak az emlékművekre véssett szövegei elolvasása mellett. Befejezésül az intézet 16 osztályának egy-egy növendéke egy-egy szál fehér szekfűt tett le mindkét emlékmű előtt.

Külön értékek az emléktáblákon Sajó Sándornak, az iskola volt igazgatójának szövegei, melyeknek jellegzetesen tömör, mindent kifejező gyönyörű sorai korszerű okmányhoz hasonló szép betűkben ékeskednek.

Nyilvánossági jog. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a debreceni Magyarok Nagyasszonyáról nevezett r. kath. leányliceum I—VII. osztályainak, a szeghalmi református *Péter András* reálgimnázium I—VII. osztályainak a nyilvánossági jogot a folyó 1932/33. tanévre megadta.

HALOTTAINK.

† **Szijaártó Miklós** (1862—1932). Az elmúlt vakációban váratlan és fájdalmas veszteség érte a magyar tanárságot: *Szijaártó Miklós*, c. tank. kir. főigazgató, a gyakorlógimnázium ny. rendes tanára aug. 7-én rövid betegség után elhunyt.

Szijaártó Miklós régi nemesi családból származott. Szülőhelye a hevesmegyei Pusztá-Tarnóca, ahol atyja mint uradalmi gazdatiszt működött. Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, ahol csakhamar a megélhetés gondolai is reá nehezdedtek. Mint sok más pályatársa, magántanítással kereste kenyerét. Mindamellett oly nagy szorgalommal s tehetséggel folytatta studiumát, hogy rövidesen egyetemi ösztöndíjat is szerzett. Tanári oklevelét 1888-ban szerezte meg. Ezután a tanárképzőintézeti gyakorló-főgimnáziumban töltött egy esztendő mint ösztöndíjas rendes tag. Ezalatt alkalma volt az egyetemen szerzett kitűnő elméleti tudását az iskola belső életének s főleg az elvszerű tanításnak gyakorlati megismerésével kiegészíteni. Önálló tanári pályáját Pozsonyban kezdte mint kereskedelmi iskolai helyettes tanár; egy évvel utóbb a szolnoki áll. főgimnáziumhoz került, itt is lett rendes tanárrá 1893-ban. A Szolnokon töltött évek folyamán kialakult nemes tanári egyéniségét és az itt kifejtett tudományos irodalmi munkásságát jutalmazta felettes hatósága azzal, hogy 1897-ben Budapestre helyezte át a

VIII. ker. áll. főgimnáziumhoz, majd egy évvel később a tanárképző-intézeti gyakorló-főgimnáziumhoz. Itt működött 28 esztendőn át, 1926-ban bekövetkezett nyugalomba vonulásáig.

Szigorúsággal párosult igazi atyai jóindulattal, szeretettel nevelte és oktatta a reá bízott ifjakat. Bőséges tapasztalatait szívesen megosztotta az érdeklődő jelöltjeivel. Az ismeretek szerzése és közlése valóságos lelki szükségletévé vált, aminek maradandó bizonyítékai az intézet szertára és könyvtára, továbbá az önként vállalt iskolai és iskolán kívüli munkássága. Az iskolán belül meghonosította a tanulók fizikai gyakorlatait, amiben országos viszonylatban is az úttörők egyike volt. Iskolán kívüli munkásságát már Szolnokon kezdte, ahol az iparos ifjak részére tartott elektrotechnikai tanfolyamot. Budapesten a Szabad Liceum keretében tartott magas színvonalú népszerű előadásokat. Több éven át tanított az Országos Nőképző-Egyesület leánygimnáziumában és az állami felső-építőipariskolában is, egy éven át az Andrássy-úti leánygimnáziumban helyettesítette egy beteg kartársát. Hosszabb ideig volt tanácstagja az Országos Pedagógiai Könyvtár és Tanszermúzeumnak, ahol értékes tanszerbírálatok és a fizikai szertárak felszerelési jegyzéke őrzik munkásságának emlékét. Közreműködésével készültek 1903-ban a gimn. tantervi utasítások és az 1924-es tanterv. 1912 nyarán a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából a müncheni Deutsches Museum-ot tanulmányozta. Éveken át bírálta a Matematikai és Fizikai Társulat rendezte tanulóversenyeken beadott dolgozatokat is.

Jelentékeny tudományos irodalmi munkásságot is fejtett ki. Dolgozatai a Math. és Phys. Lapokban és az intézeti Értesítőkből jelentek meg. Szaktársai biztonnal ismerik az Arany-Szijártó féle Számтан és Algebra könyveket, Szijártó 2 kötetes kísérleti fizikáját s a franciából fordított Ábrahám-Szijártó: Elemi fizikai kísérletek gyűjteménye c. 2 kötetes művet.¹⁾

Sokoldalú munkásságáért és derűt sugárzó egyéniségeért a legszelebb körök és feletteseinek nagyrabecsülését és szeretetét élvezte, amit külsőleg is kifejezésre juttatott az 1912-ben kapott igazgatói, majd az 1926-ban nyert főigazgatói cím.

A jól végzett munka öntudatával vonult nyugalomba, de sajnos még csak hat évig örvendhetett mindenrendű tanítványai őszinte hálájának, volt munkatársai megbecsülésének, minden ismerőse igaz szeretetének s tiszteletének. Az általános tisztelet és szeretet kísérte utolsó útjára is, de emléke tovább él szívünkben.

—r—

KÖNYVSZEMLE.

Magyar Pedagógiai Lexikon. A *Magyar Pedagógiai Társaság* megbízásából *Finácsy Ernő* és *Kornis Gyula* közreműködésével szerkesztette: *Kemény Ferenc*. I. rész: Abádi—Juventus. Budapest, Révai Irod. Intézet kiadása.

A tudományok önállósulása és elkülönülése a lexikon-irodalom terén is érezhető hatását: mind a külföldön, mind idehaza egymásután jelennek meg különféle szaklexikonok. A nagyközönség sokkal szíve-

¹ Irodalmi munkásságát és egész pályafutását részletesen ismerteti a gyak.-gimn. 1925—26-i értesítője. (Dr. Császár Ernő: Szijártó Miklós nyugalomban.)

sebben veszi ezeket a könnyen kezelhető kisebb lexikonokat, mint a húszkötetes egyetemes nagy lexikonokat. A nagy lexikonoknak megvan az a nagy hátrányuk, hogy költségesek, sok évet igénylő, nehézkes megjelenésük közben nem tudnak haladni a korral. Már pedig a tudományos kutatások még az elméleti tudományok terén is szinte napról-napra meglepő eredményeket érnek el; százados igazságokat döntenek meg és új fejlődési irányoknak nyitnak utat. Az egyes szakkérdések iránt érdeklődő laikusok is a legújabb eredmények ismeretére vágnak s ezt legkönnyebben egy helyesen összeállított szaklexikonban találják meg.

A neveléstudomány az utóbbi években hatalmas átalakuláson és fejlődésen ment keresztül. A világháború nyomán járó kataklizma az emberiség figyelmét eddig ismeretlen erővel irányította a nevelés felé. Az utóbbi évek szomorú tapasztalatai bebizonyították, hogy a nevelés az állami, társadalmi élet alakulásának és alakításának egyik legjelentősebb tényezője.

A magyar pedagógusok nagynevű mestere, Finácz Ernő már harminc évvel ezelőtt (1903-ban) rámutatott egy pedagógiai lexikon szükségességére. Voltak ugyan kísérletek (Molnár Aladár, Verédy, Kőrösi-Szabó), sok jó szándékkal készültek, de érthetően hamar elavultak. Mennyivel emelkedett a lexikon hiányérzete most a világháború után, a nagy átalakulások idején!

Ezt az évtizedes hiányt óhajtották a mostani lexikon tudós irányítói és szerkesztője pótolni, amikor a mostani viszonyok között ezer nehézséggel szembeszállva megjelentették a Magyar Pedagógiai Lexikon első kötetét.

A kötet 1024 sűrűn nyomott hasábjával bőséges anyagot nyújt a mű értékelésére.

Helyes mértékkel nem tűzött maga elé olyan magas célt, mint amilyen a Schwartz-féle legújabb négykötetes német lexikon, hanem a mi viszonyainkból kiindulva s ahhoz alkalmazkodva készült. Amint az előszóban élesen mutat rá a szerkesztő, ez a lexikon elsősorban *magyar* lexikon óhajt lenni. Ez egyik felbecsülhetetlen értéke. A magyar pedagógiai irodalom, a magyar nevelés és oktatásügy minden részletét aprólékos és körültekintő gondnal feldolgozta, úgy hogy ebből a lexikonból bárki könnyen rekonstruálhatja a magyar nevelés egész történetét s mai életét. A mai élet alatt nemcsak a mai intézmények és a mai állapotnak ismertetését kell érteni, hanem azáltal, hogy az egyes tárgyak tanításának módszerét is adja, a mai iskola munkájáról is hű képet kapunk.

A lexikon nagyon helyesen az élő pedagógusokról is megemlékszik és pedig különös figyelemmel a magyar pedagógusokról. Itt azonban s általában az életrajzi részekben több egyöntetűséget szerettünk volna. Először is vannak olyan nevek, amelyek birtokosai tanári pályáról indultak el, vagy egyetemi katedrán valami más tudományág szolgálatában állottak, de szakpedagógiával nem foglalkoztak. Ezek elmaradhattak volna a saját szaklexikonjuk számára. A másik — amit kifogásolhatunk, hogy az életrajzi részek nem egyenletesek: egyesek megokolatlanul hosszúak. Úgy gondoljuk: leszámítva iránytadó, vezérpedagógusainkat, a többieknek életéről elég lett volna megemlíteni mai állását, működésének irányát s csak főbb pedagógiai műveit felsorolni.

Ezek a kifogások azonban nem rontják a könyv többi értékét. Általában könnyen, biztosan és világosan eligazít a pedagógia nagy területén. A címszavak gondosan meg vannak válogatva és összeállítva. A kidolgozás pedagógusokhoz mért pontos és lelkiismeretes munka;

egyes cikkek egész tanulmányra és értekezésre nőttek ki. Különösen értékesek az elméleti pedagógiát, a pedagógiai filozófiai alapvetést feldolgozó cikkek és nagyon tanulságosak az egyes országok mai nevelési rendszerét ismertető fejezetek is. A könyvet tehát mind a szakemberek, mind a szülők nagy haszonnal forgathatják.

A könyv kiállítása is tetszetős, gondos, sajtóhibát — az sem zárja az értelmet — csak egy néhányat találtunk.

A könyv igazi nyeresége a magyar pedagógiai irodalomnak, sőt gazdag magyar anyagánál fogva a pedagógiai irodalomnak. Minden elismerés kijár a szerkesztőknek, munkatársaknak egyaránt.

Pedagógus.

Négyesy László: Kazinczy pályája, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1931., 171 l.

Az Akadémia megbízásából Négyesy László szép könyvben írta meg Kazinczy Ferenc pályáját. A cél és kidolgozás módja ugyanaz, amelyet Arany-könyvében követett: a nagy szellem útját úgy igyekszik feltárni, hogy az minél szélesebb kör előtt világosodjék meg. Középiskolai ifjúságunk is okulással és gyönyörűséggel forgathatja. Kiemeli, hogy K. a művelt nemzet eszményét tűzte maga elé. Megkapón festi K. „ragyogó napsütés”-ben eltelt gyermekkorát (1759—1767). Nem kevésbé gondos a deákévek (1767—1779) s a joggyakorlatban eltöltöttétek (1779—1783) rajza; irodalmi tájékozottságának, tudósokkal, írókkal való ismerkedésének leírása. A belső rajz nem kevésbé vonzó. K.-ban nagy lelki energiát lát, szerfelett fogékony lelket: érzésvilága állandóan hullámzik, *faculté maîtresse*-e a széptani mozzanat; színérzéke erős, dinamikus; közlékenysége eleven mozgalmasságú; írásaiban több a szellem, mint a költészet; agitatori tehetség; áldozatra jó szíve van; cselekedetének rúgója fájának és nemzetének szeretete; optimizmusa kimeríthetetlen; egyéniségében vannak nőies vonások is: kedveskedése és tetszeni vágyása. Szépen világítja meg, hogy K. a nemzeti megújulás erőfeszítésének és a felvilágosodás európai mozgalmának hatása alá kerül, bálványa Rousseau s munkásságát küldetésnek érzi. Elevenen rajzolja K. tisztviselői pályáját (1784—1794) s kassai társaséletét.

Majd irodalmi munkásságának méltatására tér. Megállapítja, hogy dalaival K. a németes ritmust és dalstílust honosítja meg. Tömött, de mesteri sorokban méltatja a Gessner-idillek fordítását (1788). Éleslátásra valló sorokban jellemzi K. szervezőmunkáját, folyóiratait, színészpártolását, Hamlet-fordítását. Pompás képet nyújt levelezéséről, a levelek vezérgondolatairól, prozódiai, stílusbavágó, politikai, bölcséleti s világnézeti tartalmukról.

Megkapón ecseteli fogságát, a 2387 nap komor történetét. Az újra felvett munka, az „otthonatlan otthon” rajza (1801—1806) nem kevésbé lenyűgöző. Kiemeli, hogy K. ítéletben és ízlésben sokat fejlődött. Meleg hangon szól írói köréről is.

Kazinczy irodalmi alapelvét, a klasszicitást ugyanannyi gonddal fejtegeti, mint nyelvújító törekvéseit s fordítási elveit. Házi körülményei, ellentétei s viszállyai családjával, társadalmi helyzete, házassága olyan friss rajzokban elevenedik az olvasó elé, mint széphalmi élete (1806—1811), családi köre, bécsi és erdélyi utazásai. Lendülettel és színesen jellemzi K. egyéniségének erkölcsi tartalmát is. Kielezi reformjának főindítékát, a nemzetiség kifejtését, a nemzet esztétikai művelődésének

eszméjét. Apostolt tisztel benne. Tevékenységének egyik főmozzanatát a *működtetésben* látja.

Nemcsak nyelvi törekvéseinek a mélyére száll, kiadásait is magvasan jellemzi. Bírálatairól azt állapítja meg, hogy K. szókimondása, noha zivatarok jártak vele, üdvös hatással volt. „A kritika meghonosítása is tett volt.” (114. l.). Ugyanilyen éber figyelemmel vizsgálja fordításait, a kilenc kötetet (1814—1816). Megállapítja, hogy mindegyikkel külön stílust akart meghonosítani, noha nem egyszer az „újító kilengések szélső határán jár.” Nagy fejezetben méltatja szonettjeit, episztoláit, epigrammáit, mindet finoman mérlegelve s kritikai elmeéllel latolgatva. Alapos és szép K. nyelvújításának a jellemzése. Állomásról-állomásra követi K. „heroikus tornáit.” Mély igazsággal szűri le azt az eredményt, hogy a magyar nyelv a fenség, a kellem, a jellemzetes és a hajlékonyság változatait K.-tól és társaitól nyerte.

Megható sorok szólnak K. vagyoni romlásáról. Lelkesen hirdeti „a magyar próza atyamesteré”-nek diadalát. A *Pályám Emlékezeté*-ről megállapítja, hogy emlékirat-irodalmunk klasszikus alkotása s ragyogó művészettel jeleskedő alkotás. Életrajzeit a magyar történelem-írás művészi irányának úttörő alkotásaiul tekinti, az *Erdélyi Utat*, friss és művészi előadásáért, a *Pályám Emlékezte* méltó párjául.

Összes munkái között leveleit ítéli a legértékesebbeknek. A kor szellemi életét s K. lelkiségének legváltozatosabb képét tükrözik eléje. Cicero és Voltaire „méltó utódaiként tiszteli K.-t, a levéllíró.

Jellemzi még akadémiai munkásságát, beszámol pannonhalmi útjáról. Szól haláláról, leszámazottjairól, kultuszáról és a K.-irodalomról.

Váczy János és Czeizel János évtizedeket szenteltek K. munkásságának s a K.-ismeretek hatalmas tömegét tárták fel. Négyesy nagy elismeréssel adózik is nekik. De a benső mozzanatok fürkészésében, az egyes jelenségek megvilágításában Négyesy a maga útján halad. Mélyen érzi K. szellemének lényegét, éles tekintettel vizsgálja lelke alkatát.

Életirása olyan meleg és közvetlen, mint amilyen lényegvillantók és mélyenszántók méltatásai. Remekbe készült egy-egy arc- s korképe is, így a K. apjáról, az európai felvilágosodásról s a jozefinizmusról rajzoltak.

Melegen üdvözljük Négyesy Lászlót, hogy az ő érdemeit ünnepelt jubilánusoknak *tettel* is köszönetet mondott. Valóban, az ilyen könyv szép cselekedet, mert a tudás mélyéből támadt s a művészet nemes veretével ékes.

Elek Oszkár

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét lapunk mai számában megjelenő *Kovácsévics Milenko, Budapest, IV., Petőfi Sándor-utca 3. I. em.* alatt lévő cég hirdetésére, mely cég a tanári kart jutányos áron, mindenkor előzékeny és figyelmes kiszolgálásban részesíti.

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII,
Csepregy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331-94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

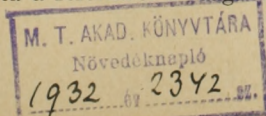
Évi tagdíj 6 pengő.

A középiskola sorsa.

Dr. Kisparti János előadása a debreceni közgyűlésen.

A fiú- és leányközépiskolák életét szabályozó 1924. évi XI. és 1926. évi XXIV. törvények az újítás lázában hosszú időn át folytatott tervezgetések, az ügy országos jelentőségéhez illő sokszempontú viták s az illetékesek széles perspektívájú nagy munkája után léptek életbe. Azt hittük, hogy nyugodtan várhatjuk a törvényben lefektetett elveknek nemzeti művelődésünk fejlesztésében való érvényesülését. A fiúközépiskolák minden osztályában volt ugyan már alkalom az új törvényes rendelkezések végrehajtására, a leányközépiskolákban még csak néhány osztályban s íme ismét időszerűvé vált a középiskola sorsáról való elmélkedés. Több körülmény teszi időszerűvé. Írásban és szóval nem egy ízben történt hivatalosan utalás arra a lehetőségre, hogy változás következhetik be a fiúközépiskolák szervezésében; a tanulmányi rend a fiúközépiskolában és a leányközépiskolában, ha átmenetileg is, de megváltozott már.

Az államhatalom az új rend életbelépésétől kezdve tervszerűen szerzett tapasztalatok alapján alakítja a maga felfogását a nemzet nagy, egyetemes érdekeinek figyelembevételével. De megszólalt a társadalom is. Azt lehet mondani, hogy kezdettől fogva bizonyos fokú értetlenséggel kísérte a reform után a középiskola életét. Volt ebben az értetlenségben valami a csalódásból. Az újításnak abban a túlfűtött atmoszférájában, amely a gyászos nemzeti katasztrófa után a társadalmi életnek úgyszólván minden terén érezhető volt, nagy változást, talán a multtal való gyökeres szakítást várt; sok tekintetben nem azt, amit a reform hozott. De akárhányszor nem volt kellő fogékonysága a törvény célkitűzésében rejlő eszménység iránt sem. Gazdasági és erkölcsi válságban vergődő társadalom a maga időleges, hétköznapi problémái miatt nem veszi észre azokat a nagy, időfeletti értékeket, amelyeknek a megvalósítására törekszik az iskola. Nem utolsósorban kifejezésre jutottak a társadalom állásfoglalásában politikai számításban, de mindenesetre ki nem disputálható életérzésben gyökerező világnézeti ellentétek is. És megmondta a reformról a maga véleményét a közép-

iskola legfontosabb tényezője: a tanárság. Hivatalos felszólításra összegyűjtötte tapasztalatait, köreiben és folyóirataiban megvitatta a Tanterv és Utasítások rendelkezéseit s felelősségének tudatában hallatta a szavát s kereste a módokat, hogy életet öntsön a megállapított keretekbe.

Azzal tisztában kell lenni mindenkinek, hogy a reform kompromisszum eredménye. A reformok története mutatja, hogy csak olyan újítás kap erőre, amely figyelemmel van az intézmény történeti fejlődésére. Tanulságos példát mutat erre az osztrák középiskola sorsa. Az 1920-ban megalkotott radikális reformon diadalmaskodott 1927-ben a régi, hagyományokban gyökerező középiskola szervezete. A mi reformunk eleve számolt ezzel s a *szervezet* megalkotásában azt tette elvszerűvé, ami eddig is megvolt. Figyelembe vette nemzeti művelődésünk, a differenciáltabb élet követelményeit, a tanítás anyagának megállapításában tekintettel volt a tanulóra s az iskolával együtt megalkotta a tanárképzés reformját is. Egy-egy szempont kiélezése megbénítja az egész organizmus működését, valamennyinek harmonikus szemmeltartása biztosítja az iskola munkájának eredményét. A felelősség ezért az eredményért, esetleg eredménytelenségért elsősorban a tanárságot illeti; azért, amikor az iskolán kívül állók újabb változtatásokat sürgetnek s maga is lelkiismeretének érzékeny mérlegére helyezi tapasztalatait, időszerű, ha egymás között felvetjük a kérdést, hogy valóban itt van-e az ideje újabb reformoknak.

Idő kell ahhoz, hogy egy iskolareform főgondolatai minden vonatkozásban hatóerőkké váljanak. Még akkor is csak hosszabb időn át szerzett tapasztalatok szolgálhatnak a helyes megítélés alapjául, ha a reform a történeti hagyományokba van beágyazva. Hogyan állunk e tekintetben a mi középiskoláink reformjával? Az újítást három pontba foglalhatjuk: a) a törvény célul tűzi ki a valláserkölcsei és hazafias nevelést; b) iskolatípusokat állapít meg a magasabb, általános műveltség megadására s kimondja c) az egységes jogosítást. A valláserkölcsei nevelés, ha az 1883. évi 30. tc. nem is kodifikálta, hagyománya volt iskoláinknak; a reform e tekintetben velejében nem hozott újat a multtal szemben, de biztosítja a nevelői munka határozott célkitűzését akkor is, amikor a bármilyen néven nevezett filozófia a kultúra, sőt az ember maihoz hasonló válságában nem, vagy csak nagyon határozatlanul tudja megjelölni a restauratio magna irányait.

Nagyobb újítás a típusok megállapítása. Ennek a jelentősége akkor tűnik ki igazán, ha figyelembe vesszük, hogy elfordulást jelent az egységes középiskola eszméjétől, de méginkább ráeszmélünk a típusok jelentőségére, ha megfontoljuk a törvénynek a magasabb általános műveltség megadására vonatkozó követelményét. Attól az időtől kezdve, hogy az Entwurf hatályát veszítette, különösebb lendülettel a 90-es évektől, jóhiszeműen is, de politikai célzattal is, mennyi erő és időt áldoztak az egységes középiskola eszméjének megvalósítására! A művelődés eszméjének egyre nagyobb kiteljesedése már a régi gimnáziumban rácáfolt, amikor tulajdonképpen kettős tagozatúvá tette azt. A törvény a típusok behozatalával megmentette nemzeti műveltségünk sok történetileg kifejldött értékét, megóvta az elfakulástól és elsekélyesedéstől s lehetővé tette egy-egy típuson belül a tanítás központi jelentőségű anyagának módszeres és nevelői szempontoktól irányított feldolgozását. Az általános műveltség tartalmi szempontból csak differenciált lehet. Ki tartaná magát illetékesnek arra, hogy meg-

állapítsa az általános műveltség összes tartalmi elemét s hol van az a lélek, amely képes volna mindezeket befogadni? A Tanterv szelleme az, hogy az iskola mind a három típusban értékes ismeretekkel gazdagítsa a tanulók lelkét oly módon, hogy szellemi habitus fejlődjék ki bennük; fogékonyság értékek iránt, készség ilyeneknek a kutatására. A nemzeti műveltség közös tárgyain kívül ilyen munkát csak egy elhatárolt ismeretkörben végezhet a középiskola. Tanításával csak így nevelhet, a merő értelmi képzés helyett csak így tudja az egész lelket növelni. Nem pusztá formalizmus a készségek kifejlesztése, mert ez a nemzeti és általános emberi művelődés egy-egy értékes darabján történik. Nemcsak azért fejleszt ilyen készségeket az iskola, hogy a tanulót a felsőbb tanulmányokhoz szükséges szellemi munkára képesítse. Végzi ezt a munkát nem azért, hogy kész eredményeket közöljön, hanem, hogy a munkával indítékokat adjon, kezdeményezéseket keltsen, hogy értékeket hatóerőkké fejlesszen. A gimnázium teszi ezt a humanum kiérettetésével a görög és latin auctorok kiszemelt munkáinak az olvastatásában; a reálgimnázium is a humanumot érezteti meg, amint az egy-egy nyugateurópai nép irodalmában megnyilvánul, sőt a reáliskola modern nyelvek tanításával teszi harmonikussá azt az inkább intellektualisztikus irányú műveltséget, amelyet a matematikai és természettudományi tárgyak tanításával nyújt. Ez az, amit a középiskola sajátos légkörének mondunk; ez az, amit úgy is szoktunk mondani, hogy a középiskola tudományos műveltséget ad. Ez több, mint az egységes középiskola enciklopédizmusa. Ilyenről nem lehet ott szó, ahol a cél a nagyon is heterogén ismeretek belegyömöszölése a tanulók fejébe. A típus elvszerűsége a szellem méltóságához emel, amott a hétköznapi élet utilitarizmusa laposra esztergályoz. Mint minden elvszerűségnek, ennek is van tragikuma: vannak akadályai a megvalósulásának, de kényszerű helyzetben ki kell használni a differenciáltság elvszerűségében rejlő sugalmazó erőt. A reformnak a típusok megalkotásában megnyilvánuló gondolatát még érlelni kell iskolában és iskolán kívül nemzeti és a haladó általános emberi műveltség érdekében.

A típusok tantervével együtt új Utasításokról is gondoskodtak a reform megteremtői. Az Utasítások nem szabálykönyv, hanem csak tanácsok, útbaigazítások. Vajjon átment-e már a köztudatba az a sok gondolat, amiket az Utasítások a szaktudomány, didaktika, a tanítói eljárást és a tanuló testi-lelki fejlődését tekintve, a lélektan területéről és kitűnő gyakorlati oktatók tapasztalataiból józan mértékkel összefoglalnak? Vajjon van-e reliefje a tanítói eljárásban azoknak az árnyalatoknak, amelyeknek a fogalmazással való kiérettetésére szakbizottságok hosszú ideig tartó munkát fordítottak? Csak példaképpen utalok a Kulturkunde vagy az Arbeitsunterricht módszertani alkalmazásáról szóló helyekre.

De ezeken kívül a reformmal kapcsolatban megváltoztak a tan-könyvek s ami a legnagyobb fontosságú: törvény alapján szervezetett a tanárképzés. Majd amikor minden vonatkozásban meglesz a lehetősége annak, hogy a reform gondolatai a gyakorlatban érvényesüljenek, akkor lehet megállapítani, hogy tanácsos-e lényegbe vágó változtatásokat tenni.

A reform harmadik alapgondolata az egységes jogosítás. A középiskola és az egyetem részéről egyaránt sok vita tárgya. A törvény szerint az érettségi vizsgálatok sikeres letétele valamennyi főiskolába rendes hallgatóként való belépés feltétele. Folyománya annak a gondo-

latnak, hogy akik nyolc éven át egyforma szellemű iskolában végezték tanulmányaikat, azokat a típuskülönbség ne akadályozza az érettségi után a pályaválasztásban. Hogy egyes egyetemi karokon időleges akadályai vannak az elv érvényesülésének, az annál kevésbé érinti annak helyességét, mert intézményes gondoskodás történt a hiányok pótlására olyan esetekben, amikor az egyetem a maga szempontjából speciális feltételeket szab a felvétel elé. Az egységes jogosítás miatt a reáliskolának volt eddig legtöbb oka a panaszra; a latin nyelvnek, mint rendkívüli tárgynak intenzívebb tanításával s azzal, hogy a reáliskolai tanuló saját iskolájában tehet a latin nyelvből érettségit, ez is orvosoltatott. Egyébként minél jobban érnek a reform gondolatai az iskola és a szülők felfogásában, annál inkább válik természetessé az a belátás, hogy a tudományos szellemben művelt ifjúra magára is rá lehet bízni, hogy az élet követelte kívánalmaknak a maga erejéből megfeleljen.

A tanárság a reform eredményét nemzeti művelődésünk haladásában, a magasabb szellemi életre neveltek, a régi görög értelemben vett παιδαγωγούμενοι sokaságában akarja látni; a társadalom ezek életszerűségében. Azt kívánja, hogy a középiskola gyakorlatias legyen.

Ennek a felfogásnak több oka van. Első a tájékozatlanság a középiskola célja, feladata tekintetében. Összetévesztik a középiskolát más, úgynevezett középfokú iskolával, legtöbbször a polgári iskolával s a középfokú szakiskolákkal. A köztudatban nem domborodik ki eléggé a középiskolának az a jellege, hogy hivatása szerint magasabb erkölcsi és szellemi életre nevel. A másik ok az egyes tárgyak tanításában mutatkozó csekély eredmény, illetőleg eredménytelenség. A harmadik ok a minősítési törvényben van. Ezekkel szemben egyedül helyes a törvény célkitűzése: a középiskola elsősorban nevelő iskola; az oktatás a lélekművelés szolgálatában áll. A lelki élet egységéből folyik az egész léleknek, egyes készségeinek és képességeinek szerves fejlődése, ennek a figyelembevételével épül fel a tanterv organizmusa, mely így biztosítéka a műveltség harmoniájának, egységének. Ennek a megfontolásával hibáztatnunk kell minden olyan törekvést, amely a gyakorlatiasság jelszava alatt a tantervet merőben intellektualisztikus elemek halmozásával akarja megbolygatni. Intellektualizmus egyoldalúságot jelent. Amilyen hasznos az érzelmi élettel és az akarattal harmonikus művelt értelem, olyan káros a köz szempontjából a farkas-intelligencia. Ma már naivaknak bélyegezzük a művelődéstörténetben többször ismétlődő azokat a törekvéseket, melyek pusztán az emberi értelem kiművelésétől várják az erkölcsök javulását. Éppen ilyen naiv az a minden időben hívókra találó felfogás, mely azt tartja, hogy az ismeretek mennyisége szabályozza az emberek magatartását. Nem elég a takarékoság szabályainak az ismerete arra, hogy valaki takarékos legyen, a közgazdaságtan tudása nem tesz feltétlenül gazdaggá senkit s a szociális ismeretek birtokában is lehet valaki álláshalmozó s embertársainak kizsákmányolója. Értjük, hogy az egyre súlyosodó gazdasági helyzetben mindenki törekszik megtalálni a boldogulásra vezető utat, de kevésbé tartjuk célravezetőnek azt a felfogást, amely ezt az utat a középiskolai tanulóknak ilyen ismeretekkel való telítettségében látja. Ez az intellektualizmus egyoldalúságánál fogva a pillanat kényszeréhez keresi az eszközöket s míg ismeretet ismeretre halmoz, gondozatlanul hagyja a lelket. Kétségtelen, hogy van ez ismereteknek magukban is értékük, de elégtelenek; a megállapított tárgyak anyagával kap-

csolatban értelmesebben is taníthatók s a cselekvés szempontjából hatékonyabbak lesznek. A pedagógiai intellektualizmus könnyen vezet a műveltség relativisztikus értelmezésére. Minden komoly nevelői munkának indítéka és célja, hogy vannak időn felüli eszmények, ezek megvalósítása valami emberi sorsokon felülit jelent; ezek az irányítóink a nevelésben, ezek felismerésére és követésére neveljük, oktatjuk az ifjúságot. Az a felfogás, mely a középiskolától az életigények kielégítését várja, hallgatólagosan abból indul ki, hogy minden dolog mértéke a ma, a viszonyok keltette igényességével. Ennek a felfogásnak a terjedésével a komoly vallásosság bálvány-, Mammon-imádássá, a tudomány nyereszkeskedéssé, a művészet expresszionista esetlegességgé süllyed, a társadalom élete bizonytalanává válik. Az élet nevében támasztott követelmények az igazi élet megsemmisítésére vezethetnek. Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy a középiskola hagyja figyelmen kívül a mai életet. Sőt éppen a nevelés érdekében ismernie kell ezt a tanárnak, A tanulót nem kezelhetjük a környezetből kiszakítottan. Neveljük az életre, de úgy, hogy a szellem legyen úrrá az életén s ne az élet törje le. Egyébként az élet mindenkinek mást jelent. Mást az orvosnak. ügyvédnek, mást a tisztviselőnek s így minden társadalmi állású és foglalkozású egyénnek. Az élet is specializálódott, mint a tudás s ha azt kívánja valaki a középiskolától, hogy az életigényeket elégítse ki, nagyon határozatlan feladat elé állítaná az iskolát. Éppen elég baja van a középiskolának ezzel a mai életigenlésből fakadó relativista felfogással anélkül is, hogy érvényre emelné ezt a tantervben. Amint az iskola nevelői munkáját károsan befolyásolja, sok esetben illuzóriussá teszi az a körülmény, hogy más az az erkölcs, amelyre az iskola nevel s más az, amelyet a tanuló az iskolán kívül tapasztal, éppen olyan ártalmas az iskola oktató munkájára az a nyárspolgári relativizmus, mely nem lát tovább a maga érdekeinek szűk körénél.

Hogy a középiskola sajátos célkitűzését minél zavartalanabban megvalósíthassa, gondoskodni kell azoknak az iskolafajoknak a fejlesztéséről, amelyek szervezetüknél s célkitűzésükénél fogva erre hivatottak. Gondolok a polgári iskolára és a középfokú szakiskolára. A középiskolák számát a trianoni Magyarországon soknak, a polgári iskolákét kevésnek tartom. Nem lehetne olyan helyen középiskola, ahol nincsen polgári iskola; a jelzett aránytalanságot néhány adattal világítom meg. Az országcsönkítés után 1920-ban volt:

108 fiúközépiskolánk	46.309 tanulóval és
138 fiúpolgári iskolánk	30.024 „

1924-ben, a középiskolai reform évében volt:

119 fiúközépiskolánk	47.789 tanulóval és
143 fiúpolgári iskolánk	40.989 „

1930-ban volt:

120 fiúközépiskolánk	48.830 tanulóval és
132 fiúpolgári iskolánk	28.622 „

Az előző két adatban a polgári iskolák még hat osztállyal, az utolsóban már négy osztállyal szerepelnek. Nem tartom azonban egészséges dolognak a fiúközépiskolák számának állandó emelkedését, a polgári iskolákénak 1930-ban már nagy esését. Aggasztó mindennekeelőtt a tanulók létszámában megnyilvánuló nagy különbség a középiskola kárára. Az ország helyzetéről szóló 1930. évi statisztikai kimutatások világosan

mutatják, hogy a középiskolák száma, tanulói létszáma a csonka haza szükségleteivel és utánpótlási lehetőségeivel nincsen arányban; egyúttal azt is mutatják, hogy az érettségit tett mindkét nembeli fiatalság jó része olyan társadalmi funkciók végzésére, olyan munkákra vállalkozik, amelyeknek ellátásához nincsen szükség a hosszú, költséges előkészítésre, elegendő a kisebb iskolai képzettség is. Ezt adja meg a négyosztályú polgári iskola.

1920-ban a felsőipari és felső fiúkereskedelmi iskolák száma 49 volt, 11.013 tanulóval. Ebben az évben ezekben és a fiúpolgári iskolákban volt összesen 41.037 tanuló, a fiúközépiskolákban pedig 46.309 tanuló.

A felsőipari és felsőkereskedelmi iskolák mellé azóta felállították a felső mezőgazdasági iskolákat. Ezeknek a száma 1930-ban 5 volt, 517 tanulóval. Ebben az évben volt felső ipariskola: 20, összesen 3305 tanulóval, felső fiúkereskedelmi iskola 31, összesen 8039 tanulóval; ezekben és a polgári fiúiskolákban volt összesen 40.483 tanuló, a fiúközépiskolákban pedig 48.830 tanuló.

A felső mezőgazdasági iskola nagyobb arányú fejlődésének akadálya a közép- és kisbirtokok túlságos elaprózódása, a másik két iskola fejlődésére káros hatással van a súlyos gazdasági helyzet. Mind a földművelés, mind az ipar súlyos termelési válsággal küzd, a kereskedelem nemzetközi viszonylatban gazdagodásunkat, belső viszonylatban a fogyasztásnak olcsó áruval való ellátását biztosítani nem tudja; a közszolgáltatások nagymérvű emelése sújtja a magángazdaságokat. (V. ö. Weis István: A mai magyar társadalom 161 s. k. l.) Ilyen körülmények között a középfokú gyakorlatias irányú nevelésnek, oktatásnak iskolája elsősorban a polgári iskola lehet.

A középiskola maradjon a társadalom vezetőinek nevelő iskolája. Berendezésében, munkájában irányítsa a szellemi értékek megbecsüléséből fakadó etikai követelmény, ez vezesse a társadalmi kapillaritás ma szinte aggodalmas jelenségének helyes mederben való tartásában is.

A reform életbelépése óta szerzett tapasztalatok, az iskolák helyi megoszlása és a mai társadalmi állapotok figyelembevételével kívánatosnak tartjuk az 1926. évi tanterv visszaállítását. E szerint a gimnázium és reálgimnázium alsó négy osztálya azonos, I. osztály latin kezdettel. A humanisztikus tárgyak tanításának komoly értelmezése nem engedi meg, hogy mind a három típus alsó tagozata azonos legyen s viszont a gimnázium és reálgimnázium sajátossága a két típus alsó tagozatának azonossága mellett is kidomborítható. A gimnáziumban a fakultatív modern nyelv, a reálgimnáziumban a fakultatív görög nyelv behozatala mai helyzetünkben éppen úgy érthető, mint ahogyan örömmel üdvözljük azt a miniszteri rendelkezést, amely éppen a tanárság köréből kiinduló kezdeményezésre, gondoskodik a reáliskolákban és leánylíceumokban a latin nyelv tanításáról.

Az előbb jelzett tantervi kereteken belül megfontolandónak tartom a következőket:

1. Az Utasítások követése a tanítási anyag módszeres feldolgozását eredményezte. Csak ilyen módszeres tanításnak van meg a kívánatos eredménye. A kiszemelt anyag terjedelmének tehát a módszeres feldolgozás lehetősége vet határt. De ez az eljárás óv meg a tanulók túlterhelésétől is. Kívánatos tehát, a tanulók egyébirányú elfoglaltságát most nem is tekintve, a tanítási anyag szűkítése. Igaz, hogy a tanterv csak általánosságban állapítja meg a tanítás anyagát, csak általános kategóriákat jelöl meg, de a már elkészült tankönyvek terjedelmében is

megnyilvánuló anyaghalmozás könnyen csábíthat túlzásra. A mainál valamivel részletesebb tanterv kiadása mellett haszonnal lesznek felhasználhatók az Utasítások is, a tankönyvek is. A tanterv ilyen összeállítás a mondottakon kívül konkrétebb alapot nyújt az ellenőrzésre, de a kellő színvonal fenntartását is elősegíti. Ez utóbbi hangsúlyozottan fontos most, amikor a tanulók többirányú elfoglaltsága, másfelől szabad idejük kímélése könnyen veszélyezteti azt a kétségesse teheti a középiskolának a főiskolára való előkészítését.

2. Megfontolandó, hogy az egyórás tárgyak megmaradjanak-e?

Anyaguk nem volna-e a tárgy más, előbb tárgyalásra kerülő részéhez kapcsolható? Esetleg más tárgyhoz! Pl. a gimnázium VII. osztályos földrajzi anyaga, úgy látszik, sem földrajzi, sem klasszika-filológiai szempontból nem használható ki eléggé; viszont helyette már az állampolgári nevelés szempontjából is kívánatos volna hazánk politikai földrajzának tanítása.

3. Megfontolást igényel a mai érettségi szabályzatban megállapított tárgyak anyagának másfajta csoportosítása. Gondolok itt elsősorban a németre.

A középiskola sorsa végeredményben a tanárság kezében van. Aranyigazságot fejezett ki báró Eötvös Lóránt, mikor azt mondta, hogy „a világ összes pedagógusai sem képesek olyan szervezetet adni a középiskolának, amely elégséges volna egymagában jó tanárok nélkül, sőt hozzátésem, nem is képesek az iskola szervezetét úgy elrontani, hogy jó tanárok működése jó középiskolát ne tudjon létesíteni“.

EGYESÜLETI ÉLET.

A rendkívüli közgyűlés.

1932 december 7.

1. Az igazgatósági és a választmányi ülés jegyzőkönyve.

Dr. Madai Gyula elnök melegen üdvözlőlvén a szép számban megjelenteket, felkéri Esztergomy Ferenc főtitkárt, hogy az egyesület folyó ügyeiről tegyen jelentést.

Esztergomy Ferenc főtitkár bejelenti, hogy Bászeli Ernő dr. kiementette magát. Bejelenti továbbá, hogy a közgyűlés határozata értelmében táviratban üdvözlöttük jákfalvai Gömbös Gyula miniszterelnök urat s erre az üdvözletre az elnök úr címére köszönő válasz is érkezett. Debrecenből való visszatérésünk után jutott kezeinkhez a hercegprímás úr Öminenciájának meghívónkra írt levele, melynek az elnök úr szavai szerint: sablonon felüli jóindulata jólesett. Jelenti ezután, hogy f. évi október hó 27-én népes küldöttséggel tisztelegtünk a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előtt, amikor elnök urunk meleg hangon jogos bizakodásunk kifejezésével üdvözölte új miniszterünket. A miniszter úr keresetlen és közvetlen szavakkal válaszolt, jóindulatú támogatását helyezte kilátásba s megígérte, hogy tanügyi kérdésekben mindenkor meg fogja hallgatni a tanárságot. Jelenti végül a főtitkár, hogy a közgyűlési határozatokat az elnökség végrehajtotta, a hadirokkantakra vonatkozó határozat kivételével, mert erre az adatok még nem állottak rendelkezésre. Megköszöntük a Nemzeti Ujságnak a közgyűlésen szóba-

hozott tanárbarát cikkét, valamint a cikkíró Horváth Kálmánnak is meglehangú köszönő sorokat írtunk, aki erre válaszolt is. Bejelenti ezután hogy a meghívókat ezelőtt két héttel szabályszerűen szétküldöttük.

Újabban az Egyesületbe való belépésüket jelentették és felvételüket kérték: *Bartal Zsigmond*, *Simonffy Dezső*, *Szalay Albin dr.*, *Törnár Ede dr.*, *Újhelyi Tivadar és Radnai Dezső* (Szombathely), *Szetei Endre* (Újpest) és *Kompász Dezső* (Debrecen). Kilépésüket jelentették: *Revuczy Vilmos* (Szarvas), *Körmendyné Simon Erzsébet* és *Fodor Árpád* (Kaposvár l. lic.).

Képviseltek: Egyesületünket a november 17-i Evangelikus Tanár-egyesületi közgyűlésen *Szóts Gyula*, november 30-án a Magyar Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetsége közgyűlésén *Bernolák Kálmán* képviselte és a Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Egyesület holnapi közgyűlésén a képviselőt *Nagy Pál dr.* szerkesztő vállalta el.

A főtktár ezután tudomásulvétel, illetőleg hozzászólás végett bemutatja és felolvassa a polgármester 193.287/932. számú átiratát, amely szerint tudomásul veszi Közlönyünk további megjelenését; a Polgári Iskolai Tanárregyesület elnökségének átiratát, amelyben értesítenek, hogy *Oppel Imre* kartársunknak a tanári szolgálat és munkakör átszervezésével foglalkozó „Reformgondolatait” elfogadta s hasonló állásfoglalásra kér fel bennünket is. A főtktár felvilágosítása szerint ez a tárgy ki van adva *Gajda Béla* igazgatónak jelentéstétel végett. Ugyancsak a Polgári Iskolai Tanárregyesület egy másik átiratában óvást emelt a V. K. M. ama rendelete ellen, amely a köztisztviselőket (tehát a tanárokat is) eltiltja attól, hogy politikai irányú lapok számára előzetes engedély nélkül cikket írjanak, s kért bennünket, hogy hasonló irányú felterjesztést tegyünk. — *Bodrossi Lajos* írásbelileg benyújtott indítványában arra kérte az elnökséget, hogy tegyen a V. K. M.-nek javaslatot, legelsősorban gyakorló leányközépiskola, továbbá „a mutatkozó szükséglet szerint egy-egy más típusú gyakorló középiskola” felállítására vonatkozólag, mivel a mai egyetlen gyakorló középiskola a jelöltek kellő kiképeztetésére nem elegendő. — Ebben a tárgyban a legközelebbi ülésen *Bernolák Kálmán* fog a választmányynak konkrét javaslatot tenni. — A budapesti ev. gimnázium tanári kara a választmányba *Rempert Elek dr.* tanárt küldte ki. — *Horváth Kálmán* hírlapíró előbb említett levelében megköszönte a november 4-én neki írt levelünkben megnyilatkozott elismerést és figyelmet s kérte, hogy a választmány közölje vele: kivel vehetné fel időnként a személyes érintkezést, ha a jövőben tanárokról cikkeket fog írni. — Tudomásul szolgál, illetve csatlakozunk a P. T. E. óvásához, a Horváth Kálmánnal leendő érintkezések felvételére Esztergomy Ferencet és Édes Jenőt jelölik ki.

Ezután *Édes Jenő* házgondnok felolvassa a V. K. M. 34.352/1932—v. o. számú rendeletét, amely jóváhagyólag tudomásul veszi a balatonfüredi (Csokonai-utca 405. sz. alatt levő) üdülőház megvásárlását, de azt a feltételt köti ki, hogy az O. K. T. E. budapesti (Csepregy-u. 4. sz.) és a balatonfüredi Csokonai-u. 405. sz.) ingatlanainak tulajdonjoga olyképp korlátoztassék, hogy nevezett ingatlanok mindenkor csak a saját céljaikra használtassanak fel, s hogy a V. K. M. előzetes hozzájárulása nélkül se meg ne terheltesse, se el ne adassanak.

A gondnok közli, hogy a jóléti bizottság előző napi ülésén megvitatta a rendelet és az O. K. T. E. által kiadandó nyilatkozatok jelentőségét s arra az álláspontra helyezkedett, hogy a budapesti ház fedezheti a balatonfüredi ház kiadásait.

Az elnök ezek után rámutat arra, hogy kívánatosnak tartja jóléti intézményeink egyes ágazatainak egységes keretbe való foglalását. Szükség van erre azért, hogy jóléti intézményeink egymással szembeállíthatók ne legyenek, egymással összhangban legyenek fenntarthatók és tovább fejleszthetők. Ezt úgy találja legcélszerűbben megvalósíthatónak, ha az Országos Középiskolai Tanáregyesület kebelében egy általános jóléti alapot létesítünk. Ebbe az alapba beletartoznának összes eddigi és ezután létesítendő jóléti intézményeink s jóléti tevékenységünk egyéb lehetőségei. (Ágypalótvány, betegellátás, gyermeknevelési és más segélyezések stb.). Ilyenformán a fölöslegessé váló Segélyalap megszűnnék s beolvasztatnék az általános jóléti alapba. Kéri indítványának elfogadását.

A választmány többek hozzászólása után elhatározza, hogy az elnök javaslatát a közgyűlésnek elfogadásra ajánlja. A miniszteri leírat aggályos pontjaira nézve utasítja a vezetőséget, hogy a szövegnek kedvezőbb módosítása tárgyában járjon közbe a V. K. M.-nél.

Édes Jenő ezután ismertette a jóléti intézményeink ügykezelésének házi használatra szánt alapítólevelét. Minthogy ezt egy korábbi jóléti bizottsági ülésen már alaposan megtárgyaltuk és elfogadtuk, most az egyes felszólalók csak egészen jelentéktelen módosításokat kívánnak, ami meg is történik. A módosított szöveget így elfogadják.

Indítványt Dávid László és Fodor János jelentettek be.

Dávid László először szóba hozta a tisztviselői hivatalos közlemények díjazását, majd felszólalása második részében inkompatibilitást vélt látni az igazgatók vagy főigazgatók díjazott egyesületi tisztségében. A kiváltott megnyilatkozások, főként pedig az elnök felvilágosító és szolidaritást sürgető szavai után elállott a határozathozatal kívánásától.

Fodor János azt indítványozta, hogy a vezetőség kísérje éber figyelemmel a parlamentnek szakképviseleti alapon való átalakítását, hogy annak idején kellő képviselőhöz jussunk. — Elfogadják.

Mivel más tárgy nem volt, az elnök az ülést berekesztette.

Marcell Ágost dr., titkár.

2. A rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve.

Madai Gyula elnök elnézést kérve a választmányi ülés váratlan elnyúlásáért, kartársi szeretettel köszönti az ügyeink iránt érdeklődő és ezt az érdeklődést megjelenésükkel is igazoló tagokat s megnyitja a rendkívüli közgyűlést.

Előadja, hogy ezt a rendkívüli közgyűlést ily sürgősen egy az ingatlanaink tárgyában hozzánk intézett vkm-i rendelet tette szükségessé. Nevezetesen a nagyméltóságú V. K. M. ebben a rendeletben tudomásul vette és jóváhagyta balatonfüredi üdülőházunknak vételét, elismerte telekkönyvi tulajdonjogunkat, azonban bizonyos korlátozások telekkönyvi feljegyzését kívánja. Felkéri Édes Jenő házgonddnokot, hogy a vonatkozó miniszteri rendeletet olvassa fel a közgyűlésnek s egyben terjessze elő az imént ülésezett választmánynak ebben a tárgyban hozott határozatát.

Édes Jenő eleget tesz az elnök felszólításának. A miniszteri rendelet egészben való felfolvasása után közli a közgyűlés plénumával, hogy a választmány aggályosnak találta az elfogadásra leküldött rendelet szövegét s ezért az előállható surlódások elkerülése végett azt a jelen formájában el nem fogadta, hanem utasította az elnökséget, hogy

bízva a magas minisztérium sokszor tapasztalt jóindulatú megértésében, kérje mély tisztelettel a mostani szövegnek világosabb és megnyugtatóbb átfogalmazását. — Helyesléssel tudomásul szolgál.

Ezután *Édes Jenő* előterjeszti a választmányynak elnök indítványára elfogadott következő javaslatát: Mondja ki a közgyűlés, hogy összes már meglévő és ezután létesítendő intézményeinek és jóléti tevékenységének egységes ügykezelése, fenntartása és tovább fejlesztése céljából az Országos Középiskolai Tanáregyesület kebelében az *O. K. T. E. jóléti alapja* néven egy általános jóléti alapot létesít s ebbe az Egyesület eddigi Segélyalapját beolvasztja. Az alapba bele tartoznának összes eddigi jóléti intézményeink (Tanárok Nevelő Háza, a balatonfüredi Üdülőház) s jóléti tevékenységünk egyéb lehetőségei (kórházi ágyalapítvány, betegellátás, gyermeknevelési és más segélyezések stb.).

A közgyűlés a javaslatot egyhangú lelkesedéssel magáévá teszi, mire az elnök a „Jóléti Alap” létesítésére vonatkozó indítványt elfogadottnak jelenti ki.

Fenti határozattal kapcsolatban *Édes Jenő* bemutatja ezen újonnan létesített Jóléti Alap célkitűzéseit és ügykezelését tartalmazó alapító levél tervezetét. Ezt a jóléti bizottság állította össze, most a választmány is pontról pontra letárgyalta, helyenként simításokat, kisebb változtatásokat ejtett rajta s így az most már minden kívánalmat kielégíthet: vagyonkezelésünk rendelkezései értelmében biztosan és áldásosan intézhető.

A közgyűlés hallgatósága a szöveg egyes pontjait helyesléssel kíséri s így az elnök az ismertetés végeztével az alapítólevelet elfogadottnak jelenti ki.

Más tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárja.

Madai Gyula dr., s. k.
elnök.

vitéz Esztergomgy Ferenc, s. k.
főtitkár.

Budapesti Tanári Kör.

A Budapesti Tanári Kör november 28-án ülést tartott. *Bernolák Kálmán* elnök üdvözli a tagokat. Ezután *Szöts Gyula* *A középiskolai reform és a tanárság* címen adott elő.

Az előadó abból indult ki, hogy a világháborúnak nevezett apokaliptikus küzdelem a világot kizökkenettette sarkából. Mindenfelé Hamleketeket látunk, akik azt hiszik, hogy ők születtek helyrehozni azt. Reformáradat öntötte el a világot politikai, társadalmi, gazdasági téren. De megindult a reformálás a közoktatás terén is és nem akar megállani. Kezdődött a kommunizmussal. A kommunisták azonnal felismerték és gyakorlatilag alkalmazták azt az igazságot, hogy akié az ifjúság, azé a jövő. A közoktatásügyi népbiztosság gyors egymásutánban adta ki reformrendeleteit, melyeknek célja volt a hagyományok kiirtása és a kommunista szellem meggyökereztetése. Így eltörölték a latin nyelvet, eltiltották a nemzeti történelem tanítását, helyébe gazdaságtörténelmet rendeltek, beiktatták a középiskolába a szociológiát, egészen különleges módon tanították az egészségtant. A kommunizmus bukása után folytatódott a rendeletekkel való reformálás. Néhány évig a közgazdaságtannal kísérleteztek, majd elrendelték a gyorsírásnak a IV. osztályban való tanítását. Azután mindakettőt eltörölték. 1924-ben törvény útján reformálták a középiskolát tantervileg és szervezetileg. Majd ismét következtek a módosító rendeletek. Így értesült a tanárság egy poli-

tikai napilap vezércikkéből arról, hogy 1930 szeptemberében a latin nyelvet már nem fogja az I. osztályban tanítani, mivel a latin tanítás csak a harmadikban fog kezdődni. Viszont a német nyelv lekerül az elsőbe. A folyó iskolai év kezdetén rendelet léptette életbe a gyorsírásnak újból való tanítását a IV. és V. osztályban, más, fontos tantárgyak óraszámának megcsökkentésével.

Meg kell állapítani, hogy mindezek a reformok a középiskolai tanárság részvétele nélkül jöttek létre. Egyúttal föl kell vetni azt a kérdést, vajjon egyáltalában volt-e szükség reformra. A világháború következtében megváltoztak a politikai, társadalmi, közgazdasági viszonyok. De a természet törvényei nem változtak meg. Az emberi lélek fejlődésének menete ma is ugyanaz, mint a háború előtt volt. A középiskola célja változatlanul a régi maradt: a vezetőszererepre szánt társadalmi osztály tehetségeit a fejlődés korszakában szellemi és erkölcsi téren a lehető legmagasabb fokra fejleszteni. A gyakorlati életre való nevelés a középiskolára vonatkoztatva hamis jelszó. A középiskolának nem jó szellemi szükségmunkásokat, díjnokokat kell útrabocsátania, hanem egyetemi tanulmányokra és magasabbrendű élethivatásra kell az ifjúságot előkészítenie. A középiskola nem tömegiskola, hanem a szellemileg és erkölcsileg válogatott ifjúság iskolája. Éppen azért minél több szakiskolát kell szervezni. a tömeg számára, de meg kell hagyni a maga hagyományos érintetlenségében a középiskolát.

A reformok tömkelege után alapos és jól átgondolt reformra szükség van. De ennek a reformnak a restitutio in integrum jegyében kell megszületnie. Azonban ezt a jelszót nem szabad betű szerinti értelmében venni. Mindenekelőtt gondosan felül kell vizsgálni a célkitűzést. A kultúrpolitika elválaszthatatlan az egyetemes politikától. A történelem — főleg pedig a világháború és következményeinek tanulságai — meggyőzhettek bennünket arról, hogy nekünk a nemzetek mai féktelen versenyében csakis öncélú, nemzeti politikát és természetesen ugyanilyen irányú kultúrpolitikát szabad folytatnunk. Tehát a középiskolai reformnak vezérgondolata a nemzeti erő kifejtés legyen. A reform középpontjában a nemzeti nyelvnek, irodalomnak és történelemnek kell állania.

Aki megfelelő nyelvérzéssel figyeli a mai magyar nyelvet, fájdalommal megdöbbenéssel állapíthatja meg, hogy a magyar nyelv nem napról napra, hanem óráról órára romlik. A német nyelv olyan rombolólag hat a magyarságra, hogy ma már magyar emberek kötelezőnek tartják a német gondolkozást: nem tudják gondolataikat magyarul megfogalmazni, hanem beszélnek stillhaltéról, sofort-programról, spannungról, leépítésről stb. Nem lehet kétség az iránt, hogy aki a saját kultúrájánál többre becsüli az idegen kultúrát, az barbár.

Nemzeti kultúránk veszedelemben forog az idejekorán megindított német tanítás következtében. A mai elemi iskola nem adja meg a gyermeknek azt a magyar nyelvtani alapot, mint régente. Ennélfogva a középiskolába bekerülő gyermek jóformán előbb ismerkedik meg a német nyelvtan kategóriáival, mint a magyaréval. Tehát magyar nyelvérzéke már a kezdőfokon megromlik. A helyes magyar nyelvérzék kifejlesztésének alapfeltétele, hogy a német nyelvet a gimnáziumban csak a III., reáliskolában a II. osztályban kezdjük tanítani.

A latin — holt nyelv lévén — nem hat rontóan a magyar nyelvre, mint régen, mikor nálunk még élő nyelv volt. De biztosabb eredményt érhetnénk el vele, ha csak a második osztályban kezdenék, amikor a

gyermek már anyanyelve segítségével a nyelvtani kategóriákról fogalmat nyert.

A történelem tanításában sem érvényesül ma eléggé a nemzeti szempont. A világtörténelem tanítására elég volna három esztendő (IV—VI. osztály). A III. osztályban megmaradhatna a mai elbeszélő nemzeti történet. A VII—VIII. osztályban helyet foglalna az oknyomozó nemzeti történelem.

A többi tárgyak közül különös gondot kell fordítani a matematikai tanítás reformjára. Mert mai formájában — számos kiváló szakértő megállapítása szerint — nem való a középiskolába. tehát túlterhelést, vagyis nemzeti veszedelmet jelent.

Bárminő lesz is az új középiskolai reform, annak a középiskolai tanárság részvételével kell létrejönnie.

A háború előtt Jankovich Béla kultuszminiszter a maga reformtervezetét hozzászólás végett megküldötte az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek. A Budapesti Tanári Kör reformbizottságokat alakított és alapos megvitatás után a maga javaslatait memorandumban terjesztette be.

A háború után következett a reformok szakadatlan sora, de mindig a végrehajtásukra hivatott tanárság megkérdése nélkül. Nagy örömet keltett tehát az új kultuszminiszternek az a kijelentése, hogy a most készítendő reformra vonatkozólag a középiskolai tanárság véleményét is meg fogja hallgatni.

A tanárságnak erre a véleményadásra elő kell készülnie. Az előadó azt javasolja, hogy a Budapesti Tanári Kör sürgősen alakítsa meg a maga reformbizottságait, készítse el a tervezetet, küldje meg azt az ország valamennyi középiskolájának, azután vigye az Egyesület választmánya elé. Ha az elfogadja, terjessze a miniszter elé.

Az előadó a ceterum censeo elve alapján kijelenti, hogy a legjobb reform eredménye is kérdéses, ha nem oldják meg a zsúfoltság és a tanárok javadalmazásának ügyét.

A zsúfoltság ma sokkal súlyosabb veszedelem, mint valaha. Mert a mai ifjúság annyiféle külső tényező hatása alatt áll, hogy az iskola alig tudja figyelmét lekötöni, amint ezt Imre Sándor debreceni közgyűlési előadásában meggyőzően kifejtette.

Az az asszociáció idearum, mely a tanár lelkében a durva kenyérgondok hatása alatt jön létre, nem olyan elemekből tevődik össze, amelyek az iskola munkáját elősegítik.

A nagy tetszéssel fogadott beszédhez elsőnek *Fornvald József* szólalt fel. A háború óta Európa valamennyi országában megreformálták a középiskolát. Nálunk a társadalom nem elégszik meg a középiskola eredeti céljával, hogy az egyetemre készítsen elő, hanem mindenki beleszól és mindenki a maga érdekeit akarja előbbre helyezni a többinél. A magyar tanárság állapítsa meg reformkívánságait, mielőtt kész rendelettel állunk szemben! Új embertípust akarnak, aktívabbat, ezért akartak a módszerbe reformokat behozni, de túllóttek a célon. Ma mennyiségtani túltengésről beszélnek, holott a háború előtti és alatti reformbizottságok terveinek csak $\frac{3}{4}$ része valósult meg. A tanulóanyag elproletarizálódott; csökkenteni kell sürgősen az osztályok létszámát, ha nem akarunk a polgári alá kerülni. Az egész világon a szakiskolák felé hajló tendencia látszik. A jövő iskolái az egységes középiskolai alsó tagozatra épített szakiskolák. Az ankétot nem tartja jónak. — *Korpás Ferenc*: Riedl Frigyes 20—25 évvel ezelőtt kifo-

gásolta, hogy a középiskolai reform nem a nemzet jelleméből indul ki. A középiskolából induljon ki a reform és ne a Közoktatási Tanács csinálja, mert akkor csupa pótrendelet következik. A reform agrárszellemben akar megindulni, kellene a fő irányelveket ismerni. — *Marczinkó Ferenc*: Az utolsó reform és pótrendeletei óta általános a kaosz. A három típus közt alig van különbség; gimnáziumban is tanítanak egy második modern nyelvet, a realban is latint. Álljunk nyíltan az egységes középiskola mellé! Egységes alap, utána elágazás. Az eddigi reformok parciálisak voltak, külön reformálták az elemi, külön a középiskolát. Az egész oktatásnak egységes reformra van szüksége. A német nyelv tanítási idejének megrövidítését nem tartja helyesnek. Szintén az ankét ellen nyilatkozik. — *Horváth Károly*: Németország 80 gazdasági középiskolájával szemben nálunk csak három van. A gimnázium maradjon meg a tiszta tudomány csarnoka, a többi tanuló menjen szakiskolába. Dániában, Svédországban a gimnázium csak az előkelők iskolája. 70—80 tanuló osztályokkal nem lehet eredményt felmutatni. — *Kalmár Elek*: A reformhoz a tanárság adja meg a vezéreszméket. Kell agrárirányú középiskola, de maradjon meg a régi humanista gimnázium is, mint elit-középiskola.

Az elnök a középiskola 1883: XXX. tc. és 1924: XI. tc. szerinti célkitűzésében jelentős haladást lát. Az 1924. évi XI. tc. a középiskola feladatává teszi a valláserkölesös alapon való hazafias nevelést. Ezen feladat miatt volt szükséges az új tantervi reform is. Az iskolában eleven élet lüktet, módszerének is fejlődnie kell. A súly nem a tananyag módosításain van, hanem a tanár hivatottságán. Egyes tantervi módosítások nem oldják meg a középiskola kérdéseit, inkább a szervezeti kérdésekkel kell foglalkozni.

Ezután az előadó javaslata szerint a Kör elhatározza, hogy a középiskolai reform munkásságában részt kér s e célra reformbizottságokat szervez.

Szabó István Andor.

Miskolci Tanári Kör.

A *Miskolci Tanári Kör* október hó 29-én tartotta közgyűlését *Vucskics Jenő* társelnök elnöklete alatt.

Elnök bejelentette, hogy Domby László köri elnök betegségére való hivatkozással lemondott. Javasolja azonban, hogy miután javulóban van és hivatalát is rövidesen elfoglalja, a Kör kérje Domby Lászlót, hogy az elnökséget továbbra is töltse be s engedje remélni hogy a Kör nem lesz kénytelen nélkülözni az ő vezetésre kiválóan alkalmas egyéniségét. A közgyűlés a javaslat értelmében elhatározta, hogy az elnöki tisztség betöltésével nem foglalkozik, hanem felkéri Domby Lászlót, hogy az elnökséget továbbra is vigye.

Elnök jelentette továbbá, hogy Dávid László titkár áthelyeztetése folytán lemondott. A Kör bizonyára sokáig nélkülözni fogja Dávid László kiváló tevékenységét, mellyel a kör életét mozgalmassá és lüktetővé tudta tenni. Mindig volt valami ötlete, amivel a Kör tagjainak figyelmét ébren tudta tartani s több olyan mozgalmat indított meg, mely maradandó értékeket eredményezett. Ezután felhívta a közgyűlést a titkári tisztség betöltésére. A közgyűlés titkáru *Óváry Imre* ref. realgimnáziumi tanárt választotta meg.

Tárgyalta a közgyűlés a Miskolci Nemzeti Színház igazgatójának az ifjúsági színelőadások tárgyában előterjesztett javaslatát. A közgyűlés az ifjúsági színelőadások megtartását a jövőben is szükségesnek

tartja, de ezek rendezését a Kör a jövőben nem vállalja, hanem azt javasolja, hogy a középiskolák igazgatói állapotodjanak meg a színigazgatóval az előadandó darabokat és az előadás idejét illetőleg.

A közgyűlés elhatározta, hogy minden hónap utolsó szombatján pedagógiai tárgyú előadásokat rendez. Legközelebb a középiskolai tanterv-változtatás megbeszélését tűzte tárgysorra s előadónak felkérte dr. Tárcazy Erzsébet leánygimn. tanárnőt és Vucskics Jenő kir. kat. gimn. igazgatót.

Óváry Imre titkár.

A Tanárok Nevelő Háza Alapja 1931—32. évi számadásai.

Jegyzőkönyv.

Kelt Budapesten, 1932. évi szeptember—október havában, a nm. V. K. Minisztérium 1932. évi 32.447/V. számú rendelete alapján, a Tanárok Nevelőháza 1931—1932. évi könyvelésének, zárszámadásának és vagyonmérlegének felülvizsgálata alkalmából.

Jelen vannak alulírottak.

Mindenekelőtt megállapítottuk, hogy a pénztárkönyv és az egyes számlák megnyitói tételei az 1930—31. évi vagyonmérlegből helyesen hozattak át. Abból a célból, hogy a felelős számadó által összeállított 1931—32. évi zárszámadás adatainak, valamint a vagyonmérlegnek helyessége megállapítható legyen, az évközben előfordult vagyonváltozási tételeket helyes könyvelési szempontból tételről-tételre felülvizsgáltuk.

A felülvizsgálat alkalmából megállapítottuk, hogy az egyes vagyonváltozási tételek helyesen könyveltettek el, az egyes számlák szabályszerűen zárattak le és a gyűjtőkimutatás helyesen állított egybe.

A gyűjtőkimutatás alapján összeállított 1931/32. évi vagyonmérleg valódi, mivel az mind formai, mind anyagi tekintetben megfelel a fennálló rendelkezéseknek.

A vagyonban beálló változásokat a külön mellékletként idecsatolt a) számlák, b) zárszámadás és c) vagyonmérleg tartalmazza.

A vizsgálatnál kapcsolatban megállapítást nyert, hogy a Balatonfüreden létesített Csokonai-üdülők háza vételára a vizsgált 1931/32. évben teljes kiegyenlítést nyert.

Ugyancsak megállapítást nyert, hogy a balatonfüredi Csokonai-üdülők háza fenntartása címén, a felülvizsgált számadási évben összesen 5.053 P 03 f fizettetett ki. Ezzel szemben az 1931. év nyarán beutalt tagoktól befolyt, visszatérítés és üzemi költségmegtérítés címén összesen 2.694 P 45 fillér, tehát az 1931. évi nyaraltatás a Tanárok Nevelőháza Alapjának 2.358 P 58 fillérébe került. Megjegyezzük azonban, hogy a balatonfüredi üdülők háza gondnokának a főszezon fenntartási költségéről és a beutalt tagok megtérítéséről szóló elszámolását érdemileg nem tudtuk felülvizsgálni, mivel az nem a számviteli szabályzatnak megfelelően állított össze. Felkérjük az Országos Középiskolai Tanáregyesület Elnökségét, utasítsa a balatonfüredi üdülők háza gondnokát, hogy a nyaralási főszezon alatt vezetett számadásához az összes bevételekről és az összes kiadásokról szabályszerű elszámolási okmányt, pénztárnapló tételeinek sorrendjében csatoljon.

A felülvizsgálattal kapcsolatban megállapítottuk még, hogy a Tanárok Nevelőháza Alapja vagyonkezelése és az Alap keretében létesített Árpád-kollégium vezetése kifogástalan. Édes Jenő Árpád-kollégiumi igazgató, felelős számadó, a Tanárok Nevelőháza Alapja vagyonának kezeléséért, illetve a számviteli teendők ellátásáért és Árpád-kollégium igazgatásáért a felülvizsgált számadási évben tiszteletdíjban nem részesült. Megjegyezzük azonban, hogy Édes Jenő igazgató, az Alap bérházának kezeléséért természetbeni lakás élvezetében áll.

A vizsgálatot befejezettnek tekintjük s a jegyzőkönyvet, melyet kettő példányban állítottunk ki, a felolvasás után aláírtuk. A jegyzőkönyv egyik

II. Árpád-kollégium kiadásai.

1. Személyzet bére	2.200 P — fill
2. Szappan és takarítószer	340 „ — „
3. Szén, fa, koks	2.000 „ — „
4. Mosás	350 „ — „
5. Cseléladó	260 „ — „
6. Orvos és gyógyszer	300 „ — „
7. Szemétpénz	132 „ — „
8. Nagytakarítás	150 „ — „
9. Gázszámla	100 „ — „
10. Villanyszámla és villanyégők	800 „ — „
11. Nyomtatványok	100 „ — „
12. Javítások	100 „ — „
13. Eternitpalapok az asztalokra	150 „ — „
Összes kiadás =	6.982 P — fill.

III. Balatonfüredi üdülöház kiadásai.

1. Adó	1.041 P 76 fill.
2. Tűzbiztosítás	144 „ 40 „
3. Tavaszi kertgondozás	150 „ — „
4. Cseléladó	140 „ — „
5. Kútfúrás	700 „ — „
6. Fenntartási költségek	2.200 „ — „
7. Szennyvízgödörök kihordása	360 „ — „
Összes kiadás =	4.736 P 16 fill.

IV. Segélyszámla kiadásai.

1. Segélyezésre szánt összeg	500 P — fill.
------------------------------------	---------------

V. Költségszámla kiadásai.

1. Bankköltségek a postatakarékpénztárnál	100 P — fill.
2. Bankköltségek a Mektár gondnoki számlán	45 „ — „
3. Levelezés és irodaszerek	120 „ — „
4. Ajándékok és borravalók	80 „ — „
5. Telefon	200 „ — „
6. Ügyész költségei kilakoltatási perekben	400 „ — „
7. Számvizsgálatért	600 „ — „
8. Útiszámlákért	100 „ — „
Összes kiadás =	1.645 P — fill.

A KIADÁSOK ÖSSZEGEZÉSE.

I. Házbérszámla kiadásai	13.202 P 16 fill.
II. Árpád-kollégium kiadásai	6.982 „ — „
III. Balatonfüredi üdülöház kiadásai	4.736 „ 16 „
IV. Segélyszámla kiadásai	500 „ — „
V. Költségszámla kiadásai	1.645 „ — „

A kiadások végösszege = 27.065 P 32 fill.

Egybevetés:

A) Összes várható bevétel	96.254 P 13 fill.
B) Összes előirányzott kiadás	27.065 „ 32 „

Maradvány mint vagyongyarapodás = 69.188 P 81 fill.

Kelt Budapesten, 1932. évi október hó 21-én.

Édes Jenő,
az O. K. T. E. gondnoka.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület „Tanárok Nevelő Háza Alapja“ 1931—32. évi számadásai.

I. Pénztárszámla.

B e v é t e l	P	f	K i a d á s	P	f
1. Áthozat 1930—31. évről	109	94	1. Árpád-kollégium-nak	8.138	84
2. Házbérszámlától	18.517	61	2. Házbérszámlának	15.382	24
3. Balatonfüredi üdülőháztól	550	31	3. Balatonfüredi üdülőháznak	2.759	54
4. Kivét gondnoki számláról	7.400	—	4. Költségszámlának	972	70
5. Költségszámlától	600	—	5. Élelmezési sz.-nak	1.900	—
6. Árpád-kollégium-tól	2.651	71	6. Segélyszámlának	410	—
Összes bevétel..	29.829	57	7. Átfutó tétel(235 P)	22	—
			8. Egyenleg, mint átvitel	244	25
			Összes kiadás ..	29.829	57

II. Postatakarékpénztári 24.583. sz. csekkszámla.

Sor-szám	B e v é t e l	P	f
1	Készpénzáthozat 1930—31. évről	7.623	05
2	Felvételi és tartásdíjak	1.900	—
3	Kamat előző költségvetési évről	11	74
4	Átfutó tétel (249 K)	22	—
	<i>Beíratási járulékok :</i>		
5	Balassagyarmati állami reálgimnázium	1.285	14
6	Békéscsabai állami leányliceum	593	60
7	Budapesti I. ker. állami Verbőczy-reálgimn.	1.883	84
8	„ I. „ „ községi Szilágyi E. leányl.	1.402	24
9	„ II. „ „ állami Mátyás-reálg.	1.755	16
10	„ III. „ „ „ Árpád-reálg.	1.376	80
11	„ II. „ „ „ Toldy-reálisk.	1.151	36
12	„ IV. „ „ „ Eötvös-reálisk.	1.440	32
13	„ IV. „ „ „ Gizella-leányg.	1.872	34
14	„ V. „ „ „ Berzsényi-reálg.	1.077	44
15	„ V. „ „ „ Bolyai-reálisk.	1.220	80
16	„ V. „ „ „ Ráskay L.-leányl.	709	76
17	„ VI. „ „ „ Kölcey-reálg.	1.619	52
18	„ VI. „ „ „ Kemény-reálisk.	2.826	24
19	„ VI. „ „ „ Mária Terézia-leányl. ..	2.235	12
20	„ VII. „ „ „ Madách-g.	1.872	64
21	„ VII. „ „ „ Szent-István-reálg.	2.119	04
22	„ VII. „ „ „ Erzsébet-nőiskola	736	94
23	„ VIII. „ „ „ Tanárképző-gyakorlóg.	516	98
24	„ VIII. „ „ „ Zrínyi Miklós-reálg.	1.028	34
25	„ VIII. „ „ „ Vörösmarty-reálisk.	1.865	92
26	„ VIII. „ „ „ Zrínyi Ilona-leányl.	1.554	96
27	„ IX. „ „ „ Fáy András-reálg.	1.597	12
28	„ X. „ „ „ Széchenyi-reálg.	1.016	96
	Átvitel	44.315	37

Sor- szám	B e v é t e l	P	f
	Áthozat.....	44.315	37
29	Budapesti X. ker. állami Szent-László-reálg.	1.563	12
30	Ceglédi állami reálg.	873	60
31	Csongrádi „ „	498	54
32	Debreceni állami Fazekas-reálsk.	675	22
33	„ „ zsidó reálg.	1.034	88
34	Egri állami Dobó-reálsk.	694	40
35	Esztergomi községi reálsk.	683	20
36	Gyöngyösi állami reálg.	763	84
37	Győri állami Révay-reálsk.	792	16
38	„ „ leányl.	866	48
39	Hatvani állami reálg.	501	76
40	Jászberényi állami reálsk.	848	96
41	Kaposvári állami reálg.	1.659	84
42	„ „ egyesületi leányl.	703	36
43	Kecskeméti állami reálsk.	486	08
44	Kiskútfélegyházi községi reálg.	660	39
45	Kispesti állami reálg.	749	94
46	Kisvárdai állami reálg.	1.312	24
47	Makói állami reálg.	832	82
48	Mezőtúri állami leányl.	553	28
49	Miskolci állami reálsk.	445	18
50	Nagykállói állami reálg.	889	28
51	Nyíregyházi ág. h. ev. reálg.	918	40
52	Pécsi állami gyakorló reálsk.	1.094	96
53	Pestszenterzsébeti állami reálg.	1.276	80
54	Salgótarjáni magánreálg.	474	88
55	Soproni állami Széchenyi-reálg.	701	12
56	„ „ állami leányl.	501	76
57	Sümegi állami reálsk.	557	30
58	Szegedi áll. Klauzál-reálg.	1.487	36
59	„ „ Baross-reálsk.	588	14
60	„ „ leányl.	1.140	16
61	Szekszárdi állami reálg.	465	86
62	Székesfehérvári állami reálsk.	1.232	—
63	„ „ községi leányl.	1.070	72
64	Szentesi állami reálg.	965	44
65	Szentgotthárdi állami reálg.	573	04
66	Szolnoki állami reálg.	814	10
67	„ „ állami leányl.	31	30
68	Szombathelyi állami reálsk.	1.156	06
69	„ „ leányl.	721	28
70	Újpesti állami leányl.	728	—
71	„ „ állami Könyves K.-reálg.	1.505	22
72	Zalaegerszegi állami reálg.	702	56
	Összes bevétel	81.110	42

Megjegyzés. Az 1. sorszám alatt feltüntetett készpénzáthozatban bennfoglaltatik 5335 P 05 fill. 1930—31. tanévben előre befizetett beiratási járulék. A végösszegben bennfoglaltatik 5213 P 05 fill. 1932—33. évre előre befizetett járulék, tehát az 1931—32. tanévre befizetett járulékok tulajdonképpeni összege 71.675 P 63 fill.

III. Postatakarékpénztári 24.583. sz. csekkszám.

Sor- szám	K i a d á s	P	f
1	Díjmegterhelések	99	31
2	Átutalások gondnoki számlának	34.200	—
3	Fizetések Moktár váltószámlának	37.500	—
4	Árpád-kollégium számlájának	653	—
5	Visszatérítés Kemény Zs.-reáliskolának	1.381	68
6	Balatonfüredi üdülöház számlájának	149	35
7	Egyenleg mint átvitel 1932—33. évre	7.127	08
	Összes kiadás	81.110	42

IV. Moktár váltószám.

Sor- szám	B e v é t e l	P	f
1	Tőketörlesztés gondnoki számláról	25.000	—
2	Tőketörlesztés postatakarékpénztárból	37.500	—
3	Kamatfizetés gondnoki számláról	1.073	30
	Összes bevétel	63.573	30

V. Moktár váltószám.

Sor- szám	K i a d á s	P	f
1	Adósság, áthozat 1930—31.-ről	62.500	—
2	Kamat	1.073	30
	Összes kiadás	63.573	30

VI. Moktár gondnoki szám.

Sor- szám	B e v é t e l	P	f
1	Készpénzáthozat 1930—31. évről	275	—
2	Átutalás postatakarékból	34.200	—
3	Szelvénykamat	11	20
4	Kamat	364	50
	Összes bevétel	34.850	70

VII. Moktár gondnoki szám.

Sor- szám	K i a d á s	P	f
1	Tőketörlesztésre váltószámlának	25.000	—
2	Kamatfizetésre váltószámlának	1.073	30
3	Kivét pénztárszámlának	7.400	—
4	Terhelés jutalékokért	46	40
5	Egyenleg, átvitel 1932—33. évre	1.331	—
	Összes kiadás	34.850	70

VIII. Házbérszámla.

Sor- szám	B e v é t e l	P	f
1	Házadó	9.852	62
2	Szükségadó	2.230	29
3	Biztosítási díjak	98	26
4	Lépcsőház világítása	137	09
5	Új villanyfővezeték	650	—
6	Vízdíjszámlák	717	84
7	Kéményseprés és égetés	180	64
8	Tetőjavítás	296	80
9	Emeleti lakás rendbehozása	768	70
10	Apró javítások, beszerzések	380	—
11	Visszatérítés	40	—
12	Házfelügyelők jutalomdíja	30	—
		15.382	24
	Egyenleg	13.875	37
	Összes bevétel	29.257	61

IX. Házbérszámla.

Sor- szám	K i a d á s	P	f
1	Lakbérbevételből pénztárszámlának	18.507	61
2	Ócska kádakért pénztárszámlának	10	—
3	Tényleges kiadás	18.517	61
4	Kollégiumi lakások értéke	9.540	—
	Gondnoki lakás értéke	1.200	—
	Összes kiadás	29.257	61

X. Árpád-kollégium számlája.

Sor- szám	B e v é t e l	P	f
1	Személyzet béréért	2.200	—
2	Szappan és takarítószer	335	33
3	Szén, fa, koks	1.812	14
4	Mosás	340	—
5	Cselédadó	257	95
6	Orvos és gyógyszer	305	37
7	Szemétpénz	120	—
8	Poloskairtas	147	12
9	Gázzsámla	101	88
10	Villanyzsámla	793	73
11	Edények, porcellán, üveg	134	—
12	Bútorok	1.188	88
13	Vasedények, evőeszközök	704	90
14	Javítások, apró beszerzés	134	54
15	Asztalterítők	143	90
16	Nyomtatványok	72	10
	Összes bevétel	8.791	84

XI. Árpád-kollégium számlája.

Sor-szám	K i a d á s	P	f
1	Vendégszobák jövedelme	1.298	50
2	Mosókonyha megtérítése	21	60
3	Fizető tagok lakbére	940	—
4	Élelmezési pénztár megtérítése	391	61
		2.651	71
5	Egyenleg	6.140	13
	Összes kiadás	8.791	84

Megjegyzés. A tényleges fenntartási költség (1—10. és 16. tétel) = 6485 P 62 fill., mihez még a kollégium helyiségeire eső 4134 P adó számítható. Ha e két szám összegéből levonjuk a kollégium tényleges bevételeit, 10.619-62 — 2651-71 = 7967-91 s a különbséget a kollégiumi tagok számaival elosztjuk, akkor (7967-91 : 39 = 204) kitűnik hogy a kollégium évente egy-egy tagot 204 P értékű jótéteményben részesít.

XII. Balatonfüredi üdülőház számlája.

Sor-szám	B e v é t e l	P	f
1	Adó és tűzbiztosítás	1.110	30
2	Épülettartozás (261 P)	149	35
3	Edények	74	50
4	Társadalombiztosítónak	172	07
5	Főszézon fenntartási költsége	2.144	14
6	Kertgondozás, számlák, előleg	1.031	98
7	Perköltség	70	69
8	Kamatmentes kölcsön	300	—
	Összes bevétel	5.053	03

XIII. Balatonfüredi üdülőház számlája.

Sor-szám	K i a d á s	P	f
1	Visszatérítések	532	10
2	Beutalt tagok megtérítései	2.162	35
		2.694	45
3	Egyenleg	2.358	58
	Összes kiadás	5.053	03

XIV. Költségszámla.

Sor-szám	B e v é t e l	P	f
1	Telefon	195	—
2	Váltók, üzleti könyvek	52	96
3	Gondnok kiadásai, portó	81	61
4	Ügyész költsége, iratheszerzés	13	81
5	Papír, irodaszerek	11	32
6	Borralalók, jutalmak	18	—
7	Számvizsgálók tiszteletdíja	600	—
	Összes bevétel	972	70

XV. Költség számla.

Sor- szám	K i a d á s	P	f
2	V. K. M. kiutalása	600	—
	Egyenleg	372	70
	Összes kiadás	972	70

XVI. Felvételi és tartásdíj számla.

Sor- szám	B e v é t e l	P	f
1	Kivét pénztárszámláról	1.900	—
	Összes bevétel	1.900	—

XVII. Felvételi és tartásdíj számla.

Sor- szám	K i a d á s	P	f
1	Felvételi díj postatakarékpénztárszámlán	320	—
2	Tartásdíj postatakarékpénztárszámlán	1.580	—
	Összes kiadás	1.900	—

XVIII. Segély számla.

Sor- szám	B e v é t e l	P	f
1	Élelmezési segély pénztárszámlától	410	—
	Összes bevétel	410	—

XIX. Segély számla.

Sor- szám	K i a d á s	P	f
1	Egyenleg	410	—
	Összes kiadás	410	—

XX. Ingatlanszámla.

Sor- szám	B e v é t e l	P	f
1	Fonyódi telek (7726 aK)	8.962	16
2	Csepreghy-u. 4. sz. ház	317.888	55
3	Balatonfüredi üdülőház	105.250	—
	Összes bevétel	432.100	71

XXI. Ingatlanszámla.

Sor-szám	K i a d á s	P	f
1	Egyenleg	432.100	71
	Összes kiadás	432.100	71

XXII. Értékpapírszámla.

Sor-szám	B e v é t e l	P	f
1	Egyesült Fővárosi záloglevelei	1	—
2	Pénztárjegyek 5½%	7	50
3	Hadikölcsönök (n. é. 271.900 K)	201	91
4	Törlesztéses kölcsön 5½%	7	50
5	Magyar Koronajáradék (n. é. 4.340 aK)	—	01
6	Győri Waggon rv., 8 drb	56	80
	Összes árfolyamérték	274	72
7	Szelvénykamát	11	20
	Összes bevétel	285	92

XXIII. Értékpapírszámla.

Sor-szám	K i a d á s	P	f
1	Egyenleg	285	92
	Összes kiadás	285	92

XXIV. A Tanárok Nevelőháza alapja 1931—32. évi zárszámadásai.

Sor-szám	B e v é t e l	P	f
1	Készpénzáthozatok 1930—31. évről :		
	a) Postatakarékpénztárnál	7.623.05	
	b) Pénztárszámlán	109.94	
	c) Gondnoki számlán	275.—	8.007 99
2	Beiratási járulékok	71.553	63
3	Kamatok :		
	a) Postatakarékpénztárnál	11.74	
	b) Gondnoki számlán	364.50	
	c) Szelvénykamát	11.20	387 44
4	Átfutó tétel postatakarékpénztárnál	22	—
5	Felvételi és tartásdíjak ptp-nál	1.900	—
6	V. K. M. kiutalása költség számlán	600	—
7	Házbérbevétel	18.517	61
8	Kollégiumi helyiségek értéke	9.540	—
9	Gondnoki lakás értéke	1.200	—
10	Balatonfüredi üdülőláz megtérítései	550	31
11	Árpád-kollégium bevételei	2.651	71
	Összes bevétel	114.930	69

XXV. A Tanárok Nevelőháza alapja 1931—32. évi zárszámadásai.

Sor-szám	K i a d á s	P	f
1	Díjmegterhelések, bankköltség : a) Postatakarékpénztári számlán 99.31 b) Moktár gondnoki számlán 46.40	145	71
2	Házbérszámla kiadásai	15.382	24
3	Kollégiumi helyiségek lakbérvesztesége..	9.540	—
4	Gondnok tiszteletdíja (lakás)	1.200	—
5	Tőketörlesztés váltószámlán	62.500	—
6	Kamatfizetés váltószámlán	1.073	30
7	Árpád-kollégium kiadásai	8.791	84
8	Költségzsámla kiadásai	972	70
9	Segélyszámla kiadásai	410	—
10	Balatonfüredi üdülöház kiadásai a) Postatakarékpénztári számlán 149.35 b) Pénztárszámlán 2.759.54	2.908	89
11	Pénztárszámla kifizetése élelm. sz.-nak	1.900	—
12	Visszatérítés Kemény-reáliskolának	1.381	68
13	Átfutó tétel kifizetése	22	—
14	Készpénzátvitelek 1932—33. évre : a) Postatakarékpénztárnál 7.127.08 b) Moktár gondnoki számlán 1.331.— c) Pénztárszámlán 244.25	8.702	33
	Összes kiadás	114.930	69

Kelt Budapest, 1932. évi június hó 30-án.

A könyvelésért :
Édes Jenő, gondnok.

XXVI. A Tanárok Nevelő Háza alapja 1931—32. évi vagyonmérlege.

Sor-szám	V a g y o n — A k t í v a	P	f
1	Értékpapírszámlán	285	92
2	Ingóeltár	44.409	31
3	Ingatlanszámlán	432.100	71
4	Készpénzátvitelek 1932—33. évre	8.702	33
5	Az OKTE tartozása	4.563	98
6	Kamatmentes kölcsön	.400	—
	Összes vagyon	490.462	25

XXVII. A Tanárok Nevelő Háza alapja 1931—32. évi vagyonmérlege.

Sor-szám	T a r t o z á s — P a s s z í v a	P	f
1	Előre bevett lakbér	758	09
2	Előre bevett beiratási járulék	5.213	05
3	Egyenleg mint tiszta vagyon	484.491	11
	Összes tartozás	490.462	25

Kelt Budapest, 1932. évi június hó 30-án.

A könyvelésért :
Édes Jenő, gondnok.

HÍREK.

Elnökünk a közéletben. *Dr. Madai Gyula* elnökünk a legutóbbi hetekben két helyt is országos figyelmet lekötő módon vett részt a közéletben. November hó 20-án Nagyatádi Szabó István szobrának leleplezésekor ünnepi ódáját szavalta el a mikrofon előtt osztatlan tetszés közben. December 10-én pedig Hajdú vármegye törvényhatósági bizottsága elnökünk nagyhatású beszéde után elhatározta, hogy újabb lépéseket tesz Bocskay koronájának kiadatása iránt. Bocskay koronáját tudvalevőleg Bécsben visszatartották, mert arra az oláhok is igényt jelentettek be.

Főigazgatói cím. Magyarország főméltóságú Kormányzója a magyar kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *dr. Tunner Károly*-nak, a szombathelyi áll. leányliceum igazgatójának nyugalomba vonulása alkalmából a tanker. kir. főigazgatói címet adományozta.

Áthelyezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *Fischer Ferenc* sümegi állami reáliskolai rendes tanárt a pécsi m. kir. középiskolai tanárképzőintézeti gr. Széchenyi István gyakorló reáliskolához ; *Falábú Jenő* makói áll. Csanád vezér-reálgimnáziumi rendes tanárt a pesterzsébeti áll. Kossuth Lajos-reálgimnáziumhoz ; *Kling Ádám* csongrádi állami Szent Imre-reálgimnáziumi tanárt a kaposvári áll. Somssich Pál-reálgimnáziumhoz ; *Kallós Zsigmond* kispesti áll. Deák Ferenc-reálgimnáziumi rendes tanárt a budapesti V. ker. áll. Bolyai-reáliskolához helyezte át.

Kitüntetés. Az *Országos Magyar Dalosszövetség* az országos elnöki aranyjelvénnel, a X. Daloskerület pedig a kerület nagy aranyérmével tüntette ki *Balázs Győző* tanárt, a XII. Daloskerület ügyvezető elnökét. Első eset, hogy daloskerület a maga nagy aranyérmét más kerületnek megküldje, az *Országos Magyar Dalosszövetség* pedig eddigelé még csak egy ízben adta ki e magas kitüntetését, úgy, hogy Balázs Győző tanár a második az országban, kit most ez a szép elismerés ért.

A tanárság ügye a napilapokban. Októberben — amint ezt közgyűlésünk köszönettel vette tudomásul — a „*Nemzeti Újság*“, újabban pedig december 4-én „A tanár, aki szégyel panaszkodni“ és december 6-án „A tanárok és a tandíjjutalék“ címen a „*Budapesti Hírlap*“ írt igen alapos és minden részletre kiterjeszkedő cikket a tanárság súlyos helyzetéről, nemzeti érdekből sürgetve a javítást.

Az Országos Evangélikus Tanáregyesület 1932. évi november hó 17 én tartotta rendes évi közgyűlését, melyen fennállásának 25. évfordulóját is ünnepelte. *Dr. Szigethy Lajos* mondott elnöki megnyitót, melyet teljes terjedelmében közölt a Protestáns Tanügyi Szemle decemberi száma. Utána *dr. Oravecz Ödön* titkári jelentése számolt be a 25 év örömeiről, s még több bánatáról. Különösen megható volt, mikor a trianoni béke által elszakított sok evangélikus intézetről szólott a titkár, ki maga is ilyen elveszett iskolának, a besztercebányainak volt igazgatója. *Dr. Losonczi Zoltán* pénztárosi jelentése a nyugodt anyagi helyzetről nyújtott a tagoknak képet. Az elnökségről lemondott Szigethytől *dr. Böhm Dezső*, főjegyző búcsúzott meleg szavakkal a tisztikar és az egész egyesület nevében. A közgyűlés elnökké egyhangú lelkesedéssel *dr. Domanovszky Sándor*, egyetemi tanárt választotta meg, ki megnyerő szavakkal mondott megválasztásáért köszönetet,

s hangsúlyozta, hogy a mai nehéz viszonyok között kötelességének ismerte azt, hogy az evangélikus tanárság hívásának eleget tegyen. Végül a közgyűlés betöltötte az egyesület alelnöki székét *dr. Böhm Dezső*, budapesti leánykollégiumi igazgatóval, a főjegyzőséget *Németh Sámuel* soproni liceumi, előbb felsőlövői igazgatóval. A közgyűlésen egyesületünket *dr. Szóts Gyula* alelnök képviselte, ki üdvözölte is a közgyűlést, a Református Tanáregyesület nevében vitéz *dr. Bessenyei Lajos* elnök, a Katolikus Tanáregyesület nevében *dr. Kopp Tibor* igazgatóhelyettes voltak jelen s köszöntötték testvéri együttérzéssel az ünneplőket.

A Magyar Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetsége 1932 november 30-án tartotta évi rendes közgyűlését. *Korpás Ferenc* alelnök elnöki megnyitójában a Szövetség céljait hangoztatva, arra az eredményre jutott, hogy jelen körülmények között fokozottabb küzdelemre van szükség. Ezért tömörülnünk, egyesülnünk kell a cél érdekében. Ha nem gondolkozunk, ha felelősséget nem érzünk, akkor elpusztulunk. Mindenkit szívesen látunk tehát soraink között, aki az integer Magyarország sorsát szent ügynek tekinti. A nagy tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után *Marczell Ágoston* számolt be főtítkári jelentésében a Szövetség szakosztályainak mult évi működéséről. Ezután *Fray Jenő* pénztári jelentésével a Szövetség aktív vagyoni állapotát ismertette. Végül a lemondott és nyugalomba vonult *Szjó Sándor* helyébe a közgyűlés a Szövetség elnökéül *Bartha József dr.* tanker. kir. főigazgatót választotta meg nagy lelkesedéssel. *Bartha József dr.* meleg, keresetlen szavakkal köszönte meg a beléje helyezett bizalmat, kérve a tagok buzgó és kitartó támogatását, a Szövetség munkájára az Isten áldását kérte.

Nyilvánossági jog. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter az esztergomi érseki r. kath. Boldog Margit-leánygimnázium I—III. osztályainak és a nyíregyházi r. kath. leányliceum I—III. osztályainak a nyilvánossági jogot a folyó 1932/33. tanévre megadta.

HALOTTAINK.

† **Domby László** (1872—1932). A magyar középiskolai tanárságnak nagy gyásza van; december 7-én meghalt Domby László, a lelkes, munkás tanárember, a miskolci ref. leánygimnázium igazgatója. Huszonhárom éven keresztül állott iskolája élén. Kiváló munkásságot folytatott a tanáregyesületek életében is. Egyesületünknek mindig buzgó és tevékeny tagja volt. Legutóbb — haláláig — a miskolci Tanári Kör elnökeként irányította az Országos Középiskolai Tanáregyesület egyik legtevékenyebb és legtekintélyesebb körét, a Református Tanáregyesületnek pedig választmányi tagja volt. De jelentős munkásságot fejtett ki egyháza szolgálatában is, a Tiszáninneneni ref. Egyházkerületnek világi főjegyzője és középiskolai előadója, a miskolci ref. egyház presbitere, a zsinat rendes tagja volt. Szóval iskolájában, városában, egyházkerületében, mindenütt, ahol a magyar kultúrát szolgálni lehetett, az elsőik közé állt s az elsőik között fáradozott. Emlékét, amelyet egy munkás élet nemes példaadásával tett felejthetetlené, kegyelettel őrzik mindazok, akik ismerték s akik munkásságának értékes áldásait szemlélhették.

† **Greszler Gyula dr.** a budapesti V. ker. áll. Bolyai-reáliskola rendes tanára, életének 52-ik, tanári szolgálatának 28-ik évében, 1932. november hó 20-án meghalt.

† Szigetvári Iván a budapesti VII. ker. áll. Madách Imre-gimnázium nyugalmazott tanára 1932 november hó 9-én 74 éves korában meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

A nagy-Pintér ötödik kötete. (Pintér Jenő Magyar Irodalomtörténete. Tudományos rendszerezés. Ötödik kötet : a magyar irodalom a XIX. század első harmadában. Budapest, 1932. Nagy 8°, 940 l.)

Pintér Jenő nagy művének, nyolckötetes Magyar Irodalomtörténetének most jelent meg az ötödik kötete. Hivatásos szakemberek bizonyára nyomatékosabb erővel fogják majd bírálni és méltatni egy hatalmas életmunka e folytatólagos eredményét is ; az én ismertetésem nem bíráló, csak méltatás, de lélekből fakadó méltatás : hódolat az írónak és örvezedés a mű megjelenésén.

Könnyű és kedves dolog megállapítanom : e tudományos rendszerezés valóban rendszerezés, valóban tudományos. Az előző nagy kötetnek a XVIII. század magyar életéről, főképp a Mária Terézia és II. József korabeli politikai, társadalmi és irodalmi életről rajzolt képe feledhetetlen élmény volt számomra ; e remekbe készült korrajz méltó folytatását vártam a XIX. század első harmadáról is, és — nem csalódtam. Valóban, e kötet Bevezetése is (7—97. lap) kiválóan szemléltető képet ad a kor politikai és szellemi életéről, irodalmi mozgalmairól, írói törekvéseiről. A *Történeti mozzanatok* című fejezete itt is megkapóan eleven és tiszta összefoglalásban mutatja be a nemzeti élet vajudását, az osztrák elnyomó politikát, a nemesség és a vármegye életét (egy főispáni beiktatás költségein „— nem nagyítás — meg lehetne alapítani egy egész irodalmi társaságot néhány folyóirat kinyomatásának árával együtt”), a parasztság sorsát, a kémkedő és vádaskodó rendszert, a háborús idők nyomorúságait, Pest képét. A *Műveltség, iskolák* című fejezet tanulságosan világít rá, hogy a nevelés és tanítás rendszerét nem a nemzet akarata szabta meg, hanem a Habsburg-ház önkényes uralkodói hatalma ; az egyetemen a magyar nyelvi tanszéket úgyszólván ki kellett erőszakolni ; Révai Miklós halála után a katedrát Czinke Ferenc kapta meg, mégpedig azért, mert valamennyi pályázó között a legtehetségtelebb volt, tehát a legveszélytelenebb a magyar nemzeti törekvéseket gyűlölő osztrák hatalom szempontjából. Nagyon érdekes Széchenyi szenvedélyes támadása a latin nyelv ellen (33. l.) ;¹ az idevágó idézet egyúttal némi ízelítőt is ad Széchenyi írói egyéniségéből az eszmék gazdagsága, a nyelv ereje és stílusának nyugtalansága tekintetében. Széchenyi, az író még jobban szemléltetik a róla szóló fejezet nagy gonddal megválogatott jellemző szemelvényei. A *Nyomdászat, könyvkiadás, Hírlapok, folyóiratok, Színészet, színházak, Irodalmi társaságok* című fejezetek következnek egymás után ; megtudjuk sok egyéb tudnivaló közül pl., hogy a vagonukat külföldön tékozló arisztokraták németes és franciás szellemével szemben a Teleki-nemzetség és a Széchenyi-család a magyar lélek megőrzője volt ; az Akadémia különféle helyeken tartotta üléseit, a későbbi években a Trattner-Károlyi-ház, a mai Petőfi Sándor utca 3. számú házának első emeletén voltak bérelt helyiségei. A Bevezetés az *Írói törekvések* című fejezettel végződik ; pompás összefoglalás ez is : gyönyörűen kiviláglik belőle s érthetővé válik az irodalom és költészet nemzetépítő jelentősége.

¹ L. Decsi Sámuelilyértelmű véleményét : IV. k. 177. l.

A Bevezetés után, a *közérdekű irodalom* tárgyalása során, elsőnek *Széchenyi István* elevenedik elénk, a szónoklat és publicisztika, az irodalomtörténet és kritika, a történeti és nyelvészeti irányok méltatásával. Pintér Jenő nemcsak jellemzi Széchenyit, nemcsak méltatja hatalmas egyéniségét, hanem meg is szólaltatja, jellemző idézeteket adva tőle a vallás, haza, a magyar nemzet, magyar nyelv, nemzetiségi kérdés, zsidóügy, politika, sajtó, háború, forradalom tárgyköréből, megtoldva ezeket néhány vallomással, sóhajjal. Ily módon jár el irodalmunk többi nagy alakjainak tárgyalásában is s ezzel valóban az olvasó elé eleveníti őket. Kitűnő a *Történeti és nyelvészeti irányok* című fejezet ; a 190—191. lapon felsorolt szavak minden érvelésnél jobban bizonyítják a nyelvújítás szükségét és diadalát. Bölcs megállapítás, hogy Révai és Verseghy ellentétes meggyőződéseit egymás mellé kellett volna fűzni, nem pedig szembe helyezni egymással, s hogy a magyar szókincs gazdagításának kérdésében Verseghynek természetesen buknia kellett.

Kazinczy Ferenc életét, írói fejlődését, fordításait, nyelvújító harcát, prózai és verses munkáit 82 oldalon tárgyalja a szerző, mindvégig lelkesen és lelkesítőn. Ez a lelkeség és lelkesítés egyébiránt végigvonul az egész kötetben, az egész művön. Itt említem meg, hogy évek szerinti adatokban dolgozza fel irodalmunk nagy alakjainak életét. Mennyi apró és érdekes adatra bukkanunk e feldolgozások s általában az egész tárgyalás során ! Nagyon érdekes pl. Kazinczy véleménye Csokonairól és Vörösmartyról (174. l.), 1789-iki és 1807-iki ellentétes nyilatkozata a felekezetek írói készségéről (238. l.); mily jellemző a kor ízlésére Szemere Pál egy alkalmi írói álneve, a vezetéknév csinált magyarsága, a keresztnev fanyar finomkodása : Képlaki Vilhelm ! A Kufsteinből Munkácsra szállított magyar foglyokkal együtt vonuló francia hadifogoly-ezredes álmélkodó felkiáltásában (235. l.) benne van a magyar nemzet egész tragikuma.

Pompás gondolat nagy írók méltatásául megszólaltatni kiváló esztétikusainkat ; mint pl. éppen Kazinczyról, többek közt, Horváth Jánost, Négyesy Lászlót ; ezzel kapcsolatosan csak futólag említem Pintér Jenő nagy munkájának egyik ismert nagy érdemét : a fejezetek után felsorakoztatott irodalom anyagának gazdagságát, mondhatni : teljességét ; ez a gazdagság szinte megkápráztatja, de bizóvá is teszi a magyar lelkű olvasót, egyszersmind ámuló tiszteletre készíti a szerző lelkesége és szorgalma iránt. Kazinczyról jól mondja Gyulai Pál : hozzá hasonló izgatót és úttörő vezért alig mutathat föl a világirodalom. Valóban : a nyelvújítás a legnagyobb szellemi mozgalom ezeréves történelmünkben s Kazinczy huszonnégy nagy kötetnyi levelezése a leglelkesebb írói teljesítmény ; ehhez nagyságra és értékre talán Jókai életműve hasonlítható s ilyen lesz, egy munkás élet eredményeül — a maga terén — reményünk szerint majdan a Pintér Jenőé is . . .

A kötet 301—363. lapjain *Csokonai* pályája tárul elénk : élete, lírája, Dorottya, drámai munkássága, a Csokonai-irodalom. Csokonai lírájának jellemzése kiválóan sikerült : nagy gonddal és elmélyedéssel van megírva. „Lírájának egyik tartománya rokokó kert, másik vidékén Arkádia klasszikus földje éled újjá, van olyan tája, ahol a magyar puszták napja süt.“ „Egyrészt népies hajlamú naturalista, másfelől poeta doctus : tudós költő.“ „Fényes tehetségre vall, hogy minden külföldi kölcsönzése és idegen visszaemlékezése mellett is ki tudta alakítani eredeti magyar költői karakterét.“ Ezek s az ezekhez hasonló tudatos s biztos kézzel megrajzolt jellemvonások határozottá és elevenné teszik

az írói arcképet. — A 368—417. lapokon *Kisfaludy Sándort*: életét, Himfyjét, elbeszéléseit és drámáit tárgyalja a szerző; egyik érdekes adata, hogy Kisfaludy Sándornak a nemesi felkelésről írt története csak 1931-ben láthatott nyomtatásban napvilágot.

Berzsenyi Dániel (421—451. l.): „Semmi sem jellemzőbb az akkori kezdetleges irodalmi viszonyokra, mint az, hogy a magasztalt ódaköltő versei csak 1813-ban jelentek meg nyomtatásban, tehát tíz évvel azután, hogy Kis János és Kazinczy Ferenc elolvasták kéziratát“ — állapítja meg Pintér Jenő. A kezdetleges viszonyokra nagyon jellemző azonban a kor íróinak beteges érzékenysége is a föl-fölbukkanó bírálattal szemben; jellemző pl., hogy Berzsenyi meggyalázottnak érezte magát Kölcsy bírálata miatt s „ocsmány karakterű“-nek ítélte a másoktól „szent“-nek mondott Kölcsyét! A mai irodalomtörténet megállapítása Berzsenyiről: az óklasszikus óda legnagyobb magyar mestere, gondolataiban és stílusában legmerészebbbróptú költőink egyike. — *Kölcsy Ferenc* (455—496. l.): balszemére vak, atyját alig ismerte, anyja korán elhalt; élete mélabús magány. Harminchárom éves korában írja a Himnusz. Félti népét a zsidó veszedelemtől. — Nehezemre esik ide nem iktatnom Kossuth gyönyörű jellemzését a szónok Kölcsyről (463. l.).

Kisfaludy Károly pályáját hatvan oldalon (499—559.) ismerteti a kötet; Kisfaludy Károly alakja, küzdelmes élete, jellemének fejlődése, Teréz nevű nénjének odaadó szeretete megható elevenséggel tárul elénk; írói munkásságának mindenre kiterjedő méltatása pedig tanulságosan megvilágítja Kisfaludy Károly irodalmi jelentőségét. Pintér Jenőnek nagy gondja van rá, hogy irodalomtörténetünk alakjainak jelentőségét a róluk szóló tárgyalás arányos terjedelmével is jelezze; természetes tehát, hogy a kötet arányai szerint *Vörösmarty Mihálynak* 130 oldalt (563—692.) szentel, nyolc fejezetben ismertette a költő életét és munkásságát. Az ismert adatok mily gondos összeállításban, a korra jellemző kevésbé ismert adatok is mily érdekkeltő elevenséggel rajzanak elénk az egyes fejezetekből! *Vörösmarty* akadémiai jutalmakat nyert, fátylászénékkal ünnepelt költő volt, valójában pedig szinte inségesen szegénykedett; mily megható az öröme, mikor végre egy kopott íróasztalt is tudott szerezni magának! Kortörténeti adat, hogy a császár magyarországi helytartója, Albrecht főherceg, nem engedte meg a nyilvános gyűjtést a költő nyomorba jutott családja javára. A *Vörösmarty* drámáit ismertető fejezet kiválóan gondos és tanulságos. Helyes megállapítás, hogy *Vörösmarty* prózái stílusában nincs meg a költészetét annyira jellemző ragyogás; megállapítható lesz ez Aranyra nézve is. Nem felejtí Pintér Jenő a Szózat cseh ellopásának megemlítését sem. A *Vörösmarty-irodalom* című fejezetben rámutat szerzőnk Gyulai Pál klasszikus *Vörösmarty-életrajzá*nak fontosságára és hatására, arra a tényre, hogy *Vörösmarty* méltatása évtizedekig Gyulai Pál gondolatkörében mozgott.

A kor költészetének tárgyalása során Fazekas Mihály, a magyaros költők, Pázmándi Horvát Endre, Aranyosrákosi Székely Sándor, a deákok költők, Kis János, a németes költők és a népköltészet következők egymás után (696—784. l.). Megtanuljuk, sok érdekes tudnivaló közt, hogy a „Hejhaj, igyunk rája, úgys elnyel a sír szája“ kezdetű bordal Pázmándi Horvát Endrétől való, s hogy ez az eléggé hányatott lelkű író sok szerencsés szóval gazdagította irodalmi nyelvünket (734. l.). Érdemes megjegyeznünk Fabehich József katolikus áldozópap nevét és tüzes magyarságát: még a misemondást is magyarrá akarta tenni. Kis Jánost találon jellemzi Pintér Jenő e rövid mondatban: költészete

voltaképpen terjedelmes utánköltés. Az író szorgalmát tanúsítja, hogy az 1790-es évektől kezdve hatvankötetnyi munkája jelent meg. A nyelvészeti tudására és esztétikai képzettségére egyaránt büszke Döbrentei Gábor a legmagyaratalanabb stilszták egyike volt (766. l.). Helmezy Mihály a legkorábbi névmagyarosító írók egyike: Bierbrauer család nevével előbb *Serfőzőre*, később Helmezyre változtatta. Érdekes Ponori Thewrewk József alakja: ez az író, a róla elnevezett kódex szerencsés felfedezője, gúnyolta Széchenyit, megrágalmazta, Magyarország orvadarának nevezte Kossuthot, ellenben „hódolat-kegyeleti érzelmek”-et zengett a császár tiszteletére, mikor ez, 1852-ben, „legmagasabb jelenlétével Magyarországot boldogítani méltóztatott.” Jobbérzésű kortársai nem is vették be maguk közé...

A regény és dráma című fejezet (787—874. l.) Fáy Andrást, a novella és regény fejlődését, Katona Józsefet és Bánk-bánját s a dráma fejlődését tárgyalja. Egyszerűségében milyen pompás megállapítás Fáy Andrásról: „A hazafias lelkesedésből dolgozó, felvilágosodott, józan táblabíró ragyogó példaképe volt.” A főtí szölvél kapcsolatosan Vörösmarty Főtí dal-át is meg lehetett volna említeni. Érdekes adat, hogy Széchenyi reformtörekvéseit Fáy András meséi keltették föl; nemkevesbbé érdekes Széchenyi naplójegyzete Katona Bánk bán-járól (832. l.). A kötet *Visszapillantás* című, utolsó fejezete a korszak magyar irodalmára, továbbá a magyarországi latin, német és tót, szerb, román irodalomra vet egy-egy összefoglaló tekintetet; a hazai nemzetiségi irodalmakról való tájékoztató újszerűen hat, egyúttal Pintér Jenő összefoglaló módszeréről, mindenre kiterjedő figyelméről s bámulatos szorgalmáról tanúskodik. A mindentudó szakember mily értékes tanácsa a kutató számára pl. az megjegyzés, hogy, mivel a cenzor Szirmay Antal Hungaria in parabolis című művének kéziratot példányát alaposan megfésülte, célszerű a Magyar Nemzeti Múzeumban levő teljes kéziratot is megtekinteni. Fessler európai híré, német nyelvű magyar történelmének hatása irodalmunkra (898. l.), Festetich Károly Albert Pannonia című német lapjának anyagi sikere Kisfaludy Károly Aurorájának erőfeszítéseivel szemben (899. l.), továbbá, hogy Mailáth János gróf a bécsi állami hatóságok kéme volt (903. l.), a Saphir Móricról szóló adatok (907. l.), s méginkább a tót Holly János és Kollár János s a szerb Karadzics Vuk költészetét és törekvéseit ismertető jellemzések (912—915. l.) nemcsak érdekesek, hanem új látásra és elmélyedésre készítő is. Holly János Szvatoapluk-epozát Palkovics György esztergomi kanonok segítette kiadásra; Kollár János lírai hőskölteménye a cseh-tót testvériség bibliája lett, francia és angol nyelven is megjelent; Karadzics Vuk szerb népköltési gyűjteménye egész Európában feltűnést keltett: ha hiszünk az irodalom és költészet léleknevelő erejében, ki tudja, nem lehetne-e megállapítani e nemzetiségi irodalmi sikerek hatását trianoni sorsunkra is... A kötet végén (921—933. l.) gondosan készített névmutató tájékoztatja az olvasót.

A mű tartalmának e talán száraz felsorolása után csak futólagosan említtem a hatalmas kötet nagyon tetszetős nyomdai kiállítását, pedig ez is külön elismerésre méltó; hangsúlyos dicsérettel kell azonban szólnom a mű nyelvi előadásáról, stílusáról. Szóra is allig érdemes, hogy Pintér Jenő a kevésbbé-t (nekem szokatlanul) a Balassa-féle helyesírás szerint egy b-vel írja; az sem következetlenség, inkább változatosságra törekvő tudatosság, hogy pl. egy helyen *megyei* szolgálatot említ, egy sorral alább *vármegyét* ír, három sorral lentebb újra *megyei* tisztviselő-

ségről beszél; a mai nyelvhasználat szerint valóban egyaránt van pl. vármegyei gyűlés és megyegyűlés.¹ Pintér Jenő stílusa szinte mintája lehet a tudományos művek nyelvének: nyugodt folyású, tudatosan választékos és változatos, a gondolatot világosan és szabatosan kifejező, tiszta magyarságú, és nemesveretű magyar stílus; mondatszerkezete sohasem kátyuban nyikorgó, mindig tárgyhozillő és könnyedén ömlő; hangja kellemes zengésű, mindig komoly, de kellőképpen zamatos, helyenkint színes és hangulatos is. E stílus egyik főjellemzője a gondos tudatosság; ez olykor, egyéni sajátosságul, a gondolatnak kifejezésbeli szétterjesztésében, most hevenyészett elnevezést használva: bizonyos *stílusárasztás*-ban nyilvánul; ilyen pl. az „iparkodtak nyomozni” kifejezés, vagy ez: „nem vált be az ortológusok aggodalma, kik attól féltették nyelvünket, hogy...” „pályázatot hirdessen egy eredeti magyar dráma megírása céljából”, „semmihez sem értett kevésbé, mint a költői elhittetés művészetéhez”, „nem idegenkedtek attól, hogy komoly bíráló szót halljanak” stb. Tudományos munkának mindenkor kívánatos erénye a világos előadás, a könnyen olvashatóság, a nyelv tisztasága; ez Pintér Jenő művében kiváltságos mértékben megvan: a tudományos rendszerezést a jólmegírtság kellemes olvasmánnyá és művészi hatásúvá emeli.

Pintér Jenő nagy munkájának immár öt kötete van előttünk; e köteteket nézve, egyéni sorsom letörtségében, nemzeti sorsunk csüggesztő jelenségei között, vigaszul föl-fölmerül bennem egy gondolat: valami rejtelmes és csodás őserőnek kell lennie bennünk, hogy oly sok bűn és annyi baj után még mindig élünk és vagyunk. Pintér Jenő nagy életműve bizonyára ez őserő megnyilvánulása.

Sajó Sándor.

Osváth Gedeon dr. : Küzdő lelkek. Misztérium. Keeskemét, Kultúra-könyvkereskedés.

Ha majd kellő történeti távoból tudós kutató vizsgálat alá veti a most lezajlott negyedszázadot, kaotikus kavardóást fog megállapítani. Az emberiség önmagával, eddigi eredményeivel, célkitűzéseivel meghasonlott; az az út, amelyen eddig haladt, nem elégsíti ki, mert rajta nem tudja elérni felcsigázott anyagi kívánságait. A boldogulás alapeszközének egyedül az anyagi javakat tekinti; ennek birtoklásáért indít könyörtelen küzdelmet. Letapos mindent, hitet, eszményt, nemes érzéseket, nem ismerve el maga fölött más urat, mint szenvedélyeit, önérdkeit. Így megbomlik a mult idők harmóniája, ami még sokkal szomorúbb, a megbontók új, boldogító célokat sem tudnak adni. Munkásságukat a rombolás jellemzi

¹ Engem egyszer egy alispán azért, mert megyét írtam, megleckéztetett, hogy megye nincsen, csak vármegye van. Ez, történeti alapon, abban az értelemben igaz, hogy általánosságban egy-egy vár megyéje (környéke, kerülete, területe) valóban vármegye, mint ahogy pl. a kocsai kereke kocsikerék. Konkrét esetekben azonban mégsem így van; pl. ez a név: Nógrád-vármegye, nem azt jelenti, hogy Nógrád vármegyéje, hanem azt, hogy Nógrádvár megyéje, eszerint tehát nem a vármegye, hanem a megye a helyes. A történelmi „vármegye” szónak csak hagyományos tiszteletben tartásával beszélhetünk pl. Hajdú vármegyéről, valójában, mivel Hajdúvár nincsen, csak Hajdú megye (Hajdúság megyéje) van. A *vár* szónak a helynévtől elszakítása s a *megye* szóhoz csatolása szülte az *Abauj* torz szóalakot, pedig Abauj helynév nincs, Abauj-vármegye sincs, hanem Abaujvár-megye van. Az Abauj torz mintájára, Moson megye, ha Magyaróvárról nevezték volna el, ma Magyaró megye volna.

s még azt a fáradságot sem vették maguknak, hogy meggyőzően felépített, új életelméleteket adtak volna.

Ezek a szomorú tünetek sok tépelődő percet szereztek azoknak a nemes hagyományokban nőtt és élő lelkeknek, akik az élet magasztos céljait is ismerik s a kik hisznek az emberiség magasabb elrendelésében s akik tudnak maguk felett is urat.

Ilyen nemesen tépelődő ember a *Küzdő lelkek* írója. Az emberiség eltávelyedését, a magasra tűzött célok elhomályosodását, az alantas önzés tobzódását és különösen a magyar nép trianoni elesettségét fogja versbe a szerző. Amint az ajánlásban gyönyörűen mondja:

Beteg ez a világ... Kapkod sután,
Vad láztól verten, orvosság után.
De hajh! Csoda, ha sehol sem leli?
Mikor nem önkeblében keresi!...
Mi gyógyít meg egyént s nemzeteket?
Csak az isteni emberszeretet!

A cselekmény azután a körül forog, hogy akad-e a kis magyar faluban elegendő istenhívő, aki a düledező templomot, amelyet a fokozódó közöny pusztulni hagyott, ismét fel tudja építeni? A templom felépítése az ismét, emberré lett ember magamegtalálását és egyben a magyar nemzet újjászületését is szimbolizálja.

A költemény meséje pár szóval elmondható. Az égben kezdődik. Jézus a Jóság, a Tisztaság, és a Lelkisétség angyalokat elküldi ahhoz a nemzethez, „amely a sok között a legtöbbet szenvedett, hogy erősítsék s habár kínok tépik is szívét, ne veszítse el élő hitét” amelyet a templom-építés tesz bizonyossá. Ez azonban nem megy könnyen, meg kell vívni a Gonoszokkal az erős harcot. Erős a harc, mert a gonosz megkeményítette a szívüket és így az emberi szenvedélyek, bűnök féktelenül garázdálkodnak — ezt költőnk szerencsés leleménnyel és költői erővel színesen festi — s a jóság megszemélyesítői: az angyalok bizony szívós és kitartó munkával tudják csak a tanulságos és sok költőiséggel összeválogatott példák fájdalmas és csalódásos útján elvezetni a kis falu népét az igazi útra, ahonnan megpillanthatják a világosságot és a jövő hajnalának pirkadását.

A költemény tele van sok szép gondolattal s ezt az egész költeményben szerteáradó erős hit, mély hazaszeretet még meleg ragyogásba is vonja. S míg a szerző magyar lelkét nemes bizakodásban erősíti, olvasóit ebben a gondolatban nevelni igyekszik: egymás mellé állítva a szenvedélyekben szenvedő és hitben boldog emberek típusát.

A költemény minden során meglátszik, hogy írója istenfélő magyar tanár. Nemes hevülete, komoly erkölcsi alapja, vallásos hite, erős hazaszeretete ad gondolatainak költői szárnyat s olvasóit is magával ragadja, bizakodással, reménységgel tölti el. N.

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét lapunk mai számában megjelenő *Kovácsévics Milenko, Budapest, IV., Petőfi Sándor-utca 3. I. em.* alatt lévő cég hirdetésére, mely cég a tanári kart jutányos áron, minkenkör előzékeny és figyelmes kiszolgálásban részesíti.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1932. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czákó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtítkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331—94.

Szerkesztő
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

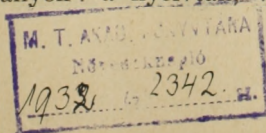
Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

NÉGYESY LÁSZLÓ
1861—1933.

Szerencse, divat és doboló hírverés sok embert megnagyíthat; a halál megszűnteti a káprázatot s valóra csökkenti a csalóka látszatot. Az igazán kiváló ember nem törpül meg a halálban; időben és térben távolodva is nagy marad s egyre tisztább fénnel tündöklék felénk. A nagy hegyek is akkor szépek igazán, ha kellő messzeségből nézzük őket. Négyesy László nem volt csinált nagyság, sohasem akart a valónál többnek látszani: a halál nem törpíti meg, ellenkezőleg: ezután fogunk még ráeszmélni, hogy nagyobb érték, mint amilyennek életében becsültük. Négyesy Lászlóról e Közlöny lapjain sem lehet csak mint a Tanáregyesület emberéről beszélni, nem volna elég csakis egyesületünkbeli multját és munkáját méltatni, az ő sokágazatú kiválósága és tevékenysége egy kissé egyetemesebb és többoldalú méltatást érdemel és követel. A dolog természeténél fogva ez is csak futólagos rávillanás lehet egy nagyérdemű élet nagyértékű munkájára.

Négyesy László mindenekfölött tanárlélek volt: tanítani szerető és tudó tanár. Akinek érintkezése volt vele, mindenki tanult tőle valamit; sokat tanultam tőle én is: kifejezésbeli ízlést, szabatosságot, magyarságot. Csodálatos átfogóképeségű és mélyjárású elme volt, páratlanul logikus gondolkozású, lelkiismeretes és igazságszerető tudós; öregedő testében is lelke mindig fiatal maradt, a kor nem haladt el fölötte: Négyesy László a mult hagyományainak ragaszkodó tiszteletében is együtt tudott haladni a korrallal. Sokan hajlandók azt hinni, hogy Négyesy László főképp az irodalmi segédtudományok: a nyelvtan, verstan, stilisztika,

retorika, poétika szaktudósa volt; sokkal több volt ennél: igazi nyelvtudós és irodalomtudós volt. Fontos volt neki a nyelv, a forma, mert meggyőződése volt, hogy magyar tekintetben sokszor éppen a forma a lényeg s a nemzeti lélek, a nemzet érzése, gondolkozása, cselekvése tulajdonképen „bizonyos formák összege”. E mélyenjáró gondolat magyarázza, miért volt Négyesy László a vers s általában a forma szerelmese, miért hirdette, hogy a versalak nem pusztán külsőség s hogy tartalom és forma közt mindenkor szerves összefüggés van. Így lett Négyesy László a magyar verstan első tudományos rendszerezője, megkezdve ezirányú munkásságát már huszonhatéves korában *A magyar vers* című, az egri kath. főgimnázium 1886—87-iki Értesítőjében megjelent értekezésével, megállapítván ebben a magyar vers mindig megvolt, csak nem tudott törvényét: az ütemfeleződést. Verstani kérdésekkel pályája későbbi folyamán is szívesen foglalkozott; *A mértékes magyar verselés története* című munkája a Kisfaludy-Társaság Lukács Krisztina-díját nyerte meg.

Tankönyvírás és neveléstudomány, nyelvtudomány, irodalomtörténet, műbírálat és széptan: milyen változatos munkamező s milyen nagy elmére vall ennyi téren elsőrangú munkásnak lenni! Négyesy László tankönyvei nem tákolmányok; mindegyikük egyéni és önálló gondolkodáson és meglátáson fölépült munka; irodalmi tanulmányai között alapvető fontosságúak vannak; műbírálatai nem egyszer önálló értékű tanulmányokká mélyülnek. Négyesy László gondolattermő elme volt s gondolatait mindig a tárggyal szerves összefüggésben tudta szabatos és ízléses alakba önteni: ez a készsége egyik legjellemzőbb vonása írói pályájának. De épp ennyire jellemző tulajdonsága a lelki ismeretesség is: a legkisebb adatot is ellenőrző gondos figyelme, csodálatos szorgalma, buzgósága és munkaszeretete. E tekintetben elég csak a Pallas Nagy Lexikonára rámutatni: ennek magyar irodalmi, retorikai és poétikai részét ő szerkesztette, az idevágó cikkek legtöbbször ő maga írta. Beöthy Zsolt *Képes Magyar Irodalomtörténetébe* megírta a Berzsenyi Dánielről, a Keszthelyi Helikonról, a deákos költőkről, a XVII. század szépprózájáról és színészetéről, vallásos irodalmáról s a XVIII. század szépirodalmáról szóló részeket; kiadta Csokonai Dorottya-ját, Faludi és Kölcsey verseit, Gvadányi és Fazekas válogatott munkáit, Mikes Kelemen Törökországi leveleit, Bajza József munkáit, legfőképpen pedig Zrinyi műveinek első kötetéül a Szigeti Veszedelem mintaszerű kritikai kiadásban. Betetőzi ezeket 1917-ben Arany Jánosról s 1931-ben Kazinczy Ferencről írt szép könyve. Bírálatai közül csak Pintér Jenő nagy művének értékelését, *A magyar kritika hat éve* című dolgozatát s az Ady-pörben írt harcos cikkeit említem. Nagy kára irodalmunknak, hogy Ady Endréről tervezett nagyobb tanulmányát már nem írhatta meg. Négyesy László sokoldalúan nagy és szakadatlanul buzgó irodalmi munkásságának szinte tragikus jellemzője, hogy élete legnagyobb, emlékszerűen nagy-

szabású művét, éppen tudásának sokirányúsága és szolgálatkészségéből fakadó sokféle munkavállalása miatt sohasem írhatta meg.

Négyesy László folytonosan dolgozott: égett a munkában, míg maga is el nem égett benne. Élete végén is, nyugalombavonulása után csak a munkában telt öröme s boldog volt, ha íróasztalánál ülhetett. Megható tisztesség rámnézve, hogy utolsó nyilvános szereplése éppen engem illetett: halála előtt öt nappal, január 2-án akadémiai székfoglalásomkor elnöki tisztében ő üdvözölt engem, rögtönzötten, közvetetlenül és melegen. Ez az üdvözlő méltatás is gondolattermő alkalom volt neki. Első mondata megnyugtató volt arra a kifejezett aggodalmamra, hogy talán szokatlan dolog a Magyar Tudományos Akadémiában versekkel foglalni széket. Hivatkozott Kisfaludy Károlyra és Vörösmartyra: ők is, már az Akadémia alakulása idején, mint költők lettek tagokká; a vers nem idegen az Akadémiától, hiszen a nyelvművelés is akadémiai feladat; természetesen a vers mint vers magában még nem elég; az sem elég, hogy magyar érzés, hazafiság van benne; több kell: esztétikai érték kell, szépség, erkölcs és muzsikáló nyelv...

Négyesy László munkásságának sok színtere volt: könyvein és a folyóiratokon kívül a tanári szék, az Országos Közoktatási Tanács, a Magyar Tudományos Akadémia, a Kisfaludy-Társaság, a Szent István Akadémia s nem utolsó helyen az Országos Középiskolai Tanáregyesület. Az Akadémiában a Pintér Jenő szerkesztette Négyesy-Emlékkönyv kimutatása szerint 41-szer volt bíráló s 14 alkalommal a jelentést is ő írta. E jelentések — ismétlem — majdnem mindig lelkiismeretesen gondos tanulmányokká mélyülnek. Ezekhez járulnak még az ünnepi alkalmakra készült tanulmányok, emlékbeszédek, alkalmi köszöntések, gyászbeszédek. Négyesy László az Akadémiában 1896-ban lett levelező, 1918-ban rendes, 1930-ban tiszteleti taggá. A Kisfaludy-Társaság 1904-ben, a Szent István Akadémia 1916-ban (a megalakuláskor) választotta rendes taggá. A Kisfaludy-Társaság tizenkét szépen megírt tanulmányt, ugyanennyi ünnepi megemlékezést, két nagyszabású s több kisebb bírálatot termelt ki Négyesy Lászlóból; a Szent István Akadémiában mint osztályelnök s később mint másodelnök hat tanulmányoszerű ünnepi emlékezéssel vagy kétszerennyi tagavató üdvözléssel vette ki részét a munkából. E szárazon idevetett adatok természetesen Négyesy Lászlónak csak a buzgóságára világítanak rá s nem is sejtetik munkássága szellemi értékét. De sürget a tér és az idő: szólanom kell immár Négyesy László egyesületünkbeli korszakos működéséről.

Négyesy László 1896-ban lett az Országos Középiskolai Tanáregyesület főtitkára, 1907-ben elnöke s távozásakor, 1917-ben örökös tiszteletbeli elnöke. Egyesületi működéséről lehetetlen ez emlékező cikk keretében hű képet adnom; utalnom kell a Közlöny köteteire, az egyesület külön kiadványaira; itt csak néhány

adatot említhetek s egykori elnökünknek inkább lelki képét igyekszem néhány vonással megrajzolni. Közlönyünkben az 1897-iki kötettől kezdve mindsűrűbben találkoztunk Négyesy cikkeivel, különösen az 1902—1905., 1909., 1911—13., 1916. évi kötetben. Ezek az évek a rendkívüli országos nagygyűlések, a tanári harcok évei voltak, a világnézeti összeütközések, a tanárok erkölcsi és anyagi érdekeiért vívott harcok évei. Én ezekben az években kezdetben, kifejezett kívánságomra, csak titkár, majd általános kívánságra főtítkár voltam Négyesy László oldalán; együtt dolgoztam és harcoltam vele: egyre jobban megismertem őt s egyre jobban becsültem. Időt és egészséget nem kímélve dolgoztunk akkor a tanárságért, az iskoláért, főképp mi hárman, Négyesy László, Lévy Ede meg én. Az egyesület legküzdelmesebb korszaka Négyesy László nevéhez fűződik. Tanúságot tehetek róla: a tanárság erkölcsi és anyagi javaiért senkisémmel dolgozott annyit, mint ő; hivatásos vezérünk volt, de vezéri voltának nemcsak díszét, hanem terhét is lélek szerint vállalta s közemberként viselte. E megállapítás fényt vet Négyesy László jellemére: egyesületi működésében is, mint munkássága minden terén, páratlanul lelkiismeretes volt, gondolkodásban, erkölcsben, kötelességérzésben hiánytalanul egész ember. Közös harcunkban kettőnk közül én voltam a hevesebb, ő volt az okosabb. Mikor egyszer — csak mi ketten ültünk a kávéházi márványasztalnál — követelőbb fellépésre ösztökéltem, kigyúlt az arca, ráütött az asztalra s így szólt: „Jó! — de biztosítasz-e, hogy az egész tanárság a hátam mögött lesz?“ — „Nem,“ — feleltem neki megalázkodva. E rövid feleletben benne van a szakadatlan harcok sikerelenségének oka, a tanárság tragikuma (a nemzet sorsa kicsiben): sohasem tud eggyé lenni. Négyesy László húsz évig állott egyesületünk szolgálatában; 1917-ben, a harmadik tanárkongresszus után lemondott elnöki tisztéről, azzal a megokolással, hogy küzdelmeivel nem érte el a hön óhajtott sikert. Távozásakor, az egyesület ötvenegyedik évi közgyűlésén főtítkári jelentésem keretében én üdvözöltem őt, méltatva egyesületi tevékenységét. Mint ahogy két évvel előbb a háborúban elesett tanárhalottakról emlékeztem, olyan lendülettel és szívből fakadóan szólottam a távozó Négyesy László érdeméről s még ma is méltó jutalmamul őrzöm szívemben az ő és vele együtt jelen volt hitvese szemében fölcillanó könny emlékét. Itt is csak ismételhetem, amit akkori üdvözlőmben s a Pintér szerkesztette Emlékkönyvben mondtam róla: Négyesy Lászlót mindenkor férfias meggyőződése vezérelte, független gondolkodása és határozottsága mindenkor méltósággal párosult; lelke alkatának egyaránt jellemző tényezője volt a bátorság és a jóízlés. A gyűlések vezetésében mindig tárgyilagos volt s mindig gondja volt a tanácskozások előkelő színvonalának megőrzésére is. A nagy harcok idején támadták Négyesy Lászlót kívülről és belülről; azokban a válságos időkben ez szinte természetes volt és érthető. Közügyért az ő lelkiületével harcolni

igen sokszor hálátlan, mindig nehéz dolog, erőnek és nyugalomnak nagy áldozatát s az önzetlenségnek nagy mértékét kívánja. Négyesy László áldozatos türelemmel, becsületes önzetlenséggel vívta a harcot, minden irányban elfogulatlan meggyőződéssel és igazmondással, mindig előkelően, de mindig bátran. Bölcsesége gyöngeségnek tetszhetett az elkeseredés idejében; akik a maga egységében néztük működését, akkor is tisztelettel tekintettünk rá s növekvő szeretettel ragaszkodtunk hozzá.

Személyes ismeretségbe 1899-ben kerültem Négyesy Lászlóval; az egyesület elnöksége táviratban kért meg egy Szarvas Gábor szobrát avató vers írására; ez alkalommal én is jelen voltam az egyesület évi közgyűlésén. Beöthy Zsoltnak tetszett a vers, Gyulai Pálnak nem tetszett; Négyesy László nem ítelt róla, mert sohasem szokott udvariassági alapon s meggondolás nélkül ítélni. Ez évtől kezdve szorgalmasan és szívbeli örömmel jártam az egyesület közgyűléseit s évek során különösen a lélekűdítő vidéki közgyűléseken (Temesvár, Szabadka, Tátrafüred, Székelyudvarhely, Pécs, Selmecbánya, Fiume) mindjobban megismertem s megbecsültem Négyesy László egyéniségét és értékét. Titkári és főtítkári éveimben, az ő elnöksége idején, természetesen sokat voltunk együtt. Négyesy László pontosan eljár az egyesületi találkozásokra s nagyon ügyelt a tisztikar működésére. Nem volt könnyű dolog jól dolgozni neki: kényes ízlése minden tekintetben szabatos munkát s még a külsőségekben is csínosságot kívánt. De az én munkámmal meg volt elégedve. Soha egyetlen hízelgő szót sem mondtunk egymás szemébe, de — megbecsültük egymást. A Kisfaludy-Társaságba ajánlásomkor — szokása ellenére — ő is „hozzájárult“ az ajánláshoz; Dalmady Győzőről írt székfoglaló tanulmányomat megfelelően értékelte s ennek felolvasása után nem nekem, hanem véletlenül fülem hallatára másoknak mondta, szinte dicsekedő meglepődéssel: „Úgy-e, prózát is milyen jól tud írni!“ Költői működésében egyszer örömmel állapította meg a „fejlődést“, egy alkalommal az egyetemen nagy dicsérettel mutatta be hallgatónak *Boriska* című versemet. Gondosságára és figyelmességére jellemző az is, hogy mikor egyik Olvasókönyvébe az én verseimből is akart egyet, tőlem kérdezte meg, melyiket ajánlom. Az ajánlottak közül aztán a *Gorlice* címűt választotta és pontos történelmi magyarázatot írt hozzá. Mikor egyszer nemrégén egyesületbeli együttműködésünk került szóba, csak ennyit mondott: „Becsületesen dolgoztunk.“

Négyesy László minden téren becsületesen dolgozott. Halálra dolgozta magát. Szép temetése volt. Ravatala lábánál ott voltak kitüntetései: a Ferenc József-rendjel, a Corvin-csillag s a már halálára érkezett másodosztályú érdemkereszt. Nem tudom, Négyesy László hogyan vélekedett az érdemjelekről; nem lehetetlen, hogy éppen úgy, mint én: éppen csak arra jók, hogy az ember ravatalát díszítsék.

Eltemettük Négyesy Lászlót. A gyászszertartáson az egyetem

nevében Császár Elemér, a Magyar Tudományos Akadémia és Kisfaludy-Társaság nevében Kéky Lajos mondott róla szép és meleg méltatást, a Szent István Akadémia, az Irodalomtörténeti Társaság s az Országos Középiskolai Tanáregyesület nevében én búcsúztattam őt néhány mondattal. Azt hiszem, igazság szerint mondhattam róla, amit mondtam: minden munkája tudás, erkölcs és magyarság volt, egyesületünkbeli munkája valóságos önfeláldozás; igazság szerint mondhattam: *egy* koporsóba több és nagyobb érték már el se férne, mint amennyi az ő koporsójába zárult; sokat dolgozott s minden dolgát komolyan és szépen csinálta, — a magyar szellemi életnek és művelődésnek igazi főrendje volt.

Emléke és értéke sokszor és sok helyen fölragyog majd tanulságul és nemesbítő például, — élni fog Egyesületünkben is mint a lelkiismeretes és áldozatos önzetlenség mintaképe. Szép és nagy lélek volt, — áldott legyen emlékezte!

Sajó Sándor.

Az igazi mester.

A reánszakadt és mindnyájunkat lehangoló, vígasztalan sötét éjszaka borujának megszüntetésére akarok ez alkalommal, bár lehet, hogy csak gyorsan elaluvó gyújtószállal világosságot, fényt vetni akkor, amikor tudott kérdéseket gyakorlati formában igyekszem a gondolkodás előterébe hozni.

Herodostól kezdve, aki ama meggyőződésben volt, hogy az emberi boldogság nem állandó, a multtal foglalkozók hosszú időn át elsősorban az érzelemnek hizelegtek és a szívhez szóltak. Még az okotadó és következményt magyarázó Thukydides, Tacitus, sőt Macaulay is csak az eseményekkel foglalkoztak, s ha művészetté tették is a történetírást és foglalkoztatták is az elmét, azzal a kérdéssel: vajjon a történeben célszerűség van-e, a transzcendens elv munkája megnyilatkozik-e a történetben, ha utaltak is néha reá, vele nem foglalkoztak.

Dániel próféta az első, aki szerint a történet megváltoztatja az időket és az idő részeit. Utána Szent Ágoston az Isten és az ördög országát látja egymással szemben a történelemben. És amíg a történetben csak történetet láttak az írók és az olvasók: megelégedtek.

A szellemfejlődés első foka Combe Ágost szerint is annak a hite, hogy az élet és a történelem oka természetfölötti hatalom; a metafizikai gondolkodás pedig a valóságot ideákból, lényeket tevő eszmékből magyarázza. A XVII. század óta a történetet a fejlődés, az evolúció jegyében vizsgálják, és a genetika oly széles medrű vizsgálatot követelt és követel, hogy ma már az áttekintés lehetetlennek látszik és a jövőben még lehetetlenebb. Az alapadás, a szemlélet látószöge sem állandó.

A bizonyos adatok feldolgozása, a törvényszerűség keresése: a pozitivizmus, a történelmet a társadalom gazdasági viszonyaiban gyökeredzőnek és tovább fejlődését az esztétikai és tudományos ismeretek emelkedésében látja s így a társadalmi erő kölcsönhatása, a társadalmi dinamika — a társadalmi fejlődés — törvényeit keresi.

A materialista felfogással a jogviszonyok és államformák gazdasági körülményekben gyökerezését igyekszik magyarázni Marx a történelem egymásutánjában. Hegel az uralkodó eszmék irányításának alap gondolatát (az eredetileg szabad ember, hogy el ne pusztuljon, önként veti alá magát az állami rendnek), Herder és Humboldt az általános emberi műveltség felé törés céltudatos munkáját látja a történelemben. Lamprecht a történelmi etnológiát, a műveltség korszakainak ismerését mondja a történelem megértésének alapjául. Lindtner ezzel szemben az állandóság és a változás között lévő ellentét szemszögéből nézi a történelmet, Breizig szerint viszont az emberek egymáshoz való társadalmi és erkölcsi viszonya, az érzelmi áramlatok a történelem valódi forrásai, és Bernheim a fejlődés törvényeit a társas lények cselekedeteinek lélektani, természetani okszerű összefüggésében keresi. Folytathatnók tovább Bacon, Leibnitz, Lotzke, Schafftesbury, Nietzsche, Ranke, Diltheim át a magyar Danieliktól Kornisig. Az elbeszélő, leíró, sokszor hízogó és szónokias formák után tehát a történetírás a XVIII. és XIX. században módszeres kutatások és kritikán alapuló tudomány lett, melynek filozófiája rendszerezi a történeti megértés, megismerés és átélés mibenlétét; megjelöli a dogmatizmus és a szkepticizmus határait, az értékelés, az objektív és szubjektív felfogás és a történeti szintézis mivoltát. Megmagyarázza az oksági (kauzális) és célszerűségi (teleológiai) történetést, azok mozzanatait, a földrajzi, faji, egyéni és közösségi tényezőket; elbírálja a kérdést világnézeti felfogás szerint, hogy a teizmusnak, az atheizmusnak vagy panteizmusnak, mint transcendens tényezőknél van-e szerepük az immanens tényezőkkel szemben. Megvilágítja a szabadság és szükségszerűség szerepét, tárgyalja a fejlődést, a haladást a történet végső célját s az értékelés mineműségét, hogy a történelmi optimizmus és pesszimizmus magyarázatát adja.

Az így felvértezett történettudomány, melyről már a görög Diodorus azt mondotta, hogy a bölcsélet szülőhelye, miben juttatja hát kifejezésre feltétlen értékét? Hogyan lesz az élet mestere?

Az emberi nem fejlődését ismerteti a legrégebbi időtől napjainkig: középpontja tehát az ember. Az ember, aki szimultán több életet él, mert él, mint fizikai lény: mint egyén; él, mint családtag, — él, mint társadalmi lény, — él, mint állampolgár és él, mint hívő.

A kőkorszak rettenetes s az életnek szemmel és emberi érzékekkel felfogható veszedelmektől napjainkig s e napok rejtett, nem érzékelhető csak értemmel meglátható farkasvermeire figyelmeztetve vázolja a történelem az embernek, az egyénnek elsősorban egyéni életét, mely életnek útja egyenes, de amely utat az embernek magának kell megtartania s nem bízhatja el magát, mint Madách Évája

„... hogy neki csak haladnia kell,

Mert alkottatása olyan,

Hogy kitűzött útjáról vétkes hajlama másfelé nem vonhatja.”

Ephialtes élete útja, Coriolánus csalódása, Mirabeau pályája, Robespierre vége: nem arra vezetik-e a gondolkodót, hogy Lucifer elgondolása:

„A tett halála az okoskodás“ — bizony meggondolást kíván, mert így kerülhet az ember oda, amit Mephisztó mond: „Du glaubst zu schieben und du wirst geschoben!“

A családtag életét, szerepét is így érteti meg a történelem. Ez világítja meg a családjáért küzdeni, dolgozni tudó, családtagjait védel-

mező és a családban érzelmi életet élő, magának emberi világot teremtő ember képét a barlangi medvékkel vívott harcoktól a középkor romantikáján, a jobbágy lemondó munkásságán, az iparos, kereskedő, termelő büszkeségén és a várúr harcos kedvén át a jelen: csak racionalista-naturalistának hazudott világáig, amely világban sajnos apodiktice kimondani bajos, de megállapítható, hogy sokasodik azok száma, akik elsősorban önmagukért élnek és fogy azok száma, akik az övéikért élnek.

Pedig Éva és Semiramis csókját ízlelt Ádám valahányszor „újra él“, mindig rajongani fog, „ha nem is illik az százada rideg világába“, s keresni fogja mindig az édenkert — Madách jelezte:

„késő, de mindig visszatérő sugarát,

amelytől melegített szíve a józanságot irigyelni sohasem fogja.

A nagy és nemes érzés,

A rideg tudós megállapította örülés, örökké lesz,

S ez örületnek a higgadt gond

Korlátot nem fog írni soha.“

Mert, ha átéli a történelmet tanulmányozó az ősemlernek a gyermekét vadállatoktól védő, önfeláldozó lelke küzdelmét, a gyermeke jövőjéért, annak javát szigorúan és vaskövetkezetességgel védő római apa lelke céltudatos munkáját, ha átéli a feleségét váróban vére hullásával védő várúr lelke készségét, a jelen szörnyű viszonyai között családjá jólétéért emberfeletti erőt kifejtő: talpig ember küzdelmét és vergődését, és ha látja az annyi tragédiát átélő, de a tragédiákban acélossá edzett és új küzdelem megvívására hajlandóvá lett embernek végre is diadalmasságát jelentő — eddigjutását, — belemarkol szívébe az a ráeszmélés, hogy földi életének egyik nagy rugója: *a szeretet*. És nemcsak nálunk, hanem nyugatra és keletre tőlünk mindenütt a család védelmét, a család fontosságát és jelentőségét: az örömtől ragyogó gyermekszemek, mosolygó gyerekarcok, szemérmes boldog anyák és meglegedetten, dacosan kemény férfiarcok látását óhajtják egy szívvel: hogy az ember gyermekében újra éljen.

De vajjon nem ott torpan-e meg a férfi, a jelen kaotikus-felfogású zavarában a küzdelem előtt: hogy céltudatos lesz-e az a család útja és munkája, melyben ketten — két egyenlő rangú fél — egyenlően csökönyös akarattal óhajtanak esetleg kétfelé irányítani csak azért, mert egyenlő jogú felelőtárs létükre mindegyik azt gondolja, hogy: én vagyok, aki vagyok.

Ha pedig bevezeti az embert a történelem: az őskor egyszerű társas életének ismertetése után az ókor rideg és a középkor vallásos életén át az újkor nagyvárosiasan szövevényes társadalmi életébe, ahol nem a szomszéd törzs, mint tudott s nyílt ellenség, hanem a modern Fatia Negrák légiója áll útjában mindenütt ezerszeres változatban: az őskor lassú szaporodása miatt, lassan fejlődő életének szükségszerűsége miatt — az emberbe oltott isteni szikra segítségével — célszerűen tömörülő, és életében rendet, jogot és kötelességet megállapító, adó és követelő ember gondolat s lelkivilágát átélő, átélő s azokban fejlődött modern ember lelke, ha ideig-óráig talán jól is érzi magát, mégsem találja végleges helyét sem a „Szabó Jucik“, sem a „Bubik“, sem az „Uri Emberek“ társaságában, sem a „Vörös malom“-ban, de még „Az égő szoknya“, sőt „A kis senki“ mellett sem, mert nem ebben látja folytatását annak az életnek, amelyet a történelemben átél. Az értéket tudniillik a jelen objektivebb szemléletében nem a jelen

abszolút felfogásában, hanem relatív módon ítéli meg és látja — a mult sokfélesége mellett. Üres lesz s elhibázott szemében a fejlődés jelen láncszeme és kételkedve áll e gondolattal a kérdés mellett, hogyha mindez ideig fejlődött az élet, fejlődnie kell tovább is, de merre, hová és hogyan ebből a jelenből? Mert ez a láncszem nem alkalmas a továbbiak kapcsolására és tartására. Itt nyilatkozik meg igazában a Kornis Gyula jelzette történelmi műveltségben az igazi műveltség: „... itt jelentkezik a történeti jelleg a parvenű és álkultúrával szemben. Nem a pozitív ismeretek sokaságában, hanem az értékelő magatartásban, az állásfoglalás csiszoltságában, finomságában és harmóniájában. Az áttanumányozott történelem, a befogadott és átélt mult az irodalom, művészet, jog, etika a történésben revelálódnak és adott esetekben ezek rezonálnak az emberben.”

Az őskor nyers világa, az ókor zárkózott és merev rendszere, a középkor romantikájában is rideg, elkülönítő rendje után a modern idők forradalmakat produkáló szabadságát túlzottnak ítéli és a szabadság jegyében mérséklet felé hajlik az ember. Lelkivilágát merengésében a *reménység* biztató sugára melengeti, hogy anarchia és nihilizmus nem lehet befejezője annak az életnek, mely életet a rotorhajók, a repülő, a rádió s a nyomokban feltétlen eljövő, új találmányok eddig nem álmodott meglepetésekkel kecsegtetik. És Hamlet szavára gondol önkénytelenül, aki mikor anyja szívehasadásával ijeszti fiát azt mondja:

„Hajítsd hát el a rosszabb felét

S kezdj a maradtal tisztább életet!”

És állampolgárrá, a nagy közösség áldozatos tagjává, hogyan edzi a történelem az embert?

Akárhol él és mozog, azt látja a történelemből, hogy tagja egy többé-kevésbé bonyolult, nagy, összeműködő komplexumnak, melynek minden intézménye hosszas, gigászi küzködés eredménye azzal a céllal, hogy a tagok javára legyen. Nem folytonos változás tehát a történelem és nem eseményhalmaz célszerűség nélkül, hanem, mint Meineke megjegyezte: feladat, melynek igaz lényege a fejlődés és eszköze a munka.

Ez a történelem vezeti rá az embert arra, hogy Pithagoras tétele és Archimedes törvénye, meg a rádium bámulatrakeltő tulajdonsága meg volt már az előtt is, mielőtt az ember azt megismerte. És átélve egy Kolumbus új földet kereső lelke izgalmát, küzdelmét és sikerének örvendezését, átélve egy Semmelweiss vagy Marconi, vagy Edison lelki vívódását, vagy Hannibal egy ókori és Napoleon egy újkori katonájának harcok lelki hevületét, nem akar hitványabb lenni a munkáját, hivatását betöltő átlag embernél, ha ereje többre nincs, de ha erőre érez magában, szárnyaira száll és megpróbálja fejleszteni azt, amit kevesnek, rossznak, vagy idejét multnak talál. És csodálatosképp igazodik el a szemképrázató ellentétek kataklizmáiban; a sikertelenség nem lohasztja kedvét, ellenkezőleg: acélozza akarátát és látszólag a Sisyphuséhoz hasonló munkától sem retten vissza a gáncsoskodók szavára, ha munkájával eredményt *remél* és ha vele szűkebb körének becsületet szerez, s ha a becsületen kívül ennek a körnek és az emberek nagy társaságának javát szolgálhatja. Megtisztult lelke ekkor fordul el Ephialtes áruló lelkétől és nem a milliók összeharacoslását tartja többé-élté céljának, hogy előlelte szennyjét e milliók morzsáival, mint jótételénnel takarja el s „nem uszkál mérészen a hólyagon a dicsőség taván”

mint Wolsey, VIII. Henrik minisztere mondja, a mély fölött, hogy „ha elpattan a felfujt büszkeség, alásüllyedjen“, hanem : mint Szent Ferenc, elfordul az élet hiuságaitól, s ha bolondnak tartják, akkor is szegény lesz s szegénységével próbál világot hódítani és mindenét, gyakran életét áldozza *szeretettől* a hálátlan tömegért, mert érzi és tudja, hogy „nem hal meg az, ki milliókra költi dús élete kincsét“.

És szándékosan hagytam legutoljára : hová vezetí a hívó embert a történelem ?

Ha bámulattal nézi az ember egy Alkibiades, egy Hannibal pályafutását, ha megcsodálja is Napoleon szédületes útját : tragédiákban meg kell látnia és meg is látja, hogy az ellen tenni, amiben és amiért vagyunk : büntetlenül és büntetlenül nem lehet, ha csak nem a „ne quid nimis“ alapján. Bármilyen körben nő fel, bárhová megyen is az ember, a kialakult erkölcsi rend ellen se embertársai, se nemzete, se az emberek nagy társasága ellen nem tehet, mert ha a földi igazságszolgáltatás nem éri is el : eléri önlelke szörnyű mardosása. És mint Hamlet : markolatot, vasat, vércsöppeket lát szüntelen, „... álmából rezzen fel, pihenni nem mer...“, rémeket lát, vagy Alkibiádesként bolyongani kénytelen csúfos végéig, és lépni sem igen mer, hogy lépését a föld meg ne hallja, hogy holjártát a mozduló kő ki ne fecsegeje.“

A történelmet tanulmányozó lelkét elfoglalja, betölti a *hit*, amely csak erősödik akkor, ha nüanszaiban hajszálig nem is egyező, de erkölcsi felfogásával és világával adaequat jelenségekben a történelem szép, jó és igaz felé haladó útját veszi észre.

Vajjon nem ez világít-e be magyar tragédiánkba is ?

Szent István fenkölt lelke s nemes szíve : népe akarata ellen tette európaivá és kereszténnyé poliglott országában a magyart.

Százados magyar tradíció tartotta ezt az elvet, de a nemzeteket s népeket individualizáló áramlat a régi rend ellen vezette és magával ragadta a magyart ; újat akart s ellenkezésbe jött önmagával s övéivel. A ránk kényszerített új — az elszakítottakat újra mind mienkké tenni akaró — célkitűzésünkben : vajjon nem ez a nemesen magyar gondolat lehet-e elsősorban segítőnk és irányítónk : nekünk „az utat tévesztetteknek ?“

Vajjon nem a tisztán magáért tevő, a maga kielését hajszoló, tehát szeparáló, szigetelő erő ártott-e e sokat szenvedett népnek annyit ?

Vajjon a legénykedő, pogánykodó önállósodás és függetlenkedés centrifugális erőit legyőző konstruktív koponya és kar nem többet használt-e mindig árva nemzetünknek ? A pogányságot letörő Szent István ereje, a züllesztő úri szabadságot fékező IV. Béla akarata, az ezután széthúzó urakkal megküzdő Róbert Károly karja, a hét kapitányokat egybefogó Hunyady ereje, a királyválasztást követő áldatlan harcokban nemcsak vagyont, de életet is áldozni tudó Zrinyiek és Rákócziak egybekapcsoló, összetartó erkölcsi értéke és a mult században országunkat részekre bontó, konföderációs törekvések szomorú következményeit helyrehozó Deák konstruktív munkája után vajjon az elveit vérével is pecsételő konstruktív Tisza István igazsága nem csendül-e most is ki a horvátság panaszaiból, a tótság sírámaiból, Erdély fertőjéből... és 25 vármegyes szörnyű függetlenségünkől ? ...

Ha a történelmet olvasó nem az események tömegében és az évszámok rengetegében szemléli a történelmet, hanem a kritikai kutatások után, a történet filozófiai elrendezés alapján végig is éli azt a maga valóságában, akkor *szeretettől* melegített, *reménnytől* kitartásra bátorí-

tott s eszméletre keltett lelke természetesnek fogja találni, hogy a Rómát pusztító gallokat szemlélő szenátor hideg és néma tudott lenni akkor, amikor a fosztogatást látta, mert érezte városa elhivatottságát és ismerte s tudta népe lelke akaratát.

A nagy magyar multat szemlélő is — az igazság diadalain eszmélve — látó lelke meggyőződésével hevül új küzdelemre s ökölbe szorult kézzel, ha kifosztottan is, ha megtépetten is, ha megalázva is, ha fogcsikorgatva is, de bizalommal vár, **remél**, mert az ezeréves történelem lapjairól apokaliptikus bizonyossággal csendül áldozatos lelke felé a sokat ígérő szó: Ne csüggedj!... Helyeden légy! Tedd a munkád, az igazság anyja az idő!... *Higyj néped elhivatottságában, higyj multjában, higyj hitedben, higyj régi rendedben és akarj! Hited és akaratod megvált!*

Marcell Ágoston.

FIGYELŐ.

A tanárok szolgálati szabályzata.

Az iskolaügy munkásai és az azok sorsát intéző hatóságok minden időben szükségét érezték egy olyan szabályzatnak, amely egybefoglalná a jogaikról és kötelességeikről szóló törvény- és szabályrendeleteket. Az Országos Középiskolai Tanáregyesület választmánya már az 1878. dec. 11-én tartott választmányi gyűlésén „égető szükségnek tartja a szolgálati pragmatika meghozatalát és annak elősegítéséhez minden erejével hozzájárul“. Majd 1888-ban (július 6-án) hasonló határozatot hoz: „a szolgálati pragmatika kiadása a tanügy és a tanárok érdekében rendkívül fontos, sőt szükséges. Lesz rá gondunk, hogy az ügy el ne aludjék.“ Kemény Ferenc az O. K. T. E. közlönyének az 1892/93. évfolyamában (147—157. lap) is sürgeti a szolgálati pragmatika kiadását: „szükség volna mindenekelőtt a szolgálati pragmatikára, amely ne csak a kötelességekről, de a jogokról és sok egyébről is tájékoztasson.“ Újabban Valentényi Gáspár dr. (Pedagógia és Jogtudomány. A tanszemélyzet jogtudományi tanultsága érdekében, 1930.) panaszkodik a tanárok jogi tájékoztatatlanságát illetőleg. A tanárok nem ismerik az őket érdeklő törvényeket, szabályokat, rendeleteket, amelyeknek ismerete pedig sok esetben hathatós jogvédelemben részesítené őket. Legújabban pedig a folyó évi októberi közgyűlésen az O. K. T. E. a pragmatika sürgős elkészítésére tizenkéttagú bizottságot küldött ki.

Igazságtalanok volnánk, ha azt állítanók, hogy nem történt semmi sem ezen a téren. Elég talán a következő munkákra utalunk: *Az Országos Középtanodai Tanár-Egyület* központi választmányának *javaslata* a középiskolai igazgatók és tanárok hivatalbeli kötelességeinek, jogi és fegyelmi ügyeinek rendezésére. Budapest, 1880. 83 l. Összeállították: Say Móric, Hofer Károly, Köpesdi Sándor, Névy László, Reif Jakab és Lutter Nándor. *Klamarik János*: A magyarországi középiskolák szervezete és eljárása 1881., majd az 1893-ban megjelent *újabb* szervezete. — *Dortsák Gyula*: „A középiskolai rendtartás magyarázata.“ 1892. — *Finácsy Ernő dr.*: „A magyarországi középiskolák multja és jelene“ 1896. — *Németh Antal dr.*: „Betűsoros tájékoztató a középiskolai rendeletek, szabályzatok, Utasítások között.“ 1898. — *Firbás Nándor*: Útmutatás „1901. — Majd különösen *Pirchala Imre*: „A magyarországi középiskolák rendje.“ 1905. Legújabban pedig *Pintér Jenő dr.*:

„A magyar középiskolák igazgatásának kézikönyve.“ 1926 és 1928 ; továbbá az évről-évre megjelenő tankerületi Értesítője tesznek ebben a tekintetben igen kitűnő szolgálatot.

Mindezek mellett is szükségesnek mutatkozik egy rendszeres Szolgálati Szabályzatnak az egybeállítás, nemcsak azért, mert ilyen szabályzatunk nincs, hanem főképen azért, mert a sok tekintetben tapasztalható hiány és bizonytalanság megszüntetése sok kellemetlenségtől mentene meg minden tanárt s főképen igazgatót. A mindenre kiterjedő, körültekintéssel és hozzáértéssel egybeállított szolgálati pragmatikában való tájékozottság visszaadna tanárt is, igazgatót is a maga hivatásának. Ezzel pedig elsősorban iskolaügyünk fejlődése és kulturális emelkedésünk nyerhetne.

A dolog természetéből folyik, hogy a Szabályzatnak elsősorban a fennálló rendet kellene kodifikálnia, végrehajtva természetesen egyúttal a korszerű és szükséges módosításokat és csak másodszorban pótolná a mutakozó hiányokat. Az is természetes, hogy végleges döntésre az általános tisztviselői pragmatika elkészülése előtt számítani alig lehet. Addig is azonban le kell szögezni a tanárság jogos kívánságait, érdekeinek megfelelő állásfoglalását az őket érdeklő kérdésekben. Egyben bizonyára nagy segítségére lesz az általános szolgálati szabályzat egybeállítójának a különleges tanári pragmatika elkészítése.

Mindazok, akik ebben a munkában részt akarnak kérni, kemény feladatra vállalkoznak. Nagyon sok, néha talán igen kényes kérdésben is kell állástfoglalniok, a döntést szorgalmazniok. Semmi körülmények között sem szabad azonban a nehézségektől visszariadni. Mindenkinek segítségére kell sietnie, hogy az O. K. T. E. által kiküldött bizottság mentül sikeresebben oldhassa meg a magára vállalt feladatot.

Szükségesnek mutatkozik, hogy az idevonatkozó kérdések mentül előbb és mentül szélesebb körben tárgyalás alá kerüljenek, hogy így a kívánatos tanári közvélemény mentül egyetemesebben alakulhasson ki.*

A Szolgálati Szabályzatnak tartalmaznia kell 1. a szolgálathoz szükséges személyi és tárgyi feltételeket, 2. a szolgálati viszony keletkezését, 3—4. a szolgálati viszonyból folyó jogokat és kötelességeket, 5. a szolgálati kötelesség megsértésének következményeit és a fegyelmi eljárásra vonatkozó szabályokat, 6. a szolgálati viszony megszűnését.

A Szabályzat összeállításánál nem szabad megfeledkezni a különböző jellegű iskolában működőkről, a különböző ügykört betöltőkről (főigazgató, min. megbízott stb.); fel kell venni az igazgatók, tanárok stb. jogvédelmi helyzetére, büntetőjogi felelősségére vonatkozó szabályokat is.

A bizottságnak elsősorban a Szolgálati Szabályzat alapjául szolgáló törvények, rendeletek esetlegesen szükséges módosításait kell megjelölnie és azután kell arra törekednie, hogy mentül előbb tisztázást nyerjenek azok a kérdések, amelyekre nézve határozott, tételes rendelkezés ezidőszertig nincs.

Csak ilyen gondos, lelkiismeretes és fáradságot nem ismerő munka után remélhető, hogy az általános szolgálati pragmatika elkészülésével a különleges és régóta óhajtott tanári szolgálati szabályzat kérdése is a jogos érdekeknek megfelelően megoldást nyer. *Dr. Jámor György.*

* Az idevonatkozó javaslatokat, gondolatokat alulírt szívesen juttatja az ú. n. pragmatikai bizottság elé. Bpest VI, Munkácsy Mihály-utca 26.

A postarabló, a deltoid és dr. Szabó László.

Ki ne ismerné dr. Szabó Lászlót, a szegedi tudományegyetemen a rendkívüli tanári címmel megtisztelt író? Csillagjelzéssel naponként elmefuttatásokat közöl a legkülönbözőbb tárgyakról és azért lapja, a Pesti Napló a csillagos cikkek írójának nevezi. A különféle borfajtákról, a férfi és a nő szépségről, a kóser libáról épp oly szédültes tájékozottsággal ír, mint a nyelvészet, az orvostudomány, irodalom, történelem, politika, szociológia és pedagógia különböző kérdéseiről. Rendkívül tisztellem ezt a döbbenetes sokoldalúságot, csak sajnosan kell tapasztalnom, hogy amihez meggyőződése szerint én értek, abban a csillagos író csillagatlan sötétségben botorkál. A többi tárgykörben bizonyára teljes biztonsággal mozog.

Szabó László szokott eljárása az, hogy beleköt valakibe, megfricskázza, kigúnyolja, végül diadalmasan fölébe kerekedik. Védekezés nincs, fölösleges is. Több ízben sújtott le a középiskolára is kritikai korbáccsal, december 31-i cikkében is „Hamis bizonyítványok” címen megint a középiskolával bíbelődik és igen fölényesen legyint feléje:

„A csütörtöki postarablással óriási csapás érte a magyar közoktatásügyet; akár ki is tűzhetnék a gyászlobogót a minisztérium palotájára.

A postarabló, aki a polgári iskolának csak az első osztályát végezte, ellopta a bátyja érettségi bizonyítványát, beállt egyévi önkéntesnek, három hónapot kiszolgált és senki sem vette észre, hogy kevesebbet tud, mint azok, akiknek az érettségi bizonyítványa valódi.

Nem kell-e tehát sajnálni azokat, akik teljes hét esztendővel tovább tanultak a középiskolában, rengeteget magoltak, tömérdek dolgozatot írtak, számtalan órán át drukkoltak, s oly sokszor bústották kedves szüleiket az „intőkkal”? Mirevaló volt a sok költség és a sok fáradság, ha a polgári iskola első osztálya által kiszolgáltattott tudománymennyiség is elegendő, még a katonaságnál is, ahol tudva-levően nem ismernek tréfát? Ha ez a Weisz el nem követte volna most ezt az ostoba postarablást, viselhetné tovább az önkéntesi karpaszományt, s néhány hónap múlva letehetné a tisztí vizsgát.

Vajjon fognak-e ezen az eseten okulni azok, akik oly sokezer diák életét szomorúvá teszik a szekundákkal, rossz bizonyítványokkal, pótvizsgákkal és osztályismétlésekkel? Azt hiszem, nem fognak okulni.

Ezek után arról elmélkedik, hogy minek tanulnak a középiskolában deltoidról, mikor be kell vallania, hogy amióta kezébe adták az érettségi bizonyítványt, *a világon soha egyetlenegy deltoiddal nem találkozott*. Épp annyira nevétségessé teszi a görög nyelvben tanult erős és gyenge aoristos közötti különbséget.

Ha ilyen logikai salto mortálékkal egy bukott diák ír, nem csodálkozik az ember és szóvá sem teszi, de ha egy egyetemi rk. tanári címmel megtisztelt író vállalkozik arra, hogy a napi sajtóban ilyen módon hangulatot keltsen a középiskolai tanulmányok értéke ellen, akkor mégis csak fel kell vetni vele szemben a felelősség kérdését. Szegény Szabó László az érettségi óta soha nem látott deltoidot. Tehát papírsarkányt sem látott. Kézimunkák, szövetek, tapéták díszítő rajzait soha meg nem figyelte. Hiszen sok mindent elfelejthet az ember, amit valaha tanult, de hogy Szabó László miért veri büszkén a mellét, hogy egy gyakran előforduló mértani idomnak már nem tud nevet adni, az érthetetlen és egy Szabó László részéről felelőtlenség azokkal szemben,

kinek kedvét veszi a tanulástól. A görög nyelv tanításának szükséges voltáról lehet vitatkozni (bár olyan szűk területre szorult, hogy már alig érdemes ellene szólni), de görög nyelvet aoristosok nélkül Szabó László sem tudna a középiskolában tanítani.

A középiskola főiskolai tanulmányokra készít elő és erre a célra egy meghatározott művelődési anyagot tűz ki. Alapot kell adnia a legkülönbözőbb tanulmányokra, mert csak természetes, hogy a műegyetemen nem fejtegethetik a „kockás” papiros idomai és a kocka (mértani test) közötti különbséget, sőt Szabó László gyűlöletes deltoidját sem érnek rá megmagyarázni. A középiskola a jövőbe nem lát és nem tudhatja, hogy a kis Szabó Laciból nem mérnök, hanem az a nagy Szabó László lesz, aki csillagos cikkeivel előkelő helyet fog magának kivívni egy újságban, anélkül, hogy e világ számtalan deltoidjáról tudomást szerezne. És ha sohasem tanítanak deltoidról és aoristosokról, hanem azt, amit a csillagos cikkíró megenged és ha csupa Szabó László ülne a középiskolai katedrákon, akkor sohase volna „szekunda, pótvizsga, osztályismétlés”? Minden diák felkerülhetne a szegedi egyetemre Szabó Lászlót ott is hallgatni?

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Szabó László szerint tűzze ki a gyászlobogót, mert a katonaságnál három hónapig nem veték észre, hogy a postarablónak hamisított érettségi bizonyítványa van, pedig ott nem értik a tréfát. Szabó László aligha volt katona, különben tudnia kellene, hogy az önkéntes az első hónapokban gyakorlati kiképzésben részesül, ugyanabban mint az analfabéta parasztleány. Akkor igazán nincs alkalma érettségi tudományát fitogtatni. Azt is tudhatná Szabó László, hogy 1901 óta érettségi, vagy egyéb önkéntességre jogosító bizonyítvány nélkül lehet tisztí vizsgára engedélyt kapni. A postarabló pedig egy polgári osztályt járt, de éppenséggel nem volt az érettségizett önkéntesektől megkülönböztethető, ezt állítja Szabó László és ezt a középiskolára, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumra nézve gyászos esetnek mondja. Ha a katonaságnál már a kiképzés utáni hetekben alkalom lett volna az önkéntesek tudásáról meggyőződni, azt gondolja Szabó László, hogy idézett postarablója 11 éves kora értelmi színvonalát, készségét mutatja? Szabó László szerint egyszer valakinek szemére vetették iskolázatlanságát, mire az büszkén avval felelt, hogy az iskolát néhány száz csillagos cikk olvasásával pótolta. Hátha a postarabló is? Áztán meg kérdezte Szabó László a tudós alaposságával a postarabló tisztjeit, hogy mi volt a véleményük róla?

Egyébként műveltséget, tudást nemcsak az iskolában lehet szerezni, ezt minden iskola tudja. Magam is ismerek olyan világhírű természettudóst, aki jogot végzett és természettudományokat sohasem hallgatott az egyetemen. Azért a bölcsészeti karnak még nem kell gyászba borulnia, sem Szabó Lászlónak, a jogásznak győzelmi zászlót lobogtatnia.

De ha Szabó László annyira nincs megelégedve a középiskolával és ha folyton csillagos szekundákat ír neki, fejtse ki már egyszer, mit és miképp kell tanítani s akkor azokkal, akiket a V. K. M. a tanterv elkészítésével megbízott, egyetemi színvonalú vitát folytathat és nem lesz rá szüksége, hogy a csillagos cikkek pedagógiai sziporkáival kápráztassa el közönségét, igazolja a bukott diákokat és nem kell Weisz postarablóba karolnia, hogy a mai középiskola értéke ellen tanut állítson.

Dr. Kardeván Károly.

EGYESÜLETI ÉLET.

Egyesületünk tisztelgése Szily Kálmán államtitkár úrnál.

Madai Gyula elnök, *Bernolák Kálmán* és *Szóts Gyula* alelnökök egyesületünk nevében január hó 3-án tisztelgtek *Szily Kálmán* államtitkár úrnál. Elnökünk nemcsak az évforduló alkalmából üdvözölte az államtitkár urat, hanem államtitkárrá való kinevezése alkalmából is. Üdvözlő beszédében arra kérte, hogy a középiskolai tanárságot tartsa szeretetében s tegyen meg mindent rendünk gondjainak enyhítésére és társadalmi megbecsülésének öregbítésére.

Az államtitkár nagy jóakaratról biztosította a küldöttség tagjait. A középiskolai tanárság nevelő munkáját olyan fontos nemzeti ügynek tekinti, hogy e munka megbecsülésének jogosságát mindenkinek el kell ismernie. Ő a maga részéről mindent elkövet, hogy a tanári rend érdekeit megvédje. Új helyzete a tanársággal szemben változást nem jelent s így továbbra is a legnagyobb megértéssel fog foglalkozni a középiskolával és annak tanáraival.

Elnökünk azután a Tanáregyesület több kérését terjesztette elő. Így kérte a tandíjjutalék visszaállítását. A tandíjkezelés különleges munkát kíván, felelősséggel jár. A pénzbehajtás mindig nehéz dolog, ma pedig kétszeresen nehéz. A tandíjjutalék beszüntetése nem lehet az állam érdeke, mert méltányos, évszázados jogától fosztja meg az ügyis sokat nélkülöző tanárság egy részét. Kéri az államtitkár urat, tegye ez ügyet megfontolás tárgyává s döntse el a tanárság javára.

Az államtitkár válaszában hangsúlyozza, hogy az állam nehéz pénzügyi helyzetében sokszor kénytelen olyan intézkedést tenni, mely fájdalmasan érinti az érdekelteket. A tandíjjutalék jogosultságát elismeri s az ügyet jóindulatúlag bírálja el.

Végül elnökünk a rendkívüli közgyűlés határozata értelmében létesített jóléti alapról tett jelentést. A jóléti alap feladatát abban látja, hogy szociális intézményeink ne nyerjenek befejezést az Árpád Kollégium és a Csokonai-üdülőház létesítésével, hanem azokat fejleszteni kívánjuk s új intézményekkel bővíteni. Ezek között legfontosabbnak tartja a beteg tanárok és családtagjainak orvosi gyógykezeltetésének megoldását. Arra kérte az államtitkár urat, hogy erre a célra engedélyezze további 3 évre a vegyes díjakból eddig a Tanárok Nevelő Házára tanulónként engedélyezett összeget. Az államtitkár ennek a kérésnek a teljesítését is a lehetőség határain belül kilátásba helyezte.

Négyesy László halála.

1933 január 9 szomorú emlékű napja marad Egyesületünknek. Ekkor halt meg rövid szenvedés után Egyesületünk igaz büszkesége Négyesy László.

Négyesy László hirtelen halálával mély gyászba borította a magyar tudományos és irodalmi világot. Ebből az országos gyászból Egyesületünk is igyekezett kivenni részét. Így akarta leróni mérhetetlen háláját egykori főtitkára, majd elnöke, utóbb tiszteletbeli elnöke iránt. Hogy ki volt Négyesy László a magyar irodalmi életben és mit tett az Egyesületben a tanárság ügyéért, azt a legavatottabb tollal egykori hűséges és nagyrabecsült munkatársa, *Sajó Sándor* örökítette

meg a Közlöny első cikkében. Ugyancsak ő vezette — elnökünk távolléte miatt — a Tanáregyesület népes küldöttségét a temetésre s ő helyezte el az Egyesület koszorúját is s ő mondott az Egyesület nevében márványba kívánczó szavakkal emlékbeszédet a temetés alkalmával.

Egyesületünk ezenkívül lelki szükségét érezte annak is, hogy a gyászoló özvegynek is kifejezze mélyen átértzett részvétét. Hozzá az alábbi levelet intézte :

Méltóságos Asszonyunk ! Alig két éve, hogy országos ünneplések közben egyesületünk is boldogan fejezte ki küldöttség útján hódolatát Méltóságodnak akkoron jubiláló, felejthetetlen emlékü férje, a mi tiszteletbeli elnökünk iránt, s ime most újabb, egészen máshangú megnyilatkozásra kényszerültünk.

Meghalt Négysesy László !

Ha valaki, mi őszintén szomorkodunk és mély fájdalmat érzünk az elvesztésén, mert minket ő hozzá sok szál fűzött. A jelen tanárgeneráció legtöbbszörének az egyetemen nemcsak tárgyánál, de egyéni szeretetreméltóságánál fogva is, kedves tanára volt ő ; annak idején, mint gyakorló gimnáziumi tanár, utóbb mint a hazai középiskolai tantervek és a hozzájuk készült utasítások egyik főszerkesztője évtizedeken át hivatásunk méltó betöltésében útmutatónk, édes anyanyelvünk és irodalmunknak szeretetében és ápolásában állandó és fáradhatatlan lelkesítőnk, minden korok irodalmi termékei kellő értékelésében finom ízlésű és biztos eligazítónk : egy szóval minden tekintetben szeretett és csodált mesterünk volt Ő.

De mindezen túl hálás neki a magyar tanárság azokért a nagy szolgálatokért is, amelyeket, mint az egyesület főtitkára, majd elnöke lett rendünk érdekében. Nehéz, küzdelmes esztendőök voltak azok s a tanárság presztízisének a megnövekedése és a kivívott eredmények elsősorban a megboldogult kiváló vezéri rátermettségéhez fűződnek. Négysesy László, mint mindenütt, ebben a munkájában is egész férjiúnak bizonyult, aki önfeláldozása árán is vállalta a reá bízott szerepet. Ekkor szerzett érdemeit utóbb az egyesület örökös tisztelet elnökévé való megválasztásával örököltte meg.

Végül el nem hallgathatjuk azt a kedvességét, hogy amikor munkaköre már elszólitotta a tanáregyesület éléről, továbbra is munka- és kartársunknak barátunknak tekintette magát ; amikor tehette, avagy ha szükség volt rá, eljött a tárgyalásainkra résztvevő a küzdelmeinkben s országos tekintélyével meggyőzően védte a tanárt és tanári hivatását.

Méltóságos Asszonyunk, mindezek sejtethetik azt, hogy a középiskolai tanárság elszomorodott szívvel és döbbenettel értesült drága jó férje, a mi tiszteletbeli elnökünk és büszkeségünk váratlan elhúnytáról. Éppen ezért veszteségünk és fájdalmunk jeléül székházunkra kitűztük a gyászlobogót, a ravatalra koszorút helyeztünk és a temetésen tizenkéttagú küldöttséggel képviseltettük magunkat és méltó szavakkal búcsúztattuk el. Ezzel azonban nem szakadtunk el végleg tőle. Mi a szívünkbe zártuk őt, emléke élni fog közöttünk.

Ezen kijelentésünk és ígéretünk után kérjük Méltóságodat, fogadja mély-séges bánatában jelen soraink útján a magyar középiskolai tanárság igaz részvétét, mellyel vagyonk

Budapesten, 1933 január hó 12-én.

Szolgálati pragmatika-bizottság.

A Debrecenben tartott közgyűlés határozata értelmében Bernolák Kálmán egyesületi alelnök elnökletével a szolgálati pragmatika előkészítésére a bizottság következő tagokkal alakult meg : Dávid László, Fodor János, Fornwald József, Horváth Béla, Irsik József, Jámbor György, Stagl Artur, Szabó István Andor, Szöts Gyula, Travník Jenő. A bizottság az elvégzendő munkát négy csoportba osztotta : 1. a tény-

legesen szolgáló tanárok jogai ; 2. a ténylegesen szolgáló tanárok kötelességei ; 3. fegyelmi eljárás ; 4. nyugdíjas tanárok jogai és kötelességei.

Az így csoportosított ügyek tárgyalására albizottságok alakultak. Ezekben az elnöki tisztségek ellátására a bizottság felkérésére a bizottság következő tagjai vállalkoztak : az 1. csoportban *Stagl Artur*, 2. csoportban *Jámbor György*, 3. csoportban *Bernolák Kálmán*, 4. csoportban *Irsik József*.

Az albizottságok már megkezdték munkájukat s a teljes bizottság is már két ízben tartott ülést.

A bizottság az egyesület tagjainak esetleges javaslatait már most is köszönettel veszi.

A Miskolci Tanári Kör.

A *Miskolci Tanári Kör* 1932 november 26-án a középiskolai reformtervezet tárgyában összejövetelt tartott. Tárgysorozat előtt *Óváry Imre* titkár emlékezett meg a Tanári Kör elhunyt legidősebb tagjáról : *Porcs János* nyug. ref. gimnáziumi tanárról. *Dr. Tárczay Erzsébet* leánygimnáziumi tanárnő tartott ezután felolvasást a leányközépiskolai reformról. A Kör oly értékesnek és gondolatokban gazdagnak minősítette *dr. Tárczay Erzsébet* előadását, hogy elhatározta annak sokszorosítását és részletes megvitatását január havi összejövetelére tűzte ki.

Borosnyay Károly reáliskolai tanár az elemi iskolai és középiskolai tanterv áthidalásának problémájáról emlékezett meg ezután, mely szerinte mulhatatlanul szükséges a gyermekek munkájának megkönnyítése végett. *Vucskics Jenő* elnök hozzászólásában javasolja, hogy a kör foglalkozék az áthidalás módjaival. A Kör elhatározta, hogy következő összejövetelei tárgyául a középiskolai reformtervezet megbeszélése kapcsán a felvetett kérdéssel bővebben kíván foglalkozni.

Óváry Imre, titkár.

HÍREK.

Szily Kálmán államtitkár. Magyarország Főméltóságú Kormányzója 1932. évi december hó 30-án *dr. Szily Kálmán* műegyetemi rendes tanárt államtitkárrá nevezte ki s ezzel a vallás- és közoktatásügyi minisztérium tisztviselőinek élére állította. *Szily Kálmán* immár öt éve vezeti államtitkári címmel a IV. ügyosztályt s végzi egyben a középiskolák ügyeinek is felülvizsgálatát. A mai gondokkal telített időkben sokszorosán megnehezedett munkakörét a tudós tanár tapintatos bölcsességével, a kultúrpolitikus biztos célkitűzésével látta el és látja el. Neki is oroszlánrésze van abban a hősi munkában — s ezt a jelen percekben kellőképpen értékelni nem is lehet —, amely igyekszik a Trianon előtt és után szerzett kultúrjavainkat minél épebben kimenteni a gazdasági válság félelmes özönvizéből. S ami a mai szomorú világban szintén különös kormányzati érdem : minden intézkedésén keresztül áthallatszik jót akaró szívének dobogása. Egyesületünk tehát a középiskolai tanárság lelki parancsszavá-

nak tett eleget, amikor a kinevezés alkalmából az első között sietett Óméltóságának üdvözlésére.

Sajó Sándor székfoglalója az Akadémiában. Mint ismeretes, a Magyar Tudományos Akadémia *Sajó Sándorunkat* a múlt tavasszal az I. osztály I. tagjává választotta. Az őszi költő 1933 január hó 2-án tartotta meg székfoglalóját. Az ülés elnöki tisztségét éppen Négyesy László töltötte be. Sajó Sándor székfoglalóra öt költeményét olvasta fel: *A költő, A nagy ütés, Hogy igazságunk gyávaságba fult...* (megjelentek a Budapesti Szemle januári számában), továbbá *Koldusének* és *Egy kökereszt beszél* című verseket. A nagy hatással felolvasott költemények után az avató beszédet az elnöklő Négyesy László mondotta (ez volt a boldogultnak utolsó nyilvános szereplése) s mesteri szavakkal méltatta Sajó Sándor költészetét, költői egyéniségét, különösen kiemelte zengő nyelvét és lelke magyarságát. „A léleknek szavát, a szív érzését olyan hangon tudja kifejezni, hogy egybeforrunk benne.”

Új ügybeosztás a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban. A miniszter úr 1933 január 15-i érvénnyel új beosztást rendelt el. Ennek értelmében ügyosztályunk megjelölése is némileg változik: *V/a főosztály*. Középiskolák, középfokú iskolák és szakiskolák. *Szily Kálmán dr.* államtitkár közvetlen vezetése alatt. *V/a. I. ügyosztály*. Középiskolák, középiskolai internátusok. Főnök: *Vajdinger Gyula dr.* miniszteri tanácsos; helyettes főnök: *Bernáth Géza dr.* miniszteri osztálytanácsos.

Igazgatóváltozás. A nyiregyházi ág. h. ev. Kossuth Lajos-reál-gimnázium kormányzó tanácsa, a saját kérelmére nyugalomba helyezett *Teltsch Kornél* igazgató helyére, a tanári kar egyhangú javaslata alapján, *Zwick Vilmos* reál-gimnáziumi rendes tanárt, eddigi igazgató-helyettest választotta meg a következő 6 évre a reál-gimnázium igazgatójává.

A Budapesti Philológiai Társaság görög és latin kutatóinak országos kongresszusa. Jelentős eseménye tudományos életünknek az az országos kongresszus, amelyet *dr. Kerényi Károly* kezdeményezésére jan. 5—7-én rendezett a Philológiai Társaság. Az első előadást *dr. Moravcsik Gyula* c. ny. rendk. tanár tartotta: „A görög és latin filológia magyar feladatai” címen. A hazai klasszika-filológia már egy félszázaddal ezelőtt kitűzte a maga nemzeti céljait. A latin kutatás terén Ponori-Thewrewk Emil és Ábel Jenő, a görög kutatás terén Hunfalvy Pál, Pecz Vilmos és Vári Rezső tűztek ki és követtek magyar célokat. A klasszika-filológia sajátosan magyar feladatai: A Pannónia és Dácia kutatás, a magyarországi latinság és humanizmus, a magyar-bizánci érintkezések története s az antik örökség szerepe a magyar szellemi élet történetében. A hazai görög és latin tanulmányok megerősödése és megújódása a magyar multat kutató nemzeti tudományok munkaközösségébe való szerves bekapcsolódásuktól várható. — *Dr. Marót Károly* egyet. c. ny. rendk. tanár „A görög szellem jövője” c. felolvasásában a görög psziche kivételre jelentőségét hangsúlyozva, rámutatott arra, hogy bizonyos tünetek azt sejtetik, hogy ismét egy fejlődésfordulat előtt állunk, amelynek megint a görög szellemiség lesz a normája. Erre a fordulatra egy korszerűen igazított gimnáziumtípusú iskolának kellene a jövő generációt előkészíteni.

A második napon délelőtt *dr. Kerényi Károly* egyet. m. tanár „Az ókori tudomány vallástörténeti megújulása” címen adott elő. A vallástörténet utolsó öt évtizedének tudománytörténeti ismertetése után konkrét példán: az Apollo istenfogalmon mutatta be a vallástörténeti elmélet alkalmazásának eredményeit. *Dr. Jirka Alajos* gyak. gimn. tanár a Kréta-kutatás jelenlegi állását s a krétai írás megfejlesztésére vonatkozó kísérleteket ismertette.

A délutáni ülésen *dr. Paulovics István* nemzeti múzeumi őr egy. a Komárom melletti Öszönyből származó katonai törvénytáblát mutatott be N. Konstantin idejéből. A törvénytöveg megfejlesztésének legérdekesebb eredménye, hogy a „*caput*” ez időben nemcsak fejadót, hanem minden, *census* alá tartozó adótárgy után járó adót is jelentett. — *Dr. Alföldy András* egyet. tanár „Konstantinos Krisztus monogrammos sisakjától Szt. István koronájáig” c. előadásában egy későrómai tárgytipusnak s a vele kapcsolatos ornamentikai elemeknek a germán középkorba való átöröklődését mutatta ki. Szt.-István koronáján ugyanazokat a lényeges elemeket: keresztpántot és homlokövet látjuk, mint N. Konstantin sisakján. — *Dr. Mészáros Ede* és *dr. Nagy Lajos* egyet. m. tanárok beteg-ségük miatt nem tartották meg előadásukat.

A harmadik napon *dr. Darkó Jenő* egyet. tanár: „Turáni hatások a görög-római hadügy terén” c. előadásában végigkísérte e hatást az íjászlovasoknak a peloponnesosi háborúban való felbukkanásától egész a VIII. századig. Végül a honfoglaló magyaroknak a nyugateurópai hadügyre kifejtett analóg hatására utalt. — *Dr. Huszti József* egyet. tanár a magyar renaissance-kori humanizmus kutatási feltételeivel foglalkozott s rámutatott arra, hogy csak az alapvető feladatok (dokumentumok felkutatása, kritikai kiadások, antik elemek hatása) megoldása után kerülhet sor az ú. n. szellemtörténeti feladatok megoldására. — *Dr. Balogh József* a Hóman Bálint és Domanovszky Sándor szerkesztésében készülő középkori latin forrásgyűjtemény még ez évben várható megjelenését jelentette be. — *Dr. Horváth Endre* leánylíceumi tanár „Újgörög tanulmányok Magyarországon” c. előadásában nemcsak a stúdiumok történetét ismertette, de megjelölte az újgörög kutatás legközelebbi feladatait is, hálás kegyelettel emlékezett meg Haris Pálról, az újgörög tanulmányok előmozdítójáról.

Minden előadást megbeszélés követett, amelyben a tíz előadón kívül *dr. Finály Gábor* ny. tanker. főigazgató és *dr. Dercsényi Mór* rabbi-képzőintézeti tanár is résztvett.

A háromnapos országos értekezlet, amelynek minden előadását szépszámu hallgatóság hallgatta végig, nagyszerű tanubizonyosságot tett a magyar humanisztikus tanulmányok fejlődéséről és életéről.

Dr. Schröder Imre.

A Tanárok Özvegyeit és Árváit Segítő Országos Egyesület 1931 december 8-ikán tartotta meg közgyűlését a Zrinyi Miklós reálgimnázium tanácskozó termében. A tisztikaron kívül megjelentek a budapesti középiskolák csoportvezetői csaknem teljes számban. Számos vidéki iskola is képviseltette magát.

Dr. Lengyel Miklós elnök ismerteti az egyesület helyzetét és előterjeszti a választmány határozatát. Az egyesület a legváltáságosabb időt szerencsésen átélt. A közgyűlés idején vagyona: 28.833 P 46 f. Ha tekintetbe vesszük, hogy pár évvel ezelőtt körülbelül 7000 P volt a vagyon, a fejlődés jelentős. A volt tagok kedvezményezettjeinek

járadéka a 12 P mélypontról 30 P-re emelkedett. Ezt megkapja minden jogosult, csak jelentkeznie kell. A választmány az idén is 30 P-t javasol fejenként való kiosztásra, mert biztosítani akarja, hogy a járadék később emelkedhessék.

A közgyűlés elfogadta a választmány javaslatát és megbízta a pénztárost, hogy még a karácsonyi ünnep előtt minden jogosultnak csekken utalja ki a 30—30 P-t.

Torday Lajos főtitkár adta elő ezután jelentését. Beszámolt a belépő tagokról, felsorolta a kilépők neveit és megemlékezett az elhunytakról. *Poór Sándor* pénztáros jelentésének legfontosabb adatai: Tagdíjakból befolyt 4390 P 40 f., adományokból 3103 P 88 f. Az adományok részletes kimutatása a Közlöny novemberi számában megjelent. A kedvezményezetteknek szétküldtünk 4757 P-t. Az egyesület vagyona: 28.833 P 82 f. A számvizsgáló bizottság nevében *dr. Rados Ignác* igazgató jelenti, hogy a szomadásokat átvizsgálta és mindent rendben talált.

Resofszky Zoltán nyújtja be ezután indítványait: 1. Minthogy a régi tőke elveszett, az alapító tagok is fizessenek január 1-től tagdíjat. 2. A belépő tagoknak június végéig kedvezményt adjunk. 3. A vallás- és közoktatásügyi minisztériumból kérjünk az egyesület számára segítséget. A közgyűlés az indítványokat elfogadja és bizottságot küld ki. A bizottság első teendője lesz, hogy a tanári testületekhez fordul és belépésre felhívó körlevelet bocsát ki.

Dr. Nagy Pál indítványozza, hogy az egyesület szélesítse ki működésének területét: alakuljon át nyugdíjpótlóvá. Ebben az esetben szívesebben lépnek be az új tagok. A javaslatához hozzászóltak: *dr. Szekeres Kálmán* alelnök, *Kalmár Elek*, *Torday Lajos* főtitkár, *Resofszky Zoltán* stb. A gondolat általános tetszéssel találkozott. A jövő évi közgyűlés fog ebben a kérdésben dönteni, természetesen a hasonló célú egyesületek működésének tanulmányozása után. *Dr. Szekeres Kálmán* alelnök indítványára elhatározta a közgyűlés, hogy *dr. Theisz Gyulát*, az egyesület alapítóját, jegyzőkönyvi kivonatban üdvözli.

Egy jubiláló ifjúsági egyesület. Előttém van egy ifjúsági lap. Címe: **IBEME.** Rajta két évszám: 1922—1932. Kiadja az *Ifjúsági Bélyeggyűjtők Első Magyar Egyesülete*, amely a II. ker. kir. egyetemi kath. reálgimnáziumban működik.

A csinos kiállítású gazdagon illusztrált laphoz *dr. vitéz József Ferenc főherceg* írt Előszót, *Pongrácz Alajos* igazgató pedig *Beköszöntőt*, amelyben „boldogságtól remegő szívvel állapítja meg, hogy ifjainkban van lelkesedés, van munkakedv, van kitartás, csak helyes mederbe kell terelnünk a sokszor csapongó eszméket, a szalmalángszerű fellobbanásokat.” Ezt tette *Antos Mihály*, a neves sportférfiú és rajzpedagógus, mikor ezt az ifjúsági egyesületet megalapította s fáradhatatlan energiával vezeteti és tökéletesíti.

Először csak heti összejöveteleket, bélyegcserenapokat, kiállításokat rendeztek. Még pedig 1926-ban, 1927-ben és 1929-ben. 1927-ben a *Levél-bélyeggyűjtők Első Hazai Egyesületének* kiállításán ezüst plakettet és elismerő oklevelet nyertek. Tíz év alatt kiosztottak tagjaik közt 148.350 darab bélyeget, 45 bélyegalbumot és 160 kötet szépirodalmi művet.

Most már van az egyesületnek Kultúrszakosztálya, Dalárdája, Filmszakosztálya, Jótekonysági Szakosztálya, Sportköre, Turisztikai- és Pingpong-osztálya.

Az egyes szervek csodálatos összhangban működnek. A Kultúrszakosztály rendezi a kultüresteket; ezeknek tárgyai változatosan az irodalom, történelem, földrajz, természetrajz, fizika, művészettörténelem köréből kerülnek ki. Színdarabokat is adnak elő. Közreműködik a dalárda; a Filmszakosztály a szükséges filmek, állóképek, levelezőlapok megszerzéséről gondoskodik. Mielőtt erről többet mondanánk, megemlítem, hogy

tanulók igen olcsón nézhetik meg az előadásokat, szülők pedig egy-egy pengőt fizetnek. Az intézet díszterme minden kultúresten zsúfolt volt amint magam is többször meggyőződtem. Milyen értéke van ennek a nemes szoros kapcsolatnak iskola, szülő szempontjából, arról nem kell szólanom.

Visszatérve a Filmszakosztályra, ennek a bevételekből már van saját leadó Pathé-Baby és Pathé-Motocamera felvevő gépe. Van pompás, epidiaskópos vetítője. Van 1700 m saját műsor filmanyaga, 6500 m saját felvételű filmje. Előadásaiikon levetítettek az 1930—31. évben 30.000 m filmet. A filmvetítésekhez gramofonjuk is van. Mindent a maguk emberiségéből szereznek be, a maguk és a mások gyönyörködtetésére. Mert róluk ezt el lehet mondani. Az iskola, az ifjúsági élet minden számottevő eseményét (kirándulás, sportverseny, fogadalomtétel, ballagás) megörökítik filmen s így nevelik be a tanulóba az iskola szeretetét, a mult, a hagyományok tisztelőjét. Igen szép, nemes, követendő munka, de az is, amit a filmoktatás elértek. Egy ilyen egyesület eredményeit az intézet egész ifjúsága felhasználhatja. *Antos Mihály* kollégánkra büszke lehet a magyar tanárság. Kitűnő szervező tehetségének már a VII. kerületi állami *Madách Imre-gimnáziumban* is tanujelét adta. Ottani működésének eredménye az azóta is jelesen működő ISTE, amely ifjúsági egyesületnek is ő a megalapítója.

Méhes Gyula dr.

HALOTTAINK.

† **Porcs János** (1838—1932). 1932 október 3-án szomorú gyászt öltött a miskolci ref. reálgimnázium tanári kara. Az avasi templomból eltemették a tanári kar legidősebb tagját: Porcs János nyug. tanárt. Álljunk meg ennél az elhantolt sírnál és idézzük emlékezetünkbe az az elhunyt pátriarchai alakját.

Hogy munkásságát jobban láthassuk, vessünk az akkori Miskolc életére is. A város zeg-zugos utcáin emeletes épületek váltakoztak szalmás viskókkal. A lakosságnak igen jelentős része csizmadia, szűrszabó, gubás, tímár, lakatos, fazekas, kenyér- és pecsenyesütő ipart űzött. Készítményeiket vásárokon árusították s ezért a gazdák mellékfoglalkozása a vásári fuvarozás volt.

Ebben a környezetben sokszor a szegénységgel küzdve rakták a mai társadalmi és kulturális élet alapjait a miskolci ref. reálgimnázium tanárai. A tanári fizetések rendezetlenek voltak, de a rendszeres tanárképzésről sem igen lehetett beszélni. Papokon kívül sokszor érdemesebb tanítókat is megválasztottak tanároknak. Máskor meg viszont a nevesebb, híresebb tanárokat a nagyobb egyházak elvitték papoknak. Szakrendszer még nem volt s a miskolci ref. reálgimnáziumban még 1885-ben is osztályrendszer szerint tanítottak. Ebbe az úttörő munkába állott be 1868-ban Porcs János és ettől kezdve fél évszázadon át dolgozott és lelkesített. Munkássága irodalmi téren is megnyilvánult. Készített német műfordításokat, melyek legtöbbszörre a Sárospataki Füzetekben jelentek meg. Írt verseket és népies cikkeket a Házi Kincstár című lap számára is. A felolvasások egész sorát tartotta mint a Tanügyi Kör vezetője. S jellemző a munkásságára, hogy a gyűlésekre mindig felolvasásokat vitt magával, hogy fennakadás ne legyen. Nyelvészeti és helyesírási cikkei gyűjteményben tankönyvvül is kiadták. Munkatársa, majd három éven át szerkesztője is volt a Miskolc című lapnak. Később írogatott a Borsodmegyei Lapokban, a Szabadság és Ellenzék című lapokba. Még élete végén is jelentek meg cikkei a Miskolci Naplóban. Tevékeny része volt az egyházi és iskolai ügyek intézésében. A társadalmi egyesületi munkában is mindenütt

ott látjuk. Tevékeny része volt a már említett Tanügyi Kör, majd az ebből kifejlődött Közművelődési Egyesület és a Miskolci Múzeum Egyesület alapításában és munkájában. Hosszú időn keresztül tagja a városi bizottságnak s míg kora engedte, a város ügyeinek intézésében tevékeny részt vett. Tagja volt hosszabb időn át Borsod-vármegye törvényhatósági bizottságának. Nagy része volt a „Női ipar Tanműhely” megmentésében, melyből a városi Női Ipariskola fejlődött ki. A városi zeneiskola megteremtésében is nagy része volt és annak hosszabb ideig alelnöke. Sokoldalú tevékenységére jellemző, hogy az említett társadalmi és irodalmi munkásság mellett résztvett a gazdasági élet irányításában is, előbb mint a Miskolci Takarékegyület, majd ennek a Miskolci Takarékpénztárral való egyesülése után mint az utóbbi igazgatósági tagja. A nemzeti küzdelmekből is kivette a részét. Nemcsak átélte, de mint gyermek látta a zsolcai csatát, átszenvedte az orosz megszállást. Gyermekkora impressziói okozták talán, hogy mindvégig törhetetlen harcosa volt a nemzeti függetlenség eszméinek.

Mint tanár mindenkor igyekezett érvényt szerezni a tanári rend megbecsültetésének. Mitrovics Gyulával résztvett a Miskolci Tanári Kör megszervezésében és annak első éveiben elnöke volt. Tagja volt a gimnáziumi és leánygimnáziumi igazgatótanácsnak és az elemi iskola iskolaszékének. Kiváló nevelő munkásságának semmi sem nagyobb bizonyítéka, mint az a szeretet, mellyel volt tanítványai még az érettségi után 50 évvel is elhalmozták. De megbecsülte a felsőbb hatóság is, mert az örökké ellenzéki tanárt 1917-ben királyi tanácsossá nevezték ki.

1900 szeptemberével nyugdíjba ment s amíg az egészsége engedte, az iskolán kívül folytatta közéleti tevékenységét. Mintegy 12 évvel a halála előtt azonban elvesztette látását és ettől kezdve a lakásához volt kötve. Szelleme folytonosan friss volt. Élénken emlékezett a régen elmúlt idők eseményeire s azokról szívesen elbeszélgetett. Érdekelték azonban az újabb események is s naponta felolvastatta az újságokat. érdekes, hogy magas kora dacára is nemcsak nem idegenkedett a rádiótól, de igen szívesen hallgatta. Többször betegeskedett ugyan, de mindannyiszor győzött rendkívül erős szervezete és magas kora dacára is szinte váratlanul érte 1932 október 1-én az örökös álom.

Tevékeny élete után az Avasnak Miskolc felé néző lejtőjén alussza örök álmát s mi, akik az általa is tört úton járunk, adózzunk tisztelettel és hálával emlékének. Kegyeletünk fáklyája pedig legyen egy jobb jövő reménye.

Óváry Imre.

† Takáts Sándor dr. 1932 december hó 21-én halt meg 73 éves korában. Tanári pályáról indult el. A kegyestanítórend nyitrai, majd budapesti gimnáziumaiban tanított. Tudományos működése azonban elhívta a katedráról s hosszú idők óta a Képviselőház levéltárában szolgált, mint főlevéltáros. Így nyert alkalmat arra, hogy fényes tehetségét teljesen a magyar történelem kutatására szentelhette. A régi írásokat, ahonnan a küzdelmek között is ragyogó magyar mult bontakozik ki, több hivatottsággal, megértéssel és szeretettel senki sem böngészte. Innen van, hogy Takáts Sándor, bár a szó komoly értelmében tudományos történetíró, mégis egyben alkotóművész. Hangulatban, ízlésben, stílusban mesteri megjelenítője volt a multnak. Tanítója lett nemzetének. S ha egyesületünknek írás szerint nem is volt tagja, de a lelki kapcsolok folytán magunkénak valljuk s kegyelettel őrizzük könyveiben örökké élő emlékét.

† **Losonei Benkó Imre** a nagykőrösi ref. Arany János gimnázium nyugalmazott tanára életének 74., nyugalombavonulásának 18. évében 1932 december hó 12-én meghalt. Benkó Imre hosszú életén keresztül megszakítás nélkül szolgálta a magyar kultúrát. Nyugalombavonulása után a nagykőrösi Arany János Körben vett tevékeny részt, annak mint elnöke is halt meg. Neki kiváló érdeme van abban, hogy az Arany János Kör a legjelentékenyebb vidéki irodalmi kör lett.

† **Német Gábor dr.** a budapest református gimnázium rendes tanára életének 52., tanári szolgálatának 28. évében 1931 január 6-án meghalt. Igazi tanár volt: széleskörű tudásánál csak hivatalszeretete volt nagyobb. Tanártársai, tanítványai egyaránt ragaszkodó tisztelettel becsülték. Halála súlyos vesztesége a magyar középiskolának.

† **Kovalik Rezső**, a jászberényi m. kir. áll. József nádor reál-gimnázium rendes tanára életének 51., tanári működésének 25. évében 1933 január hó 2-án meghalt.

† **Fábián Imre**, a tatabányai kegyesrendi reál-gimnázium tanára életének 54. évében 1933 január 6-án meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Méhes Gyula dr. : Kémiai Kísérletek. Budapest, Athenaeum, 1932. Számos képpel 226 o.

A kísérletezni vágyó diákság bizonyára nagy örömmel fogja kézbe venni ezt a csinos kiállítású kötetet, mely már a címlapon is jelzi, hogy a kémiai kísérletek végrehajtásában a serdültebb tanulóifjúság vezetője akar lenni.

A szerző ismert tárgyszeretével és odaadással látott hozzá, hogy könyve segítségével a tanulóknak a kísérletezés iránt tapasztalt nagy lelkesültségét mindjárt kezdetben céltudatos tevékenységgé változtassa. Egy jó kísérleti útmutatás u. i. nemcsak a sikerült kísérletekkel járó örömet szerezheti meg a kísérletezőnek, hanem nagyban előmozdíthatja az illető tárgyban való elmélyedést, azáltal pedig, hogy a kísérletekből levonható helyes következtetések útját egyengeti, értékes támogatást nyújthat az iskolai munkához is.

Méhes Gyula dr. is ennek a célnak elérésére törekedett, amikor a bőséges készletből olyan sorrendben állította össze a kísérletek anyagát, hogy az különösen a középiskolák negyedik osztályának tantervével legyen összhangban és a tanulók öntevékenységet is a tanmenet szellemében irányítsa. A csoportosításban Toborffy Zoltán Ásványtan és Kémia c. tankönyve szolgált irányadóul, de jóval több kísérlet leírását öleli fel, mint amennyire a tanítási órákon sor kerülhet, úgy hogy a kísérleti könyv a tanulók gyakorlati órákban való foglalkoztatásánál is felhasználható legyen.

Az egyes kísérletek leírása előtti részben a szerző általános útmutatást ad a kísérletek végrehajtására, valamint a hozzájuk szükséges eszközök, szerek előállítására és kezelésére. A kísérletekre vonatkozó leírások előtt pontosan felsorolja a szükséges eszközöket, anyagokat, s a legtöbb kísérletnél csinos kis rajzokkal szemlélteti a kísérleti készülékek szerelését, elrendezését stb.

A világos és részletes kísérleti útmutatás betartásával a kezdő is

sikerrel hajthatja végre a kísérleteket. A mérges és tűzveszélyes anyagokkal foszfor, kénhidrogén, arzéntrioxid, széndiszulfid stb. való kísérletezés kockázatait az elővigyázati szabályok kiemelésével iparkodik elhárítani.

A könyvhöz Pintér Jenő, Gróh Gyula és Loczka Alajos írtak bevezető sorokat. G. C.

Rüblein Richárd dr.: A tanítók, óvók és a nem állami tanárok ellátásának rendezéséről szóló 1924. évi XXVIII. t.-c. ismertetése és magyarázata.

Az idézett törvény a nem állami iskoláknál működő tanszemélyeket „A Nem Állami Tanszemélyzet Országos Nyugdíjintézete” kötelekébe sorolta s az állami nyugdíjtörvényhez hasonló kedvezményeket biztosító 1914. évi XXXVI. t.-c. hatálya alá helyezi. Ez pedig különösen a szolgálati idő miként való számítása dolgában az addigi törvényeknél jóval kedvezőbb rendelkezéseket tartalmaz. Rüblein hálára kötelezte a nem állami tanítókat, tanárokat, hogy a nyugdíjtörvény magyarázatát és a nyugdíjszabályok ismertetését tartalmazó kétkötetes munkájának kiegészítéseképpen ezt a művet is kiadta. Ez a munka a törvényen kívül az idevonatkozó határozatokat, nyilatkozatokat, kormányrendeleteket és közigazgatási bírósági ítéleteket is tartalmazza. Ezeket bőséges magyarázatokkal kíséri. A 46 oldalra terjedő munkához pontos, részletes és megbízható betűrendes mutatót csatol a szerző. Nemesak az érdekeltek, de az állami tanárság is hasznos tanulságot meríthet a könyvben foglalt sokféle tanulságos adatból. Ugyanezért szeretettel ajánlom kartársaim figyelmébe Rübleinnek legújabb munkáját is.

Dr. Jámor György.

Új Magyar Vetés. A mult év decemberében új magyar ifjúsági lap indult meg. A lapot, mint főszerkesztő, *Gajda Béla*, a budapesti Árpád-reálgimnázium igazgatója irányítja. A lap egészen új utakon óhajt járni. Amint „Beköszöntő”-jében mondja a főszerkesztő: olyan lapot akar, amely középúton áll a folyóirat és az újság között. Közéleti kapcsolatot akar az élettel s ezért a nemzeti élet és a nagyvilág eseményeiről az ifjúság szükségleteinek, nevelési érdekeinek megfelelően fog tudósításokat adni. Kapcsolatba akarja hozni ezenkívül a mi fiainkat a művelt nemzetek fiaival, ezért számontartja a külföldi ifjúsági lapokat is. Alkalmat akar továbbá adni az ifjúság bontakozó tehetségének érvényesülésére s ezért különböző pályázatokat fog kiírni. Ápolni fogja a revízió gondolatát, foglalkozni fog az ifjúság elhelyezkedésének és szociális nevelésének nagy kérdéseivel, szóval sokoldalú, változatos, érdekes és tanulságos lapot akar adni a magyar ifjúságnak. Az eddig megjelent két szám gazdag tartalmával jogossá teszi a reményt, hogy amit ígér, azt adni is fogja. Most már az ifjúságon múlik, hogy a nemes akarást hasonló nemes megértéssel vegye s akkor a lap teljesíteni fogja nevében kifejezett hivatását.

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét lapunk mai számában megjelenő *Kovácsévics Milenko*, *Budapest IV. Petőfi Sándor-utca 3. I. em.* alatt lévő cég hirdetésére, mely cég a tanári kart jutányos áron, mindenkor előzékeny és figyelmes kiszolgálásban részesíti.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1933. Budapest VIII. Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtítkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331-94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

APPONYI ALBERT GRÓF

Halála nem elmúlás, hanem megdicsőülés.

Szinte évszázados életén keresztül mindig úgy élt, hogy az ezeréves nemzeti ügyet szolgálta. Mindig az élen volt, ha valamit országa sorsának jobbításáért tennie lehetett, vagy tennie kellett. Híven, önzetlenül, példaadóan fáradozott mindig.

De hatalmas egyénisége igazi nagyságában az összeomlás után bontakozott ki. Magas kora ellenére fiatalokat meghaladó odaadással, szívóssággal, lendülettel vívta az egész világgal szemben az egyenlőtlen, ádáz és fájó, de mégis felemelő trianoni harcot. Erőt erre csak küldetés-tudata adhatott.

Valóban neki ez volt küldetése. Nemes egyénisége, ragyogó tehetsége, politikai bölcsesége, páratlan szónoki készsége voltak azok az Istentől nyert kivételes talentumai, amelyek a trianoni igazságtalanságok ellen a hősi küzdelemre elhívták.

Ha a trianoni békeszerződés revíziója ma már megoldást váró kérdése a világpolitikának, az első sorban Apponyi Albert gróf örök és soha meg nem hálálható érdeme.

Előtte még csak egy magyar államférfi szerzett magának ilyen világraszóló hírnevet és ekkora tiszteletet: Kossuth Lajos. Mindketten egy eszme megtestesítői voltak.

Kossuth Lajos a független Magyarország és a magyar szabadság eszméjének volt világot járt apostola s neve annak fogalmával olvadt egybe.

Apponyi Albert gróf az integer Magyarország és a magyar igazság prófétaelkű harcosa s neve annak eszméjévé magasztosult. Halálával is ezt szolgálta. Halála is megrázó, lélekbemarkoló propagandája volt a magyar kérdésnek.

Mi, magyar tanárok könnyes szemmel és hálával teli szívvel tekintünk fel Nagy Boldogasszony budavári templomára, ahová a nemzet hősi halottja pihenőre tért. Könnyes szemmel, hogy ilyen nemes és áldozatos életnek is meg kellett szakadnia és meg kellett szakadnia az előtt, mintsem elvezérelhetett volna az ígért földre; de a hála megnyugtató érzetével is, hogy őt Isten különös kegyelméből a magunkénak vallhatjuk.

S mi, akik a katedrán mindig az igazi nagyság, a példaadó önzetlenség eszményét keressük s annak szolgálatára állítjuk egész nevelési hivatásunkat, mindig elzarándoklunk sírjához, valahányszor az istenfélelemnek, a hazaszeretetnek, emberszeretetnek, a kötelességteljesítésnek lélekbekapó példáját akarjuk tanítványaink szeme elé állítani.

Áldó kegyelettel fogjuk nevét említeni mindig, hogy emléke legyen áldott a magyar idők végezetéig — örökké!

SAJÓ SÁNDOR

Disze volt Egyesületünknek. Büszkesége volt a magyar tanárságnak és drága értéke a magyar földnek. Úgy szerethette a hazáját még más is, mint Sajó Sándor, de jobban senki. Kemény, büszke magyar volt, s ezért sokat szenvedett életében; nem fizikai értelemben véve, hanem magyar lelkében. Szívére ráhullott az ezeréves magyar történelem minden keserű könnye. A magyar élet értékben, színben szegényedett halálával, de a magyar pantheon ismét gazdagodott egy fényes és a magyar éjszakában mindig tisztán ragyogó csillaggal.

Február negyedikén halt meg hirtelen hatvanöt éves korában. Temetése február negyedikén volt. Az irodalmi társaságok és a tanárok őszinte részvéte mellett helyezték örök nyugalomra a fővárosadta dízsírhelyen.

A sírnál négy beszéd hangzott el. *Madai Gyula* elnökünk az egyesület buzgó tagját siratta el, *Áprily Lajos* a Tudományos Akadémia és a Kisfaludy-Társaság veszteségét vázolta, *Brisits Frigyes* a Szent-István-Akadémia és *Sziklai Aladár* a kőbányai reálgimnázium gyászát fejezte ki.

Az egyesületben végzett munkásságáról a Közlöny jövő számában emlékezünk meg.

1. DR. MADAI GYULA BESZÉDE:

Dicsérni jöttem Sajó Sándort, nem temetni. A jó, a szép s nemes, amit tett s alkotott gazdag élete során, túl fogja élni őt! Az irodalom Génusza büszkén jelöli ki helyét a legoriginálisabb szellemek emlécsarnokában. A magyar hazafiság érzésvilágának montblanki magaslatait járta. Fenségesen és egyedül fekete tógában, mint az ezeréves magyar fájdalom férfi-Niobéja. Ő nem volt visszhangja senkinek, ő maga volt a kürtszó, a havasi kürt, mely gyönyörű sirámával visszhangot vert milliók szívében. Ő nem volt

visszfénye semminek, ő maga volt fényforrás, mely a magyar dac és hit piros pünkösdi lángnyelveit lövelte bele a magyar éjszakába !

Sajó Sándor, a költő, a nemzeté volt, s a nemzeté marad, mindörökké !

A pályatársat azonban, a nagy nevelőt, a tanári közéletnek negyedszázadon át harcos vezéralakját, az Országos Középiskolai Tanáregyesület és a Magyar Tanárok Nemzeti Szövetségének tb. elnökét, a hűséges kartársat és igaz jó barátot, a pótolhatatlan veszteség érzésének mélységes gyászával siratjuk. Sajó Sándor, az ember és pedagógus, a mienk volt. Mienk volt a harc tüzeiben és mienk volt az alkotó munka lázában. Azt a kort, melyben ő vezéri posztón szolgálta az öntudatra ébredt tanári rend önvédelmi harcának szent ügyét, a státusküzdelmek hőskorának hívjuk. Ebbe a küzdelembe az ő szilaj, költői haragvó lelke vitte bele a hősök lendületét, a hősök elszántságát. Később pedig, mikor a vörös ciklon szétzilálta a mi rendünket is, a M. T. Nemzeti Szövetségének kötelékében ő ölelt ismét kévébe bennünket „a vész idején szétzört bolyongókat.“

Kedves halott ! Atyai barátunk s őriző pásztorunk ! Mi büszkék vagyunk arra, hogy tanár voltál, hogy a mienk voltál, hogy szerettél s hogy gigászi vállaidra emeltél bennünket. Ravatalodra tett koszorunk a szeretet, a fájdalom és a hála koszorúja, amely rendünk történetének könnyáztatta, virágos kertjében zöldelni fog, mind az időknek végéig !

Sajó Sándor ! Elbocsátunk a halhatatlan dicsőség útjára ! Isten veled !

2. ÁPRILY LAJOS BESZÉDE.

A Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy-Társaság búcsúszavait hozom Sajó Sándornak, a magyar irodalom új halottjának.

Férfias erejű kézzszorításának melege még a kezünkben kísért, a beszélgetés, melyben halála előtt huszonnégy órával a tehetség jogai mellett síkra szállott, még a fülünkbe cseng. De kéziratban maradt utolsó versei már a posthumus mű árvaságával néznek reánk s kíváncsian várják az idegen hangot, mely a Kisfaludy-Társaság holnapi díszülésén írjuk érces zöngéje nélkül fogja megszólaltatni.

A halál lezáró ereje összefoglaló pillantást ad az emlékezetnek s ez a pillantás az irodalmi veszteség fájdalomával szalad végig a költeményeken, melyek a nemes munkában töltött élet mozzanatait és állomásait hordozzák. Látja a lírai nostalgia forrását, az elbocsátó, elszakított és sokszor körüldédelgetett ipolysági földet lelket és kiejtést színező tájaival. Látja a selmecbányai nagy lelkesedésű diákot, akinek költői nyugtalanságát a legnagyobb selmeci diák : Petőfi viharos tüze gyújtotta és növeszti lánggá. Azután látja a vidéki környezet meghittségéből a magyar élet egyetemességéig kiteljesedő lelkét a nevelő és írói kettős munkaterületén, a fiatalon nagyranőtt szenvedélyt, mely Sajó Sándor lelkét tragikus népe szolgálatára mindkét arcvonalon végzetes szerelemmel elkötelezte.

Ez a szenvedélyes nemzetszerelem a meghatározó vonása költészetének. Viharos esztendők jönnek s elhalványítják benne a lírikus szelídebb vonásait. Aki régebben is néha „az idők jóságának“ érezte magát, egyszerre missziós elszántsággal szegődik egész költészetével elesett nemzete szolgálatába. Férfias lírája, melynek eddig is a G-húr játéka s „a gordonka mélyhúrú zenéje“ volt az eszményképe; az idők nagyfeszültségű páthoszával így emelkedik az óda magasságába. Haza és szabadság elhomályosult eszméi megtelnek és megduzzadnak a történelem új vérkeringésétől. A „magyarnak lenni“ hősi és gyönyörűséges sorsvállalása tragikus kereszthordozássá súlyosul s a multtól örökölt zárt ódai formák mögött mai tartalmával ott sötétlik az új magyar történelmi sorstragédia. „Isten-döbrentő látomással“ nő területi eltorzulásunk, lírai vallomással az elesettség orcapirító szégyene s a felemelkedés jövőt káprázó víziója. Fogadalmi líra ez, a nemzetéért égő lélek állandó tűzrakása, melynek lobbanásai az erdélyi Végvári-versek lármatüzeivel váltanak rokonjelzéseket. Líra, amely mögött a gyászfátyolos Hungária az állandó inspirátor.

Keserűségében is nemzete életigenlésének a poétája volt s maga is tele volt életszeretettel. Ilyennek képzelte-e az elmúlást? Voltak-e lírikus szembenézései a halállal? Összhangos érzésben egysúlyozódnak ki a halál gondolatával társalkodó versei, életakarata csak ritkán szegezi szembe tiltakozását az elmúlással. A költészetében lüktető lázadó dac: közérzés, a megtámadott nemzeti élet heves visszahatása. A maga elmúlásáról daloló versekben a hívó lélek szépségtől búcsúzó, de örök csillagokra mutató Antigone-mozdulatát érezzük. A középkori kódex mélyén muzsikáló Halál-himnusza valamikor verses átírássra ihlette. A régi szerzetes buzgóságtól meleg hangja mintha csak az ő hangszínével ölelkeznék a magáévá tett ősi ritmusokban: „Elmegyek meghalni. Ki bajnokul álltam sok küzdés élébe, Vén fejem lehajtom halálnak ölébe. Elmegyek meghalni...“ Máskor „csudamámoros, egyetlen pillanatról“ énekel, amikor az elmúlásra gondol. Számunkra is van végrendelkező szava s ez sem a szomorúságé, hanem a vigasztalásé: „Látál-e halottat, szelíden mosolygót, Akinél nem érzed gyásznak a koporsót? Nézz meg majd engemet...“ És van egy verse a becsületről, talpig férfivers, melyben cyranói önérzettel csendül életének etikai öszegezése: „Én meghalok — neveddel ajkamon.“

Az a vers, melyet a Kisfaudy-Társaság holnapi díszülésére szánt, utolsó költeménye lett. Utolsó szerelmi vallomása a gazdag zenekarhoz, melynek muzsikája végigkísérte az életet s színes kifejező eszközöket adott költészetének: a magyar nyelvhez. Ez a szerelem a halálba is elkísérte. Család, szülőföld, ipolysági és balatoni magyar tájak, haza, magyar sors: versek, amelyekben kiárasztotta a maga túlcserdülő szeretetét, hosszú sorban vonulnak fel most a koporsójánál, hogy testi eltűnése előtt szószólói legyenek a maradandóságnak. És a sok ezer sor közül kiválik egy és ezt kiáltja felénk a harmónia megnyugtató és fel-emelő szépségével utolsó köszöntésül: „Köszönöm, Isten, ezt a szép világot!“

Mi pedig köszönjük Istennek a költő szépség- és szomorúságlátó szemét, mellyel ezt a viaskodó magyar világot természeti gyönyörűségeivel és sikoltó sorskérdéseivel, lírai hevülésben, újjongó és fájó szerelemmel, minden sorában átölelte. Sajó Sándor, magyar sors poétája, Isten veled!

3. DR. BRISITS FRIGYES BESZÉDE:

A Szent István-Akadémia mély gyászával borítom be megsiratott, utolsó földi koszorúdat, Sajó Sándor. Sok fájdalom terhétől nehéz ez a koszorú. De a legnehezebb rajta az, hogy harminc millió magyar álmódott élet-fájának lombhullásából való. Pedig bevonulónak szántuk a megcsönkült magyar ezer év hazatérő folytatása elé, lantod orgonabúgására. S az álmófából fejfa, a harminc millió magyarból saját csillaghullásától elborult új magyar sír lett, az orgonabúgáshoz is készül a szöveg: egy nemzet, amelynek lassan hangtalanság lesz a története. Sajó Sándor most készült el egészen legszebb verses igéd: Magyaroknak lenni, látjátok, ezt jelenti.....

Igazad van! Ez a te s a benned kifejezett mindnyájunk életének tragikus igazsága. De van másik, szent és felemelő igazságod is: Ezt azonban már mi mondjuk el áldó emlékezéssel rólad: Mindig ünnep voltál. Költészeted hétköznapiakat nem ismert. Őri maradtál és magyar. Valami küzdelmes szomorúság mély árnyéka, melancholiája borongott rajtad, mint az erdő mélyén reszkető napfény. De fájdalomdból sohasem buktál le abba a mélységbe, ahol összetörik az ember és a toll méltósága. Vitted tovább a fényes könnyet, ezt az örök új s régi magyar márványt és megöntötted belőle a mohi és mohácsi fájdalom után a trianoni bánat rendületlen, harmadik magyarját. Fejfádat ennek a rendületlen magyarnak a kezébe teszem. Koporsóddhoz pedig legszebb álmodat hívom: Siess, ha vagy még, Julián barát. Hozd el, ha van még, a tiszta magyar napkeleti ragyogást. Világíts rá erre a ravatalra, hogy semmi se haljon meg rajta. Krisztus Urunk világosságában soha le ne szálljon Sajó Sándor és a magyarság napja! E hittel búcsúzom tőled, Sajó Sándor. Isten veled!

4. SZIKLAI ALADÁR BESZÉDE:

A kőbányai Szent László-reálgimnázium tanárainak, jelenlegi és volt növendékeinek, a Kőbányai Társaskörnek és általában Kőbánya közönségének szeretete, hálája, hódolata kíséri földi porhüvelyéből szabadult saslelkedet, mikor utolsó, minden eddiginél magasabb röptű, merészebb szárnyalással az égi szférákba tör és megjelenik az örök bíró színe előtt. Riadtan és árván állunk most bűnk „vadonának reszkető ölén“, hisz' vérünk „lüktető zenéje“-ként többé már nem csengsz fel lázas ajkunkon s a magyar éjbe belesíró hangunk Tennensorsod „gyászát zendíti meg“.

Az örök magyar sors, a folytonos tragikumma érlelődő magyar végzet végnélküli és mérhetetlen áldozatokat követel e nemzettől és ez áldozatok során most Téged is magával ragadott, aki oly keményen, oly dacos elszántsággal, egy Kasszandra ihletével küzdöttél, harcoltál e sors beteljesülése ellen. „Pattogva, zúgva ég a magyar erdő.“ Pusztulnak annak hatalmas fái. Most Te dőlél ki, büszke tölgy, magános tölgy; dús nedveid nem táplálják többé a magyar élet vérkeringését, nem hozol immár sejtjeibe megújhodást, színt, erőt, életet a szűzi magyar televény kincses talajából.

Mert magyar volt, ízig-vérig magyar minden gondolatod, minden érzésed, minden szavad, minden tettet. Magyar volt a lelked, magyar a jellemed. A magyarság testet öltött Apoteózisa voltál, s mint ilyen, kitörölhetetlen emléket hagytlál a gondjaidra bízott ifjak és a vezetésed alatt működő nevelők lelkében. Dacos, meg nem alkuvó magyarságod

márványba írt örök emlékei ott égne e hon minden hű fiának szívében, ott világolnak tehát a miénkben is. De Rólad emlékezve a mi lelkünk még más magasztos érzelmekkel is telített, hiszen a gigászi méretekben tornyosuló poétának megközelíthetetlen váteszi alakján kívül ott állt és élt előttünk és köztünk az előljáró, a pedagógus, a tanári rend s a magyar közélet harcosa, a családfő és az ember is.

Mikor már megismertünk, tudtuk, hogy látszólagos zordonságotat, szigorúságotat a megértő méltánylás szelleme hatja át és olykor talán fájdalmas, talán nyersnek is tetsző szókimondásodban az igazság és a minuciózus kötelességteljesítés fanatikus szeretete lüktet. Mint tanár dús szaktudásod és tapasztalataid révén legelsőrangú pedagógus voltál, mesteri kézzel játszottál az ifjúság lelkének sokszínű és sokváltozatú húrjain és azokból a legszebb, legnemesebb melódiákat varázsoltad elő. A tanári rend érdekeiért, sorsáért évtizedeken át megalkuvást, félelmet nem ismerő bátorsággal, szókimondással küzdöttél. Itt és közéleti egyéb szereplésedben a végtelen puritánság, a rendkívüli szerényság és a jogos, büszke önérzet jellemzett. Ismertük nagy-nagy szeretetedet családod iránt; e szeretet nem szép szólamokban, de tettekben nyilvánult.

Lényednek szinte erőszakolt merevsége érző, nemes szívet takart. Szemérmes, szerény, de büszke egyéniséged nem engedte, hogy szent naivságod és érzelmekre hangolt természeted a maga valójában mutakozzék avatatlanok előtt. De mikor baráti körben ez a merevség felengetett, a szép és nemes érzelmek tömegével bimbóztak elő lelked virágos kertjéből. S ekkor megismertük élő hitedet, érző szíved egész melegségét, bensőd minden jóságát, meghiggadt elméd józan életbölcseiségét, szípkázó szellemed tündöklő szikráit, tréfás kedélyed sok kedves elmésségét és azt a sajátos, sajósánsorinak nevezhető humort, amelyen mindig, a legvidámabb percekben is ott borongott valami mélabú, ott csillogott a magyar fájdalom.

Sajó Sándor, a költő örökké él! De Sajó Sándor, az ember nincs többé! A nagy magyar veszteségek hosszú sorozatában is az élen halad az ő markáns alakja s miközben ott a túlvilágon rójja a magyar kálvária keserves útját, „Riasztó“-t dörög fülünkbe. S mi azzal a szent fogadással búcsuzunk Tőled, elköltözött nagy mesterünk, nemes előjárónk, hogy ott égsz szegyen és gyalázat gyanánt homlokunkon, míg csak „bölcsové“ nem lesz „minden ravatal“ és „havas Kárpáttól kéklő Adriáig egy ország“ nem „lesz itt, egyetlen s magyar!“

Sajó Sándor halálára.

*Fiam, ma tedd el játéktrombitádat,
Kis Koppány-arcod halványítsa gyász...
Meglátogatott bennünket az Isten,
Ki Hadúr óta sorsunkra vigyáz.*

*Lehet még — s volt talán más hegedősünk,
Akinek lantján zengőbb dal fakadt,
De bánatunkat így nem sírta senki
És nem lesz soha, soha magyarabb.*

*Havas Kárpáttól kéklő Adriáig
Ahol egy fű nőtt, köszál égre int:
Fekete fátylas, árva hegedűből
Síró muzsika lett szívébe' mind.*

*Fiam, ma tedd el játéktrombitádat.
Magyar ég könnye sir az ablakon...
Fönn a Tejúton eggyel több a csillag.
Lenn — keserűbb a magyar fájdalom.*

DÁVID LÁSZLÓ.

Az embertan tanításának sürgös helyesbítéséről.

A legtöbb tanár elfogult a saját szaktárgyai iránt. Elégedetlen a terjedelemmel, amely a tantervben szaktárgyainak jut. Szeretné azok keretét más tárgyak rovására kibővíteni. Ez egészen természetes s nem is lehet a tanároktól rossz néven venni. Itt mégsem az embertan behatóbb tanításáról lesz szó, — bármennyire is szükséges lenne, — hanem csupán hibás tanításának sürgös kiigazításáról.

Aziránt lehetnek és vannak is felfogásbeli eltérések, hogy egy olyan önálló tudományág, mint az embertan, taníttassék-e a középiskolában és mily mértékben, de afelől, hogy továbbra is hibásan taníttassék-e, *mihelyt a hibák kétségtelen megállapítást nyertek*, nem lehet többé vitázni.

Minden olyan tudomány *elemeit*, melynek nem jut önálló hely a középiskolai tanterv keretében, *más*, vele rokon, vagy vele több ponton érintkező *tárgyakon belül* kell tanítani. Ez az elv általános érvényű és nagyjából megvalósított is a pedagógiában. Hogy az embertan is szóhoz jut a középiskolai tantervben, ez mégsem annyira ennek az elvnek a folyománya, mint inkább annak a körülménynek, hogy az embertan alapvető fogalmai igen nagy szerepet játszanak más tárgyakban is. Pld. földrajz, történelem, egészségtan. Hogy ezen tárgyakon belül milyen hely jut az embertan vonatkozó elemeinek és hogy ezeket miként tanítják, arra nézve betekintést engednek a tankönyvek, térképek és szemléltető képek.

Szomorúan kell megállapítani, hogy e három tárgy közül épen az, amely talán legközelebb esik az embertanhoz, az *egzségtan*, nélkülözi az embertani ismeretek több oly elemének tanítását, amely pedig magának az egészségtan tanításának is hiányosságát adja. Hiszen a betegségek gyakorisága, a hajlamosság a betegségekre *rasszonként különböző*. Ha tehát az egészségtan az anatómiai résznél nem emlékezik meg az emberiség extrém típusairól, melyre pedig úgy a koponya, mint a termet ismertetésénél tág tere nyílik, ezáltal az egészségtan tanítása ellen is vét. Hisszük és reméljük, hogy az egészségtan tanár-orvosok, akik az egyetemen többnyire hallgatnak antropológiát is, némileg pótolják a tankönyvek ezen hiányosságát előadásaik során.

De talán még az egészségtani tankönyvek nagy hallgatása a rassz-antropológiai ismeretek elemeiről is jobb a földrajz- és történelem-tankönyvek legtöbbször téves adatainál.

Itt nem kívánunk kipécézni, sem kipellengérezni *bizonyos* taneszközöket, még csak idézni sem kívánunk belőlük (nagyon hosszúra nyujtaná ez rövidre szabott írásomat), csupán összefoglalni szeretném mindazokat a súlyos hibákat és tévedéseket, amelyek a legtöbb szóbanforgó taneszközben feltalálhatók.

Sietve kell azonban megjegyezni, hogy az *embertan elemeinek más tárgyakban való téves tanításáért senkit sem terhel felelősség*. Legalább is eddig. Mert tudtommal még senki sem hívta fel rá a figyelmet. A tankönyvek, térképek és más egédeszközök készítői a *saját tárgyaikban* — földrajz, történelem, — elsőrendű szakemberek ; nem lehettek az ember-

tanban is azok. Felettes hatóságuk, a tankönyvbíráló bizottságok (amelyekből bizonyval szintén hiányzott az antropológus) joggal bíztak meg bennük. Valamennyien jóhiszeműleg jártak el. Nem tehettek róla, hogy az embertan alapfogalmai nem terjedtek még el eléggé a köztudatban, illetve tévesen kerültek oda. A tankönyvekben előforduló embertani hibák is ép azért nem tűntek fel eddig, mert a köztudatban époly meg tévesztő formában szerepelnek, sőt talán éppen onnét kerültek a tankönyvekbe.

A leggyakrabban megismétlődő hibák, hogy az emberiséget felváltva hol *fajnak*, hol *nemnek* nevezik (genus). Ugyanakkor bizonyos természetes emberi csoportokat is fajnak neveznek, ami nem gátolja meg őket abban, hogy máskor ugyanazon csoportokat csak fajtának deklarálják. De fajnak (és fajtának!) neveznek népeket és nemzeteket is, holott ezek már társadalomtudományi, de legalább is etnológiai fogalmak. És beszélnek a nemzet fájáról is, holott kultúrnemzeteknél legfeljebb *faji összetételről* lehet beszélni, egységes jellegről szó sem lehet. *Sem testi, sem szellemi (behaviour) tekintetben.* De nem csak a nemzeteknek tulajdonítanak faji értéket, hanem a nyelvcsaládoknak is. Beszélnek pld. szláv-, germán-, latin-fajról, pedig *ezek tisztán nyelvészeti megkülönböztetések, amelyek nem fednek semmilyen embertani rasszt, vagy típust.* Az ural-altai népek ázsiai része pld. mongoloid, európai része azonban inkább az európai népek faji összetételével mutat megegyezést.¹ Az emberiség felosztását a tankönyvekben és több *nép rajzi* térképen embertani szempontok szerint kezdik el, az „emberfajok” további felosztását nyelvészeti szempontok szerint folytatják és etnológiai alapon fejezik be. Mindahárom alapon lehet osztályozni az emberiséget *különböleg, de egyszerre* mindahárom alapon nem szabad.

Mindezek alapján a földrajz- és történelem-tanítás embertani tévedéseit a következő pontokban lehetne összefoglalni:

1. A rendszertani kategóriák hibás használata és állandó felcserélése. Nem, faj, fajta, rassz összekeverése.

2. Az emberiség felosztásánál az embertani, nyelvészeti és etnológiai szempontok összezavarása. A faj, a nemzet és a nyelv szinonim használata. (Térképeken is előfordul.)

3. Népi egységek lélektani jellemzése adomaszerű alapon, minden tudományos megállapítást nélkülöző módon, konvencionális nézetek szerint.

4. Embertani típusok hibás feltüntetése szemléltető képeken és szobrokon. (*Etnológiai jelöléssel!*)

Felsoroltak körébe tartozik azon hibák 99%-a, melyeket az embertani elemek tanítása körül elkövetnek, *de ezek a hibák annál súlyosabbak, minthogy egy tudománynak éppen csak elemeiről van szó bennük;* olyan alapvető dolgokról, melyekről csak egyféle felfogás lehetséges és nem alkotják az antropológia vitás részét.

A tanügyi hatóságoknak sürgősen intézkedni kellene szakemberek bevonásával egyelőre legalább is oly, pár oldalból álló szöveg összeállítására és megküldésére iránt minden középiskolának a földrajz, történelem és egészségtan tanárai számára, mely addig is, míg a tanköny-

¹ Erről, valamint a köztudatban a faji dolgok tekintetében uralgó chaotikus véleményekről lásd: Fenyvessy, Dr. L. v. Die rassen-geschichtlichen Grundlagen des Ursprunges der uralaltaischen Völker. Der Erdball. Jahrg. III. 1929. (s. 444.)

vekben az embertani elemekre vonatkozó téves felfogásokat korrigálják és kiegészítik, vezérfonal gyanánt szolgálhat az embertan elemeinek a helyes tanítására. A vonatkozó tankönyvek revízióját is mielőbb el kellene végeztetni antropológiai szakemberekkel fenti szempontok szerint. A majdnem kivétel nélkül külföldi eredetű és hibás embertani faliképeket hazai készítésű, ugyancsak embertani szakférfiak által tervezett képekkel helyettesíteni. Esetleg kibocsátani a tanulók magánhasználatára is egy, a földrajzhoz hasonló méretű embertani atlaszt. Ha ezeket a rendszabályokat sürgősen nem foganatosítják, még egy pár korosztály kerül ki az életbe oly iskolából szerzett embertani tudáselemekkel, amelyeket jobb lett volna fel sem szívni, mert tévesek.

Sit, ut est, aut non sit. Legyen úgy, ahogyan van, vagy ne legyen, mondta a jezsuiták generálisa, amikor a rend megreformálását kívánták tőle. Ezt a mondást úgy lehetne travesztálni az embertan elemeinek más tárgyakon belül való tanítására, hogy: *si sit, ut est, ne sit!* Ha csak úgy lehet, ahogy van, inkább ne legyen. *De miért ne lehetne jól?*

Dr. Fenyvessy László.

FIGYELŐ.

A középiskolák cserkészete az értesítők tükrében.

Első olvasásra egyhangúaknak vélhetné az ember az iskolai cserkészcsapatok beszámolóit: a csapat ősszel megalakult, télen kiképző munka folyt, megrendeznek egy-két ünnepélyt és tavasszal kirándulásokon edzve magukat, hangulatos nagytáborral fejezik be az évet. Ha azonban az ember belemélyed a mondatokba és elképzeli, mi történt, amikor a beszámoló azt írja: megalakult a víziraj, akkor egyszerre nagy erőfeszítések, küzdelmek, eleven élet bontakozik ki és alig győzi az ember jegyezni a jó, új ötleteket, amelyek mind a fejlődés állomásai.

A vezető gondolat mindenütt természetszerűen az 1933. aug. 1—15-i *jamboree!* A csapatok nyelvtanfolyamokkal, őrsi versenyszerű kirándulásokkal, a takarékoskodás ezer fifikájával, víg műsoros teákkal, különféle szolgálatokkal, a külföldi és a hazai cserkészirodalom buzgó tanulmányozásával készülnek. Minden cserkész érzi, hogy jövőre meg fog mérteni magyar cserkészet a világ ítéletével. És ki más lenne a magyar cserkészet, mint ő maga? A munka elmélyül: a Magyar Cserkész, a Cserkészbolt pályázatain tömegek vesznek részt, az őrsvezetőképzés soha el nem ért számokat mutat, a szociális gondolat beleissza magát a csapat életébe. Szegényeket segítenek, más foglalkozású fiúkat hívnak meg, szegény családoknak karácsonyfát állítanak, a névtelen szeretetadományozást gyakorolják, egyesületeket szolgálnak, adományokat gyűjtenek és az öregrajok komoly vitákat rendeznek a magyar társadalom képének megértésére.

A zenei művelődésért sokat tesznek: fuvós zenekarok alakulnak, (9 új), az énekarok száma megnő, a dalolás vágyával kutatnak a régi jó magyar nóták terén. A pályázatokba, így a sokhelyt szokásos karácsonyi pályázatokba beveszik a zenei pontokat.

Sok beszámoló hangsúlyozza a *haza megismerésének* gondolatával tett útjaik eredményeit. A magyar fiú élénken érdeklődik a hazája iránt, ha a *maga szemével* tanulmányozhatja.

A középiskolai csapatok száma 137, az egésznek 21.6%-a. Vala-

mikor úgy volt, hogy a cserkészlet csak a középiskolákban élt. Ma már alaposan megváltozott a helyzet. A középiskolások a teljes létszámnak egynegyedénél alig tesz ki többet. Így ma már sokkal közelebb vagyunk az angol állapothoz, ahol minden foglalkozású ifjúság vesz részt a mozgalomban. Ha azonban a középiskolás ifjúságot kivonnók a mozgalmából, a veszteség csak számban nem volna döntő, színvonalban bizonyára a középiskolai csapatok jelentik a vezetést. A vezetők nélkül van:

gimnáziumban 6362 cserkész, reáliskolában 1302, kereskedelmi iskolában 715, tanítóképzőkben 806, összesen 9185 fő.

Ez az egész létszámnak 27.7%-a. A ténylegesen vezetői minőségben működő tanárok, hittanárok, rendi tanárok száma: 269. Ez a vezetők létszámának csak 20.7%-a.

A legnagyobb, a legfontosabb problémák közé tartozik és pedagógusok számára kétségtelenül nagyérdekű a *nyár pedagógiai felhasználása*. Érdekesnek reméljük ezeken a hasábokon rövid áttekintést adni a magyar cserkészletnek a nyáron végzett munkájáról.

A Cserkészszövetség nyilvántartott csapatainak létszáma 588, ebből táborozott 360 csapat, táboraik száma 402, speciális (jamboree, kiképző stb.) táborok száma 65. Vagyis táborozott az összes csapatok 62%-a.

A múlt év a hegyvidékek táboraié volt, idén feltűnő a *vizmenti* táborok nagy száma. Látszik, hogy a csapatok arra törekszenek, hogy egy-egy fiú a középiskolás ideje alatt az ország minden részét meglássa. Táborhelyek szerint van:

A Duna-Tisza-Dráva mentén 116, a Balatonnál 44, a Dunántúlon 93, Duna-Tisza közén 41, Mátra-Bükk vidéken 32, Alföldön 24 tábor, a többi megoszlott. A legtöbb táborhelyet Pestmegye adta (62), aztán következik Szabolcs (44), Zala (29), Nógrád (24), Tolna (23), Veszprém és Borsod (21—21) és Esztergom-Komárom (20). A táborozások júniustól augusztusig tartanak, átlagos tartamuk 2 hét és a táborozások összes napja 5577 nap volt.

Az egész mozgalomban nyilvántartott cserkészek összes száma 34.727 volt az 1932. január 1-i állapot szerint. Ebből táborozott összesen, 13.090 cserkész a csapatok táboraikban és 2311 a speciális táborokban, tehát 15.401 cserkész táborozása mutatható ki. Ez a létszám 44%-a. Ezekre a táborokra a cserkészek befizettek összesen 197.050 pengőt, a csapatok ráfizettek, pótoltak 60.015 pengőt, a táborok kimutatott összes költsége 257.065 pengő.

Az átlagos részvételi díj fiúnként 19.64 P, egy cserkész napi átlagos költsége 1.40, támogatásban részesült 5758 cserkész.

Legyen szabad ezekből a számokból a középfokú iskolákra vonatkozólag azt a tanulságot levonni, hogy még tág munkatér kínálkozik itt a tanári munkára, ha elő akarjuk készíteni, amit a külföld sokhelyt megvalósított: a nyár okos, kíváncsú pedagógiai kihasználását és a természeti élet nevelői értékeinek kiaknázását.

Temes Győző.

Nagyjelentőségű kísérlet a földrajzi nevek egységes írására.

A tihanyi alapítólevél Fehérvár nevét így írja: Feheruuaru. Ha a mai térképen a magyar helységneveket középkori írásmóddal írónk, alighanem olyan történelmi térképet kapnánk, amelyhez szótárt kellene használnunk. Mennyivel nehezebb idegen nyelvek helyneveit magyarul

kiírni! Évtizedek óta adnak hangot a kívánságnak, hogy világszerte egységes elvek szerint kellene a térképkészítőknek alkalmazniok a nomenklatúrát. Így elkerülhető lenne a bosszantó Mariatheresiopol és sok társa is. Nemzetközi földrajzi kongresszusokon állandó téma.

Most egy fiatal magyar tudós vállalkozott arra, hogy a magyar térképek számára megteremti az egységes írásmódot. Két és félfűzeses füzetben tárgyalja „*Görögország földrajzi neveit*“, a M. Kir. Állami Térképészet kiadásában, a „Térképészeti Közlöny“ 5. számú külömfűzetében. *Takács József* a szerzője. Azt javasolja, hogy amíg a helynevek írásának kérdését nemzetközileg nem szabályozzák, addig fogadjuk el általánosan a térképeken az akadémia helyesírási szabályait. Eszerint eredeti (hivatalos) helyesírásukkal írni a *latinbetűs* nyelvek neveit. Ezek: albán, angol, cseh-tót, dán, észt, finn, flamand, francia, holland, horvát, szerb, izlandi, japán, lengyel, lett, litván, magyar, német, norvég, olasz, portugál, román, spanyol, svéd, török. És írjuk hangzásuk szerint magyar betűkkel az *idegen* ábécésekét. Ezek: afgán, amhara, arab, bolgár, görög, héber, kínai, mongol, orosz, perzsa, szíami, tibeti és ukrán. Ez utóbbi országok fontosabb földrajzi neveinek szótárát összeállítani — ime a feladat, melyre Takács József vállalkozott. Már elkészítette a török neveket (Földr. Közlemények, 1929. 8—10. szám) és most teszi közzé a görögöket.

A füzethez *Cholnoky Jenő* írt előszót és *Horváth Endre*, az egyetem újjörög lektora, görögnyelvű bevezetést. A munka részletesen tárgyalja a görög nyelvet és ábécéjét, a földrajzi beosztást és térképen mutatja be az új írásmódot.

Ez a térkép nagyon sok változást tartalmaz és nagy kérdés, hogy az iskola hajlandó-e elfogadni. Tudni kell, hogy a régi klasszikus, attikai görög nyelv már nem él. Magam is tapasztaltam Görögországban, hogy olyan szakemberek, akik a klasszikus görög nyelvet teljesen bírták, képtelenek voltak magukat megértetni a mai görög emberrel. De a ma élő nyelv is kétféle: egyik a hivatalos vagy *tiszta nyelv*, a katharevusza, ez az ógörögnek *módosult* leszármazottja. A másik, a nép nyelve, a *dimo-tiki glóssa*, főleg a szépirodalom nyelve. A katharevusza nyelven szerepelnek a földrajzi nevek is a hivatalos helységnévtárban. Természetes, hogy szerzőnk is ezen a nyelven veszi fel a neveket. Ha összehasonlítjuk az eddig közzájón forgó neveket a Takács-féle térkép neveivel, igen nagy eltéréseket találunk. A történelem oktatásnak újra meg kellene ezeket a neveket taníttatnia. De a filológusoknak és minden tudományos használatnak is egységesen ezeket az új neveket kellene alkalmaznia. Csak abban az esetben maradhatna meg az eddig használt nomenklatúra, ha pusztán a klasszikus korra vonatkozólag akarunk *történelmi* térképet használni. Csakhogy ebben az esetben a tanuló kétféle nevet tanulna: a második osztályban, a leíró földrajzban azt tanulná, hogy: Athiné, Pelopónniszosz, Évvia, Pireeusz, Ímíttosz, Viotia, Szpárti, Ólimbosz, Lezvosz, Piniosz, Thive és a negyedik osztályban pedig ugyanezt úgy tanulná, hogy: Athén, Peloponnesos, Euboia, Pireus, Hymettos, Boiotia, Spárta, Olimpos, Lesbos, Peneios, Thebae stb.

Kétségtelen, hogy ha nem elvont ismereteket akarunk adni, hanem számolunk a mai gyakorlati élettel, akkor igen hasznos a ma élő neveket átvenni és egységesen használni. A földrajz nem is tehet egyebet. Az itt mutatkozó úrt úgy véljük áthidalhatónak, hogy a földrajzi atlaszokon a mai név alá mindig odaírnók a klasszikus nevet is, mégpedig a szokásos-álló betűkkel. (Antiqua írás.)

Takács munkáját a legkiválóbb szakemberek kritikáján bocsátotta át. Nagy érdeme lesz, ha megvalósítja tervét és elkészíti a különösen nehéz cirill írású és a keletázsiai, köztük talán a legnehezebb kínai, helynévszótárt. Ezek a részletmunkák ugyanis egybefoglalva minden iskolában, íróasztalon, szerkesztőségben stb. egyöntetű, könnyen használható névkatasztert jelentenének és jelentős lépéssel vinnék előre a nemzetközi megoldást is.

Temesy Győző.

A Modern Nyelveket Tanító Tanárok Magyarországi Szövetségének budapesti gyűlése.

Fenti egyesület 1932 december 12-én Budapesten, a Középiskolai Tanáregyesület székházában gyűlést tartott. *Petrich Béla* elnök üdvözlővén a megjelenteket, felhívta a modern filológusokat, hogy kegyelettel áldozzanak Vietor emlékének. A megemlékezést időszerűvé teszi azon körülmény, hogy most van ötven esztendeje, hogy Marburgban a modern nyelvészet harcos vezére kiadta a jelszót: „Der Sprachunterricht muss umkehren!” és ezzel megindítója lett annak a mozgalomnak, melyből a „Direkt Módszer” kifejlődött. Minden kegyeletes érzés mellett is meg kell állapítanunk, hogy a direkt módszer a középiskolai nyelvvoktatásban már a múlté, de az ő érdeme, hogy megszűnt az a módszer, mely kizárólag szövegolvasással, szabályok felállításával és e szabályokra vonatkozó példák keresésével akarta az idegen nyelvet tanítani. Ma már túl vagyunk a direkt módszer túlzásain is. Mindenki tudja, hogy biztos nyelvtani alap nélkül levegőben van a nyelvtudás. Ma már nem mellőzhetjük a modern nyelv tanulásánál sem a tudományos képzést, sem a pedagógiai célt. Hogy gyakorlati célt is kell megvalósítanunk, ez nem kétséges. De a lélekehez is kell szólnunk és a nyelvtan tanításával észfegyelmzőleg hatni. Tanítsuk meg a nyelvet, de képezzük az elmét és a szívet is. Nem teljesítjük kellő mértékben hivatásunkat, ha Corneille megbeszélésénél nem ragadjuk meg az alkalmat a növendék vallásos és hazafias érzésének és a kötelességérzetének a megerősítésére, ha Molière-nél és La Fontaine-nél nem mutatunk rá az emberi természet gyarlóságára, Racine-nál a szenvedélyek romboló erejére és La Rochefoucaultnál arra, hogy a pesszimizmus nem lehet élethivatásunk.

Hettesheimer Ernő a nyelvtanárok 1932. év júliusában Londonban tartott értekezletét ismertette. Az értekezlet adminisztratív jellegű intézkedéseken kívül főleg a szakosztályok jelentéseivel foglalkozott. Az egyes szakosztályok a gramofon, a rádió, a film, a nemzetközi színház kérdéseit vitatták meg, hogy miként állíthatók ezek a nyelvtanítás szolgálatába; külön szakosztály vitatta meg a pedagógiai és didaktikai kérdéseket, egy új szakosztály alakult a fonetika kérdéseinek tanulmányozására.

1. A gramofon-bizottság bejelentette, hogy a francia tanárok az eddig megjelent francianyelvű lemezeket a kiejtés szempontjából felülvizsgálják és a helyesnek talált lemezekről egy külön katalógust fognak kiadni. A hivatalos katalógus elkészültéig is jó szolgálatot tehet a francia lemezekre vonatkozóan: L. Royer lapja: „Le Phonographe a l'École” Saint-Amarin. Haut-Rhin. Előfizetési ára: évi 10 frank. Német lemezeknél tájékozódást nyújt: „Deutsche Arbeitsgemeinschaft zur Verwendung der Schallplatte”, Lektor Erich Drach, Berlin—Lankwitz, Waldmannstrasse 19. Rövid időn belül ugyanitt elkészül a francia és angol lemezek jegyzéke is.

2. A nemzetközi színházbizottság feladata idegennyelvű színházi előadások lehetővé tételével előmozdítani a nyelvtanulás ügyét. A bizottság előadói közli, hogy Bécsben lehetővé tették az English Players előadásait és a Comédiens de Paris bejárták Angliát. Angol iskolák növendékei német és német iskolák növendékei angol darabot adtak elő Németországban, illetve Angliában. Bővebb felvilágosítás nyerhető: „Pädagogische Ausland-

stelle. Berlin, W. Potsdamerstrasse 120. Der Pädagogische Austausch. Jahrgang 2. No. 1.

3. A rádióbizottság tapasztalatait a „British Broadcasting Corporation“ egy külön füzetben foglalta össze : „Some Problems of School Broadcasting.“

4. A filmbizottságnak bemutatottak Londonban filmeket, melyek a francia és angol nyelvek tanítására készültek. A növendék hallja ezek előadásánál az utazásnál előforduló összes kifejezéseket és a városok bemutatásánál azok történetére vonatkozó és jelenlegi nevezetességeire kiterjeszkedő magyarázatokat. A kérdést tanulmányozni óhajtók számára a következő bibliográfiai adatok állnak rendelkezésre : 1. Revue Internationale du Cinéma éducateur. Rome. Via Lazzaro Spallanzani. 1. 2. Ciné-document. Paris. Cinémathique de la Ville Paris. 3. Cinéopse. Revue mensuelle Paris. 4. Die Schulphtographie. Zimmerstrasse 98. Berlin. S. W. 8. 5. Rapport pour la troisième conférence Internationale de la cinémathographie éducative. Vienne.

5. A pedagógiai bizottság a következő kérdések tanulmányozására kér fel a nemzeti szövetségeket : 1. Megállapítandó, hogy az általunk tanított idegen nyelvben melyek az iskolai életben leggyakrabban előforduló kifejezések. 2. Hogyan tanítsuk a nyelvet olvasmányok segítségével olvasmányok számára. Ez utóbbi kérdés megvilágításához hivatkoznom kell a párizsi kongresszus azon egyhangúlag elfogadott elvére, mely szerint élő nyelvet az alsó fokon, bécsi pedagógusok szerint a középső fokon is főleg gyakorlati célból kell tanítani. Ha idegenkedünk a mai világban a gyakorlati cél szem előtt tartásától az idegen nyelvek tanításánál, a tanulók az iskola elkerülésével fogják gyakorlati ismeret szerzésére irányuló vágyukat kielégíteni és így a növendékeket olyan tényezőknek fogjuk kiszolgáltatni, kiknek nem pedagógia a főerdekük. Az első években tehát a főcélnek gyakorlati célnak kell lenni. Csak ha ebben a tekintetben már elfogadható eredményt értünk el, válhatnak tanításunknak főcéljává a különböző szorosabb értelemben vett pedagógiai célok : jellemképzés, esztétikai nevelés, művelődésrajz stb. E felsőbb fokon kell elkövetkeznie az olvasmány segítségével az olvasmány számára történő tanításnak, a nyelv rejtettebb szépségei, az olvasmány esztétikai, etikai és kultúrtörténeti értékei feltárásának. Hogy ez miként menjen végbe, erre kell feleletet adnunk a „L'enseignement par la lecture pour la lecture“ című tanulmányunk.

Előadó javaslatára a gyűlés egyhangúlag a következő határozatokat hozta :

1. Felkérjük az egyesület tagjait, közöljék az egyesület titkárával, mely német vagy francia szöveg gramofonra vételét kívánják. Az egyesület a többség által kért szövegek gramofonra vételét fogja majd a német és francia központtól kérni, melyek ilyen fajta kívánságok teljesítését kilátásba helyezték.

2. A titkár lépjen összeköttetésbe a Stúdió vezetésével annak megbeszélésére, miként lehetne a felsőbb osztályú növendékek számára esetleg gramofonlemezek segítségével az iskolában megtárgyalt német vagy francia olvasmány tanítási órákban időnként előadni.

3. Felkérjük az egyesület tagjait, legyenek szívesek közreműködni az eddig magyar nyelven megjelent pedagógiai fontosabb művek francia vagy németnyelvű ismertetésénél. Akik e munkában közre óhajtanak működni, közöljék címüket az egyesület titkárával. Az ismertetések a párizsi pedagógiai múzeum számára készülnek.

4. Felkérjük a tagokat, közöljék megfigyeléseiket és tapasztalataikat arra vonatkozóan, milyen terjedelmű szókinésre kell szert tenni a növendéknek német és francia nyelvből az alsó, a középső és a felső fokon.

5. Kérünk megfigyeléseket, hozzászólásokat a párizsi központ által kitűzött : „L'enseignement par la lecture pour la lecture“ című tanulmányhoz.

A jelentkezések és hozzászólások az előadó címére : Debrecen, Vilmos császár-körút 34., küldendők.

A Fédération Budapesten tartandó gyűlése kérdésében az egyesület a végleges határozat meghozatalára a „Budapesti Tanári Kör” kéri fel.

Sipos Lajos reálgimnáziumi tanár (Budapest) a tanárképzés mai mód-szerűségről, illetőleg a modern nyelvet tanító tanárok továbbképzésének a szükségességéről értekezett. Az előadó szerint szükségesnek mutatkozik a középiskolai nyelvtanítás sikere érdekében, hogy tegyék lehetővé minden katedrára kerülő fiatal tanárnak, hogy azt a nyelvet, melyet tanítania kell, melyet az egyetemen gyakran csak passzíve tudott elsajátítani, saját átélései alapján, a mindennapi élet gyakorlatában is elsajátíthassa, továbbá, hogy annak az országnak a művelődésrajzát, melynek nyelvét tanítani fogja, helyszínen, tanulmányutak során ismerhesse meg. Előadása további folyamán sorra vette a külföldi franciaszakos tanárok továbbképzésére alkalmas franciaországi intézményeket. Ismertette a vidéki egyetemek (Besancon, Dijon, Grenoble, Tours stb.) nyári kurzusait, melyek a már katedrán működő tanároknak tesznek jó szolgálatot ismereteik felújításában, az újabb eredmények elsajátításában, főképen pedig a mindennapi élőnyelv használatában, a gyakorlatszerzésben. Nagy hátrányuk azonban ezeknek a kurzusoknak, hogy a szorgalmi idő rövidsége s a hallgatók nagy száma miatt, valamint az előadásoknak nagyon is általános jellege miatt nem alkalmasak elmélyedő, komoly munkára. Az Alliance Française nyelviskolái az expanziós cél szolgálatában állanak. Nem válogatják meg hallgatóikat : előképzettség szempontjából a legkülönbözőbb műveltségi fokon lévő jelölteket is felvesznek és ellátnak az Alliance Française nyelvtanítói bizonyítványával. — Egyetemi színvonalat, rendszeresen felépített, egységes kiképzést az idegenbe készülő franciáknak, valamint a külföldi franciaszakos tanároknak egyben legelmélyedőbb továbbképzési lehetőséget a Sorbonne-on szervezett Külföldi Francia Tanárképző Intézet nyújt. Ennek az intézetnek az alapítását, munkásságát irányító szempontjait, tárgyait, módszereit, vizsgarendszerét, általában a francia tanárképzés rendszerét ismertette az előadó. Általános érdeklődéssel kísért fejtegetéseinek kétségkívül azok a legtanulságosabb fejezetei, melyekben a nyelvtanítás legújabb eszközeiről, a gramofonról és a filmről beszél. Ezek a nálunk csak szórványosan bevezetett hatások szemléltető eszközök, a Külföldi Francia Tanárképző Intézet tanrendjén ugyanis mint rendes tantárgyak szerepelnek : a fonetikai tanítás (kiejtés, hangsúlyozás, szaválás) és a szókincs tanítása, főként ezek segítségével történik. Az intézet munkatervének szakszerű ismertetését — az előadó maga is megszerezte az intézet oklevelét — azzal az óhajtással fejezte be, hogy gazdasági viszonyaink jobbrafordultával az ösztöndíjrendszert léptessék újra életbe és ezáltal tegyék lehetővé minél több franciaszakos tanárnak, hogy franciaországi tanulmányúttal magát továbbképezhesse, illetve, hogy a Külföldi Francia Tanárképző Intézet Tanfolyamát elvégezhesse.

Hettesheimer Ernő.

Az iskola igazságszolgáltatása és az élet.

A határtalanul megnehezedett létért való harcban fent és lent egyaránt az élet frontjának homlokterébe került a társadalmi igazságszolgáltatás szükségyszerűsége : mindenkinek megadni a magáét a maga érdeme szerint.

Minden vezető önmaga és mások (vezetettek) megelégedésére csak az *igazság, szeretet és bölcsesség erejével* irányíthat, szolgálhatja emberi számítás szerint elérhető lehető legtöbb ember boldogítását. Ez a szellem villant fel Categoricalus Imperativus-ként nevelő és tanító munkám folyamán tanítványseregem lelkéből igen tanulságosan.

Történt ugyanis, hogy közvetlenül a folyó tanévi első ellenőrző értekezlet előtt intézetünk (jászberényi m. kir. áll. József nádor reálgimnázium)

36-os létszámú II. A. osztályát felszólítottam arra, hogy a szigorúság és szerénység mértékének túlzása nélkül (a középut betartásával) *igazság-érzésre támaszkodva* ítélje meg önmaga tudását, állapítsa meg érdemjegyét. A felhívásra egyszerre szokatlanul megcsillantak a szemek. A lelki összehadottság, idegfeszültség ott ült az arcokon a szokatlanul nehéz feladat előtt.

A sokratesi önismeret próbaóráján a 36 bíró betűrendben ítéletet hozott saját munkájáról a következő meglepő eredménnyel: 31 tanuló ítélete egybevágott a szaktanárával, 5 pedig nem. Nem — mert ahogy észrevételemet nyomban bejegyeztem zsebkönyvembe —, az 5 tanítvány szigorúbb bírója volt önmagának, mint földrajztanára.

Saját cselekedeteink bírálata, értékelésének nehézségei körül az élénk, sokoldalú hozzászólás alapján kialakult az osztálynak helyes felfogása, amit egyik tanítványom a következő szavakkal fejezett ki: „Ha önmagunkkal szemben igazságosak vagyunk és önmagunkat meg tudjuk bírálni, akkor másokkal szemben is igazságosak tudunk lenni.”

A kiskorúsággal adott tudás korlátain, a tapasztalatlanság és önzés nehézségein a gyermekszívekből így tört át az Igazság fény sugarára s így hozta még közelebb lelkemhez az apró-cseprő tanítványcsaládot, mert igazságos, őszinte és tárgyilagos, akárcsak a görög lélek, a hellénizmus lényege.

Tanári pályám legszebb emlékei közé került ez az óra, mely nagyszerű megnyilvánulása volt tanítványainknak még az alsó tagozatban is élő, cselekvő igazság- és becsületérzésének.

Tanítványaink igazságérzését *okkal-móddal* megszólaltató óra igen jó szolgálatot tehet a tanári igazságszolgáltatás, lelkiismeret megnyugtatójának az iskola és a család, társadalom között tátongó űr áthidalása ügyének: a *nietzschei minden érték, eszme, elv átértékelése, sőt megsemmisítése felé hanyatló korunkban*, amikor az élet napsütéses csúcsai felé szárnyaló iskolát a hétköznapi zsarnokoskodó prózája le akarja rántani s sárba. Amikor a közléleki szellemi és erkölcsi lerongyolódása miatt az iskolának még több az ellensége és kevesebb a megértő melegszívű, emelkedett gondolkozású barátja.

Ebben a megmérgezett, telepuskaporozott szellemi légkörben a tanítvány az örök emberiben is adott gyengeség, tudatlanság, tájékozatlanság, szülői elfogultság, nem egyszer rosszakarat áldozata lehet. A szülőt pedig gyermekének a köteleességteljesítése elől való menekülése, restsége, kényelemszeretete és az önszeretettel való túlzott takarózása tévesztheti meg. Ez az összehangtalanság pedig anélkül, hogy az iskola és az élet közé segítene aranyhidat építeni, a nemzet szellemi és erkölcsi birtokállományából felbecsülhetetlen értékeket tékozolhat el.

A platoni „*justitia est regnorum fundamentum*” történeti érzékére nekünk, magyaroknak könnyű nevelni ifjúságunkat, mert ennek napja ragyogott a magyar glóbusz felett „Igazságos Máttyás király”-unk idejében, amikor nem halálsorompók között szorongott a magyar élet, mint manapság, hanem mint annyiszor, úgy most is újra kormányzó tényezője lett a keresztény világnak is.

Az isteni és emberi törvények magasrendű tér és idő felett álló cselekvő tiszteletére s az ezen nyugvó igazságszemléletre nevelt ifjúság lehet csak az iskolának igazszívű, jótékony szószólója a szülői ház és a társadalom felé.

Csak az Igazság feltétlen uralma alatt álló, ennek életeszmeje felé törekvő ifjúságra illik rá Ovidius aranykorszakbeli emberének jellemzése: „Magától, törvény nélkül (kényszerszülte engedelmességtől függetlenül) igaz, derék, jó ember”, ki Istenért, hazáért élni, — s ha kell — meghalni is tud.

Kemenes Antal dr.

EGYESÜLETI ÉLET.

Budapesti Tanári Kör.

A Kör 1933 január 30-i gyűlésén *Bernolák Kálmán* elnök üdvözölte a tagokat. A megjelent előkelőségek közt volt *Tanagl Károly* egyetemi tanár is. Azután javasolta, hogy a tantervváltoztató bizottságok szakcsoportjainak elnökei a következők legyenek: *Párkányi Norbert* a magyar, *Esztergomy Ferenc* a latin, *Petrich Béla* a modern nyelvi, *Pálffy János* a történelmi, *Vargha György* a földrajzi, *Méhes Gyula* a természetrajzi, *Fornwald József* a természettani, *Schmiedt Alajos* a mennyiségtani, *Wagner József* a görög és *Holló Károly* a rajzszakcsoporté. Elfogadták. Az elnökség a szakcsoportok elnökeit írásban kéri fel a csoportok megalkotására és február 15-én érintkezésbe lép velük a további teendők megbeszélésére.

Nagy L. József kegyesr. tanár olvasott fel: *Tapasztalatok az osztrák középiskolákban* címmel.

Félévig tartó, 18 középiskolára kiterjedő iskolalátogatásaim alkalmával szerzett tapasztalataimat következőkben foglalhatom össze.

Az *iskolaépületek* szempontjából a helyzet nagyjában olyan, mint nálunk; ott is vannak iskolák magán- és bérelt házakban elhelyezve amelyek a higiénikus követelményeknek nem felelnek meg, de vannak igen szép iskolák is, mint pl. a Wenzgasse-i C-típusú leányreál-gimnázium. Találtam olyan iskolát, amelynek 22 osztálya közül 3-nak nem volt saját terme, hanem vándorolt az éppen szabadon levő termek között. A tanulók rendszeren 3 oszlopban elhelyezett padokban ültek kettesével, de az állami nevelő intézetekben (Bundeserziehungsanstalt) közönséges 4 lábú asztaloknál ültek székeken. A tanári asztal több helyen nem a tábla előtt középen, hanem a sarokban van elhelyezve.

A *tanulói osztálylétszám* 16 és 52 között váltakozott; ez utóbbi csak egy állami nevelő intézet I. osztályában fordult elő. Általában 20—30 között volt. Koedukációs rendszer van bevezetve; rendszeren egyik oszlopban ülnek a lányok, a többiben a fiúk, de néhol teljesen összekeverten. Vannak teljesen leányközépiskolák is. Az alsóbb osztályokban általában jobban tanulnak a lányok, de a felsőbbekben már terhére vannak az osztálynak. Súlyosabb elbírálás alá eső eset a koedukáció következtében csak ritkán fordult elő; a magam részéről soha semmi komolyabb gyanús dolgot nem vettem észre. Sehol semmi illetlen felíratot vagy rajzot nem találtam, annak dacára, hogy a tanulók egy része felekezet nélküli és így vallási oktatásban nem részesül.

A tanítás teljesen az osztályfoglalkoztató módszer szerint történik; hosszabb ideig tartó, összefüggő feleltetés is csak a konferenciák előtt van. A tanév végén vannak az ú. n. *Versetzungsprüfung*-ok, amelyen az igazgató vagy annak helyettese elnököl és egy-egy tárgyból egész napot is vesz igénybe; ezeken a gyenge és kétes előmenetelű tanulókat feleltetik. Az elbírálás szigorúbb, mint nálunk. Pl. a mennyiségtanból a felsőbb osztályban is egy-egy gyakorlatra 4 példát adnak fel, amelyek közül 2 rendszeren valami szóba fűzött, nehezebb példa. Az értelmi hibák sokkal súlyosabbnak számítanak, mint a számításiak. *Tankönyv* van ugyan előírva, de nem ragaszkodnak hozzá; a jegyzetkészítés dívik, mert így vélik elérni azt, hogy a tanulók értelmét és fogalmazóképeségét fejlesszék; a feleléseken nem is venni észre a könyvszerű tanulást. A múlt évben bevezették a *Radiofunkstunde*-kat is, amelyeken zenei és

nyelvi vagy utazási előadások vannak, vagy nevesebb író olvas fel. Erre a célra néhol a díszterembe vonulnak a tanulók, a terem befogadóképessége szerint több-kevesebb osztályból, ahol több hangosan beszélőt tudtak beszerezni, benn maradnak a saját osztályaikban... A fizikából és kémiából be voltak vezetve a *tanulói gyakorlatok* és a *munkáltató tanítás* is, de a múlt évben már felfüggesztették takarékosági szempontból; a fizikából az alsóbb osztályban némelyik iskola még tavaly is megtartotta, mert a szükséges eszközök megvoltak.

Konferencia évente 4 van: 2 intő és 2 osztályozó. Minden konferencián leosztályozzák a tanulókat, hogy az előmenetelről tiszta képet nyerjenek. A jegyeket a tanárok már előtte beírják tintával az osztályozó könyvbe, amelyen a konferencián már nem igen változtatnak; annál behatóbban tárgyalják le a magaviseleti kalkulusokat. A konferencia néha egész délután eltart.

A *notesz használata*, legalább is az osztályban, hivatalosan nincs megengedve, de azért mindenütt láttam jegyet írni, főleg a konferenciák előtti nagy feleltetéseknel, de sok helyen egyébkor is.

Az év folyamán többször van *Wandertag* vagy *Freilufttag*, a tél folyamán pedig rendeznek néha egész hétre is kiterjedő sí-kirándulásokat is.

A fegyelmi eszközök között szerepel még most is — ha nem is hivatalosan — a *carcer*, amelyet fegyelmi kihágásért és lustaságért egyaránt kapnak a tanulók. A *carcer*-rel sújtott tanulók délután egy vagy több óráig valamely tanteremben készülnek a másnapi órákra, miközben egy tanár felügyel rájuk.

A viszony a tanárok és tanulók között általában véve nem mondható merevnek. A *szülőkkel* való érintkezés céljából minden tanárnak van hetenként fogadó órája, amelyet azonban év közben nem igen vesznek igénybe. Van azonkívül évenként két *Sprechtag*, amikor egész délelőtt folyamán minden tanár fogadja a szülőket; ilyenkor szünet van. Minden iskolával kapcsolatban alakítottak ú. n. *Elternverein*-t, amelynek az elnöke rendszeren egy apa. Ez nemcsak a szegénysorsú tanulókat segívezi adományaival, hanem néha az intézet felszereléséhez is hozzájárul.

Az *érettségi vizsgálat* írásbeliből és szóbeliből áll; a gimnáziumokban és a reálgimnáziumokban írásbeli van 3 nyelvből és mennyiségtanból, a reáliskolákban pedig 2 nyelvből, mennyiségtanból és ábrázoló geometriából. A dolgozási idő 4 óra. A dolgozatokat két tanár nézi át; a bírálót minden dolgozathoz külön papíron mellékelik. Az elbírálás szigorú. Pl. előfordult az az eset, hogy olyan mennyiségstani dolgozatot, amelyben 2 feladat megoldása helyes volt, 1-é rossz, a 4-ik pedig teljesen hiányzott, elégtelennek nyilvánítottak.

A szóbeli vizsga 3 tárgyra terjed ki; a humanista jellegű iskoláknál 2 humanista tárgyra és egy reáltárgyra, a reáliskoláknál 2 reál és 1 humanista tárgyra (ez lehet hittan is). Az egyik szabadon választott szóbeli tárgyból a jelölt csinálhat házi írásbeli dolgozatot, amely egyúttal a szóbelin az egyik kérdés tárgya is. A szóbelin 3 kérdés közül 2-t a jelölt szabadon választ ki; a 3-ik kérdésből nem is kérdezik. A szigorítottat vitt jelölt 3 kérdést kap. A latin és görög nyelvből a fordításon van a főszó, de kapnak régiségtani és nyelvtani kérdést is. A mennyiségstánból olyan értelemben vett levezetés, mint nálunk, nincs, de a feladott példák olyanok, hogy a megoldásukhoz a tanulónak mindig magának

kell levezetést csinálnia ; nálunk ritka esetben tudnának velük a tanulók megbirkózni.

Általában igen nagy szeretettel vannak a magyarok iránt és szívesen vennék fel az egyesületeik a magyar egyesületekkel az érintkezést, ha mitőlünk erre a kezdő lépéseket megtennék.

A nagy tetszéssel fogadott előadás után *Szöts Gyula* indítványai következtek : 1. *Kemenes Illést*, Körünk egykor igen buzgó tagját üdvözzöljük abból az alkalomból, hogy a Kormányzó úr az Orsz. Köznevelési Tanács alelnökévé nevezte ki és ugyanakkor tankerületi főigazgatói címmel tüntette ki. 2. *Kardeván Károlynak* fejezzük ki elismerésünket, mert a magyar középiskolát ért rosszindulatú támadást alapos cikkében elintézte. 3. Társadalmi életünk élénkítésére és egészségünk előmozdítására a Kör alakítson turisztikai szakosztályt, mely kirándulásokat hirdessen. — Mindhárom javaslatot elfogadják és a turisztikai szakosztály elnökévé *Korpás Ferenc* igazgatót választják.

Az elnök megköszönte az előadó és a felszólalók értékes működését.

Szabó István Andor titkár.

Debreceni Tanári Kör.

A Debreceni Tanári Kör f. évi február hó 10-én *vitéz dr. Bessenyei Lajos* elnöklete alatt felolvasó gyűlést tartott, melyen a tagokon kívül nagyszámmal jelentek meg kiváló tanügyi férfiak és pedagógiai kérdések iránt érdeklődő közönség.

Vitéz dr. Bessenyei Lajos elnöki megnyitójában Gömbös Gyula miniszterelnök Debrecenben tartott zászlóbontó beszédének utolsó mondatából indult ki, melyben a miniszterelnök hangsúlyozza, hogy a mai iskolában nem magoló diákokra, hanem öntudatos, becsületes, cselekvőképes, a nemzetért dolgozni tudó és akaró ifjúságra van szükségünk. Ennek a gondolatnak elemzése közben részletes és elmélyült okfejtéssel mutat rá arra a sajnálatos jelenségre, hogy iskoláinkban az értelmi nevelés mellett az erkölcsi és testi nevelés az utóbbi évek reformjai után is mostoha gyermekek maradtak, pedig a nemzeti megújulás alapja csak az erkölcsi megújulás lehet.

A *titkár* bemutatta az Országos Középiskolai Tanáregyesület elnökségének 1932 november 4-én kelt levelét, melyben a Debreceni Tanári Kör vezetőségének és tagjainak meleg köszönetet mond az ezévi közgyűlésnek Debrecenben való megrendezéséért, az igaz magyaros vendéglátásért és a közgyűlés teljes sikerének érdekében kifejtett buzgó fáradozásáért.

Ezután *dr. Kún Sándor* ref. gimnáziumi tanár ismertette a gyermektanulmányi alapon álló budai *Új Iskola* pedagógiáját részint az intézetben végzett hospitálásai, részint az iskola igazgatónőjétől rendelkezésre bocsátott gazdag elméleti anyag alapján. A budai Új Iskolát *dr. Domokos Lászlóné* 1914-ben alapította meg a Magyar Gyermektanulmányi Társaság támogatásával és *Nagy László* gyermektanulmányozó pszichológus közreműködésével. Jelenleg nyolc osztály működik az intézetben, négy elemi osztály kcedukációs alapon és négy leányliceumi osztály. Az Új Iskola a maga oktató és nevelő eljárásának tudományos megalapozásánál : 1. az érdeklődés lélektana, 2. a gyermekfejlődéstan, 3. az individuális lélektan, 4. az intuiciós lélektan és 5. a szellemtudományi lélektan eredményeit és megállapításait használta

fel. Rendkívül nagy súlyt fektet a produktív munkára serkentő érdeklődés felkeltésére, melyet nemcsak tárgyi oldaláról, hanem életkorok szerint való változása szempontjából is tekintetbe vesz és értékel. Előadó ismerteti azt a módot, ahogyan az Új Iskola Nagy László gyermekfejlődéstani kutatásai és megállapításai szerint a tananyagot az egyes életkorok sajátos fejlődési szükségletének megfelelően besztja és feldolgozza, mindenkor azt a szellemi funkciót foglalkoztatva erősebb mértékben, mely az illető életkorban dominál.

Az individuális lélektan útmutatása szerint az Új Iskola minden egyes tanulójának egyéniségét vizsgálat tárgyává teszi, különböző próbákkal és kísérletekkel igyekszik belátni annak belső struktúrájába és lehető legnagyobb eredmény elérése végett tanítói eljárást és követelményeit a felismert individuális diszpozíciók minőségének megfelelően szabja meg.

Bergson intuitív lélektana alapján az Új Iskola az intellektuális képzés mellett igen nagy fontosságot tulajdonít az intuitív megismerési módoknak, mely a gyermek belső erőit és produktív fantáziáját mozgatja meg. Dr. Domokos Lászlóné a történelem és irodalom tanításában egy új intuitív beleélő módszert dolgozott ki, mellyel egyének és korok szellemének belülről való megértését akarja elérni. Az előadó a legenda műfaji tárgyalásának konkrét példáján bemutatta, hogy miként történik az Új Iskolában egy tanítási egységnek, az ú. n. intuitív beleélő módszerrel való feldolgozása.

A pubertáskor pedagógiáját az Új Iskola Spranger szellemtudományi vagy struktúra-lélektanának tanulságaira építette fel. Dr. Blaskovich Edit tanulmánya alapján előadó kifejtette, hogy miképpen aknázza ki az Új iskola a pubertáskori gyermek lelkének színes mozgalmasságát, gazdag lehetőségeit, hogyan rakja le a fejlődő egyéniség világnézetének alapjait s milyen gyakorlati eljárásokkal segíti az etikai célok megvalósítását.

Rámutatott azokra a megfontolásokra, melyek alapján az Új Iskola a maga cselekedtető eljárását kifejlesztette, vázolta az intézet által alkalmazott cselekvésmódokat, továbbá ismertette a munkára nevelésnek nagyszerűen bevált eszközeit: a terjedelmes, képes munkafüzetkészítést, gyermekmunkakiállítást, a versenypályázatokat és ünneprendezést.

Végezetül az Új Iskola pedagógiai eljárásából következő ama fontos tanulságra hívta fel a figyelmet, hogy a mai időkben a régi szaktanár helyébe a lélekkutató tanárnak kell lépnie, aki a reá bízott gyermekek mindegyikével annak egyénisége szerint foglalkozik s a ki tanításában arra törekszik, hogy növendéke lelkét az iskolai munka megragadjja, érdeklődését feszültségbe hozza olyan mértékben, hogy önálló, szabad kutatásra, gyűjtésre, feldolgozásra legyen neki kedve és spontán akarata.

Ady Lajos, dr. Mitrovics Gyula, dr. Karl János, dr. Medveczky Károly és vitéz dr. Bessenyei Lajos hozzászólása után a Kör az előadónak fáradságos munkával megszerkesztett ismertetéséért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Dr. Kún Sándor, titkár.

HÍREK.

Kemenes Illés — a Közoktatási Tanács alelnöke. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Kornis Gyula dr.* államtitkári címmel felruházott budapesti királyi Pázmány Péter Tudományegyetemi nyilvános rendes tanárt az Országos Közoktatási Tanácsban viselt alelnöki tisztétől saját kérelmére felmentette és ez alkalomból fáradhatatlan buzgalommal és odaadással teljesített kiváló szolgálataiért meleg köszönetét nyilvánította, továbbá *Kemenes Illés dr.* esztergomi szent-benedekrendi katolikus Szent István-gimnáziumi igazgatót az Országos Közoktatási Tanács alelnökévé, a Tanács ötévi időszakának hátralévő tartamára kinevezte s *Kemenes Illés dr.*-nak egyúttal a tankerületi királyi főigazgatói címet adományozta. — A Közoktatási Tanács hatvanéves fennállása óta ez az első eset, hogy az alelnöki széket középiskolai tanférfiú tölti be. *Kemenes Illés dr.* kinevezése tehát a középiskolai tanárságnak is különös megtiszteltetése. Nagynevű elődök után veszi kezébe *Kemenes Illés dr.* a Közoktatási Tanács vezetését s bizton reméljük, hogy egyéni rátermettségével áldásos működést fog kifejteni reformokat váró nevelésügyünk irányításában.

A Katolikus Középiskolai Tanáregyesület ünnepi közgyűlése. A Katolikus Középiskolai Tanáregyesület 1933 február hó 1-én tartotta 25. közgyűlését. Az ünnepi közgyűlést *dr. Acsay István* elnök nyitotta meg s nagy vonásokban ismertette az egyesület huszonöt évét, annak munkásságát s munkásságának eredményeit. Utána *dr. Pétergál Henrik* főtitkár olvasta fel jelentését; ő is visszapillantott a lefolyt huszonöt évre és színes képet adott az egyesület első negyelszázadáról: ismertette alapításának körülményeit, egész múltját s a hozzávaló történeti háttérrel a kor képét is megrajzolta. Utána *dr. Bátori József* kegyesrendi tanár a „Középiskola — nevelőiskola“ címen ezt a ma mind időszerűbb kérdést vette tárgyalás alá, összehasonlította a régi és a mai iskolát s rámutatott a mai iskolának nagy nevelői jelentőségére és feladatára. A szokásos tisztviselői jelentések után ejtették meg a tisztújítást s elnökké *dr. Kisparti János* tanker. kir. főigazgatót, a budapesti kegyesrendi gimnázium igazgatóját választották meg; másodelnökké pedig *Bozzay Zoltán* tanker. kir. főigazgatót, a budapesti Bolyai reáliskola igazgatóját. A közgyűlésen a vallás- és közoktatásügyi minisztérium képviselőiben *dr. Vajdinger Gyula* miniszteri tanácsos, *dr. Bernáth Géza* és *dr. Körösy László* min. osztálytanácsosok jelentek meg, míg Egyesületünket *Bernolák Kálmán* alelnök és *dr. Nagy Pál* szerkesztő képviselték.

Nyilvánossági jog. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter a pestszenterzsébeti Kalmár Ilona magánleánygimnázium I., II., III., V. és VI. osztályainak a nyilvánossági jogot a folyó 1932/33. tanévre, — a salgótarjáni Chorin Ferenc magánreálgimnázium I—VIII. osztályainak a nyilvánossági jogot és az érettségi vizsgálat tartásának jogát a folyó 1932/33. tanévre megadta.

„Összeesküvés az iskola ellen.“ Ezen a címen a Budapesti Hírlap január 22. számában érdekesen és élesen jellemző cikket közölt „Levelek“ rovatában. Innen vesszük az alábbi idézetet:

... Sok szülő „mindent megtesz a gyermeke érdekében“, csak azt az egyet nem, hogy rászorítsa a munkára és kötelességteljesítésre. Fegyelmi

ügyekben a szülő a saját testével fogja fel a nevelői célokkal kiosztott platonikus intéseket és rovásokat és feldúlt idegrendszerének galvanométerével azt ezerszeresre nagyítja. Lehet-e ott objektív osztályozásról beszélni, ahol minden szekundát a könyörgések, vádaskodások, gyanúsítások, sőt hisztérikus vonaglások zuhataga előz meg? Lehet-e eredménye annak a nevelői munkának, amelyről semmi jót fel nem tételeznek, ellenben a tanulóknak magát mentető, vagy beteg fantáziájú bemondását szent igazságként kezelik? Hogy milyen beteg a közszellem az iskolát illetően, azt nemcsak a napisajtóban minduntalan megtárgyalt tanügyi botrányok mutatják, hanem, hogy van már olyan hetilap is, mely egyenesen ezekre a botrányokra specializálta magát. Iskolai kötelességteljesítése miatt a bíróság elé hurcolt oktató szinte megszokott jelenség már nálunk, sőt azt is meg kellett értnünk, hogy egyik kartársunkat iskolai ügyből kifolyólag esendörkékre adták.

Megdöbbenve kérdezzük: hova vezet ez? Mintha az egész világ összeküdnék a hanyag és neveletlen fickók érdekében az iskola ellen és meg akarná akadályozni, hogy a tehetséges és fegyelmezett ifjúságot a selejtes elemektől elkülönítsük. Valóban igaza lenne a „Forgószél” szerzőjének, akinek darabjában a Hólyag viszi a legtöbbre, míg a háborút becsülettel végigküzdött, színarany jellemű, tiszta jeles tanuló számára csak a revolver és a kötél ad megoldást? Vajjon igazán az-e a kötelessége az iskolának, hogy egyenlő esélyt adjon a tehetségnek a butasággal, a fegyelmezettségnek a lazasággal, a szorgalomnak a renyhességgel, hogy aztán utóbbiak dudva módján a társadalmat elárasszák és a nemes emberpalánták elől a nap-sugarat elfogják? Vagy talán inkább meg kellene az iskolának az eszközöket adni, hogy okos neveléssel és kiválogatással az ifjúság színe-javát bocsásuk az élre s a jellemben, tudásban, munkában kiválókat megkülönböztessük?

Ehhez, szerintem, főleg három dologra volna szükség. Először is az iskola tekintélyének és becsületének magas polcra helyezése. Főleg meg kellene akadályozni a bukott, megszökött és öngyilkos tanulóknak a gloriifikálását és az iskolai botrányok szellőztetését. Másodszor ki kellene mondani, hogy oktatókat csak saját fegyelmi hatóságuk vonhat felelősségre s bírói eljárásnak csak a fegyelmi eljárás lefolytatása után s csak annak alapján van helye. Harmadszor — de nem utoljára — az oktatókat olyan anyagi helyzetbe kell juttatni, hogy anyagi és szellemi függetlenségük érintetlen maradjon s hogy a legteltesebb lelki nyugalommal teljesen átadhassák magukat eszményi hivatásuknak. Ezek az intézkedések bizonyosan sokat javítanak az iskola helyzetén“.

HALOTTAINK.

† Ficsór József, a szolnoki m. kir. áll. Versegly Ferenc-reálgimnázium nyugalmazott igazgatója, életének 75., nyugalomba vonulásának 12. évében, 1933 január hó 24-én meghalt.

† Bexheft Ármin dr., a budapesti ev. gimnázium és leánykollégium iskolaorvosa és egészségtanára, január hó 30-án tragikus szerencsétlenség következtében meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Katolikus lexikon. Többek közreműködésével szerkesztette Bangha Béla S. J. 4. kötet. (Első kötet XVI., 528 l., második kötet VIII. 532 l., harmadik kötet VIII. 532 l., negyedik kötet sajtó alatt.) A Magyar Kultúra kiadása. Budapest 1931—32.

A neveléstudomány nem lehet olyan Mommsen értelmében vett „Voraussetzungslose Wissenschaft“, mint azt egyes nevelők (pl. a „gyermekbarátok“) beállítani szeretnék. A mi tudományunk — s bizonyára minden tudomány — légüres térben mozogna, magasbatörő kísérletei állandóan csődöt mondanának, ha világnézeti alapunk nem lenne. A tudomány számára a világnézet annyit jelent, mint a sas szárnyainak a levegő. Fontos azonban, hogy ez a levegő tiszta, üde legyen, mert ha fojtó és bűzös, akkor a levegő királya is elkábul és a földre zuhan.

A nevelőnek tehát éles és határozott világnézete van, mely súlyos kérdésekbe döntő módon avatkozik bele. Így bizonyára csodálatos fényt vet tudományunkra a *philosophia perennis*, mely platon és arisztotelés örökségét Szent Tamás szilárd továbbépítésében nemcsak hogy erősen tartja, hanem — különösen napjainkban — állandó kapcsolatot tud teremteni a folyton változó és fejlődő modern tudománnyal is. Ez a filozófia ma általános érdeklődés tárgya! Jól bizonyítja ezt többek közt az a körülmény, hogy a „Kröners Taschenausgabe“ sorozat, mely eddig csak Büchner, Haeckel, Nietzsche és ezekhez hasonló bölcselek népszerűsítésére vállalkozott elsősorban, ma már kiadványai közé vette (két kötetben!) Szent Tamás Summáját is.

Nem lehet tehát érdektelen a nevelő számára sem a *Katolikus Lexikon* megjelenése, melynek a nevelés elméletével, történetével s gyakorlati kérdéseivel foglalkozó cikkei a *Lubrich Ágost* óta hazánkban csak itt-ott művelt katolikus pedagógia alapelveit fejtegetik tudományos irodalmunkban nem éppen gyakori világossággal és alaposítással. (A neveléstudományi szakcsoport szerkesztője *Kornis Gyula*!) Bár elsősorban a katolikus nevelőt érdeklik ezek a cikkek, más nevelő sem mehet el mellettük érdeklődés nélkül. Hiszen a katolikus szellemű nevelés, ha a thomizmus említett új megerősödését nem is vesszük figyelembe, hazánk nevelésügyében oly régi, fontos és tekintélyes szerepet tölt be, hogy legalább leglényegesebb kérdéseivel minden nevelőnek tisztában kell lennie.

A neveléstudományi cikkeken kívül különösen hasznavehető a gyakorlati pedagógus számára a lexikon irodalomtörténeti, történelmi, bölcséleti és földrajzi dolgozatai is. Aki pl. a lexikon Galilei-cikkét elolvasta, esetleg szükségét fogja érezni e tudóssal kapcsolatban létrejött sok nézete alapos fölülvizsgálásának s meglepetve tapasztalja, hogy az egyoldalúan beállított történettudomány mily erősen tudott nyilvánvaló tévedéseket is meggyökereztetni. S ha igaz — már pedig igaz! — az a tétel, hogy a nevelő minden elfogultság nélkül, embertől telhető legnagyobb tárgyvilágossággal köteles növényékeit a gyakran véletlen, gyakran szándékos tudományos tévedések szakadécai közt vezetni, akkor, az „audiatur et altera pars“ elve alapján, bármily világnézetű legyen is, jól teszi, ha a *Katolikus Lexikon* segítségét minél gyakrabban veszi igénybe.

Ezért e nagy tudással szerkesztett, tetemes anyagi kockázattal kiadott, finom kiállítású mű minden lelkiismeretes nevelőnek hasznos útmutatója lehet.

Dr. Grünfeld Ferenc.

Csengery János : Vergilius Aeneise. Szeged, 1931.

Ez a fordítás annak az ünnepi alkalomnak köszöni megjelenését, hogy az egész művelt világ hódolattal fordult a nagy római költő felé születésének kétezredik évfordulóján. Az ünneplés sokféle formát

keresett és talált az ünnepi érzések kifejezésére, de egyik sem olyan becses, mert maradandó, sőt mindjárt itt is megmondhatjuk, irodalmi érték, mint Csengery Jánosnak szóban forgó fordítása.

Csengery János hosszú tanári pályáján sok ízben és sokféleképpen bebizonyította, hogy a klasszikusoknak hivatott tolmácsa. Hivatottá teszük szerencsésen párosult képességei: igazi tudós költő, a klasszikusoknak és az antik világnak alapos ismerője, a magyar nyelv gazdag skálájának birtokosa, a vers és ritmus művésze.

Csengery János sok gyönyörű fordítással ajándékozta meg a magyar irodalmat, de úgy érezzük, hogy az Aeneist különösebb ihlettel fordította, vagy az ő finom kifejezését használjuk, tolmácsolta magyarul. Valóban ez nem pusztá fordítás, hanem a nagy római poéta örökszép alkotásának magyar megszólaltatása. Az eredetivel egyenértékű tolmácsolás, amelyben a római lélek, az antik szellem, a költői műalkotás esorbítatlan egészben tükröződik. Élet van minden sorában s magyaros csendülés, hogy a neveket is magyarnak szeretnők. Fordítások közül Magyarországon Baksay Sándor Iliásával vetekedik, csak azzal az előnyére váló különbséggel, hogy Csengery János megtartotta az eredeti versformát, a nagy magyar íróktól szentesített hexamétert.

A sok sikertelen próbálgatás után tehát megvan a magyar Aeneisünk is.

Ez a fordítás nemcsak a magyarok ünnepi emléke a költőfejedelem kétezredik születésnapjára, hanem szeretnők, hogy érv is legyen a mostani klasszikusokat ellenző világban. Olvasása bizonyítja, hogy az örökszép sohasem szívódhatik fel, úgy hogy annak átélése kíváncsatos ne volna s önmagunkat szegényítjük, ha a klasszikusok ismeretét elvetjük magunktól.

Az ősz tudósoknak pedig kívánjuk, hogy istenadta tehetségével és töretlen munkakedvével még sok remekbe készült fordítással gazdagítsa a magyar irodalmat. N.

Dr. Marcell Mihály: A bontakozó élet III. A gyermek és serdülőkor lelkiképe. Budapest, Élet kiadás. 1932.

A lélek világában nehéz egyetemes törvényszerűséget megállapítani, de a hivatásos nevelő nap-nap után érzi, mily fontos az elvszerű és céltudatos eljáráshoz a gyermek bizonyos szempontból egyetemleges törvény szerint kifejlődő lelki jelenségeinek megismerése. Erre a nagy és kényes feladatra vállalkozik a szerző, amikor a Bontakozó élet most megjelent harmadik kötetében tudományos eredmények, főképen pedig saját tapasztalatai alapján megrajzolja a gyermek és serdülőkor lelki képét.

Az emberi élet első nagy korszakát tárgyalja, mely a fiúknál általában a 18., lányoknál a 16. évvel zárul. Ezt a korszakot a fejlődés szempontjából négy részre osztja; a kisgyermek játékos korára: 6 éves korig, a kisgyermek elemi iskolás korára: 10 éves korig, az átmeneti korra (praepubertas): 14 éves korig és a serdülőkorra (pubertas): lányoknál 13—17, fiúknál 14—19 éves korig. Bemutatja az egyes korszakokban a gyermek testi fejlődését és lelki életét, mert a kettő egymással szoros vonatkozásban van s bár a lélek felsőbbrendűsége konkrétum, nem állandó és teljes képességében tevékeny, hanem a testi élet fejlettségével kapcsolatban fokozatosan ébredező és érvényesülő energiaközpont.

A harmadik (átmeneti) korszaktól kezdve, amikor a különbözőség már határozottan megnyilatkozik, külön tárgyalja a fiúk és leányok életét. Mivel azonban e korban a gyermek nevelése is más-másformákat ölt, külön-külön ismerteti diák-, tanonc- és falusi fiú és leány lelki világát. Legbővebben foglalkozik természetesen a nevelőnek legtöbb nehézséget adó pubertás korával, hangsúlyozván, hogy téved az a nevelő, aki a pubertás érési folyamatát csak a nemi funkciók szempontjából szemléli, mert a lelki és szellemi érési folyamat éppen olyan autonóm, mint a testi kialakulás.

Fejtegetéseit mindig a szakirodalomra vonatkozó utalásokkal kíséri. Nemcsak az érveit támogató munkákat sorolja fel, hanem az azokkal szembeállítokat is. Ezzel igen nagy szolgálatot tesz azoknak, akik egy részletkérdésben bővebb tájékozódást akarnak szerezni.

Kevésbé szerencsésnek tartjuk a szépirodalomra való hivatkozásokat. Kétségtelen, hogy mint minden korét, saját korunk íróit is gyakran foglalkoztatják nevelési problémák. Ennek feltüntetése nagyon érdekes monográfiákban, amelyek egy-egy kornak, úgy pedagógiai irányirodalmát akarják bemutatni; rendszeres, tudományos neveléstani munkába azonban nem illeszkedik be jól.

Hivatásos nevelő nemcsak érdeklődéssel, de örömmel fogja olvasni ezt a könyvet, hiszen lépten-nyomon saját tapasztalatai, élményei, megfigyelései jutnak majd eszébe. Meggyőző erővel jelenik meg itt annak igazsága, hogy a léleknek a felsőbbrendű, természetfölötti élet utáni természetes és soha teljesen el nem fojtható vágya már kezdettől fogva jelentkezik az emberben s annál erősebb, minél inkább közeledik a személyiség kiérése felé.

Dr. Gruber Miklós.

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét lapunk mai számában megjelenő *Kovacsevics Milenko, Budapest IV, Petőfi-Sándor-utca 3. I. em.* alatt lévő cég hirdetésére, mely cég a tanári kart jutányos áron, mindenkor előzékeny és figyelmes kiszolgálásban részesíti.

OKTATÓFILMEK.

I. A rezgőmozgás.	IV. Huyghens elve. A víz hullá-
II. A longitudinális hullámok.	mok. A csillapodó hullámok.
III. A tranzverzális hullámok.	V. A hullámok interferenciája.
V. A hullámok visszaverődése.	

Egy-egy kópiapéldány ára **P 132**; élettartama 20—25 év, illetve kb. 1000 lejátszás **MEGRENDELHETŐK** a szerzőnél: **LISINSKI FERENC**, áll. rgimn. tanár, **BUDAPEST X, Szt. László-reálgimnázium**.

E filmek a középiskolák idevágó tananyagát tárgyalják, tehát a tanórákon a tanmenet által kívánt időben adhatók elő. Egy-egy film lejátszási ideje kb. 5 perc, tehát lehetséges a tanóra alatt a módszerkivánta 3—4-szeri lejátszás is. E filmek a hágai nemzetközi oktatófilm-verseny első nyertesei. A nagym. VKM. úr Öngym. mintaoktatófilmeknek ismerte el.

A szerkesztésért felelős: **Dr. NAGY PÁL**, a kiadásért: **NÉMETH JÓZSEF**.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1933. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czákó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331-94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

A középiskolák újabb reformja.

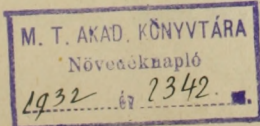
Amint ismeretes, *Gömbös Gyula* miniszterelnök úr nemzeti munkatervében még 1932 október 26-án bejelentette a középiskolák reformját: „A középfokú közoktatás terén előkészíteni kívánjuk az általános műveltséget adó középiskolák és egy ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági szakoktatás szerves összeműködésén alapuló és *a mai sokféle iskolatípus redukciójára vezető középiskolai reformot*. A gyakorlati irányú középiskolatípusban különös nyomatékkal kívánjuk a mezőgazdaság szempontjait érvényesíteni“. (91. pont.)

A reformnak bejelentése — érdekes megállapítani — nagy megnyugvást keltett. Pedig eddig általános volt a panasz a középiskolák körében, hogy a reformok szakadatlan sora miatt a középiskola folytonos izgalomban él, ami azután káros kihatással van a középiskola munkájára is. Az 1924. és az 1926. évi középiskolai törvényeket azonban az újabb rendeletek annyira megbontották, hogy az egyetemleges rendezés közóhajtássá erősödött.

Hóman Bálint miniszter úr tehát az élet kívánalmának engedett, amikor a reformot első teendői közé sorolta. Mielőtt azonban elgondolását a törvényhozás elé terjesztette volna, ígéretéhez képest előbb egy értekezlet tárgyalása alá bocsátotta.

Az értekezletet 1933 március 6-ra s ezt követő napokra hívta össze. Meghívójában rámutat a reform szükségességére, kimerítő alapossággal és részletekig menő, gondos körültekintéssel sorolja fel a középiskola bajait s egyszersmind megmutatja az orvoslásnak módzatait.

Úgy véljük: jó szolgálatot teszünk olvasóinknak, ha a meghívót, mint a reform megokolását és biztos célkitűzését egész terjedelmében közöljük.

Meghívó.

„Ma fennálló középiskolai oktatásrendszerünk jogi és pedagógiai tekintetben az 1883. évi középiskolai alaptörvényen (XXX. t.-c.), továbbá az ezt módosító 1924. évi fiúközépiskolai (XI. t.-c.) és 1926. évi leányközépiskolai (XXIV. t.-c.) törvényeken, végül a felsorolt három törvényhez csatlakozó miniszteri rendelkezéseken, tanterveken és szabályzatokon nyugszik.

A két utóbbemlített középiskolai törvény főleg az addig fennálló iskolafajoknak és tanrendszerüknek módosításával, újabb típusoknak felállításával hozott újítást. Ezzel szemben tanügyigazgatási tekintetben túlnyomórésztben meghagyta hatályukban az 1883. évi alaptörvénynek idevonatkozó szakaszait, amelyek körül természetesen a törvény megalkotása óta egészen napjainkig eltelt évtizedek folyamán a kiegészítő, pótló és továbbfejlesztő felsőbb tanhatósági rendelkezéseknek nagy száma jött létre. Már ez az utóbbi körülmény magában véve is megokolja félszázados évfordulójához jutott középiskolai törvényhozásunknak rendező és összefoglaló átdolgozását, amit azonkívül egy más szempont is sürgetővé tesz.

Pusztán pedagógiai és iskolaszervezeti szempontból véve tekintetbe középiskolai oktatásunk jelenét, nem egy ponton némi bizonytalansággal találjuk magunkat szemközt. Ennek forrása az a körülmény, hogy reformok megalkotóinak eredeti elgondolása és a mai tényleges helyzet, sőt ez utóbbi és a törvényes intézkedéseknek szorosan vett szövege között egyes dolgokban nincs meg a teljes egyezés. A következőkben csak néhány fontosabb mozzanatot emelek ki. Rá kell mutatnom arra, hogy az eredetileg kontemplált iskolatípusoknak nem mindegyike tudott a valóságban tisztán, határozott jellemvonásokkal kialakulni. A „humanisztikus gimnázium“ eredeti koncepciója már kezdetben nehézségekkel találta magát szemközt, így a görög nyelvnek szánt idő vagy a gimnáziumok helyi elosztása kérdésében. A leányoknak szánt három iskolafaj közül szintén kezdettől fogva csupán a leánygimnázium és a leánylíceum talált közönségünknel befogadásra. A francia, angol vagy olasz nyelvnek a gimnáziumokba való fakultatív bevitele elmosta a határt gimnázium és reálgimnázium között. Végül a reálskolákat nem elégítette ki az 1924-i törvényben nekik juttatott főiskolai egyenjogúsítás, hanem vagy a szülők óhajára reálgimnáziumokká átalakulni vagy legalább is az 1924 előtt életben volt rendkívüli latin tanfolyamok újabb bevezetésével igyekeztek nem eléggé népszerű helyzetükön segíteni.

Mindezek a körülmények érthetővé teszik azt, hogy már közvetlen hivatali elődeim is szükségét érezték a középiskolai ügyek szabatos rendezését célzó törvényelőkészítő munkálatok megindításának, sőt boldogult elődöm, gróf Klebelsberg Kuno egy ilyenirányú törvényjavaslat benyújtását 1931. évi 540—05—308. sz. rendeletében már kilátásba is helyezte.

E folyamatban levő munkálatot kívánom tető alá juttatni, amidőn a szükségessé vált rendezésnek és az adott viszonyokból, valamint mai általános helyzetünkől természetesen következő egyszerűsítésnek tervbevetett alap gondolatait az összes illetékes és vezető tényezők hozzászólása elé terjeszteni és egy szélesebbkörű tanácskozáson érdemleges megbeszélés tárgyává tenni óhajtom. E tanácskozás folyó hó 6-án délután 5 órakor a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban (V. Hold-utca 16. I. emelet) fogja kezdetét venni.

Amidőn Méltóságodat (Nagyságodat) e tanácskozáson való szíves részvételre ezennel fölkérem (a tek. Elnökséget felkérem, hogy e tanácskozársra képviselőjét kiküldeni szíveskedjék), a tárgyalás menetének könnyebb irányítása céljából közlöm az alábbiakban előleges tanulmányozás végett azokat a kérdéseket, amelyeket a tanácskozás során megvitatás, illetve hozzászólás tárgyává tenni kívánok :

1. A tervbevelt és a mai viszonyaink által kívánt rendezésnek nem lehet az a célja, hogy középiskoláinknak az utóbbi évtizedekben sűrűn következő reformok által érintett munkáját újból, nagyobb mérvben megbolygassa. Minden, törvényben vagy szabályzatban megfogalmazott újításnak szüksége van megfelelő nyugalmi időre, hogy megássa a gyakorlati valóságban a maga medrét. Az 1924. évi és 1926. reformok csak napjainkban, illetve a leányközépiskolákban teljesen még nem is léptek életbe. Nem újabb átalakításról van tehát szó, hanem olyan, fennálló helyzetből logikusan és természetyszerűen fakadó rendezésről és egyszerűsítésről, amely a folyamatban levő munkálatok tanulságai szerint a tantervekben és tankönyvekben, a személyi és anyagi viszonyokban való érzékenyebb változtatások nélkül lesz kivihető. Elsősorban abból a célból, hogy középiskolai típusainknak egymástól való elkülönülése világosabbá, helyes értékelésük a nagyközönség körében könnyebbé, főiskolai egyenjogosításuk pedig reális valósággá váljon.

2. A fiú- és leányközépiskoláknak az 1924. és 1926. évi törvényekben adott egyenjogusításból, a fiúk és leányok főiskolai tanulmányainak és képesítésének azonosságából véleményem szerint természetyszerűen következik, hogy alapvető középiskolai tanulmányaik menetét és rendjét is egységessé kell tennünk. Ezért külön fiú- és leányközépiskolai típusok fenntartását szükségtelennek tartom. A nő lélek sajátos vonásainak figyelembevételéből származó követelményeket nem külön típusok és ennek megfelelően tantervi eltérések által, hanem a tantervek és utasítások gyakorlati alkalmazásánál, a tanítás és nevelés módjának tényleges keresztülvitelénél kell érvényre juttatni.

3. A középiskolának két fajtát látom ma szükségesnek és életképesnek : egyik a gimnázium, másik a reáliskola. Megtartandónak vélem tehát az általános, magasabb műveltséget adó iskoláknak ma mindenhol érvényesülő differenciálódását, de ugyanakkor a középiskolai tanítás nagyobb egységének, a nemzeti eszme szempontjából fontos szorosabb egybekapcsolódásának gondolatához kívánok közeledni azáltal, hogy oly két iskolafajra gondolok, amelyeknek tanterve alsó tagozatukban (I—IV. osztály) azonos.

Igy a szülőre és a tanulóra nézve voltaképen közömbössé válik az, hogy melyik iskolafajt választja s az egyéni hajlamok szerinti elkülönülés a megfelelő korban veheti kezdetét. Itt jegyzem meg, hogy a törvényjavaslat előkészítésével egyidőben az egyes iskolatípusok helyesebb földrajzi elosztására vonatkozó tervbevelt kidolgozását is megindítom. A középiskola mindkét fájának az a feladata, hogy a tanulót a) vallásos alapon erkölcsös polgárrá nevelje, b) nemzeti szellemben magasabb általános műveltséghez juttassa és c) a felsőbb tudományos képzésre előkészítse. Ezt a feladatot a hit- és erkölcstanon, a nemzeti tárgyakon és a többi közös ismeretanyagon kívül a *gimnázium* felső tagozatában a humanisztikus, a *reáliskola* pedig a reális irányú tantárgyak fokozottabb tanításával oldja meg. Mind a két iskolafajban a rendes tantárgyakon kívül az egészségtant, éneket és gyorsírást kötelezően kell tanítani.

4. Mindkét iskolafajnak tanterv és tananyag tekintetében teljesen.

azonos alsó tagozatában a latin nyelvnek is helyet óhajtok adni. Ebben az elhatározásomban az a gondolat vezet, hogy a latin nyelv tanulmánya a benne rejlő nagy pedagógiai értékeket nem is tekintve, lényegesen megkönnyíti mint alapvetés, a modern nyelvek tanulását. A latin nyelv tanulásának kezdetét a második osztályra óhajtom tenni. A gimnáziumban e tárgy végighúzódik, míg a reáliskolában a negyedik osztály elvégzése után az a tanuló, aki erre hajlamot érez, latin tanulmányait a mai reáliskolai és leányliceumi rendkívüli tanfolyamok mintájára életbeléptetendő órákon folytathatja tovább és e tárgyból intézetében kiegészítő érettségi vizsgálatot tehet.

5. A görög nyelv tanítása a gimnáziumban az V. osztályban veszi kezdetét. Azok a tanulók, akik a görögöt nem akarják tanulni, helyette azt a második modern nyelvet (angol vagy francia, vagy olasz) tanulhatják, amelyet az illető iskola a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter vagy (felekezeti intézeteknél) az iskolafenntartó választása alapján bevezet.

6. A német nyelvnek az I. osztályban kezdődő tanítása tapasztalataink s az ezekből kialakult általános vélemény szerint, főleg egyes vidékeken, igen nagy nehézségekkel jár. Hasonlóan általános véleménye a pedagógusoknak, hogy a legfelső osztályokban a németnek juttatott kevés óraszám annál is inkább bajokat okoz, mert ezt a tantárgyat újabb szabályzatunk fölvette az érettségi írásbeli vizsgálat tárgyai közé. Míg a többi modern nyelvek aránylag elegendő órászámmal rendelkeznek, addig a németben — de egyetlen más nyelvben sem — lehetséges heti két órában igazi eredményt elérni. Ezeken óhajtok segíteni, amikor a német nyelv tanulásának kezdetét a harmadik osztályra kívánom tenni, de ugyanakkor heti órászámát a felső osztályokban a második modern nyelv óráihoz képest arányosabban megnövelem.

7. A mennyiség-tani és természettudományi tárgyaknak, valamint a rajznak nagyobb órászáma a reáliskola felső tagozatában (V—VIII. osztályok) fogja ennek az iskolatípusnak külön jellemét kidomborítani. A mennyiség-tani és mértani tanítás anyagát mind a két iskolafajban szorosan egybekapcsolni kívánom, amint ezt egyébként már mai középiskolai tantervünk anyagfelsorolásában is érvényesül. A rajzzal kívánom összekapcsolni a képzőművészeti alkotások szemléletébe való bevezetést, a műízlés kifejlesztését. A „művészettörténet“ elnevezést csupán azért ejtem el, mert amint ezt már érvényben levő tantervi utasításaink is helyesen kiemelik, nem történeti adatoknak ismerete a fontos, hanem a nagy műalkotások helyes szemléletébe és értékelésébe való bevezetés. Hasonló a helyzet az irodalmi tanulmányokéhoz, ahol a remekművek olvasását és a beléjük való elmélyedést minden irodalomtörténeti és életrajzi tudásnál értékeesebbnek kell tartanunk.

8. A rendes tárgyak közé, ezeknek keretében, be óhajtom venni mai állami, gazdasági és társadalmi életünknek ismertetését is. Ezt azért tartom szükségesnek, mert ma a középiskolából kilépő és egyébként jeles képzettségű tanuló szinte behunyt szemmel, idegenül áll abban a környező társadalmi életben, amelynek működő tagja kíván lenni. Igen fontos feladat lesz azonban e tanulmány *helyes tanítási módszerének* megállapítása és tanárainknak megfelelő irányban való kiképzése. Nem fogalmi meghatározásokat, rendszeres jogi vagy szociológiai tételeket kell növendékeinkkel betanultatnunk, hanem mindenekelőtt a tanulót környező és nagyszámban kínálkozó konkrét társadalmi jelenségek megfigyelésére és megbeszélő elemzésére kell alapítanunk a később

következő rendszerbefoglalást. Ilyen szemléletes környezetmegfigyelés a község társadalmi, gazdasági és állami jelenségeinek megbeszélő tárgyalása a népiskolai ú. n. beszéd- és értelemgyakorlatok körében igen szépen megindul, hogy azután a középiskolába való átlépésnél teljesen megszakadjon. Ezt az adott fonalat kell tehát továbbszőnünk, amiről az I. osztályban részben a földrajzzal kapcsolatban, de még inkább a latin nyelv felszabaduló óráitól nyert időben (osztályfőnöki órák ?) a további osztályokban pedig főleg a történelmi, földrajzi, magyar nyelvi vagy más tárgyakkal kapcsolatban kívánok gondoskodni. Nem zárkoznám el az elől sem, hogy a tanárok részére e körből tanfolyamokat rendezzek és egyelőre csak néhány középiskolában kísérletképen tegyek próbát, úgy mint ez az ú. n. munkáltató fizikai, természetrajzi és kémiai oktatásnak az utóbbi években történt, szép reményekkel bízható bevezetésénél történt.

9. A ma előírt középiskolai tananyagon és ennek elosztásán a tervbe vett intézkedések, mint már említettem, nem fognak lényegesebb változtatásokat tenni. Mindazonáltal a pótló tantervi utasítások kidolgozásával kapcsolatban tovább folytatni kívánom tanterveinknek a *túlterhelés* szempontjából való azon revízióját, amelynek keresztülvitelére az Országos Köznevelési Tanács máris előzetes tervezetet készített. Ennél a munkálatnál az lesz a célunk, hogy tanterveinkben a művelődés anyagának folytonos szédítő gyarapodása következtében beállott ismeret felhalmozódást megszüntessük, az anyag bősége helyett inkább ennek alapos feldolgozására és az általános tájékozódás biztosítására helyezzük a súlyt.

10. Az 1883-i középiskolai törvény a tanulók heti óraszámát maximális mértékben határozta meg, míg az 1924. évi XI. t.-c. megfelelő 12. szakaszából a „legfeljebb“ szó hiányzik. Az előbbimódú meghatározást már azért is célszerűbbnek tartom, mivel lehetővé teszi azt, hogy a mai óraszámot, főleg az alsó osztályokban, esetleg leszállítsuk.

Ezekben a pontokban foglaltam össze azokat a kérdéseket, amelyekre elsősorban kívánom irányítani az egybehívott tanácskozás figyelmét. Midőn Méltóságodnak (Nagyságodnak) (a tek. Egyesületnek) az értekezleten a mondottakról való szíves véleménynyilvánítását kérem, a felsorolt kérdéseken kívül természetesen nem zárkozzom el semmi olyan javaslat vagy vélemény elől sem, amely középiskolai oktatásunk javát és nelyesírányú előhaladását kívánja szolgálni.

Budapest, 1933. évi március.

Hóman s. k.,

m. kir. vallás- és köznevelési miniszter.

Az értekezlet a miniszter úr személyes elnöke alatt március 6., 7. és 8-án folyt le. Körülbelül ötvenen voltak jelen, egyházférfiak, kultúrpolitikusok, közéleti férfiak, tanügyi kiválóságok és tanáregyesületek képviselői. (Egyesületünk részéről *Madai Gyula* elnök és *Nagy Pál* szerkesztő jelentek meg.) A miniszter úr rövid bevezetőjében rámutatott elhatározásának okaira s azután hozzászólást kért. Az értekezleten felszóltak (a felszólalás rendjében): Kornis Gyula, Raffay Sándor, Ravasz Árpád Ravasz László nevében, Weszely Ödön, Mitrovich Gyula, Mátrai Rudolf, Ady Lajos, Steiner Miklós, Bessenyei Lajos, Teleki Pál gróf, Hanauer István, Heller Farkas, Pauler Ákos, Máday István, Várdai Béla, Stuhlmann Patrik, Madai Gyula, Kispárti János, Kürti Menyhért, Bernolák Kálmán, Kemény Ferenc, Bognár Cecília, Kószó János, Szűcs István, Szandtaer Pál, Böhm Dezső, Nagy Pál, Pálfi János, Bitter Illés, Kryvald Ottó, Acsay István, Dékány István,

Kaufmann György, Fornwald József, Gombos Albin, Radnai Béla és végül ismét Kornis Gyula.

A felszólalók a tervezetet általában a legnagyobb örömmel üdvözölték, Értékesebbnél értékesebb felszólalások hangzottak el. Minden egyes ponttal részletesen foglalkoztak, sőt a középiskola egyéb sebeire is rámutattak. A felszólalások előterében elsősorban azok a kérdések állottak, amelyek a reform lényegét alkotják: így az egységes alsótagozat, a középiskolai nőképzés, az idegen nyelvek tanítási beosztása, a túlterhelés.

Osztatlan helyesléssel találkozott az egységes alsótagozat gondolata és a reform egységesítő szándéka. Ez alapján véve nem más, mint az élet kívánalmainak kodifikálása, hisz a modern nyelveket tanító gimnázium, a latint tanító reáliskola ennek az egységesítő irányzatnak megnyilvánulásai. Így még azok a pedagógusok is elfogadták a tervezetet, akiknek elvi okokból aggályaik voltak.

Ugyancsak helyeselték a fiú- és leányközépiskolák tanulmányi menetének és rendjének egységesítését, magukévá téve a meghívó megokolását.

Élénkebb volt a vita a latin nyelv tanításának kezdéséről. A tervezet a második osztályban óhajtja kezdeni a latint, *a felszólalók nagy többsége azonban erős érvekkel támogatva álláspontját, az első osztályos kezdést kérte. Végeredményben ez a vélemény szűrődött le az értekezlet álláspontjaként.*

Ezzel szemben a gyorsírássra vonatkozólag egyértelműleg úgy nyilatkoztak a felszólalók, hogy annak a rendkívüli tárgyak sorában van helye.

A görög nyelvet illetőleg helyeselték a tervezet elgondolását. Érdekes gondolatot vetett fel Pauler Ákos: szerinte a négy egyetemi városban egy-egy, a görög nyelvet mindenkre kötelezően tanító gimnáziumot kellene felállítani

Sok felszólaló foglalkozott a túlterhelés kérdésével is. Helyesnek tartották a meghívóban felsorolt orvoslást: a tantervrevíziót, anyag-redukciót, óraszámcsökkentést és rámutattak azokra a külső és iskolán kívül álló tényezőkre is, amelyek a túlterhelést előidézik vagy legalább is elősegítik (nagy osztálylétszám, a tanulók iskolán kívüli sokoldalú elfoglaltsága, túlhajtott sport stb.). S ugyancsak többen rámutattak a tanárság válságos anyagi helyzetére s az iskola jólfelfogott érdekében javítást kívántak.

A háromnapos értekezleten maga a miniszter úr elnökkölt s mindvégig a legnagyobb figyelemmel hallgatta a felszólalásokat, több felszólalásra nyomban reflektált és zárószavaiban megígérte, hogy az értekezleten felvetett eszmékkel és javaslatokkal behatóan fog foglalkozni és rajta lesz, hogy a mai nehéz viszonyok között is jól bevált intézményünknek, a középiskolának belső erejét fokozza.

Az értekezletről mindenki azzal a felemelő és megnyugtató érzéssel távozott el, hogy a reform végre a középiskolát elvezeti arra a rég nélkülözött útra, ahol zavartalanul működhetik és élhet nemzetnevelő hivatásának.

Hisszük, hogy a reform mindenfelé közmegnyugvást fog kelteni és ezért kívánjuk, hogy mielőbb törvénnyé emelkedjék, hogy már szeptemberben megnyílhassanak a tervezet szerint elgondolt középiskolák.

Végezetül nem mulaszthatjuk el, hogy a tanárság köszönetét itt is ki ne fejezzük azért, hogy a miniszter úr az értekezletre egyesületünket is meghívni kegyes volt.

EGYESÜLETI ÉLET.

Sajó Sándor mint tanárvezér.

Madai Gyula azokat az éveket, melyekben a minap elhunyt Sajó Sándor egyesületünk főtítkáráként működött, a tanári rend hőskorának nevezte. Találóa, mert amely fokon ma a középiskolai tanárság a társadalom előtt áll, oda szívós és öntudatos küzdelmek útján Sajó Sándor idejében emelkedett. Az 1883. évi törvény csak jogi helyzetünket tisztázta, társadalmi tekintélyünket magunknak kellett kivívnunk. E viadalban a Tanáregyesület elnöki méltóságának magaslatán egy Beöthy Zsolt, egy Négyesy László, egy Gaal Mózes tekintélye és bölcsesége világított, de a műhelyben a tanárság öntudatra ébredését, a meggyőződés lelkességét és törhetetlen akaratát Sajó Sándor, a tanárfőtítkár képviselte. Az ő férfias, elszánt és megalkuvást nem ismerő magatartása volt állandó lüktető ereje a tanárság életének, éppen a legküzdelsebb korszakban, több mint egy évtizeden át befelé és felfelé egyaránt.

Sajó Sándor 1897-ben jászberényi tanár korában tűnt fel először az egyesület életében a nyíregyházi Bessenyei-szobor felavatására írt, pályadíjat nyert ódájával. A költemény annyira megtetszett Beöthy Zsoltnak, hogy a következő évben, amikor a középiskolai tanárság Szarvas Gábornak, a nagy nyelvművelő tanárnak Budapesten szobrot emelt, az alkalmi óda megírására szintén Sajó Sándort kérte fel. De ekkor még azonkívül, hogy az évi közgyűléseknek hűséges résztvevője s a minden évben vidékre tájra rendezett tanári kirándulásoknak lelkes élvezője, nem kapcsolódik bele különösebben az egyesületi életbe.

Sajónak előbb meg kellett tennie a tanári hivatás magasztosságának büszke tudatával és saját tapasztalatai révén át kellett éreznie önmagán rendünk kiáltó sérelmeit, hogy igazainknak felismerője és méltó szószólója lehessen. A vidéki tanárkodás jó iskola volt ehhez. Sajó Sándor azonban 1903-ban Budapestre kerül s itt közeli és állandó összeköttetésbe jut — az akkor már hazafias költeményeiről országosan ismertté lett poéta — a Tanáregyesület vezérkarával. A budapesti Tanári Kör összejövetelei a személyes ismerkedés és a kortársi összetartozás érzéseit fejlesztik ki lelkében, a Közlöny pedig iskolai és tanártársadalmi kérdésekről való cikkezésre nyújt neki teret. Ezeknek a hatásoknak az eredménye, hogy 1908-ban a Budapesten tartott tanári gyűlésen: „Magyar műveltség, magyar iskola“ c. felolvasásával, mely általános figyelmet és köztetszést keltett, a közgyűlési előadók tekintélyes sorába lépett. Most már csak idő kérdése volt, hogy helyet kapjon a magyar tanárság vezérkarában is. Férfias szerénységére jellemző, hogy 1909-ben, amikor mindjárt a főtítkárságot ajánlották fel neki, csak a titkárságot vállalta. Főtítkár 1911-ben lett Négyesy László elnök oldalán. Az is maradt mindvégig, az 1918-ban bekövetkezett nemzeti összeomlásig, pedig többször kényszerítgették az elnöki méltóság elvállalására. Először akkor, midőn 1917-ben Négyesy László visszavonult a vezéri posztról. Sajó az elnökjelöltséget nem akadályozhatván meg, arra a ritkán tapasztalható cselekedetre határozta el magát, hogy nyílt levélben maga kérte a tanárságot, hogy — ne szavazzanak rá, hagyják meg őt főtítkári tisztjében. Később mégis csak elnöke lett a középiskolai tanárságnak, de nem a Tanáregyesületben, hanem a

Magyar Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetségében, mely a nemzeti összeomlás után a magyar tanárságnak országos jellegű, de — a proletárdiktatúra tanulságai nyomán — keresztény és fajmagyar elveken nyugvó tömörülése volt, s amely, mivel a régi Országos Tanáregyesület életrekelésének akkor még semmi reménye nem mutatkozott, annak jogi utódjául volt tervezve. A Tanárok Nemzeti Szövetségének élen szintén nagy és értékes küldetést teljesített Salgó, mégis elsősorban a fentemlített főttkári működésével véste be emlékét a magyar tanárság és iskola történetébe s e minőségében végzett korszakos munkájával érdemelte ki leginkább rendünk örök háláját.

Működésének emlékét híven őrizzük sokan, még élő tanárok, a jövő nemzedék számára pedig megőrokitik évenkénti titkári jelentései, melyek Közlönyünk 1908/09—1917/18. évfolyamaiban egész terjedelmükben olvashatók.

Mik azok a korszakos eszmék és cselekedetek, melyek e jelentésekből felénk szólnak? Az egyik a tanári státusrendezés évtizedre nyúló, ma sem teljesen megoldott, izgalmas és elkeseredett küzdelmeket igénylő szabadságharca. A fiatalabb tanári nemzedék talán nem tudja, hogy nem is oly régen még a magyar középiskolai tanár egy végevárhatatlan helyetteskedés után legfeljebb a IX. és VIII. fiz. osztály szűk korlátai között futhatta meg egész életpályáját. Ebből az igazságtalan anyagi és társadalmi elnyomottságból nem volt könnyű a felszabadulás. Beöthy Zsolt elnöksége idején sikerült először olyan tervezetet készíteni és a felsőhatósággal elvileg elfogadtatni, hogy a tanárság kivételik a rangsorból s szeniumos rendszer szerint kezdő-fizetése 2600 korona lesz, automatikus előhaladás útján a 25. szolgálati évben eléri az 5600 korona maximumot. Azonkívül a tanárság 10%-a úgynevezett helyi előléptetésben részesül, mely függetlenül az automatikus előlépéstől évi 800 korona személyi pótlék élvezetét jelenti az illető részére. Sajó Sándor teljes erejével sikra szállt e fizetéstervezet mellett. Hirdette, hogy a tanári pálya különbözik a hivatalnokpályától, mivel mindvégig ugyanaz marad a katedrás tanár ügyköre; nálunk az igazgató sem hivatalfőnök, hanem csak „primus inter pares“. Másrészt e fizetés a szolgálati idővel önként emelkedvén, biztosítja a tanárnak nemcsak anyagi ellátását, hanem erkölcsi megbecsülését és társadalmi tekintélyét is. Ennélfogva kielégíti a tanárság igényeit.

Így gondolkodott kezdetben az egész tanárság. Ekkor következett be a Széll-kormány bukása, mely a hosszú politikai válságok egész sorozatát vonta maga után. E válságok megakadályozták e tanári státusrendezés végrehajtását. Közben pedig a tanárság egy része aggodalmaskodni kezdett, hogy nem okoz-e majd kellemetlen hátrányt reá, ha a tisztviselők kategóriájából véglegesen kivételünk. Egy általános tisztviselői fizetésrendezés esetén könnyen megfeleldkezhetnek rólunk s akkor ez a szeniumos rendszer átkunkká válik. Az aggodalom nyílt kifejezésre is jutott és két táborra osztotta az eddig egységes tanárságot. Az új párt el kezdett a mellett kardoskodni, hogy hagyassék meg a tanárság az ötödéves korpótlék megtartásával a rangsorban, de nyitassék meg előtte a VII. fiz. osztály.

Mint tudjuk, státusrendezésünk végrehajtásában ez az elgondolás jutott kivitelre, miután a Tanáregyesület a középiskolai tanári pálya helyesebb értékelését a köztudatba belevitte, de csak több évre terjedő várakozás után, mert a tanárság kettészakadását a hatalom a kérdés elodázására kihasználta. Akkor sem adta meg a kért teljes meg-

harmadolást. Érthető tehát, hogy Sajó Sándor a kettészakadást a tanári rend legvégtetesebb eltévedésének jelölte meg s megjósolta, hogy az egységes álláspont feladásával a tanárság örökre eljátszotta szerepét és erejét a felsőbb hatóságok előtt.

De a tanári rend egységéért harcoló Sajó Sándor csakhamar egy mélyebbről jövő, teljesen áthidalhatatlan erővel, a világnézeti különbséggel is szembe találta magát. A koalíció uralomrajutásával a középiskolai ügyosztály élére báró Barkóczy Sándor, a katolikus magyarság egyik kipróbált egyénisége került. Köréje sereglettek mindazok a katolikus tanárok, akik a protestáns Beöthy Zsolt liberális irányával kezdettől nem rokonszenveztek s 1907-ben megalapították a Katolikus Középiskolai Tanáregyesületet. Az új alakulást más, szintén vallási alapon álló tanári szervezkedés követte. Ez a világnézeten alapuló szervezkedés természetesen a Tanáregyesület eddigi tekintélyén nagy csorbát ejtett.

A Tanáregyesület vezetősége felekezeti széthuzást látott a mozgalmak mögött s kárhoztatta a tanárság illeten megosztását. Sajó Sándor szintén állást foglalt a felekezeti alapon létrejövő tanáregyesületek ellen. A protestáns Beöthy Zsolt távozott a Tanáregyesület éléről. Hiába jött azonban helyébe Négyesy László elnök, Sajó Sándor főtítkár és Léway Ede szerkesztő személyében egészen katolikus tisztikar, a történeteket nem lehetett megváltoztatni. Sajó Sándor, a tanári rend egységének a fanatikusa, éjtnapot betöltő munkát fejt ki, hogy a világnézeti különbségeket viaszszorítsa s a Tanáregyesület vezető szerepét a jövőre is biztosítsa, célját azonban nem tudja elérni. Ezekről az évekről írja Sajó Sándor Négyesy Lászlóról szóló megemlékezésében: „Az egyesület legküzdelmesebb korszaka volt ez. Világnézeti összeütközések a tanárok erkölcsi és anyagi érdekeiért vívott harcok évei. Időt és egészséget nem kímélve dolgoztunk akkor a tanárságért, az iskoláért, főképp mi hárman: Négyesy, Léway meg én.” Ez a munka kétségbevonhatatlanul önzetlen, lelkiismeretes és férfias volt. Az a statisztikai adat, hogy egyik évről a másikra 1537-ről 2609-re emelkedett az egyesületi tagok száma, nyilván mutatja, mily érdeklődés kísérte ezt a harcot, másfelől azt is, hogy sokan voltak, akik a tanári egység mellett kardoskodtak. A tábor élén Sajó Sándor azzal a jelszóval állt, hogy csak *egy* országos tanáregyesület lehet. Ezt a harcot oly komolyan vette, mint mindent, amire vállalkozott, hogy a Kath. Tanáregyesületnek sohasem lett tagja, kifejezetten azért, hogy következtelenséggel ne vádolhassák. Nota bene mint költő sok szép vallásos költeményt írt s a Katolikus Szemle dolgozó társa volt. Ilyen komoly küzdelme még csak egy volt Sajó Sándornak, az, amelyet a destrukcióval vívott a forradalom idején. 1918-ban a radikálissá lett budapesti Tanári Kör bizalmatlanságot szavazott a Tanáregyesület vezetőségének s mikor a forradalmi tanáralakulatok egymást túllécitálva burjánoztak fel, a Tanáregyesület tisztikara részben elkedvetlenedve, részben meghökkenve az új idők szélétől, kész volt lemondani őrt álló tisztjéről. Sajó Sándor ekkor egymaga képviselte a Tanáregyesületben a kitartást, a dacolást és rendületlen szembeszállást a felforgató elemekkel. Sajó tüzes lélek volt, telve izzó hazafiassággal. Jellemének alapvonása, hogy ezt a tüzet mindenkor a hatalom ellen, sohasem mellette vitte harcba. A forradalomban egyenesen életveszelemben forgott, mégis kitartott meggyőződése mellett. Ez kevés emberről mondható el!

Ugyancsak ő volt az, aki a proletárdiktatura alatt Pintér Jenővel

együtt meg szervezte a tanárság ellenforradalmát s keresztény és nemzeti alapon elvégezte a tanárság megrostálását, mint az Igazoló Bizottság egyik tagja s intézményesen összefogta a tanárságot a Tanárok Nemzeti Szövetségének elnökeként. Ezt a munkát már mint a kőbányai realgimn. igazgatója, majd mint c. főigazgató végezte. E minőségben is igen sokat csatázott rendünk érdekeiért. A sok közül érintek még egyet. Alighogy megtörtént a középiskolai tanárságnak megharmadolása a IX., VIII. és VII. fizetési osztályokban, napirendre került a 35 évi szolgálat és a heti 20 órai tanítás réme. Réme nemcsak a tanári pályának, hanem elsősorban az iskolának. A tanárság legbátrabb, legfélelmetlenebb harcosa megint csak Sajó Sándor lett. Az ő fáradhatatlan tevékenységének oroszlánrésze van abban, hogy a 20 óra lekerült a napirendről, a 35 évi szolgálat pedig nem lett kötelező a már szolgálatban lévő tanárookra. Sajó jelszavára, mely szerint a tanárság akkor cselekszik helyesen, ha a 30 évi szolgálat elvét fel nem adja, a tanárság 70%-a maradt meg a reá nézve előnytelen nyugdíj ígérő 30 évi szolgálat mellett.

De ki tudná felsorolni mindazokat a kérdéseket, melyek Sajó főtitkársága idején a tanárságot foglalkoztatták s melyeknek megmunkálásában neki része volt? Páratlan remeklésű titkári jelentései kimerítő történelmét nyújtják a magyar középiskolának a háború befejezéséig terjedő évtizedben. Különösen gazdag adatokban az a jelentése, melyben az 1917-iki jubiláris közgyűlésre feldolgozza a Tanáregyesület 50 éves történetét. Sajó, ha szabad így magam kifejezni, megalkotta a titkári jelentések műfaját. Agya be volt rendezve a helyzetek és érvek világos meglátására, érzelmi világa egy költői lélek gazdag hullámverésével tükrözi az eseményeket, remekbe faragott, szabatos stílusa és magyaros mondatszerkezete lebilincseli az olvasót ma is. Szerves felépítésű évi krónikáiban a történetíró lelkiismeretességével foglal össze minden lényegest, a szónok varázsával tud lelkesíteni, korholni, fenyegetni, meggyőződést érelni, a költő hatalmával tud ünnepi hangulatban ringatni s ha tárgya úgy kívánja, tud ötletes, színporkázó, gúnyolódó is lenni. Beöthy Zsolt és Négyesy László megnyitójánál, Sajó Sándor titkári jelentéseinél tartalmasabbat, művészebbet, irodalmibbat sohasem fogunk élvezhetni a Tanáregyesület közgyűlésein.

Mikor a Tanáregyesület az összeomlás után poraiból újra éledt, Sajó Sándort előbb tb. tagjává, majd tb. elnökévé választotta s megfestette arcképét a Tanárok Háza számára, melynek létesítésén szintén sokat fáradt. A tanárság vezérei közül senkinek sem illeszthetjük megérdemeltebben fejére az elismerés és hála koszorúját. Sajó Sándor lelkének minden ízében tanári lélek volt, a mienk minden munkájában, mienk minden harcában. Senki sem dolgozott még többet, lelkesebben és gerincesebben módon a tanárságért, mint ő. Szellemi fölény, férfias magatartás, kartársi szeretet és tanári öntudat tekintetében egyaránt büszkeségünk volt és mintaképünk lehet. Működése javát a régi Tanáregyesületben Négyesyvel és Lévaival együtt fejtette ki. De szívesen jött közénk az új Tanáregyesületbe is. Kezdetben régi tevékenységének erejében, később kemény testtartása mögött is „beteg szívének zakatoló szenvedéseibe, magyarsága csüggeteg bánatába borulva“. Jól esett őt sorainkban látnunk. Testi megjelenésében is vezérnek született embertípus volt. Vállal magasabb mindenkinél. Ha ült, ha állt, gerince gyertyaegyenes maradt. Sudár természetét járás közben acélos léptek hordozták. Kézfogása férfias keménységű, hangja ércös zengésű, beszéde remekbe szabott magyarságú.

A tanárgyűlések emlékképeiben kitörölhetetlenül ott él lelkünkben szikár alakja, széles gesztikulációja és ősz fűrtökbe boruló érdekes feje. Széchenyi „lelki függetlenei“ közé tartozott, Kossuth imádatával szerette magyar hazáját s Rákóczi büszkeségével szállt harcba a tanárság igazaiért. A tanári szabadságharcok utolsó igazi kurucvezére dőlt benne sírba, lelkes és félelmetlen, amilyen nem igen terem már több sorainkban...

Legyen megbecsült, legyen áldott emléke!

Dongó Orbán.

A tanári jóléti intézmények keletkezésének története.

Most, hogy a nm. vallás- és közoktatásügyi minisztérium március 11-i választmányi ülésünkön ismertett rendeletével (I. Közlöny 182.1.) az Egyesület vagyonát illetőleg jogi vonatkozásban meghozta a kedvező döntést, az alapvetés munkája befejeződött s a jövő teendőinek körvonalai is kibontakoztak.

A miniszteri leirat tehát történelmi határkő Egyesületünk életében.

Kevesen vannak olyanok, akik ismernék immár félmilliót kitevő egyesületi vagyonunk eredetének történetét, ezért helyénvalónak tartjuk, ha ebből az ünnepi alkalomból kis történelmi visszapillantást vetünk. Jó azt tudni, különösen az örökké elégedetlenkedőknek, hogyan lett az Egyesület a mai nagy vagyon birtokosává s kiknek köszönheti ezt, mert az bizonyos, hogy nem magától keletkezett.

Emlékszik arra még minden idősebb tanár, hogy a tanári nevelő házak gondolata Gaal Mózes melegen érző szívében született meg. Ő volt az, aki még 1917-ben a világháború idején egy tanári nevelőház felállításának szükségességére mutatott rá. Ő akkor elsősorban a hadiárva tanárgyermekek nevelésére gondolt s lelkes szava lelkes visszhangra talált. A tanárság magáévá tette a gondolatot. Ünnepeket rendezett, gyűjtött, fáradozott. Kiváló buzgalomával körülbelül egy-negyed millió koronát gyűjtött egybe. A pénzt azonban hazafias lelkesedéssel hadikölcsönbe fektette. Így történt, hogy amikor a hadiárva tanárgyermekeknek igazán szüksége lett volna hajlékra, a tanárság ott állott törött reményekkel, tehetetlenül.

De hogy a helyzetet még jobban megértsük, tudnunk kell, hogy ekkor 1920-at irtak. Ennél sívárabb esztendeje kevés volt a magyar történelemnek. Ki hitte volna akkor, hogy ez az év a szerencsés magvetés éve lesz?

Madai Gyula elnökünk, aki akkor Léway Ede elnök mellett az Egyesület főtitkára volt, vetette fel az ötletet, hogy az Egyesület elsorvadt vagyonának pótlására részt kell kérni a beíratási díjakból. A gondolatot hamarosan elhatározás követte. 1920 július 16-án adták be a minisztériumba a kérést. A kérvényt a minisztérium hálára kötelező megértéssel fogadta és járulékot engedélyezett Egyesületünknek a tanárok háza javára.

Ez a kérvény azonban nemcsak Egyesületünk életének jelentős történeti okmánya, hanem az összes többi tanári egyesületeknek is. Ennek eredményeként jutott járulékhoz a többi középiskolai tanáregyesület (katholikus, református, evangélikus), sőt ugyancsak ezen alapon engedélyezte a magas minisztérium a polgári iskolai, kereskedelmi

iskolai és tanítóképzőintézeti tanári egyesületek részére is a járulékot. Ezek a különböző tanáregyesületek ma körülbelül kétmillióssal vagyonnal rendelkeznek. Jó tehát emlékeztetni, hogy mindezt Egyesületünk akkori kérésének köszönhetik.

A kérvényt, mint igazi történeti jelentőségű alapokmányt itt közöljük teljes egészében, úgy amint azt Madai Gyula akkori főtítkár, a szerencsés gondolat megszólaltatója megírta.

„Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Uram! A magyar tanárságnak régebbi keletű törekvése, hogy *Budapesten* fölépítse a Tanárok Nevelő Házát, amely intézmény *elsősorban a hősi halált halt tanárok árváinak, másodsorban általában tanári árváknak és harmadsorban vidéki tanárok gyermekeinek* nyújtana főiskolai tanulmányaik ideje alatt menedéket. Hogy ez az intézmény országos kultúrérdeket szolgál s mint ilyen, égetően szükséges és elodázhatatlan, ezt Nagyméltóságod előtt bővebben fejtegetnünk felesleges. Hogy egy tanári árva ilyen intézmény nélkül felsőbb tanulmányainak folytatására nem is gondolhat, de általában egy vidéki tanár gyermeke magasabb iskoláztatásáról egy ilyen központi nevelőintézet híján szintén kénytelen lemondani, ez köz tudomású, szomorú valóság. Egy tanár gyermeke ma, ha felsőbb tanulmányokra hajtja az ambíció, csak az önfenntartással küzdő s erejét kenyerkereső életharcban elfecsérelő diákok számát szaporítja, amely típust pedig magasabb kultúrérdekekből végre teljesen ki kell küszöbölni a magyar iskolai élet egész területén. A magyar tanárság rajongó céltudatossággal csügg évek óta a Tanárok Nevelő Háza eszméjén. Ez a rajongás úgyszólván fillérekből hozott már eddig is össze mintegy harmadmillió koronát a Tanárok Házának céljaira, amely tőke a háború előtt már-már Házunk biztos fundamentumának látszott, de időközben pénzünk, *hadikölcsőneink elértéktelenedése folytán jelentőségét szintén elvesztette*. A tanárság azonban eme rengeteg ügybuzgalommal felkarolt eszméjének megvalósításáról nemcsak hogy lemondani nem akar, de a mai nyomasztó gazdasági viszonyok között a Tanárok Háza megteremtését a legsürgősebb, szociális feladatnak tekinti. S minthogy ezt belátható időn belül sem a maga erejéből, sem az agyon terhelt állam közvetlen segítségnyújtásától nem várhatja, az alapítás és fenntartás terhet azokra kívánja hárítani, akik nagy tömegüknél fogva a megosztott terhet játszva vállalhatják, — az iskoláztató szülők tízezreire.

Mély tisztelettel kérjük azért Nagyméltóságodat, méltóztatásuk egy rendelettel lehetővé tenni, hogy Magyarország összes középiskolái beiratkozás alkalmával *minden tanulótól 5, azaz öt korona díjat szedhessenek a Tanárok Nevelő Háza javára*. Ez a rendelkezés nemcsak az azonnali megvalósítást tenné lehetővé, de a fenntartásnak is örök időkre szóló intézményes biztosítása lenne. S amilyen csekély és szívesen vállalt megterhelhetettségét jelenti ez az iskola önzetlen munkája iránt oly annyira lekötött társadalomnak, éppoly hatalmas támasza, veteményes kertje és sziklavára lenne az a kultúra becsületes, szerény, megpróbált szolgálinak: Magyarországi tanári rendjének. Nagyméltóságod megértő jóakarátába vetett bizalommal ismételjük meg kérésünket és vagyunk Budapesten, 1920 július hó 16-án. Alázatos szolgálói: Dr. Lévy Ede, az O. K. T. E. elnöke, dr. Madai Gyula s. k. főtítkár“.

Régi és új egyesületi céljaink.

Aki visszapiillant egyesületünk történetére s Közlönyünk első évfolyamait lapozgatja, arra a megállapításra jut, hogy az O. K. T. E. alapítóinak elsősorban *pedagógiai célok* lebegtek szemük előtt. Évtizedek multával, amikor a középiskolai tanárság a tisztviselőtársadalomban mindinkább háttérbe szorult, az egyesület legfontosabb célja a *tanári érdekek védelme* lett. A státuszrendezésért, harmadolásért, magasabb fizetési osztályba való sorolásért elődeink sokszor és sokáig vívtak meddő vagy többé-kevésbé eredményes harcokat, míg végre a széniumos rendszer megvalósításával ezek a küzdelmek nyugvópontra jutottak. Örömmel állapíthatjuk meg azt is, hogy a *tanári öntudat* a középiskolai tanárságot az egyesület zászlója alatt a legválságosabb időkben is tömörítette, pedig akkor az egyesület tagjai magától az egyesülettől az érdekeikért folytatott önzetlen fáradozáson és *erkölcsi támogatáson* kívül semmi egyebet sem kaptak.

Ma egészen más a helyzet. Másfél évtized kitartó és céltudatos munkája az egyesületet *anyagi megerősödéshez* juttatta s az O. K. T. E. abban a helyzetben van, hogy jóléti intézményeinek egy részét már kifejlesztette, más részeit pedig most alapozza meg, hogy tagjainak *anyagi előnyöket* is biztosíthasson.

Magától értetődik, hogy az egyesület céljai közt továbbra is szerepel a tanárság erkölcsi érdekeinek és a tanári munka kellő értékelésének védelme, de a vezetőség az állam mai nehéz pénzügyi viszonyai között a siker reményében nem folytathat fizetésrendezési küzdelmeket. Sokkal időszerűbbnek látszik ma, amikor a fizetéslevonások miatt sok mindent nélkülöznünk kell, olyan *erőforrásokat* teremteni, amelyek a jövőben állandóan lehetővé teszik tagjaink anyagi támogatását. Ilyen erőforrásoknak kell tekintenünk eddigi jóléti intézményeinket, az Árpád-kollégiumot, a balatonfüredi üdülöházat s ilyenek lesznek a most létesítendő *betegellátási* és általános *segélyezési* alap.

A *kollégium* jótéteményeit a tanárok gyermekei közvetlenül, a tanárok közvetve élvezik. Negyven főiskolai hallgató ellátásával megkönnyítjük a szülők terheit s a kollégium fenntartására évente csaknem 9000 pengőt fordítunk. Vendégszobáinkban egy év alatt 203 tagtársunknak 1200 ízben adtunk olcsó szállást.

A *balatonfüredi üdülöházba* az egyesület eddig 140.000 pengőt fektetett be s a március 11-én tartott választmányi ülés határozata szerint 55.000 pengőt kitevő újabb befektetéssel fogja az üdülöházat fejleszteni. Ha csak 4%-os kamatvesztéseget számítunk is, az évi fenntartási költséggel együtt egyesületünk 11.000 *pengőre* értékelheti a tagoknak a nyaraltatás révén juttatott kedvezményeket.

A *betegellátás* céljaira az egyesület egyelőre 25.000 pengőt, *segélyezésre* 20.000 pengőt tartalékol. Ezen intézményeink évről-évre fejlődni fognak, a tartalékolt tőkéket az évi beíratási járulékokkal tekintélyesen növelni szándékozunk s a kamatokból már az első év végével mintegy 2000 *pengőt* adhatunk igényjogosult tagjainknak. A betegellátási és segélyezési alap tőkéjének növekedésével — természetesen — az évi kiosztandó összeg is nőni fog.

Közös sorsunk érzése kell hogy közel hozzon bennünket egymáshoz s belássuk, hogy az O. K. T. E.-nek érdemes tagja lenni. Az egyesület

elnöksége nem kíván kérkedni az elért anyagi eredményekkel, csak arra akar rámutatni, hogy a tagok erkölcsi érdekeinek védelme mellett a középiskolai tanárság jólétéért is megtett és megtesz minden tőle telhetőt. E sorokat csak azért adjuk közre, hogy a március 11-i választmányi ülés határozatait tagjaink kellően értékelhessék.

Édes Jenő.

A választmányi ülés.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület igazgatósága és választmánya 1933 március hó 11-én rendkívüli közgyűlést megelőző ülést tartott.

Jelen voltak: Madai Gyula elnök, Schmiedt Alajos, Szóts Gyula, Bernolák Kálmán, Nagy Pál, Osváth Ferenc dr., Esztergomy Ferenc, Németh József, Édes Jenő, Marczell Ágoston, Bászel Ernő dr., Banner Benedek dr., vitéz Benkő József, Dávid László, Elekes István, Faragó Andor, Fornwald József, Gajda Béla, Gáspár Pál dr., Holló Alajos, Hlavathy Imre, Irsik József, Korpás Ferenc, Keresztes Miklós, Marczinkó Ferenc dr., Novák Kálmán, Párkányi Norbert, Réger Béla dr., Rorák Imre dr. (Cegléd), Szabó István Andor, Szemethy Gergely (Kecskemét), Torday Lajos, Vargha György dr., Vargha Zoltán dr.

Madai Gyula meleg szeretettel üdvözlölvén a megjelenteket, az ülés megnyitása után kegyeletes szavakkal emlékezik meg Négyesy László dr. és Sajó Sándor haláláról. Ne az effektív eredményekkel ítéljük meg elhunytjaink életét, hanem a tanári rend érdekében kifejtett hőroszi munkájuk szerint. E tekintetben példaadó volt mindkettő. Kegyeletünk jeléül koszorút helyeztünk két nagy halottunk sírjára, Négyesy Lászlót Sajó Sándor búcsúztatta, Sajó Sándort ő maga, az elnök. Az özvegyek meleg szavakkal köszönték meg a részvételt, kéri Esztergomy Ferenc főtitkárt, hogy olvassa fel a leveleket. Ennek megtörténte után az elnök azzal végzi a kegyeletes megemlékezését, hogy ígéretet tesz arra, hogy az elhaltak kezéből kiesett zászlót hasonló lelkesedéssel és kitartással fogjuk lobogtatni. Indítványozza, hogy Sajó Sándor képét az Egyesület nagyjainak képei közé megfestessük. Mivel Sajó munkája az utóbbi időben a jóléti intézmények megalapozásához fűződik, ezért a költség nagyobb részét e jóléti intézmények terhére könyveljük. — Elfogadják.

A jóléti alap. Ezután az elnök felkéri *Édes Jenőt*, hogy a jóléti intézmények ügyében legújabbán hozzánk intézett miniszteri iratot ismertesse. Édes Jenő jelenti, hogy a nm. V. K. M. vagyoni jogi helyzetünket és ingatlanaink tulajdonjogát a 34.352/1932. V. ü. o. számú rendelettel akarta rendezni. Mi e rendelet 1. pontjának megváltoztatását kértük, mire a nm. V. K. M. 27.576/1933. V. ü. o. számú rendelete a hivatkozott pontot megváltoztatta és kimondotta, hogy a budapesti ingatlanok hozadéka elsősorban a Tanárok Nevelő Háza céljait szolgálja ugyan, de ezeken a célokon felül otthona magának az egyesületnek és a nm. V. K. M. előzetes hozzájárulásával a jövőben létesítendő tanári jóléti intézményeket is szolgálhatja. Édes Jenő egész terjedelmében felolvassa a hivatkozott miniszteri rendeletet.

Ezután az elnök kéri az igazgatóságot és választmányt, hogy a miniszteri iratot köszönettel vegye tudomásul. Autonómiánk megmaradt, a jóléti alap (a név karitatív és rokonszenves) szerve a jóléti bizottság, a felügyeleti jog a minisztériumé. Ezért a miniszteri iratnak

megfelelő nyilatkozat kiállítására kér felhatalmazást s ugyanilyen nyilatkozatot kér a balatonfüredi üdülöház használati joga és korlátozására vonatkozólag is. A nyilatkozatoknak telekkönyvelését hivatalból és nem a mi költségünkön fogják végeztetni. — Elfogadják, illetve hozzájárulnak.

Édes Jenő ezután az Egyesület egyéb ügyeiről tesz jelentést. Az idén körülbelül 100.000 pengő fog az Egyesület rendelkezésére állani. A Tanárok Nevelő Házában a lakások egymásután kiürülnek és kiadni őket csak renoválás után lehet. Jelenleg két lakás üres, ezek rendbehozatalára 500 pengő kiutalását kéri. — Megadják. — Felhatalmazást kér ezután a balatonfüredi kútúrás költségeire is. Mikor a kút-mélyítést az üdülöház vízhiányának kiküszöbölésére elhatározták, hiszen évente körülbelül 600 pengőbe került az üdülöház vízellátása nyaranta, 10 méter mélyítést terveztek. A mélyítés megkezdése után azonban a munkások sziklára akadtak s furatni kellett. 24 méter mélység elérése után akadtak csak vízre. Ennek a költsége 1248 pengő volt. Szerencsére annyi a víz, hogy a kút vízszínén a bugyogás látszik. A víz kitűnő, friss forrásvíz. Mikor ez az eredmény már megvolt, újabb kiadás merült fel az egészségügyi hatóság részéről. Régi kutunk vizét bacilussal fertőzöttnek találták s ezért ki kellett gyűrűztetnünk és új szivattyúval kellett ellátnunk a kutat a gyógyfürdő hírnevének megóvása, az esetleges fertőzések lehetőségének kikerülése végett. Ez a megterhelés 1700 pengőt igényelt. Felvilágosításul az elnök még megjegyzi, hogy szerencsére kutunk vize nem ásványos víz, különben a hatóság azonnal betömette volna. — Az elnök szavai után az igazgatóság és a választmány a kiadások megtérítésére a felhatalmazást megadja. — Édes Jenő ezután jelenti, hogy az év elején segélyezésre adott 500 pengő elfogyott s most olyan arra érdemes és igazán szorult helyzetben lévő tanulókon nem tud segíteni, akik mindenki előtt megérdemlik a segélyezést. Ezért újabb 500 pengő segélyezésre adható pénzösszeg felhasználására kér felhatalmazást. — Az elnök felvilágosító szavai után a felhatalmazást megadják. — Édes Jenő ezután az igazgatóság és választmány hozzájárulását kéri ahhoz, hogy a Tanárok Nevelő Házának megnövekedett villanyszámlájához évi 150 pengőt hozzáadhasson. A villanyszámla megnövekedését az okozza, hogy a tanári egyesületek gyűléseit a székházban tartják. — Az igazgatóság és választmány megadja hozzájárulását.

Ezután az elnök tudomásulvétel végett közli, hogy a jóléti bizottság e héten állandó tanácskozásokat folytatott a jólét ügyében. Jelenleg tudniillik 70.000 pengő készpénzzel rendelkezünk, de ehhez számítjuk még a vegyes díjból esztendőnként nekünk járó összeget is. Ez az összeg azonban régóta veszélyben volt és veszélyben van ma is. Az elnök képviselői minőségében interveniált a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnál és Mészáros államtitkár úrnál is, hogy amikor minden vonalon fizetési megvonások vannak, legalább a karitatív jellegű összegeinket ne bántsák. Ezután a körülbelül 100.000 pengő vagyon hováfordításáról tanácskoztunk. Tervünk az, hogy jóléti intézményeink során most a betegsegélyezési ügyben indítjuk meg tárgyalásainkat s erre a célra az előbb jelzett összegből 25.000 pengőt óhajtunk tőkésíteni, hogy az összeg kamataival akciókat megindíthassuk s az alapot a később befolyó jövedelmekből növelve, a tanárság betegellátását mindenkorra megvalósítsuk. A már meglévő betegsegélyezési hármass bizottságot ezért kiegészíteni kívánja, kéri a megjelentek közül azok jelentkezését,

akik az ügygel foglalkozni kívánnak. Torday Lajos és Szabó István Andor jelentkezése után az elnök jelenti, hogy a jóléti bizottság az említett 100.000 pengőből 20.000 pengőt általános segélyezés céljából kíván tőkésíteni, hogy annak kamataiból az igazán arra szoruló tagtársaink gondjain segítsünk. A 100.000 pengőből így megmaradó 55.000 pengő hova fordítására vonatkozólag pedig a jóléti bizottság azzal a gondolattal foglalkozik, hogy a balatonfüredi üdülőláz rozoga gondnoki házát, melyet a hatóság előbb-utóbb lakhatatlannak fog kijelenteni, lebontsa s helyébe közös ebédlőt, garzon-szobákat, a gondnoknak kétszobás lakást építsünk úgy, hogy az alsó földszinti helyiségek üzleti célokra legyenek kiadhatók s az adót behozzák. Költségvetést már kértünk s ennek alapján 55.000 pengőbel reméljük a kérdés megoldását. Az üdülőlázunk mellett lévő üres telek megvétele is aktuális lenne, de erről egyelőre nem tárgyaltunk s javasolja a közgyűlésnek, hogy a jóléti bizottságnak adassék felhatalmazás 55.000 (ötvenöt-ezer) pengő keretén belül telekvásárlással vagy anélkül az üdülőláz továbbfejlesztésével kapcsolatban szükségesnek mutakozó építkezés végrehajtására. Az igazgatóság és választmány helyesli és tudomásul veszi az előterjesztést. — Torday Lajos ezután a tanárok egyetemet hallgató gyermekeinek nehéz helyzetére hívja fel a figyelmet. Az elnök erre azt a nyilatkozatot teszi, hogy az osztó igazság nevében a vidéki és fővárosi tanárokon egyenlően kell segíteni, e tekintetben s e célra is külön szervet fogunk állítani a jóléti alap keretében. — Tudomásul szolgál. — Ezután az elnök a jóléti bizottságban Sajó Sándor halálával megüresedett helyre Gajda Bélát ajánlja. — Elfogadják.

A *Tanárkö Nevelő Háza*. Édes Jenő jelenti ezután, hogy az Árpád-kollégium életében zavaró momentum nincs. Az ellátott tanulók alkalmazkodók és tanulnak. Eddig 800 pengő megtakarítás mutakozik. Az elnök e kérdéssel kapcsolatban jelzi, hogy panasz nincs, nyugalom, rend és fegyelem van a kollégiumban. A reggeli, ebéd és vacsora akciója a kollégiumnak, különösen azóta, mióta Édes Jenő felesége is kiveszi részét az ellátottak gondozásában, szeretetteljessé, otthonossá tette az intézményt. Indítványára az igazgatóság és választmány köszönetet mond Édes Jenőnek és feleségének.

Ezután felkéri az elnök vitéz Esztergomy Ferenc főtitkárt jelentése megtételére.

Belépések. Kilépések. Újabbban az egyesületbe való belépésüket jelentették: Schneider Erzsébet (Szeged), Zambra Szidónia dr. (Szeged), Szabó Gyula és Molnár Benjámin (Sárospatak), Csányi Mária (Kecskemét), Stibrányi Gyula (Aszód), Kovács Máté és Tóth István Lajos (Mezőtúr), Koch Ferenc dr. (Budapest), Bayer István (Pestszenterzsébet), Wenk Endre (Szeged), Kallós Zsigmond dr. (Budapest), Bónis Erna (Békéscsaba). — Kiléptek: Gábor Géza (Sopron), Szabó Károly (Sárospatak), Kása Gábor (Győr), Juhász Margit (Budapest), Répászky Tivadar és Skala István (Mezőkövesd), Polák Imre (Sopron), Deseő Zoltán és Bodnár Lajos (Budapest), Pivárcsi István (Budapest), Wallacher László (Szekszárd), Mateovitsné Poszlet Teréz (Szombathely), Hauser Ignác (Újpest.)

Indítványok. Az Országos Református Tanáregyesület azt indítványozza, hogy a tanárság társadalmi, erkölcsi súlyának emelésére háromévenként együttes üléseket tartsanak a különböző Tanáregyesületek. — Helyesléssel tudomásul szolgál. — Méhes Gyula kartárs egy természettudományi kör alapítására kér helyiséget és erkölcsi támo-

gatást az O. K. T. E.-től. — Az elnökség a M. K. T. N. Sz. meglévő szervezetébe vagy a Budapesti Tanári Körbe utalta Méhes Gyula kérését. — Méhes Gyula ez alapon tervét a B. T. K. keretén belül fogja megvalósítani, mert gyűlések számára a székház rendelkezésére áll, a Közlönyt pedig oly értelemben bocsájtja az ig. és vál. a természet-tudományi cikkek közlésénél az új kör rendelkezésére, amennyire azt a szerkesztő adhatja. Közgyűlés elé tehát a kérdés nem kerül. — Torday Lajos a tandíjkezelési díj újra való kiutalását kéri. — Az elnök szerint az egész tanárság kéri az ügy orvoslását. Már többször tárgyalta is ez ügyben az illetékesekkel és reméli, hogy módját is fogják ejteni a megoldásnak. — A Polgáriiskolai Tanárok Egyesülete azt kéri, hogy a betegsegélyezés dolgában forduljunk az államhoz, hogy a tanárok után ő is fizesse be azt az 1%-ot s ne csak maguk a tanárok, hogy a betegek megfelelő ellátást kaphassanak. — Az elnök szerint mi a magunk portáján megteszünk e nélkül is minden lehetőt, de e kérdésben tulajdonképpen a tanügyi érdekeltek egyetemes egybefogását kellene szorgalmazni. Az átiratot tárgyaljuk, helyeseljük, de jelenleg kénytelenek vagyunk az önszegélyezés terére lépni. — Az átiratot nem viszik közgyűlés elé. — A békéscsabai tanárok azt kéri, hogy a közgyűlés hasson oda, hogy a helyettes tanároktól az állam ne vonjon le az O. T. I. számára, mint a magánalkalmazottaktól. — Az igazgatóság és a választmány magáévá teszi az ügyet. — Ugyancsak a békéscsabai kartársak kéri azt, hogy a közgyűlés tegye magáévá azt a gondolatot, hogy a vidéki tanárok közéleti szereplésének és részvételének elősegítésére az intézetek kirándulási alapjának segítségül vételét tegye lehetővé. — Vargha György a kirándulások fontosságára utalva, más megoldás szorgalmazását ajánlotta. — Az igazgatóság és választmány magáévá tette a felterjesztést és megbízta a vezetőséget, hogy járjon el az ügyben. — Bászel Ernő az Árpád-kollégium nyári használatára vonatkozólag öt napon túl való igénybevétel esetén a szokásos szobának (személyenként) napi 1 pengő díjnak felére leendő leszállítását kéri. — Ezidő szerint a kérést az igazgatóság és választmány nem teljesítheti. — Majthényi Károly és társai Nagyállóból kedvezményes féláru vasúti jegy váltására jogosító igazolvány kiadásának kieszközlését kéri a szünetidőre azok részére, akik az arcképes igazolványokat az egész esztendőre nem váltották ki. — Az igazgatóság és választmány a kérést magáévá tette. — Holló Alajos a reformok ügyében azt látja, hogy a megoldás már a megvalósulás stádiumában van, tudni kívánja, hogy az egyesület résztvett-e a munkában? Hír szerint tudniillik a reáliskola érdekében egyedül Kemény Ferenc szólalt fel a megejtett legfőbb tanácskozásokon s állítólag a reáliskola felett meghúzták a halálharangot. Mivel ő szükségét látja, hogy a reáliskola megmaradjon, ezért kéri, hogy a Tanáregyesület a Közoktatási Tanácsba olyan embert küldjön, aki a reáliskola híve. — Az elnök igazolja azt, hogy a jelzett tanácskozásokon a reáliskolának védelmezője alig volt, de ő és Nagy Pál, mint résztvevők bejelentették, hogy az O. K. T. E.-ben külön tanácskozások folynak a reformról s hogy mi e tanácskozások eredményeit 8—10 napon belül felterjesztjük. Épp ezért kéri Holló Alajost, hogy memorandum formájában terjessze elő kérését, amit azután a többi határozattal, helyesebben javaslattal együtt fog az Egyesület felterjeszteni. — Hlavathy Imre ezután szóvá teszi azt, hogy minden egyesület tiltakozik a fizetésmegvonások, helyesebben csökkentések ellen, annál inkább a nyugdíjasok illetményeinek csökkentése ellen.

Kéri az igazgatóságot és választmányt, hogy hasson oda, hogy a nyugdíj-törvényt ez idő szerint ne tárgyalják. — Az igazgatóság és választmány csatlakozik az indítványhoz és a kérdést a közgyűlés elé viszi.

Mivel más tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárta.

Marcell Ágoston,
titkár.

A március 11-re összehívott rendkívüli közgyűlést megtartani nem lehetett, határozatképtelenség miatt. Az elnök ezért az új rendkívüli közgyűlést az alapszabályok 55. §-a értelmében *folgó évi március hó 27-ére*, délután fél 5 órára tűzte ki; ez a közgyűlés a megjelentek számától függetlenül is illetékes lesz dönteni a már meghirdetett tárgyalási anyag összes pontjaiban. A közgyűlés helye: az OKTE székháza. (VIII. Csepreghy-u. 4. sz.)

Budapesti Tanári Kör.

A Kör februári 27-i ülésén a tantervi reformbizottságok elnökei térjesztették elő terveiket. *Párkányi Norbert* a magyar szakcsoport terveit ismertette. A középiskolai oktatás tengelye anyanyelvünk tanítása és irodalmunk megismertetése. Nem kívánjuk az anyag bővítését, sőt sok felesleges lim-lom kidobását óhajtjuk. Az I—II. osztályban elhagyandók az amúgy is nehézkes, hosszú mondatokban írt klasszikus mithosz mondái és a görög-perzsa háborúk. A Keveháza és Szent László-féle versek sem valók ily kis gyermekek értelméhez. A IV. osztályban a gyorsírás számára elvett 4-ik órát vissza kell állítani. A prózai műfajok elméletét már itt lehet előadni. Az V-ből a retorikát elhagynók, ide a poétika jönne és VI—VIII-ig irodalomtörténet. A VII-ben a magyar nyelvtan rendszeres tanítása kívánatos. Az irodalomtörténetbe kevesebb adatot, több korképet, lélektant és esztétikát. A magyar tanárnak legyen a magyar génusztól ihletett költői lelke, ne szavakat boncoljon és ragasztgasson, vagy mondatelemeket ábrázoljon, hanem művészi módon stilizálja a tanuló lelkét, nemes, pompásan virágzó magyar egyéniséggé. — *Petrich Béla* a modern nyelvekre vonatkozó tervek közül kiemeli, hogy a német órák számát a VIII-ban és a reáliskolákban a VII-ben 3-ra kell felemleni, mint régen volt. A középkor irodalmából több részt el lehetne hagyni. — *Vitéz Esztergomy Ferenc* szerencsésnek tartja a reformtervnek azt a részét, hogy a középiskola egységes alsó tagozatában a *latin* szerepeljen, de a II. osztály helyett már az elsőben tartja szükségesnek megkezdését. Óraszám tekintetében a gimnázium eredeti megállapításait kéri. — *Wagner József dr.* óhajtja, hogy legyen olyan iskolatípus is, melyben a *görög* kötelező, mert különben kevesen jelentkeznek. — *Vitéz Pálfi János dr.* a *történelemlről* referált és a következő tervezetet ajánlja: III. o. A magyar nemzet története, élet- és korképekkel, kellő áthidalásokkal, heti 3 órában. IV. o. Egyetemes történelem, a nyugatrómai birodalom bukásáig, heti 3 órában. V. o. Egyetemes történelem a nyugatrómai birodalom bukásától a wesztfáliai békéig, heti 3 órában. VI. o. Egyetemes történelem, a wesztfáliai békétől napjainkig, heti 4 órában. VII. o. A magyar nemzet története, a szatmári békéig, heti 3 órában. VIII. o. A magyar nemzet története a szatmári békétől napjainkig, különös tekintettel a közjogi, gazdasági

és társadalmi jelenségekre és intézményekre, heti 3 órában. A legújabb kor politikai kereteit étellel, még pedig eleven étellel kell kitöltenünk, hogy ifjúságunkat a „ma“ legfontosabb problémáinak világába állítsuk bele, ahol aztán a tanuló nem találkozna annyi nehézséggel, mint ma. Kétségtelen, hogy a nemzet ily öntudatos ifjúsággal rengeteget nyerne. A történelem pedig az élet igazi mesterévé válnék. Kíváncsinos volna a fiú- és leányközépiskolákba a történelmi anyag helyes felosztása által egyöntetűséget belevinni.

A földrajzi csoportelnök, *Vargha György dr.*, más elfoglaltsága miatt nem jelenhetett meg. Helyette *Bodnár Lajos* ecsetelte a földrajz mostoha helyzetét a középiskolában. A III. osztály után minden leíró földrajzi ismeret nélkül bocsátjuk útjukra növendékeinket. A földrajz nemzetnevelő hatásáról nem szabad megfeledkezni, a magyar feláramlást is szolgálja. — *Méhes Gyula dr.* a természetrajz fontosságát emelte ki. Minden osztályban kellene 2 órát ennek szentelni. Az egészségtant orvos helyett a természetrajz tanárának kellene előadni. Ezt a tantárgyat a VII-iken kívül a IV. osztályban is szükségesnek tartja. — A *mennyeiségtan* számára *Schmiedt Alajos* visszakéri a gyorsírás miatt elvett 2 órát. Kevesebb elméletet és több gyakorlatot óhajt. — *Fornwald József* a fizika tanításában a tananyag kisebb méretű szűkítését tartja szükségesnek. Utal külföldi példákra. A reálist iskolai típusban növelni kell az óraszámot. — *Holló Károly* minden osztályban 2 óra *rajzt* tart szükségesnek. Kéri, hogy az I—II. osztály mértant a matematikusoknak adják át a rajztanárnak.

Bernolák Kálmán elnök a kémiai szakcsoport elnökévé *Gravobsky Camillt* kéri fel. Az előadó csoportelnökök fáradságát megköszöni és kéri őket, hogy egy hónapon belül dolgozzák fel az anyagot, melyből memorandumot fogunk készíteni és az Orsz. Egyesület útján felterjesztjük a Miniszter úr öccellenciájához. Ezúton is felkéri a Kör minden tagját, hogy javaslataival szíveskedjenek a csoportelnökökhöz fordulni.

Szabó István Andor titkár.

Debreceni Tanári Kör.

A Debreceni Tanári Kör f. évi március hó 9-én *vitéz dr. Bessenyei Lajos* elnöklésével felolvasó gyűlést tartott, melyen két előadó szerepelt. Előzetesen az elnök jelenti, hogy mivel az Országos Református Tanár-egyesület elnöke, ő is résztvevett azon a pedagógiai értekezleten, amelyet *Hóman Bálint* kultuszminiszter úr március 6—8-ára, az új középiskolai reformra vonatkozólag, a minisztériumba összehívott Ismertette a többnapos értekezlet lefolyását és bemutatta a felszólalásának vázlatát. Ezután *Lengyel Endre* hajdunánási ref. reálgimnáziumi tanár felolvasott a „Verne-regények, mint ifjúsági olvasmányok hibás és hiányos magyar fordításairól“. Rámutatott arra, hogy néhány regényben a számítás, fizika és csillagászat körébe eső helyek fordítása hibás, sőt néhol egyenesen értelmetlen. Meglehetősen nagy a hiányos fordítások száma is. Még az átdolgozás jelzése sem teszi indokolttá az olyan kihagyásokat, ami által az eredeti meseszöveg is szenved.

A német és olasz nyelvű kiadások, melyekkel az összehasonlítást végezte egymással egyező szövegűek, így azt is mutatják hogy alapos és teljes szövegű fordításai a francia eredetinek.

Felhívja a figyelmet arra is, hogy még sok érdekes Verne-mű nincs lefordítva magyarra. Egy olasz nyelvű kiadásból ismertette egy olyan elbeszélés tartalmát, melyben Verne már megsejtette a rádiót és a képtovábbítást is.

Annak a reményének ad kifejezést, hogy új kiadás esetén a kiadók igénybe veszik a külföldi kollégiumokban felnőtt németül, olaszul, franciául tudó ifjú tanár nemzedéket, akik akár mint fordítók, akár mint a fordítások átnézői, teljes és hibátlan Verne-kiadásokhoz fogják juttatni a magyar tanulóifjúságot.

A másik előadó, *dr. Horvay Róbert* ny. reáliskolai igazgató volt, aki „Magyar betűt a német tanításban” címmel olvasott fel. Az iskolai német tanítás csekély eredményét valamivel fokozni lehetne, ha a német (gót) betűs írás tanítását elhagynók és az arra fordított időt is a nyelv gyakorlására használnók. Most még az érettségit tettek között is akad, aki összetéveszti a nyomtatott nagybetűket. A német betű nem nemzeti örökség, hanem a latin (antiqua) betűnek középkori elszögletesítése. A német tudományos kiadványok majdnem mind latin betűt használnak. Nálunk elég, ha a felső osztályokban megtanítjuk a német betűs nyomtatás olvasását addig, amíg hihetőleg a németeknél is általános lesz a latin betű. Aki valamikor annyira jut, hogy németül fog írni, bátran írhat magyar betűvel. Iskolai német könyveink újabb kiadásait minden baj nélkül lehet magyar betűvel nyomtatni. Határozati javaslatot terjeszt elő:

Középiskoláink alsó osztályaiban ne nehezítsük a német tanítást az úgynevezett német (gót, fraktur) betűvel, használjunk magyar (latin, antiqua) betűt, mind az írás, mind az olvasás tanításában. Elégedjünk meg azzal, hogy az V. osztálytól kezdve megismertetjük a német nyomtatott betűket, ott is csak az olvasásra szorítva, az írás magyar betűvel történjék.

A Kör a javaslatot, amennyiben a tanítás gyakorlati könnyítését célozza, elvileg elfogadja, a gyakorlati kivihetőségét illetőleg pedig felkéri az Országos Középiskolai Tanáregyesület elnökségét, hogy a kérdést vigye a Köznevelésiügyi Tanács elé.

A Kör mindkét előadónak felolvasásukért köszönetet szavaz.

Dr. Kún Sándor titkár.

HÍREK.

Pintér Jenő — a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1933 március hó 11-én tartott közgyűlésén egyhangú lelkesedéssel *Pintér Jenő* tanker. kir. főigazgatót emelte a Négyesy László halálával elárvult elnöki székbe. Az Irodalomtörténeti Társaság ezzel az elhatározásával egyrészt lerótt a halálját lelkes alapítójával szemben, másrészt pedig biztosította a maga részére a további fejlődés és virágzás lehetőségét.

Egyetemi nyilvános rendkívüli tanári cím. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a m. kir. vallás- és köznevelésiügyi miniszter előterjesztésére *Zlinszky Aladár dr.* egyetemi magántanár, állami középiskolai címzetes igazgatónak az egyetemi oktatás, valamint a tudományos irodalom művelése terén szerzett érdemei elismeréséül az egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címet adományozta.

A Kőlesey-mérkőzésnek nevezett 10 kilométeres gyaloglást elsőízben, 1925-ben, a Kőlesey-reálgimnázium ifjúsága egymaga, kísérletképen tar-

totta meg. 1926-ban 3 (bp. Kölcsey rg. és Madách g., győri Révai r.), 1927-ben 3 (bp. Kölcsey rg., győri Révai r., mezőkövesdi Szt. László rg.), 1929-ben 5 (bp. Árpád rg., Kemény r., Kölcsey rg., Madách g., mezőkövesdi Szt. László rg.), 1931-ben pedig 7 (bp. Árpád és Kölcsey rg., gyöngyösi Koháry rg., kecskeméti Katona r., makói Csanád rg., mezőkövesdi Szt. László rg. és miskolci Hunfalvy r.) intézet vett részt benne, mindig április 30-án. Az 1927 óta a páratlan években tartandó mérkőzés most 1933-ban ismét, hatodízben, megtartandó. Az indulásban és érkezésben első intézeteket megillető emléklapok, Visnyovszky Lajos szobrászművész munkája, az eddigi elsőeknek (indulásban: 1926. győri R. r., 1927. és 1929. mezőkövesdi Szt. L. rg., 1931. kecskeméti K. r.; érkezésben: 1926. bp. Madách g., 1927. győri R. r. és mezőkövesdi Szt. L. rg., 1929. mezőkövesdi Szt. L. rg., 1931. makói Cs. és mezőkövesdi Szt. L. rg., miskolci H. r.) is, az idén leendőeknek is rendelkezésére fog állani a költségekhez való mérsékelt hozzájárulás ellenében.

A mérkőzés részleteire nézve Közlönyünk 1926 februári száma ad részletes felvilágosítást, de a hozzám forduló kartársaknak kész vagyok minden felvilágosítást megadni, ha hozzám fordulnak (VII., Damjanich-utca 23. I. 5.), s kérem a résztvenni óhajtó intézeteket, hogy szándékukat és az eredményt is e címre küldött híradásban tudassák alulírottal. Mivel április 30-a az idén vasárnapra esik, célszerű lesz a mérkőzést április 29-én megtartani. Dr. Finály Gábor ny. tanker. kir. főigazgató.

Középiskolai reform Romániában. A *Temesvári Hírlap* február hó 10-i számában írja: *Gusti* közoktatásügyi miniszter elnöklete alatt Bukarestben értekezlet volt, amelyen a szakértők megbeszélték a középiskolai oktatás reformjának kérdését. A miniszter kifejtette, hogy a középiskolai oktatást úgy kellene átalakítani, hogy az első sorban is ne legyen olyan fárasztó a diákok számára, mint eddig volt. *Valcovici* azt fejtette, hogy a tantervet úgy kell megalkotni, hogy az jobban engedje kifejlődni a diák egyéniségét. Hangsúlyozta, hogy ezentúl ne a klasszikus nyelvek és a bölcsészettan, hanem a konkrét ismeretek terjesztése legyen a középiskolai tanítás főcélja. Az értekezlet végül kimondotta, hogy az alsóbb osztályokban csökkentik az órák számát. Összeállítanak azonkívül egy minimális programot, amely a tananyag alapvető tételeit foglalja magában. A tanítási programot egy központi eszme köré gyűjtik, amely a mai reális életben gyökerezik. A tanulók különleges előkészítése a hetedik és a nyolcadik osztályban történik.

Nyilvánossági jog. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. Lázár Piroska magán-leánygimnáziuma, Szekeres Margit magán-leányliceuma, úgyszintén Bajusz Györgyné Kossányi Edit és tanártársai magán-leányliceuma I—VIII. osztályai részére a nyilvánossági jogot és az érettségi vizsgálat tartásának jogát; a budapesti kath. Patrona Hungariae leánygimnázium I—III. osztályai, a kath. Notre Dame de Sion leányliceum I—V. osztályai és a Domokos Lászlóné magán-leányliceuma I—IV. osztályai részére és az esztergomi ferencendi Szent Antal reálgimnázium I—II. osztályainak a nyilvánossági jogot a folyó 1932—33 tanévre megadta.

Pályázat. A VI. kerület tanügyi csoportja pályadíjat tűzött ki a következő tétel kidolgozására: „Az iskola a nemzeti összefogás eszköze”. Pályadíj 100 pengő. A pályázat határideje f. évi május elseje. A pályaművek a következő címre küldendők: Párkányi Norbert, középiskolai tanár Budapest, VI., Szinyei Merse-u. 10.

Kiadó lakás. Egyesületünk székházában (VIII., Csepregy-u. 4.) egy négyszobás modern lakás minden kényelemmel május 1-re kiadó. Felvilágosítást ad Édes Jenő igazgató.

HALOTTUNK.

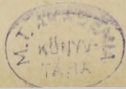
† **Mázy Engelbert dr.** a kassai tankerület utolsó főigazgatója, tihanyi apát, életének 68. évében, 1933 március hó 2-án meghalt. Tizenhét éves korában lépett a Szent Benedek-rend tagjai sorába s tehetségével hamarosan kivált a rend tagjai közül. Tanára volt a pannonhalmi főiskolának, majd a kőszegi gimnáziumnak lett igazgatója, míg 1907-ben Apponyi Albert gróf az akkor már jónevű pedagógust a kassai tankerület élére nem állította. Ugyanabban az esztendőben alapította meg többek lelkes támogatásával a Katolikus Tanáregyesületet s ő is volt első elnöke. Az ország feldarabolása után Miskolcra menekült tankerületével s itt működött 1924-ig, amikor nyugdíjazásával egyidejűleg a kassai tankerületet is megszüntették. Nyugdíjaztatása után visszavonult s egyedül a rendnek élt. Értékes munkásságával maradandóan beleírta nevét a magyar nevelés történetébe. Hazafiasság és erős vallásosság irányították pedagógiai munkásságát. Most elpihent az ősi tihanyi apátság sírboltjában s innen várja nemzete sorsának jobbrafordulását, amelyért egész életében olyan buzgón s olyan nemes törekvéssel fáradozott.

KÖNYVSZEMLE.

Stuhlmann Patrik dr. : Az ifjúkor lélektana. (Scientia amabilis.) Budapest, Szent István-Társulat kiadása. 1933.

Stuhlmann Patrik a tudós filozófus, a szeretetreméltó nevelő és az élettapasztalatokban bővelkedő jóember olyan tárgykörhöz nyult, melynek keretében a három említett tulajdonság kitűnően érvényesül. Az ifjúság lélektanának a megírásához széleskörű filozófiai műveltség kell, az idevágó irodalomnak a mérlegelő áttekintése, hogy a különféle világnézeti alapon megírt munkákból kiemelje a tudományos értékkel rendelkezőket. Könyve értékét növeli az a tény, hogy maga is nevelő, még pedig a szó szoros értelmében vett nevelő. Növendékeivel a tanítási órák keretében is találkozott, de találkozott séta alkalmával, játék és szórakozás közben, látta őket az ebédlőben, hálószobában és betegszobában. Sőt, mint lelkiatya, megismerte belső énjüket, amikor őszinték voltak, s akkor is, amikor szebbel kifelé igyekeztek. Helyzete megmentette őt a merész általánosításoktól, mert nem volt rászorulva, hogy kevés tanulóval kísérletezzék, amikor életében százak fejlődését nézhette egészen közelről. Ez a gazdag élettapasztalata tartotta őt meg a helyes megítélés területén, mert sem a kétségtelen tényeket nem áldozza fel egy előre felállított elvnek, sem elveit nem változtatja a felbukkanó tények szerint.

Könyve az ifjúság lelki világának a fejlődésével foglalkozik. Sorra tárgyalja a lelki élet ismert területeit, kimutatja az ifjú lélek korszerű változásait, a veszélyeket és a lehetőségeket, s mindenütt rámutat a segítség lehetőségeire, a támogatás útjára. Szerepel benne az ifjúság viszonya a játékhöz és a sporthoz ; az ifjúsági olvasmányok és az irodalmi próbálkozások jelentősége ; az ifjúság és a közösségek ; az ifjúság és a munka. Rávilágít a pályaválasztás problémájára és a szokásos eljárásra. Feltűnteti az ifjúság erkölcsi kialakulását, viszonyát a nemi élethez és vallásos énjének a kibontakozását. A különféle fiú- és leánytípusok leírása, az ifjúkor értékelése és az ifjúkori fejlődés rendellenességeinek a tárgyalása zárja be az értékes könyv tartalmát.

Tárgyalási módszerében feltűnteti az ellentétes nézeteket, s egyúttal megjelöli a helyes irányt s ebben tudományos nézetekre és élettapasztalatokra támaszkodik. Az egész munka tudományos értékű, azonkívül olvasmányának is élvezetes. Ha egyes részei között válogatnunk lehet, úgy az ifjúság erkölcsi és vallási fejlődését, valamint nemi életét tárgyaló rész köt le bennünket leginkább. Érezzük rajta, hogy a tudós szakember elméjével látta és szívével írta a sorokat. Nekünk nevelőknek a munka nélkülözhetetlen. Mindazokat a tapasztalatokat, melyeket működésünkben szereztünk, elvi alapon látjuk viszont. Sokat értünk meg, amit eddig csak éreztünk, s ahol eddig különleges esetet láttunk, ott a tudós és tapasztalt szerző nyomán tipikus szabályszerűségeket vesszünk észre.

Intelligens szülőknek is értékes tanácsadó. Sokan nem érnek rá terjedelmes munkákat olvasni, talán nincs is megfelelő szakműveltségük, Stuhlmann Patrik munkája szakszerűségével, de egyúttal könnyed és élvezetes stílusával mindenben biztos útmutatójuk lehet.

Dr. Zibolen Endre.

Weszely Ödön dr.: A szellemi képességek fejlesztése. Budapest, Lampel, 1932. 38 lap. (Lenyomat a Magyar Tanítóképző 1932. évf.-ból.)

Weszely Ödön egyetemi tanár írásainak jellemző vonása az időszzerűség. A tudományos haladás folyton új problémákat vet fel, az élet lüktetése új követeléseket támaszt. A neveléstanok minden időben a szellemi képességek fejlesztését tartották a nevelés főfeladatának, de Herbart egyoldalú intellektualizmusával szemben *Spranger* azt hirdeti, hogy a művelődés szellemi aktusokból áll, amely aktusoknál nem a tartalomnak a főlhalmozásáról, a meglevőhöz való kapcsolásáról van szó, hanem oly megértésről, amelynél a megérteni való tartalom a maga egészében mint totalitás jelenik meg. A legújabb kutatások álláspontjáról vizsgálja W. a tehetség sokoldalú problémáját, fejlődését és fejlesztési módjait. A gyakorlati pedagógusok nagy haszonnal olvashatják azokat a szabályokat, amelyeket *Thorndike* törvényeinek és a *Jost*-féle szabálynak figyelembevételével W. a szellemi képességek eredményes kifejtésére felállít. A régi pedagógiának a formális képzésre vonatkozó tanát a tudós szerző a modern pedagógiai elméletek felfogásához mértén tárja olvasói elé. A füzet végén az idevágó irodalomnak gazdag jegyzékét találjuk.

Bihari Ferenc.

Lux Gyula. Modern nyelvoktatás. A Kir. Magy. Egyetemi Nyomda kiadása. 1932.

A munka írója igen értékes német nyelvi középiskolai tankönyvek szerzője és a modern nyelvek tanítása elméletének derék művelője. Tankönyvei mellett két éven belül három műve jelent meg a modern nyelvek tanításának kérdéséről. Ez a műve minden idevágó kérdést bonckés alá vesz, elveti azt, ami feltétlenül idejémult, összegyűjti azt ami jó és teljes, minden ízében gyakorlati módszert ad a művelődésismeret és a munkaiskola elveinek ügyes, következetes végigvezetésével. Fejtegeti a nyelvtanítás célját, a nyelvoktatási mozgalmakat, a nyelvtanítás lélektani alapelveit és szerves összefüggésben minden kérdést, a nyelvtant, a fordítást, a beszédgyakorlatokat, a kiejtést stb., mely a modern nyelvek tanítása körül felmerülhet. S mindezt a legteljesebb gyakorlatiassággal. Kész módszert kapunk, mely utunk minden mozzanatán biztos iránytűvel vezet. Minden pedagógus haszonnal fogja forgatni ezt a sok tudással és gazdag tapasztalat alapján

megalkotott könyvet. Az óvatosan haladók biztatást merítenek belőle, a nyugtalanabbak, még a legmerészebbek is újításra törő felfogásuk igazolását látják benne. De jó volna, ha nemcsak a nyelvek szaktanárai forgatnák, hanem mások is és megismernék belőle a munkáltató tanítás nagyértékű módszerét, mely középiskoláinkban oly kínosan foglalja el az őt megillető helyet.

Mégis a középiskola szempontjából nem mindenben érthetünk egyet az íróval. Kevés nevelőértéket tulajdonít a nyelveknek. Majdnem azt mondja, hogy a nyelvtanítás csupán a nyelvi gondolkodást fejleszti, de az ember általános gondolkodásának fejlesztésében nincs szerepe. A fordítást, főképp az anyanyelvről idegenre való fordítást nem értékeli érdeme szerint. Túlzott fontosságot tulajdonít a tömeges, az egész osztály egyszerre, karban való feleltetésének. Igaz, hogy a könyv mindezeket a kérdéseket csak megvitatja, inkább tanácsol, útbaigazít, de nem akar fellebezhetetlen ítéletet alkotni. Többnyire a szerinte legjobb, de nem egyedül lehetségesnek tartott megoldásról beszél. Kár, hogy kizárólag német források alapján dolgozott és nem használta legalább az igen gazdag és sokszor más elveken álló francia szakmunkákat. — S.

Weszely Ödön dr.: Legújabb áramlatok a neveléstudomány terén. (Budapest. Egyet. Nyomda. 1931. Különlenyomat a Magy. Paed. 1931. évf.-ből. 19 lap.)

E füzet a Magyar Paed. Trásaság 1931. évi nagygyűlésén mondott elnöki megnyitója és rövidre szabott áttekintését nyújtja a legújabb paed. áramlatoknak. W. két fontos megállapítással kezdi előadását. Az egyik az, hogy mint az elméletben a pedagógia és politika ikertestvérek a tudományok rendszerében, a gyakorlatban is szoros az összefüggés a nevelés és politikai áramlatok közt. A másik igazság pedig az, hogy a háború után fellépő sokféle neveléstani irányzat mélyén a világnézetek elszánt küzdelme rejlik. Az új mozgalmak előharcosai nemcsak egyszerű iskolareformot akarnak elérni, hanem azt akarják, hogy e reformok révén egy új társadalom alakuljon ki. E reformok közös vonása, hogy az iskola a demokrácia iskolája legyen, s az eljövendő szebb társadalom részére neveljen. Az iskolareform a munka, az öntevékenység és a szabadság elvein épül fel, s a legelvontabb elméletek is e célkitűzéshez igazodnak Spranger, Kerschenszteinereiben. Az egyes irányok alap gondolatát már az iskolafajok és reformok elnevezései is mutatják: aktív iskolák (Ferrière). A tevékenység iskolái (Lay). A közösség iskolái (Hamburg). Szabad iskolaközösségek (Wyneken, Geheeb). A szabad szellemi munka iskolája (Gandig). Életiskola (Oestreich, Zeidler). Kultúriskola (Fadrus). Termelő iskola (Hilker).

Weszely professzor jól tette volna, ha vázlatosan szerkesztett beszédjét egy kissé megnagyította volna úgy, hogy az irányjelző nevek gondolatait bővebben kifejtette volna, mert a sok név közt az avatatlankok nem igen tudnak eligazodni s az egyes reformokról tiszta képet alkotni.

Bihari Ferenc.

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét lapunk mai számában megjelenő Kovacsevics Milenko, Budapest IV, Petőfi-Sándor-utca 3. I. em. alatt lévő cég hirdetésére, mely cég a tanári kart jutányos áron, mindenkor előzékeny és figyelmes kiszolgálásban részesíti.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1933. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czákó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden írat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331-94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

Belső munka a jövőért.

Madai Gyula elnöki megnyitója a március 27-i rendkívüli közgyűlésen.

Tisztelt Közgyűlés! Ezt a rendkívüli közgyűlést súlyos időkben, rendkívüli viszonyok közt kellett összehívunk. A köznyomor vámszedőit leszámítva a fásult vonaglás állapotában él ma a nemzeti társadalom minden rétege. A termelő osztályok kereső s így szolgáltató képessége megszűnt, az államháztartás nagy deficit nehézségeivel küzd s a kormány újra és újra kénytelen hozzá nyúlni a közalkalmazottak illetményeihez. Méltán hördül fel a lesújtott magyar tanár is a sorozatos fizetéscsökkentés láttára: quousque tandem?

A kultuszminiszter is meg akarja ismét reformálni a középiskolát. Minket is megtisztelt azzal, hogy az illetékes tanügyi tényezők bevonásával megtartott ankéttra az O. K. T. E. képviselőit meghívta. Részt is vettünk azon s kifejezésre juttattuk elgondolásainkat, sőt ezen túlmenőleg bejelentettük, hogy tíz napon belül eljuttatjuk a miniszter úr kezébe egyesületünknek azt a memorandumát, amely a Budapesti Kör kebelén belül lefolytatott szaktanácskozmányok eredményeit, illetve reformjavaslatait tartalmazza.

Az ankét tárgyalási anyagáról most nem akarok szólni, csak annyit jegyez meg, hogy a kultuszkormány a reformot a szülői társadalom s az élet kívánalmainak figyelembevételével az egységes műveltségbeli alapok kiépítésének s a tanuló ifjúság tehermentesítése gondolatának irányában kívánja végrehajtani.

A tanárra nézve azonban ez a reform is, mint minden reform, a gyakorlatba való átültetés munkája révén csak új terhet jelent. Éppen azért jól esett hallanunk az értekezleten felszólalt tényezők szájából szinte refrénszerűleg visszatérő hangoztatását annak a meggyőződésnek, hogy a reform sikere nem a törvény, a tanterv és az útmutatások eszményien kimunkált paragrafusain, hanem a tanár anyagi ellátottságának és lelki diszpozíciójának minéműségén sarkallik.

Iskolapolitikánk — valljuk be — többet törődött eddig a tanterv, az iskolaépület, a dologi szükségletek és a diákság tanulmányi és szociális problémáival, mint a tanár személyével. Eljött az ideje annak is,

hogy a tanár státusbeli, jogi, társadalmi helyzetét, szóval a tanári sorsot reformálják meg végre. Eljött az ideje annak, hogy pedagógiai tényezők és felettes hatóságok az eddiginél többet foglalkozzanak a tanár személyi életével, munkájával, munkája eredményeinek vizsgálatával s az anyagiak mellett a lelkierők, az ambíciók istápolásával, a munkakedv ébrentartásának s fokozásának lelki rugóival, a jutalmazás és védelem jószándékának megéreztetésével, mint ahogy azt eddig tapasztaltuk.

Sajnos, fizetésbeli és státusbeli igényeink érvényesítésére ma nincs meg a lehetőség. A tisztviselőtársadalom egyetemes tiltakozásának sincsen foganatja, mennyivel kevésbé gondolhatunk tehát egyes ágazatok különleges, rendi kívánságainak teljesítésére. Aki jóhiszemű ember, tudja, hogy a gazdasági ostromállapot mai helyzetében a tiltakozásnak legfeljebb elvi jelentősége van. Aki ma ennél többet vár a hangoskodó szótól; az vagy népszerűséget hajhász, mert egyéni céljai vannak, vagy rosszhiszemű és elfogult.

A ránk kényszerített fegyverszünetet mi másként akarjuk gyümölcöztetni a tanárság javára. Mi a nagy csendben — dolgozunk. Dolgozunk a tanár jogi helyzetének, erkölcsi védelmének, fegyelmi szabályzatának, szolgálati pragmatikájának, nyugdíjügyének rendezésén, s jóléti intézményeink régi és új ágazatainak kiépítésén. Amíg a műhelytől távolálló kartárs némán vagy hangosan zugolódva szenved, kritizál és vádol, addig az egyesület tisztikara sokszor éjszakákba nyúló, ideggyötrő tanácskozások során, a kimerülésig dolgozik a jobb tanári jövőért. Akik minket kövel dobálnak meg, mi azokat kenyérrel igyekszünk visszacsbálni. Ma még csak egy-két száz ember érzi karitatív munkánk közvetlen hatását, de eljő az idő, amikor érezni fogja azt gyámolításra szoruló tagtársainknak egész ezrede.

Internátusunk hivatása magaslatán áll s azt lehet mondani, hogy Édes Jenő igazgató bölcs vezetése mellett szinte mintaszerűvé tökéletesedő intézmény.

Balatonfüredi üdülőházunk még csonka. Szaporítani kell a férőhelyek, az egyes szobák számát. Az ehhez szükséges anyagi erővel már is rendelkezünk. Ha a kibővítés munkáját ebben az évben elvégezzük, ezzel ezen intézményünk továbbfejlesztésének folyamatát végérvényesen lezárjuk.

Külön segélyző alapunk megszüntével át kell vennünk ennek az alapnak a szerepkörét is még pedig évről-évre kiszélesülő keretek között. Különös gondot kívánunk fordítani vidéki egyetemeken tanuló, szegénysorsú tanárgyermekek támogatására. Anyagi eszközeink ugyan ma még korlátozottak, de az intézményesítéshez és elinduláshoz szükséges tőkét már ebben az évben biztosítani kívánjuk jóléti tevékenységünk ezen harmadik ágazatának céljára.

A negyedik ágazat a betegellátás talán mindennél fontosabb ügye. Ezzel a nagy kérdéssel szemben, melyet például a vasút, posta, dohányjövődék, a főváros mintaszerűen megoldott, mi teljesen kiszolgáltatottan és szervezetlenül állunk. Egy súlyos betegség, egy műtét, egy szülés, egy járvány évekre fel tudja forgatni egy tanárcsalád pénzügyi egyensúlyát. El kell indulnunk ez irányban is az önvédelem útján. Remény van arra, hogy ez évben már egy kis tőkével meg tudjuk vetni betegsegélyezési ágazatunk pénzügyi alapját. Az államtól ez irányban nem várhatunk semmit. Rá kell lépünk az önszegély ösvényére. Az ügy igen nagy körültekintést, türelmet és tapintatot kíván. Szervező

tevékenységünket fokozatosan ki kell terjesztenünk a fővárosra és vidékre. Berendezkedő munkánkban szívesen vesszük, sőt kérjük minden egyes tagtársunk támogató, gyakorlatias tanácsait és közreműködését.

Amire mi vállalkoztunk, az hatalmas, úttörő és szervezkedő munka. Talán buzdító például fogunk szolgálni más tanügyi érdekeltségeknek: polgári, kereskedelmi iskolai tanároknak és tanítóknak is s eljőhet az idő, amikor az erők egymásra találnak s a tanügyi státusok egészségügyét egy nagyméretű, közös intézmény formájában országos alapon rendezhetjük.

Minden erőfeszítésünk sikerének alapfeltétele azonban az, hogy a közoktatásügyi kormány hagyja nyitva számunkra továbbra is az eddig rendelkezésre bocsátott anyagi erőforrást. A törvényes illetményeiben oly kegyetlenül megrövidített tanár hadd találjon némi kárpótlást az elvett javakért a jóléti intézmények által nyújtott, szerény szolgáltatásokban. Az állami juttatásnak ez adja meg az erkölcsi alapját, míg ennek ellenkezőjét: a rideg lecsonkítást, esetleg elvonást semmivel se lehetne indokolni és menteni.

Kögyűlésünket úgy főhatóságaink, mint tagjaink részéről várt, támogató megértés reménységével nyitom meg.

Lelket a középiskolába!

(A középiskola magyar nyelvi tantervreformjához).

A régebbi középiskola főcélként hangsúlyozta az „általános műveltséget.” De hogy mi ez, azt senki sem tudta pontosan, s így végül is megelégedtek a rosszul sikerült élő lexikonok kitermelésével. Az érettségi vizsgálat ezeket mutatta be. Az új célkitűzés már a tanítás anyagán keresztül a valláserkölcsei alapon álló magyar embert akarja felnevelni. Ez a munka azonban igen nehéz. Főképen azért, mert az előírt ismereti és nevelő anyag, — bár elég jól válogatták össze —, nem fonódik egy-és-másba és nem visz lüktetve a cél felé.

Ziller és Rein óta a tantervekben az anyagot „központok,” bizonyos eszmék szerint csoportosítják, hogy a leendő *állampolgárt* megfelelő vértességgel lássák el. Ezek a „központok” egy tengely körül óhajtottak keringeni. Bár az 1879-es gondos tanterv a magyar irodalmat teszi az oktatás gerincévé — az iskola a kor historikus felfogása szerint — a történelemben találta meg a főtengelyt, s ebbe a magyar irodalom is inkább történelemképen került bele. Végso tudományos rendszerezése, összefoglalása aztán kronologice történt. Az egyes „iskolák” is mindig vegyes anyagot tartalmaztak, valami bizonytalan eligazodást jelentettek. A világ- és nemzetirányító eszmék itt-ott kifejezésre jutottak ugyan benne, de nem adott világszemléletet, sőt még csak látókört sem. És minél többször tologatták a reformok az anyagot, a tárgyakat ide-oda, egyre kevesebb lett közöttük az összefüggés; a koncentráció egyre lazult s az egyes tanulmányok önálló szakirányt vettek: a magyar nyelv is. Így a *nevelő* iskola részlettudományok kultúrbazárjává lett.

Lássuk csak a magyar nyelv szempontjából a *főtengelyt*. Ebben a történelem és az anyanyelvi tanítás sűrölják, a lendületben egyenesen akadályozzák egymást. Elsősorban ezt a surlódást, ezt a kellemetlen

csikorgást kell megszüntetni. Már azért is, mert nagy erőpocsékolással jár. (Két „százíz“ ugyanannak az anyagnak feldolgozásában.)

Az *első két osztályban* nincs szorosan vett történelem, ott a magyar nyelv keretében történeti mondák, legendák, Priscos, Ekkehard, krónikák és költők során ismerkedik meg a gyermek multunkkal. (A klaszikus mitoszról s történelemből való ízelítő szintén itt lép be.) A *képzeleten* át jut *úgy-ahogy* a valóságba. Ez az elgondolás jó. A „rajzok a magyar földről és a magyar nép életéből,” amelyek az előbbi *anyagba* csatlakoznak, olyan, hogy az *örök magyar* jellegzetességekkel a mult és a jelen összeköthető. (A tankönyvírók ugyan szeretik ezeket *külön csoportban* tárgyalni, de ez helytelen.)

A képzeleten át *nagyjából* a valóságba-jutáshoz az első osztály elég lehet. Ennek olvasmányai tehát lezárhatók ott, ahol a magyarság Attila örökségének átvételére megjelenik. Ennek az évnek Árpáddal kezdődő anyaga átmehetne a II. osztályba. Helyette be kellene csúsztatni egy kis finn-ugor-magyar mitológiát. A görög-római való világot a latin tanára érintené; utóbbi mindenesetre akkor foglalkoznék vele, amikor már a magyar olvasmányok között a mi hitregíneken átesünk s a vonatkozások megépíthetők.¹

Az olvasmányok közös munkával való feldolgozása, leginkább *terben és időben* való megrögzítése (ami logikai, az ilyen keretben jut homlokterbe) beszéd- és írásgyakorlatokkal (*fogalmazás*) jár.

A *nyelvtan*, eddigi beosztással, de nem szárazon, legfeljebb olyan mértékben vehető, amilyent Négyesy László nyelvtanában találunk. A kategóriák *játékos* kiépítésén túl itt nem haladhatunk. Az induktív latin oktatás sem akar többet. A mi elsős és másodikos tanulóink még nem bírják a nehéz logikai csoportosításokat. Az ilyen irányú munka a III. osztályban kezdődik, ahol a *rendszeres nyelvtan* foglal helyet

A *II. és III. osztálynak* eddig előírt anyagával nem kell foglalkoznunk. Igen megnyugtató ugyanis Hóman Bálint miniszternek s az Orsz. Közokt. Tanácsnak az a terve, hogy ezekben a tagozatokban *elbeszélésszerűen* tanítsuk a magyar történelmet. Az elsőosztályos „körülcsoválkozás” tehát realisabb alapon folytatódhatik. A történelmi anyaghoz igazodó olvasmányaink ezen a fokon igen kényes és pontos megrostálást kívánnak. Itt a tanítás természetesen akkor volna ideális, ha a *magyar nyelv és a történelem egy kézbe futna össze*. A két tanár közösen megállapított munkatervével (az olvasmány mintegy forrást nyújtana az összefoglalóbb történelemnek) a nehézség mégis megoldható. Ez a munka két tanárral is haladást jelentene a mai állapothoz képest, amelyben a III. osztály „a magyar történelmet” adja „napjainkig,” vele egyidőben pedig az anyanyelvi órákon folytatódik az I. és II. osztály *körülcsoválkozása*, majd erre zuhatagként jönnek a klasszikusok, Herodotos, a görög-perzsa háborúk stb.

Az eddigiek szerint a 14. *életévébe* jutó tanulóban előttünk áll a logikus világba lépést, de erős *illúziókban* élő kisember. Itt a *pubertas*... vele az *ellenállás*, amelyet tapintattal, okosan kell irányítanunk, a főcél felé vezetnünk. A *IV—V—VI. osztályban világtörténetet* fognak tanítani. Mi lesz most a magyar nyelvi tanulmányokban Arany J. Toldi-jával, a magyar „daliás idők”-kel? A II. osztályba nem szorítható le, mert

¹ A finn *Kalevala* s az észti *Kalevipoeg* sok ilyent tartalmaz, *Zem-pléni* Árpádtól is vehető valami. Mitológiánkat a gyerekeknek *Solymossy* Sándor, *Bán Aladár* stb. feldolgozták.

egyenesen ebbe a pubertás-korba való: nevelő értékét nem nélkülözhetjük. Nagy Sándor vagy a pún háborúk korával vagy egyébbel kapcsolhatjuk? Ezt a kérdést a historikusokkal kell megoldanunk. A különböző korok párhuzamosságát most már éreztethetjük, sőt ki is fejezhetjük. A vágyak és eszmék közössége feltűnően hasonló sokszor évezredes különbségek között is. Efélét ezen a fokon jól megértének. Ez az a lépcső, amelyen szellemtörténeti szemnyitogatásba kezdhetünk. Az úgynevezett *stilisztika* (inkább egy kis *nyelvesztétika*) ilyen irányú megfontolásra módot nyújt. Az élet *rendjé*-nek (régébbi természet-tudományos nyelven az ösztöniségnek és mechanizmusnak) kivetődéseként itt úgyis meg kell ismerkednünk a szimbólumokkal, amelyekből egyre logikusabban épül ki a tudatos stílus.¹ A versek külseje, a strófák, rímek stb. először a szervezet szabályosságaiból („rend”) vetődnek ki, csak később lesznek szabályokká. Mit ad az élet *rendje* s mit hoz a *szabad lélek*, mely rányomja bélyegét korára? — mindez olyasmi, amit a 14 évesek élvezettel fognak vizsgálni. Persze az újat hozó alkotó egyént, a nagy embert hangsúlyozzuk itt.

A „stilisztikának” a régi tantervben jelzett olvasmányi anyaga nagyjában megmaradhat, csak az újabb beállítási elmélet (s a lélektan) szerint kell válogatni s a kihagyottak helyett bővíteni.

Az V. osztályos vézna retorikai elmélettel szintén így kell eljárunk. Mivel a IV. osztályban a stílus és a vers kapesán adtunk néhány világos nyelvészeti fogalmat, most már nyugodtan térhetnénk át a *történeti igazságnak* (általában az *igaznak*) a *költői igazságtól* (ez a *szép igaz* (Toldi) is igazként hatott. Az agyonmagyarázás sem rontotta meg valóság-illúzióját. De most az igazat és a költői igazat (szép) tudatosan szét kell választanunk. (Például: a történelem, Ilosvai és Arany *Toldija*; a történelem és Tinódi Szondija, Török Bálintja stb. Arany nál. Majd később az elmélet miatt is rá kell mutatni, hogy a *prózaí írásművek* „igaz” tárgya s ennek a művészetbe emelése párhuzamos műfajokat teremt: például történetírás = epika; értekezés = tanító és bölcséleti költemény; szónoklat = óda, himnusz, sőt *dramma* stb.) Az ilyen elművelethez anticipálnunk kell a VIII. osztály „bölcséleti előtan,-”ának néhány pszichológiai (érzés, akarás, ismerés) és a logikából a módszer és rendszer kiépítéséhez szükséges néhány fogalmát. Ez a „szerkesztés-tan”-hoz is kellett. Ilyen módon jutnánk el az esztétikáig (eddig: poétika), mert a költői műfajokat eddig is kapcsolatba hoztuk a prózaí műfajokkal (érzés = líra, akarás = *dramma*, ismerés = epika.) A drámát itt eddig is be kellett vonni Platon párbeszédei kapesán.

A IV. és V. osztály elméletét tehát alaposan átdolgozzuk. A történeti anyag, a népmozgató eszmék s az ezekről írt prózaí és költői anyag összehasonlítása fonalán ez igen egyszerű lesz. Ne gondoljunk valami zavaros „bölcséleti előtanra.”

A VI. osztálytól kezdve végig *irodalmat* tanítsunk, *ne irodalom-történetet*. Tárgyunk: a világirodalom alátámasztásával az a magyar irodalom, amely valamilyen, de leginkább esztétikai szempontból *értéket* jelent. A szempont sokféle. Természetesen a megbeszélte anyag szerint *fejlődéstörténetet* (irodalomtört.) is kell adnunk s ezeket az eredményeket el kell helyezni a *magyar történelemben* (az együttthaladásra

¹ L. pl. *Zlinszky Aladár* ilyen irányú értekezéseit és saját „A szép-irodalom esztétikája” c. könyvem „Próza és költészet” c. fejezetét.

az utóbbi tárggyal mindig figyelnünk kell.) De ez csak keret, amelybe ilyenféle szempontok szerint feldolgozott anyag kerül: 1. a műfajok lélektani szétválása; 2. a műfajok történeti fejlődése; 3. hogyan alakulnak a stílusok egy-egy eszme nyomán; 4. a képzőművészetek s a szépirodalom egy-egy korban minő közösséget mutatnak (a művészet *egy*, csak kifejező eszköze más); 5. a tudomány, vagy valamelyik művészet fejezi-e ki előbb azt az újságot (eszme), amely aztán egy periódus szellemi stb. életét karakterizálja; 6. a forma szépsége monista és dualista felfogásban (utóbbiban a harmónia mindig teljesebb); 7. próza és költészet az individualizmusban és a kollektivitásban; 8. az esztétika formáló elvei az irodalomban; 9. lélekforma (szabad forma, „Isten közelsége”) és testi forma (kötött forma) az olvasottakban (első: romanika, utóbbi: klasszikus); 10. idealizmus (az expresszionizmusig) és realizmus (naturalizmus) az ember világnézeti (bölcseleti) eligazodása szerint; 11. az emberábrázolás ugyancsak világnézet szerint; 12. a diszharmónia (a komikummal) és a harmónia (a tragikummal) a kor eszméiben és művészi alkotásaiban (a „formáló elv” fokozatai szerint) stb.¹ Az ilyen kérdések felvetődésének sorrendje a történelem s az idegen nyelvek anyagának összehangolásakor dőlhet el.

A VIII. osztályban néhány bölcseleti (s tanító-) költeménynek, meg Madách I. „Az ember tragédiájá”-nak kapcsán az egész anyag mint szellemtörténeti és *esztétikai* eredmény foglalható össze. „Az ember tragédiája” szellemtörténeti keresztmetszet, s a művészi stílusok is elkísérhetők benne egészen az expresszionizmusig (*űrjelenet*). Aristoteles *rend* fogalmából, amellyel már a IV. osztályban megismerkedtünk s amelyre minden kollektivitásban ki kellett térnünk, felépíthetnők így a makrokozmoszt (a törvény és törvényszerűség világát), s ebben elhelyezhetnők az embert, a mikrokozmoszt. Azt az embert, aki *szabad akaratával eltéríti útjából a makrokozmosz (lelki) hullámaint s azokat új útra terelve új hullámozást indít: azaz a süllyedésből korát virágzásra tudja emelni*, ha Istent ismer, ha szabadságát nem tagadja meg, ha az örök (lelki) értékek lebegnek előtte. A nagyírásban pesszimistának látszó „Az ember tragédiája” is erre az eredményre jut.

Ez a tervezet az irodalom tanítását *esztétikai* irányba óhajtaná lendíteni s vele a ránk bízottakat *egységes spirituális világnézethez* vezetni. Olyanhoz, amely minden vallásoktatással harmóniát teremtene. Az úgynevezett „bölcseleti előtan,” ez a ma vértelen studium feleslegessé válnék. Azt hiszem kevesen fájlnának elmaradását, ha az irodalom meghozná helyette az élő világnézethez szükséges támasztékokat. (Magát a világnézetet természetesen a vallás adja!) Ha mégis ragaszkodnának hozzá, a szerkesztés és esztétizálás kapcsán előkerült fogalmakat kellene filozófiatörténeti háttérben szemelvények alapján feldolgozni.

Az ilyen irányú elgondolás mellett azonban a magyar nyelvi oktatás a IV. osztálytól kezdve nem nélkülözheti a módszeres *vezérkönyvet*. Ez a *tanárnak* kellene. Legjobb volna, ha *elméleti tankönyvet* nem is adnánk a tanuló kezébe. A munkáltató módszer — inkább *kutatónak* nevezhetnők — jól felépített *olvasókönyvvel* és sok olcsó auktorral dolgozhatnék. Minden óra végén le kellene rögzíteni a megbeszélés eredményeit s ezeket *egy-egy lezárt kérdésnél* (heti, kétheti?) házi fel-

¹ Idézett munkámból a kérdéseknek nagy száma állítható össze.

adatban lehetne kidolgoztatni. Ez volna a tankönyv pótléka. Ilyen tanítás művészi élményen alapuló tudást hozna.

Egyébként az anyanyelvi tanítás heti óraszámra *négynél* kevesebben egy osztályban sem volna megállapítható.

Lelket a középiskolába !

Dr. Pitroff Pál.

FIGYELŐ.

Tanítsunk-e az első osztályban idegen nyelvet ?

Akik a kérdést felvetették, tagadóan felelnek. Indokul tudomásom szerint a következőket hozzák fel : 1. az idegen nyelv megrontja a még meg nem állapodott magyar nyelvérzékét, 2. az idegen nyelv tanításának előfeltétele a középiskolában a magyar nyelvtannak alaposabb tanítása, mint az az elemiben történik, ennek hiányában az idegen nyelv tanulása túlterhelést jelent. Ezekkel szemben legyen szabad az ellenkező álláspont érvelését a következőkben előadnom.

Hogy az idegen nyelv a középiskolában megrontja vagy akárcsak megzavarja a magyar nyelvérzékét, nem állja meg a helyét. A magyar nyelv szerkezete annyira elűt az indogermán nyelvekétől, hogy káros befolyásról szó sem lehet. Az első osztályban a latin és német nyelv forog szóban s aki ezeket tanítja, jól tudja, micsoda nehézségeket okoz az állítmányi kiegészítő, a *habere* és *haben* igék, a módbeli segédigék, a praepositíók használata, az elűtő szórend stb., stb. Magasabb fokon is küszködünk a nehézségekkel, az elért eredményen sokszor szinte kétségbeesünk, a magyar nyelvérzéken azonban csorbat nem veszünk észre. Szó sem lehet frazeológiai kártevésekről sem. A latinizmusok igen régi eredetűek, a nyelvünkbe belopakodó germanizmusok kiindulópontja pedig nem a középiskolai német nyelvtanulásban keresendő. A latin nyelvhatas azokból az időkből származik, mikor a latin nyelv tekintélye rányomta bélyegét a fejletlen magyar irodalmi nyelvre, a köznyelvre igen kevésbé és mulóan hatott, bár közéletünk nyelve a latin volt. A mai latin tanítás már nem árthat az önmagára talált, fejlett magyar stílusnak. A germanizmusoknak sincs köze a középiskolai német nyelvtanításhoz. Ezeket egyrészt a nyelvújítási mozgalom tudatosan ültette át nyelvünkbe, másrészt azokból az időkből származnak, mikor a városok jórészen német nyelvű lakossága az iskolában és a közéletben megmagyarosodott. A ma keletkező germanizmusok is ugyanarra az okra vezethetők vissza. Bizonyos koron túl tudniillik az anyanyelv formái oly mélyen belevesődnék az öntudatba, hogy tőlük eltérni nehezen sikerül s az ember a tanult nyelv szókinsését belekényszeríti anyanyelvének kerékvágásába. Midőn pedig anyanyelvnek hangjaitól sem tud eltérni, új, tanult nyelvének kiejtésében is idegenszerűvé lesz. Az anyanyelv szófűzéséből az idegen nyelv szófűzésébe csak a nyelvtan képes az embert átemelni, innen van a direkt nyelvtanítás minden sikertelensége a középiskolában és ebből érthető, hogy az évtizedekig közöttünk élő idegenek — akik ugyancsak direkte tanulták nyelvünket — hibásan beszélnek magyarul.

Tulajdonképen nem tartozik szigorúan érvelésemhez, de világot vet mégis a kérdésre az a tapasztalat, mely szerint a gyermekkorban, főképp az iskoláztatás előtt két, sőt három nyelvet is meg lehet tanulni

anélkül, hogy egymást zavarnák. Vas megyében volt alkalmam tapasztalni, hogy parasztleányok, akik zamatot magyarsággal beszéltek, váratlanul épp oly hamisítatlan tisztasággal szólaltak meg az ottani német nyelvjárásan. Oly falukból valók voltak, hol színmagyar nyelvterület német nyelvterülettel érintkezik. Egészen más a helyzet a Felvidék városaiban, hol a német vagy tót lakosság az iskolában és a közéletben akkor tanult meg magyarul, mikor a maga anyanyelve már belégyökerezett. Ezek a felvidékiek három nyelvet is kevernek, ha magyarul beszélnek, de anyanyelvüket a magyar nyelv leegfeljebb szókincsében és csak azokon a tárgykörökön belül befolyásolja, melyekben az iskola vagy a közélet tájékoztatta őket. Gyökeresen változott politikai és nemzetiségi viszonyaink mellett a Bach-korszaknak immár létlen kísértetétől nem kell megijednünk.

A gyermekkorban nyert hamisítatlan magyar nyelvérzék teljesen sohasem pótolható, de viszonyaink között a német nyelv korai ismerete védelmet is biztosít a germanizmusokkal szemben. Nem egyszer tapasztaljuk, hogy a németül is tudó magyar anyanyelvű tanulók dolgozataiban kevesebb a közkeletű germanizmus, mint azokéban, akik csak magyarul tudnak, mert összehasonlítás útján kirekesztik a németesiséget.

Az első osztály idegen nyelvi tantárgyát ellenzők másik érvével rövidebben végezhetünk. Bizonyos, hogy a középiskolai idegen nyelvi tanuláshoz nyelvtani ismeretek szükségesek. Vajjon az elemiből felkerülő tanulók nem hoznak a középiskolába elegendő nyelvtani tudást? Magamnak sohasem volt ez ellen panaszom, pedig több városban tanítottam. Egyébként is a magyar nyelvtan tanítása párhuzamosan történik az idegen nyelv tanításával, tehát lépésről-lépésre támogatják egymást. Másrészt azt tapasztaljuk, hogy az idegen nyelvtan iránt mindig könnyebb érdeklődést kelteni, mint a magyar nyelvtan iránt. Az idegen nyelvnél a tanuló is átlátja a nyelvtan szükségességét, a magyar nyelvtani órákon az áll előtte, hogy magyarul úgy is tud. De az idegen nyelv tanulása igen nagy mértékben fokozza a magyar nyelvi jelenségek iránti érdeklődést is. Nem véletlen, hogy nyelvtudásaink olyan vidékekről vagy olyan családokból kerültek ki, hol magyar anyanyelvükön kívül már gyermekkorukban idegen nyelven is beszéltek.

Ha az elsőosztályból számúzzuk az idegen nyelvet, igen nagy visszaesés fog mutatkozni az idegen nyelvi eredményben, a magyar nyelv tanításának pedig semmi haszna sem lesz belőle.

Dr. Kardeván Károly.

Tanítsunk-e külön retorikát?

A reformmal kapcsolatban mi, magyar-szakos tanárok megint reménykedve nézünk a jövő elé: hátha ezúttal revízió alá veszik nemcsak a felső osztályok magyar nyelvi óráinak a számát, hanem a tananyagot is, gondolván itt főleg a retorika mesterségesen felduzzasztott, még a régi tantervek csökevényeként vissza maradt anyagára.

A régi, többé-kevésbé pozitívista és egyúttal egyoldaluan intellektuális felfogás emberei természetesnek találták a stilisztikai, retorikai és poétikai ismeretek egymásutánját, mert nem gondoltak arra, hogy ez a „logikus” egymásutániség, tehát bizonyos elméleti értékű ismeretek külön-külön való rendszerezése az önmagáért való absztrakció bűnébe sodorja a tanárt, olyan bűnbe tehát, amely talán megbocsátható más,

egymástól függetlenül is tárgyalható ismereteknél, de súlyos lélektani hiba irodalmi, művészi alkotásoknál, amelyek — ha igazán az író lelkének a mélyéből szakadnak ki — mindig *egyszerre* hatnak: stílusukkal, szerkezetükkel, műfaji sajátosságukkal együtt és sohasem tárgyalhatók csak az egyik, vagy csak a másik szempont szerint. Vagyis — szinte közhelyként hat már — irodalmat kell tanítanunk és nem stilisztikát, retorikát vagy poétikát: szintétikus úton kell megközelítenünk az író alkotását, keresvén a belső hajtó erőt és ihlet forrást, amely tartalmat és formát egyszerre és örökre elválaszthatatlanul hoz felszínre, egyetlen, soha vissza nem térő pillanatban. Ennek az egyetlen pillanatnak termékenyítő erejét semmiféle irodalom-elméleti retortában nem lehet többé elővarázsolni: az utólag absztrahált szabályokból és tudnivalókból, melyeket természetesen egy fizikai vagy kémiai képlet pontosságával tudok formába önteni az intellektus számára, rég elillant az eredeti alkotás íze, színe, hangulati és érzelmi varázsa.

Éppen ezért azt hisszük, hogy a stilisztikai, retorikai és poétikai ismereteknek úgynevezett rendszeres, egymástól izolált gyűjtése az igazi irodalomtanításnak kárára van. A stilisztika tanításával nincsen még különösebb baj, mert itt végig meg maradhatunk Arany Toldijánál, ennél az elnyúlhatetlenül friss és ösztönös költői alkotásnál, a világos, magyaros és a szó legérzékeltethetőbb értelmében „szép“ stílusú költői mű örök mintájánál, azonban jön a következő két osztályban a retorika, illetve a poétika anyaga és a tanulót egyre fokozódó mértékben fenyegeti bizonyos elméleti ismeretek előre kész rendszere, absztrakt tudnivalók egész tömege, olyan absztrakcióké, melyek a mieink, de nem a tanulóéi is.

Áll ez különösen a retorika anyagára. Az „Utasítások“ szerint itt az anyag tárgyalásánál a főszóly a szerkesztés kérdéseire fektetendő, azaz az irodalmi műnek belső alkatára, nem csupán nyelvi oldalára, mint azt a stilisztika teszi. Szóval egy lépéssel tovább kell menni és meg kell tanítani a tanulót arra, hogy ne csak értelmesen (világosan), magyarosan és lehetőleg szépen beszéljen vagy írjon, hanem mondanivalóját logikusan el is rendezze. Művelt ember számára ez nyilvánvalóan építő elemi követelmény, mint az értelmes, helyes magyar beszéd általában, de mi szükség van arra, hogy ennek a célnak az elérésére, mely úgysem köthető egyetlen osztály anyagához, hiszen örökké visszatérő elemi kérdés, mozgásba hozzuk a történet-írói, szónoki és értekező munkásság egész gépezetét? Miért kell az anyag feltalálás és elrendezés, az induktív és deduktív okoskodás tisztán elméleti értékű formuláival annyit vesződni, mikor a tanulónak magának az invenciója — lélektani okokból — még nagyon vékonyan buzog, a diszpozíció elemi követelményei pedig — tehát a tételt röviden érintő, vagy az alaphangulatot szerencsésen megütő bevezetés; a teljesség mellett arányos tárgyalás és a tömör összefoglalásnak szánt befejezés minden műfajban örökké visszatérő skéma és nincs csak szónoki, értekező, illetve történelmi olvasmányokhoz kötve, hanem nagyon jól absztrahálható akár rövid dalokból is.

Szerkeszteni igenis meg kell tanítani a tanulókat, ilyen értelemben tehát kellene retorikai ismeretek, de amennyiben a *rendszeres* retorika a legnehezebb, legelvontabb és a tanuló lelkétől legtávolabb álló műfajok elméletét adja, az anyag gyökeres megváltoztatására, illetve más felfogásban való tárgyalására van szükség. A 14–15 éves tanulónak még nincsenek logikai élményei, legalább is nem beszélhetünk nála

az elvont igazságnak oly mértékű szeretetéről, mely monumentálisá fokozta például Deák „Felirati javaslat”-ában a jogi érvelés szenvedélyét, nincs tehát kellő lélektani alapunk arra, hogy az ilyen fajtájú, még ha kisebb méretű beszédekből — úgyszintén történelmi olvasmányokból és elvont tárgyú értekezésekből — kínosan bonyolult szerkesztési szabályoknál egyebet a tanuló számára kielemezhesünk. A szerkesztés szabályaiért tehát kár előre nyúlni olyan műfajokhoz, melyek meghaladják az ifjui lélek teherbíró képességét. Egy fiatal és alakuló lélekre ne rakjuk rá mindjárt a gótikus dóm arányait, tanuljon meg építeni a szülői ház méretein! A szerkesztési akarás az ő fokán még csak ösztön, a retorikai műfajoknál azonban már művészet, a belső lelki koncentrálttság és rendezettség olyan foka, amelytől a fiatal lélek még nagyon messze van.

Nyilvánvaló tehát, hogy tisztán elméleti értékű ismeretek kedvéért elhibázott dolog olyan műfajokhoz nyúlni, melyek a tanuló lelki berendezésétől még idegenek. Ha százszor igaz is, hogy éppen a szónoklatok és értekezések kívánják meg a legszabadosabb elrendezést, a tanuló sem szónokolni, sem értekezni nem fog olyan értelemben — történetírásról nem is beszélve —, hogy e célból egy absztrakt ismeretrendszer minden „fogására” szüksége legyen. De nem azért nem „szónokol” vagy „értekezik,” mert szerkesztési, vagyis technikai nehézségei vannak, hanem mert nincs még érzéke a történeti események belső logikája, a nagy szónoki teljesítmények elrendező erői és a Parainesis-féle értekezések elvont életfilozófiája iránt. Hogyan tanuljon meg szerkesztetni éppen akkor, mikor a perspektívája, látása még nem elég arra, hogy átfogja roppant gondolatok, eszmék és indulatok, élet és történelem-alakító erők arányait?

Nem szerkezeti skémák feltárásáról van tehát szó a retorikában, sokkal többről: az emberi lélek olyan formáló és elrendező erőiről, melyek természetesen „szerkezetekben,” lemásolható és utánoszható, szóval megtanítható formulákban is objektívalódnak, de termékenyítő visszhangra csak ott fognak találni, ahol a lélek — külső, esetleg szabályoktól függetlenül — valahogyan már megtalálta a maga belső eligazodását.

Ne tanítsunk tehát külön retorikát, mert a szerkesztési-tudás nem műfaji kérdés, nincs bizonyos fajtájú olvasmányokhoz kötve — hiszen szerkezete végre is mindenféle írásműnek van —, hanem elemi lelki tevékenység, mely a stilisztikai, poétikai és irodalomtörténeti tanulmányokkal párhuzamosan kielégítő módon tárgyalható és fejleszthető.

Azt mondhatná most már valaki, hogy akkor minek stilisztikát meg poétikát is tanítani, hiszen ezeknél a tudományoknál is — végső eredménykép — pozitív, körülhatárolt, képletszerű ismeretekről, tehát terméketlen skémákról van szó! Ez az érvelés helytálló lenne, ha stilisztika csak annyi volna, mint az élő beszéd szövetéből kiszedni a szóvirágokat, állandó használatra, bárki számára és poétika pedig annyit jelentene, mint a tankönyv előre kész absztrakciója nyomán elszajkóztatni a tanulóval, hogy, teszem, az eposz vagy a regény ez és ez, ilyen és ilyen. Nincsenek lezárt és kész stilisztikai, illetve poétikai ismeretek. A tankönyv szerint talán igen, a valóságban azonban nem, mert hiszen tágabb értelemben stilisztikát tanítunk akkor is, mikor poétikai és irodalomtörténeti tanulmányaink folyamán egyre mélyebben igyekszünk a stílus, azaz a lélek műfaj és egyéniség teremtő erőinek

vizsgálatába behatolni. Egyszóval végig „stilisztikát“ tanítunk, azaz keressük és objektívtálni is akarjuk a léleknek azokat a — mindenestre korhoz és egyénhez kötött — erőit, melyek külső kihatásukban stílust jelentenek. Ilyen értelemben retorikai műfajok is bizonyos „stílusú“ emberek sajátos lelki megnyilvánulásai, melyekből tévesen akarunk *csak* logikai élményeket absztrahálni, mert ami ezekben a par excellence „logikus“ felépítésű művekben az elrendező értelem munkájának látszik, végeredményben az érzelmi és akarati erők mélyén gyökerezik. Hiszen éppen ezért hiába is sorakoztatjuk fel az elbeszélő, rábeszélő vagy megbeszélő, azaz tipikusan retorikai alkotásoknak még olyan tömegét, nem tudjuk — önmagunk számára sem — elkerülni azt a kérdést, hogy miért *más* a leírás Jókainál, mint Mikszáthnál vagy Gárdonyinál; miért beszélt máskép Pázmány, mint Kossuth és mért értekezik máskép Kölcsey, mint Gyulai.

A lélektani szempont tehát azt javasolja, hogy ne szakítsuk meg a tanulók érzelmi és akarati életének, azaz stílust (műfajt, egyéniséget) megérző erőinek természetes alakulását logikai, szerkezeti szabályok erőszakolásával.

Tanítsunk a stilisztika után továbbra is „stilisztikát“, azaz vizsgáljuk továbbra is azokat az erőket, melyek már az írói ihlet első fellobbanásában magukban rejtik nemcsak a szavak zenéjét, hanem a mű szerkezeti alakulását is. Természetesen a vizsgálódásnak egyre tágabb keretet kell kapnia — a poétika és az irodalomtörténet anyagára gondolunk — de sohasem szabad felednünk, hogy előadásmód, műfaj, szerkesztés, sőt világnézet, szóval az író „stílusa“ olyan rejtélyes valami, melynek szövedékébe legkevésbé a logika, a racionalista, természettudományos mérlegelés módszerével tudunk behatolni.

Csak „stilisztika“ van tehát — legfeljebb a határait vonhatjuk szűkebbre, vagy ereszthetjük tágabbra. De a rétori, értekezői stílus mindenképen csak irodalomtörténeti tanulmányaink végén találhat tanulóink lelkében visszhangra. Szerkeszteni pedig addig is fognak tudni, ha van nekik — *miből* szerkeszteni!

Waitsch István.

A latin nyelv a reáliskolában.

Az 1883. évi XXX. t.-c. szerint a reáliskola latinmentes volt. Azok számára, kik egyetemi tanulmányaikhoz latin nyelvből érettségit akartak tenni, Trefort miniszter reáliskolákban a latin nyelvből rendkívüli tanfolyamot engedélyezett s ezek a tanulók a reáliskolai érettségivel valamely gimnáziumban kiegészítő érettségi vizsgálatot tehettek. Így volt ez 1924-ig. Közéletünk sok kitűnősége, orvosok, jogászok, stb. végeztek így tanulmányaikat a reáliskolában. Az 1924. évi XI. t.-c. életbe lépte óta a reáliskola a gimnázium és reálgimnázium mellett, az egyenjogúsítás ellenére, mind jobban háttérbe szorult, mert az egyetemek az autonóm jogra hivatkozva megkívánják a latin nyelvből az érettségit. A helyzet javítására 1932-től ismét életbeléptették a reáliskolában a Trefort-féle latinnyelvi tanfolyamot, sőt azt is megengedték, hogy a tanfolyamon résztvevők a latin nyelvből a rendes érettségivel egyidőben a saját intézetükben és saját tanáraik előtt vizgázhassanak; de ezen évtizedek óta kérelmezett, a reáliskolára és a tanári tekintélyre egyaránt szükséges intézkedés már későn jött: az utolsó 4 év alatt 5 reál-

iskolát kellett a szülők ostroma folytán reálgimnáziummá átalakítani. Nagymagyarország 33 reáliskolája közül Csonka-Magyarországon 18 maradt meg és abból ma csak 13 áll fenn. Így sorvad a reáliskola, melynek felállítását Magyarországon már gróf Széchenyi István oly lelkesen szorgalmazta és az első pesti reáliskola megnyitását 1855 január 13-án harangzúgás és zászlódíszbe öltözött város ünnepelte.

A kultuszminiszter úr által 1933. évi március 6-ra egybehívott ankéton a klasszikus gimnázium hívei szinte egyértelműen helyeselték az egységes alsótagozatú középiskolát, melyben a latin tanulása kötelező. A miniszteri tervezet a középiskolának 2 fajtát látja szükségesnek és életképesnek: a gimnáziumot és a reáliskolát. Megtartandónak véli az általános, magasabb műveltséget adó iskoláknak ma mindenhol érvényesülő differenciálódását, azonban csak az V. osztálytól kezdve. *A reáliskola alsó tagozata azonban az egységes középiskolában gimnázium lévén*, a tanulóknak nagyobb része bizonyára a felsőbb osztályokban is fogja akarni a latin nyelvet rendes tárgyként tanulni, s ha a reáliskolában nem tehetnék azt, kénytelenek átmenni a gimnáziumba. S mivel az iskola régi tanítványait ily módon nem tarthatja meg a felsőbb osztályokban, a szülők már eleve idegenkedni fognak a reáliskolától. Ezért hirdeti a sajtó, hogy a reáliskola megszűnik. 80 éves multjával, szép fejlődésével és hivatásának teljes betöltésével nem érdemli meg e sorsot a reáliskola, meg kell tehát neki is adni a jogot, melyet a gimnáziumnak szántak azzal, hogy a görög és egy modern nyelv között szabadon választhassanak a tanulók. A reáliskolában a latin és egy modern nyelv között is választhasson az ifjú az V. osztályban. Ilyen módon lehetne A. csoport: latin-német nyelvvel, B. csoport: francia-német nyelvvel. Ez a megoldás kedveltté és népszerűvé tenné a reáliskolát. Ilyen megoldás van a baseli és a szász reáliskolák felső osztályaiban. A Poroszországban fennálló 172 reáliskola közül 107-ben fakultatív tárgya a latin. A tervezet csak rendkívül tárgyként vette fel a latint a reáliskola számára. Ez azonban, mint a tapasztalat mutatja, túlterhelésre vezet. A latin nyelvet a reáliskolában tehát fakultatív tárggyá kell tenni a külföldi példa szerint. Azért is kívánatos ez, mert nélküle a reáliskola korcsintézmény és alárendelt helyzetben van a gimnáziummal szemben. Így nem kedvelheti a társadalom, mert sem az egyetemen, sem a főiskolán nem részesítik előnyben a reáliskolát végzettek különlegesebb ismereteit.

Bozzay Zoltán.

EGYESÜLETI ÉLET.

A rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesületnek korábbi határozatképtelenség folytán másodszer egybehívott és 1933. évi március hó 27-én Budapesten az egyesület székházában megtartott rendkívüli közgyűlése.

Az ülést *Madai Gyula dr.*, országgyűlési képviselő, egyesületi elnök vezeti, a jegyzőkönyvet *Esztergomy Ferenc* főtítkár írja.

Kívülük megjelentek: Bernolák Kálmán, vitéz Bessenyei Lajos dr., Schmiéd Alajos, Szóts Gyula alelnökök, Merczell Ágost dr., titkár, Nagy Pál dr. szerkesztő, Németh József pénztáros és Édes Jenő kollégiumi igazgató, Osváth Ferenc dr., ügyész; továbbá Balkányi Ernő, Bartha József dr. Bozzay Zoltán, Busák Béla, Dávid László, Dongó Orbán, Elekes István, Finály Gábor dr., Fodor János dr., Fogel Sándor dr., Fornwald

József, Friml Aladár dr., Gajda Béla, Grabovszky Kamill, Gyertyánffy Ernő, Happ József dr., Holló Alajos és Károly, Jámbor György dr., Koch Nándor dr., Kopp Tibor dr., Kucsera Rezső, Marczinkó Ferenc dr., vitéz Pálfi János dr., Pápai István dr., Párkányi Norbert, Prónay Lajos dr., Rados Ignác, Réger Béla dr., Sándor Vence, Sebes Gyula, Sopronyi Ignác dr., Stagl Arthur dr., Szabad Ferenc, Szabó István Andor, Szerető Géza, Torday Lajos, Varannai István és Vargha György dr.

1. Az elnök átérzvéen helyzetünknek immár elviselhetetlen súlyosságát, tájékoztató beszéddel nyitja meg a rendkívüli közgyűlést. Úgy látja, jogosult a kérdés: quousque tandem? Meddig fog még a leromlás tartani? S ilyen viszonyok között is újabb tehertöbblet készül a tanárság számára: egy újabb középiskolai reform gyakorlatba való átültetésének óriási felelőssége. Ezzel kapcsolatban rámutat arra, ideje volna már a tanári sors reformálásának is! Férfias nyíltsággal állapítja meg, hogy ami kevés ezidőszerint ezen a téren történhetik, azt a kellő körültekintéssel kiépített önszegélyezéstől várhatjuk. Ezért az egyesület vezetősége időt, fáradságot nem kímélve, erre az útra lépett s internátusunk és üdülőházunk életrehívása után most már a szükséges segélyezések s főként a betegellátás anyagi alapjait iparkodik előteremteni és biztosítani. Bízik benne, hogy a közoktatásügyi kormány — illetményeinknek oly kegyetlen megcsönkítása után — továbbra is rendelkezésünkre bocsátja az eddigi anyagi erőforrást.

2. Megnyitóbeszédének a felolvasása után egy szomorú, kegyeletes kötelességnek tesz eleget: megemlékezik *Négyesy László* és *Sajó Sándor* elhunytáról. Nemes egyéniségüket, működésük korszakos jellegét — úgy mond — nem kell hosszasan ismertetnie; mindnyájan érezzük, hogy elköltözésükkel nemcsak a magyar költői és tudományos irodalmat, hanem egyesületünket is óriási veszteség érte. *Sajó Sándor* egészen a haláláig szorgalmasan járt el az üléseinkre, rendületlenül velünk dolgozott, lelkesített és irányt mutatott. A főtitkársága idején tanusított bátorsága és áldozatos munkássága felejthetetlen marad. Nyugalomba vonulása óta különösen jóléti intézményeinket karolta fel páratlan buzgalommal és igazi atyai szeretettel. *Négyesy Lászlót* a háború óta ugyan ritkábban tisztelhetjük soraink között, de ő is működésének új területén sem feledkezett meg sohasem a szívéhez nőtt tanári rendről s különben is a tanár egyesületben kifejtett heroikus működésének a szelleme, nagy tanári példaadása a mai napig éreztette irányító hatását. Bejelenti, hogy temetésükön az elnökség méltó módon rótt le kegyeletünk adóját s indítványozza, hogy gyászunknak és részvétünknek itt a közgyűlésen is adjunk kifejezést azáltal, hogy emléküket jegyzőkönyvileg megörökítjük.

A közgyűlés helyesléssel fogadja a bejelentést s *Négyesy László* és *Sajó Sándor* hervadhatatlan érdemeit jegyzőkönyvben örökíti meg.

3. E kegyeletes hódolatunk kinyilvánítása után az elnök egy jeles kartárs karrierjét köszönti. *Kemenes Illés* pedagógiai és tudományos munkássága — mondotta — legfelsőbb elismerésben részesült: főigazgatói címmel az Orsz. Közoktatási Tanács elnökévé nevezték ki. A tanári rend külön megbecsülését látja ebben, mert a tanárságra nézve pozícionyereséget jelent. Kéri, engedje meg a közgyűlés, hogy az elnökség a tanáregyesület nevében büszkeséggel és örömmel üdvözzölje a kitüntetettet.

A felhatalmazást lelkes éljenzés közben megadják.

4. *Édes Jenő* házgondnok, a Tanárok Háza Alapjának kedvező készpénzálladékaról számol be, majd a jóléti bizottság nevében a választmány előzetes hozzájárulása után kellő megokolással több indítványt olvas fel, amelyeket a közgyűlés hallgatósága kivétel nélkül elfogad. A legfontosabb a következő: A nmélt. vallás- és közokt. minisztérium a múlt évi decemberi választmányi ülésünk utasítására felterjesztett újabb kérelmünkre többszöri közvetlen és jöndulatú tárgyalások után 34.352/932. sz. rendelete 1. pontjának megváltoztatásával immár közmegnyugvásra rendezi ingatlanaink vagyoni jogi ügyét. Ugyanis 27.576/933. sz. alatt kiadott rendeletében kívánja ugyan továbbra is a tulajdonjognak olyan korlátozását, amely szerint ingatlanaink a vallás- és közokt. minisztérium előzetes hozzájárulása

nélkül sem el nem adhatók, sem meg nem terhelhetők, de másrészt világosan benne foglaltatik ebben az is, hogy budapesti házunk a tanáregyesületnek székházul is szolgál, továbbá, hogy az egyesület a neki juttatott beíratási járulékokat és egyéb bevételeit a Tanárok Nevelőházának céljain felül a minisztérium előzetes jóváhagyásával az ezután létesítendő tanári jóléti intézmények fenntartására is felhasználhatja. Felolvassa a minisztérium által kívánt nyilatkozatok szövegét, amelyeknek lényege: az Országos Középiskolai Tanáregyesület beleegyezik abba, hogy a vallás- és közokt. minisztérium — a javunkra szolgáló intézkedések elismerése mellett — az említett használati és tulajdonjogi korlátozásokat telekkönyvileg feljegyeztethesse. Végül kéri a közgyűlést, hatalmazza fel az elnökséget ezen nyilatkozatok kiállítására.

Fodor János és *Osváth Ferenc* óvatosságra intő és az elnök úr felvilágosító és megnyugtató felszólalása után a közgyűlés a felhatalmazást egyhangúan megadja, kéri azonban, hogy a feljegyeztetést maga a minisztérium hivatalból intéztesse el.

5. A közgyűlés tárgysorozatának zárópontjaként a főtítkárra előterjeszti a választmány által elfogadott és közgyűlési tárgyalásra ajánlott indítványokat. Ezek a következők:

a) Az *Orsz. Református Tanáregyesület* elnöksége azzal a kéréssel fordul hozzánk, tegyük magunkévá a R. T. E. közgyűlésének azt a határozatát, hogy a különféle magyar tanáregyesületek a tanári munka megcsökkenként erkölcsi és anyagi megbecsülésének a visszaszerzése és a testületi szellem ápolása céljából három évenként közös gyűlést tartsanak. A választmány elvből elfogadta ezt a javaslatot s azt ajánlja a közgyűlésnek, bízta meg az elnökséget, hogy szükség esetén a cél érdekében eljárjon. b) Ugyancsak elfogadásra ajánlja *Torday Lajos*nak a már jólismert okok alapján előterjesztett azt az indítványát, hogy a közgyűlés küldjön ki az elnök úr vezetése mellett egy 4—5 tagból álló bizottságot s ez a bizottság kihallgatások útján eszközölje ki a tandíjjutaléknak a visszaállítását, illetőleg a tandíjkezelésnek más közegekre való átruházását. c) A *békéscsabai áll. leányliceum* tanári testületének indítványára kéri a választmány, mondja ki a közgyűlés, hogy a helyettes tanárok jutalomdíjából az O. T. I. javára eszközölt öregségi és rokkantsági járulékok levonását méltánytalannak és megokolatlannak tartja s ezért utasítja az elnökséget, tegye meg a VKM.-nál a szükséges lépéseket a levonások megszüntetésére. d) Végül pártolólág terjeszti elő a választmány *Hlavathy Imréné* indítványát: tiltakozzék a közgyűlés a legutóbbi fizetéslevonások ellen, másrészt kérje a magas kormányt arra, ne tárgyalta most a készülő nyugdíjtörvényt, hanem halassza el ennek tárgyalását nyugalmasabb és kedvezőbb időkre.

A közgyűlés valamennyi indítványt élénk helyesléssel hallgatja és hozzászólások nélkül egyhangúan elfogadja.

Az indítványok elfogadása után szólásra már senki sem jelentkezett, mire az elnök meleg és hálás szavakkal megköszöni a megjelentek szíves és önzetlen érdeklődését s ezzel az ülést bezárja.

K. m. f.

Madai Gyula dr. s. k.,
elnök.

vitész Esztergomly Ferenc s. k.,
főtítkárr.

Gondnoki jelentés.

Mélyen Tisztelt Közgyűlés! Tudva azt, hogy a mélyen tisztelt Közgyűlés a mai napon anyagi ügyekben igen fontos határozatokat fog hozni, mindenekelőtt tájékoztatást akarok nyújtani a Tanárok Háza Alapjának készpénzálladékaról.

A postatakarékpénztárban van 4087 P 5 fillér, a Mektárban 8249 P — fillér, a házi pénztárban 209 P 29 fillér, a Pesti Hazai Takarékpénztárban 60.541 P 64 fillér, összesen 73.088 P 64 fillér.

Ebből az összegből mindenesetre biztosítanunk kell a költségvetésben előírányzott, de még ki nem fizetett dologi kiadásokat, s így

az egyesületnek mintegy 70.000 P készpénz áll szabad rendelkezésére. Feltéve, hogy a beiratási járulékokat a jövő tanévre legalább a mai járulékok 100%-ában megkapjuk, további terveink megvalósítására kerekén 500.000 P-vel számolhatunk.

2. Ez évi költségvetésünkben jelentős összeget (2000 P-t) irányoztunk elő a székházunkban megürült lakások korszerű átalakítására és rendbehozására. A leromlott gazdasági viszonyok folytán nem fogyunk ki a lakásfelmondásokból, s hogy a februárius elsején kezdődött lakbérnegyedben megürült lakásokat is kedvező áron adhassuk ki, elengedhetetlennek látszik, hogy még 500 P-t költsünk két lakás rendbehozására. Az említett célra tisztelettel kérünk a Közgyűléstől egy 500 pengős keretet.

3. Ugyancsak költségmegszavazást kérünk a mélyen tisztelt Közgyűléstől a balatonfüredi kútfúrással és kútkigyűrűzéssel kapcsolatos kiadások fedezésére. A kútfúrásra a folyó évi költségvetésben 700 P-t irányoztunk elő, de ez az összeg nem volt elég, mert csak 24 méter vastagságú sziklaréteg átfuratása után kaptunk forrásvizet és így 586 P többletkiadásunk merült fel. Az egészségügyi hatóságok közbelépésére kénytelenek voltunk a kutat kigyűrűztetni, új kéziszivattyúval felszerelni, a motorvezeték-csőveket újra berakadni, a kutat a talajvíztől teljesen elszigeteltetni, lemászó vaslétrával ellátni és befedetni. Mindez még 1307 P 7 fillérbe került. Tisztelettel kérjük ennek a két tételnek, vagyis összesen 1893 P 7 fillérnek megszavazását.

4. A segélyezésre előirányzott 500 P-t a Jóléti Bizottság már őszi ülésén kiosztotta s így sajnálkozással kell néznünk, hogy továbbra a segélyezésre szorulókon nem áll módunkban a közgyűlés felhatalmazása nélkül segítenünk. Két hadiárvánk és egy nyugdíjas kollégánk gyermeke olyan nehéz helyzetben vannak, hogy ha szigorlati díjaikat és több havi élelmezési költségüket nem fedezzük, éppen tanulmányaik befejezésében akadnak meg. Hogy végcéljuk elérésében támogathassuk őket, tisztelettel kérjük a segélyezési keretet 500 P-vel felemelni.

5. Sajó Sándor elhalálózásával a Jóléti Bizottságban megürült egy hely. Az elnökség tisztelettel javasolja a Közgyűlésnek, hogy válassza meg Gajda Béla igazgatót a Jóléti Bizottság tagjává.

6. Az egyesület hivatalos tanácskozásai, a Budapesti Kör és egyéb testületek ülésezése az Árpád-kollégium villanyvilágítási számláját havonta legalább 15 P-vel terhelik meg. Az így előálló költség többlet fedezésére méltóztassanak a folyó évi költségvetésben előirányzott 810 P-s kiadási tételt 150 P-vel felemelni.

7. A nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter a múlt év december havában vagyonjogi helyzetünket és ingatlanaink tulajdonjogát a 34.352/1932. V. ü. o. számú rendelettel szándékozott rendezni. Mivel az említett rendelet 1. pontjában levő *csak* szó olyan megszorítást tartalmazott, hogy budapesti székházunk hozadékából egyéb jóléti intézményeinket nem táplálhattuk volna, s mivel a rendelet azt is kétségesse tette, hogy magának az O. K. T. E.-nek lehet-e otthona a székházban, a decemberi választmányi ülés határozata értelmében a miniszteri rendelet 1. pontjának megváltoztatását kértük. A nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériummal és a kincstári ügyszéssel folytatott közvetlen tárgyalás után 27.576/1933. V. ü. o. szám alatt újabb miniszteri rendeletet kaptunk, amely kedvező módon rendezi vagyonjogi helyzetünket s kimondja, hogy *budapesti ingatlanunk hozadéka első sorban a Tanárok Nevelőháza céljait szolgálja ugyan, de*

ezen felül a nagyméltóságú minisztérium előzetes hozzájárulásával a jövőben létesítendő tanári jóléti intézményeket is táplálhatja, s maga a székház egyúttal otthona az egyesületnek is. Miként a régebbi, úgy az újabb miniszteri rendelet is kiköti a tulajdonjognak olyan korlátozását, hogy ingatlanaink a nagyméltóságú minisztérium előzetes hozzájárulása nélkül sem el nem adhatók, sem pedig meg nem terhelhetők. Mivel pedig a nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter a tulajdonjogkorlátozást a telekkönyvben is fel akarja jegyeztetni, két nyilatkozat kiállítására hívja fel az egyesületet. A nyilatkozatok szövege bennük foglaltatik az említett miniszteri rendeletekben, azért a rendeleteket teljes egészükben fel fogom olvasni és kérem a mélyen tisztelt közgyűlést, hogy hatalmazza fel az elnökséget ezen nyilatkozatok kiadására... (A gondnok felolvassa a miniszteri rendeleteket.)

8. Kedvező anyagi helyzetünk lehetővé teszi meglévő jóléti intézményeink fejlesztését és azt is, hogy az általános segélyezés körét kiszélesítsük a betegellátás céljaira tekintélyes összeget tőkésítsünk. *Balatonfüredi üdülőházunk* nagy népszerűségnek örvend s mai állapotában alig tudja már a jelentkezőket befogadni. Az üdülőház fejlesztésével kapcsolatban kettős feladat előtt állunk. Egy-egy személy befogadására alkalmas szobákat akarunk építtetni, mert ezek iránt nagy érdeklődés mutatkozik, másrészt az utca vonalára kivitt új épületben üzlethelyiségek létesítésével jövedelmezővé akarjuk tenni az üdülőházat, amelynek fenntartása egyébként nagy teher lenne az egyesületre nézve. Jóléti Bizottságunk célszerűnek látná, ha az új épületet a szomszédtól megvásárlandó telken emelnénk, mostani kis házunkból pedig csak a használható részt tataroztatnánk meg. Az esetleges telekvásárlásra és az építkezésre mindössze 55.000 P-t fordíthatunk. Méltóztassék a Jóléti Bizottságnak felhatalmazást adni, hogy az üdülőház fejlesztését az említett 55.000 P-s keretben akár telekvásárlással, akár anélkül a lehető legkedvezőbbben oldja meg.

9. Az általános segélyezés körét ki akarjuk szélesíteni, s e célra egyelőre 20.000 P-t szeretnénk tartalékolni. Ezt az elhatározásunkat az teszi indokolttá, hogy nemcsak a budapesti, hanem vidéki egyetemeken és főiskolákon tanuló tanárgyermekeket is segélyezni óhajtjuk. Akik tanulmányaikat Budapesten folytatják, azoknak kedvezményeket nyújt az Árpád-kollégium, a vidéki egyetemen tanuló ifjakat azonban eddig nem segélyezhettük. Az egyesület megszűntnek tekinthető jelenlegi Segélyalapja helyett ez az idővel kifejezandő Általános Segélyalap lenne hivatva arra is, hogy a kamatokból segítséget nyújtson a megszorult tanárcsaládoknak. Kérjük tehát a mélyen tisztelt Közgyűlést, tegye lehetővé, hogy ezen alapunkat 20.000 P tartalékolásával megalapozhassuk.

10. A betegellátás ügye talán még fontosabb az általános segélyezésnél, hiszen egy-egy súlyosabb megbetegedés, hirtelen szükségessé vált műtét vagy szanatóriumi kezelés egész tanárcsaládokat dönthet anyagi romlásba. Jóléti Bizottságunkat most foglalkoztatja az orvosi kezelés kérdése s remélhetjük, hogy ezt a fontos ügyet kedvező módon megoldhatjuk. A félreteendő összegnek, természetesen, itt is csak a kamatai állhatnak rendelkezésre, de ha a járulékokat még több éven át sikerül biztosítanunk, akkor lényeges segítséget adhatunk tagjainknak. A betegellátásra egyelőre 25.000 P-t kívánunk tartalékolni s kérjük a mélyen tisztelt Közgyűlést, hogy hagyja jóvá mai határozatával ezt a szándékunkat.

11. Végül tisztelettel bejelentem, hogy az Árpád-kollégium életében az év folyamán említésre méltó zavaró momentum nem fordult elő, ifjúságunk eléggé alkalmazkodik a Házirend előírásaihoz és tanulmányait jó eredménnyel végzi. Sikeresen megoldottuk az élelmezést is. Napi egy pengő befizetésből bőséges és ízletes reggelit és vacsorát tudunk adni s fedezhetjük a szakácsné és kiszolgáló személyzet fizetését is. Az élelmiszerek nagyrészt első kézből, vidékről szerezzük be, s így mindig van egy kis feleslegünk is. A múlt tanévben az élelmezésen 1000 P-nél nagyobb összeget takarítottunk meg, s ezt az összeget a kollégium tagjainak a befizetések aránya szerint visszafizettük. Ez évi megtakarításunk már felül van a 700 Pengőn.

Tisztelettel kérem jelentésem szíves tudomásulvételét és az elnökség megbízásából tett javaslataim elfogadását.

Édes Jenő s. k., gondnok.

Budapesti Tanári Kör.

Március 27-i ülésünkön *Bernolák Kálmán* elnök üdvözölte a gyűlés tárgya miatt szokatlan nagy számban megjelent tagokat. A napirend előtt *Bozay Zoltán* főigazgató tett javaslatot az egységes középiskolai reáltagozatában tanítandó latin nyelv ügyében. Javasolja, hogy a gimnázium bifurkációja példájára kérjük, legyen a reáliskolában is egy latin-német és egy francia német tagozat. — (A javaslatot részletesen l. a 200. oldalon.)

Az elnök a javaslat tárgyalását, tekintettel mai ülésünk túlszűfolt tárgyára, máskorra halasztja.

Ezután az ülés tulajdonképeni tárgyaként *Szabó István Andor* előadja a Kör eddigi reformmunkálatait. A szakbizottságoktól beérkezett anyag 70—80 gépírással oldalt tesz ki. Ismerteti a szakcsoportok laboratóriumait. A magyar csoportnál megemlíti, hogy *Pintér Jenő*, a budapesti tankerület főigazgatója is helyesli a csoport kívánságát, mely szerint az ötödikes retorika anyaga beolvasható a III. és IV. osztályéba és az így nyert tanévet az irodalomtörténet tanítására fordíthatjuk. A főigazgató úr azt fűzi még hozzá, hogy akkor az irodalomtörténetet a VI. osztályban Petőfiig (bezárólag) taníthatnók, a VII.-ben pedig teljesen befejezhetnők. Amit ugyanis ma a VII.-ben tanítunk, az *irodalomtörténeti archeológia*. Csak szakembernek való. A középiskolában tökéletesen elég a középkorból a *Halotti Beszéd*, a *Margit-legendából* egy oldal, a *Szent Lászlóról* szóló ének és *Balassa Bálint*. A VIII.-ban tanítsunk nyelvtant (a mai I. osztályú nyelvtanok nem ilyen kicsi gyermekeknek való!), nyelvhelyességet, stilisztikai kiképzést és az esztétikai elemeit. A latin csoportnak a főigazgató úr ajánlja, hogy a hum. gimnázium heti 43 óraszámát helyett elégedjék meg a reálgimnázium 28 órájával. Bemutatja a többi szakcsoport kívánságait is. Ezek közül néhány nagy mértékben emelni óhajtja szaktárgyának óraszámait. Az előadó, minthogy a reform a túlterhelés csökkentését tűzte egyik céljául, a kívánságok összhangolását tartja szükségesnek; csak úgy lehet majd az egész memorandummá feldolgozni. Ezért, és még néhány elvi kérdés eldöntésére szavazást kér. — *Nagy Pál* az egyes bizottságok kívánságainak nagy ellentétére való tekintettel, szükségesnek tartja, hogy előzetesen egy bizottság, pl. a bizottsági elnökökből, egyeztesse össze a kívánalmakat. — *Holló Károly* ajánlja, hogy a memorandumhoz kész óratervet is mellékeljünk. — *Szöts Gyula*

szerint a szakbizottságok kívánságainak összeegyeztetése nem ami feladatunk. *Kalmár Elek* szerint azonban szükséges az összeegyeztetés. — *Jámbor György* szerint egy szűkebb bizottságnak kellene a normálórátervet kidolgoznia. — *Vitéz Pálffy János* szerint diktatórikus úton kell leszállítani azokban a szakcsoportokban az óraszámot, melyekben azt fel akarják emelni. — *Bartha József* főigazgató okvetlenül szükségesnek tartja a IV. osztályban a heti 3 magyar órának felemelését 4-re, hogy az anyag elvégezhető legyen. Általános helyesléssel fogadják. — *Madai Gyula* országgyűlési képviselő figyelmezteti a tagokat, hogy a reform a túlterhelést ki akarja küszöbölni, egyes tantárgyak túlméretezését tehát mérsékelni kell. Nem kell elsietni a dolgot.

A Kör Nagy Pál, Schmiéd Alajos, Fornwald József, Finály Gábor, Marczinkó Ferenc, Friml Aladár, Sándor Vence és Busák Béla hozzászólása után az előadótól felsorolt vitás kérdésekben így dönt: 1. A latin nyelvet az I. osztályban kívánja megkezdeni. — 2. A latin nyelv óraszámát osztályonként négy, tehát 40 óra alatt kívánja megállapítani. — 3. Francia nyelvet alsó osztályban ne tanítsanak. — 4. A földrajzórákat nem kívánja emelni. — 5. A kémiát intenzívben óhajtja taníttatni az eddiginél, de az óraszámot a tantervkészítő bizottságra bízza. — 6. A rajzot nem kívánja a felsőbb osztályokban intenzívebben előadatni. — 7. Kérjük, hogy az alsó négy osztályban a heti óraszám a testgyakorló-órákkal együtt 26—28 közt maradjon és a felső négyben se haladja túl soha, még az egészségtani órával sem a 30-at. — 8. Heti 1—2 óras tárgyak lehetőleg ne legyenek. — 9. A fiú- és leányközépiskolák közt domboríttassék ki a különbség. — 10. Kérjük vissza a főgimnázium és főreáliskola elnevezéseket. — 11. A gyorsírást, mint rendes tárgyat, nem kívánja taníttatni, de elfogadja Wagner József indítványát, hogy az önként jelentkező tanuló mégis ingyen tanulhassa.

A memorandum szerkesztésére a Kör Bernolák Kálmán elnöksége alatt öttagú bizottságot küld ki. Tagjai: Édes Jenő, Fogel Sándor, Sebes Gyula, Stagl Artúr, Szabó István Andor és Szóts Gyula igazgatók.

Méhes Gyula ajánlatára a Kör *természettudományi szakosztályt* alakít. Elnökévé *Méhes Gyulát*, titkárává *Grabonszky Kamillt* választják.

Végül *Holló Alajos* javasolja, hogy tűzessék napirendre oly irányú indítványok tárgyalása, melyek mellett a reáliskolák nem sorvadnának el. Indítványát elfogadják.

Szabó István Andor, titkár.

• Vasmegyei Tanári Kör.

A *Vasmegyei Tanári Kör* folyó évi március hó 17-én *Halász Viktor* szombathelyi reálgimnáziumi tanár elnöklésével nagyon látogatott felolvasó gyűlést tartott, melyen *Simonffy Jenő* szombathelyi premontrai gimnáziumi tanár szerepelt előadóként. Értekezése a kérdés módszerét tárgyalta.

A fejtegetett elveknek lélektani magyarázatát és gyakorlati alkalmazásának módját is feltűntető előadás gondolatmenete a következő:

Kérdés a lecke számonkérése alatt. A kérdést az egész osztályhoz intézzük, vagyis tegyük fel először a kérdést, s azután hívjunk fel tanulókat felelésre. Ne engedjük meg, hogy a tanuló a feladott kérdés ismétlésével kezdje meg feleletét. A felelésbe sok tanulót vonjunk bele, hogy az egész osztályt foglalkoztassuk, de e közben kérdéseink maradjanak

egy körben, azaz ne ugráljunk egyik körből a másikba átmenet nélkül. Tehát tegyünk kérdést a leckének egyik köréből, és amikor több tanuló egymás feleletét folytatva kimerítette a feladott kérdést, akkor térjünk át az előbbivel összefüggő másik körre, és ebből körből ismét feleljenek olyan tanulók is, akik már másik körből feleltek. A felelet ne legyen a feladott leckének egyszerű felmondása, hanem mondassuk el a lecke gondolatmenetét, soroltassuk fel annak részeit, kérjük számon az egyes részek összefüggését, a megtanult anyag alkalmazását, más tanult részekkel és tárgyakkal való összefüggését, hogy a megtanult anyag tudatossá és felhasználhatóvá váljék.

Kérdés magyarázat alatt. Tüzzünk ki feladatot megoldásra. A kitűzött feladat megoldása közben a tanulók észreveszik, hogy régi ismereteik nem elégségesek a feladat megoldására. De a szükséges új ismereteket nem szabad készen nyújtani, hanem azt maguk a tanulók szerezzék meg a tanár vezető és útbaigazító kérdéseinek megfigyélésével. A jó magyarázat az egész osztály közös munkája, amelyet kérdéseivel csak vezet és irányít a tanár. Az óra végén kérdésekkel foglaltassuk össze a magyarázat célját, részeit, részeinek összefüggését s a szerzett új ismeretek hasznát és alkalmazását. Kérdésekkel foglaltassuk össze az ismételésre feladott, rendszeren nagyobb és összefüggő anyag részeit és részeinek összefüggését, hogy az ismételéből is újat tanulhassanak tanulóink; tehát ne legyen az ismétel az előbb tanultaknak egyszerű, unalmas felidézése, hanem az anyag egységesítésével és a részek összefüggésének felismerésével az anyagnak jobb megértésére és megtartására szolgáljon.

A kérdés alaki feltételei. Legyen a kérdés határozott, egyértelmű, hogy tanulóink rögtön észrevegyék, hogy mire várunk választ. Ha fogalmak felosztását vagy összehasonlítását kérdezzük, tartalmazza a kérdés a felosztás vagy összehasonlítás alapját. A kérdésben ne legyen benne már a felelet is. Ne legyen a kérdés összetett, az összetett kérdést inkább bontsuk fel részekre és részenként adjuk fel. Legyen a kérdés rövid, csak annyit tartalmazzon, amennyi okvetlenül szükséges; legyen magyaros, érthető és nyelvtanilag hibátlan. A már megkezdett kérdést ne változtassuk meg. Kerüljük a szétválasztó kérdést.

A nagy tetszéssel fogadott, érdekes és értékes, új szempontokban bővelkedő előadást élénk és tanulságos vita követte, melyben résztvettek *Steiner Miklós* premontrei gimnáziumi igazgató, *Jeanplong József*, *Keresztury Kálmán*, *Schummer Szilárd* szombathelyi reálgimnáziumi, *Czencz József* és *Grábler Ida* szombathelyi leányliceumi tanárok. Felszólalásaikban értékes gyakorlati tapasztalatokkal egészítették ki a felolvasó előadást, melyért a Kör köszönetet szavazott.

Dr. Pável Ágost leányliceumi tanár alapos indokolással indítványozza, hogy az új középiskolai reformmal kapcsolatban kérjük, hogy az egész középfokú oktatás tengelye a magyar nyelv legyen. Az indítványt *Jeanplong József* melegen pártolja, valamint *Czencz József* is, aki szükségesnek tartja, hogy a kémia több helyet kapjon a középiskolák tantervében. *Steiner Miklós* igazgató felvilágosításai után a Kör az indítvány felterjesztését mellőzi.

Végül a megjelentek felkérésére *Steiner Miklós* igazgató ismertette az új középiskolai reform tárgyalása végett összehívott értekezleten szerzett tapasztalatait. Előadását a Kör köszönettel vette tudomásul.

Dr. Törnár Ede titkár.

A Természettudományi Szakosztály megalakulása.

Mint a Budapesti Tanári Kör üléséről közölt jegyzőkönyvben olvasható, a Tanári Kör hozzájárult Méhes Gyula dr.-nak, a Tanári Egyesület igazgatóságához benyújtott azon indítványához, hogy a Kör kebelében természettudományi szakosztály alakuljon. Bernolák Kálmán dr., körí elnök javaslatára az előmunkálatok végzésére *Méhes Gyulát* és *Grabovszky Kamillt* kérte fel. A szakosztály célja a természettudományi tárgyak tanítási körébe vágó kérdésekkel való foglalkozás és az együvértartozás érzéseinek ápolása.

A Természettudományi Szakosztály alakuló közgyűlését 1933 május hó 4-én, délután 6 órakor az Egyesület székházában (VIII., Csepregy-u. 4. sz., I. em.) tartja meg. Az alakuló közgyűlés előkészítői felkérlik a természettudományi szakos kartársakat, hogy az alakuló közgyűlésen minél nagyobb számban szíveskedjenek megjelenni.

HÍREK.

Egyesületünk küldöttsége a miniszter úrnál. *Madai Gyula* elnökünk 1933 április hó 19-én kisebb küldöttség kíséretében (tagjai voltak: *Bernolák Kálmán*, *Esztergomly Ferenc*, *Édes Jenő*, *Nagy Pál* és *Szöts Gyula*) adta át a miniszter úrnak a Budapesti Tanári Kör tantervi javaslatát és azokat a kéréseket, amelyeknek elintézését a rendkívüli közgyűlés az elnökség feladatává tette. A miniszter úr a küldöttséget lekötelő közvetlenséggel fogadta. Elnökünk ismertette az egyes beadványokat. A miniszter úr elnökünk szavait érdeklődő és jóindulatú figyelemmel hallgatta meg. Majd több, mint egy órai közvetlen eszmecsere folytatott a küldöttséggel s eközben sorra kerültek a középiskola és a középiskolai tanárság égetőbb kérdései. A miniszter úr minden vonatkozásban teljes megértést és hálára kötelező jóindulatot tanúsított.

A Közoktatási Tanács új tagjai. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter az Országos Közoktatási Tanács Szabályzatának 5. pontja értelmében az 1931. évi szeptember hó 1-én kezdődő ötéves időszak hátralevő tartamára *dr. Frank Antal* megbízott igazgatót, a Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesüleriének alelnökét, *dr. Alszeahy Zsolt* gyakorló középiskolai rendes tanárt és *dr. Jámbor György* tanker. kir. főigazgatóságához beosztott középiskolai igazgatót az Országos Közoktatási Tanács előadó tanácsosává, *dr. Horn József* gyak. kereskedelmi iskolai igazgatót és *dr. Sárközy Pál* egyetemi magántanárt, a pannonhalmi tanárképző főiskola igazgatóját pedig tanácsstagjává kinevezte.

Egyetemi nyilvános rendkívüli tanári cím. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Dékány István* dr., Pázmány Péter tudományegyetemi magántanárnak, a budapesti tanárképzőintézeti gyakorló gimnázium rendes tanárának, valamint *Bognár Cecil* dr., Pázmány Péter tudományegyetemi magántanárnak, a budapesti Szent Benedek rendi reálgimnázium tanárának, az egyetemi oktatás és a tudományos irodalom terén szerzett érdemei elismeréséül az egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címet adományozta.

Érettségi kormányképviselők. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter az autonóm felekezeti középiskolák folyó tanévvégi rendes szóbeli érettségi vizsgálataihoz az 1883. évi XXX. t.-c. 23. §-ából kifolyólag a következő kormányképviselőket küldötte ki.

I. A dunamelléki ref. egyházkerületben : 1. a budapesti gimnáziumhoz *vitéz dr. Bessenyei Lajos* debreceni ref. gimnáziumi igazgatót ; 2. a budapesti Baár Madas leánylíceumhoz *dr. Zehery Lajos* budapesti Pázmány Péter tudományegyetemi magántanár, miniszteri osztálytanácsost ; 3. a kecskeméti reálgimnáziumhoz *Bene Kálmán* csurgói ref. reálgimnáziumi igazgatót ; 4. a kunszentmiklósi reálgimnáziumhoz *Torday Lajos* budapesti VIII. ker. Zrínyi Miklós reálgimnáziumi rendes tanárt ; 5. a nagykőrösi gimnáziumhoz *Szabó Gábor* főiskolai tanár, a budapesti V. ker. állami Bolyai reáliskolai rendes tanárt ; 6. a kiskunhalasi reálgimnáziumhoz *Faragó János* címzetes tanker. kir. főigazgató, nyug. ref. gimnáziumi igazgatót.

II. A dunántúli ref. egyházkerületben : 1. a csurgói reálgimnáziumhoz *dr. Madai Gyula* címzetes tankerületi kir. főigazgató, országyűlési képviselőt ; 2. a pápai gimnáziumhoz *dr. Dávid Lajos* debreceni Tisza István tudományegyetemi nyilv. rendkívüli tanárt.

III. A tiszáninneni ref. egyházkerületben : 1. a miskolci reálgimnáziumhoz *dr. Tankó Béla* debreceni Tisza István tudományegyetemi nyilv. rendes tanárt ; 2. a miskolci leánygimnáziumhoz *dr. Csekey István* szegedi Ferenc József tudományegyetemi nyilv. rendes tanárt ; 3. a sárospataki gimnáziumhoz *dr. Buday Árpád* szegedi Ferenc József tudományegyetemi nyilv. rendes tanárt.

IV. A tiszántúli ref. egyházkerületben : 1. a békési reálgimnáziumhoz *dr. Várady Zoltán* budapesti I. ker. Verbőczy István reálgimnáziumi rendes tanárt ; 2. a debreceni ref. gimnázium A) csoportjához *dr. Császár Ernő* budapesti gyak. középiskolai rendes tanárt ; 3. a debreceni ref. gimnázium B) csoportjához *Ravasz Árpád* címzetes tanker. kir. főigazgató, budapesti ref. gimnáziumi igazgatót ; 4. a debreceni leánygimnáziumhoz *dr. Halmy János* gyömrői ref. lelkészt ; 5. a hajdúböszörményi gimnáziumhoz *Csetri Károly* c. igazgató budapesti VI. ker. áll. Kölcsey Ferenc reálgimnáziumi tanárt ; 6. a hajdúnánási reálgimnáziumhoz *dr. Kéky Lajos* kormányfőtanácsos, tudományegyetemi nyilv. rendkívüli tanár, Országos Színművészeti Akadémiai rendes tanárt ; 7. a hódmezővásárhelyi gimnáziumhoz *dr. Kovács Géza* mezőtúri áll. Teleki Blanka leánylíceumi igazgatót ; 8. a karcagi reálgimnáziumhoz *dr. Szidarovszky János* budapesti gyak. középiskolai rendes tanárt ; 9. a kisújszállási reálgimnáziumhoz *dr. Mitrovics Gyula* debreceni gróf Tisza István tudományegyetemi nyilv. rendes tanárt ; 10. a mezőtúri gimnáziumhoz *dr. Darkó Jenő* debreceni Tisza István tudományegyetemi nyilv. rendes tanárt.

V. A dunántúli ág. h. ev. egyházkerületben : 1. a bonyhádi reálgimnáziumhoz *dr. Deák János* pécsi tudományegyetemi nyilv. rendes tanárt ; 2. a soproni reálgimnáziumhoz *dr. Gombocz Endre* budapesti Pázmány Péter tudományegyetemi magántanárt, nemzeti múzeumi őrt ; 3. a kőszegi leánylíceumhoz *dr. Mályusz Elemér* szegedi Ferenc József tudományegyetemi nyilv. rendkívüli tanárt.

VI. A bányai ág. h. ev. egyházkerületben : 1. az aszódi reálgimnáziumhoz *dr. Moór Elemér* szegedi polgári iskolai tanárképző főiskolai rendes tanárt ; 2. a békéscsabai reálgimnáziumhoz *Wiesinger Károly* balassagyarmati áll. Balassa Bálint reálgimnáziumi igazgatót ; 3. a

budapesti gimnázium A) és B) csoportjához *Vietorisz József* címzetes tanker. kir. főigazgató, nyug. ev. gimnáziumi igazgatót; 4. a budapesti leánykollégiumhoz *dr. Sárkány Loránd* áll. középiskolai igazgató, budapesti X. ker. Szent László reálgimnáziumi tanárt; 5. a szarvasi gimnáziumhoz *dr. Zsiray Miklós* egyetemi címzetes nyilvános rendkívüli tanár, Eötvös kollégiumi rendes tanárt.

VII. A tiszai ág. h. ev. egyházkerületben: 1. a nyíregyházai reál-gimnáziumhoz *dr. Mauritz Béla* budapesti Pázmány Péter tudományegyetemi nyilv. rendes tanárt; 2. a nyíregyházai leánygimnáziumhoz *dr. Pukánszky Béla* budapesti Pázmány Péter tudományegyetemi magántanárt.

A Kölesey-mérkőzésről szóló cikkünkéből egy szó kimaradt, s ezzel a híradás szándéktalanul imperativusnak látszik. A helyes szöveg: a K.-m. most 1933-ban *lenne* ismét megtartandó. A plakett képét technikai okokból nem tudom most bemutatni.

Dr. Finály Gábor.

Nyilvánossági jog. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a hódmezővásárhelyi ref. leányliceum I—III. osztályainak; a kecskeméti ref. leányliceum I—VII. osztályainak és a „Mátyásföldi egyesületi“ reálgimnázium I—IV. osztályainak a nyilvánossági jogot a folyó 1932/33. tanévre megadta.

HALOTTAINK.

† **Reibner Márton dr. (1870—1933.)** Nemrég még meleg szeretettel és igaz nagyrabecsüléssel ünnepeltük. Szívünk lángolt az örömtől, keblünk izzott a büszkeségtől, amikor a Kormányzó Úr kegye nyugalombavonulása alkalmával a tankerületi főigazgatói címmel jutalmazta meg Reibner Mártonban a tanárideál 36 évi szakadatlan, komoly és lelkiismeretes munkáját.

Ma az örömet mély gyász és fájdalom váltotta fel; lelkünk bánattal telt meg és bensőnkben megrendülve állunk a rideg valósággal szemben: Reibner Márton nincs többé. A toll kiesett kezéből, bölcseséget és szeretetet hirdető ajka elnémult, az ifjúságot lángolóan szerető szíve megszűnt dobogni. A magyar tanári rend dísze, a tanítás és nevelés utolérhetetlen mestere, iskolánk büszkesége elköltözött közülünk. A fényes csillag lehullott a szomorú magyar égről. A könnyörtelen halál kiragadta sorainkból a pedagógia nagy művészt. A jó ember, akinek szíve tele volt melegséggel, akinek minden öröme volt a gyermeklélek tanulmányozása, az ideálok világába emelése, a jövő számára formálása, akit kartársaihoz az igaz szeretet és a szimpátia kapcsolt, elköltözött az örök hazába. Árván hagyta kedves családját: az iskolát, ahová fáradtan, megtörten, betegen is mindig derűt, kedvességet, örömet és friss lendületet vitt. Vigasztalója, nemeslelkű vezetője, felvidítője volt a nehéz anyagi gondok között élő magyar tanárnak. Élte utolsó pillanatáig egészen az iskoláé volt. Benne a magyar tanár mintaképét tiszteltük. Széles alapokon nyugvó, sokoldalú műveltsége, nagy átfogó tudása, a klasszikus kultúra alapos és biztos ismerete, szaktárgyainak rajongó szeretete, párosulva mesteri közlő készségével tette őt azzá. Tanári egyéniségének alaptulajdonsága a szeretet. Az ő tiszta lelkének a tanulók lelki világába való mély betekintése, a tanulók lelkének gyors megismerése és megértése, lelkének a tanulók lelkével való találkozása és harmonikus együttműködése volt a titka a tanítás terén elért nagy és biztos eredményeinek. Ahol a katedrán a szeretet trónol, ott az eredmény nem

lehet kétséges, szokta hangoztatni. Ez volt az oka annak, hogy a tanítás nehéz, kimerítő munkája számára nem fáradtságot, hanem felüdülést, felfrissülést jelentett. Hányszor hangsúlyozta, hogy a kölcsönös szeretet melegéből friss erő, fiatalos lelkesedés és hæv fakad, új tervek fogannak meg, új elhatározások születnek. Ez a szeretet hajtotta, nyugtalanította Őt szüntelen. Ő nem tudott iskola és ifjúság nélkül élni.

Róla is elmondhatjuk, amit Ő volt igazgatója, Barna Mihály ravatalánál elmondott: „Boldog embert veszítettünk el benne. Nem mintha a kegyes sors Őt mindig a tenyerén hordta volna; óh nem; szenvedett és küzdött Ő is, mint ahogy mi küzdünk és szenvedünk. És mégis boldog volt, mert a szenvedések és küzdelmek tomboló viharai ellen volt egy hatalmas védőpajzsa: a mély, tiszta, türelmes vallásosság, mely jellemének alaponása volt, mely megedzette szívét és megőrizte lelke derűjét.” A Seraphicus példájára Ő is azt tartotta, hogy minden bánat és kedvtelenség az Istenben való bizakodás megfoghatkozása. Ő csakugyan az a „bene praeparatum pectus”, akiről Róma dalnoka énekel.

Tanításából, szónoklataiból mindenkor a hazaszeretet legnemesebb érzelme csendült ki. Minden beszédében a világháború óta kifejezésre jutott a szörnyű trianoni békediktátum gyilkos ítélete. Megrázó színekben festette a jelent, hogy az ifjúságot a jobb jövő megteremtése érdekében céltudatos, lelkiismeretes, kitartó, komoly munkára buzdítsa.

Lelkiismeretessége, mindenre kiterjedő figyelme páratlan volt. Beteg teste gyöttrő kínjait csak az iskola tudta vele feledtetni. A lelkek műhelyében keresett gyógyulást, enyhülést súlyos fájdalmainra.

Nagy a mi bánatunk és gyászunk, mert egy értékkel ismét szegényebbek lettünk. De Reibner Márton nem halt meg egészen, szelleme él műveiben. Köztünk jár, lelkesít, buzdít, kötelességteljesítésre int továbbra is. Ezméi, törekvései, elgondolásai, egész egyénisége tanítványai lelkében szétszórva tovább hat és dolgozik: segít megteremteni a szebb világot, amelyről életében annyit álmódott.

Egyetlen vigaszunk ebben a mélységes gyászban csak az lehet, hogy hazament, az örök hazába, Teremtőjéhez, ahonnan tovább figyelni nemzete vergődését és szenvedéseit, hisz maga mondta: *Qui multos erudiunt, fulgebunt, quasi stellae in perpetuas aeternitates.*

Életrajzi adatait ebben a pár sorban adjuk: Született 1870-ben Borsosberényben, Nógrád vármegye színmagyar községében. Középiskolai tanulmányait Budapesten a piarista gimnáziumban végezte. Klasszika-filológiai kiképzését a budapesti tudományegyetemen nyerte. Tanári működését a miskolci kir. kat. gimnáziumban kezdte. Innen saját kérelmére Pozsonyba, majd Budapestre helyezték át. Távozása nagy veszteséget jelentett a pozsonyi iskolának. Uhlyarik Jenő, a gimn. akkori hittanára Drahos János VII. o. tanulóhoz (jelenleg primási oldalkanonok, akinek Reibner Márton akkor latintanára és osztályfőnöke volt) intézett levelében így siratja el távozását: „A gimnáziumunk, mint tudja talán, ismét szegényebb: a pótolhatatlan Reibner tanár úr többé nem jön Pozsonyba. Századoknak kell ismét elmulniok, míg egy ily jeles tanár, buzgó, példaadó katolikus, ragyogó jellem következni fog utána.” Ebben az időben volt tanítványa Serédi Jusztinián dr., Magyarország bíboros hercegprimása is, aki a birtokunkban lévő leveleinek tanúsága szerint mindég a legnagyobb szeretettel, hálával és nagybecsüléssel vette körül egykori kedves tanára személyét. 1903—1929-ig a Kőlesey reálgimnáziumban működött. 1928-tól élete

utolsó napjáig mint a görög és latin nyelv szakfelügyelője nagy érdemeket szerzett. Munkásságát két ízben jutalmazta legmagasabb helyről jött kitüntetés: 1921-ben középiskolai igazgatói, 1930-ban pedig tanterületi kir. főigazgatói címmel tüntette ki őt a Kormányzó Úr kegye. Meghalt 1933 március 25-én hosszas szenvedés után.

Vitéz Pálfi János dr.

† Székely Sándor az ujverbászi áll. s. közs. főgimnázium egykori igazgatója, majd a megszállás után tanára, 1933 február 11-én Ujverbászon, Bács-Bodrog megyében 67 éves korában meghalt. Ismét kidőlt a magyar tanügynek egy érdemes munkása, aki ott a Délvidéken, igazi nemzetiségi végvidéken, a magyar kultúrának buzgó harcosa, de egyúttal mártírja is volt. 1866-ban született Nagyazar-ban, Zemplén megyében. Tanulmányait Vácon és Kolozsváron végezte, Privigyén kezdte tanári pályáját, majd az Alföldre került Nagykovácsra, végre a harmadik állomáshelyén a bácskai Ujverbászon telepedett le, ahol pár év múlva igazgatója lett a 100 esztendősi jó hírű aligimnáziumnak. Ő alatta fejlődött ki ez intézet főgimnáziummá, amely azután a Dél-Bácskában igen fontos hazafias és kulturális missziót fejtett ki. Az egységes magyar kultúrában összeforrt nemzetiségek békés barátságos együttélését talán sehol sem lehetett oly szépen megtalálni, mint ott a Közép-Bácskában, ahol a régi jó hírű verbászi gimnázium érezte a jótékony hatását. Azonban jött a háború és Trianon. Minden rombadőlt és odaveszett. Székely Sándor is végigszenvedte s végigélte mindannak a pusztulását, amit ő és tanártársai oly nagy lelkesedéssel építettek. Ő ott maradt a romok között a Bácska ősi magyar földén, mert hitt az igazságban! Lelkiileg, testileg összetörve, összezúzva bár, — hiszen hosszú súlyos péterváradai várfogsága is gondoskodott erről —, mégis megmaradt szolgálatban az előbb német, majd szerb nyelvűvé vált intézetnél. Türelemmel viselte az idegen igát, amíg lelki ereje bírta. 1925-ben azután nyugdíjba ment. Ezután egyedüli vigasztalását ott lelte, ahol mint vadászember a Természet változhatatlan örök szépségében, a régi szép magyar idők boldog napsugarát érezte. Ennek a melegében a lelke is felelevenedett s megint a régi vidám, fürge, fáradhatatlan ember lett. Jött azonban egy alattomos betegség s evvel már az edzett vadászember sem tudott megbirkózni. Az újverbászi magyar főgimnázium egykori tanárai, legyenek bármelyik országban is, könnyes szemekkel szállnak vissza gondolatban oda a Ferenc-Csatorna mellé, ahol egykori igazgatójuk, kartársuk és jóbarátuk, sírja domborodik, abban a kis temetőben, ahol a régi boldog magyar időknek annyi tanuja nyugszik már, várva a nagy Feltámadást! — ő —

† Székely József, a karcagi református nagykun reál-gimnázium nyugalmazott tanára, életének 76., nyugalmabavonulásának 12. évében 1933 március hó 13-án meghalt.

† Háber János, az esztergomi áll. segélyezett községi Szent Imre reáliskola tanára életének 55., tanári szolgálatának 30. évében 1933 március hó 25-én meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Makkai János : Germánia új utakon. Danubia-kiadás. 135 l. Budapest 1932.

Ez alatt a cím alatt fölötte időszerű könyv jelent meg a múlt nyár végén. Tárgya : a hitlerizmus keletkezése, célja és előretörése 1932 augusztus hónapjáig. A szerző, a „Magyarság“ című napilap fiatal munkatársa, a vonatkozó német irodalom gondos felhasználásával s korát megcáfoló tárgyilagossággal írta meg értékes tanulmányát, melyből itt-ott kicsillan az élményszerűség is, mivel írójuk egyévi berlini tanulmányútja végén adta ki művét.

Bevezetőül történetfilozófiai alapon az 1918—19-ben létrejött weimari alkotmányt ismerteti, kimutatva, hogy a német császári imperializmus romjaira épült köztársasági demokrácia már keletkezésekor magában hordta a megsemmisülés csiráit, mivel *nyomorban és vénen* született s csak a külső deus ex machina villámcsapása nyomán juthatott uralomra a germán tömegek fölött. 1932 derekára a weimari koalíció tartóoszlopai kidőltek, a német demokrácia sírjába hullott s helyébe lépett egy európai jelentőségű, hatalmas nacionalista mozgalom : a hitlerizmus.

A „Hitler“ című fejezetben, melyből a szerző személyes átélésének sok értékes mozzanata tűnik az olvasó elé, világos képet látunk a germánság nacionalista ébredésének okairól ; eleven, szemléltető portrét kapunk Hitlerről, az emberről és a pártvezérről, akit a szerző, mint könyvében írja, meglehetősen sokszor látott és hallott szónokolni s akivel módjában volt személyesen is beszélni. Majd ismerteti a párt megalakulását és azt a 25 pontból álló programot, melyet Hitler 1920-ban olvasott fel a müncheni piacon ; ezek a pontok ma is a német nemzeti szocialista párt változatlan programmpontjai. Hitler legnagyobb erejét szónoki és szervezői képességében látja a szerző s őt a XX. század egyik legzseniálisabb népszónokának tartja, aki „nem eszmealapító és nem apostol, de minden német nagy-szellemnél sokkal zseniálisabban érezte meg, hogy népének mi van a gondolatvilága alján, hogy mi imponál ennek a népnek és milyen jelszavakkal lehet leginkább közelébe férkőzni.“

A „Drittes Reich“ felé című részben éles megfigyelőképességgel ismerteti Makkai a hitlerizmus lényegét, jelentőségét, a Hitler-pártot és hadseregét, a nemzeti szocialista mozgalom vezérférfiait, a német fasizmus jövőjét s arra a következtetésre jut, hogy a hitlerizmus uralomrajutásának már semmi akadályja nincs, s Európa legnagyobb birodalmában rövidesen össze fog dőlni a polgári demokrácia, hogy helyét adjon a XX. század új államformájának : a diktatúrának.

Makkai tanulmányának megjelenése óta, amint tudjuk, Hitler a német birodalom kancellárja lett, s pártja a folyó évi március 5-i birodalmi és porosz országgyűlési választásokon „a fekete-fehér-piros“ harci fronttal egyesülve parlamenti abszolút többségre jutott. Szerzőnknek tehát a hitlerizmus uralomrajutására vonatkozó jóslata öt hónap alatt beteljesedett, s a német köztársaságnak a „Drittes Reich“ életformáihoz való átalakulása drámai izgalommal s filmszerű gyorsasággal pereg a szemünk előtt.

A könyv két következő fejezetében súlyos kül- és nemzetközi politikai és gazdasági problémákat boncolgat a szerző a kialakuló hitlerista német birodalom szemszögéből s ennek során széleskörű

tudást és sokoldalú tájékozottságot mutat kritikai megállapításaiban. Véleménye szerint a hitlerizmus egyelőre in concreto nem fog nagy-szabású külpolitikai akcióba bocsátkozni, s azok a feltevések, hogy Hitlerék uralomrajutása az európai helyzet felfordulására vezethet, nem indokoltak. Az új német birodalom majd Európa keletén fogja keresni és megtalálni a maga jövőjét, s *magyar* külpolitikai szempontból a hitlerizmus győzelme döntő jelentőségű a mi jövőnk kialakulásában is. A német faj nemzeti ébredését mi magyarok csak szimpátiával nézhetjük, mert — a szerző szerint — kétségtelen bizonyítékok vannak arról, hogy a német szélsőjobboldal sokkal inkább magyarbarát, mint volt a weimari Németország. A hitlerizmus gazdasági tekintetben a teljes államszocializmus eszméjének az alapján áll s az európai kapitalizmus életében döntő fordulatot fog jelenteni, de a szerző úgy látja, hogy a hitleri program gazdasági része nem teljesen kiforrott s annak megvalósítása nagyon kétséges. Végtetessé váló baj lenne, ha a hitlerizmus úgy az államszocializmust, mint az autarkia és a tervgazdálkodás gondolatát túlzásba vinné.

Könyve végén a szerző mélyen járó gazdaságpolitikai és szociológiai fejtegetéseit abban foglalja össze, hogy a mai demokráciából és gazdasági liberalizmusból új oligarchia született a Földre s Európa népei az újkor oligarcháival szemben segítségül fognak fordulni az abszolút államhatalomhoz, melynek politikai formája a diktatúra s lényege az államszocializmus lesz. Európában szaporodni fognak az abszolutisztikus uralmak, a diktatúrák.

Makkai Jánosnak vázlatosan ismertetett tanulmánya nagy gondnal és nagy rátermettséggel készült. Világos meglátással s biztos ítélettel mond tárgyilagos kritikát eseményekről és emberekről. Stílusa könnyed, szabatos, helyenként lendületes. Könyve hasznos felvilágosítást nyújt mindazoknak, akik Európa mai legnagyobb problémájáról, a 65 millió német birodalom életformáinak átalakulásáról tájékozódni óhajtanak.

(kp.)

Péterfalvi Molnár Dezső: „Limanova — magyar győzelem.“ 560 oldal, 23 térképvázlattal. Pápai Ernő, Budapest.

A világháború után fellendülő hadtörténeti irodalmunknak újabb köteteként jelent meg ez a mű a múlt év tavaszán, mely méltóan csatlakozik József főherceg és Doberdói Bánlaky József hasonló tárgyú nagy műveihez. Stegemann svájci történetíró 1917-ben megjelent „Die Geschichte des Krieges“ c. munkájában a Limanova körül lefolyt harcokat a világtörténelem legnagyobb csatájának nevezi. Mindezekig azonban mégis nélkülözni voltunk kénytelenek ezeknek a ránk nézve sorsdöntő harcoknak a leírását, jöllehet a döntő szerepet magyar seregetestek vitték bennök. Nagy érdeme a szerzőnek, hogy kiváló könyvében erre a letagadhatatlan tényre világosan rámutat, mert úgy Conrad háborús emlékiratai, mint a Höfer-jelentések elhallgatták az igazságot. Pedig a Hadfy-csoport kötelékében harcoló 39. honvédhadosztály — a 77. és 78. gy.-dandárral — és 10. lovashadosztály — a 4. és 8. lovasdandárral — állították meg az orosz „Gőzhenger“-t, mely Magyarországot pusztulással fenyegette. Nemcsak a vitézség, hanem a kötelességtudás hősei is ők: a magyar győzniakarás szimbólumai. A „limanovai hős“ nem személy, hanem fogalom: a magyar vezér, tiszt és közkatonák összessége! Azért zárja szívébe népünk különösen ezt a győzelmet, melynek kivívásában, a 77. honvgydd. élén a szerzőnek is fényes szerep jutott: az ellenségnek az Ostra Gorán, Jezova Wodán és Golców-magaslaton át

való s teljes sikerrel járó hátbatámadása. Ezután kezdődött meg az oroszok gyors visszavonulása s mivel ugyanekkor aratott diadalt József főherceg a Kárpátokban, megszűnt a Magyarországot közvetlenül fenyegető veszély. A „téli nagy csata“ ránk nézve kedvezően végződött. A magyar fegyverek szétfoszlatták azt a hitet, hogy az orosz sereg legyőzhetetlen s előkészítették Gorlicét . . .

A szerző nemcsak magát a limanovi csatát, hanem annak előzményeit és következményeit is eredeti források alapján részrehajlás nélkül adja elő. Megszólatatja a csatában részt vevő s még élő tiszteket is s ezzel még változatosabbá, élénkebbé és színeesebbé tudja tenni a magában véve is érdekfeszítő „króniká“-t.

Báró Arz Arthur vezérezredes, a „limanovai csata atyja“, a szerzőhöz intézett levelében többek között ezeket írja : „Der Held von Limanova soll der Jugend leuchtendes Beispiel sein, der Geist von Limanova ihr Leitstern ! Die Jugend soll lernen, wie sie das Vaterland lieben und anbeten soll und wie sie das tausendjährige Grossungarn wieder schaffen könnte . . .“

A magyar tanulmányoknak, elsősorban a középiskolainak tehát tüzetesen meg kell ismernie a Limanova körül lejátszódott eseményeket, amint azt a VK. miniszter úr már elrendelte. *Dr. Boleratzky Gyula.*

Győrffy István : Szegedi rovások ; Szeged, 1932, 273 l.

A szerző ebben a kötetben szegedi egyetemi rektorságának idején mondott mintegy 88 beszédét gyűjtötte össze. „Évtizedeken át elvonultan élő ember vagyok, akinek a nyilvános szereplés ínyemre soha nem volt“ — mondja egyik beszédében s az elvonultság rá is nyomta bélyegét a beszédekre, tudományos elmélyülésükben csak úgy, mint az előadás formájának egyéni eredetiségében. E beszédekre a rektori székfoglaláson kívül doktori avatások, egyetemi tanárok beiktatása és búcsúztatása, külföldi vendégek üdvözlése mellett Szeged közéletének néhány ünnepélye adott alkalmat. Győrffy történelmünk, irodalmunk, tudományos fejlődésünk egy-egy évfordulójából, vagy pedig a növénytan, biológia és fiziológia egy-egy jelenségéből, törvényéből indul ki s midőn ezekhez kapcsolja mondanivalóját, tudományosságának kincseit valóban változatosan és gazdagon szórja hallgatói elébe. Alaphangjuk a hazafiui aggodalom mellett a törhetetlen, férfias hit nemzeti jövőnkben. Ő, akinek a kolozsvári egyetem gyűjteményeit, tudományos felszerelését a naiv optimizmussal szemben nem sikerült Csonkamagyarországba átmenteni, minden igyekezetével rajta van, hogy a kolozsvári egyetem tudományos szellemével, az évezredes harcokban megedzett erdélyi pszichével megtermékenyítse a még kialakulóban lévő tiszaparti egyetemnek és gyérhagyományú alföldi embernek lelkiségét. A beszédek eredetiségükben olykor bizarraknak tetszhetnek, de Győrffy tudományos lelkesedésének, haza- és fajszeretetének bennük égő tüzénél egy rokonszenves magyar nemzetnevelő tudós, tanár arca világosodik meg előttünk, akinek nemcsak ékesszólását csodáljuk, hanem törhetetlen akaraterejét is érezzük. A három képes táblával díszített könyv kor- és kultúrtörténetünknek érdekes és értékes dokumentuma.

Kardeván Károly.

Magdies Gáspár : A természettudomány útjai Istenhez. Budapest, 1932.

A közelmúltban — 1926-ban — a francia „Academie de Sciences“ tagjaihoz egy körkérdést intéztek. A kérdés az volt, vajjon a modern természettudomány ellentétben áll-e a vallásos érzülettel? A válaszok

között egyetlen egy sem állította ezt. A legtöbb tudós valóságos hitvallást tesz vallásos meggyőződéséről, sőt többen kifejtették, hogy a hit és tudomány között szoros kapcsolat van.

Az egyik kérdezett csillagász azt mondja, hogy „értelmünknek az a természete, hogy egyszerű és egyetemes törvényeket keres és a dolgok lényegét nem tudja megállapítani, szükségkép Istenhez, a nagy építészhez, mérnökhöz, mechanikushoz vagyis a Teremtőhöz vezet, akinek mi csak visszfénye vagyunk. Ugyanezt a kölcsönhatást hangoztatja a geológus Barrois válaszában, amikor azt mondja, hogy „a geológia napjainkban is csak odáig jutott, hogy az Isten létének klasszikus érveit modernizálta“ és kénytelen a Genézis szavait ismételni: „az Úr mindent mértékkel és súllyal alkotott.“

És amit a francia természettudósok a felvetett kérdésre néhány sorban feleletképen mondtak, ugyanazt a gondolatot fejt ki a magyar természettudós 528 oldalra terjedő könyvében.

Egy emberöltőn át tanította Magdics Gáspár, cisztercita tanár a fizikát és eközben nem elégedett meg a jelenségek, a természeti törvények egyszerű megállapításával, hanem kereste mindenkor a természettudomány és a hittudomány érintkező pontjait. E célnak szolgálatába állította tudományos bűvárkodásban eltöltött egész életét. Ugyanezt a gondolatot szolgálja a most megjelent könyve, amely a kozmológia keretében a fizika, asztronómia, biológia, kémia legfontosabb problémáit tárgyalja. Megismertet az idevonatkozó legújabb tudományos elméletekkel és egy hosszú élet sok komoly tanulmányának és munkájának eredményeképp arra a megállapításra jut, hogy „a természettudomány és a hit között ellentmondás nincs, nem is lehet, következésképp a hitnek támadása a természettudomány nevében jogosulatlan és következményeiben áldatlan törekvés. A hit sziklája az értelem és a tudomány előtt megingathatatlanul áll.“

Nem érezzük magunkat hivatva, hogy ennek a könyvnek tudományos értékét értékeljük, megtörtént ez akkor, amikor a művet a Szent István Társulat jutalomdíjra méltónak találta, mi ezt csak örömmel megállapítjuk és kartársi együttérzéssel gratulálunk ahhoz, mert ez a szép kitüntetés olyan tanárnak jutott, aki arra nemcsak tudományos munkásságával, de hosszú kiváló katedrai szolgálatával is méltónak bizonyult és aki mint kartárs is nemes lelkének jóságával és derűjével tanártársainak szeretetét és becsülését is megszerezte a maga számára.

Magdics Gáspár könyvének megjelenése csaknem egy időbe esett a tudós szerző negyvenéves tanári jubileumával. E hosszú idő alatt minden szabad idejét a tudományos bűvárkodásnak szentelte és az ily módon elért tudás eszközeivel és lelkes személyiségével mindenkor a magyar középiskola céljának ideális megvalósítására törekedett: tanítványait vallásos alapon hazafias és tanult magyar polgárokká nevelni. Volt tanítványainak szeretete, tisztelete és nagybecsülése ékes bizonyossága annak, hogy az ő fáradozása nem volt hiábavaló.

Mi a legjobb kívánságainkkal együtt ismételjük a jubiláris szónok, Bitter Illés főigazgató szép szavait: „Legyen még soká hirdetője azoknak az eszméknek, melyeknek önmagunkban és a társadalomban való megerősítésére soha nagyobb szüksége nem volt a világnak, mint éppen manapság.“

Osztie József.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1933. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtítkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331-94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

Az iskolapolitikai célkitűzések gyakorlati megvalósítása.

(Hozzászólás a Nemzeti Munkaterv 89. pontjához.)

„A túlterhelés megszüntetésével kapcsolatban . . . nagyobb hangsúlyt a nevelő munkának,“ jelentőségében ez eléggé alig méltatható, hatalmas célkitűzés, melynek megvalósítása korszakalkotó lesz a magyar nevelésügy történetében. Egyfelől leszámolás ez az enciklopedikus művelődési eszmény átkos velejárójával, amelynek századok óta mind több és több kiváló pedagógus és kultúrpolitikus elme csaknem hiába üzent hadat, másfelől méltó megbecsülése, értékelése és érvényesítése annak a munkának, amely hivatva van a nehéz mult s a még nehezebb jelen után a jobb jövőt előkészíteni és kialakítani. Méltó feladat ez a nagy koncepcióval és férfias lendülettel életrehívott és megvalósulásnak indított munkatervhez.

A kérdés szervezeti része a leghivatottabb kezekben van. Felajzott figyelemmel kísértük a közelmúltban lefolyt tárgyalásokat és abban a biztos reményben, hogy a középiskola reformja a várható legjobb megoldással jó időre nyugvóponthoz jut, készséges érdeklődéssel várjuk azokat a rendeleteket és szabályokat, amelyek a nagy mű megvalósítása felől intézkedni fognak.

Ámde a gyakorlat azt mutatja, hogy új tanterv, új szabályok és irányelvek megalkotásával a reform csak elméletben öltött testet, mert a legnagyobb nehézségek a gyakorlati megvalósításnál, a végrehajtásnál jelentkeznek. Élénken emlékezünk a középiskolai tanterv életbeléptetéséről szóló rendelet bölcs megállapítására: „Azonban a legjobb tanterv is csak holt betű marad, ha a tanár . . . nem lehel belé életet.“ (Hiv. Közl. 1924. 169. old.) Ez a tétel most is súlyos feladatot ró a magyar tanárra, de nem kevésbé súlyos az a felelősség, amely a végrehajtás szervezőit és irányítóit terheli. Idézhetném Laurentzy V. dr. nemrég megjelent tanulmányának szép végzavát: érezve feladatunk súlyát engem is „a jószándék folyton ösztönző és nyugtalanító érzése“ sarkal, hogy biztos tapasztalatokon nyugvó mélyszéges meggyőződésemmek az alábbiakban kifejezést adjak.

Közlönyünk 1930. május havi számában „A tanárság pedagógiai továbbképzéséről“ írva rámutattam arra az ismert tényre, hogy a kitű-

zött irányelveket, utasításokat és rendelkezéseket, sőt az elismert elvi igazságokat is nagy ür választja el a gyakorlattól, a végrehajtástól, a megvalósulás mikéntjétől. Példákon igazoltam, hogy milyen régi keletű ez a hiány, amely az iskolában főként a legegyszerűbb alapelvek, a pedagógia újabb haladását is jellemző módszeres elvek térfoglalásának nehézségeiben érezteti káros hatását. Kiemeltem a munkaiskola alapelveinek, a „cselekvés szellemének,” ennek a nem éppen új, de örökértékű és újabban mindjobban hangsúlyozott elvnek értékét, amely a túlterhelő „könyviskolával” (Kerschensteiner) ma is többnyire csaknem reménytelenül vívja nehéz harcát. Minthogy üdvös változás csak a tanárság pedagógiai továbbképzésétől várható, az akkori viszonyoknak megfelelően a következő pontokba foglalható konkluzióra jutottam: 1. A szünidei tanfolyamok keretében pedagógiai továbbképző tanfolyamok rendezése volna kívánatos. 2. A megreformált szakfelügyelet a vidékre is kiterjesztendő volna. A szakfelügyelők úgynevezett pedagógiai szemináriumi napokon kellően előkészített és megvitatott „minta-tanítást” tartsanak. 3. A pedagógiai problémák felszínen tartása céljából a tanárok maguk között is tartsanak időnkint ilyen minta-órákat, helyesebben úgynevezett „bemutató-órákat,” amelyekre kartársaikat meghívják, hogy azt követőleg a tapasztaltakat közös megbeszélés tárgyává tehessek.

Cikkem — sajnos — mindössze egy felszólalást váltott ki, (O. K. T. Közl. 1930. jún.), amely a mintatanítások kezdeményezéséről szólva megemlíti, hogy Rátz László már 1910-ben tartott ilyen ú. n. „nyilvános órákat”. „Ezek az egész tanári kar megjelent, kijelölt bíráló s értékes megbeszélések tették a legközelebbi értekezleten tanulássá ez órákat”, amelyek: „nagyban hozzájárulnak a tanárok egységes szellemenben s módszer szerint folyó munkájához.”

Nem csodálható, de annál inkább sajnálatos, hogy ez a téma annak idején akár a kiváltott ellenvélemény révén is nagyobb érdeklődésre nem talált. Még sajnálatosabb, hogy a közelmúltban nyilvános tanári gyűléseken, mégpedig olyannyira tiszteletreméltó, érdemes kartársak részéről kellett elhangzania efféle kijelentések: „nem kell annyit pedagógizálni, ne untassuk magunkat pedagógiai nézeteinkkel.” Mert ennek a felfogásnak tarthatatlansága annyira kézenfekvő, hogy nem is kell bizonyítani. Hiszen minden szakember, aki csak kicsit is becsüli hivatását, vagy mesterségét, szívesen folytat foglalkozásának mesterfogásairól, ügyéről-bajáról, az elért eredményekről beszéserét. Csak éppen a mi tekintélyünknek ártana, hogy hivatásunkkal kapcsolatos problémák fejtegetésébe merülünk?!

Szerencsére távol állunk ettől. Az utóbbi évek Értesítőinek adatai mégis csak a „pedagógizálás” fellendüléséről tesznek tanuságot.¹

A Nemzeti Munkatervnek a nemzetnevelésre vonatkozó része élénk visszhangot keltett a tanári lelkekben. Kétségtelen azonban az is, hogy sokan csak újabb reformkísérletet láttak benne s ezt, — valljuk be, nem

¹ Ezek közül csak 1—2 valóban „igazi tanári lélekre valló” példát említek. — A jászberényi áll. József Nádor-gimn. két kiváló tanára saját költségén végzett két fővárosi iskolában óralátogatásokat a munkáltatás módszerének tanulmányozása céljából. A bpesti ág. hitv. ev. leánykollégium tanári kara, régi bevált szokás szerint, az elmúlt isk. évben 6 „nyilvános tanítási órát” tartott a modern nyelvek és a művészeti tárgyak köréből, az egész tanári testület részvételével. Az órákat a tanári kar több tagja

egészen jogtalanul, — nem kis aggodalommal fogadták. Az aggodalom azonban leginkább a gyakorlati végrehajtás módjának és lehetőségeinek mérlegelésével válik csak jogosulttá.

A racionalizálás problémájának egyik úttörője Örfy I. a Magyar Szemle 1930. februári számában a „Közigazgatási reformról“ értekezik s ezt mondja: „hasonló reformok esetén azok tartalmánál csaknem fontosabb a keresztülvitel mikéntje“, a végrehajtás „az igazgatás hajszaerein keresztül egészen az életig magáig.“ „Hogy pedig végigvihessük“ — írja később — „nem elég, hogy programmá tétessék, hanem intézményes módszerekre is szükség van.“ Mennyivel inkább áll ez a léleknevelés szövevényes területén. Ahhoz, hogy a középiskola a Nemzeti Munkaterv 89. pontjában kitűzött célt elérje, hogy a túlterhelés megszüntetésével valóban nevelőiskolává legyen, nem elég a tantervet megreformálni, nem elég a tananyagot csökkenteni, sőt az új, egységes módszeres irányelvek kitűzése sem elegendő. Ennek a programmnak a végrehajtásához intézményes módszerekre is szükség van, mert *ehhez az iskolának át kell alakulnia*. Aki ismeri az iskolai élet struktúráját, az osztani fogja véleményemet, hogy ezt az átalakulást vajmi nehéz lesz felsőbb rendeletekkel, kívülről jövő hatásokkal biztosítani, mert ennek az átalakulásnak belülről kell kibontakoznia. Mégis intézményes rendelkezésekre is szükség volna, hogy ez a kifejlődés határozott irányban megindulhasson és a tervszerű fejlődés napirenden maradjon. Minthogy pedig ennek az átalakulásnak nagyrészt bennünk tanároknak is meg kell indulnia, valami olyan formát kell keresni, amely mellőzi az oktrojnak még a látszatát is, kiküszöböli az egyébként nehezen elkerülhető zökkenőket és nagyon tapintatos, mégis biztosan célravezető módon biztosítja a fokozatos kifejlődés menetét.

Az idézett iskolapolitikai célkitűzés megvalósításának leghatásosabb eszközét ma is a fenti 3 pontba lehetne foglalni. Ámde a pedagógiai továbbképző tanfolyamra és a szakfelügyelői munkakör kiszélesítésére vonatkozóak, melyek talán évekkal ezelőtt is csak pium desideriumoknak látszottak, a mai gazdasági viszonyok mellett egyenesen kivihetetlenek. Annál inkább előtérbe lép a harmadik mód, az ú. n. „bemutató órák“ rendszere. Azt hiszem, jogosan hivatkozhatom jelenlegi kartársaimon és volt munkatársaimon kívül a fentemlített intézetek tanári testületeire is, amikor többéves megfigyelés alapján annak a meggyőződésemnek adok kifejezést, hogy a nevelő-tanító eljárás folytonos tökéletesedésének ez a konkrét — s a mai viszonyok között egyetlen lehetséges — tevékenység kézzelfogható biztosítóka. Ebben látom a maga igénytelenségében is nagyhorderejű fermentum cognitionis-t, amely a maga közvetlen hatásával, közkedveltségével, gondolatébresztő erejének változtatóságával és gazdagságával valóban alkalmas arra, hogy a nevelésügy problémáit szőnyegre hozza és felszínen tartsa, valamint arra, hogy a testület tagjaiban az egységes aktivitás szellemének kialakulását előmozdítsa. Ezeknek az óráknak a rendszere fogja a magyar nevelésügy hivatott tényezőitől alkotott iránytszabó rendelkezéseknek, a kitűzött

tanulmányszerű dolgozatban bírálta. A bpesti Erzsébet-nőiskola leányliceumában a munkaoktatás bemutatására tartottak ilyen „bemutató tanítást“. A vidéken a csongrádi és szekszárdi áll. reálgimnáziumokon kívül a hódmezővásárhelyi ref. gimnázium és a mezőtúri ref. gimnázium legutóbbi Értesítőiben találtam hasonló jelentést. Hódmezővásárhelyt 3 „módszeres tanítást“ tartottak (görög ny., magyar ny. és ének), Mezőtúron 4 „minta-tanítás“ volt (görög, német nyelv, mennyiségtan és természetrajz).

irányelveknek és módszeres utasításoknak keresztülvitelét a tevékenység szuggesztív erejével valóra váltani.

Maga a gondolat nem új. Hiszen a Rendtartás 84. §-a is felhatalmazza az igazgatót ilyen csoportos óralátogatás és az azt követő eszmecsere megrendezésére.² De természetes, hogy erre nem igen kerül a sor, hiszen az ilyen egyéni elhatározás könnyen a túlbuzgóság gyanújába keverheti a kezdeményezőt, ami máris kockázatosná teszi a vállalkozás sikerét. Amíg tehát a bemutató órák felsőbb intézkedés folytán megszokottakká és rendszeresekké nem válnak, arra kell ügyelni, hogy azoknak rendezése mint egy-egy felötlött kérdés természetes folyamánya, szükségszerűen és alkalomszerűen vetődjék fel. Megfigyelésem szerint így is megszokottak eleinte a vélemények. Egyesek ellenvetése szerint eddig is megtörtént, hogy a kollégák egymás óráit meghívásra látogatták, csak éppen a megfigyelt jelenségek megbeszélését mellőzték. Mások természetellenesnek találták, hogy a tanulók és tanárok előtt produkálják magukat. Volt, aki helyeselte a gondolatot, csak azt kifogásolta, hogy a szaktanár az ilyen órát a rendszernél jobban előkészítse. Ilyen és ehhez hasonló ellenvetésekben nem volt hiány. Öröndetes, hogy az ügybuzgalom fogyatékosságából származó ellenvetések száma elenyésző. Ezekre éppen ezért nem is kellene most kitérnem, ha nem volna éppen egy ilyen kartársamnak a „megtérése“ a legszebb és legbuzdítóbb példám. Lehetetlenség elhallgatnom, hogy ez a kötelességtudó, de magát „hivatalnok-tanárnak“ valló kartársam éppen a bemutató órákkal életrekelte „pedagógizálás“ következtében az elméletben, irodalomban is elmélyedő, lelkes gyakorlati pedagógussá lett, aki csakhamar hiányát érezte annak, ha a tanári szobában lefolyó didaktikai vitákra nem kapott újabb impulzust. A nagyobb nevelői rátermettséggel és így ezen a téren is nagyobb készséggel munkálkodók lelkes buzgalmáról és biztató megfigyeléseiről nem szólhatok egyenkint. De azt hiszem egybehangzó a megállapításunk, hogy a bemutató órák élvezetes és érdekes serkentésként hatottak mindnyájunkra. Messzire vezetne a tanárt és tanítványt egyaránt serkentő pszichikai benyomások taglalása s ezért ezt is mellőzöm.

Last, not least: A tanári munka megbecsülésének pedig egészen bizonyosan csak javára szolgál a „pedagógizálásnak“ ez a módja. Annak a régi panasznak orvoslását, hogy a tanár éveken át önfeláldozással dolgozhat anélkül, hogy igazi értékét felismernék is ennek a rendszernek meghonosodásától várhatjuk, mert a testület bizonyára a leghivatottabb arra, hogy a legkisebb részleteredmény imponderábilis értékét felismerje és méltányolja.

Ideális volna, ha minden tanár minden tárgyból és mindegyik osztályában évente legalább egy bemutató órát tartana. Mégis őrizkedve a túlzásoktól, arra kell törekedni, hogy egy héten egynél több bemutató óra ne legyen. A bemutatóknak közelebbi rendeltetése tekintetében a következő esetekre lehet számítani. A legáltalánosabb a közönséges haladó órának a bemutatása, amelynek a jó óraterv, a könnyed és

² Az erre kiszemelt órát annak idején „bemutató órának“ neveztük el (Csongrádon). Az 1. jegyzet alattiak szerint az eddig felmerült elnevezések ezek: „nyilvános tanítási óra“, „bemutató tanítás“, „módszeres tanítás“, sőt „mintatanítás“. Minthogy azonban nem nyilvános ténykedésről, nemcsak tanításról és nem feltétlenül mintáról van szó, viszont a többi óra sem lehet éppen módszertelen, egyik elnevezést sem tartom szerencsésebbnek a mienknél.

körültekintő osztályfoglalkoztatás, a szuggesztív vezetés lesznek az erős oldalai. Nem kevésbé élvezetes az összefoglalásszerű bemutató óra, amelyen a tanulók tudása, szellemi fejlettsége, esetleg a mélyebb kapcsolatok önálló feldolgozására való készségük kerül bemutatásra. Igen élvezetes az olyan óra, amelyen egy-egy idősebb tanár valamely ügyes mesterfogását mutatja be ifjabb kollégáinak. Ismét más esetben valamelyik ifjabb tanár az újabb irodalomból megismert, különleges módszerrel való kísérletezésének eredményét kívánja kartársainak bemutatni s velük megbeszélni. (Például: az idegen nyelvi oktatásnál Walter Popp különleges „direkt” módszerét a „Vokabelsatz” alapján, vagy a munkaiskola elvének valamely alkalmazását.) Arra is volt eset, hogy az egyik tanár olyan osztályban tartott bemutató órát, amelynek tanára nem lévén az illető tantárgynak szaktanára, maga kérte tapasztaltabb kollégáját vendégszereplésre. A vendégszereplőnek természetesen éppen lényeges mondanivalója, helyesebben bemutatnivalója volt az illető tárgy módszeres feldolgozására vonatkozóan. Nagyon érdekes volt a folyó tanévben a III. osztályban kezdődő latin nyelvtanítás, amelyben a tárgynak az I. osztályban megszokottaktól eltérő tanításmenetét mutatta be a szaktanár. De nem kevésbé érdekes, sőt esetenként még értékeesebb is lehet valamely tantárgy nehézségeinek, az esetleges hiányok okozta döcögésnek, a sikertelenség szembetűnő okainak bemutatása, hogy a megbeszélés folyamán a nehézségek leküzdésének, a hiányok tervszerű pótlásának és egyéb akadályok elhárításának módja is kikristályosodjék.

Hátha még egy-egy pedagógiai szemináriumi nap keretében egyik-másik szakfelfügylő „minta-tanítására” is sor kerülhetne. Ennek döntő jelentőségét nem is kell külön hangsúlyozni. Azonban a dolog természete szerint a tanári bemutató órákat ez sem tenné semmiképen feleslegessé.

Nunc veniam ad fortissimum! Minden bemutatásnak legfőbb értéke és legnagyobb érdekessége az, miként tudja a tanár a tananyag-nak, mégpedig bármely tananyagnak nevelőértékét kiaknázni. Ezért minden órának legkiemelkedőbb értékmérője s az elbírálásnak legfőbb zsinórmértéke az a meg is követelt állandó tendencia s alaptónus, amely a feldolgozott ismeretanyagot, — akárcsak az ibolyántúli sugarak a foszforeszkáló lapot, — a benne rejlő *nevelőértékeknek* mindent beարnyozó kisugárzására készíti, az a művészet, amely a legszárazabb tananyagot is a nevelés céljával kongruens, eleven, személyes kapcsolatba tudja hozni a tanuló lelkével. Ez az értékelésnek is legnagyobb látószögű kritériuma, amelyet zsinórmértékül alkalmazni kell. Ez az az eszmény, amelyet fokról-fokra meg kell közelíteni. A *nevelő munkának* ezt a centrális gondolatát más rendszabályokkal talán gyorsabb ütemben is meg lehet közelíteni, de egészen bizonyosan nem érhető el megbízhatóbb céltudatossággal, mint éppen a bemutató órák lendületes, eleven rendszerével.

A lebonyolítás részleteit talán röviden szintén vázolni kell. A bemutató órára vállalkozó szaktanár papírlapra jegyzi órájának adatait, az óratervét és esetleges előrebocsátandó megjegyzéseit. Igen lényeges az óraterv gondos összeállítása, amelynek egyes pontjaihoz a módszerre vonatkozó megjegyzések is fűzhetők. Az igazgató megállapítja, kiknek nincs a jelzett időben elfoglaltságuk és előzetesen kifejezett óhajok szerint óracserekről is gondoskodik, hogy a leginkább érdekelték (szaktársak, rokonszakszámok, osztályfőnökök) jelen lehessenek. Azonban természe-

tesen a meghívás nemcsak a szaktársaknak szól, hiszen a pedagógia szempontjából bármely óra számot tarthat minden tanár érdeklődésére. Ez a meghívó 2—3 nappal előbb kitűzendő a tanári szoba hirdetőtáblájára. A tanulóknak általában nem szükséges előre jelezni, hogy bemutató óra következik. A meglepetésből származó elfogultság csak a kezdet kezdetén mutatkozik, a csendes hallgatóság jelenlétét csakhamar megszokják.

A bemutató órát tapintatos, jóindulatú megbeszélés követi. Először maga a szaktanár mond rövid önbirolatot, majd a szaktársak nyilatkoznak, végül az igazgató kiemeli az óra folyamán tapasztalt tanulságos mozzanatokat. A hibák megállapítására is sor kerülhet, de természetesen csak a legtapintatosabb formában. Gyakorlatomban nem fordult elő, hogy ilyen alkalommal bántó megjegyzés hangzott volna el.

Kétségtelen, hogy a 10 perces szünet többnyire rövid a megbeszélésre. A vélemények kicserélése így a következő szünetekben folytatódik és a téma esetleg napokig sem kerül le a napirendről. A tanterv és az utasítások bevonása után sor kerül egy-egy didaktikai szaktekintély munkájának idézetére is. Tökéletesebbnek látszik az a gyakorlat, amely a budapesti ág. hitv. evang. leánykollégiumban vált szokássá, hogy a megbeszélés kijelölt bíráló dolgozata alapján külön értekezleten történik. Hasonló ez a gyakorló iskolai próbatanítást követő értekezlethez. Ámde ez talán könnyen a tanári testület tagjainak túlterhelésére vezethet, ezért ez a kérdés további megfontolást igényel. Az in statu nascendi kimondott szóbeli bírálatnak az alaposság hiányával szemben különben megvannak a maga előnyös oldalai is éppen a spontaneitás és közvetlenség szempontjából. De az is bizonyos, hogy a racionalizálás korában, a tanítás-nevelés problémáinak aktualitása idején mindinkább érezhető a havi módszeres értekezleteknek a hiánya. Havonta egy értekezlet még nem volna megterhelés és ennyit nekünk is rá kellene szánnunk a mi hivatásunk lényegébe vágó jelenségek, eszmék és célok megvitatására.

Tanárképzésünk reformját megelőzően pedagógiai íróink több értékes tanulmányban foglalkoztak a tanárok pedagógiai képzettségének hiányosságaival. Hangoztatták azt az ismeretes tényt, hogy a tanárt a megfelelő tudományos felkészültség, pontosság és lelkiismeretesség még korántsem teszi jó tanárrá, sőt mindezek birtokában a nevelő-tanítás látószögéből bírálva nagyon is gyenge munkaerő lehet. (Barankay L.: Gyakorlati tanárképzés. Magy. Ped. 1928. 198. o.) Olvassuk, hogy tanáraink szakképzettsége kielégítő s nem is igen hangzanak el panaszok ellene, de hiányos a pedagógiai kiképzés, amely éppoly lényeges része a tanárképzésnek, mint a szakképzés. Az elmúlt években a szűnidei továbbképző tanfolyamok szervezői mégis kizárólag a szakképzés fejlesztésére fordítottak gondot és a pedagógia, gyermekpszichológia, ifjúkor pszichológiája egyáltalán nem, sőt még a szaktárgyak didaktikája is alig jutott szóhoz. Olvassuk, hogy a tanárjelöltek a próbatanításból is osztályozandók, sőt a szelektáló vizsgálat alkalmával azt is el kellene dönteni, hogy a jelölt valóban alkalmas-e a tanári pályára. (Wesely Ö.: Középisk. tanárjelöltek pedag. kiképzése, Magy. Ped. 1930. 199. o.) Azóta életbelépett a tanárképzés új rendje, amely a hiányosságokat bizonyára pótolja. De hiszi-e valaki, hogy ezzel a kérdés elintézését nyert?! Történet-e intézményes gondoskodás arról, hogy ezek az újonnan kiképzett ifjú kollégák, ha katedrához jutnak, ott is hűek maradjanak az elsajátított nagy elvekhez? Ki gondoskodik rólunk, régiekről, kik annak idején saját erőnkől voltunk kénytelenek hosszas kísérletezés

után a magunk nevelő és tanító-módszerét megalkotni, ki gondol arra a „töredékre, amelynek működésében semmiféle kiegyensúlyozott tervszerűség nem tudott kialakulni évtizedek alatt sem?” (Barankay. U. o.)

Mindenekfelett pedig történik-e gondoskodás arról, hogy a magyar tanárság a Nemzeti Munkatervben kitűzött lélekformáló feladatra kivétel és maradék nélkül méltóan felkészülhessen. Hogy az is, aki eddig a tanítást, vagy éppen az „előadást” és az elbírálást vallotta hivatásául, készséges lélekkel vállalja, hogy ezután elsősorban nevelni fog s minden ismeretet, minden tudást, minden készséget és képességet aszerint fog értékelni, amennyiben az a nevelést szolgálja?

Lehet, hogy a továbbképző tanfolyamok módjára szervezett átképzésre volna szükség, lehet, hogy az átalakulás felől intézkedő rendelkezések még annál is célravezetőbb utasításokat fognak tartalmazni. Az én szerény megjóándódom az, hogy közvetlenség, egyszerűség és szuggesztív erő szempontjából aligha vetekszik egyik is ezzel az egészen igénytelen s mégis nagy eredményekkel kecsegtető tervvel: a bemutató órák rendszerének intézményes bevezetésével.

Szekszárd.

Róder Pál.

A munkáltató-tanítás eredményességének kísérleti megvizsgálása.

Mielőtt a címben jelzett tárgyra rátérnék, előbb bevezetésül néhány szót akarok mondani a munkáltató tanításról általában, továbbá röviden ismertetni kívánom a budapesti VI. ker. Kölsey Ferenc reálgimnáziumban vezetésem alatt történő munkáltató tanítás módját. Vannak ugyanis egyrészt olyanok, akik a munkáltató tanítás elveit még nem ismerik; másrészt pedig köztudomású, hogy ahány ház, annyi szokás, ennek folytán a módszer iskolánként kisebb-nagyobb eltéréseket mutat. Ezeket az eltéréseket a helyi és pénzügyi viszonyoknak és a tanár egyéniségének a különbsége okozza.

Mi a munkáltató tanítás? Az új anyag megismerése a tanulók öntevékenysége által, új ismeretek szerzése egyéni tapasztalatok útján és ily módon az egyes jelenségek megfigyeléséből induktív módon általános igazságoknak a levezetése. A kivétel módja nagyon sokféle; lehetne mondani, hogy ma még őserdőirtás történik e téren. A vezető tanár részéről a munka sok fáradtsággal jár, ami a próbálgatás stádiumában a munka természetes velejárója szokott lenni. A módszer fejlődése a leegyszerűsítés irányában halad és ha a leegyszerűsítés sikerülni fog, akkor a természettudományok tanárai szíviesen fogják alkalmazni tanításukban a munkáltató módszert.

Megfigyelt tény, hogy a tanulók nagyon szeretik a laboratóriumi munkát. Ugyancsak tény, hogy a gyermeki léleknek nagy örömet okoz az, ha valamire magától rájön. Ha még figyelembe vesszük azt is, hogy az ismeret, amit a tanuló öntevékenységgel szerez meg, aminek a megszerzésénél összes érzékszervei közreműködhetnek és a tanuló saját következtetéseivel bukkan rá új igazságokra, ez az ismeret nagyon mélyen vésődik be a lélekbe, akkor ez elég ok, hogy a munkáltató tanítás értékét elismerjük.

Az elmúlt iskolai évben a IV. osztályban 39 tanuló részesült kémiai munkáltató tanításban. A tanulók asztalok mellett dolgoztak, mindenki önállóan egyedül, egy nyomtatott szöveg alapján utasításai szerint.

Minden egyes tanulónak teljes felszerelése volt a kísérletek végrehajtására. A tanulók jegyzetet készítettek a munkájukról: leírták, hogy mit csináltak, mit észleltek és végül próbálták a jelenségeket magyarázni és igyekeztek következtetéseket levonni. Ezután az órának még hátralevő idejében, esetleg egy nyomban rákövetkező (kölsönként) második órában az eredményeket összefoglaltuk. Ezt az összegezést a tanulók végzik a tanár megfelelő irányítása mellett. Itt a főcél a tévedések helyreigazítása és az esetleg szétszórt megismeréseknek kerek, egységes egészbe való kovácsolása.

A most elmondottak alkotják a munkáltató óra csontvázát. Hogy milyen egy hússal, vérrrel és idegekkel bíró élő munkáltató óra, azt leírni nem lehet. Látni kell.

A tanulók jegyzeteit áttanulmányoztam és minden egyes kísérletet külön elbíráltam a következőképen: jó megfigyelés és helyes magyarázat = egyes ; jó megfigyelés, de rossz magyarázat = kettes ; ha úgy a megfigyelés, mint a magyarázat helytelen = hármas. Az egyes kísérletek eredményeit összeadtam. Ha például a tanulók öt elvégzendő feladatot kaptak, úgy a legjobb eredmény volt 5 pont és a legrosszabb 15 pont. Természetesen az eredményt a tanulókkal is közöltem, ami az ügyesebben dolgozóknak örömteljes elismerésül szolgált. Nemes verseny keletkezett a sikerért, a tanári dicséretért.

Vessük fel most a nagyjelentőségű kérdést, hogy a munkáltató tanításnak mik az eredményei ? Az eredmény kettős : kvalitatív és kvantitatív. Kvalitatív eredmény az önálló gondolkodó képesség fejlődése, a lélek appericipáló és asszociáló tevékenységének a megerősödése, olyan belső habitus megszerzése, melynek előnyös hatásai az élet minden körülményei közt jelentkezhetnek. Ennek a kvalitatív eredménynek a megvizsgálása rendkívül nehéz, de ösztönösen is érezzük a valóságát. A kvantitatív eredmény abban áll, hogy az egyénileg megfigyelt tények és az önállóan kikövetkeztetett igazságok nem homályosulnak el oly könnyen, mint pl. a történelemnek bememorizált adatai, hanem tartósan megmaradnak az agyban és a lélek kincstárát gazdagítják.

Ennek az utóbbi eredménynek a megvizsgálását a következőképen végeztem. Az idén az ötödik osztályban a növénytant tanítom. Tavaly ugyanezek a tanulók mint IV. osztályosok kémiai munkáltató oktatásban részesültek. Az egyik napon váratlanul azt a feladatot tűztem az osztály elé, hogy írjanak a széndioxid-gázzal, azon kísérletek alapján, miket körülbelül egy évvel ezelőtt végeztek egy munkáltató-órán; tehát írják le a kísérleteket, az észlelt jelenségeket és azok magyarázatait. Nyomban megállapítottam, hogy sokan egészen jól emlékeztek vissza az egy évvel ezelőtt elvégzett egész kísérletsorozatra és egy-egy tanulóval elmondattam magát a feladatot ; természetesen az észlelésekről és a magyarázatokról egy szót sem engedtem elhangzani. Maguknak a feladatoknak elmondása megengedhető és szükséges. Megengedhető, mert hiszen tavaly is közöltem velük az elvégzendő kísérleteket és szükséges, hogy azok is tájékozást kapjanak és ír hassanak, akik nem vettek részt e munkáltató órán. Természetesen az utóbbiak csak elméleti ismereteikre támaszkodhatnak.

A széndioxidra vonatkozó munkáltató óra feladatai a következők voltak : 1. kísérlet. Ismeretlen gázzal (oxigénnel) megtöltött lombikba izzó faszenet vigyünk be és égő fapálcikával vizsgáljuk meg a lombik belsejét. 2. kísérlet. Lombikban mészkőre öntsünk sósavat, a gázt vezessük hengerüvegbe, innen öntsük át a gázt egy másik hengerüvegbe,

közben égő papálcikával vizsgáljuk meg a hengerek belsejét és végül a gázt öntsük rá az égő gyertyára. 3. kísérlet. A gázt vezessük be mészvízbe. 4. kísérlet. Leheljünk mészvízbe. 5. kísérlet. A gázzal megtöltött hengerüvegbe vigyünk égő magnéziumot.

A tanulók háromnegyedóra hosszat írtak szigorú ellenőrzés mellett s aztán beadták dolgozataikat, melyeket ugyanazzal a módszerrel és mértékkel bíráltam el, mint tavaly tettem. Írt 36 ötödosztályos tanuló; közülük 25 tanuló tavaly résztvett ugyanezen munkáltató órán, 11 tanuló pedig nem vett részt, mert vagy hiányoztak akkor, vagy más iskolából jöttek. Az eredmények statisztikája a következő:

25 ötödosztályos közül :			Ugyanezen 25 negyedosztályos közül :			11 ötödosztályos közül, kik nem vettek részt a munkáltató órán:		
		%			%			%
5 pontot ért el	4 =	16	5 pontot ért el	0 =	0	5 pontot ért el	0 =	0
6 „ „ „	4 =	16	6 „ „ „	2 =	8	6 „ „ „	0 =	0
7 „ „ „	9 =	36	7 „ „ „	3 =	12	7 „ „ „	0 =	0
8 „ „ „	2 =	8	8 „ „ „	8 =	32	8 „ „ „	3 =	27
9 „ „ „	3 =	12	9 „ „ „	2 =	8	9 „ „ „	1 =	9
10 „ „ „	1 =	4	10 „ „ „	3 =	12	10 „ „ „	1 =	9
11 „ „ „	2 =	8	11 „ „ „	1 =	4	11 „ „ „	1 =	9
12 „ „ „	0 =	0	12 „ „ „	2 =	8	12 „ „ „	2 =	18
13 „ „ „	0 =	0	13 „ „ „	2 =	8	13 „ „ „	0 =	0
14 „ „ „	0 =	0	14 „ „ „	2 =	8	14 „ „ „	2 =	18
15 „ „ „	0 =	0	15 „ „ „	0 =	0	15 „ „ „	1 =	9

Ebből a statisztikából döntő tanulságok vonhatók le. Tanulmányozza ezt kiki tetszése szerint. Én csak azt akarom kiemelni, hogyha elfogadjuk közepes eredménynek a 10 pontot, úgy láthatjuk, hogy a közepesnél rosszabb eredményt mutat a 25 ötödosztályos közül 8%, ugyanezen 25 negyedosztályos közül 28% és a munkáltató órán részt nem vett 11 ötödosztályos közül 54%. Megjegyzem még, hogy a személyszerinti elbírálásból kitűnt, hogy a tavalyinál rosszabb eredményt csak 3 tanuló ért el, 2 tanuló pontszáma megegyezik a múlt évi eredményükkel, 20 tanuló pedig most okosabban tudott írni a széndioxidról, mint tavaly. Láthatjuk tehát, hogy a munkáltató oktatással szerzett ismeret az emlékezetbe mélyen begyökerezik.

Végezetül mutatóba közlök az ötödosztályos dolgozatok közül mindegyik kísérletről egy-egy jó megoldást. Szóról szóra közlöm.

1. kísérlet. Volt egy lombik, amely meg volt töltve egy ismeretlen gázzal. Egy vaskanálban szénét hevítettünk és bevittük a lombikba, mire élénken izzani kezdett, sőt némelyik fiú lombikját szétvetette. Mivel az oxigén olyan gáz, mely az égést táplálja, csak oxigén lehetett bent. Mivel pedig a szén nagyrésze eltűnt, mássá nem lehetett, mint széndioxidá.

2. kísérlet. Mészkőre sósavat öntöttünk, mire erősen pezsegni kezdett. Egy gumicsővel a keletkezett gázt egy hengerüvegbe vezettük. Megnéztük égő papálcikával, hogy hogyan viselkedik az ismeretlen gázzal telt hengerüvegben. A papálcika elaludt, míg egy másik hengerüvegben nem. Most, mintha az első hengerben víz lenne, átöntöttük a másikba az illető gázt. Most megint megvizsgáltuk mindkettőt és a másodikban aludt el. Tehát az elsőből a másodikba jutott, tehát nehezebb a levegőnél, mert a levegőben önteni lehet.

3. kísérlet. A széndioxidot bevezettem tiszta meszes vízbe. A víz megzavarodott, ugyanis a meszes vízben volt $\text{Ca(OH)}_2 + \text{CO}_2 = \text{CaCO}_3 +$

+ H_2O , tehát keletkezett a meszes víz és széndioxid összeadásából mészkő és ez a vízben nem oldható, ezért a víz megzavarodott. A széndioxidot fel lehet tehát ismerni meszes vízzel. Ezért azt mondjuk, hogy a meszes víz a széndioxid reagense.

4. *kísérlet.* Egy másik kémleőcsőben szintén meszes víz volt, ebbe belelehelünk. Szintén megzavarodott a meszes víz. tehát széndioxidot leheltünk bele és ugyanaz a folyamat ment végbe, mint az előbbi esetben. Tehát az ember széndioxidot lehel ki.

5. *kísérlet.* Széndioxidgázba égő magnéziumot vittünk bele. Azt vártuk, hogy a magnézium elalszik, de legnagyobb meglepetésünkre, még vakítóbban égett. Ez eleinte érthetetlen, de mindjárt megértjük, ha a lombik falát szemügyre vesszük, ahol szénszemecskék rakódtak le, holott ilyesmit a magnézium égése előtt nem észleltünk. Tehát a szén másképen nem kerülhetett oda, minthogy a lombikban levő széndioxid szétbomlott a heves égés folytán szénre és oxigénre; a szén lerakódott a henger falán, az oxigén pedig táplálta a magnézium égését.

Érdekes volna e dolgozatokat összehasonlítani ugyanezeknek a tanulóknak a mult évi dolgozataival; szembetűnnének a kezdők csetléseibotlásai az ismeretlen területen, látnánk meglepő tapogatódzásokat, sőt ügyes meglátásokat is. Az idei eredmény a már módszeresen megszerzett kész tudást nyújtja.

Szándékom a jövő évben ugyanezekkel a tanulókkal, mint hatodosztályosokkal a kísérletet megismételni, egy másik munkáltató órai anyagra vonatkozólag, amire már két esztendő homálya borul.

Regős József.

FIGYELŐ.

Balogh József úr megint cikkezett.

A „*Nemzeti Ujság*“ vasárnapi számában „Tudományos életünk“ címen nagyon értékes rovatot vezet. Fontos pedagógiai és egyéb kulturális kérdéseket vet komoly megvitatás alá s nem egy életrevaló gondolat került ki már soraiából.

Április 23-án azonban *Balogh József* tollából megjelent egy *A Hóman-reform és az érettségi vizsgálat* című cikk, amelyet mélységes megütközéssel olvastunk.¹

A cikkíró az érettségi kérdésével foglalkozik, eltörlését kívánja s helyette egyetemi felvételi vizsgálat bevezetését tartja szükségesnek. Megokolásul többek között ezt írja:

„Az érettségi vizsgálatnak mai helyén — ebben a hozzáértők egyek — *nincsen létjoga*. A középiskola *egyetlen* helyesen értelmezett célja a felső oktatásra való előkészítés; ám egyhangú a panasz egyetemeken, hogy a mai érettségi bizonyítvánnyal az alkalmatlanok nagy tömegei tódulnak, és elháríthatatlanul, a főiskolákra. Az egyetemeken azon intézkedése, mely a jelesen éretteknak felvételi előnyt biztosít, ko-

¹ Mindjárt itt megjegyezzük, hogy ez a cikk nem fedi a *Nemzeti Ujság* álláspontját. Kitészik ez abból is, hogy május 7-iki számában ugyanabban a rovatban hosszabb cikket hozott *dr. Csóka Lajos* reálgimn. tanár tollából az érettségi védelmére. Ügyes érveléssel mutatja ki a cikk fonáságait s elgondolásának káros következményeit.

rántsem bizonyult védelmi sáncnak. Ellenkezőleg: *a középiskola nem állhat ellen az ostromnak — bár nagyon sajnálatos, hogy nem áll ellen! — és jelesen érettnak minősíti azokat is, akiket egyébiránt más kvalifikációval bocsátana ki falai közül.*“ stb.

Balogh József úr különös szeretettel foglalkozik a középiskola kérdésével. Még jól emlékszünk a Magyar Szemlében megjelent cikkére (1927, I. köt. 3. sz.), ahol azt a merész és bántó állítást kockáztatta meg, hogy a középiskola nem tanít, nem nevel, tehát feladatát nem teljesíti.¹ Most még tovább megy s a tanárságot azzal vádolja meg, hogy „enged az ostromnak és jelesen érettnak minősíti azokat is, akiket egyébként más kvalifikációval bocsátana ki“. Ez más szóval azt jelenti, hogy a tanárság esküje ellenére, nem az igazság szerint ítél, hanem ostromnak enged. Ez olyan súlyos vád, hogy ennek elvárjuk igazolását, mert, ha a tanárság ezt teszi, akár jámbor jószívűségből, akár más okból (hisz az ostrom alatt sok mindent lehet érteni), akkor fegyelmi vétséget követ el.

Kérdem, honnan, milyen adatokból veszi magának Balogh József úr azt a bátorságot, hogy egy kétezer tagból álló hatalmas testületet, egyházi és világi férfiakat, minden megokolás nélkül így meggyanúsítson? S nem veszi észre, hogy nemcsak a középiskolai tanárságot éri szava, hanem velük együtt az érettségi elnököket és kormányképviselőket is, akik a tanárságnak „az ostromtól megingatott“ bíráskodását nem veszik észre és ellene nem tesznek, hanem odaadva aláírásukat, magukat velük azonosítják?

S vajjon tudja-e azt a t. cikkíró, hogy az érettségi elnököknek és kormányképviselőknek legalább is 25—30 százaléka egyetemi tanár szokott lenni?

Szerencsétlen és merész állításával tehát az egyetem tanárait — akik a mostani érettségಿನél hivatalosan résztvesznek — alkalmatlannak minősíti az érettségi tartására! Most már igazán csak Balogh úr tudná megmondani, hogy ki marad meg — szerinte — pártatlan vizsgáztatónak?

És kérdem továbbá azt is, nem tűnt fel a t. cikkírónak, hogy újabban mennyi a sub auspiciis lett doktor? A béke éveiben alig-alig fordult elő s ma egy egyetem többet avat fel, mint régebben egész Nagy-Magyarország? Ez is „ostromnak“ eredménye?

Bizony nem: ismerni kell az életet. Ma fiaink között sokkal többen vannak, akik ebben a nagy életharcban kettőzött szorgalommal igyekeznek jövőjüket biztosítani. De ezt csak az tudja, aki ismeri mind a középiskolai, mind az egyetemi ifjúságot.

Tudomásunk szerint Balogh úr éppen olyan távol áll az egyetem-től, mint a középiskolától. Éppen ezért nem is foglalkozunk többé — végig nem gondolt, egymásnak ellentmondó állításaival. Csak arra kérjük a kitűnő író: kímélje meg már a középiskolát elmefuttatásaitól. Hagyja meg a jól bevált érettségit mai formájában. Ha mindenképpen írni akar, talál a magyar életben sok más, alkalmasabb területet, hol írói ambícióit kielégítheti.

A középiskola a kultúra kényes területe, oda csak avatottaknak lehet kártevés nélkül belépni.

Cato.

¹ Ezt az állítást *Geszti Lajos* verte vissza meggyőző okfejtéssel (I. Közlöny, LXI. évf., 130. l.).

A munkaiskoláról.

A munkaiskola problémája évtizedek óta a pedagógiai irodalom legtöbbet vitatott kérdése. Nálunk is sokat szerepelt már. Az általános elvi megvitatáson kívül állandóan napirenden volt a népiskolai tanterv életbe-léptetése alkalmával, s a népiskolai kartársak ma is sokat foglalkoznak vele.

A gondolat fejlődésében eljutott a polgári iskolai tanárság körébe is, mint gyakorlatilag megoldandó feladat. Az elmélet emberei régóta foglalkoztak vele, ma már gyakorlati kísérletek is folynak egyes iskolákban, ahol mintatanítások alakjában mutatják be a módszert. Ezeknek a kísérleteknek az a céljuk, hogy a polgári iskolákba a munkáltató oktatás módszere-t hivatalosan is bevezessék.

Ennek a nagy akciónak mintegy propagálójaként Loschdorfer János, a munkaiskola nagy híve 1933 február 15-én a polgári iskolai igazgatói értekezleten a munkaiskoláról előadást tartott. Az előadás nyomtatásban is megjelent. Loschdorfer János előadásában három forrásra támaszkodik: tekintélyre; magyar és német irodalomra; a polgári iskolai Utasításokra; saját személyes gyakorlatára.

Átfogó előadásában kitér a munkaiskolával kapcsolatos minden kérdésre. Ismerteti a munka nevelő-, értelem- és testképző hatását, szociális és erkölcsi értékét; vázolja az iskolai munka menetét, az iskolai nevelés alapelvét, az ismeretszerzés új módját; a szellemi és munkaközösséget, a tanuló és a tanár életközösségét, a tanuló öntevékenységet, a tanuló élményének a fontosságát; kiemeli a módszerek, az útnak az elsőbbségét a tudással és az ismerettel szemben; bemutatja a tanár szerepét az iskolában, aki csak irányít, az aktivitás a tanulóké stb. Az általános elvek ismertetése után leírja azt az utat, melyet az élmény által fölvetett probléma megtesz, amíg az életbe, a gyakorlatba való átültetéshez kerül.

Loschdorfer János előadása nagy munkája eredménye. Sokrétű anyagot kellett összefognia, hogy áttekinthető képet nyújtson. Talán ez a teljes-ségre való törekvés eredményezi azt, hogy az egyes tételek nem eléggé világosak.

Külön ki kell emelnünk azt az erényét, hogy objektivitásra törekszik, nem elfogult az úgynevezett régi iskolával szemben, hanem megbecsüli a benn e található jót. Látszik, hogy ismeri a német irodalmat, sőt valószínűleg a gyakorlatot is. Ezek pedig, különösen a közel multban szereplők, nagy tárgyilagosságra intenek. Okulásul talán célszerű lesz néhány véleményyt megismernünk.

Németországban is a XIX. század fordulóján és a XX. század elején sok pedagógus, — az individualizmus hívei —, a mindinkább terjedő kollektív gondolattal, a marxizmussal és a technicizmussal szemben az egyéniség fejlesztésére gondolt. Ennek az érdekében láttak napvilágot a különféle reformtörvények, melyekben a tanulóiskolát támadták, az objektív értékek uralmát kifogásolták, s helyükbe a szubjektum uralmát ültették. Ezek a kísérletek egyelőre hiábavalóknak bizonyultak. A kollektív gondolat tovább terjedt, a technicizmus emelkedőben van. Olyan ellenmondást is tapasztalt a pedagógia, hogy például Oroszországban a felnőtt emberek kezelése teljesen diktatórikus az ideokrácia nevében, az iskolákban — legalább éveken át — teljesen ellentétes módszerek is voltak szokásban: a munkaiskola, a komplexek, a csoportok a velük kapcsolatos eljárásokkal együtt.

Az új pedagógiai irányok, köztük a munkaiskola is, nemcsak az egyént nem mentették meg, hanem *tulzásukkal* még az iskola egyoldalúságát sem szüntették meg, csak eltolták, az egyik egyoldalúság helyett a másik egyoldalúságot hozták be.

E. Kriek Nationalpolitische Erziehung című művében nagyon rossz véleménnyel van az utolsó évek iskolareformjáról. Azt mondja, hogy ahol egyáltalában keresztülvitték, ott csak szétbomlasztott mindent, semmiféle pozitívum nem származott belőle. A túlzásokra vonatkozólag gúnyosan megjegyzi, hogy a kicsi *én* talán tönkremenve, ha minden problémával

szemben mint egy keljfeljancsi föl nem egyenesednék és minden objektív követelménnyel szemben védelmi állásba nem helyezkednék.

A Kriecknél jóval elfogulatlanabb Felix Behrend (Monatschrift für höhere Schulen 1933. évf.) felpanaszolja, hogy az emberek megfigyelték, hogy a tanulók a szabad tanítási módot, a kérdéshez való jogot rosszul használták fel. Mindent kérdeztek, ami eszükbe jutott, akár a tárgyhoz tartozott, akár nem. A középiskolának ezeket a hiányokat szisztematikusan munkával kellett pótolnia, ezzel magára vállalta azt a szemrehányást, hogy az elemi iskola élettelen tanításával szemben gyermekellenes módszereket használ. Az *élet iskolájában* minden iskolai munkát az élet reális szükségleteiből akarnak levezetni. Ebből a túlzásból E. Utitz szerint (Die Kultur in der Epoche des Weltkrieges) különösen a nagyobb tanulóknál van az a hiedelem támadt, hogy minden tudásból lényegében csak annyira van szükség, amennyit az ember gyakorlatilag használhat. Szerinte is áramolhat friss levegő az iskolába a nélkül, hogy a felnövekvő nemzedékben a magasabb értékek iránt való érzéket eltompítaná.

Ezen átfogóbb elvi észrevételek mellett gyakorlati okulás céljából még néhány szempontot felhozhatunk. H. Weinstock említi, hogy a fiatalok túlzása miatt a munkáltató oktatás „lauter Betrieb der Hände und Zungen“-né lett, s az értelem fejlődése háttérbe szorult. Általános tapasztalták a szülők, hogy ott, ahol a munkáltató oktatást keresztülvitték, a követelmények nagyobbodtak, és az otthoni munka útján való igénybevétel is megnőtt.

Hasznos tanulságul állhat itt talán az a vélemény, melyet a német pedagógusok a „Grundschule“-ban szereztek. A munkáltató oktatást ott ugyanis keresztülvitték, s az ott nyert eredmény a középfokú iskolának is szolgálhat útmutatásul.

Az elemi iskolából jövő növendékeknek a számemlékezete nem fejtett eléggé, az írásbeli számolásban gyöngébbek, mint régen voltak, az elemi iskola által megkövetelt nyelvtani fogalmakat sem ismerik. A helyesírásban gyöngék, az íráskészségük fejletlen, úgyhogy a szöveg lemásolása és leírása túlságosan sok időt vesz igénybe. Ezekkel a hiányokkal szemben kifejező készségük szóban és rajzolásban fejlettebb és gyakorlati ismereteik gazdagabbak.

Felpanaszolja, hogy az elemi iskola nincs tekintettel a növendék további iskolai pályafutására, elbírálása nem nyújt elég objektív alapot a középiskolába való fölvételhez. Amint mondják, az nem bizonyíték a mellett, hogy egy növendék megfelel majd a középiskola igényeinek, ha a mindennapi élet benyomásait frissen és értelmesen ecseteli és közelfekvő, gyakorlati számolási feladatokat megold, mert az nem nyújt biztosítékot arra, hogy nagyobbszabású rendszeres gondolkodásra képes. Már pedig az elemi iskola az utóbbira nem készít elő. (Felix Behrend.)

A közölt vélemények nem foglalnak állást a munkáltató oktatás ellen, hanem csak a túlzásait ítélik el. Loschdorfer és a munkaiskola többi hívei a polgári iskolai tanárság köréből éppen azt a józan középutat követik, amelyen egyedül lehet a munkaiskola áldásait biztosítani. Szenes Adolf *Az élet iskolája* című művében Jávor Albert cikke is a mellett bizonyít, hogy a polgári iskolai kartársak ismerik a munkaiskola külföldi eredményeit, s el vannak rá szánva, hogy a mult értékes eredményeinek a felhasználásával nyitják meg a polgári iskolák kapuit az új pedagógiai reformtörekvések előtt. Az új út nem lesz talán túlságosan nehéz, mert a rátermett pedagógus már eddig is ehhez hasonló utat követett, amikor az előírások más út járását is lehetővé tették.

Dr. Zibolen Endre.

EGYESÜLETI ÉLET.

Budapesti Tanári Kör.

A Kör április 24-én *Bernolák Kálmán* elnöke alatt gyűlést tartott. Első tárgyként *Holló Alajos* adott elő *Reáliskoláink jövője* címen. A latin nyelv csak eszköz ; fáradságos megtanulása még nem jelenti az ókor megismerését, mert az nemcsak irodalmi, szónoki kultúra volt, hanem államtudományi, közgazdasági, képzőművészeti, technikai. Ezeknek megértéséhez a reáliskolai tárgyak több alapismeretet adnak, mint a nyelv kultusza. Jeles fordításokban kellene ismertetni a görög és latin remekírókat, az ókori építészet és szobrászat fejlődését, vagyis mindazt, amit a humanisztikus gimnázium hívei tökéletes embernevelés, emelkedettebb szellem, történelmi öntudat címén szükségesnek tartanak.

A reáliskolák lényege a latin-mentesség. Ezek csak névleg maradnak fenn, ha már az alsó négy osztályban tanítják a latin nyelvet. Ez vagy túlterhelésre, vagy a reáliskolában tanított egyéb tárgyak szűkítésére vezet. A reáliskolában az 1883-i törvény szerint bárki tanulhatott latint is az V. osztálytól kezdve rendkívül tárgyként. Így ez az iskola minden pályára jogosított ; 40 esztendeig gyarapodó népszerűségnek örvendett. A visszafejlődés akkor kezdődött, mikor az egyetem elzárkózott előle és így elvesztette egyenjogosultságát. Elsorvadását tehát nem benső értéke, hanem külső hatások idézték elő. A reáliskola tananyaga nem nyújt kevesebb művelődést. A modern nyelveket itt éppúgy tudományos alapon, költségi értékek szempontjából tanítják ; a matematikát, fizikát legmélyebb elméleti alapon adják elő ; az ábrázoló geometria a tér-képzületnek, a kémia a mindenség csodálatos elemzésének, a rajz a művészi látásnak és ítélőképességnek, a természet-tudományok az exakt megfigyelésnek céljait szolgálják, nem holmi technikai, ipari szakismereteket adnak.

A reáliskolák megszűnésének igen káros következményei lesznek. Nem tudunk sem hazai, sem külföldi műszaki főiskolák részére megfelelő képzettségű ifjúságot küldeni. Eddig a magyar reáliskolát végzeteket minden felvételi vizsga nélkül felvették a külföldi műegyetemeken, míg a gimnáziumból csak póttanfolyam után. A modern nyelvek hiánya miatt nem kapcsolódhatunk a nyugati kulturális és politikai életbe s izoláltságunk nagyobb lesz, mint bármely utódállamé. Csak nyelvtetőségek boldogulhatnak majd s a reáliákra hajlamos fiúk kibuknak a középiskolából.

Nemzetünket csak úgy tehetjük nagyvá, ha minden szellemi erőnket a haladás szolgálatába állítjuk. 80 évvel ezelőtt haladást jelentett a reális irányú oktatás ; ma sem fejleszthetjük azt vissza anélkül, hogy rövid idő múltán művelt társadalmunk s a közélet ennek káros következményeit meg ne érezze. A reáliskolák talpraállításához nem kell egyéb, mint az 1883. törvény felújítása, amely szerint az V. osztálytól kezdve latint is tanulhat, aki akar s érettségit letéve, az Egyetem tartozik felvenni hallgatói sorába.

Kardeván Károly mindenben hozzájárult az előadó megállapításaihoz. A reáliskola van olyan értékes, mint a gimnázium. A latin nyelv formális képzőerejét nem kell többre becsülni, mint az élő nyelvekét. Vagy meg kell adni ugyanazon jogokat a reáliskolának, mint a gim-

náziumnak, vagy pedig töröljük el a reáliskolát, mert különben a diákanyag olyan színvonalra süllyed, hogy azon az iskola nem fogja tudni hivatását betölteni. *Bozsay Zoltán* főigazgató véleménye az, hogy maradjon meg a reáliskola a régi, kipróbált jó tantervvvel továbbra is és az ötödik osztálytól kezdve a tanulók a latin nyelvet tanulhassák, mint rendkívüli tárgyat a kiadott szabályzat szerint. Ha azonban az egységes tagozat a reáliskolára is megvalósíttatik, akkor a reáliskolában az ötödik osztálytól a latin nyelv fakultatív legyen a második modern nyelv mellett. *Kálmár Elek* főigazgató jónak látja a tervezett egységes alsó tagozatot és szükségtelennek találja a latin-mentes középiskolát. *Marczinkó Ferenc* igazgató szerint a reáliskola a reform következtében el fog néptelenedni. A reáliskola 1924-ig virágzott, de akkor a Klebelsberg-reform sorvadásra ítélte, lassan a polgári iskola színvonalára fog süllyedni. Hiába mondták ki papiroson a 3 középiskola egyenjogúságát, a Pázmány Péter Egyetem nem veszi fel a reáliskolák végzett növendékeit. Ha kényszeríteni tudnák, hogy felvegye, ez volna a reáliskola megmentésének egyetlen módja. Élhetne a Műegyetem is retorzióval, ha elsősorban csak reálistákat venne fel, mert ezek a modern tárgyakat erősebben tanulták. *Holló Károly* a latinnak annyit hangoztatott észképző ereje ellen felhossa, hogy ha azt a rengeteg időt, melyet a latinra fordítunk, a német nyelv tanítására szentelnénk, akkor lehetne csak igazi összehasonlításokat tenni.

Ezután *dr. Arató Amália* „Túlterhelés a középiskolában“ című előadása következett. (A Közlöny közelebbi száma hozza.)

A szokatlanul nagy lelkesedéssel fogadott előadás után az elnök megköszönte az előadónak, hogy kétéves külföldi tanulmányútjának értékes eredményeit így élvezetes és tanulságos formában osztotta meg velünk. *Éry Emil* szerint nem az iskola adja a túlterhelést, hanem a szülők és maga az élet. *Dr. Bartha József* főigazgató is elismeréssel szól az előadásról. A túlterhelést elsősorban a tanár egyénisége szüntetheti meg. A magyar gyermeknek egy tantárggyal, egy nyelvvel többet kell tanulnia, mint a nyugatiaknak. A Tanárképzőben túltömik a fiatalokat tudománnyal és ezek azt képzelik, hogy az ott tanultakat mind bele kell tömniök a szegény gyermekekbe. A Tanárképzőtől kevesebb tudományt és több pedagógiát kérünk. Az elnök megköszönte az értékes előadásokat és felszólalásokat.

Szabó István Andor, titkár.

A Budapesti Tanári Kör memoranduma a középiskolai reform ügyében.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! A magyar középiskolai tanárságban örömet keltett Nagyméltóságod kijelentése, hogy a készülő középiskolai reformhoz a tanárság véleményét is szándékozik meghallgatni. Ennek a régvárt kijelentésnek a hatása alatt az Országos Középiskolai Tanáregyesület Budapesti Köre 1932 november 28-i ülésén Szóts Gyula igazgató e kérdésről előadást tartott. Javaslatára a Kör 12 bizottságot szervezett a reform tervezetének elkészítésére. E bizottságok ismert szakemberekből alakultak a következő elnökök alatt: I. Magyar nyelv és irodalom: *Párkány Norbert*. II. Latin: *vitéz Esztergomy Ferenc*. III. Görög: *Wagner József dr.*, a gyakorló

gimnázium tanára. IV. Német : *Sándor Vince* igazgató. V. Francia : *Petrich Béla dr.*, a gyakorló gimnázium tanára. VI. Történelem : *vitéz Pálfi János dr.*, egyet. m. tanár. VII. Földrajz : *Vargha György dr.*, igazgató. VIII. Természettudomány : *Méhes Gyula dr.*, egyet. m. tanár. IX. Kémia : *Grabowszky Kamill.* X. Természettan : *Fornwald József.* XI. Mennyiségtan : *Schmiedt Alajos.* XII. Rajz : *Holló Károly*, az Orsz. Köznevelési Tanács tagja.

Többszöri tanácskozásuk eredményeit *Szabó István Andor* igazgató adta elő a Kör 1933 március 27-i ülésén. Ekkor a következő határozatokat hozták :

1. Kérjük, hogy az alsó négy osztályban a heti óraszám a testgyakorló órákkal együtt 26—28 közt mozogjon és a felső négyben se haladja túl soha, még az egészségtan órával sem a 30-at. 2. Heti 1 órást tárgyak ne legyenek. 3. A fiú- és leányközépiskolák közt domboríttassék ki a különbség. 6. Kérjük vissza a főgimnázium és főreáliskola elnevezéseket. 5. A latin nyelv tanítását az első osztályban kívánjuk megkezdni és kérjük, hogy óraszámát osztályonként 4, összesen 32 óránál többre ne emeltessék. 6. A francia nyelv tanítását az alsó tagozatban nem tartjuk kívánatosnak. 7. A magyar történelem tanítását a VII. és VIII. osztályban heti 3—3 órában tartanók szükségesnek. 8. A földrajz óraszámot nem kívánjuk emelni. 9. A kémiát a Kör az eddigénél nagyobb mértékben óhajtja bevezetni, de az óraszám megállapítását a tantervkészítő bizottságra bízta. 10. Kéri, hogy a gyorsírás rendes tárgyként ne taníttassék, de jónak látná, ha az önként jelentkező tanulók ingyen tanulhatnak. 11. Óhajtjuk, hogy a reáliskola felső osztályainak legyen egy latin és egy latinmentes tagozata.

Az egyes szakcsoportok kívánalmait közt felmerülő ellentétek kiküszöbölését *Bernolák Kálmán* igazgató elnöklete alatt a következő bizottság végezte el : *Édes Jenő, Főgel Sándor dr., Stagl Artur, Szabó István Andor és Szóts Gyula* igazgatók.

Munkánk eredményeként a mai Tantervtől eltérő részleteket tantárgyanként mellékeljük és egy-egy általános óratervet készítettünk a gimnázium és reáliskolák részére.*

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület Budapesti Köre mély tisztelettel kéri Nagyméltóságodat, hogy ezt a munkáját a reform megalkotásánál figyelembevenni és javaslatait magáévá tenni kegyeskedjék.

Budapest, 1933 április 5-én.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület Budapesti Körének

Szabó István Andor
titkára,

Bernolák Kálmán
elnöke.

Madai Gyula,
az Orsz. Középiskolai Tanáregyesület elnöke.

* A memorandumnak az egyes tárgyakra vonatkozó mellékleteit helyszűke miatt nem közöljük.

Óraterv a gimnáziumok számára.

Osztály	Hittan	Magyar	Latin	Görög	Német	Francia, angol vagy olasz	Történelem	Földrajz	Kémia	Természettan	Természetrajz	Egészségtan	Mennyiségtan	Filozófia	Rajz	Ének	Testgyakorlat	Osztályonként együttvéve
I.	2	5	4	—	—	—	—	3	—	2	—	—	5	—	2	1	2	26
II.	2	5	4	—	—	—	—	3	—	2	—	—	5	—	2	1	2	26
III.	2	4	4	—	3	—	3	2	—	—	2	—	3	—	2	—	2	27
IV.	2	4	4	—	4	—	3	—	—	3	—	—	3	—	2	—	2	27
V.	2	3	4	4	4	4	3	—	—	3	—	—	3	—	2	—	2	30
VI.	2	3	4	4	3	4	3	—	2	—	—	2	3	—	2	—	2	30
VII.	2	4	4	3	3	3	3	2	—	—	4	—	3	—	—	—	2	30
VIII.	2	4	4	3	3	3	3	—	—	—	4	—	3	2	—	—	2	30
Együtt	16	32	32	14	20	14	18	10	2	10	10	2	28	2	12	2	16	226

A dűlt betűvel szedett számok az egyik választható nyelvet jelölik.

Óraterv a reáliskolák számára.

Osztály	Hittan	Magyar	Latin	Német	Francia, angol vagy olasz	Történelem	Földrajz	Kémia	Természettan	Természettan	Egészségtan	Mennyiségtan	Filozófia	Rajz	Ének	Testgyakorlat	Ábrázoló	Osztályonként együttvéve
I.	2	5	4	—	—	—	3	—	2	—	—	5	—	2	1	2	—	26
II.	2	5	4	—	—	—	3	—	2	—	—	5	—	2	1	2	—	26
III.	2	4	4	3	—	—	2	—	—	2	—	3	—	2	—	2	—	27
IV.	2	4	4	4	—	3	—	—	3	—	—	3	—	2	—	2	—	27
V.	2	3	4	3	4	3	—	3	3	—	—	3	—	2	—	2	2	30
VI.	2	3	4	4	4	3	—	3	—	2	—	3	—	2	—	2	2	30
VII.	2	4	3	3	3	3	2	—	—	4	—	3	—	2	—	2	2	30
VIII.	2	4	3	3	3	3	—	—	—	4	—	3	2	2	—	2	2	30
Együtt	16	32	30	20	14	18	10	6	10	10	2	28	2	16	2	16	8	226

A Természettudományi Szakosztály megalakulása.

A Budapesti Tanári Kör természettudományi szakosztálya *Bernolák Kálmán* elnöklete alatt folyó évi május 4-én tartotta alakuló közgyűlését az O. K. T. E. székházában.

Bernolák Kálmán a B. T. K. elnöke megnyitójában ismerteti a szakosztály megalakulásának történetét; szükségesnek tartja a nyelvészek sikeresen működő alakulata mellett azt a szakosztályt is, mely a természettudományi oktatás ügyét munkálja. Ezért örömmel üdvözlöi a B. T. K. természettudományi szakosztályának megalakulását. Majd felkéri *dr. Méhes Gyula* tanárt a szakosztály munkatervének ismertetésére és *dr. Csengő Nándort* a jegyzőkönyv vezetésére.

Dr. Méhes Gyula előterjesztésében részletesen taglalja a megalakulás okait. Szerke a világban mindenütt oly iskolaterv megteremtésén dolgoznak, mely a nemzeti érdekeknek és a korszellemnek megfelel. Ebben a keresésben nagyfontosságúvá lett a természettudomány. Majd

előterjeszti a szakosztály munkatervét: előadások tartása; hazai s külföldi irodalom és tanítási módszerek, természettudományi mozgalmak, természettudósok munkásságának ismertetése, természettudományi intézmények megtekintése, kirándulások rendezése, oktatási reform s tantervi kérdések megvitatása, természettudományi ifjúsági irodalom megindítása és irányítása, a szemléltetés kérdése, vándorgyűlések tartása.

Elnök felkéri a megjelenteket, hogy az előterjesztésre és megalakulásra vonatkozó gondolataikat és véleményüket terjesszék az alakuló közgyűlés elé.

Dr. Csengő Nándor örömmel üdvözli a mozgalmat, de szükségesnek tartja, hogy a *Magyar Tanárok Nemzeti Szövetségében* már 12 év óta szépen működő Math. és Természettudományi Szakosztálylyal a kooperációt.

Bernolák Kálmán elnök és *dr. Méhes Gyula* tanár válaszukban kiemelik, hogy e szakosztály megalakulása nem irányul a már meglevő alakulat ellen; mindig meglesz a kooperatív működésre való törekvés és ennek működése a másik munkáját nem fogja érinteni. Ez kifejezésre jut a vezetőség és a választmány összeállításában is.

Grabovszky Kamill a Természettudományi Szakosztály ügyrendjét és szervezetét ismerteti. Vázolja a szakosztály címét, célját, a tisztikar és választmány megalakításának módját és munkakörét; a közgyűlés és előadógyűlések feladatát, a Természettudományi Szakosztálynak a B. T. Körhöz és az O. K. T. Egyesülethez való viszonyát. — *Bodrossi Lajos* felvilágosítást kér a szakosztálynak a kiadások fedezésére vonatkozó terveiről. — Elnök közli, hogy a szükséges kiadásokat az O. K. T. E. által a Budapesti Tanári Kör rendelkezésére adott összegből fedezik.

Ezek után a közgyűlés elhatározta a *Budapesti Tanári Kör Természettudományi Szakosztályának* megalakítását és megválasztotta a tisztikart. Elnök *Méhes Gyula dr.*, alelnökök *Fornwald József*, *Geszti Lajos*, *Koch Nándor*; titkár *Grabovszky Kamill*, jegyző *Miklós János*. A tisztikar mellé 20 tagú választmányt delegált a közgyűlés.

Tájékoztató balatonfüredi üdülőházunkról.

Balatonfüredi üdülőházunk már megnyílt. Nyugalomban levő kartársaink igénybe vehetik, de kérjük, hogy ebbeli szándékukat előzetesen közöljék *dr. Nagy Pál* szerkesztővel.

Szolgálatban levő kartársaink részére a nyári üdülés a nagyszünidővel egyszerre kezdődik.

Tájékoztatóul a következőket közöljük. Tekintettel a megrövidült szünidőre, az idén csak három üdülési időszak lesz:

- az I. június 26-tól július 19-ig tart;
- a II. július 20-tól augusztus 9-ig tart;
- a III. augusztus 10-től a szünet végéig.

Üdülőházunkban a lakás *díjtan*, mindössze a takarításért, világításért és az ágynemű használatáért fizet naponként és személyenként:

- 1. az egyesületi tag, valamint felesége, gyermeke 90—90 fillért;
- 2. más kereső családtag vagy kísérő 2 pengőt;
- 3. tizenkét éven aluli gyermekek a díj felét fizetik.

4. esetleges átfutó vendégek napi 1 pengő 50 fillért fizetnek.

Az üdülőházban lakó tanárok és családtagjaik a zene- és gyógydíj fizetésénél 50%-os kedvezményben részesülnek, vagyis naponként és személyenként 30 fillért fizetnek.

Az iskolák címén már szétküldött Jelentkező-lapok gondos kitöltését kérjük s vagylagos megjelölését annak, hogy az igénylő mely időszakra kívánja beosztását s amennyiben az teljesíthető nem volna, melyik más időszak felelne meg.

A Jelentkező-lapok felhasználásával az igénylést *május 28-ig* kell *dr. Nagy Pál* szerkesztő címére (*I. Horthy Miklós-út 23. II. 22.*) beküldeni.

A beosztást és a szobák kijelölését végérvényesen a Jóléti Bizottság intézi.

A beosztásról a Jóléti Bizottság az igénylőket *június első napjaiban* értesíti ; az értesítés közli a kijelölt időszakot, a szoba számát is. Az értesítés kézhezvétele után az igénylő egy héten belül a Jóléti Bizottságnak (*dr. Nagy Pál címén*) bejelenteni köteles, hogy a beosztást elfogadja-e ? A takarításért stb. járó napi 90 filléreket az üdülés egész idejére Balatonfüreden a megérkezéskor kell lefizetni.

Aki közben bármi okból az üdülést nem veheti igénybe, azonnal küldjön értesítést *dr. Nagy Pál* címére, hogy helyét más igénylőnek lehessen juttatni. Különben köteles a kiutalt szobáért járó díjakat megfizetni.

A szobák két, három, esetleg négyágyasok. *Magános igénylők közösen foghatnak lakni.*

Az étkezés az üdülőházban történik. Az első hét tartamára kötelező, de ha valakinek az élelmezés minősége és mennyisége nem felel meg, jogában áll a hét letelte után másutt étkeznie. Egy étkezési adag naponta *2 pengő 80 fillér*. A napi ellátás áll : reggeli (kávé vagy tea vagy kakaó, 2 sütemény vajjal vagy gyümölcsizzel) ; ebéd, mindennap 3 fogás (leves, főzelék feltéttel vagy hús körettel, tészta vagy gyümölcs vagy fagylalt vagy fölfújt) ; vacsora 2 fogás (hús körettel vagy ehelyett valami tojásos étel (pénteken) és gyümölcs vagy tészta vagy sajt).

Az üdüléssel kapcsolatban minden kérdésben *dr. Nagy Pál* ad felvilágosítást.

HÍREK.

A Köznevelési Tanács új tagja. A m. kir. vallás- és köznevelésiügyi miniszter az Országos Köznevelésiügyi Tanács szabályzatának 5. pontja értelmében *Fornwald József* budapesti V. ker. áll Berzsenyi Dániel reálgymnáziumi rendes tanárt, az Országos Köznevelési Tanács előadótanácsosának 1931. évi szeptember hó 1-én kezdődő öt évi ülésszak hátralévő tartamára kinevezte.

A középiskola az 1933/34. évi állami költségvetésben. A középiskolák és középiskolai internátusok címének 1933/34. évi összkiadásai 8,216.900 P-t tesznek ki a múlt évi 9,289.190 P-vel szemben ; az apadás 1,072.290 P. A bevételek 1,568.000 P-ben vannak előirányozva a múlt évi 1,735.180 P-vel szemben ; a bevételi apadás 167.180 P. — Tisztán a középiskolák kiadásai a következő tételekből tevődnek össze : Rendes kiadások : 1. Személyi járandóságok 5,303.720 P (zárójelben a múlt évi összegek : 5,796.890 P). 2. Dologi kiadások : 280.000 P (599.000 P). 3. Ki-

küldetési és átköltözködési költségek, segélyezések : 24.000 P (24.500 P). Összes rendes kiadások 5,607.720 P (6,420.390 P). Rendkívüli kiadások : átmeneti kiadás — nincs (48.000 P). A bevételek : rendes bevételek 1,481.800 P (1,639.410 P).

A tanszemélyzet létszáma : igazgató az V. f. o.-ban 19, a VI. f. o.-ban 38, a VII. f. o.-ban 5 ; rendes tanár 934, rendes testnevelési tanár 48, helyettes tanár 40, helyettes testnevelési tanár 10.

Az indokolás szerint a miniszter úr az 1924. évi törvény hatálybalépte óta szerzett tapasztalatok alapján foglalkozik a középiskolák reformjával és reméli, hogy javaslatait mielőbb törvényhozási tárgyalás alá csiszolhatja. Ez a reform elsősorban a középiskolák tagozatára és tanulmányi rendszerére vonatkozik.

Az állami középiskolai internátusok körében azonban annak következményeit, hogy egyiknek-másiknak beképesítése már évek óta meg nem felelő és a kincstárt feleslegesen terheli, ezért a makói és kisvárdai fiúinternátusokat, valamint a mezőturi és szegedi leányinternátusokat már 1933/34. évtől kezdve összevonja.

Jelenleg van 45 állami fiú és 10 állami leányközépiskola és pedig 2 fiúgimnázium, 32 reál-gimnázium, 11 reáliskola: 3 leánygimnázium és 7 leányliceum. Internátus marad 4.

A Magyar Kath. Tanulmányi Alapból 6 középiskolát tartanak fenn.

Más nem állami középiskolák (50 fiú és 12 leány) tanárainak illetményeihez az állami hozzájárulás 1,656.546 P (1,699.470 P). Fizetésekiegészítésben részesült 627 világi és 401 szerzetes tanár. A fizetéshez a fenntartók átlag 29%-kal járulnak. A Szent Benedek Rend és a Cisztercita Rend szerzetes tanárai évi igényük elismeréseül egyenként évi 1.36 P-t kapnak.

A kultusztárca összkiadásai a tavalyihoz képest 6,817.400 P-vel csökkennek és 112,335.700 P-t tesznek ki.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület Modern Nyelvi Szakosztályának gyűlése. A Szakosztály első összejövetelét Debrecenben tartotta nagy érdeklődés mellett. *Dr. Petrich Béla* elnök megnyitójában rámutatott a modern nyelvek tanításának újabb problémáira, különösen behatóan foglalkozott a munkáltató tanítás túlhajtásaival ; nem szabad megengedni, hogy a tanár az osztálymunkánál háttérbe szoruljon. *Hettesheimer Ernő* titkári jelentésében beszámolt a szakosztály örömdetes külföldi kapcsolatairól. Majd *Budaker Károly* tartott előadást a német nyelv tanításáról. Ezzel kapcsolatban elhatározta a gyűlés, hogy emlékiratot intéz a minisztériumhoz, és kéri a felső osztályok német anyagának megkönnyítését, az élőnyelvek óraszámának emelését és azt, hogy a német érettséginnél a fordítás németről magyarra történjék, vagy pedig önálló német fogalmazást lehessen választani. — *Sipos Lajos* a tankönyvekről szolt, *Nánay Béla* rámutatott azokra a könnyítésekre, amiket a modern nyelvek tanításánál a latin nyelv tudásából meríthetni. *Szentmiklósi Péter* a nyelvtan tanításáról, *Gacsályi Sándor* a második modern nyelvről, *Vég Sándor* a francia igeragozás könnyebb elsajátításáról értekezett. Végül *Harsányi Ferenc* és *Németh Miklós* azt indítványozták, hogy az ifjúsági könyvtár jövedelméből modern nyelvi olvasmányokat is szerezzenek be.

Az Országos Református Tanáregyesület közgyűlése. Az *Országos Református Tanáregyesület* 1933 április hó 14-én Pápán tartotta idei közgyűlését *vitéz Bessenyei Lajos* elnöklésével. Elnöki megnyitójában

rámutatott a református iskolák nagy anyagi gondjaira s ezekben a nehéz percekben is kitartásra és bizakodásra kérte fel hallgatóit. Utána dr. Soós Béla debreceni tanítóképzőintézeti tanár tartott értékes előadást *A tanárság külső és belső bírálatáról*, majd dr. Nagy Jenő pápai gimnáziumi, volt kolozsvári tanár *A megszállt területen lakó tanulmányi ügye iránt való érdeklődés ébrentartása ifjúságunkban* címen hívta fel a tanárság figyelmét a középiskolának erre a nagyjelentőségű feladatára. Végül dr. Papp Ferenc főtktár rajzolta meg a lefolyt év történetét. Ez a közgyűlés tisztújítással is össze volt kapcsolva. Elnökké ismét *vitéz dr. Bessenyei Lajost* választották. A minden tekintetben emelkedett szellemű közgyűlésen résztvett Antal Géza dunántúli ref. püspök, a kultuszminisztériumot dr. Bernáth Géza osztálytanácsos, Egyesületünket Németh József igazgató képviselte.

Budapesti tankerületi fotókiállítás. Folyó évi április hó 23-án volt a tankerületi fotókiállítás ünnepélyes megnyitása a VIII. áll. Zrínyi Miklós-reálgimnáziumban. A kiállításon nyolc intézet vett részt, 450 darab képpel.

A zsűriben a tankerületi főigazgató képviselőjében megjelent Balogh Sándor szakfelügyelőn kívül a fotókörök tanárelnökei, egy festőművész, egy újságíró, a Magyar Fotó Club és a Magyar Amateurok Orsz. Szöv. kiküldöttjei vettek részt (Dózsa százados, Dulovich Jenő, Záborszky Endre, Tóth Miklós stb.). Eredmény a következő: 1. Zrínyi-rg., 2. Verbőczy-rg., 3. Mátyás-rg., 4. Berzsényi-rg., 5. Érseki-rg., 6. Mária Terézia leányliceum, 7. Bolyai-reálisk., 8. Széchenyi-rg. Az egyéni verseny 10 első helyezettje közül 4 Zrínyi, 3 Verbőczy, 2 Mátyás király, 1 Berzsényi rg.-i tanuló.

Nemcsak a laikusok, hanem a versenybírók tagjai is a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak a sok szép és művészies képről, amelyek némelyike nemzetközi viszonylatban is biztos helyezést érne el.

Az első tankerületi kiállítás fényes sikere sürgeti egy vándordíj alapítását.

A tankerületi fotókiállítás elnöke, dr. Lengyel Miklós kir. igazgató, a rendezőbizottság tanárelnöke Torday Lajos tanár volt, aki egy szervezeti szabályzatot készített tankerületi, esetleg országos kiállítások rendezése ügyében és felettes hatósági jóváhagyás után megküldi ezen első tankerületi fotókiállítás rendezőbizottsága az összes iskoláknak hasonló kiállítás rendezésére, buzdítás céljából.

Egy könyvbírálat utóhangjai. A Magyar Könyvbarátok Diariuma 1933. évi 3—4. számában „A magyar királyság középeurópai történeti jelentősége” című tanulmányom i. t. ismertetője utolsó mondatával: „Kérnünk kell Négyesy László utódait, Kosztolányi Dezsőt és Tolnai Vilmost: tanítsák tovább türelmesen saját nyelvének helyes használatára a magyar közönséget, a magyar tanárságot” — miattam megtámadta a magyar közönséget, a magyar tanárságot.

A M. K. Diariuma szerkesztőségének a jelzett füzet kézhezvétele után levelet írtam. Hivatkoztam arra, hogy tanulmányomban magam jelentettem ki, hogy: „... khaotikus és rapszodikus vagy talán jobb érzésem ellenére esetleg durva és izléstelen lesznek...” (I. m. 25. o.); hivatkoztam arra, hogy az i. t. bíráló úr gyorsan szeret olvasni és dolgozni, amit az jelez, hogy a nevem rosszul írta le; hogy a tőle kifogásolt résznél elhagyja — nem jelzi — hogy annak első, nagyobb fele tulajdonképpen idézet, amit én, ha hiányos jelzéssel is, de az egyik munkára való hivatkozással tanulmányomban fel is tüntetek (i. m. 23. o.); ugyanitt rosszul veszi át az igen t. könyvismertető úr a szavakat: ahol én esoterikus szót írok, ott ő „eroterikus” szót ír, ahol nálam „célzatú” szó van, oda ő azt írja: „célzata”; hivatkoztam a Diarium szóra, mint idegen szóra és arra, hogy a M. K. Diariumának ugyanaz a száma, amelyik a bírálatot, helyesebben ismertetést közli, a 69. oldalon „A gyermek és a könyv” című bevezető cikk első 18 sorában a következő idegen szavakat használja: ... legmisztikusabb, dogmatizmust, primitív,

szadizmus, mazochizmus, újból primitív, morál, motívum; ezekről függetlenül megokoltam — talán sántító okfejtéssel — álláspontom és annak igazolására, hogy jó magam is írok másképen is, mellékeltem az EMŐS ÁLMA című színművet — és tiszteletteljesen azt kérdeztem, hogy: Mit vétett a magyar tanárság az i. t. könyvismertető úrnak?

A levelet 1933 március 27-én adtam ajánlva postára. Választ eddig nem kaptam. Az i. t. könyvismertető úr bizonyára olyan szándékkal ír majd a M. K. Diariuma szerkesztőségének, hogy a válasz nyomtatásban a Diarium következő számában jelenjék meg. Kartársaim szíves türelmét kérve addig, részemről már most kijelentem: végtelen fájlalom, hogy előre kifejezett beismerésem mellett is miattam ilyesmi történhetett. Mindenre gondoltam, csak általánosításra nem.

Budapest, 1933 április 27-én.

Marcell Ágoston.

Szünidei testnevelési tanfolyam középiskolai tanárok és tanárnők részére. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr engedélyével a Testnevelési Főiskola folyó évi június hó 26-tól, július hó 16-ig bezáróan középiskolai tanárok és tanárnők részére tanfolyamot rendez, amelyen az iskolai testnevelés köréből a modern gimnasztikai módszerű ritmikus tornát, szabadtéri, atlétikai sportokat, a sportszerű és iskolai játékokat, néptáncokat ismertetjük.

A résztvevők az elméleti előadásokat közösen hallgatják, míg a gyakorlati tanítás nemenként külön csoportokban történik.

A tanfolyam díja — a tanfolyamon való részvételt igazoló igazolvánnyal együtt — 25 pengő, amely a tanfolyam megkezdésekor fizetendő.

A résztvevők a tanfolyam tartama alatt a Főiskola internátusában 50 pengő lefizetése ellenében kedvezményes elszállásolást és ellátást (naponta háromszori étkezést) élvezhetnek.

A tanfolyamon résztvenni óhajtók legkésőbb folyó évi június hó 1-ig írásban jelentkezzenek a Főiskola Igazgatóságánál (Budapest, I., Győri-út 13. sz.) annak feltüntetésével, hogy a lakás- és ellátási kedvezményre igényt tartanak-e?

A Kölcsény-mérkőzést április 29-én két iskola tartotta meg. Indulásban 98.6%-kal első a mezőkövesdi kir. kath. Szent László rg., második 93.7%-kal a bp. VI. ker. áll. Kölcsény rg.; érkezésben a sorrend ugyanaz, 100, illetőleg 98.9%-kal. A két iskola tanulóinak száma 1068, az indulásra kötelezetteké 973 volt; indult 926, érkezett 919 tanuló. — A mezőkövesdi Szt. László rg. a költségekre 20 P-t küldött. Elszámolás a plakett elkészülte után lesz.

Dr. Finály Gábor.

Nyári tanfolyam. A gráci egyetem német nyelvi tanárok részére júl. 17—aug. 12-ig terjedő időig tanfolyamot tartanak. Azok a kartársak, akik ezen részt akarnak venni, közüljük szándékukat a főtítkárral.

HALOTTAINK.

† Szölgyémy Ferenc. (1852—1933.) Fájdalmas megdöbbenéssel nyilallott szívünkbe Szölgyémy Ferenc elhúnyt. Jogosultabbak nálam bizonyára illetékesebben méltathatják egyénisége vezetésre hivatottságának s vezérségre természettségének tiszteletet keltő vonásait, de arra hogy mint tanárról emlékezzem róla, nemcsak módom kínálkozik, hanem serdülő koromban az ő lelkéből az én lelkembe sugárzott s agyamba idegzett *categoricus imperativus* sugalmára, ezt most meghatott, ünnepi kötelességemül érzem is.

Januárban múlt 36 esztendeje, hogy a szolnoki főgimnázium VII. osztályában tanított poétikára, később magyar irodalomra, s

vezette önképzőkörünket. Annyi lelkesedés és lelkesítés, szeretet és kedveltetés élt tanári munkájában, olyan világosság áradt szavaiból, hogy egész életünkre szólt. Az ifjúság és a tárgy kettős szeretetének érzelmi alapjából egy még ma is feledhetetlen szellemi alkotás nemes vonalai aranylanak messzi időkbe visszanzó lelkem elé.

Csak az Ő emlékezetének adózom, ha felidézem, hogy sugalmazására vettem részt és nyertem a *Tanulók Lapja* pályázatán (1897) egy esztétikai dolgozattal. Akkor csak éreztem, de most vallom s amennyire tudom, *gyakorlom* is azt az elvet, hogy a tanár hivatásában nincs értékeesebb mozzanat, mint munkára hívó hatalma s tevékenységre serkentő ereje.

Adjon a Mindenható szeretett mesteremnek nyugtató pihenést, lelkének örök üdvösséget! Mi, régi tanítványai, nem feledjük soha. Lebilincselő és sugalmas egyénisége annyira együtt él lelkünkben azzal, ami mulandó életünkben a legszebb : ifjúságunkkal, hogy emléke csak szívünk utolsó dobbanásával roppanhat el. *Elek Oszkár.*

† Lengyel Károly, az újpesti Könyves Kálmán-reálgimnázium tanára, életének 56., tanári működésének 30. évében 1933 április hó 16-án meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Kornis Gyula : Az államférfi. A politikai lélek vizsgálata. Két kötet, 306+331 lap, 34 képpel. Franklin-Társulat, 1933. Ára 20 P.

1. Ez a hatalmas munka nagy meglepetés még azoknak is, akik éber figyelemmel kísérték a szerzőnek felfelé ívelő és befelé mélyülő tudományos működését. Viszont igaz, hogy fejlődésének útvonala : filozófia—pszichológia—kulturpolitika—politika sejteni engedte, hogy e tényezők szintéziseként valamely kiváló alkotás fog hirtelen kirobbanni. Ha ehhez hozzávesszük, hogy Kornis újabban a közgazdasági problémák nagy horderejét is fenntartás nélkül értékeli és az előttünk fekvő munka szövegét alkalomszerű költői szemelvényekkel tarkítja és finom politikai művészeti érzékről tanuskodó képekkel díszíti, úgy őt méltán az univerzális embertípus kiváló képviselőjének kell minősíteni. Kornis Gyula filozófusból, pszichológusból lett pedagógus, majd kulturpolitikus és politikus : *Történetfilozófia, Kultúra és politika, Az államcélok elmélete és a kulturpolitika* című munkái is ezt a fejlődést szemléltetik, amelyet most *Az államférfi* egyelőre betetőz.

Ezúttal nehéz feladatra vállakoztunk : beszámolni olyan munkáról, amely messze kimagaslik az utolsó évtizedek szellemi termékei közül. Feladatunkat megnehezíti a személyi kapcsolatot kísérő és kísértő szubjektivitás, amelytől azonban magunkat mindvégig elvonatkoztatni igyekszünk, hogy szigorú tárgyilagossággal méltathassuk e munkát, mégpedig először általánosságban röviden, majd *pedagógiai vonatkozásban* részletesebben.

Az államférfi szűkszavú címe mögött voltaképpen a világtörténelem filozófiája, pszichológiája, dramaturgiája rejlik : a világ- és kultúrtörténetnek egészen új, eredeti beállítását, amelynek kiinduló pontja, hogy a történelmet csak az embereken és cselekedeteiken keresztül lehet valójában megismerni, a politikai lélek vizsgálata alapján az emberiség sorsát intéző egyének kíméletlen elemzésén és jellemzésén keresztül.

A lélek és a történetiség, Kornis filozófiájának e két alapvető fogalma, szervesen összeforrvá, végigvonul az egész munkán, amely nem szavakkal, hanem a tényeknek szinte beláthatatlan tömegével operál. Ezért meddő kísérlet lenne tartalmát akárcsak vázlatosan is felsorolni: ez csupán halvány és hamis képet adhatna az eredetiről, *amely nemzet-nevelő hivatásánál fogva, az egész magyar művelt társadalomhoz fordul és kiváltképpen alkalmas arra, hogy a mai és jövő nemzedék politikai gondolkodását és cselekvését helyes irányba terelje.*

Az I. kötet a politikus étoszával, a II. kötet az államférfi lelki struktúrájával foglalkozik, miközben a szerző szinte meztelenre vetkőzteti hőseit, bepillantást enged a történelem rejtett zugaiba és bátor szókimondással rögzíti meg a levonható igazságokat. Az anyag feldolgozására két módszer kínálkozott: a monografikus, amely minden egyént (hőst) külön kimerítően tárgyal, avagy a poligrafikus, amely csupán *egy-egy* szempont szerint foglalkozik valamennyi oda tartozó eseménnyel és a személyi értékelés alapján összehasonlítón és mintegy keresztmetszetben mutatja be őket. Szerzőnk ez utóbbi jóval nehezebb eljárást követi és egyetemesen átfogó anyagismeretével lépten-nyomon bámolatba ejti az olvasót. Julius Caesartól kezdve napjainkig szemlét tart a különböző nemzetek államférfiaiin, de míg világtörténeti viszonylatban bátor kézzel nyúl az előkhöz is (Clémenceau, Gandhi, Hindenburg, Herriot, Hitler, Hoover, MacDonald, Mussolini, Primo de Rivera, Stalin stb.), a magyar politikusok sorát igen helyesen Tisza Istvánnal és Apponyi Alberttel zárja le, jöllehet a névtelen államférfiak színes és élethű arcképeiben könnyen ráismerhetünk élő politikusainkra is.

2. A szerző fejlődését, rátermettséget, hajlamát ismerve, eleve biztosra vettük, hogy „Az államférfi” nem lesz híján *pedagógiai* vonatkozásoknak sem. S valóban, ha e munkán végigvezetjük a pedagógiai varázsvesszőt, az meg-meg fog torpanni és a felszínről közvetett, a mélységből közvetlen adatokat fog napfényre hozni. Amazokhoz tartoznak a rendszer keretében a fejezetek címeiben megnyilatkozó analógiák. Ilyenek: a politikai hivatástudat, eszménytudat, erősz; az akaratérő, felelősségérzés, sugalmazó erő, emberismeret, valóságérzés, a politikai lélek típusai, az önuralom, az érzelem és az akarat a politikában stb. Mindezek a tényezők nem csupán az államférfi, hanem a nevelő hivatásában is érvényesülnek: hisz az iskola és a család is egy-egy kisebb állam, amelynek sorsára a tanító-tanár és szülő döntő befolyással van. A II. kötetben: *tudomány* a politikában, *általános és szakműveltség* a politikában, *filozófia* a politikában, *történelem* a politikában, *jog- és gazdaságtudomány* a politikában, *tudósok* a politikában: megannyi klasszikus essay.

A kifejezetten pedagógiai és pszichológiai jellegű részletek viszont oly sűrűn tarkítják a szöveget, hogy a szerző pedagógiai hitvallását tükröztető mozaikot lehetne belőlük összeállítani. Térbeli korlátok miatt csak szűkszavú utalásokra szorítkozunk, amelyeknek pedagógiai analógiáit méltán az olvasóra bízhatjuk. Ilyenek pl.: Az önismeret a tehetségek legnehezebbike (Kossuth Széchenyihez, I. 30). A hivatástudat hiánya (79). Hogy milyen filozófiája van az embernek, attól függ, milyen az ember (Fichte, 86—7). A kötelességtudatban rejtőzik az emberi szellem folytonos fölfelétörésének s haladásának legmélyebb forrása (92). Politikai idealizmus és realizmus nincsen egymással ellentétben (97). A politika feladata megjobbitani az embereket, *főképp nevelés útján* (Gladstone 109). Minden politikai eszmény mélyén valamely

érték kultusza rejlik (141). Az egyén először úgy válik politikussá, hogy lelke valamely politikai eszmény tüzen lángkap (162). A szerzési, birtoklási ösztön, az „enyém“ öröme már a gyermekből brutálisan tör ki: mindent magának akar (186). A balsiker az államférfi nagy *pedagógusa*: jobban megedzi akarátát, mint a könnyen szerzett győzelem (195). A türelem egyik legnagyobb államférfiúi erény (200). Sokan úgy látják, hogy a gyöngö akaratú emberek száma egyre növekszik a közéletben. Ennek távolabbi hátterét a *nevelési rendszerben* keresik, amely nem alkalmas az erős akarat kifejlesztésére stb. (230). Már a csínyt elkövető kis gyermekben pusztá önvédelemből megvan az ösztön, hogy a cselekvés szerzőségét letagadja vagy legalább elhomályosítsa, ha baj van (244). Az emberek a dolgokat (hát még embertársaikat!) nem úgy látják, amilyenek ezek, hanem amilyenek ők maguk (270). A politikának lelkieszközeit az egyes nemzetek sajátzerű lelki alkatához kell alkalmazni, hogy valóban hatékonyak legyenek (282). A *struktúra* fogalmának meghatározása (II. 6., nem szerkezet). Vélemény a Ratio Educationisról (263). Az angol és a magyar arisztokrácia nevelési rendszerének szembeállítása (277—81) stb.

3. A kritikusnak ezúttal nehéz a helyzete: az alapvető, úttörő, klasszikus munkával szemben szinte tehetetlenségre van kárhoztatva, vagy még inkább Madách szerint: „Csak hódolat illet, nem bírálat.“ Hogy ennek ellenére ebbeli tisztünknek legalább némileg elegendő tegyünk, két inkább egyéni jellegű kívánsággal hozakodunk elő. Szerzőnk a *sajtónak* „Az írás hatalma“ címmel (I. 266. l.) egy egész lapot sem szentel, jöllehet jelentőségét elismeri: „A nemzeti publicisztika világ-publicisztikává szélesült.“ Úgy véljük, hogy ezt a hálás és felette időszzerű témát ki lehetett volna szélesíteni és mélyíteni, bevilágítani a bel- és külföldi sajtó dzsungelébe: államférfi-csinálta sajtó — sajtó-csinálta államférfi; a hírlapírók karából nagy számmal kikerült politikusok és vezető államférfiak; szolgálaton belül és kívül levő miniszterek, sőt levitézlett államfők éppen nem altruista alapon működő nemzetközi sajtóvállalatoknak szigorú copy right-tal vértezett vezércikkeket szállítanak, versenyre kelve hivatásos újságírókkal stb. A nők politikai szerepléséről szétszórtan több helyen történik említés (Anna királyné I. 188, Arragóniai Katalin I. 73, Castiglione grófné II. 209, Cleopatra I. 120, Katalin cárnő II. 93, Luxemburg Róza I. 264, Mária Terézia II. 93.149, Medici Katalin I. 182.215, stb.), emellett egy „*A nő a világ-politikában*“ című összefoglaló fejezet is elkelt volna, mert hisz köztudomású, hogy a *cherchez la femme*-nak mindig és mindenütt milyen jelentős szerep jutott a világ folyásának, nemzetek sorsának intézésében. Szerzőnk, aki a politikai erősz vagy tárgyszerelem elemzését oly megkapó módon végezte (I. 182—83), bizonyára ezzel a kényes témával is sikerrel megbirkózott volna. Itt említjük könyvünknek még egy különös, szinte kihívó érdekességét: azt, hogy a szokás ellenére nincs benne sem elő-, sem utószó. Vajjon mi bírhatta rá a szerzőt ennek a hagyománynak mellőzésére? Mintha saját személyiségének háttérbe szorításával teljes elfogulatlanságot akart volna biztosítani az olvasó, teljes tárgyilagosságot a bíráló számára, miközben önmaga kíváncsian lesi, hogy az előszó kényelmes segítségétől megfosztott kritikusok mit magyaráznak bele és mit hámoznak ki belőle, hogy azután ehhez képest ő maga mérlegelje és értékelje őket. Jóleső újítása a könyvnek az is, hogy a forrásokra való utalásokat nem a könyv alján adja, hanem nyomban a szövegben. A könyv technikai kiállítása a fejlett magyar nyomdaiparnak becsületére válik.

Az a ritka élvezet és felemelő tudat, amelyet e munkának köszönhetünk, a legnagyobb elismerésre kötelez a szerző tudományossága, pártatlansága és nem utolsósorban munkabírása iránt. Túlzás nélkül meg kell állapítanunk, hogy úttörő és a külföldi irodalomban is párját ritkító munkával állunk szemben, amelyet a magyar kultúra minden napszámosa belső gyarapodással forgathat. A történelem tanárainak, főleg a jelen egyoldalú szemléletében elmerült fiatal nemzedéknek pedig felbecsülhetetlen bepillantást nyújt a világtörténelem szövevényes mechanizmusába. Ezt a munkát az utókor az államférfi önismeretének és önművelésének klasszikus dokumentumaként fogja értékelni. Aki ilyen világosan látja és boncolja az államférfi sikerét biztosító tulajdonságokat és követelményeket, de egyben a működését bénító fogyatkozásokat és tévedéseket, arra a gondviselés már eleve rányomta a hivatottság bélyegét.

Csonka-Magyarország kultúrpiramisának formán kigyult a világítótorony fényszórója, amelynek sugarai a szélrózsa minden irányában beszűrődnek a világpolitikának eddig rejtett zugaiba. *kf.*

Weszely Ödön dr.: A gyermektanulmány jelentősége és problémái. Budapest, Lampel. 1932. (Különlenyomat a Kisdednevelés 1932. évf.-ból.) 27 lap.

A gyermektanulmány a múlt század egyik legszebb alkotása, s rövid idő alatt nélkülözhetetlen segédtudománya lett a neveléstannak, jogszolgáltatásnak és orvostannak. Nálunk 1903-ban alapítja meg Nagy László a *Gyermektanulmányi Társaságot*, s 1913-ban már gyermektanulmányi kongresszust rendeztünk. *Weszely Ödön* nagy tevékenységet fejt ki e téren és jelen tanulmánya bevezetője volt a múlt iskolai évben a kis gyermek fejlődését megvilágosító előadássorozatnak.

Weszely ezen előadása alkalmas arra, hogy a nem szakemberek is, különösen a tanárok, tanítók és szülők tájékozást szerezzenek a fiatal tudomány jelentőségéről és a gyermek egyéniségére vonatkozó problémák jelen állásáról. Hiszen a nevelésre nézve döntő jelentőségű, hogy mi a felfogásunk a gyermekről, hogyan értékeljük a gyermek tulajdonságait, mert ezen állásfoglalás szabályozza a gyermek és nevelő közti viszonyt. A karakterológia önálló része lett a hosszas gyakorlatokon kialakuló, módszeres eljárással szerkesztett tipológia, amelyen keresztül megismerhető az ifjú egyénisége, s megállapítható az a bánásmód, amely az egyéniség különböző típusainál legbiztosabban vezet eredményre. *Weszely* szerint a magyar gyermektanulmány elsőrangú feladata az, hogy a faji tulajdonságok vizsgálatával a magyar gyermek sajátos tulajdonságait megismerjük. *Bihari Ferenc.*

Horváth K.—Polgár S.—Vargha Gy.: A növények élete. (Kísérletek és megfigyelések.) 96 lap, sok ábra. Budapest, 1933.

A könyvhez dr. Kornis Gyula írt előszót. Ebben széles látókörrel mutat rá azokra a motívumokra, amelyek a fejlődő lélek impulzív erőinek ösztönzői, mint a kíváncsiság, az alkotásvágy s az ezekből fakadó tudásösztön és öntevékenység. Ezek azok a középiskolai tanításban még nem eléggé kiaknázott lelki tevékenységek, amelyek a szerzőket e könyv megírására késztették. Ezt az elgondolást jelzi a sorozat „Természetkutatás” címe is, amelynek keretében hasonló céllal és tartalommal fognak megjelenni a következő kötetek, hogy a tanulóknak a munkálkodó ismeretszerzéshez vezérfonaluk legyen s így elősegítsék nekik az öntevékenységgel való ismeretszerzést.

Ez az első kötet a növények testi anyagára, a gyökér működésére, az asszimiláció lefolyására, a lélekzésre és párologtatásra, valamint a külső körülmények hatására, vagyis a „növények életére” vonatkozó kísérletekhez ébreszt kedvet s ad hasznos kísérleti útmutatásokat.

E könyv megjelenése tanárt és tanulót egyaránt öröme hangolhat, mert a növények élettanába való gyakorlati behatolás által az élő tudás megszerzésének mikéntje a további kutatásokhoz kelti fel az érdeklődést. Éppen ezért minden szaktanár sokat meríthet belőle, jó segédeszköz a biológiai gyakorlatok foglalkozásánál és munkatanításnál. Kíváncsi, hogy ne csak a tanári könyvtárak szerezzék be, de minél több példányban az ifjúsági könyvtárak útján a tanulóifjúság kezébe is kerüljön.

Dr. Kanszky Márton.

Gróf Apponyi Henrik: Uti és vadásznaplóm Indiából és a Himalájából. 8°, 400 l., 221 képpel, Budapest 1931. Dr. Vajna György és Társa kiadása. — **N. Nozdroviczky Lajos: Vadászemlékeim.** 8°, 133 l., Budapest, Stadium R. T. kiadása.

Ha vannak könyvek, amelyek a zsákbamacskát vásárláshoz hasonlíthatók, akkor az ú. n. vadásznaplók azok. *Kittenberger és Nádler* könyvei telve vannak szebbnél-szebb részletekkel s belőlük a természet minden szerény tanulmányozója csak okulást meríthet. Ezzel ellentétben úgyszólván évről-évre jelenik meg néhány, ebbe a műfajba sorolható sajtótermék, amely bizony fajsúlyánál fogva nem érdemi meg, hogy valamelyik pityizálgató vadásztársaság zártkörét átlépje. Ennek a két szélsőségnak beszédes illusztrálására szolgálhat a címben jelzett két kötet. *Apponyi* könyvének olvasásakor az ezeregyéjszaka meséinek káprázatos világa elevenedik meg előttünk. Szerzője vérbeli magyar főúr s származása, valamint előkelő angol összeköttetései révén Indiának olyan köreivel jut kapcsolatba, amely kevés halandónak juthat csak osztályrészül. Megnyílik előtte a bombayi kormányzó, az angol alkirály és a leggazdagabb maharadzsa (udaipur, bikanor, patiala, kapurthala) palotája. Megmutogatják mesés kincseiket, amelyek közül nem egy nyaklánc 80.000 holdas magyar földbirtokkal egyenlő értékű. S eme szédületes vagyon árnyékában ősidőkbe visszanyúló, már szinte fogalommal vált keleti bujaság pompázik és hogy még nagyobb legyen az ellentét, még valami csekély, csupán külsőségeiben megnyilvánuló európaisság is. Szerzőnk nyitott szemű, finom és művelt lélek, aki midőn végigkalauzol bennünket ebben a káprázatos világban, a bűvész képességével részeire bontja a látnivalókat. Főlényes kézlegyintésre int ott, ahol csupán valami külső mázzal akarnak megtéveszteni, de leborulásra készít, amikor az agrai Taj Mahal elé vezet, vagy elkalandozik a multba s elénk vetíti Nagy Sándor indiai hadjáratát. Lélekzativisszafojtva követjük merész vadászutján, különösen mikor gyengébb társaságát elhagyva, Tibet szomszédsága, a Himalája magas hegyvilágába indul. A Zoji-La-hágón át megtett 1600 km-es gyalogos expedíciója mindenkor a legnagyobb ilyenmű teljesítmények közé fog tartozni s méltóan sorakozik a magyar mágánások közül Széchenyi és Almásy ázsiai útjához. A félénk és nehezen megközelíthető Ibex, Bhoral és Ovis Ammon elejtése, de még inkább élő állapotban való lefénnyképezése pedig egyenesen tapsra ingerli tenyerünket. Mind a kettő igazán férfimunka! A könyvet remek felvételek díszítik. Olvasgatása közben az emberben különös gondolatok támadnak s úgy érzi, hogy ebben a demokratikus világban ilyen készségű, ilyen erősen nemzeti érzésű mágánásokra a hazának

még feltétlenül szüksége van. Sajnos azonban, számuk rohamosan fogy ! Ezek után természetesnek találja mindenki, hogy a szép kiállítású könyvet tanárainknak, mint nem is egy alkalommal használható segédesszközt csak ajánlani tudjuk.

Bezzeg nem így a másikat ! Szelleme ismeretes előttünk s káros következményét keservesen nyögjük. „Turóban választottak szolgabírónak — írja a szerző — és természetesen, első gondom az volt, hogy egy szép és nagy vadászterületet toborozzak össze.“ (108 l.) Igen, ez az ! No de talán nem kell az ilyesfélét szó szerint venni ! Helyes. Beszéljen akkor a következő rész : (118. l.) „Velem szemben ült egy úr, kit azelőtt nem láttam és ki a bemutatkozáskor nem hallotta nevemet. — Még soha nem lőttem annyi szalonkát, mint az idén, szolt a szemben ülő és a summát is bémondta. Ne nagyon dicsekedj vele, Nozdroviczky a télen lőtte odalent a szigeten az . . .-ik szalonkáját“ — szolt Jeszenszky Mancsi. Mi-cso-da ! Mennyit ? ! Nahát ha az a iczkiviczki a szemembe mondja azt a hazugságot, akkor én úgy vágom képen . . .“ Milyen ismerős ez a körüti jampec-stílus ! Pusztuló, adósságokkal teli (tisztelet a kevés kivételnek) zsentri középosztályunk — sajnos s ezerszer sajnos — nélkülözhetetlen velejárója, mint a monokli és a kutya. S azután az ilyesféle apró idillek, mint a következő is, már szinte magától értetődnek : „hangos kurjantással ugrottam a vergődő nemes rablóhoz és — Isten bocsássa meg apró kis bűnömet — vadászgyönyörűségem széles örömében — megöleltem a kis tót leányt.“ Nemde különös, hogy az, akinek a sors szép vagyont adott, aki minden nagyobb gond nélkül járhatta a régi monarchia ősi erdőrengetegét, a Dráva—Száva-köznek még érintetlen mocsárvilágát és a magas hegyek éggel dacoló sziklabirodalmát, ilyen útszéli poros bogáncsvirágsomót szór közénk, amikor napi munkánkban elfáradva nemes olvasmányok körében pihenni, üdülni akarunk. Milyen szívesen olvasnánk valamit a Lonja-mező régi madárvilágáról, a montenegrói Karszt életéről, vagy a dalmát szigetek különlegességéről ! Nem és százszor nem ! Helyette kapunk olyan részleteket, amelyeket éjfél után szokás, de akkor is csak zárt körben előhozni. De száz szónak is egy a vége, a mai nyomoruságos világban kár volt a nyomdafestékért !

Karl János dr.

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét lapunk mai számában megjelenő *Kovacevics Milenko, Budapest IV, Petőfi-Sándor-utca 3. I. em.* alatt lévő cég hirdetésére, mely cég a tanári kart jutányos áron, mindenkor előzékeny és figyelmes kiszolgálásban részesíti.

Megjelent

Megjelent

a m. kir. vallás- és közoktatás-
ügyi minisztérium 28.601/1933.
számú rendeletével kiadott új

KÖZÉPISKOLAI
ÉRETTSÉGI VIZSGÁLATI
SZABÁLYZAT

Z S E B K I A D Á S A

Ára 90 fillér

Megrendelhető a

KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA
K I A D Ó H I V A T A L Á B A N

BUDAPEST VIII, MŰZEUM-KÖRÚT 6 (GÓLYAVÁR)

A Kir. Magy. Egyetemi Nyomda

ÚJ

KÖZÉPISKOLAI TANKÖNYVEI

Reibner Márton : Historia Romana.

Latin olvasó- és gyakorlókönyv a reálgimnáziumok IV. osztálya számára.

Lux Gyula—Theisz Gyula : Német nyelviskola.

Német irodalomtörténeti olvasókönyv a leánygimnáziumok, leánylíceumok és leánykollégiumok VII. osztálya számára.

Hekler Antal—Bónis Pálné : Művészettörténet

a leánylíceumok és leánykollégiumok VII. osztálya számára.

Bernolák—Gyertyánffy—Veress : Elemi mennyiségtan

a leánygimnáziumok és leánylíceumok VII. osztálya számára.

Harmat—Karvaly : Magyar leányok nótáskönyve

a leánygimnáziumok, leánylíceumok és leánykollégiumok III. osztálya számára.

Mutatványpéldányt kívánatra készséggel küld a

KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6 (GÓLYAVÁR)

Magas színvonalú, alacsony árú vizsgai jutalomkönyvek

<i>Gárdonyi Géza: Arany—Tömjén—Mirha.</i>	
Kötve	2.— P
<i>Gombos F. Albin: Hájas Muki.</i>	
I—V. különálló kötet, kötetenként kötve	1.20 P
<i>Gombos F. Albin: Hóharmat.</i>	
Kötve	1.20 P
<i>Hankó Béla: Vizen és vízparton.</i>	
Kötve	3.80 P
<i>Radványi Kálmán: Nyugat országain keresztül.</i>	
Kötve	2.— P
<i>Rákosi Zoltán: Magyar Pantheon.</i>	
Kötve	4.20 P
<i>Szentgyörgyi Sándor: Vihar Buda fölött.</i>	
Kötve	3.80 P
<i>Tamás István: Szabadkai diákok.</i>	
Kötve	3.80 P
<i>Vajthó László: Mai magyar múzsa.</i>	
Kötve	4.— P
<i>Velösy Elek: Miska.</i>	
Kötve	3.80 P
<i>Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde.</i>	
Kötve	8.— P

Beszerezhetők minden könyvkereskedésben és az

Egyetemi Könyvesboltban

Budapest IV, Kossuth Lajos-utca 18 sz.

A MAGYAR KÖNYVBARÁTOK

a legátfogóbb magyar kultúrközösség, amely az irodalom, művészet, történelem és általános műveltség terjesztésének szolgálatában áll.

Aki csatlakozik a MAGYAR KÖNYVBARÁTOK táborához, az csekély előfizetési díj ellenében változatos tartalmú, művészi kötésű kötetekből álló könyvtárt szerez és a MAGYAR KÖNYVBARÁTOK DIÁRIUMA révén (melyet az előfizetők negyedévenként kettős számokban ingyen kapnak) állandó tájékozódást nyer az irodalmi eseményekről.

I. KÖNYVBARÁTOK NAGY KÖNYVEL.

Évenként megjelenik 4 új illetménykötet. A több részletben fizethető évi előfizetési díj 20 P. Azok számára szolgál, akik egységesen átgondolt elvek szerint az évről-évre megjelent illetménykötetekkel nemcsak érdekes és műbecsű könyvekhez akarnak jutni, de családi könyvtárat is akarnak építeni a magyar nemzeti műveltség anyagából.

II. KÖNYVBARÁTOK KIS KÖNYVEL.

Évenként 4 új kötet, évi előzetési díja 10 P. Azoknak szól, akik fiatalok, vagy szívükben fiatalok tudtak maradni. Szórakoztató és ismeretközlő művek. A fiatalság számára a legszebb ajándék.

III. KÖNYVBARÁTOK DIARIUMA.

Évenként 8 (jelenleg 4 kettős) szám. Évi előfizetési díja 2 P. Fűrge propagálója a jó és jelentős könyveknek. Ismertetéseivel, irodalmi híreivel felüdíti, meggazdagítja és egybekapcsolja a könyvek barátait. A kis és nagy könyvbarátok díjmentesen kapják.

Kérjen részletes ismertetőt a

MAGYAR KÖNYVBARÁTOK-TÓL
BUDAPEST IV, KOSSUTH LAJOS-UTCA 18. SZÁM

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331—94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint alap kiadását illető
ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőgöd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

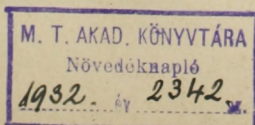
Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

Szellemtörténet és történettudomány.

A tudományok fejlődése egyenes arányban áll területük elhatárolásával, célkitűzésük biztonságával, módszerük kiépítésével és szempontjaik gazdagodásával. Amíg a természettudományok már évszázadok óta pozitív célkitűzéssel és fejlett módszerrel indultak hódító útjukra, a szellemi tudományok kibontakozását csak a XIX. századi tudományelméleti vizsgálódások tették lehetővé. A természettudományok végső célja a részekre bontható, mérhető és közvetlen megfigyelhető természeti folyamatok rendszerbe foglalása, a szellemi tudományok feladata a tisztán időben lefolyó és így elválaszthatatlan egységet alkotó szellemi valóságnak kifejezéseiben való megragadása. A szellemi valóságot a történeti élet folyamán kibontakozó kultúrértékek összessége alkotja. Megismerése így elválaszthatatlan a történeti valóság megismerésétől.

A történeti megismerés gazdagodása egyike a legérdekesebb szellem-történeti problémáknak. Amíg az ősi krónikáknak a környezete sorsát korlátlan hatóerővel irányító uralkodó, hadvezér vagy államférfiú a hőse, a későbbi történetírásban mindinkább kifejezésre jut az egyénnel szemben is érvényesülő gazdasági és politikai tényezőknek, majd a szellemi kultúrában megnyilvánuló erőknél tudata. A történeti megismerést elsősorban jelentő politikai történetírás, a históriát magistra vitaenek, az államkormányzás és külpolitikai állásfoglalás tanácsadójának tekinti. Módszere a tények pozitív vizsgálatában és a lineáris okozati összefüggés megállapításában áll. A történeti tudat bővülésével kialakuló újabb történeti studiumok, az egykori anyagi kultúrát rekonstruáló művelődéstörténelem, az egyház, jog, irodalom és művészet-történet csak a politikai történelemmel párhuzamos, de azzal magasabb egységbe nem olvadó vizsgálódásokká válnak. A gyakorlati célok felé irányuló politikai történetírással szemben a szellemi valóság összefüggését először a középkori transcendens történetírás vizsgálja. Az emberiség egységes életfolyamatában itt isteni-világterv bontakozik ki, amely értékek, Isten országa felé halad és amely az egyént úgy önmagában, mint az egészhez viszonyítva, önértéknek tekinti. A transcendens világszemlélet a reneszánsz politikai történetírása

után, a XVIII. század végén, a német idealizmus történetiszemléletében fejeződik újból ki. A történeti élet egységes, mert a történetben Herder, Hegel és Fichténél maga az istenség fejezi ki magát egy teremtő fejlődésben, amely a szabadságnak önmagáról való tudatában és az észszerű államban válik valósággá. A fejlődés útja a népszellemben és az egyes korszakokon vezet át, amelyek bár önmagukban is befejezett egészek, elválaszthatatlan kapcsolatban adják át egymásnak kialakult értékeiket. A történeti élet egészét így transcendens eszmék hatják át, amelyek Rankenál egy-egy korszak belső lényegét kifejező irracionális folyamatokká válnak.

A romantikus filozófia történetiszemléletében kibontakozó korszakelmélet fogalma¹, a ható tényezők egységbenlátását, a kor-egész megfigyelését és így a történeti érzék növekedését készítette elő. A XIX. század a történeti megismerés horizontjának eddig elképzelhetetlen növekedését mutatja. A gazdasági és társadalmi életjelenségek, a kollektív szellemi folyamatok tervszerű megfigyelése, gazdag tudományos vizsgálódások kiinduló pontjává válik. A nép- és társadalomlélektan, a földrajzi táj és a társadalom egymáshatását kutató kultúrföldrajz, további betekintést nyújtanak a történeti életet formáló tényezők megismerésébe. A század közepén erősödő pozitívizmus egyrészt a forráskritikai kutatásokat teszi teljessé, majd a részletkutatások kiépítésével előkészíti az idővel elkerülhetlen szellemtörténeti szintézis korszakát. A szellemtörténet így nem új tudomány, hanem egységes kor-megismerésre törekvés és mint ilyen, állásfoglalás az egészszel szemben. Az egyes korszakokat életteli összefüggéseknek tekinti, amelyekben a társadalom életfeltételeit alkotó természeti tényezők elválaszthatatlan kapcsolatban állanak, az államformában, jogrendben, művészetben és világnézetben kifejeződő szellemi valósággal. A szellemtörténet tehát nem rész-történelem, hanem a történeti életet alakító tényezők egy-egy oldalának mindig az egészre vonatkoztatott megragadása. A pozitívizmus részletkutató irányával szemben viszont mint annak kiegészítése, az emberi lélek megnyilvánulásának történeti szempontból való vizsgálata.² Így a történeti érzék növekedésével együtt elevefigyelés minden irányban. A tisztán oknyomozó történetírással szemben, a kort szerkezetében vizsgálja, a lényeges vonások kiemelésével. Döntő, az egészet átfogó teleológikus átpillantás és az izolált tényezők felé emelkedve, az egész értelmének a megragadása. A szellemtörténeti irány előtörése a széles horizont és magasabb szempontok érvényesítése, egyben tájékozódás és így tudatos állásfoglalás a világháborúban megingott életvalóságunkkal szemben.

Kultúránk új értéktartalma csak ilyen módon, szintetikus meglátás útján válhat világossá.

*

¹ V. ö. Joó Tibor: A korszakelmélet mint történetfilozófiai kérdés. *Aethn. XIX.* 1—3. 1933.

² A szellemtörténeti irány nagyjelentőségű megvilágítása a Hóman Bálint szerkesztésében megjelent *A Magyar Történelem Új Útjai* c. mű. 1931. Az egyes tanulmányok közül a történelemtanárt különösen érdeklők: Hóman Bálint: A történelem útja; Gerevich Tibor: Művészettörténet; Dékány István: Gazdaság és Társadalomtörténet; Eckhardt Ferenc: Jog és alkotmánytörténet; Szekfű Gyula: Politikai történelem. Továbbá Kornis Gyula: Neveléstörténet és Szellemtörténet. *Akad. Ért.* IV. 4. 1932. és Dékány István: A Szellemtörténet történetelméleti alapon megvilágítva. Századok. 1931. 9—10. és különlenyomat.

A szellemtörténeti irány már a háború előtti években éreztette hatását a magasabb fokú iskolák történettanításában, ma pedig kristályosodó formájában fokozott mértékben érvényesül. A cél, a társadalmi és szellemi élet jelenségeinek mint egy-egy kor belső életösszefüggéséből fakadó korkifejezésnek, a tanuló értelmi fokának megfelelő módon való megéreztetése. Mindez az eddigi adathalmaz erős csökkentésével és céltudatos szelekciójával jár; helyébe a kevesebb anyag szempontok szerinti rendezése, didaktikai értelemben vett feldolgozása, a történeti élet belső lüktetésének átélése kerül. A szellemtörténeti iránynak didaktikai szempontból is jelentős képviselői *Eduard Spranger*¹, *Hermann Nohl*² és *Erich Weniger*³, de teljes mértékben kifejezésre jut ez az irány az 1925-ik évi porosz utasításokban, megtaláljuk nyomait a francia középiskolák részére kiadott *Instruction*-ban, az angol *Report on the Teaching of History*-ban, de éreztette hatását az 1924-ik évi magyar tantervi reformhoz készült utasításokban is. A szellemtörténeti irány új perspektívát nyit nemcsak a történelem, hanem a többi szellemi tudományok didaktikájában is. Előfeltétele a szellemtudományi tárgyak szorosabb koncentrációja. Így a magasabb fokú rajztanítás keretében kialakuló művészettörténeti élményeket a történelem tanára mint egy-egy kor életstílusának kifejezését mutathatja be. Ugyanígy az irodalmi élmények kialakulásánál, ahol az irodalmi olvasmányok és a történelmi tanulmányok szorosabb kapcsolata adná meg a lehetőséget, egy-egy korszak belső szerkezetének, ha szűk átmérőjű megismerésére is.

A történelem tanárának szuggesztív, lelkesítő erővel kell tanítványaira hatnia, emellett azonban fejlett problémaérzéssel is kell rendelkeznie. Ez a részek egységbenfoglalásában, az adatok felé emelkedve távlatnyújtásban, szimultán és szukcesszív kapcsolatok, tehát egyes korszakok kereszt- és hosszmetsetének aránylag kevés adatból való megvonalásában áll. Mindennek előfeltétele a tanárképzés átalakítása is olyan módon, hogy az elsősorban tudósképzés és részletkutatás céljait szolgáló *studiumok* mellett, szempontgazdagságot nyújtó történetfilozófiai, társadalomtudományi és művészettörténeti tanulmányok is helyet foglaljanak. A szellemtörténeti iránnyal együtt jár a nemzeti kultúrának mélyebben járó megismerése is. A német történetdidaktikában ennek a *Kulturkundenak*, vagy *Deutschenkundenak* nevezett iránynak főképviseelője *Ulrich Peters*⁴. Célja a nemzeti nyelv, történelem, földrajz és művészettörténeti tanulmányoknak, mint a nemzeti lélek sokoldalú és mégis egységes kifejezésének egymásba kapcsolása. Előfeltétele, a tanuló lelkével közös néplélek belső életlüktetésének megéreztetése és a formális történeti érzék kifejlesztése. A hazai milieuból kiinduló *Deutschekunde* fokozatosan alakul ki *Kulturkundé* olyan módon, hogy az idegen kultúrák értékelésének mértéke mindig a nemzeti kultúreszmék maradnak. A *Kulturkunde* értéke abban áll, hogy a modern élet szétforgácsolódó jelenségeit egységbe fogja, egyben a nemzeti lélek kimeríthetetlen erőforrásaiból igyekszik éltető táplálékát megszerezni. A magyar néplélek gazdag, sokrétű

¹ Der gegenwärtige Stand der Geisteswissenschaften und die Schule. 1925.

² Die Geschichte in der Schule. Zur deutschen Bildung. Göttingen. 1926.

³ Die Grundlagen des Geschichtsunterrichts. 1928.

⁴ Methodik des Geschichtsunterrichts. 1928.

megnyilatkozásának szorosabb egybefogása egy hasonló tárgykörben egyrészt elvesztett értékeinkre is jobban felhívna a figyelmet, másrészt nemzeti jövőnkbe vetett hitünknek is fokozott mértékben szolgálna alapjául.

A szellemtörténeti megfigyelés az egységes korlélek különböző megnyilvánulására irányul, amelyben az alkotó és bontó tényezők szünet nélkül hatva életfolyamatot, tartamot, alkotnak, amelyben a jelen magában hordozza a tőle elválaszthatatlan múltat.

A gyakorlati didaktikában ez egyrészt a mereven lezárt korszakok felbontására, másrészt itt is a szünet nélkül ható történeti tényezők kiemelésére vezetett.¹

A jelenné alakuló mult élményét nagymértékben erősítette a világháború szörnyű kataklizmája, amelyben minden pillanat intenzív átélések forrásává válhatott. A régi keretek így eltolódtak, az érdeklődés a jelenre és az azt megelőző időkre irányult. A berlini kongresszus vagy a kiegyezés addig korszakot záró határvonala, így egyszerre megbomlott és a tanításban is parancsolóan lépett fel a súlypontnak a közvetlen jelen felé való eltolása. A végső cél a jelenben való tájékozódás megkönnyítése, ennek előfeltétele azonban nem lehet más, mint mélyreható történeti érzék kifejlesztése.

A régi iskola száraz, kronológikus adatközléseivel, túlhaladott részletezéseivel szemben így a történeti élet lüktetésének megéreztetésére a tanuló belső aktivitásának megindítására törekszünk. Nem az önmagában szétfoszló adattudás csupán a döntő, hanem a kevés de biztosan meghúzott irányvonal mentén a történeti ható erők kifejezése és a jelenné váló mult életteljessé tétele. A modern történetdidaktika súlyos követelményei így nemcsak a tanár tudását teszik próbára, hanem fokozzák tudatos módszeren felépülő didaktikai készségének jelentőségét is. Ha nem is tekintjük a módszert önmagában, reátermettséggel és készséggel nélkül célravezetőnek, kétségtelen, hogy maradandó értéket csak akkor tudunk alkotni, ha ismerjük munkánk sikerének előfeltételeit, ha megtaláljuk a heterogén tudattartalmak összekapcsolásának útját és ha ingadozó kísérletek helyett, önmagunkat ellenőrizve, kiforrott didaktikai normákhoz mérve végezzük munkánkat. A történettanítás módszerének kialakulását hosszú időn át akadályozta a történelemnek egyoldalúan heroikus felfogása, amely a történelem tanárában az egykori rétorok utódát látta, aki szép előadásával első sorban az érzelmeket indítja meg. A valóságban — egyes tanárok ilyen úton is életre kiható szuggesztív hatásától eltekintve — egyszerű anyagközlés, száraz memorizálás és lélekölő számonkérés volt az eredmény. A köztudat megérezve a kiaknázatlanul hagyott lehetőségeket, korán és élesen szembefordult a megkövesedett gyakorlattal. Jellemző a száz év előtti táblabíró-világ kultúrpolitikai érzékére az 1828/29-ik évi reformjavaslatok jegyzőkönyveinek adata, amely szerint „olyan módszert kell alkalmazni az oktatásban, amely ne csak az emlékezőtehetséget, hanem az ítélőképességet is ápolja és fejleszti és az 1832/36. évi egyes megyei utasítások következő pontja: — a magyarországi történetek előadásánál nemcsak a magyarországi királyok élete, de a pragmatikus

¹ A régi tantervnek, német hatás alatti évszámhoz (476, 1648) kötött korhatárolásával szemben, nagy haladást jelent az új tanterv korszemléletre is vezető felosztása.

történetek is vétessenek figyelembe.¹ Hasonló reakciót látunk Németországban, ahol már ekkor az az álláspont, hogy a formális érzék nemcsak kevés tárgyon, hanem kevesebb anyagon is kialakulhat. Hogy a történelem a köztudatban mai napig tisztán mint memoratív tárgy szerepelt, döntő része volt annak a naivan realiztikus multszemléletnek, amely a tanításban másként, mint a tények hézag nélküli, kronológikus felsorolásával, nem tudta feladatát megoldani. A történelem tanára így elsősorban előadó, a tanuló passzív hallgató, aki tisztán reprodukáló munkát végez. Az ametódikus eljárás látszólag eredményre vezetett, a történelem a „könnyű” tárgyak sorába jutott, a tanuló úgy érezte, a tanár nem más, mint receptív munkájának ellenőrzője. A szellemtörténeti hatás metódikai szempontból is változást jelent az eddigi gyakorlattal szemben. A cél nem csupán az elmult események egyszerű megismerése, hanem a tanuló lelkében lecsapódó élménytöredékeknek egységes egészé olvasztása és belső aktivitás útján kiformálódó megértése. Eszköze a történeti gondolkodást megalapozó intenzív, analitikus feldolgozás. A történettanításban érvényesülő analízis nagy mértékben különbözik a természettudományok didaktikai feldolgozásától. A természeti világban, időnkívüli, állandó kapcsolatok érvényesülnek, a történeti valóság időben egyszer lefolyó individuális összefüggések egésze. A természettudós a multa, jelenre és jövőre való tekintet nélkül állapítja meg törvényeit, a szellemtudományi kutató külső jelekből és kifejezésekből, reduktíve, visszafelé következtetett azokra a csak egyszer érvényesülő tényezőkre, amelyek azt létrehozzák. A reduktív analízis tehát egy kívülről befelé hatoló következtetés, *előfeltételek* kutatása, amelyek végeredményében egy-egy kor alkotó tényezőinek megismeréséhez vezetnek. A történeti folyamatok okozati összefüggések eredményei és a gondolkodásra nevelő tanítás egyik jelentős didaktikai eszköze, ha a *tanuló értelmi fokának megfelelő* reduktív analízist hajt végre. A történeti életet állandóan formáló geopolitikai, gazdasági, társadalmi és világnézeti tényezők olyan előfeltételek, amelyeket *helyesen vezetett* munkaközösség keretében könnyen megállapíthatnak tanítványaink.

A kauzális kapcsolatoknak közös munka útján való kiépítése mellett, teljes mértékben érvényesül a tanár egyénisége ott, ahol kiszámíthatatlan egyéni erők hatását akarja megéreztetni. Egy Clairveauxi Szent Bernát, Hunyadi Mátyás, Széchenyi István alakjának megrajzolása, mindig a tanári lendület és a tanulót magával ragadó szuggesztív erő feladata. A modern történetdidaktika önálló munkára nevel, az eddigiéknél gazdagabb élménykialakítására törekszik és a tisztán érzelmi hatások mellett, a történeti élet belső összefüggésének felismerésére is reákarja vezetni a jövőendő állampolgárt.

Amikor Poroszország összeomlott a napoleoni háborúk idején, feltámadását a mult erőforrásaiból táplálkozó erkölcsi újjászületés előzte meg. Ugyanígy az összeomlott Magyarországnak is a mult értékeiből fakadó erkölcsi újjászületésre van szüksége és a magyar történet-tanár munkája számottevő tényezője ennek a folyamatnak.

Ha munkánkat el akarjuk mélyíteni, ha új utakat keresünk, soha nem szabad elfelejtenünk, hogy annak ma csak egy esetben lehet értéke, ha kapcsolatba hozzuk azokat a magyar lélekkel és ha közelebb jutunk általuk a magyar feltámadáshoz.

Ember István.

¹ Kornis Gyula : A magyar művelődés eszményei. II. 11. és 39.

A túlterhelés a középiskolában.

A túlterhelés ma a középiskolában majdnem azt mondhatjuk európai betegség. Alig van ország — néhány északi államot és Angliát kivéve — ahol ne panaszkodnának róla s ne azt kérdeznék az embertől: a magyar tanulók is túl vannak-e terhelve?

Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy bizony nálunk is van túlterhelés. A sok rendszerváltozás és tantervmódosítás, az egymást gyorsan váltogató reformok ahelyett, hogy enyhülést hoztak volna a középiskolai tanuló munkájába, inkább még fokozták tanítási rendszerünknek ezt a sajnálatos hibáját.

A túlterhelés mint a testi és szellemi erők túlbecsülése és az azokkal való visszaélés már a múlt század hetvenes éveiben jelentkezik az iskolai ifjúság körében. Poroszországban Finkelnburg ezredorvos megállapítja, hogy 17.246 önkéntesnek jelentkező ifjúból 80% alkalmatlan volt a katonaságra, míg azok közül, kik nem szellemi munkát végeztek, átlagosan 45—50% volt ideiglenesen vagy véglegesen alkalmatlan. Franciaországban Lagneau orvos statisztikája szerint 1873—1883 közti 10 esztendő alatt 1.000 megvizsgált katonajelöltből átlagosan 540-et soroztak be; az érettségizettek közül csupán 425-öt. Íme, már 50—60 évvel ezelőtt a szellemi munkával foglalkozó ifjúság gyengébb szervezetét az iskolai túlterheléssel hozták kapcsolatba. Azóta pedig mindjobban foglalkoztatja a pedagógusokat, orvosokat, iskolaszervezőket, szülőket egyaránt.

Hogy tisztában legyünk a túlterhelés fogalmával, világosan kell látnunk azt a különbséget, mely a fáradtság és túlterhelés között van. Demoor, bruxellesi egyetemi tanár, „La science de l'éducation“ című munkájában olvassuk, hogy a fáradt gyermek egy éjszakai alvás után másnapra teljesen normális lesz, a túlterhelt gyermek fáradt marad s e fáradtság következtében vegetatív funkciói zavartak, értelmi tevékenysége gyengül, főképen a figyelem, emlékezet és képzettársítás területén. Ez a túlterhelés-okozta, mondhatjuk idült fáradtság csak vasárnap javul. Teljesen helyre is jöhet a szervezet, amennyiben nincs túlságosan megtámadva.

Az intellektuális fáradtság nem egyéb, mint a figyelemmel való visszaélés eredménye. Kezdetén a tanuló nem képes olyan feladatok elvégzésére, amelyek a figyelem nagyobb összpontosítását kívánják; később már a legkönnyebb szellemi munka végrehajtása sem sikerül. A figyelemnek ez az elfáradása megnyilvánulhat vagy a munka elvégzésénél bizonyos késedelemben, vagy a munkának hibás, tökéletlen végrehajtásában.

Idő és tévedés szolgálhatnak alapul a szellemi fáradtság fokának megállapításánál. A fáradtságnak okát az orvos-pszichológusok a neuronokban és izmokban keletkezett bomlási termékek, toxinok felhalmozódásában keresik. A szellemi fáradtság megméréseknél fiziológiai pszichológiai és pedagógiai módszerek alkalmazhatók. Így a szív-működés, vérkeringés, hőmérséklet mérése; dinamometrikus és esztéziométeres vizsgálatok; tollbamondás, számoltatási gyakorlatok.

Friedrich a tollbamondási módszert alkalmazva 51 tízesztendős tanulónál, arra az eredményre jutott, hogy az első óra előtt az összes hibák száma 47, az első óra után 70, a második után 158, a harmadik után 183 volt. Ha az egyes órák közt szünetet tartanak, a hibaszám 158 helyett 122, 183 helyett 172. Egy másik, ugyancsak hasonló kísérlettel kimutatták, hogy a délutáni dolgozatok átlagosan 33 percenttel

több hibát tartalmaznak, mint a délelőttiék. A dinamómatrikus kísérlettel Clavière pszichológus kimutatta, hogy két órai erős értelmi munka után 15—18 éves tanulók izmának feszítő ereje a következő változást mutatja :

	munka előtt	munka után
A-nál	43.2 kg	36.2 kg
B-nél	33.4 „	27.3 „
C-nél	45.6 „	39.9 „
D-nél	42.9 „	37.7 „
E-nél	46.5 „	42.0 „

Az esztézióméteres vizsgálatok a Weber-féle érzetkörökön alapszanak. Griesbach vizsgálta meg először a müllhauseni liceum növendékeit. Egy 16 éves tanulónál a következő méréseket végezte : tanítás előtt, minden óra után, továbbá déli két órai szünet után, végre vasárnap délben mérte az érzetköröket a homlokon, az orr hegyén, az alsó ajakon, az arcon, a hüvelyk és a mutató ujjon. Arra az eredményre jutott, hogy az érzékenység gyengül a szellemi munka után. Az órák közötti szünetek sem állítják helyre a normális állapotot, sőt sokszor a déli két órai szünet sem. Csupán vasárnap láthatjuk, hogy a szervezet rendbe jött. A mindennapi alvás sem hozta helyre a tanulót, aki az iskolába már fáradtan ment minden reggel. A német Wagner, a darmstadti liceum 200 tanulóján végzett kísérletekből megállapította a tantárgyak sorrendjét a fáradtság szerint, amelyet előidéznek, így első helyre került nála a matematika, azután a latin, görög, torna, történelem, földrajz, idegen nyelv, anyanyelv, természetrajz és rajz. Egy másik vizsgálat eredménye szerint legkimerítőbb a torna s legkevésbé fárasztó az ének és a rajz.

E vizsgálatokat természetesen senki sem tartja abszolút értékűeknek. Nem csupán a tanítás tárgyán múlik az eredmény, hanem a tanáron, annak egyéniségén, módszerén. És függ a tanuló szervezetétől, a vizsgálat alkalmával tapasztalt testi, kedélybeli állapotától és sok egyéb körülménytől is.

Bármennyire nem feltétlen igazságok azonban ezek a mérések, annyit megállapíthatunk belőlük, hogy a délutáni tanítás fárasztóbb, mint a délelőtti, továbbá, hogy a torna nem jelent szellemi pihenést, hanem ellenkezően, egyike azoknak az óráknak, melyek a legnagyobb testi és szellemi kimerülést okozzák. Egy vizsgálat szerint a tornaóra előtt 62 hibát tettek a tanulók a tollbamondott szövegben, óra után 152-re emelkedett a hibák száma. Érdekes megállapítást fűz Mosso a testi fáradtság hatásáról különösen az emlékezet gyengülésére vonatkozóan. A hegymászókat figyelte meg. Ő maga is kétszer ment fel a Monte Rosa csúcsára. Minél magasabbra ért, topográfiai emlékezete annál inkább homályosodott. Szerinte a nagy hegymászók ugyanezt tapasztalták. Legtöbbször azért vezetnek megfigyelési jegyzeteket, mert különben semmire sem emlékeznének. Egy tanár határozottan állította, hogy mihelyt a mászás fárasztani kezd, a legközségesebb növények nevére sem emlékszik. Pihenés után természetesen ismét rendbe jön.

Bármennyire is kétes értékűeknek tarthatja valaki ezeket a méréseket, annyit minden pedagógus elfogadhat belőlük, hogy az értelmi és testi munka fáradtságot, sőt a szervezet túlterhelését idézi elő s amikor a pedagógus segíteni akar, ezeket a fontos fiziológiai és pszichológiai tényezőket nem hagyhatja figyelmen kívül. Nem írhatja elő, hogy a tanulónak mit kell elvégeznie anélkül, hogy ne tudná, hogy az mit

képes elvégezni. Az igazi pedagógusnak tudnia kell, hogy a legtöbb tanuló nem azért figyelmetlen, mert haszontalan, rossz gyerek, aki kettős magaviseletet érdemel, hanem mert — mint azt Kraepelin szellemenesen megjegyezte — a figyelmetlenség az agyvelő biztosítási szelepe az elfáradás ellen.

Fiziológiai, pszichológiai tanulmányok, gyermekfejlődéstan ismeretek, helyes gyakorlati pedagógiai képzés és a modern módszerek ismerete nélkül nem lehet jó az iskola-rendszer, megfelelő a tanterv, hivatott nevelő a tanár és túlterhelés nélküli a tanuló.

Itt kell rámutatnom tanárképzésünknek egyik sarkalatos hiányára.

Pszichopedagógiai értelemben vett tanárképzésről nálunk nem is beszélhetünk. A gyakorló tanári képzés össze van kötve az elméleti vizsgálatra való készüléssel idejével. Minden vezető tanár tudja, hogy a gyakorló, bármilyen buzgó legyen is, alig várja, hogy „letaníthasson” és mehessen az egyetemre, órákra s készülhessen a vizsgálatra. Mennyivel értékeesebb volna mind az egyetemi vizsga, mind a gyakorlati képzés szempontjából az a rendszer, melyben a gyakorló minden elméleti vizsgálat után töltené a gyakorló-évét a középiskolában. Gyermek-tanulmány, gyermek-pszichológia, fiziológia egyáltalán nem szerepelnek ez ideig tanárképzésünkben.

Belgiumban a tanárvizsga tárgyai közt látjuk a nevelésre alkalmazott pszichológiát, a kísérleti pedagógiát is, a többi elméleti tárgyak mellett. Az angol tanárképzés tárgyai közt, valamint Lettorszában is szerepel a pszichopedagógia, úgyszintén a gyakorlati pedagógiával és gyermekpszichológiával való behatóbb foglalkozás. Lettorszában a gyakorló évek száma kettő. Franciaországban a pedagógiai képzés igen szűkre szabott. Azt lehet mondani, hogy általában igen keveset foglalkoznak pedagógiával. Ők maguk úgy tartják, talán azért, mert pedagógiát csak elméleti értelemben lehet tanulni. A gyakorlati embert valamilyen belső intuición lelkesíti, mely a gyakorlatban és csupán a hosszas gyakorlatban fejlődik ki és tökéletesedik. A gyakorlati képzés az egyetemi vizsga után mindössze öt hétig tart. Három hétig a vezető tanár óráját hallgatják a jelöltek; a két utolsó héten maguk tanítanak; ha befejezték a megfelelő számú pedagógiai előadások hallgatását, megkapják a gyakorló tanári bizonyítványt, mellyel az utolsó, alkalmazásra jogosító „agrégation” nevű vizsgálatra jelentkezhetnek. Franciaországban a mindenfelé hangoztatott túlterhelésnek talán egyik oka ez a hiányos tanárképzés, különösen a pszichológiai és gyakorlati pedagógia terén.

Ki ne ismerné azt a pedagógiai és pszichológiai képzettséget, mely a német népet a világ leghivatottabb nevelői közé emeli.

Kevésbé közismert talán az ifjú tanárnemzedéknek az a modern és tudatos pedagógiai képzése, melyet Görögországban láthatunk. Az egyetemhez kapcsolt gyakorló gimnáziumban (Ecole expérimentale de l'Université d'Athènes) kapják a tanárjelöltek gyakorlati kiképzésüket. A gimnázium a legmodernebb kísérleti eszközökkel felszerelt pedagógiai és pszichológiai laboratóriumokkal rendelkezik. Az egyetemi hallgatók gyakorlati éveiket ebben az iskolában töltik. A gyakorlatok a tanítás módszereire, a pedagógiai kísérletek gyakorlati alkalmazására, a tanulók pszichológiai megfigyelésére terjednek ki. A jövő tanárainak ilyen kiképzése mellett van még Athénben egy másik, egészen különleges intézmény, mely talán egyedül áll egész Európában a maga nemében. Magyarul középiskolai tanári továbbképző intézetnek nevez-

hetnénk. Egyik része maga a pszichopedagógiai továbbképző, másik a hozzákapcsolt klasszikus és reálirányú gimnázium. Az intézetbe egy évi tanulmányokra olyan középiskolai tanárokat vesznek fel, akik legalább három évig mint rendes tanárok működtek már, tapasztalatokat szereztek a tanítás terén s megfelelő nevelési problémák foglalkoztatják őket. Körülbelül 50 tanárt vesznek fel ebbe az intézetbe évenként. Az első szemeszterben pszichológiai, etikai, didaktikai, iskola-higiéniai, közgazdaságtani, irodalmi, újkori történeti, logotechnikai előadásokat kell hallgatniok. A másodikban a tanárok vezetése alatt a gyakorló iskolákban tanítanak. Az év végén írásbeli vizsgálatot kell tenniök, melynek egyik része a próbatanítás. Év végén bizonyítványt is kapnak. Ennek a bizonyítványnak a megszerzése feltétlenül szükséges a gyakorló iskola tanárainak. Az előmenetelnél, magasabb állások (mint például igazgatói, szakfelügyelői) betöltésénél kívánatos és előnyös, ha meg van. Az intézet aligazgatója nagy individual-pszichológus, nemcsak a középiskolai tanulókat vizsgálja, de a tanárokat is. Az ő szavait idézem érdekes beszélgetésünkből: „A tanárokat is megvizsgáljuk — mondta — s pszichológiai feljegyzéseket készítünk róluk. Tudatossá tesszük hibáikat, hogy maguk kiküszöbölhessék azokat. Tudja kérem, a tanárok közt nem ritka eset a megalománia. Tükröt mutatunk nekik s szokrateszi módszerrel igyekszünk tökéletesíteni őket.”

Ezek után világosnak látszik, hogy a túlterhelésnek — ha van túlterhelés — egyik legfőbb oka a tanárképzés hiányos volta főképen a gyermekpszichológia és pedagógia terén.

A szellemi túlterhelést visszavezethetjük azonban még más körülményekre is. Ha végignézzük a tanterveket, azt találjuk, hogy rohamos lépésben és arányokban szélesedett és gyarapodott az utóbbi néhány évtizedben az egyes tárgyak terjedelme. A tantervekben azonban, az ennek megfelelő könnyítést a kíváncsóság és szükséges arányban, nem találjuk meg. Nem is olyan régen a magyar irodalom Arany Jánosnál, a történelem Széchenyi és Kossuthnál, a fizika a telegráfnál, a földrajz a világnak a nagy háború előtti képének tárgyalásánál végződött. Óriási új ismeretanyag került fokozatosan a tanítás-tervbe, a világháborúval az irodalom, a természettudományok rohamos és nagyarányú fejlődésével. Ennek megfelelően azonban nem látjuk a már meglévő anyagnak sem olyan módosítását, sem olyan módszeres feldolgozását, mely a túlterhelés veszedelmét elháríthatná a középiskola munkájából. Az új középiskolai reform a magyar nyelvi tanítás-tervben megszünteti a retorika, mint külön disciplina tárgyalását. Ez az újítás nyilván nagy könnyítést fog eredményezni s a magyar nyelvet tanító kollégáim is helyes és örömdetes változásnak találják. Ha megkérdeznék azonban a szaktanárokat a tanítási anyagot és heti óraszámot illetően, azt tapasztalnánk a legtöbb esetben, hogy amilyen bőkeűek és nagylelkűek volnának a más tárgyaknak csökkentésénél, éppen olyan féltékenyen őrzik a saját tárgyaik óraszámát. Ez azonban még a jobbik eset. Legtöbbször mindenki még óraszámemelést is remél az újítások alkalmával saját tárgya számára. Pedig a nevelő oktatás nagy, összefogó és harmónikus célkitűzését, mely a művelt és jellemes, felsőbb tanulmányokra képes ifjúság képzése, nem szabad sohasem szem elől téveszteni és elveszni engedni az aprólékos, kicsinyes részletkérdések özönében. Lényeges tantervi változtatás nélkül alig remélhetünk a túlterhelésben némi enyhülést. Ludwig Wagner a túl-

terhelésről írt tanulmányában azt mondja, hogy ha a tantervi követelményeket végre akarnák hajtani, 50 óra kellene rá naponta és egy héten 30 napnak kellene lenni.

Amilyen mértékben bővült az értelmi munka anyaga, éppen olyan arányokban fejlődtek a testi képzéssel szemben támasztott követelmények is. A különféle versenyekhez szükséges tréning, a nagy tornaünnepségekre való előkészületek tekintélyes időt kívánnak a tanulótól s ha még azt a fáradságot, kimerülést sem felejtjük el, amelyet a fizikai erőmegfeszítés a szellemi munka rovására eredményez, kétségtelenné válik előttünk, hogy a testnevelésnek, különösen a versenytréningek lényeges térhódítása is hozzájárult a munkatöbbletthez és a pihenés, a felüdülés idejének összezsugorodásához.

A túlterhelés nagyobb arányokat ölt a középiskolai tanulmányokat befejező érettségi vizsgákat megelőző időben.

Ha körülnézünk az európai államok középiskolaiban az érettségi vizsgarendszer és túlterhelés kapcsolatának szempontjából, azt láthatjuk, hogy az északi államokban, mint például Norvégiában, Írorszában, a balti államokban, épúgy Angliában, ahol kevesebbet panaszkodnak a túlterhelésről, az érettségi vizsga a kötelező nemzeti tárgyakon kívül szabad választást enged a tanulónak, mint Angolországban, Írorszában; vagy csak kevés tárgyat jelöl ki az érettségi vizsgán, mint például kettőt Norvégiában, vagy mint Esztországban, semmiféle vizsga nem szerepel a középiskolai oktatás idején. Aki a középiskolát megfelelő eredménnyel elvégezte, beiratkozhatik az egyetem bármelyik fakultására. Esztországban nincs érettségi vizsga és a velejáró, különösen a lányok túlzott becsvágya és hiúsága által még fokozottan túlfeszített munka.

Ezzel szemben Franciaországban, ahol egy héten csak öt napon van tanítás, nagy a panasz a túlterhelés ellen. Talán azért, mert a vizsgálatok meglehetősen magas követelmények elé állítják a tanulót. Az iskola munkája túlságosan intellektuális. A tanárok pedig egyetemi szinten álló előadásait csak legújabbban cserélik fel a tanulóval együtt végzett közös iskolai munkával.

Olaszországban, ahol szintén elég nagy a túlterhelés, a klasszikus gimnázium érettségijén 10 tárgy szerepel. Három és fél óráig kérdeznak egy-egy tanulót. És pedig: olasz nyelvből a vizsga tartama 30 perc, latinból, görögből szintén 30—30 perc, történelemből, filozófiából 25—25 perc, matematikából, fizikából, művészettörténelemből 15—15 perc és közgazdaságtanból 10 perc. Tekintettel arra a körülményre, hogy a vizsga teljesen idegen bizottság előtt történik, nyilvánvaló a tanulónál a fokozottabb izgalommal járó szellemi munka és az azt követő kifáradás.

Kíváncos volna nálunk is az érettségi vizsgákat felszabadítani merev keretei közül. A kötelező nemzeti irodalom, történelem és földrajz mellett miért ne választhatná meg a tanuló azt a harmadik, vagy harmadik és negyedik tárgyat, melyből érettségi vizsgát akar tenni. Válassza meg még pedig a hetedik osztályban, hiszen akkor már körülbelül mindenki tudja, milyen életpálya felé vonzódik. Aki modern nyelvi szakot választ, annak nyilván több haszonnal járna, ha az idegen nyelvben és irodalomban szerezne nagyobb jártasságot, mintha a matematikai levezetésekkel vesződne, melyekhez sem hajlama, sem érdeklődése nem köti. Viszont aki a természettudományok felé hajlik, választhassa meg ezek közül érettségije tárgyát.

Nagy mértékben hozzájárul még a tanuló túlterheléséhez a szülői ház is. Hazánkban és Európa legtöbb államában a tanuló kettős életet él. A délelőtt az iskolai munkáé. Egészen független ettől az otthon, a sok nyelv- és zene-órájával, sporttal, szórakozásokkal. Ha mindezekhez hozzáadjuk különösen a felsőbb osztályok házi feladatait, világos, hogy a túlterhelésben nem csupán az iskolát érheti vád.

A magam részéről teljesen feleslegesnek tartom, hogy az alsó tagozatban a tanuló otthon külön nyelvi órákat vegyen. Bár a társadalomban általánosan hirdetett és sajnálatosképen a tanárság körébe is átment az a vélemény, hogy az iskolában nem lehet idegen nyelven megtanulni, nekem határozott meggyőződése az, hogy a leányközépiskolában a mai francia óraszám a tanár megfelelő képzettsége és hivatottsága mellett a tanulónak el kell érnie a középiskolában a francia nyelv beszédben és írásban való elsajátításának olyan fokát, mellyel, ha az iskolából kilép, élvezni tudja a francia irodalom remekeit s amelyet minden nehézség nélkül tökéletesíthet az, akinek arra későbbben szüksége lesz. Francia nyelvi otthoni különórákkal a tanulót megterhelni tehát nézetem szerint teljesen felesleges. Itt lehet a szülő az iskolai munkának segítségére. Mert iskola és otthon nem lehet a gyermek számára két külön világ, amelyik közül az egyik a szükséges rossz, a másik a felszabadulás, az élet. Iskola és otthon csak úgy lehet kedvező hatással a gyermek fejlődésére, ha egészséges, harmónikus életformává olvad össze.

Az angol elgondolás remekül oldotta meg ezt a kérdést. Ott a tanuló az iskolában, a napi munka különböző periódusaiban, a maga testi és szellemi életét teljesen kiéli. Tanítási órák, séta, játék, pihenés, ebéd, szórakozás, orvosi kezelés egyenlő értékelésben részesül. Mikor délután 5 óra körül a tanuló hazamegy, minden holt napi gondtól menten élvezi otthonát. A magasabb osztályok házi munkája legfeljebb 1 1/2 órára terjedhet.

Angliában nincs túlterhelés. Sok a panasz azonban ellene Közép-Európában és a latin államokban. Az ellene való védekezés megnyilatkozik majdnem mindenütt.

Ausztriában a törvény biztosít minden tanulónak két szabad délutánt. Ezekre házi munkát egy tanár sem adhat. Több osztályban kifüggesztett tábla hirdeti a tanulónak ezt a törvény biztosította jogát. Ezen kívül tanítási időben, novembertől húsvétig, minden iskola növendékei felváltva nyolc napi sí-kirándulásra mennek a hegyekbe. Németországban szintén vannak iskolák, ahol tanulmányi időben egy-egy hétre kimennek a tanulók az iskola „Landheim“-jébe. A tanítási órák egy részét megtarják, a többi időt sétával, kirándulással töltik.

A szellemi túlterhelés ellen küzdenek továbbá a modern iskola-berendezések és módszerek is.

A haladó irányzat iskolájában nem osztály van, de dolgozószoba, nincs óra, hanem közös foglalkozás, nincs lecke, de van munka; minden tanítási tárgynak megfelelő munkaterem felszerelését szemléltető eszközök, vetítógép, szakkönyvtár, folyóiratok képezik. A tanítási módszer pedig mind jobban távolodik a magyarázat és feleltetéstől, a munkáltató tanítás, a tanuló aktivitásának és egyéni képességeinek kifejlődése felé. Természetesen mint minden újításnak, úgy ennek is megvannak a maga szélsőséges kilengései, különösen a tanuló szabadságának túlbecsülését illetően. Belgiumban, Németországban, Finn-

országban, Hollandiában, Svéd- és Lengyelországban azonban már igen érdekes, nagyszerű eredményeket felmutató új munka-iskolákat láthatunk. Hiszen nyilvánvaló dolog, hogy az a munka, amelyet kedvvel végez a tanuló, amelyben érzi a maga élni akarásának szabad lehetőségeit, kevésbbé fárasztja és aránytalanul nagyobb teljesítményekre teszi képessé. Míg a tanterv túlságos követelménye, a hibás tárgyfelosztás és rossz órarend, az osztályok túlszűfolttsága, a vizsgálati rendszer merev formalizmusa, a házi feladatok szabálytalan megoszlása, az otthoni magánórák sokasága, a túlhajtott sportolás és tréninge mind megannyi okozói a tanuló idegrendszere ellen irányuló merényletnek, az ő testi és szellemi túlterhelésének. Legfőbb tényező azonban úgy ebben, mint bármelyik pedagógiai problémában a tanár egyéniségek hivatottsága és képzettsége. Ő ad lelket az iskola életébe, az ő kezében van a fejlődés és haladás kulcsa, de viszont az ő lelkiismeretét terheli a visszafejlődés és helytelen fejlődés súlyos vádjai is. Ez a tény teszi első-sorban fontossá a tanárképzésnek modern és a legmagasabb pedagógiai követelményeknek megfelelő megszervezését.

Mert bármilyen tökéletes legyen is az iskola szervezete, bármily kifogástalan annak tanterve, felszerelése és vezetése, a munka sikerét csak a tanár megfelelő képzettsége, anyagi függetlensége és hivatás-szeretete biztosíthatja.

Arató Amália.

A gyorsírástanítás új helyzete középiskoláinkban.

Közlönyünk 1930. évi 5. é. 9. számában kifejtettem, hogy bizonyos előfeltételek teljesülése nélkül a gyorsírásnak rendes tárgyként való bevezetése a középiskolákba sikerre nem számíthat. Az első feltétel volt egy *gyorsíráspedagógiai szerv létesítése*, mely képes lesz a tankönyvekben elterjedt heterogén írásmódok által veszélyeztetett írásegységet újból helyreállítani s annak épsége felett őrködni. Erre a célra azt ajánltam, hogy a Köznevelési Tanács bővíttessék ki gyorsíró-szakemberekkel. Most aztán, hogy az elmúlt nyáron megjelent kormányrendelet értelmében minden magyar gyorsíró örömeire ebben az iskolai évben végre rendes tantárgy lett a gyorsírás középiskoláinkban, a gyorsírás is képviselőt nyert a Köznevelési Tanácsban, az egységes magyar gyorsírás megteremtőjének, *dr. Traeger Ernőnek*, a gyorsírásügy kormánybiztosának személyében. Kíváncsi azonban, hogy miként a többi tantárgyakat, úgy a gyorsírást is képviselhessék majd a Köznevelési Tanácsban a kormánybiztoson kívül *szakbeli pedagógusok* is, az iskolával való közvetlen kontaktus állandó fenntartása végett.

Második előfeltételként említettem a tanárképzést egyrészt szűnidei tanfolyam útján, melyet mindjárt az egységes gyorsírás életbeléptetésekor, 1929 nyarán kellett volna megrendezni, másrészt az egyetemeken. E szűnidei tanfolyamot végre az elmúlt nyáron valóban meg is tartották. A hallgatók (80 ösztöndíjas és 50 önként jelentkező férfi- és nőhallgató) szorgalmasan tanultak öt előadó vezetésével, kik közül ketten, miként a *Gyorsírástudomány* szeptember havi számában olvassuk, a még hiányzó gyorsírástanítási képesítést a tanfolyam tartama alatt szerezték meg, míg a hallgatók közül számosan a tanfolyam végétével tették le a gyorsírástanítói vizsgát.

Az egyetemeken azonban még most is rendezetlen a gyorsírói képzés. Míg ugyanis azon középiskolai tárgyakból, melyekre az egyetemen nem lehet kiképzést és képesítést szerezni, ott vannak a Testnevelési, a Zeneművészeti s a Képzőművészeti Főiskola, addig a gyorsírásból csupán a felső kereskedelmi iskolai tanárjelöltek nyernek saját főiskolájukon kiképzést és képesítést, ellenben a középiskolai tanárjelöltek nem. A magángyorsíróiskolák foglalkoznak ugyan ilyen célú előkészítéssel, de e tanfolyamok látogatásához szükséges anyagi eszközöket csak nagyon kevés tanárjelölt tudja előteremteni. *Széll Gyula dr.* a főrendiház június 25-i ülésén szóvá is tette azt a sajátságos körülményt, hogy takarékosági okokból éppen a gyorsírásnak rendes tárgyként való bevezetése előtt törölték a költségvetésből az egyetemi tanárképzők költségvetéséből az eddig benne volt csekély kis összeget (a legnagyobb tanárképzőnél ez egy évre mindössze 120 pengő tett ki). *Széll Gyula* egyúttal azt is kérte a főrendiház ülésén a kormánytól, hogy amint a többi szaktárgyból minden egyetemen nyernek kiképzést és képesítést a tanárjelöltek úgy ezt a lehetőséget terjesszék ki a gyorsírásra is, mert a vidéki egyetemek tanárjelöltjeinek nem telik arra, hogy a gyorsírásitanítói képesítés megszerzése végett a csupán a fővárosban működő vizsgálobizottság kedvéért hosszabb időt töltsenek Budapesten. Úgy az iskola, mint a tanárjelöltek érdeke megkívánja tehát, hogy ez az ügy is rendeztessék.

További előfeltételnek azt mondtam, hogy a gyorsírás *heti 2—2 órában az V. és VI. osztályban* taníttassék, mert a IV. osztály a tömegtanításra még korai. Voltak olyanok, még pedig legkiválóbb, de a középiskolával kapcsolatban nem álló gyorsíróink közül, kik már a III. osztályban akarták a gyorsírást megkezdetni. Azonban az eddigi tapasztalatok nyomán kialakult tanári közvélemény hatása alatt szerencsére a minisztérium maga is korainak találta a III. osztályt s így a rendelet heti 2—2 órában a IV. osztály számára a fogalmazási s az V. osztály számára az irodai gyorsírást írja elő. Cél a IV. osztályban percenként 60 s az V-ben percenként 80 szótagos sebesség. Azok, akik tíz évvel ezelőtt élcélődtek azon, hogy a régi *nehéz* rendszerekkel a szénszünetes tanév végén heti 1 órai kötelező gyorsírásitanítás után 40 szótagos sebességű versenyt volt szokás rendezni, azok most bizonyos kijózanodás érzésével voltak kénytelenek a szénszünet nélküli s a két év utáni heti 2—2 órai kötelező gyorsírásitanítás céljának a *legkönnyebb* rendszerből is csupán ilyen alacsony nívóban való megállapításával megelégedni. Ugyanakkor azonban szükségesnek mutatkozott a fogalmazási gyorsírásnak mintegy 30%-os *megkönnyítése* az anyag egy részének az irodai gyorsírásba való áthelyezése útján, minek következtében a régi irodai gyorsírás megfelelő mennyiségű anyaga a felsőfokba, vagyis a beszédírásba megy majd át. Ez a tananyagcsökkentés természetesen a fogalmazási gyorsírás rövidségének rovására történt. A különbség illusztrálására legyen elegendő annak felemlítése, hogy a legelterjedtebb fogalmazási gyorsírási tankönyv utolsó két gyakorlatának 565 szótagnyi szövegében az abszolút rövidítésmutató 261 volt, míg a könnyített írásmódok szerint 303-ra emelkedett.

Szerencsétlen gondolat volt azonban a gyorsíróversenyek mértékét (száz szótagonként legfeljebb két eltérés) alkalmazni az áttételre s még szerencsétlenebb a sztenogramm számára megállapított szigorú követelmény (száz szótagonként legfeljebb négy hiba), mert hiszen a sztenogramok hibahatára sem a gyorsírásitanítói, sem az irodai gyorsírói vizsgálati szabályzatban megállapítva nincs. Ezt a követelményt heti

2 órai tömegtanítás mellett elérni a középiskolában nem lehet. A nem kötelező tanítás mellett sem lehetett mindenkivel, holott akkor egy-egy csoport tanuló-létszáma 25-ben volt maximálva s még sem volt akkor ilyen magas a követelmény. Most ellenben, mikor 60—70, sőt néhol még több tanuló is van egy osztályban, teljes képtelenség e kíváncságnak. Ahogyan nincs megállapítva az érettségi fix terjedelmű latin dolgozatoknál a hibahatár s ahogyan a testgyakorlásban sincs megszabva, hogy hányszor kell valakinek felhúzózkodni, súlyt emelni, vagy mekkorát ugrani stb., úgy a gyorsírásnál sem válik be az ilyen előírás. Hisz a humánus osztályozásnak mindig relatívnak kell lennie, pl. egy alföldi kis város kisgazda gyermekeivel szemben nem lehet olyan követelményeket támasztani, mint nagyvárosi lateiner-családok gyermekeivel szemben. S hogy e felfogással nem állok egyedül, arról számos ismert nevű gyorsírástanárral való eszmecsere kapcsán volt alkalmam meggyőződni.

Utolsó előfeltételként a rendszeri *revíziót* jelöltem volt meg. Akkoriban még azt a véleményét juttatta kifejezésre a kormánybiztos úr a sajtó útján közzétett hivatalos nyilatkozatában, hogy revízióra szükség nincs s hogy az egységes gyorsírás teljesen megfelel a tömegtanítás céljainak. Öröndetes dolog, hogy revideálta régi álláspontját s meggyőződve a revízió elodázhatalanságáról, végre megtörténhetett az alapokmány kiegészítése és módosítása, mert hiszen a tankönyvekben elburjánzott, egymástól eltérő s az írásegyeséget veszélyeztető írásmódok oka az eredeti alapokmány szűkszávuúsága volt. Míg a németek egységes gyorsírása, amelynek jóságáról és rekorderedményeiről nálunk bizonyos oldalról nagyon lekicsinylő hangon szoktak beszélni, alapokmányának 68 szakaszában mintegy 5000 szópéldával minden tekintetben bő útmutatást ad, addig a mi csupán 4 oldalas alapokmányunk hézagosságával számos kételynek lett forrásává, úgyhogy ma már a *Gyorsírástudomány* is elismeri (szeptember havi számában) azt, hogy a tankönyvek eltérő írásmódjai miatt is szükségessé vált az alapokmány kiegészítése. A *Gyorsírástudomány* fejére olvassa egyes szerzőknek, hogy „a rendszer elméletét, sőt magát az egységes magyar gyorsírást sem ismerték kellően.” Valóban, a tankönyvírók egy részének nem állott elég idő rendelkezésre, az új rendszer alapos áttanulmányozására. De mi a magyarázata annak, hogy az egységes gyorsírást jól ismerő tankönyvírók sem alkalmazkodtak sem az alapokmányhoz, sem egymáshoz? Az egyik behozta az irodai gyorsírásba az értelmi rövidítéseket, a másik a fogalmazásiba a fonetikus rövidítéseket; ami az egyiknél *kox*, Béla jelentéssel volt olvasandó, az a másiknál *kosz*, *beál*la jelentést kapott (l. bővebben „Az egységes magyar gyorsírás vitás írásmódjai“ c. tanulmányomat a Keresk. Szakokt. 1931. évi 10. számában.)

Igen öröndetes, hogy az említett tanulmányomban felsorolt vitás írásmódok nagy részét az alapokmány kiegészítése tisztázta. Viszont kár, hogy az alapokmány még most sem teljes, hiszen hiányoznak belőle most is az öblösítés, az átvágás, a fölhelyezés, a fogalmazási gyorsírásból kihagyott rag- és képzőrövidítések, stb. Kár az is, hogy a most közzétett kiegészítések és módosítások nem érthetők az eredeti alapokmány nélkül, ezért jobb lett volna a pusztá változtatások helyett az egészet új alakjában közzétenni.

Az írásegyeséget van hivatva biztosítani az az intézkedés, hogy a tankönyveket ezentúl először kéziratban kell benyújtani s csak ezen

előzetes approbálás alapján kinyomatott példány kaphat végleges engedélyezést. Az eddig megjelent új tankönyvek csak egy évi próba-időre kaptak engedélyezést. Vajjon miért csak egy évre?

Az új tankönyvek szerzői mind elsőrangú szakemberek, van köztük vizsgálóbizottsági tag, bajnok, vagy bajnokcsapat tanára s mégis vannak egyes eltérések írásmódjaik között, ami azt bizonyítja, hogy az alapokmányban még mindig nem elég részletesek az utasítások.

Legtöbb baj van a rövid *o—ö* hangzóval. Azelőtt az volt erre a szabály, hogy mellékszótagokban csak a rövid *e*-kötővonallal jelölendők. Az új szabály így szól: „A rövid *o—ö* hangzókat a szótőben mindig kiírjuk. Az *o—ö* kötőhangzót az *-ok-ök*, *-ot-öt* (*-ott-ött*), *-on-ön*, *-od-öd*, *-om-öm* ragokban kihagyjuk.”

Az új szabály már magában véve is nehezebb, mert minden egyes szónál meg kell, hogy előfordul-e benne a fenti végszótagok egyike, másodszer, hogy az rag-e vagy nem, mert pl. az *alapot* szóban az *o* nem jelölendő, az *állapot* szóban igen. Sőt nem egyszer előfordulhat, hogy ugyanaz a szó (pl. : török, korom, köröm, Áron-áron stb. kétféleképpen irandó, aszerint, hogy a végszótag rag vagy nem rag. Kivétel is van szép számmal. Így nincs külön kiírva az *o—ö*, bár nem ragban fordul elő, a *tr—pr* szótagjelölésekben (*bátor*, *zápor* stb.), továbbá e szavakban : *nagyobb*, *vagyon*, különös, nélkülöz, második, *zordon*, *hajol*, *adomány*, *hatalom*, stb. Ezek közül némelyik több tankönyvben is így íródik, mások csak egy-egy könyvben. Hogyan lehet a tanulótól kívánni, hogy rögtön meg tudja különböztetni a ragot a képzőtől, mikor a tankönyvírók maguk is vacillálnak és összetévesztik a ragot a képzővel (a miniszteri megbízásra írt tankönyvben pl. a *-hat-het* ragként szerepel)! Legegyszerűbb az lett volna, hogy az *o—ö* mindig kiírassék.

Eltérő írásmódok a tankönyvekben : 1. az *u—ü* hossza a *nélküle*, *kivüle*, *egészükben*, *mindnyájuk* stb. szavakban ; 2. a torlódó *ár—ér* pl. a *január* szóban egyszer hosszú *r*-rel, más könyvben néma jegy- és rövid *r*-rel ; 3. *nélkülöz*, egyenlően, *kívülünk* stb. egyik könyvben némajeggyel, a másikban anélkül ; 4. a *-tok* rag (pl. *volnátok*, *reátok*) egyik helyen kiírt *o*-val, másutt *o* nélkül ; 5. a hurkos jegyek (*j*, *gy* stb.) után a viszonylagos sor magassága még mindig nem egyöntetű ; 6. a beolvasztott torlódó *z* és *sz* többször metszi a kötővonalat (*népszerű*, *keletkezik* stb.), amit az alapokmány tilt ; 7. a *tartó* szó vékony *o*-val is íródik, pedig így : *tó* ; 8. a *rá* jele az alapokmányban nincs meg, még is használják ; 9. kormány egyszer *m*-mel, másutt *m* nélkül ; a *-vány* képző rövidítését nem mindig alkalmazzák, pl. : *növény*, *törvény* stb. ; 10. az összetételek egybeírása következetlen, így egybeíródik : *kiváló*, *népszerű*, *egyszerű*, *mégpedig*, *őserdő* stb., szétválasztva : *ki-váló*, *közép-szerű*, *végzet-szerű*, *valami-képpen*, *heten-kint*, *írás-beli* stb. ; 11. a *hat*, *fel* és *szer* rövidítések továbbképzései is ingadozók, hol teljesen ki vannak írva, hol nem, pl. *hatalom* *t*-vel s anélkül ; *felel*, *feled* egyszer kiírva, másutt rövidítve ; *szert* *r* nélkül, *szerecsse* *r*-rel stb. ; 12. fonetikus írásmódok : *ts* egyszer pontosan, másutt *cs*-vel helyettesítve (pl. : *kölcség* stb.) ; *által* egyszer így, másutt így : *átal* ; 13. az *eze*kre szó egyszer a *kr* jelével, másutt külön *k* + *r*-rel ; 14. következtlen a mélyítés rövidítésekben, pl. : *ehettem* mélyített *t*-vel, *követte* nem mélyített *t*-vel, *élvezhet*e *t* nélkül ; *egészben* mélyített *b*-vel, *kivánja* a *j* mélyítése nélkül ; 15. a torlódó *r* az egyik könyvben hurokszerűen odasimul az előző betűhöz, másutt távolabb áll tőle (pl. *ébred*, *drága*) ; 16. a ragok kezdő mássalhangzóját azonos mássalhangzó után hol kiírják, hol elhagyják,

pl. borra, Péterre, évvel, névvel, sorról, idegennek, ellenben : év(v)el, amer(r)e, seb(b)ől, barát(t)ól ; 17. *ipar* egyszer *pr* jelével, másutt külön írt *p + r*-rel ; 18. a tulajdonnevek egyszer ki vannak írva (pl. *Magyar* Gábor), máskor rövidítve (pl. Hunor és *agy*, *Na(gy)*-féle rendszer stb) ; 19. *Európa* egyszer vékony *r* s vastag *p*-vel, máskor vastag *r* s vékony *p*-vel ; 20. több magánhangzótorlódásra nincs példa a legtöbb könyvben, pl. : *aorta*, *eol*, *oázis*, *centaur*, *Aida*, *Joannita* stb ; 21. *Predeál* néma-jegy nélkül írva voltaképen : *predál* stb.

Az egységes gyorsírás bevezetésének egyik főérve az volt, hogy a rendszer 15 éve van már kipróbálva. A 15 évből azóta 20 lett, az alapokmányt is kiegészítették, az írásegységet is ellenőrzik s íme, mégis még mindig mennyi eltérő írásmód van az alsófok számára engedélyezett tankönyvekben, holott a nyilvánvaló elírásokat még nem is vettem számba ! A tananyag csökkentése ellenére a könyvek egy része jóval terjedelmesebb és drágább lett. Ennek oka részben az, hogy a magyarázatok jelentékenyen szaporodtak. A módszertani haladás az új tankönyvekben a régiekhez képest szembetűnő.

A magyar gyorsírásügy jövője fordulópont elé jutott. A most következő évek fogják megmutatni, vajjon lehet-e a gyorsírást a művelt középosztály közkincsévé tenni vagy sem. A cél útjában álló akadályokat megjelöltem. Az illetékes tényezőkre vár az a feladat, hogy ezeket az akadályokat elhárítsák.

Dr. Wagner József.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az új tandíjrendelet hatása.

Az új tandíjrendelet több tekintetben nagy nyugtalanságot okozott Egyesületünk tagjai között. Mindenekelőtt kellemetlenül érintette az Országos Középiskolai Tanáregyesületet az, hogy az összes többi egyesület (Kath. Tanáregyesület, Kereskedelmi iskolai, Polgári iskolai), továbbra is részesül a felvétel alkalmával szedett díjakból, egyedül az Országos Középiskolai Tanáregyesület nem. Nyugtalanságot keltett az is, hogy a tanárgyermekekről semmi külön intézkedés nem történt s hogy az osztályfőnöki díjakról sincs semmi szó.

A június 23-iki választmányi ülés részletesen fog foglalkozni ezekkel a kérdésekkel, azzal a teljes bizalommal, hogy a nagyméltóságú minisztérium — ezeket a nyilván nem szándékolt intézkedéseket a végrehajtási utasításban az Egyesület, illetve a tanárság tetszése szerint fogja értelmezni.

Debreceni Tanári Kör.

A Debreceni Tanári Kör f. évi május hó 5-én *vitéz dr. Bessenyei Lajos elnökle*te alatt rendkívül népes felolvasó gyűlést tartott a Református Kollégium dísztermében. Debrecen pedagógiai életének szinte minden számottevő egyénisége részt vett e gyűlésen, mintegy 130-en, élükön *dr. Mitrovics Gyula*, *dr. Tankó Béla*, *dr. Pap Károly*, *dr. Csikesz Sándor* egyetemi professzor urakkal és a helybeli középfokú és elemi iskolák igazgatóival.

Vitéz dr. Bessenyei Lajos elnöki megnyitójában rámutat a természetnek és emberi társadalmaknak forradalmas változásaira. A társadalom összevisszasága, zűrzavara megmutatkozik szükségszerűleg mindenféle életfolyamatunkon: anyagi és szellemi állapotainkon, vallási és erkölcsi viszonyainkban, tudományos és művészeti alkotásainkban s így természetesen a köznevelés terén is. Aki csak felületesen is végigpillantott a pedagógia mozgalmain az elmúlt 30—40 év alatt, annak észre kellett vennie ezt a köznevelési zűrzavart, ezt a pedagógiai anarchiát, amely általánossá vált a művelt nemzetek körében. Örök érvényességűnek hitt alapelveket támadtak meg és döntöttek a mélybe magas trónjukról és helyükbe királyokká koronáztak délibáb-valóságú semmirevaló nézetecskéket. Az idő azonban pompás és jó szerkezetű rosta. A tarka-barka pedagógiai furcsaságok, kilengések a haladó évekkel együtt megszűntek, ellenben az életrealitások, az üdvösek és célszerűek dacolni bírtak az enyészet hatalmával. Ezeket meg kell becsülnünk, mert tőlük sokat várhatunk és remélhetünk, meg kell tanulnunk, mert általuk csak előbbre haladunk nemes hivatásunk teljesítése közben. Tanári Körünknek mostani ülésére is sikerült megnyernünk előadóként a magyar köznevelési újabb mozgalmak egyik kiválóságát: dr. Domokos Lászlóné úrnőt, aki a maga elgondolása szerint alapított és vezet egy leányliceumot Budán. Ez intézetben a metódika és didaktika eltér a többi magyar középiskolában szokásos módszerektől és gyakorlati alkalmazásuktól. Ebben az iskolában a lélektan törvényeit veszik kiindulási alpnak a tanítás munkájában, megpedig sokkal hathatósabb mértékben, a tanulók egyéniségének gondosabb megfigyelése és részletesebb kataszterezése alapján, mint ahogyan ezt mi a mi intézeteinkben a tömegtanítás közben tesszük, vagy egyáltalán tehetjük. Hogy a tanításnál és nevelésnél a pszichológia fontos és mellőzhetetlen, az nagyon régi igazság. De bizonyos határokon túl, amely határok pedig igen mérsékelt benyomulást engedtek a lelkiesség, a lelki-világ szinte végtelen mezejére, nem igen mentünk, ez is régi tény. Domokosné Új Iskolája azonban benyomul elég távoli messzeségekbe és így nyomdokol maga számára új utakat és csapásokat.

Ez is olyan újítás, amit nem ejtett ki az idő rostája a maga vegyes értékű tartalmából, hanem mint becest, fenntartotta, megőrizte. Nem múltó divattal, szeszélyből felkapott érdekességgel állunk hát szembe, hanem olyan maradandóval, amely jótékonyan és áldásosan termékenyítheti meg a magyar köznevelés középiskolai vetéstábláit. Szeretettel üdvözölve az illusztris előadót, a Körnek tagjait és a hatalmas számban megjelent vendégeket, a gyűlést megnyitja.

Ezután dr. Domokos Lászlóné, a gyermektanulmányi alapon álló budai Új Iskola igazgatónője tartotta meg magas színvonalú előadását „Az osztályélet lélektani jelenségei” címmel. Előadó az Új Iskola két liceumi osztályának jellegzetességét mutatta be adatgyűjtései nyomán. Megrajzolta az osztályoknak, mint külön lelki struktúrájú egységeknek a képét. Illusztráció gyanánt a saját nevelői működésének adatai alapján összeállított grafikonok szolgáltak. Grafikusan ábrázolta az osztály erőviszonyait az értelmesség, munkaminőség és a gyermeki szociális érzület szerint. A tanulók lelki alkatuk szerint feloszthatók különböző egységekre a kutató szempontok állandó szem előtt tartásával. A végzett munka minősége szempontjából az osztály feloszlik: *alkotókra, utánzókra és kényszerszermunkásokra*. Fontosnak tartja, hogy az osztály alkotó, utánzó és kényszerszermunkát produkáló rétegeihez alkalmazkodják a taní-

tás. A szociális együttélésben vezető-típusok figyelhetők meg, mellettük a követők, közömbösek és hátráltatók rétege dönti el az osztály első életét.

Az iskolában helyet kell adni az egyéniség érvényesülésének. Az élet számára nevelünk és az élet nem tűr sablonokat s lélektelen rendszerezést. Didaktikai szempontból értékesek azok a hatásukban kitűnően beváló eljárások, melyek az Új Iskolában alkalmazást nyernek: az osztályfőnök és a tanulók osztálykrónikát vezetnek, melyek hűséges képét mutatják, meg az osztály szellemi munkájának; a növendékek év elején bizonyos osztálycélokat tűznek ki maguk elé és a tanév végén őszinte nyíltsággal beszámolnak arról, hogy a célokat mennyiben sikerült megvalósítaniok, mik voltak az akadályok és azokat milyen eszközökkel igyekeztek leküzdeni. Rendkívül érdekes részleteket mutatott be ilyen osztálykrónikákból és évvégi beszámolókból.

Az osztály tanulóanyagának típusok szerinti tudományos értékelését és a tanításban való felhasználását nálunk előadó végzi először.

A gyermek, az ifjúság és a tanári hivatás iránti szeretettől sugárzó új feladatokat kijelölő nagyértékű előadáshoz, dr. Mitrovics Gyula, dr. Kun Sándor, dr. Veress István szóltak hozzá, végül vitéz dr. Bessenyei Lajos elnök, a Tanári Kör meleg, elismerő köszönetét tolmácsolta az illusztris előadónak mélyen szántó, eszmékben gazdag értekezéséért azzal a kívánsággal, hogy az újabb pedagógia terén kifejtett áldásos tevékenységét a magyar köznevelés hasznára még igen sokáig folytathassa.

Dr. Kun Sándor.

A balatonfüredi üdülők.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület Jóléti Bizottsága 1933 június hó 1-i ülésén foglalkozott a Csokonai-villa üdülőinek beutalásával. Üdülésre éppen annyian jelentkeztek, amennyien a három időszakban elhelyezést nyerhettek.

I. csoport. Csetri Károly, Budapest (2), Dávid Zoltánné, Sárospatak (1), Dsida Ottó, Győr (4), Gajda Béla, Budapest (2), Hellebrand Béla, Esztergom (1), Herkely Irén, Kaposvár (2), Hollendonner Ferenc, Budapest (2), Ignácz Ernő, Debrecen (2), László Géza, Pápa (3), Lemle Rezső, Eger (2), Loczka Alajos, Budapest (3), Luttor Ignác, Budapest (3), Mika Anna, Budapest (2), Nagy Kálmánné, Karcag (1), Párkányi Norbert, Budapest (3), Poór Sándor, Budapest (2), Szalkay Margit, Budapest (2), Szepessy István, Budapest (3).

II. csoport. Alszeghy Zsolt, Budapest (3), Bárány Mária, Budapest (1), Blaskovich Edit, Budapest (2), Domokos György, Miskolc (2), Gál Kálmán, Budapest (3), Haitsch Ilona, (Budapest) (1), Halász Viktor, Szombathely (1), Happ József, Budapest (1), Heinischné Garay Irén, Újpest (4), Ipoly Henrik, Szentgotthárd (3), Kovács Géza, Mezőtúr (2), Márczy Béla, Miskolc (1), Márton Sándor, Kecskemét (2), Pozsgay Piroska, Békéscsaba (1), Rados Ignác, Budapest (2), Sebes Gyula, Budapest (1), Stagl Arthur, Pesterzsébet (3), Stibrányi Gyula, Ászód (3), Szőke Ilona, Budapest (1), Tóth Lajosné, Budapest (6).

III. csoport. Bihari Ferenc, Budapest (2), Borsos Károly, Debrecen (2), Csabai István, Budapest (4), Csányi Mária, Kecskemét (2), Czögler Kálmán, Szeged (2), Dittrich Vilmos, Budapest (1), Dobos József, Budapest (2), Tódor János, Kecskemét (3), Harszti Sándor, Békés (3), Juhász Ervin, Budapest (3), özv. Kalmár Jenőné, Buda-

pest (1), Német Vilmos, Sopron (3), Novák Róza, Győr (1), Pálffy János, Budapest (4), Sárközy Sándor, Szombathely (1), Szemkő Aladár, Budapest (2), Szerető Géza, Budapest (2), Takács Andor, Budapest (2), Tatár Balázs, Sarkad (2).

Időközben lemondás következtében néhány szoba megürült, így az I. időszakban három, a II.-ban egy, a III.-ban kettő. Esetleges igénylők írjanak dr. *Nagy Pál* címére június hónapban Budapestre (I, Horthy Miklós-út 23.), a nyári hónapokban Balatonfüred fürdőre.

HÍREK.

Igazgatói cím. A Kormányzó Úr Öföméltósága a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előterjesztésére *Fröhlich Károlynak*, az V. ker. áll. Bolyai reáliskola tanárának nyugalomba vonulása alkalmából középiskolai igazgatói címet adományozott.

Nyilvánossági jog. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter a nagykanizsai egyesületi leánylíceum I., II., V. és VI. osztályainak és a Tunyogi Csapó János szegedi magánreálgimnázium I—IV. osztályainak a nyilvánossági jogot a folyó 1932/33. tanévre megadta.

A Tanári Özvegyeket és Árvákat Segítő Országos Egyesületbe a legutóbbi közgyűlés óta (1932 dec. 8) számos új tag lépett be, köztük olyanok is, kik régebben már tagjai voltak az egyesületnek. A belépő új tagok nagyrészt középkorúak, egészen fiatal nincs köztük, hiszen kinevezés már régebben nem volt.

Az egyesületet a rossz gazdasági viszonyok sem akadályozták meg abban, hogy a karácsonyi segílyt kifizethesse. Sőt többet is adhattunk volna a tavalyi 30 pengőből, de gondolnunk kell a jövőre. Jelentéktelennek látszik ez a 30 pengő, de számításba kell vennünk, hogy 150 özvegy-nél több részesült benne és azt is, hogy a mai lecsökkentett özvegyi nyugdíj mellett 30 pengő is jelentős összeg egy kis háztartásban.

A vagyon jelenleg csaknem 30.000 pengő. Négy-öt év alatt nőtt fel ez az összeg tagdíjakból és főleg adományokból. Néhány iskola évről-évre megküldte adományát, szinte úgy lehetett ezekre számítani, mint a tagdíjakra. A decemberi közgyűlés óta kevés adomány érkezett, de valószínűleg nem fognak elmaradni az idén sem a megszokott küldemények, csak beküldésük ideje tolódott el. A közgyűlés óta a következő adományok érkeztek: A Zrinyi Miklós rg. 270 pengőt adott a jégpálya jövedelméből, az újpesti áll. leánylíceum 20 pengőt küldött, a Fáy András rg. 18 pengő 6 fillért, a gyöngyösi áll. rg. 10 pengőt, a budapesti ág. hitv. ev. gimn. 9 pengőt, a jászberényi áll. rg. 1 pengő 41 fillért, a kecskeméti áll. reáliskola 12 pengőt.

A vagyon egy részéből — a közgyűlés határozata alapján — az elnökség 50 darab Nemzeti Bank-részvényt vásárolt, hogy a tőke jövedelmezőségét fokozza. Reményünk van arra is, hogy elértéktelenedett járadékkötvényeink után némi segílyben fogunk részesülni, ahogy már három ízben részesültünk.

Ismételten hangsúlyoznunk kell, hogy egyesületünk minden igény-jogosultnak azonnal megadja a neki járó összeget; a segílyt kérni sem kell; elegendő az életbenlétet igazolni. A kiutalt összeg tulajdonképen

nem is segély, hanem járadék. A választmány új alapszabályokat is akar kidolgozni, hogy egyesületünk hivatalosan átalakulhasson nyugdíjpótló egyesületté.

Lengyel Miklós.

Olvasóink szíves figyelmébe. A sajtótörvény rendelkezése értelmében a Közlöny a nyári hónapokban is megjelenik.

HALOTTAINK.

† **Jánosy Béla** (1882—1903.). Egy szeretetet osztó, derült, harmónikus tanári élet lángja húnyt ki Jánosy Béla, a II. ker. áll. Mátyás király reálgimnázium igazgatóhelyettesének halálával. Hogy milyen nagy szeretet vette körül életében — azt a farkasréti, virággal borított sírdombja és a végtisztességen megjelent pályatársai, tanítványai és a hálás szülők száza bizonyítják. Példaképe volt a tanárnak: izzó magyarságú — megértő, tanítványaiért rajongó tanár. Kötelességteljesítésének mértékét mutatja, hogy betegségről — amely megölte — még legszűkebb környezete sem tudott. Küzdött az utolsó percig a magyar ifjúság boldogulásáért — úgyszólván — hivatásteljesítés közben, végső lehelletig jóra búzítva, mosolyogva ment a halálba. Méltó hőse a magyar kultúrának!

1919 óta a II. ker. Mátyás király reálgimnázium tanára — az utóbbi években igazgatóhelyettese volt. Mindkét minőségben olyan kvalitásokat mutatott, hogy osztatlan szeretet és megbecsülés vette körül. Tanártársaival szemben a legelőzékenyebb kartárs, a legjobb barát volt. Tanítványait pedig tervszerűen nevelte, vezette a jövő felé. Némán tűrte az idők mostohaságát, reménye sohasem hagyta el. Lankadatlan szívóssággal oltotta beléjük a jövőért való felelősséget és kitörölhetetlenül véste a lelkükbe: mindent a legjobban elvégezni!

Sok könnyet törölt le életében, még többet fakasztott halálával.

Áldott legyen emléke!

Frecska István.

† **Grósz Ferenc** a budapesti VI. ker. áll. Kölcsey Ferenc reál-gimnázium tanára életének 59., tanári szolgálatának 32 évében 1933 június hó 8-án meghalt.

† **Mátyás Károly** a balassagyarmati áll. Balassa Bálint reál-gimnázium tanára életének 50., tanári szolgálatának 24. évében 1933 június 6-án meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Trikál József: Az Új Ember, Nova Creatura. (Budapest, Egyetemi Nyomda.)

Köztudomású, hogy korunk váltságokkal terhes s ezért megújulásra, felfrissülésre van szüksége. Az sem új megállapítás már, hogy a megújulásnak előbb a lelkekben kell végbemennie s csak aztán történhetik az az életnyilvánulás különböző területein. Abban azonban már úttörő hazánkban a című írt munka szerzője, hogy az új ember kialakulásának a megvitatására egy vaskos, szigorúan tudományos könyvet szán.

A könyv lapjain egy nyugodt, elmélyülő, megvilágosodott, harmonikus lélek nagyszerű elmélkedései tűnnek elénk az ember múltjáról, jelenéről és jövőjéről. Az első fejezetben azt fejtegeti az író, mikép alakult ki korunk rendkívül bonyolult szellemi élete. Új világlátást akar adni. Bátorság kellett hozzá a technikai vívmányok korában kimondani, hogy éppen ezek váltak tengernyi bajunk forrásaivá, de megállapítását lenyűgözően bizonyítja is. Okfejtésének foglalatja az, hogy a régi változatos, színes és boldog élet a gépek mellett szánalmas tömegéletté alacsonyodott. Következik ezután a mai ember, az új ember életének a vizsgálata. Itt imponáló avatottsággal elemzi korunk kultúráját a maga összes megnyilatkozásaiban: tudományban, művészetben, erkölcsi világában, kedvteléseiben stb.-ben s arra a szomorú következtetésre jut, hogy „ami ma végbemegy, az a régi Nyugat kimúlása, pusztulása és halála és egy új világ felfejlődése“ (72. l.). Sorra veszi a hamis szellemiség elméleteit: a teozófiát, antropozófiát, spiritizmust s míg egyfelől elismeri tagadhatatlan hódításait a lelkek felett, másrészt kimutatja elégtelenségüket. Mint keresztény bölcselő a mai világ tükrében Isten országának mély süllyedését látja. Különösen az erkölestelenség tombolása rázza meg emberszerető finom lelkét, de bízik benne, hogy a mai sivár élet örült szenvedélyei előbb-utóbb mégis csak kiégnek s ahonnan az eltévelyedések gonosz szellemei, ugyanonnét ismét előtörnek majd a jóság erői is. A rossz minden hatalma dacára is hisz a jóban (164. l.). Végül a zárófejezetben a hívő ember megvilágosodásával adja az új teremtmény (nova creatura) sokoldalú, éles és megkapó jellemrajzát.

A nyújtott tartalmi vázlat természetesen nem is sejtetheti a mű gondolatgazdagságát, fejtegetései eredetiségét és sajátos, szentenciózus, meleg előadásmódját. Erről a mű elolvasása örvendetesen győzhet meg mindenkit. A legrövidebben legyen szabad előre csak ennyit mondanunk: aki kezébe veszi ezt a kiváló munkát, lelki gazdagodása számára sok és értékes kincset lel benne.

A mű izléses kiállításban az Egyetemi nyomdában jelent meg. Ára 5 P.

Woyciehowsky József: Sipos Pál élete és matematikai munkássága. (Budapest, Athenaeum, 1932.)

A köztudatban alig ismert egyik érdemes tudósunkra, Sipos Pálra (élt 1759—1816) hívja fel a kellő figyelmet Woyciehowsky Józsefnek hozzáértő nagy munkával és lelkesedéssel megírt műve. Sokan lesznek itthonn, akik csak e könyvből fogják megismerni Sipos Pálnak, a filozófia-egyházi szónoklat-költészet terén sem érdemtelenül munkálkodó értékes matematikusunknak életét és elismerést érdemlő, önálló matematikai munkásságát.

A könyv első része élvezetes előadásban tárja elénk Sipos életének fontosabb mozzanatait s élénken világítja meg azon hatásokat, melyek fejlődésére befolyással voltak. Végig kísérjük Sipost szászvárosi, sárospataki működésében s megtudjuk, hogy tudósunk nevét gyakorlati pedagógusaink sorából sem szabad kifelejtetni; az ő nevét őrzi a sárospataki kollégium matematikai tantervének az akkori idők kívánságaihoz mért elkészítése. Találók szavakkal jellemzi szerzőnk Sipost, mint filozófust, mint szónokot és költőt. (A pataki kollégium 1807-i évvázarsakor tartott beszédéről Kazinczy azt írja: „Soha magyarul szebb munka még nem mondatott.“ Ugyancsak Kazinczy biztatja Sipost a sűrűbb

versírásra : „Semmi az, hogy a Prof. Úr magát poétának nem tartja, annak fogjuk mi tartani.)

Már e fejezetben megtaláljuk Sipos azon értekezésének megismer-tetését, melyet a berlini tudományos akadémia 1795-ben kiadványainak sorában megjelentetett és aranyéremmel jutalmazott. E munkának reánk nézve az ad különös jelentőséget és értéket, hogy: „az első, eredeti magyar szerzőtől való matematikai értekezés, amely kora színvonalán áll.” (Beschreibung und Anwendung eines mathematischen Instru-ments für die Mechaniker, zur unmittelbaren Vergleichung der Circul-bogen.)

A második rész a matematikai munkásság részletes ismertetésének és méltánylásának van szentelve. Fejezetei a következők : A kör ívére vonatkozó mechanikus szerkesztések. — A Sipos-görbén alapuló kör-mérés. — Sipos ellipszisrektifikáló mechanikus eljárása. — Eljárásának megfelelő formula megállapítása és annak sorbafejtése. — Az ellipszis-kerület közelítő meghatározásának történeti áttekintése részben a közelítő formulák sorbafejtésével. — A Specimen ismertetése. — A Sipos-táblarendszert megvilágító sorbafejtések. — A Berichtigung tárgyalása.

Sipos tudományos munkásságának eredményei a Beschreibung-ban, a Specimen-ben s a Berichtigung-ban foglaltak.

A Beschreibungban megismerjük Siposnak izométerét, amely eszköz hasonlít a szögmérőhöz, csak kerülete a félkör helyett egy speciális csavar-vonal, melyet szerzőnk teljes joggal nevez Sipos-görbének. Megismerke-dünk a kör ívére vonatkozólag vele végezhető szerkesztésekkel majd az ellipszisrektifikáló közelítő eljárással. Ez utóbbi kérdéssel kapcsolat-ban igen részletes beszámolót kapunk a matematikai irodalomban ismert ellipszisrektifikáló formulákról. Ezekkel kimerítően foglalkozik szerző s tárgyalásai alapján teljes pontossággal mutatja ki, hogy Sipos el-járása ma is a legjobbak egyike, korábban pedig a legjobbnak volt mond-ható.

A Specimen és ennek javítása, a Berichtigung, a szögfüggvények logaritmusának kiszámításával foglalkozik teljesen önálló módszerrel. Eljárásával a szögfüggvény logaritmusát az ívmértékben adott szög logaritmusából számítja ki. E rendszert szerzőnk igen részletes sorfejté-sekkel világítja meg.

A munkának e rövid ismertetéséből máris kitűnik szerzőnknek egyik nagy érdeme, amely abban áll, hogy felhívta a figyelmet egyik, meglehetősen elfelejtett s nem méltányolt, önálló gondolkodású mate-matikusunkra. Ezen érdem mellett a legteljesebb elismeréssel kell adóznunk Wociechowskynak, a matematikusnak. Ahhoz a munkához, mellyel ő Siposnak matematikai szempontból is nehézkes nyelvezetét az olvasó számára megkönnyítette, nem egy helyen egyenesen ért-hetővé tett ; amellyel a Sipos-féle mechanikus eljárást tárgyalta, bele-vonva mintegy 40 ellipszisrektifikáló képletet ; amellyel megvilágítja a logaritmusos táblarendszer alap gondolatát — mindehhez a munkához erős kitartás, nagy lelkesedés volt szükséges. De ez a kitartás, lelkesedé-e nem lett volna elegendő a szerzőnek mélyreható, alapos matematikai tudománya nélkül. A magyar szakirodalom e kiváló munkáért egyfor-mán mondhat köszönetet Wociechowskynak a magyar embernek s a matematikusnak.

Péchy Aladár.

Dr. Julius Gréb: Zipser Volkskunde. Mit einer Landkarte, zahlreichen Textbildern und Kunstbeilagen. Kesmark und Reichenberg. 1932. Sudetendeutsche Heimatforschung. 342 lap és XXXVI. tábla.

Dr. Gréb Gyula aszódi tanártársunk egész életét a szepesi német nép tanulmányozásának szentelte. Több mint egy negyedszázad óta foglalkozik a cipszerek nyelvjárásával és néprajzával. Amit néhány könyvében, számos értekezésében és sok száz cikkében mint tudományos eredményt napvilágra hozott, azt most népszerűsítő modorban összefoglalja, hogy széleskörű kutatásainak gyümölcse közkeletűvé váljék. Könyve tehát mintegy kézikönyve akar lenni — *sit venia verbo* — a *scepusológiának*. Túlzott szerénységgel a szerző ezt a maga nagy alapvető munkáját csak segédeszköznek mondja, hogy az ifjúságnak kalauzul szolgáljon és munkára serkentse.

A könyv valamennyi fejezete nagy és önálló adatgyűjtésnek, tudományos rendszerezésnek és művészi feldolgozásnak az eredménye. A bevezető fejezet megismertet bennünket a történelmileg kialakult helyzettel, a cipszereknek jelenlegi állapotával, amely nem rózsás ugyan, de nem teljesen reménytelen. *Sub pondere crescit palma*! Gréb aztán a szepesi németiség szellemi arcképét próbálja lefesteni, mindig a földrajzi és éghajlati adottságok háttérével latolgatva és boncolgatva a néplelektani megfigyeléseket. A szepesi német e szerint komoly, szorgalmas, takarékos, pontos és megbízható ember. Érti a tréfát is, de könnyen hajlik a komorságra. Hibája a nagy konzervativizmusa és a vállalkozási kedv hiánya. Igen jól jellemzi a szerző a népszokásokat, babonákat.

Főképen a tájszólások tudományos feldolgozásában nyújt Gréb nagyszerű munkát, ami nem csuda, hiszen ezen a téren ő nemcsak specialista, hanem Európaszerte elismert szaktekintély is. Munkatársa sok külföldi nyelvészeti folyóiratnak. Nagyon érdekes, hogy Gréb nem mond ki határozott véleményt a szepesiek származására nézve, pedig az ő szava súlyosan esnék a latba a mi napjainkban, amikor a cipszerek eredetére nézve megint a legvadabb és legkalandosabb fantazmagóriák burjánoznak fel. Délibáboskodó amatőrnyelvészek Fröhlich Dávid és Genesich Keresztély naiv szöfejtéseihez tértek vissza. A *Saxones* és *Flandrenses* nevekbe belekapaszkodva, fittyet hánynak a nyelvjárstanulmányokból leszűrt valószínűségeknek és a cipszerek őshazáját Belgiumban, Hollandiában keresik, még csuda, hogy nem Angliában vagy Íslandban is!

Gréb csak annyit tart valószínűnek, hogy a sziléziai németiséggel egyidőben vándoroltak ki a szepesiek elődjei Középnémetországból. Gréb szerint a származási kérdést csak a történelmi kutatás döntheti el.

Igen mulatságos olvasmánnyal szolgálnak azok a fejezetek, amelyek a népköltészetet ismertetik. Nagyon szép gyűjteményt kapunk itten népdalokból, gyermekversekből, rejtvényekből és közmondásokból. A népköltészet ismertetése után a szerző a települési viszonyokkal foglalkozik, ismerteti a szepesi falvak építkezését, lakásberendezését, bútortatát. Végül pedig igen tanulságos és értékes leírást szentel a már tűnőfélben levő népies viseleteknek.

A könyv gazdagsága csak akkor tűnik ki, ha az ember összeveti a régibb irodalommal. Akkor látjuk, hogy Gréb munkája egy igazi „*Grundriss*“, lexikális mű, amely a forrásmunkáknak lelkiismeretes felsorolása és kiaknázása miatt igazán elsőrangú „*standardwork*.“ Aki a cipszereket meg akarja ismerni, annak ezentúl csak ezt a munkát ajánlhatjuk, mint kimerítő és alapos tájékoztatót.

A kötet értékét nagyon növeli gyönyörű kiállítása is. Pompás képei magunk elé varázsolják elvesztett hazánkat! Harminchat külön kemény

papírra nyomtatott műmelléklete, — fénykép után készült illusztrációk — igen sok olvasót fognak csábítani a Tátrába és a Szepesség városkaiba. Külön megemlítésre méltók a színes népviseleti képek, amelyek Kőszeghy—Winkler Elemér eredeti festményei után készültek. A háromnyelvű pontos térkép Loisch János dr. tagtársunk szakavatottságát hirdeti.

A kötet minden közönyvtárba való, mert teljes és hű képét, lélekrajzát adja annak a népnek, amelyet Trianon az anyaországtól elszakított és amely most igen kemény küzdelmet folytat a rájakényszerített új államalakulatban a pusztá létéért, fennmaradásáért. Az ilyen könyvek, amelyek nem romantikus elképzelésből, hanem száraz tények komoly gyűjtéséből születtek, tudományos fegyvert adnak a fajtájukért küzdő cipszerek kezébe, olyan fegyvert, amely neveli az önértéket, az ellenálló erejüket. Mint ilyen, ez a könyv egyúttal beszédes hazafias szózat is.

Dr. Lám Frigyes.

A nagykőrösi Arany János Társaság Évkönyvei, hatodik kötet, 1930—31, szerkesztette dr. Törös László, Nagykőrös. 1931, 177 l.

A Társaság egyrészt Arany János emlékét ápolja, elsősorban nagykőrösi vonatkozásaiban, másrészt szolgálatába állítja mindazokat a kulturális erőket, melyek körébe csoportosulnak. Évkönyve igen gazdag tartalommal jelent meg. Jórésztben természetesen tanárok írják, de munkatársai között van lelkész, főispán, bankigazgató, katonatiszt is. A Társaság emléktáblával jelölte meg Arany két nagykőrösi lakóházát s az elsónél *Horváth József*, a másodiknál *Patonay Dezső* mondotta el beszédében az irodalomtörténeti vonatkozásokat. *Törös László* folytatja az Évkönyvben *Sárvári Pál*, *Arany János professzora* című értékes munkáját. Elsőül használja fel Buday Ezsaiásnak 1804-i elaborátumát, s ennek alapján megrajzolja a debreceni kollégium oktatási rendjét. Külön fejezetben szól Aranyról, a debreceni diákról *Sárvári* professzorhoz való viszonyáról. Megtalálta az 1836 február 17-i konferencia bejegyzését, mely szerint Arany „oskolai bizonyáglevelé” fizetés nélkül adatik ki. Ezek után sorra tárgyalja *Sárvári* változatos tárgyú munkáit. *Benkó Imre* egyik megnyitó beszédében visszautasítja *Móricz Zsigmond*nak Az elveszett alkotmánnyal kapcsolatban tett könnyelmű nyilatkozatát. *S. Szabó József* Dóczi Imréről írt emlékbeszédet, *Jalsoviczky Tibor* Tanárky Béla tábornokról, ugyanő egy északi útját írja le, *Preszly Elemér* „A nő az Ember Tragédiájában” címen értekezik, *Szentpétery Zsigmond* pedig a föld multjáról és jövőjéről. *Okos Gyula* értékes adalékokat nyújt Szabolcska Mihály életéhez, *Törös László* érdeklődést kelt Szabó László amerikai lelkész iránt, ki „A hun király” című eposzával folytatta a Buda Halálát. Igen figyelemreméltó *vitész Pintér (Binders) Pál* tanulmánya a százéves Hitelről, melyet Széchenyi szubjektív indítékaival és kora hiteléletével világít meg. A kötetben közölt versek szerzői: *Áprily Lajos*, *Danóczy Antal*, *Domby Béla*, *Göde Lajos*, *Lampérth Géza*, *Szabó László*.

A társaságnak 30 tiszteleti, 30 alapító tagja mellett 36 rendes tagja van Nagykőrösön és 60 vidéken (ezekhez számítja eredetien az akár Sopronban, akár Budapesten lakókat), pártoló tagjainak száma 90. Derekas munkát végeznek.

Dr. Kardeván Károly.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1933. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat

ESZTERGOMY FERENC
főtítkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331-94.

Szerkeszti

Dr. NAGY PÁL

I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek

NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőögd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

Dr. Madai Gyula felszólalása a kultusztárca általános vitájában.

(1933. május 30.)

Elnökünk a közoktatásügyi tárca általános, költségvetési vitájában nagyobb-szabású beszédet mondott, melynek a középfokú oktatás problémájával foglalkozó gondolatait az alábbiakban adjuk.

A kultusztárcaát valamikor honvédelmi tárcának neveztük, s a kultúr-fölényt nemzeti céljaink, főként a revízió előfeltételének tekintettük.

Ma a gazdaságilag szorongatott nemzetet elsősorban a gazdasági kérdések érdeklik. S a változott viszonyok között én is elismerem a gazdasági kérdések priuszát panaszát annyiban, amennyiben a kultúra virágzásának is alapfeltétele a közgazdasági prosperitás, mint anyagi erőforrás.

Azt azonban bizonyára mindenki elismeri, hogy virágzó gazdasági életet se lehet elképzelni kultúrális fundamentum nélkül, s úgy a mező-gazdasági, mint az ipari termelés és értékesítés színvonala a vele foglal-kozó társadalmi rétegek műveltségbeli színvonalától függ. A világverseny-ben fölényes kultúra nélkül se gazdaságilag, se szellemileg, se testileg, se diplomáciailag meg nem állhatjuk a helyünket.

Maradjon tehát a kultúrfölény továbbra is nemzeti eszményképünk s legyen a kultusztárca a nemzet érdeklődésének és áldozatkészségének továbbra is olyan dédelgetett tárgya, mint volt a trianoni összeomlás közvetlenül követő időkben.

A kultúrfölényre való törekvés azonban Magyarországon végzetes egyoldalúságban csak magassági dimenzióban s nem egyszersmind széles-ségi dimenzióban is jelentkezik.

Pedig a kultúrfölény csak úgy egészséges jelenség, ha az összes társa-dalmi osztályok és foglalkozási ágak általános műveltségbeli színvonal emelkedésében nyilvánul meg. A több kultúra csak akkor üdvös, ha nemcsak az orvos, a tanár, a lelkész, a mérnök dolgozik az eddiginél mélyebben szántó szaktudással, de ha a gazda, az iparos, a kereskedő és a munkás is az eddiginél magasabb általános műveltséggel és szak-értelemmel végzi a maga élethivatásbeli munkáját.

Magyarországon a szellemi pályán elhelyezkedett rétegek és a gyakor-lati, a manuális foglalkozásból élő néprétegek között túlságosan nagy a műveltségbeli távolság s ez a körülmény a két nagy társadalmi osztály-tömb között nagy társadalmi szakadékat idéz elő. A manuális foglalkozási

ágak lenézett foglalkozási ágakká lesznek s az intelligensebb ifjúság a gyakorlati életpályákat kerülve tódul a középiskolák és egyetemek kapui felé. Így szakadt rá a magyar társadalomra az állástalan diplomások szociálpolitikai katasztrófája, amit végzetes következmények nélkül nem nézhet soká ölbe tett kézzel a magyar társadalom.

Az ifjúság problémája a magyar társadalmat kettős feladat elé állítja. Egyik a már diploma birtokába jutottak álláshoz juttatása. Ennek módzatait komolyan keresi a kormány és keresi az Illés József barátom böles vezetése alatt álló mozgalom. A megoldáshoz többféle út és lehetőség kínálkozik. Ilyen az álláshalmozások megszüntetése, a mamutfizetések lefaragása, a nőalkalmazottak ügyének szabályozása, a kiszolgált tisztviselők nyugdíjba helyezése. Ez a problémának az a része, amely a maga szörnyűsége, ordító aktualitásánál fogva sürgős megoldást követel.

A probléma másik része szerintem fontosabb, mert itt vagy 10.000 állás nélküli diplomás ember sorsáról van szó. Ha azonban praeventive útját nem álljuk a szellemi pályákra való özőnlésnek, a középiskolák és egyetemek felé tódulásnak, a szellemi pályák s diplomák elértéktelenedésének, a kiművelt ifjúság elproletarizálódásának, akkor a jövőben emberek tízezreit visszük zsákutcába, visszük zátonyra, s ezek a hajótörött egzisztenciák a társadalmi egyensúlyt a kétségbeesés bolsevizmusával akarva, nem akarva felfogják borítani.

Egy néhány statisztikai adat világítja meg a helyzetet.

Nagymagyarországon 1914-ben érettségi vizsgát tett 5690 tanuló, ebből 5441 fiú, 249 leány. Csonkamagyarországon érettségit tett 1930-ban 6184 tanuló, ebből 4986 fiú és 1198 leány. Feltűnő itt a leánytanulók előretörése.

Nyilvánvaló, hogy a középiskola fokozatosan több-több tanuló ifjút von el a gyakorlati pályáktól. Ez a középiskolába tóduló fölösleg, a nagy sötét uszály, melyet a középiskola magával hurcolni kénytelen, lenyomja a középiskolák szellemi színvonalát. Ez a kontingens bukdácsolva, erőlködve, a szülők erőn felüli áldozatkészsége árán átvergődik a középiskolán csak azért, hogy az állástalan, intellektuellek, reménytelen seregének a számát szaporítsa.

Ismétlem, hogy ez az állapot igen sokat árt a középiskola nívójának. Tömegek oktatása soha se lehet olyan eredményes, mint kisebb létszámú osztályok tanítása. A könyörületességi szempontok is mindinkább előtérbe lépnek az osztályozásnál, mert a tanulókat tömeges buktatással még se lehet úgy megtizedelni, ahogy az objektív igazság kívánná. A felvételi és a rostavizsga rendszere is megbukott, mert a társadalmi szelekcióban ezt a kegyetlen munkáját nem lehet kizárólag a tanár vállára hárítani.

A társadalmi ascendizmusnak e beteges tüneteit szerintem csak gyökeres iskolaügyi reformokkal és az 1883: I. törvénycikknek, a minősítési törvénynek megváltoztatásával lehetne orvosolni.

A miniszter úr helyes ösztönrel érezte meg ezt, ezért jelentette be programjában úgy a közép, mint a polgári iskola reformját.

Szerintem a jövőben a polgári iskolai tömegnevelésre kell áttenni a hangsúlyt. Ez az iskola az élet iskolája. Itt még törvényváltoztatásra sincs szükség, mert az 1927-i polgári iskolai törvény jó, csak megfelelő tartalommal kell megtölteni. Át kell gyakorlatiasítani a tantervét, amit a miniszter úr a saját hatáskörében elintézhet. A polgári iskolából milióiskolát kell csinálni. Tantervét vidéken mezőgazdasági, városokban ipari és kereskedelmi tartalommal kell megtölteni s az iskolának abban kell látnia legfőbb hivatását, hogy növendékeiben érdeklődést, kedvet és ambíciót ébresszen a gyakorlati foglalkozások iránt.

Társadalmunknak az úrhatnámság, a hivatal után sóvárgás betegségéből ki kell gyógyúlnia. Ha magától nem ébred fel, hát az élet brutális ökle és a koldusbot csapása fogja felébreszteni. Nemzeti munkaerőnk java részét gazdasági célok szolgálatába kell állítani. Új javakat, új értékeket kell kibányászunk a földből és a műhelyekből, hogy megélhessünk. Ezt

pedig csak egy, a mainál intelligensebb gazda, iparos és kereskedő társadalomtól várhatjuk.

Az iparos tanoncoknak ma 70%-a megy négy elemivel a maga pályájára s csak 30% rendelkezik 6 elemivel, vagy 4 középiskolával. Innen van az, hogy a műveltebb osztályok ezt az egész foglalkozási ágat lenézik s fiaikat vonakodnak ezekre a pályákra bocsátani. Németországban s más nyugati országokban ipari és kereskedelmi tanoncul való alkalmazás minimális feltétele a 4 polgári vagy középiskola. Ha gazda, iparos, kereskedő osztályaink műveltsége a nyugateurópai gazdák, iparosok és kereskedők színvonalára felemelkedik, le fognak dőlni azok a társadalmi válaszfalak, amelyek ma az alsóbb és felsőbb társadalmi osztályok között fennállanak.

A miniszter úrra váró, gyönyörű misszió tehát a polgári iskola átszervezése, megkedveltetése s ez úton a nemzeti közgondolkodás átformálása a gyakorlati pályák nagyobb megbecsülésének irányában.

Így tudjuk aztán a középiskolát az oda nem való elemektől megtisztítani, (ami nem sértő, mert aki szellemi pályára nem alkalmas, gyakorlati pályán kitűnő szolgálatokat tehet a nemzetnek). Így tudunk a középiskolában komoly szelekciót végrehajtani, így tudjuk a középiskolai oktatás színvonalát a nagy hagyományokhoz méltó magaslatra ismét fölemelni s azon megtartani. A polgári iskolai tanulók száma 31.000, a középiskolai tanulóké 63.000. Az arányt meg kell fordítani. A középiskola tanulmányának felét át kell tanácsolni vagy szorítani a polgári iskolába s általa a produktív foglalkozások terére!

A miniszter úr a középiskola reformját is bejelentette. A Klebelsberg-féle reform tényleg bizonyos korrekcióra szorul. Az 1924-es reform vezérelvei azonban korszerűek voltak és helytállóak ma is. Ezek az elvek: a klasszikus nyelvek tantervi kereteinek szűkítése, a modern nyelvek és természettudományi tárgyak tantervi kereteinek a kitágítása. A három iskolafaj merev elkülönítése azonban az ifjúságot túlkorán állította pályaválasztási dilemmák elé. Helyeslem tehát az egységes alsó tagozat eszméjét. Én is elegendőnek tartok azonban két típust, a gimnáziumot és a reáliskolát olyképen, hogy felső tagozatában mindkettő bifurkálódjék. Lenne tehát a gimnáziumban egy görögös és egy görögmentes elágazás, a reáliskolában pedig egy latinos és egy latinmentes elágazás. Ilyenformán a legnépszerűbb iskolatípus, a reálgimnázium mind a kettőben benne van. Így tudjuk csak megmenteni a sorvadni kezdő reáliskolát. A latin nyelv tehát bekerülne a reáliskolába is. Ami akármilyen paradoxonnak látszik, mégis az *élet* követelménye. Latin műveltség nélkül művelt ember, kultúrember ma még nem tekinthető teljes műveltségű embernek. A latin műveltség a mi, magyar nemzeti műveltségünknek is egy elhanyagolhatatlan, kultúrhistoriai eleme. Éppen azért a reáliskolában az olvasmányi anyagot én a latinnyelvű magyar irodalmi és történelmi emlékek szöveganyagából venném (Janus Pannonius, Anonymus, Vulgata, Admonitio, az aranybulla stb.) s így a reáliskolát végzett ifjú is magával vinné az életbe azt a lelki kapcsolatot a magyarországi latin kultúrával, mely a magyar szellemi életet, kilencszáz esztendőn keresztül dominálta.

A modern nyelvek mai kereteit azonban egy hajszálnyival se szűkíteném meg, mert az új magyart ezek a nyelvek kapcsolják össze a jelen való világgal, az egyetemes, emberi fejlődéssel, a jövővel.

Közkeletű igazság azonban, hogy az iskola nevelő varázsát a tanár egyénisége adja meg. Melegen ajánlom tehát a miniszter úr különös jóindulatába és gondoskodásába a tanárképzés ügyét, a tanárképző intézeteket. Kérem a debreceni egyetemmel kapcsos-

latban külön is a gyakorló iskola megszervezését. Kérem továbbá, hogy azok a középiskolai tanárok, akik a tanárképző intézetekben előadnak s akik saját intézeteikben tanárjelöltek számára mintatanítást végeznek, a gyakorló iskolai tanárokat megillető előléptetésben részesíttessenek.

Ajánlom továbbá a miniszter úr támogató jóakarátába magát az egész oktató státust, a tanárságot. Ma beruházásokra pénz nincs. Ezen a téren tehát a kultuszminiszter úr számára nem terem babér. Fel lehet azonban frissíteni az iskolai élet belső szellemét, ha a miniszter úr szeretettel foglalkozik a tanárok személyével, sorsával és iskolai munkájával s állandó érdeklődésével felfokozza a tanárok munkakedvét és becsvágyát. Csak élelőkű tanár nevel élelőkű ifjúságot. Ennek a területében megcsonkított, gazdasági erőiben leromlott s világnézeti alapjaiban is megrendült országnak élelőkű intelligenciára van szüksége. Ezt a lelki integritást pedig nem a megtört lelkű, hanem a töretlen lelkiségű tanár biztosítja. Ezért kérem nagy nyomatékkal a miniszter urat arra, hogy ha már a tanári fizetéseket is redukálni voltunk kénytelenek, legalább azokat a juttatásokat méltóztassék a tanárság számára csorbítatlanul fenntartani, amelyek üdültetési, betegsegélyezési, neveltetési és árvagondozási, tehát karitatív célokat szolgálnak. A tanárságot a fizetésesökkentés mellett ennek a karitatív segélyforrás végleges elvonása veszélyesen elkedvetlenítené s őszintén szólva a miniszter úr pedagógusbarát egyéniségéről ezt feltételezni sem meri.

Legvégül arra kérem a kultuszminiszter urat, hogy a mai lélekválságos időkben fordítson fokozott figyelmet a köznevelés egységes, nemzeti szellemére. Éberem őrködjék azon, hogy a válásos nevelés felekezetieskedő neveléssé ne torzuljon. Én aggodalommal látok bizonyos tüneteket. Aggodalommal látom a társadalomnak felekezetek szerinti, kirívó elparcellázódását. Hogy egy példát említsek, helytelenítem pl. a felekezeti alapon üzött cserkészkedést. Felekezeti elkülönülés terén csak addig a határig mehetünk a köznevelés területén is, amíg az nem megy a nemzet lelki egységének a rovására.

S minthogy erre a miniszter úrban a buzgó katolikus apa és a buzgó református anya fiában személyes garanciát látok, iránta való személyes és a kormány iránt való politikai bizalom folytán a költségvetést általánosságban elfogadom.

A középiskolás ifjúság testi kultúrájához.

Sine ira et studio . . .

Az 1883 : XXX. t.-c. kötelező tárggyá tette a tornát középiskoláinkban. Nagy örömet jelentett ez ifjúságunkra, hiszen most már az iskolában üdíthette fel testét-lelkét tornával, játékkal, holott kevéssel előbb még szabad idejében is tilos volt úsznia, korszolyáznia. A magyar sportnak a múlt század utolsó negyedében elkövetkezett nagy fellendülése is éreztette hatását ifjúságunknál. Eljárt a torna és atlétikai versenyekre és hamarosan rájött, hogy az iskolai tornaóra távolról sem nyújtja számára azt az örömet,

amit a versenyeken való részvétel jelenthet, de az egyesületi vezetők is tisztában voltak vele, hogy versenyzőik — eléggé gyér — számát legkönnyebben a középiskolás ifjúság soraiból gyarapíthatják. A Magyar Athletikai Club már 1885-ben megnyeri a miniszter engedélyét, hogy a tanuló ifjúság — szülői beleegyezéssel — indulhat viadalain. Szemetszűrt ez az engedély a tornászoknak és ki is eszközölték, hogy a Székesfőváros tanácsa „egészségügyi, pedagógiai és nevelési tekintetből“ eltiltotta az iskolába járó tanulókat a MAC-versenyeken való részvételtől; ám a kultuszminisztériumban hasztalanul kopogtattak az engedély visszavonása céljából.

A kilencvenes évekkel megindult úszóélet, majd az atlétika előretörése, a futballnak hazai talajba való átültetése még jobban növeli az ifjúságban a sportlázat. Az olympiai játékok felújítása (1896-ban) fokozott munkára serkenti a külföldet, de itthon is nagy fellendülés mutatkozik. Az egyesületekben egyre több a középiskolás ifjú, de nem is csoda, hiszen az egyre fokozódó versengésben jól használhatják őket, pompás eredményeikkel jelentékenyen gyarapítják az egyet dicsőségét. A csillogó érmek, tiszteletdíjak, a nagyokkal való barátkozás, utazás, mulatozás lehetősége, a titokban tett ígéretnek nem tévesztik el hatásukat és egyre szaporodnak a diákversenyzők. Mindez rombolóan hat a diákság lelkére s a tanügyi körök egyre ismétlődő panaszainak hatása alatt a minisztérium 1898-ban szigorú rendeletet ad ki, amelyben nemcsak egyesületi versenyeken való indulástól, de még a gyakorlatokon (tréningeken) való részvételtől is eltiltja a tanulóifjúságot. Ám a rendelet csak papíron volt meg! A Slavia, a híres cseh futbalcsapat 1900 április elsején játszott első ízben fővárosunkban, még pedig a Budapesti Torna Club ellen. A magyar kaput Other nevű ifjú védte, de mindenki tudta, hogy e név mögött a Ferenc József-intézet egyik tanulója, Ponory rejtőzik. Tudták ezt tanárai is és éppen ők tapsoltak legjobban álszakállban játszó diákjuknak.¹

A tanügyi hatóságok egyebütt is hallgatólag túrík, hogy az ifjúság a felnőttek egyesületeiben sportol, de a bajok egyre szembetűnőbbek lesznek úgyannyira, hogy a *Magyarországi Tornatanítók Egyesületének* 1902. évi közgyűlése már kénytelen foglalkozni a kóros állapottal. Kemény Ferenc igazgató teszi szövé a kérdést; megállapítja, hogy a tanuló ifjúságot a sportmérkőzéseken való részvétel tanulmányi szempontból elvonja az iskolai kötelességektől, erkölcsi tekintetben károsan hat a felnőttek társasága és fizikai szempontból az idő előtt megkezdett és egyoldalú testi túlfejlesztés komoly szervi bajok csiráit hinti el.

Az indítványt magáévá tette az *Orsz. Középiskolai Tanáregyesület* is, figyelmeztette az iskolák igazgatóit az érvényben lévő miniszteri tilalomra, egyébként maradt minden a régiben, az ifjúság legtöbbször álnéven indult az egyesületek versenyein, mert a sport iránt való hajlandósága nagyobb volt, mint az esetleges büntetéstől való félelme. A helyzet odáig fajult, hogy nem egyszer hamis orvosi bizonyítványt adtak az ifjúnak, hogy azzal igazolja, ha egylete érdekében 2—3 napig vidéken vagy külföldön versenyzett.

A VKM. 1913-ban ismét szigorú rendeletet tesz közzé; ebben egyrészt megtiltja, hogy a tanuló sportegyesületben bármilyen címen, néven szerepeljen, másrészt elrendeli, hogy minden középiskolában testgyakorlókört szervezzenek. Ez a rendelet talán eredményes is lett volna, ha hamarosan ki nem tör a háború. Élet-halálharcunkban a pedagógiai kérdések érthetően háttérbe szorultak s csak a háború és a forradalmak lezajlása után kerültek megvitatásra. Az egyesületek és a tanügyi körök az ifjúság sportolásának kérdésében még mindig farkasszemet néztek. A helyzet egészen elmergesedett, amikor egyik-másik egyesület kezdett beleszólni az iskolák testnevelő munkájába. Nyilvánvaló volt, hogy a testedzési lehetőségek dögében iskoláink túlnyomó része nincs a kor színvonalán. Ez az egészségtelen állapot

¹ V. ö. Dr. Földessy János: A magyar futball és a Magyar Labdarúgók Szövetsége. Budapest, 1926. 110. l.

vezetett el arra a gondolatra, hogy — egyelőre a fővárosban levő — középiskolák ifjúsága részére külön sportegyesületet létesítenek és a tanulók csak ennek a kötelékén belül hódolhatnak kedvenc sportjuknak. Így jön létre 1921 december 20-án a *Budapesti Középiskolai Atlétikai Club* (BKAC). Ezzel végetvetnek annak az évtizedes szomorú állapotnak, hogy a tanuló ifjú felnőttek segítségével csalt, hazudott.

„*Mi a sportot a legszentebb nemzeti cél szolgálatába akarjuk állítani . . .*“ A BKAC miniszteri biztosának ezzel a gyönyörű gondolatával indul meg a munka. Budapest minden középiskolájában megalakítják az intézeti sportkört s ezeket három kerületbe (budai, pesti I—II.) osztják be. Versenyeket rendszerezítenek a sportkörök, a kerületek között és a legeredményesebb ifjakból alkotják meg a BKAC központi csapatát; ezeket — módjával — a társadalmi egyesületek versenyein is szerepeltetik. A központ százágú munkáját Krompaszky Miksa miniszteri biztos és Sulyok János igazgató indítja el és irányítja egész 1924 őszéig. Ekkor kibővül az eddigi keret: az Országos Testnevelési Tanács javaslatára elrendeli a VKM., hogy az ország minden középfokú iskolájában (főgimnázium, főreál, felsőkereskedelmi, szakiskolák) meg kell alapítani a sportkört és mind-ezeknek az iskoláknak a tanulóinak haladéktalanul ki kell lépni a társadalmi egyesületekből. Nagy felzúdulás követte ezt az intézkedést. Már a BKAC életrehívása is kellemetlenül érintette a fővárosi egyleteket, mert — a munkásegyletek kivételével — ifjúsági gárdájukat úgyszólván egészen elvesztették, de az utánpótlás lehetősége is kétségessé vált. Most, hogy a miniszter továbbment a megkezdett úton, pergőtűz alá vették az új intézkedést és szinte egyértelműen hirdették, hogy nemcsak a társadalmi egyletek léte forog már kockán, de végveszedelem fenyegeti az egész magyar sportot is, mert az ifjúság sportszerű előkészítésére a testnevelő tanári kar nem alkalmas. A feszültség valamennyire engedett, amikor köztudomásúvá vált, hogy a nyári szünidőben megengedik, hogy a tanuló ifjúságnak az a része, amely ellen sem tanulmányi, sem erkölcsi szempontból nincs kifogás, a felnőttek egyesületeiben tanulhasson, versenyezhesen.

Az amsterdami olimpia után (1928-ban) még tovább ment a VKM. A nagy világversenyben egyik-másik sportág gyengén szerepelt s ennek okát a KISOK-kal, illetőleg a kellő utánpótlás hiányával hozták összefüggésbe. Az olimpia után tartott megbeszélések eredményeképpen gróf Klebelsberg Kuno miniszter elrendelte, hogy a tanév folyamán is adja ki a KISOK a sport terén kiváló ifjakat a társadalmi egyleteknek. Ettől kezdve versenyezhetnek ezek színeiben is, de egyletük neve mellett a KISOK-ét is fel kell tüntetni.

A diákság sportolásának pedagógusok által való központi irányítása kétségtelenül helyes gondolat volt. Új, eddig soha nem látott tömegek lettek a sport katonái. Az egyéni teljesítmények, az átlagok meglepően javultak, de a régi bajok nem szűntek meg: az ifjúság egy része ma is a felnőttek között tölti szabadidejét s bizony nem mindig nekivaló társaságban; a társadalmi egyletek csak a kiváló ifjakkal foglalkoznak, az ifjúság nagyobb része pedig — pályák hiányában — nem kaphatja meg a kívánatos kiképzést. Ha majd mindezen a hiányokon segítenek, *ha majd minden iskolának meglesz a maga tornaterme és akár kisméretű uszodája is, ha majd minden város kap diáksporttelepet, játéktérrel, ha majd az ifjúság sportkiképzését mindenütt modern, rátermett oktatók vezetik, akkor a magyar sport soha nem remélt magasságra lendül, akkor apadni fog, vagy egészen is megszűnik azoknak a pedagógusoknak a száma, akik most még rossz szemmel nézik a rekorder-, a bajnok-diákokat.*

Általános az a vélemény, hogy a diákságnak a selejtes része rajong a sportért. Ez így, ebben a formában nyilvánvalóan téves általánosítás. Sok diákunkról tudunk, aki nemcsak a sportban kiváló, de a tanulásban is (ott van mindjárt Bárány István: minden vizsgáján jeles volt).

Az ifjúság sportszeretetének mentségére fel lehet hozni egy márványba való aranymondást, gróf Esterházy Miksának, a magyar szabadtéri sport

megteremtőjének jelmondatát: *Pro patria est, dum ludere videmur.*¹ (A hazáért van az is, amikor a látszat szerint játszunk.) Ezért kell tudomásul vennünk gyermekeinknek, nemzetünk virágának a sport iránt való nagy hajlandóságát és ezért kell őket ebben támogatnunk, böles vezetéssel, helyes irányítással gyámolítanunk.

Minden tudomány halad, fejlődik, kell hogy a testnevelés is rugalmas tudjon lenni... Itt-ott ezen a téren elkelne néhány üdvös változtatás!

A világháború kétezer évvel ezelőtt fogant, de időközben feledésbe merült gondolatot vitt bele a magyar lelkekbe, tudniillik hogy minden polgár egyben honvédő is. Adja Isten, hogy ne legyen reá szükség, hogy gyermekeinknek is fegyvert kelljen fogni, világosítsa meg az Úristen ellenségeinknek agyát, hogy lássák be, hogy az élethez nekünk is jussunk van és adják meg nekünk is az életlehetőséget, de azért mégis készülnünk kell a fegyveres döntés lehetőségére is, mint ahogy az előrelátó gazda szőléjét jég, házát tűz ellen biztosítja. Erre a célra pompás előkészület a sport is. A világháborúban az a hírhedt *hatvanas magaslat* 28-szor cserélt gazdát az angolok és németek között, végül is az angol sporttereken megedződött sportember-katonák kezén maradt!

Legyen testedzésünk üdítő, simuljon, alkalmazkodjék az élet követelményeihez. Nem tartom fontosnak, hogy a középiskolás diákoknak akár kis hányada is 1 perc 10 másodpercen belül ússza a 100 métert, de nagyra értékelném — s itt megint honvédelmi szempontokra is gondolok —, ha minden felsőosztályos át tudna úszni legalább 50 méter széles folyón, továbbá ha kiképzést nyerne a vízből való életmentésben. Egyetlen diáknak sem volna szabad elhagyni a középiskolát anélkül, hogy a céllovészeten ki ne képezzék. E sportág gyakorlati haszna kétségtelen! A mellett, hogy a fegyverkezésben való biztonság önértetre, önbizalomra nevel, a céllovészet kitűnő előkészület a legősibb sportra, a vadászatra is. Az ifjútól fegyvelmezettséget kíván, tehát fegyelemre nevel.

Szép a hármassugrás, a súlydobás, de gyakorlati szempontból mégis csak értékesebb, ha a gyermek át tud, át is mer ugrani kisebb, majd ahogy fejlődik, szélesebb vizesárkot, sövényt, kerítést, ha jól tud fára mászni. A rúdmagasugrás szemre gyönyörködtető, mégis többre becsülném a rúddal való távolugrást, aminek igen sokszor hasznát lehetne venni. Hat-hét méter széles pataknak az átugrására minden ifjút meg lehetne tanítani. Tehát *inkább terepatlélikát, mint rekordokra törő atlétikát a középiskolában!* Abból sem csinálók titkot, hogy többre értékelném, ha egy iskolának 650 tanulója közül mindegyik tudna ugrani 4 métert, mintha négy olyan diákja van, aki tud ugrani 6-50 métert! A középiskolás ifjú ne műveljen (ne specializáljon) csupán egyetlen sportágat. Ne edzze testét egyoldalúan, hiszen lelkét is több irányban igyeksziünk megművelni! Fusson rövidtávot, hosszabbat is, ugorjék, dobjon, télen korcsolyázzék, tornásszék, dolgozzék minden szeren s csak ha már valamennyivel megismerkedett, ha mindegyiknek érezte áldását, akkor válasszon ki magának egy sportágat, amelyre aztán különösebb gondot fordít. Így dolgoznak az amerikai atléták és ennek köszönhetik szédületes eredményeiket. A pentatlon és a dekatlon a legjobb erőiskola akármelyik különleges atlétikai ágra!

Aristoteles az ókor legnagyobb bölcselője meleg szeretettel viseltetett az atlétika iránt, de azért helytelenítette, hogy a gyermekeket versenyeztetik, hogy megengedik, hogy résztvegyenek az olympiai meg a többi nemzeti játékon. Károsnak tartotta az ifjú szervezetére a gyakorlattal (tréninggel) járó kemény munkát, a rendestől eltérő táplálkozást (anankophagia) és véleménye helyességének igazolására felhozta, hogy a legnagyobb ritka-

¹ Ezzel a szép gondolattal teljesen összevág az Országos Testnevelési Tanács egyik hivatalos kiadványában foglalt buzdítás: „Minden testgyakorlati órán hasson át benneteket annak tudata, hogy az nem szórakozás, kedvtelés csupán, hanem a haza védelmének fontos eszköze.” V. ö. A testedzés-honvédelem. Országos Testnevelési Tanács munkálatai X. 2. 1.

ságok közé tartozik, hogy az olympiai gyermekgyőztesek felnőtt korukban is meg tudják szerezni az olympiai koszorút.¹ Pedig mennyivel észszerűbben versenyeztették a gyermeket, mint napjainkban! Diszkosza könnyebb volt, mint a felnőttké, hosszú távon — Delphit kivéve — nem engedték indulni s stadiontávja is rövidebb volt az idősebbekénél. A fegyveresfutásban sem vehettek részt, mert féltették őket a megerőltetéstől. Aristoteles véleményét még korunk adatai is majdnem igazolják. Csak úgy taláломra utánanéztém hogy az 1920. évi ifjúsági bajnokságtól hány nyert szenior korában is bajnokságot. Az eredmény meglepő: a 11 közül mindössze Szepes Bélából lett szeniorbajnok és nagy versenyző és a magasugrás győztese, Muskát László később a szeniorgátfutásban ért el szép eredményeket.

Nagy hiba, hogy a sporttelepeken nincs meg mindig a kellő fegyelem. Ennek tulajdonítható a baleseteknek viszonylagos nagy száma. 1931 tavaszán történt, hogy az egyik vidéki iskola VIII. osztályos tanulóját társa diszkoszvetés közben agyondobta. 1930 nyarán az egyik sátoraljaújhelyi ifjú az érettségi után egyik községben vendégeskedett és ott résztvevett egy futballmérkőzésen. Fejelés közben oly szerencsétlenül buktatták el, hogy eltörtött a nyakcsigolyája és másnap meghalt. Az a látszat, hogy a vezetőkben nincs meg mindig a köteles előrelátás! Ugyancsak 1930 augusztusában történt az is, hogy a Millenáris-uszodában egy tanár és egy úszómester felügyelete mellett gyakorolták magukat az egyik polgári iskola növendékei és csak a gyakorlat végén, névsorolvasás közben derült ki, hogy az egyik kis fiú hiányzik, noha ruhája ott volt a medence szélén. Keresésére indultak és meg is találták a medence fenekén — holtan. Négy évvel ezelőtt az egyik dunántúli gimnázium tornatanára súlygolyóval oly szerencsétlenül talált el egy kisfiút, hogy azonnal holtan esett össze. A szerencsétlen gyermek szüleinek egyetlen gyermeke volt! Fokozottabb elővigyázatra kell inteni a vezetőket, de a gyermekeket is reá kell nevelni, hogy jobban vigyázzanak egymásra és önmagukra.

Sok, ha nem is halálos veszedelmet rejt magában a tanuló ifjúságnak a felnőttekkel való együttes sportolása. Tapasztalás szerint a tréningeken, az öltözőkben a társalgási hang elég szabad. A diákgyerek hallja az idősebbek beszélgetését, évődéseit, tréfáit és bizony akarva-nem akarva sok mindent eltanul, ami csak ártalmára lehet. Aztán az sem lehet inyére a lelkiismeretes szülőnek, hogy a tréningről nem egyszer öreg este vetődik haza serdülő gyermeke. Vajjon ki, mi biztosítja őt arról, hogy közben nem fordult meg egyebütt is édes gyermeke, mindene, szemefénye!? Megható az a gondosság, szeretet, amellyel az egyik Szövetség az ifjúsággal foglalkozik, de — s ezt őszintén meg kell mondanom — áldásossá csak akkor válik mindez, ha az ifjúság gyakorló óráit — esetleg a felnőttek érdekeinek részben való feláldozása árán is — korábbi időpontra tudja áttenni...

A felnőttek eredményei, díjai, a kiváló bajnoknak a klubban való különleges helyzete akárhány ifjút elkábít: erősebb tréningbe kezd, hogy ő is a nagyok közé kerülhessen. A délutáni tanulás háttérbe szorul a tréning mögött, lassanként egészen abbamarad. Ahol a szülői ház nem elég szigorú, ahol nincs meg a kellő ellenőrzés, ott az ifjú abból sem csinál lelkiismeret-furdalást, ha másnap távolmarad az előadásról. Még szomorúbb az eset, ha leánytanulóval esik meg, mert, sajnos, az ilyenre is van példa. Egyik közismert nagy lapunk 1932 február 10-i számában részletesen le is írt egy ilyen épületes történetet...

Egyik nagy egyeletünk oktatójától hallottam 1931 nyarán, hogy kénytelenek voltak az egylethől eltávolítani az ország egyik legkiválóbb ifjúsági középtávfutóját, mert az öltözőből egyebekben kívül ellopta klubtársának, a sokszoros diszkoszvető bajnoknak aranyérmét.

Fel lehetne még sorakoztatni ilyen szomorú adatokat, de — ab uno

¹ V. ö. Aristoteles: Politeia. VIII., 3. 4.

disce omnes! — ez a kis mutató is elég annak igazolására, hogy az ifjúságnak a felnőttekkel való együttes sportolása igen gyakran veszedelmeket rejt magában.

Kisgyermek koromtól fogva lelkes híve vagyok a sportnak, de pedagógus is vagyok, így kötelességem álljt kiáltani ott, ahol a sport kinővései veszélyeztetik a pedagógia szentesítette igazságokat. Véleményemet ebben a pár szóban sűrítettem össze: *a diákok csak a szülői ház és az iskola nevelje, avatatlan kéz még a sportszeretet jegyében se nyúljon hozzá!*

A Piave-csata elején, reggel 8 órakor (a támadás megkezdése után 2 órával) egy kis szigeten feküdtem beásva századommal. Előttöm egy kis — részben szétlőtt — híd vigyorgott, ezen kellett volna valahogy átkelnünk, hogy megrohamozhassuk az olaszok állását. Tűnődtem, mitévő legyek, veszedelmesnek tartottam, hogy belegázoljunk a sodró árba és úgy kapaszkodjunk fel a hídra. Egyszerre csak mellém kúszott egyik tót bakám — Infanterist Dobos — és figyelmeztetett, hogy menjünk már előre, mert különben egy-kettőre belekerülünk a tűzérsg zárótüzébe. Hátranézek, hát látom ám, hogy a gránátok csakugyan 150—200 lépésre vágnak le mögöttünk, de hamarosan azt is megállapíthattuk, hogy az ellenség egyre közelebb hozza a zárótüzet. Éppen azon tanakodtunk, próbálkozzunk-e meg a Piave — előttünk levő kisebbik — ágának átgázolásával, amikor egyszerre csak az én derék Dobosom minden felszólítás nélkül beleugrott a vízbe, nyakig belegázolt a sodró árba, aztán elérte a híd egyik lábát, macskaügyességgel felmászott rajta, átszaladt az — onnan már ép — hídon s néhány pillanat múlva a partról integetett, hogy menjünk utána. Rögtön vízbeugrottunk mi is, egy-kettőre odaát voltunk, rövid pihenő után támadtunk s félóra múlva benn is voltunk az olasz állásban. Nem tudom, él-e vagy meghalt-e azóta ez a derék bakám, de én nevét azóta is hálával emlegetem...

Nos, én is csak egyszerű katona akarok lenni, aki mély tisztelettel fel akarja hívni fölöttesei figyelmét, hogy így, ahogy most van, aligha van jól, talán meg kellene próbálkozni, ha veszedelmek árán is beleugrani és szembefordulni az árral...

Liber Béla, a KISOK miniszteri biztosa s derék gárdája, a diáksport irányító, aztán a legtöbb sportszövetség vezetői mindent elkövetnek — s ezt hálával kell elismerni —, hogy a magyar sport s a magyar ifjúság érdekeit összeegyeztessék, de kétségtelen, hogy minden megállapodás, beutalás, kiadás csak szükségmegoldás s végeredményben mégis csak az lesz az ideális állapot, ha a diákság mindenütt minden városban hozzájut a maga — ha még oly szerényen is berendezett — pályáihoz. Erre kell törekednünk, ennek a lehetőségét kell szüntelenül latolgatnunk. Ezt a célt óhajtja szolgálni az itt következő szerény gondolat is.

Meggyőződésem, hogy minden intézetben akad néhány, mondjuk 5 szülő, aki ha kéri szóval fordul hozzá az intézet igazgatója, vagy valamelyik még magasabb fórum, hajlandó a pályák létesítésére évenként 100 P-t adományozni. Csonka hazánknak, a polgári iskolákkal együtt, mintegy 550 középfokú intézete van, így az ilyképen befolyó összegek intézetenként 500 pengővel — évenként 275.000 pengőt tennének ki. Vegyük még ehhez hozzá, hogy hazánkban évenként átlag 5000 magántanuló vizsgázik. Ezek sok olyan kiadástól mentesülnek (dolgozatfizetek, író- és rajzszeretek, villamosköltség, tornaruha, jótékonycélú hangversenyek stb.), amely alól a rendes tanuló alig vonhatja ki magát. Ha most ezeknek fele évenként 10 pengőt, a jobb módú 20 pengőt fizetne, a KISOK pályafépítésére, ez évenként ismét mintegy 75.000 pengőre rúgna, már pedig ebből a kettős forrásból előálló évi 350.000 P összegből minden évben fel lehetne építeni néhány atlétikai pályát, uszodát, játékkeret. Felesleges hangsúlyozni, hogy ez mit jelentene az egyetemes magyar sport szempontjából is! Én biztosra veszem, hogy a KISOK-pályák létesítése

¹ Ez igen szerény formája lenne a progresszív tandíjfizetésnek.

után is össze lehet egyeztetni a társadalmi egyesületeknek, sőt ezen túlmenően a magyar sportnak magasabb értelemben vett érdekeit a pedagógiai szempontokkal.

Ha az úgynevezett társadalmi egyesületeknek — és ebben nem kétkedem egy pillanatra sem, — szívükön fekszik a magyar sport utánpótlásáról való gondoskodás, bocsássák majd az említettem módon létesülő KISOK-pályák rendelkezésére hivatásos oktatóikat, járjanak el a pályákra szakembereik, mint ahogy ez némelyik sportágban már meg is történik és Sokratesként foglalkozzanak szeretettel az ifjúsággal, segítsék önzetlenül a testnevelő tanárt munkájában.

Nehéz viszonyaink miatt ideig-óráig meg kell alkudnunk a mostani helyzettel, de újlag hangsúlyozom: veszedelmesnek találom, hogy diák-ságunknak akárcsak egy kis része is esténként az utcán ögyelegjen, aggodalmasnak vélem, hogy a mi gyermekeinkhez, legdrágább kincsünkhöz, ha mindjárt jószándékkal is, de sokszor avatatlan kézzel is hozzányúljanak, *lehetetlennek tartom, hogy a testnevelés templomában esetleg olyanok is istentiszteletet tarthassanak, akik nincsenek tisztában a szertartás lényegével.*

Az ógörögök ünnepein gyakorta szerepelt öregek, férfiak és gyermekek alkotta hármaskar és felváltva buzdító harci dalt énekelt. Az öregek kezdték imigyen:

„Voltunk mi egykor fiatal férfiak, telve jó kedvvel és erővel.“

Erre a férfiak csoportja így válaszolt:

„De mi azok vagyunk, próbálja csak meg valaki, ha kedve tartja.“

Mire a gyermekkar így duplázott reájok:

„Mi pedig a jövőben leszünk sokkal derekabbak!“

Amikor e néhány igénytelen gondolatot iderögzítettem, engem is esupán egyetlen cél vezetett: ha még oly kevéssel is, de járuljak hozzá annak a mindnyájunk lelkében élő óhajnak valóra váltásához, hogy ifjúságunk jobb, derekabb legyen, mint amilyenek mi vagyunk.¹

Dr. Mező Ferenc.

¹ Cikkem már kefelevonatban volt, amikor kezembe került a Testnevelésnek, az Országos Testnevelési Tanács hivatalos lapjának júniusi száma. Dr. Mártonffy Miklós, ny. felsőkeresk. isk. igazgató, a lap szerkesztője a májusi sportszemlében, a KISOK leány-úszóverseny kapcsán a következő feltűnéstkelő észrevételeket teszi:

„Örömmel látjuk az úszásnak elterjedését a leányok között, de nem helyeselhetjük, hogy az iskolai testnevelés irányításába mindig több és több lelkes sportember kapcsolódik be, akik — köszönet és hála munkálkodásukért, de merjük végre kimondani — nem pedagógusok. Ne értse félre senki szavunkat, de az iskolai testnevelés csakis nevelő testnevelés lehet. Ezt pedig átérezni és átélni csak az tudja, aki folyton és állandóan benne él az iskola szellemében. Tehát maradjon meg a diákember életében, sportjában is az iskola azon keretein belül, amelyet a tanterv és a pedagógia elve megenged s megszab. Ne felejtjük el, hogy az *iskolai testnevelés*, az *iskolai sport* minden hasonlósága mellett is messze van az *egyesületi*, a *társadalmi sporttól*. Kétségtelen, hogy minden orvosi ellenőrzés hangoztatása mellett is az egyesületekben a fiatalok kiképzésénél, tréningjénél *csak egyet* néznek: az *eredményt*. E sorok írója egyesületben nőtt fel, ismeri annak minden csínját-bínját és meg meri mondani: az egyesületi munka ebből a szempontból nem tökéletes munka. Meg kell hagyni, még ha eleinte az az eredmény rovására is megy, a diákok sportéletének irányítását az egyedül hivatottak, s pedagógusok kezében.“ (691. l.)

Dr. Mártonffy állásfoglalása csak igazolja a középiskolások sportolásáról vallott felfogásom helyességét. Ugyancsak örömmel olvastam a Magyar Középiskola folyó évi május—augusztusi számában, hogy dr. Karl János dr. Posta Sándor: A sport és az orvos c. munkájának ismertetése kapcsán — a szerzővel együtt — a leghatározottabban hibáztatja a középiskolában az olyan nevelést, amely a rekordtermelés elvén alapszik. (99—100. l.)

FIGYELŐ.

Az iskolai adományok és jutalmak sorsa 1933-ban.

A magyar középiskola Értesítői évenként pontosan számot adnak a fajsúly szerint is értékes magyar ifjúság testi és lelki fejlődéséről. Mindenki a fejlődés közvetlen momentumai iránt érdeklődik; az intézetek anyagi helyzete, melynek keretén belül ez a nemzeti jelentőségű folyamat véghez megy, kevesebbek figyelmére számíthat. A fenyegető gazdasági világválság minden képzeletet felülmúló hatása azonban most egyszerre előtérbe hoz minden anyagi kérdést és így az Értesítők idevonatkozó részletei is fokozottabb figyelem tárgyai. A magyar középiskola derült életére is felhőt borít az a roppant méretű gazdasági küzdelem, melyben élünk. E felhők sötétebbek, mint ahogy képzeljük. Az anyagiakban súlyos helyzet megváltoztatta a tanulóanyag lelki felépítettségét és ezen a vonalon megnehezítette az iskola nevelő munkáját. Másfelől pedig, és ez az, amiről ez alkalommal szólni akarunk, a nemzet egyéb gazdasági területeihez hasonlóan a középiskola felé is kezdenek áramlani a pénzügyi nehézségek mindent megfagyasztó szelei. Eddig ez a terület aránylag nem érezte meg az idők mostohaságát. Az a nemzeti vagyon, amely a középiskolában volt befektetve, nagyjában megmaradt. Ha e vagyontárgyak általános és erőteljes fejlesztéséről a háborúk után nem is beszélhetünk, az azonban bizonyos, hogy az állam és az iskolafenntartók tiszteletreméltó erőfeszítéssel oda törekednek — a nyomott anyagi helyzet ellenére is, — hogy a magyar középiskolán ne támadjon égető seb.

És ez is nagy dologtevés akkor, amikor más gazdasági területen recseg-ropog minden!

Az iskola tehát 1933-ig eljutott minden nagyobb és életbevágóbb rázkódás nélkül, mégha alapítványait el is vesztette. Most azonban a pénzügyi horizont annyira borult köröskörül, hogy — amint említettük, — kezdenek életében nehézségek mutatkozni és igen nagy áldozat a magyar államtól és az iskolafenntartóktól, ha a mostani anyagi keretek között fenn tudják tartani. Ezek pedig annak erőteljes megfontolásához vezetnek: vajjon a magyar középiskolának az ön maga anyagi megerősítése céljából nem kellene-e a fennálló törvények és rendeletek keretén belül valami gazdasági tervezetet készítenie, amelyek életrevalóan, körültekintően revideálnák azokat a jövedelmi forrásokat, amelyek az egyes intézetek rendelkezésére állanak s ezeknek felhasználásával egy biztonsági alap lassú kiépítésére készülni fel.

Más egyéb gazdasági területeken a helyzet sürgető parancsa szerint kérlelhetetlen szigorúsággal egyszerűsítene, lefaragnak és minden így nyert értortartalékot az intézmények szerkezeti vázainak erősítésére használnak fel, a magyar középiskola érzése, lelki felépítettsége szerint nem tud egyetlenegy könnyes szemű, éhes tanuló látni, nem képes gyönyörű pedagógiai eredményeket ígérő, de pénzbe kerülő külön eljárásokat beszüntetni, nem szánja el magát, hogy körében a termékeny gondolatok közül egyet is befagyasszon, nem tud az azelőtt gondosan megművelt kert tövises, gazos, gyomos avarján járni, hanem nagyszerű ívű, szárnyaló idealizmussal viszi magával a magyar ifjúságot és odaadja érte ön maga vérért. Ennek a nemes, tiszteletreméltó életstílusnak a létfeltételei már, fájdalom, mind erőtlenebbek és a nemes, a szabadabb mozdulatokat a pénzügyi korlátozások nyomasztó kötelékei szorítják gúzsba.

Tehát új utakra kell térnünk.

Mint hogy minden középiskolának életkörülményei speciálisak, nem lehet egy ilyen gazdasági tervezetnek még körvonalait sem megjelölni, de néhány irányelvről, mely felé a tevékenység megindulhat, szólhatunk. Az iskola működésének szorosan össze kell fornia annak a területnek az életével, melyen van. Az élet különben maga ezer szálon vezeti az iskola felé a környezet érdeklődését. Csupán arra kell vigyázni, hogy ez az érdek-

lődési felület gyarapodjék. Az iskola közben bajaira egyre több orvost kap, gondjaiban több résztvevőt talál. A multban megvagyonosodott intézeteink egészen jó példák arra, mit tehet az ilyen irányban érzékkel bíró iskolai vezetőség és mit nyújthat az olyan környezet, amely megérti az iskola hivatását.

Ma ugyan a gazdasági bajok korában az iskola célkitűzései változtak, változtak a környezet anyagi feltételei is, sőt talán életfelfogása is, de azért az alapösszefüggések lényegében megmaradtak.

Az iskolának most már a lét—nemlét kérdésévé vált az anyagi meg-alapozottság kérdése s minthogy nemzeti elhivatás hordozója, joga és kötelessége ezt a periferiája köztudatába is bevinni.

Barátai azonkívül, hogy az emlékek, kapcsolatok is hozzáviszik, még számosan fognak jelentkezni a nehéz idők ellenére is. Csodálatos vonzó erő az iskola! A jelentkezők vele együtt fogják figyelni a felhőket, melyek az intézet fölé gyülekeznek, segítenek takarni a félténivalókat a vihar előtt, a vezetőkkel együtt erősítetik a vésznek jobban kitett részeket. Így vonulnak fel az *Értesítő*kben, már eddig is az öregdiákok egyesületei, iskolatársak szövetségei, tehát mintha a magyar középiskola már belátná a lehetséges és célkitűzéseivel vezető útra! Szükséges azonban azon a csatornarendszeren, melybe ez áldozatkészség folyékony aranya bele jut, bizonyos változtatásokat tenni.

Először, mert így egy jól átgondolt terv nélkül az iskola létele, fejlődése veszélyben van. Másodszor, még ha nem is állna fenn ez a veszedelem, nagy kár és szükségtelen felelősség vállalása lenne ma akkora összegekről, amekkorát a magyar közönség külön egy-egy középiskolának ad, financiális körületekintés és jól átgondolt elvek nélkül rendelkezni.

Hogy miképpen és min kell változtatnunk az iskola pénzeinek a felhasználása alkalmából, erre a feleletet az adományok és jutalmak sorsán keresztül találjuk meg.

A középiskolának rendelkezésére bocsátott jutalmak és adományok kötöttek, vagyis meghatározott céllal adottak, vagy szabadok. Mondjuk ki mindjárt, hogy igen sok kötöttnek szánt adományt van módjában az iskolai vezetőségnek szabaddá tennie. Adományra szoruló iskolai intézmény és tanuló mindig több volt, mint adomány, jutalom. A magyar-középiskola vezetősége soha a kiosztásnál egy keserű érzést nem tudott okozni és a nobilitásig adott, — ha kellett, a saját erszényéből is. Láttunk nagyon szegény tanárokat nagy úr módjára adományokat osztani.

Mi történik ma? Az adományok, jutalmak megfogytakoztak, a nobilitás emléke fényesen megmaradt, a tűzhelyek kihűltek és a gondterhes szülők egyre hosszabb sorban állnak oda kérni fiaiknak attól az iskolától, amelyre úgy emlékeznek, hogy gazdag és nemes szívé, nobilis volt velük szemben.

Ez a melegszívű iskola azonban ma már szegény, meg kell néznie kezében a szétozottságra kerülő fillérek számát is, meg kell gondolnia, kinek adja, mert közel jár ahhoz, hogy *sajátmagát* osztja szét.

Emberiessége gyakorlása közben különben is meggondoltságot parancsol az a tény, hogy a segítségért, adományért jelentkező szülők nincsenek hasonlóan emberies erkölcsökkel felvértezve, hanem néha bizony reá nem szorultan üzleti szellem vezeti őket, amikor kérni indultak.

A kifejtettek alapján vessen számot minden középiskola anyagi erőforrásai leggondosabb felülbírálásával, hogyan erősíthetné meg magát, a jövő szilárdságához milyen bázist tudna teremteni. Ha egy ilyen megszilárdítási folyamathoz kevés az anyagi ereje, keressen lehetőségeket új anyagi erőforrások megteremtéséhez.

Minden középiskola a nemzeti erő fókuszpontja, melyet a vezetőség tartozik a legodaadóbb, a legfáradhatatlanabb munkával megerősíteni.

Az adományul befutott, vagy jutalom gyanánt begyűlt minden fillér nemzeti vagyon. Ma mindennél jobban meg kell fontolni, hol az iskolai jótékonyosság határa, milyen nemzeti kihatású iskolai intézmény az, melynek költségeit egy adomány fedezi, igazi tehetség, vagy egyéb igazi érdem viszi el a filléreket. Mindennek megállapításánál álljon döntő elv gyanánt,

hogy az iskola létfeltételeit szolgáló tartalékolásra szánt összeget az iskola vezetősége által eszközölt jutalmazások, segélyek ne érintsék.

Igy indulhat a magyar középiskola az állam és közösségek megvékonyodott erőforrásainak táplálására és önmagának biztos lehorgonyzására.

Dr. Holstein Gyula.

EGYESÜLETI ÉLET.

Választmányi ülés.

Az Országos Középiskolai Tanáregyesület igazgatósága és választmánya 1933 június hó 23-án ülést tartott.

Jelen voltak : *Bernolák Kálmán* alelnök, mint elnök, *Schmiedt Alajos*, *Szöcs Gyula*, *vitéz Esztergomy Ferenc*, *Édes Jenő*, *Nagy Pál*, *Németh József*, *Marczell Ágoston*, *Dávid László*, *Dongó Orbán*, *Elekes István*, *Faragó Andor*, *Fodor János dr.*, *Fornwald József*, *Gajda Béla*, *Halász László*, *Hlavathy Imre*, *Koczogh András*, *Mikola Sándor*, *Posch Károly*, *Réger Béla*, *Szabó István Andor*, *Temesi Győző dr.*, *Varannai István*, *Vargha Zoltán dr.* Kimentették magukat : *Czitronyi Jenő* és *Zibolen Endre*.

Madai Gyula elnök akadályoztatása miatt *Bernolák Kálmán* alelnök üdvözlőlvén a megjelenteket, az ülés megnyitása után felkéri *vitéz Esztergomy Ferenc* főtitkárt, hogy az egyesület folyó ügyeiről tegyen jelentést.

Vitéz Esztergomy Ferenc mindenekelőtt közli, hogy a választmány egybehívása szabályszerűen megtörtént. Meghívót kaptak az intézetek és külön névre szóló meghívót a vezetőségi és választmányi tagok.

1. *Beadványok.* Április hó 8-án a rendkívüli közgyűlés határozata értelmében felterjesztettük az ingatlanaink tulajdonjogi rendezése tárgyában kért nyilatkozatokat, s kértük a telekkönyvi korlátozásoknak hivatalból való díjtalan feljegyeztetését, ahogyan erre a közgyűlés utasította is a vezetőséget. 2. Folyó évi április hó 17-én a rendkívüli közgyűlés utasítására a következő kérelmeket nyújtottuk be a nagyméltóságú VKM-ba : a) kértük a múlt évi 40.174. számú rendelet hatálytalanítását ; nevezett rendelet a tanárok hírlapi cikkezését előzetes engedélyhez kötötte ; b) illő tisztelettel jelentettük, hogy a legutolsó fizetéscsökkentések palástolhatatlan döbbenetet váltottak ki s tiltakoztunk az ismétlődő fizetéscsökkentés ellen, kiemelve azt, hogy a további csökkentések elviselhetésének határán már túl vagyunk ; ezzel együtt kértük, hogy a tervbe vett új nyugdíjtörvény megalkotását a kormány későbbi, nyugalmasabb időre halassza. Egy újabb beadványban azt kértük továbbá, hogy a helyettes tanárok jutalomdíjából az OTI javára eszközölt öregségi és rokkantsági járulékok levonását szüntesse meg a miniszter úr és helyeztesse őket is az OTBA gondozottjai közé ; d) végül beadvánnyal fordultunk miniszter Urunkhoz, eszközölje ki a kereskedelmi miniszter Úrnál, hogy a MÁV igazgatósága a 3 nyári hónapra érvényes arcképes igazolványt állíthasson ki mérsékelt díj mellett azoknak a tanároknak és feleségeiknek, akik az egész évre szóló igazolványt ki nem váltották. Tudomásul szolgál.

2. *Hivatalos leiratok.* Ezután a hivatalos iratokat mutatja be. Ezek szerint : a) a miniszter Úr Ő excellenciája a Közoktatási Tanácsba

a Fröhlich Károly nyugalomba vonulásával megürült tagsági helyre *Fornwald József* budapesti reálgimnáziumi tanárt nevezte ki; b) a köztisztviselőknek a politikai időszaki sajtóban való munkálkodása tárgyában kiadott rendeletét a tudományos cikkek tekintetében módosította; c) arról értesített, hogy a helyettes tanárok az OTBA gondozottjai közé nem sorozhatók; d) a tandíjkezelési munkálatokért újra jutalékok engedélyeztet. — Tudomásul szolgál.

3. *Képviseltek.* Folyó évi április 19-én a Ref. Tanári Kör közgyűlésén *Németh József* igazgató és pénztárnok s ugyancsak áprilisban: *vitéz Bessenyei Lajos* alelnök képviselte az egyesületet a nyelvszakos tanárok szakosztályának Debrecenben tartott közgyűlésén; a Gárdonyi Társaság szoborleleplezési ünnepén *Szöts Gyula* alelnök, a Katolikus Tanári Kör májusi ünnepi felolvasó ülésén *Szöts Gyula* és *Édes Jenő*, Győrött az állami liceum 25 éves jubileumi ünnepén *Bászel Ernő* alelnök képviselték az egyesületet. Itt említi meg, hogy a rendkívüli közgyűlés felhatalmazása alapján őszinte tiszteletünk és ragaszkodásunk kifejezésével üdvözöltük *Kemenes Illés dr.* tanker. kir. főigazgatóvá és a Közoktatási Tanács alelnökévé történt kinevezése alkalmából. Üdvözlétünket a főigazgató úr szolidaritását hangoztató, meleghangú levélben köszönte meg. — Tudomásul szolgál.

4. Közli ezután a főtítkár, hogy az egyesületből *kiléptek: Jurás Lajos, Lang János, Wünschendorfer Aladár* (Szarvas), *Bodnár Bertalan* (Hódmezővásárhely), *Schusztér Róbert* (Budapest), *Adorján Ferenc* ig. (Nyíregyháza), *Borsos Szabó Endre, Bárdos István dr.* és *Kricsfalussy István* (Budapest). *Belépésüket* jelentették: *Breuer Rezső* (Nyíregyháza rg.), *Mihóczy Rezső* (Szentes), *Jenkovszky Paula, Schaffer Gizella, Szemző Magda* llic. (Szombathely), *Hellebrand Béla* (Esztergom), *Blaskovich Edith* (Budapest), *Czunya Sándor* (Eger), *Bárány Mária* és *Szöke Ilona* (Budapest, Veres Pálné 11.) és *Krix András* (Szeged reál). A választmány a kilépéseket sajnálattal, a belépéseket örömmel vette tudomásul.

Az indítványok előtt közli még a főtítkár, hogy május 15-én hivatalos előjárósági vizsgálat volt az egyesületben; az ügykezelést rendben találták. — Jelenti továbbá, hogy a júliusi előléptetések szabályszerűen megtörténnek. — Tudomásul szolgál. — Végezetül közli, hogy a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus Végrehajtó Bizottságának elnöksége 200 P sürgős hozzájárulást kér egy peres ügyből kifolyó foglalkás feloldása céljából. — A választmány, mivel a megsegítést az oktatórend becsületbeli ügyének tekinti, egyhangúan megszavazza a hozzájárulást.

Indítványok. A Szabolcsi Kör arra kéri az elnökséget, hogy sürgősen járjon el, hogy a nem állami tanárok is köztisztviselői kedvezményes díjon válthassák ki az útleveleiket. — Elfogadják. — A legutóbbi tandíjrendelettel az elnökség már foglalkozott s ez alapon azt indítványozza, hogy kérnünk kell a tanárok gyermekei részére azt a kedvezményt, amit a hadiárva és rokkantak kapnak. — Ilyen tárgyú indítványt küldött be egyébként a mai ülésre a szekszárdi tanári kar és *Üsaplovics József* a Soproni Kör nevében. — Hozzájárulnak. — Ezután *Posch Károly* szólal fel az igazgató-helyettesi intézmény megszüntetésének tárgyában és kéri az elnökséget, hogy szorgalmazza a régi rendszer fenntartását, mert 18 órai heti tanítási munka mellett nem lehet a tanárt kötelezni az igazgató-helyettesi ügyek ingyen elvégzésére. Kéri továbbá az osztályfőnöki díjak fenntartását, meg a kirán-

dulási ügy rendezésének előmozdítását, mert a jelen rend szerint kirándulást is csak úgy lehet vezetni, hogy a diákkal kell megfizettetni a díjakat. — *Gajda Béla* és *Fodor János* felszólalása után az elnök ama felvilágosítása után, hogy egy napos kirándulás kiadásai a jelen rend mellett még fedezhetők-e kérdésben tehát ne tegyünk lépéseket, a választmány csak az igazgató-helyettesi intézmény további fenntartása és az osztályfőnöki díjak további kiutaltatása tárgyában fordul a miniszter úrhoz úgy, hogy a beadványt küldöttséggel adják majd át a nagyméltóságú miniszter úrnak.

Ezután az elnök felkéri *Édes Jenő* gondnokot, hogy a jóléti alapról tegyen jelentést. — *Édes Jenő* közli, hogy a járulékaink beszüntetésével nagy veszedelem fenyegeti nemcsak a balatonfüredi üdülőtelepünket, hanem a székházunkban fenntartott tanárok gyermekeit nevelő intézményünket is. A kérdés tudniillik amiatt mutat valótlan képet, hogy — bármi a jelen pillanatban azt mutatjuk ki, hogy körülbelül 60.000 pengőnyi pénzösszegünk van rendelkezésre — e pénzösszeg azonban abban a percben jelentéktelen lesz, ha arra gondolunk, hogy a járulékok megszüntével a még teljeszen ki nem fejlesztett intézményeink nemcsak hogy rövidesen felemészítik ez összeget, hanem egyenesen adósságba kényszerítenek. — Az Árpád kollégiumban egyébként az egész év folyamán semmi néven nevezendő rendellenesség nem fordult elő. — Növendékeink a kötelező rendhez alkalmazkodni igyekeztek, tanulnak s eredményes munkát végeztek. — A jelentés tudomásul vétele kapcsán *Gajda Béla*, *Posch Károly*, *Fodor János*, *Nagy Pál* és *Szöts Gyula* hozzászólásai külön-külön oldalról világosították meg a kérdést s a felszólalások konklúziója az volt, hogy tulságos takarékoságunk és óvatosságunk effektív pénzösszeg kimutatását eredményezte akkor, mikor be nem fejezett jóléti intézményeink a valóságban tulajdonképen kezdő stádiumban vannak s most szorulóának igazi fejlesztésre. Nemcsak, hogy betegápolási és gyógykezelési akciónk nem indult meg, hanem az Árpád kollégium különnemű növendékei sincsenek megfelelően elválasztva nemcsak egymástól, hanem még az épület egyéb lakóitól sem. — Az épületben lévő vendégszoba sem megfelelő jelen formájában a kívánságoknak, hiszen a növendékek szülői mellett a többi vidéki kolléga alig veheti igénybe — családos embernek pedig, aki feleségével akar feljönni — végkép alkalmatlan a szoba úgy, hogy a legtöbb kolléga a Polgári Iskolai Tanárok székházában száll meg, ha Budapestre jön. — A választmány utasítja *Édes Jenő* gondnokot és az elnökséget, hogy ingatlanaink fenntartási költségeinek, az adók és egyéb közterhek feltüntetése mellett, nevelő házunk erkölcsi értékének emelése, csirájában levő jóléti intézményeink fejlesztése érdekének kiemelésével, hivatkozva a katonák, csendőrök stb. jóléti intézményeire, forduljanak a nagyméltóságú VKM úrhoz, hogyha már a percentes hozzájárulást nem tartja keresztülvihetőnek, akkor legalább globális hozzájárulással biztosítson egy bizonyos összeget számunkra az eddigi járulékok helyett.

Ezután az elnök felkéri *Németh József* pénztárnokot, hogy az egyesület pénzügyeiről tegyen jelentést.

Németh József közli, hogy az összbevétel 14.349 P volt — egyenleg, mint készpénz : 2469 P 69 fillér. (3353 P 87 fillér beíratási díj : átfutó tétel.) — *Fornwald József* és *Posch Károly* a tagdíjak kérdésében szólnak fel ezután, majd *Dávid László* a nyomdaköltségek ügyével kapcsolatosan kíván nagyobb körütekintést. — *Németh József* és

Nagy Pál szerkesztő felvilágosításai után, az elnöklő alelnök megállapítja, hogy a Közlöny kiállításának költségeit csökkenteni — pályázat útján lehetne, mire a választmány a pénztárnoki jelentést tudomásul veszi s köszöni a pénztárnok fáradozásait.

Más tárgy nem lévén, az elnök — megköszönvén a megjelentek érdeklődését — az ülést bezárja.

Marcell Agoston,
titkár.

HÍREK.

Főigazgatói cím. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Staud János dr.* budapesti középiskolai tanárképzőintézeti gyakorló középiskolai, *Schill Fülöp* szegedi állami Árpádházi Szent Erzsébet-leányliceumi, *Lengyel Miklós dr.* budapesti VIII. kerületi állami Zrinyi Miklós-reálgimnáziumi, *Korpás Ferenc* budapesti I. kerületi állami Verbőczy István-reálgimnáziumi, *Matyasovszky Kasszián dr.* budapesti Szent Benedek-rendi katolikus Szent Benedek reálgimnáziumi, *Steiner Miklós* szombathelyi premontrei rendi katolikus Szent Norbert gimnáziumi, *vitéz Bessenyei Lajos dr.* debreceni református gimnáziumi és *Mikola Sándor* budapesti ágostai hitvallású evangélikus gimnáziumi igazgatónak a tanterületi királyi főigazgatói címet adományozta.

Igazgatói kinevezés. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Fejér József dr.* egri állami Dobó István-reáliskolai igazgatót, *Szombatfalvy György dr.* középiskolai igazgatói címmel felruházott központi szolgálattételre berendelt állami középiskolai rendes tanárt állami középiskolai igazgatóvá a VI. fizetési osztályba, *Buday Gézát* a makói állami Csanád vezér-reálgimnáziumi igazgatói teendőinek ellátásával megbízott állami középiskolai rendes tanárt ugyane középiskola igazgatójává a VII. fizetési osztályba, *Fehér Géza dr.-t*, a szófiai magyar királyi követséghez beosztott állami középiskolai rendes tanárt, egyetemi magántanárt állami középiskolai igazgatóvá a VII. fizetési osztályba, *Istvánfi József dr.* kir. katolikus középiskolai rendes tanárt, a magyar katolikus tanulmányi alaphól fenntartott királyi katolikus középiskolák igazgatóinak létszámába középiskolai igazgatóvá a VII. fizetési osztályba kinevezte.

Igazgatói cím. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Fail Jagelló* pécsi középiskolai tanárképzőintézeti gróf Széchenyi István gyakorló reáliskolai, *Császár Ernő dr.* budapesti középiskolai tanárképzőintézeti gyakorló középiskolai, *Osztie József* szentesi állami Horváth Mihály-reálgimnáziumi, *Szutor Zoltán* szolgálattételre a debreceni tankerületi kir. főigazgatósághoz beosztott állami középiskolai, *Kántor Nándor* egri állami Dobó István-reáliskolai, *Keresztes Miklós* budapesti VI. kerületi állami Kölcsey Ferenc-reálgimnáziumi, *Schmiedt Alajos* budapesti V. kerületi állami Berzsenyi Dániel-reálgimnáziumi, *Hartmann János* budapesti V. kerületi állami Bolyai-reáliskolai és *Kopp Tibor dr.* budapesti VII. kerületi állami Madách Imre-gimnáziumi rendes tanároknak a középiskolai igazgatói címet adományozta.

Elöléptetés. Magyarország Főméltóságú Kormányzója a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Steidl József* szolgálatra a veszprémi állami fiú felsőkereskedelmi iskolához beosztott,

állami középiskolai, *Kohányi Zoltán dr.* kaposvári állami Sommsich Pál-reálgimnáziumi, *Peckl Pál* nagykállói állami Szabolcs Vezér-reálgimnáziumi, *Ipoly Henrik* szentgotthárdi állami reálgimnáziumi, *Dékány István dr.* budapesti állami középiskolai tanárképzőintézeti gyakorló középiskolai és *Novák Róza dr.* győri állami leánygimnáziumi rendes tanárokat 1933 július 1-étől számított hatállyal az állami középiskolai és velük egy tekintet alá eső többi tanár részére megállapított és az állami rendszerű VI. fizetési osztály 3. fizetési fokozatának megfelelő 10. fizetési fokozatba, *Linka Ferenc* kecskeméti állami Katona József-reáliskolai rendes hittanárt 1933 július 1-étől számított hatállyal az állami középiskolai és velük egy tekintet alá eső többi tanár részére megállapított és az állami rendszerű VI. fizetési fokozatának megfelelő 10. fizetési fokozatba, *Kundt Ernő dr.* budapesti egyetemi közgazdaságtudománykari intézeti tanár-középiskolai tanárt az állami középiskolai és a velük egy tekintet alá eső többi tanár részére megállapított és az állami rendszerű VI. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő 10. fizetési fokozatba, továbbá *Pitroff Pál dr.* budapesti állami középiskolai tanárképzőintézeti gyakorló középiskolai rendes tanárt az állami középiskolai és velük egy tekintet alá eső többi tanár részére megállapított és az állami rendszerű VI. fizetési osztály 2. fizetési fokozatának megfelelő 11. fizetési fokozatba; *Bodnár Lajos* budapesti állami középiskolai tanárképzőintézeti gyakorló középiskolai rendes tanárt pedig az állami rendszerű VI. fizetési osztály 3. fizetési fokozatának megfelelő 10. fizetési fokozatba 1933 július 1-től kezdődő hatállyal előléptette.

Gyakorló középiskolai tanári kinevezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *dr. Pitroff Pál* és *Bodnár Lajos*, a budapesti állami gyakorló középiskolához, *dr. Veress Pál*, a budapesti m. kir. középiskolai tanárképző intézethez, *Masszi Ferenc*, a pécsi állami gróf Széchenyi István-gyakorló reáliskolához szolgálatra beosztott állami és *vitéz dr. Mészáros Ede*, a pécsi állami gróf Széchenyi István-gyakorló reáliskolához szolgálatra beosztott tanulmányalapi kir. kath. középiskolai rendes tanárokat állami gyakorló középiskolai rendes tanárokká kinevezte.

Rendes tanári kinevezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *dr. Gyomlay László* budapesti II. ker. érseki kath. reálgimnáziumi rendes, *dr. Valentiny Elvira* nyugalmazott állami leányközépiskolai rendes tanárokat, továbbá *Kovács József* sümegi állami Kisfaludy Sándor reálgimnáziumi, *dr. Vándor Gyula* pécsi állami gróf Széchenyi István reáliskolai, *Wenk Endre* szegedi állami Baross Gábor reálgimnáziumi *Hetzel Géza* szegedi Horthy M. kollegiumhoz beosztott állami középiskolai, *Bors Miklós* sátoraljaújhelyi kegyesrendi kath. reálgimnáziumhoz beosztott állami középiskolai, *dr. Borbély Andor* kecskeméti állami Katona József reáliskolai, *Medveczky Ilona* békéscsabai állami Lorántffy Zsuzsanna leányliceumi, *Behányi Eszter* szegedi állami Árpádházi Szent Erzsébet leányliceumi, *Barra György* debreceni állami Fazekas Mihály reáliskolai, *Gammerné, dr. Serafin Margit* szegedi állami Árpádházi Szent Erzsébet leányliceumi, *Szarvas László* debreceni kegyestanítórendi római kath. calasanci Szent József reálgimnáziumhoz beosztott állami középiskolai, *Tóth Dezső* hatvani állami reálgimnáziumi, *dr. Muzsi Piroska* mezőtúri állami Teleki Blanka leányliceumi, *Kálmán Piroska* újpesti állami Kanizsai Dorottya leányliceumi, *Csapó Jenő* szekszárdi állami Garay János reálgimnáziumi, *Pirityi István* kisvárdai állami

Bessenyei György reálgymnáziumi, *Träger József* szentgotthárdi állami reálgymnáziumi, *Murányi Piroska* újpesti állami Kanizsai Dorottya leányliceumi, *Benkó Barnabás* pestszenterszébeti állami Kossuth Lajos reálgymnáziumi, *Hann Ernő* sümegi állami Kisfaludy Sándor reálgymnáziumi, *Szóllósy Géza* makói állami Csanád vezér reálgymnáziumi, *dr. Keresztúry Dezső* budapesti I. ker. állami Verbőczy István reálgymnáziumi, *Schneider Erzsébet* szegedi állami Szent Erzsébet leányliceumi, *Bassola Zoltán* budapesti VI. ker. állami Kölcsény Ferenc reálgymnáziumi, *Schön Róbert* kiskvárdai állami Bessenyei György reálgymnáziumi, *Szeliánszky Ferenc* kiskvárdai állami Bessenyei György reálgymnáziumi, *dr. Tokody László* budapesti II. ker. állami Mátyás király reálgymnáziumi, *dr. Antal László* soproni állami Széchenyi István reálgymnáziumi, *dr. Kunczer Gyula* soproni állami Széchenyi István reálgymnáziumi, *Horváth Laura* békéscsabai Lórántffy Zsuzsanna leányliceumi, *dr. Mihalik László* mezőtúri állami Teleki Blanka-leányliceumi, *Musulin Mária* szegedi állami Árpád-házi Szent Erzsébet leányliceumi, *Antalfy Gizella* mezőtúri állami Teleki Blanka-leányliceumi *dr. Virányi Elemér* szegedi állami Baross Gábor-reáliskolai, *Uhritz Ágost* budapesti IX. ker. állami Fáy András-reálgymnáziumi, *dr. Sipos Lajos* budapesti IX. ker. állami Fáy András-reálgymnáziumi, *dr. Ambrus Ilona* debreceni Horthy Miklós-kollégiumhoz beosztott állami középiskolai, *dr. Zeller Tibor* budapesti IX. ker. állami Fáy András-reálgymnáziumi és *Berenkey Árpád* budapesti V. ker. állami Bolyai-reáliskolai helyettes tanárokat, végül *Ballenegger Henrik* zalaegerszegi állami Deák Ferenc reálgymnáziumi és *Willer József* budapesti III. ker. állami Árpád-reálgymnáziumi óraadó tanárokat, állami középiskolai rendes tanárokká kinevezte. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter *Molnár Tibor* jászapáti és *Dala József* mezőkövesdi kir. kath. középiskolai helyettes tanárokat a magyar katolikus tanulmányi alaptól fenntartott kir. kath. középiskolák tanárainak létszámába rendes tanárokká kinevezte.

Áthelyezés. A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter *Vaszelits Pál* szentesi áll. reálgymnáziumi rendes tanárt a csongrádi áll. Szent-Imre reálgymnáziumhoz helyezte át és megbízta az iskola igazgatói teendőinek ellátásával, továbbá *Csengery Erzsébet* szegedi áll. leányliceumi rendes tanárát a budapesti VI. ker. áll. Mária Terézia leánygymnáziumhoz helyezte át.

Kezdő gyorsírók szabatos versenye Budapesten. A gyorsírás tanulásakor korán felmerül a verseny gondolata. A tanulók igen hamar érhetnek el kész gyakorlati eredményeket, munkájuk értéke egészen pontosan, tárgyi-lagos módon megállapítható. E mellett a gyorsíróversenyeken nagyobb tömegek is szóhoz juthatnak. A verseny ösztönző szerepét felhasználni: ez volt az egyik szempont, mely indokoltá tette a középiskolák IV. és V. osztályos tanulóinak gyorsíróversenyét.

A másik az volt, hogy tapasztalatokat gyűjthessünk, hogy heti két órában, kötelező tanítással, sokszor nagyon is zsúfolt osztályokkal mennyire juthatott a gyorsírótanári kar, melynek jó része még ilyen természetű munkában teljes jártasságot nem szerezhett. Ennek az eredménynek megállapításához nagyobb mennyiségű dolgozat áttekintésére volt szükség s ezt is csak a verseny rendezésével érhetjük el.

A verseny rendezését készséggel vállalta a Magyar Gyorsírók Országos Szövetsége, pontos lebonyolítását lehetővé tette a tanker. kir. főigazgatóság rendelkezése. Június 7-én és 8-án az utolsó tanítási órában folyt le a verseny a tankerületnek mind a 39, közvetlen állami rendel-

kezés alatt álló középiskolájában. A tanulóknak ötperces, percenként 60 szótagos diktátumot kellett gyorsírással szabatosan leírniok. A Gyorsírószövetség zárt borítékban küldte el a szöveget, s ezt az intézeti igazgatók jelenlétében az intézetek gyorsírástanárai diktálták le, a sebességet kiküldött gyorsíró-tanárok ellenőrizték. A diktálás után a dolgozatokat azonnal beszedték s az ellenőrzők eljuttatták a IV. ker. Eötvös József-reáliskolába, ahol a bírálát lefolyt.

Száz szótagonként 4, az egész szövegben tehát 12 hiba volt a dolgozatok elfogadhatóságának határa. A dolgozatok háromszoros bírálaton mentek keresztül, ebben a munkában résztvett a tankerület valamennyi gyorsíróstanára, ha ezek érettségi vizsgálaton, vagy magánvizsgálaton való elfoglaltsága éppen akkor nem kötötte le. Hatalmas tömeg, kétezernél több dolgozat került a bírálók elé. Volt iskola, mely valamennyi növendékét versenyezni küldte, más intézetek inkább csak a versenyre kitűzött serlegjuttalomért indították el válogatott csapatukat. Már a bírálát kezdetén feltűnt egyes intézetek tanulóinak meglepően szép, szabályosan írt dolgozata. Öröm volt látni az egymás után sorraikerülő gondosan és jól írt dolgozatokat, melyekből a szakemberek megállapították, hogy a tanulók szívesen, készséggel végezték munkájukat s aránylag rövid idő alatt igen szép eredményre jutottak.

A dolgozatok közül 1565 volt elfogadható, köztük 114 tanuló munkája teljesen hibátlan volt. A Szent István-Társulat intézeti csapatversenyre kitűzött díszes serlegjuttalmát a IX. ker. *Fáy András-reál-gimnázium* tizes csapata nyerte a csapat valamennyi tagjának hibátlan dolgozatával. A csapatversenyben kitűntek még: a *Szent Margit-leánygimnázium*, az *Angolkisasszonyok leánygimnáziuma*, a *Szent-benedekrendi reál-gimnázium*, a *Kemény Zsigmond-reáliskola* s a *Kölcsey-reál-gimnázium* csapatai.

Az intézetek érdem-sorrendjét is megállapítottuk. Ebből a célból a hibátlan dolgozatok 40, az 1—4 hibásak 30, az 5—8 hibásak 201 s a 9—12 hibásak 10 intézeti pontot kaptak, s összeadtuk az egyes intézetek teljes ponteredményeit. Emellett tekintetbe vettük azt is, hogy az intézetek egy-egy gyorsírástanulójára mennyi esett az egész intézeti pontszámból. Ha két vagy több iskola egyenlő helyezést kapott volna, a sorrendet az a szempont döntötte el, hogy az iskola valamennyi beírt IV.—V. osztályos tanulójának hány százaléka szerepelt sikerrel a versenyen.

Első helyre itt is a *Fáy András-reál-gimnázium* került 3570 intézeti ponttal, melyet 178 beírt IV. és V. osztályos tanuló közül 135 sikeresen versenyző szerzett. Az intézet tanárának, *Csehély Aladárnak* kitűnő elméleti tudása és nagy pedagógiai érzéke már előbb is jól ismert volt a gyorsírók előtt. Kiváltak még a következő intézetek: a *szentbenedekrendi reál-gimn.* (tanára: *Nagy Julián*), a *kegyesrendi gimn.* (*Kiss József*), a *Zrínyi Ilona-leányliceum* (*Brunner Cecília* és *Orel Aranka*), az *Árpád-reál-gimn.* (*Polgár Gy. Ödön dr.*), a *Szent István-reál-gimn.* (*Szalai György*), a *Sophianum leánygimn.* (*Kerny Gizella*), a *Bolyai-reáliskola* (*Kurucz György dr.*), az *izr. leánygimn.* (*Szirt Gizella*), a *Gizella Királyné-leánygimn.* (*Brunner Cecília* és *Knebel Alfréd*).

A hibátlan dolgozatok szerzői közül 45-en könyvjuttalomban részesültek a Gyorsírószövetség, a Szent István-Társulat, a Gyorsírástudomány és *Kiss József* kegyesrendi tanár adományából.

A verseny eredményét a Magyar Gyorsírók Országos Szövetségének június 16-i ülésén hirdettük ki.

*

A verseny után azt kellett éreznünk, hogy benne nemcsak a kittedett és jutalmazott tanulók s nemcsak lelkes tanáraik szálltak síkra a méltó elismerésért, versenyezett ezen a versenyen maga a gyorsírás, a középiskolai tárgyak legfiatalabbja. Ha egy tárgyat a tanulók szívvel és örömmel tanultak, s a tanárok megkülönböztetett gonddal tanítottak: munkájukban és lelkesedésükben a tárgy belső értéke érvényesült. A gyorsírás gyakorlati jelentőségét mindenki elismeri, a gyorsírás tanításának formái értékét nem kétséges bizonyítékokkal igazolták a szakemberek, de gyorsírási-iskolai kérdésekben ezeknek a versenydolgozatoknak is szóhoz kell jutniok. Munkára kedvet, munkára készséget, képességet jelent a gyorsírás tanulása: a magyar iskolaügy számára ezt hirdeti a budapesti kisdiákok gyorsíróversenye.

Galamb Ödön.

KÖNYVSZEMLE.

Migray József: A Marxizmus esődje. Bpest. Stephaneum. 1932.

A középiskolának feladata az is, hogy az ifjúságot a mai társadalmi és gazdasági rend ismeretébe bevezesse. Elismerte ezt a közoktatásügy legfőbb vezetője, amikor az új középiskolai reform egyik szerves részévé akarja tenni a társadalom- és gazdaságtannak a középiskolába való bevezetését.

A középiskolába tanárok arra vannak utalva, hogy magánszorgalomból pótolják e téren jelentkező fogyatékos ismereteiket s a mi szegényes, legtöbbször baloldali felfogással megírt szociológiai irodalmunkban igazi nyereség Migray József kis könyve, mely jóval többet nyújt, mint amit ígér.

Könyve első részében megrajzolja azt az utat, melyet a gazdasági fejlődés a liberalizmustól a marxizmusig tett meg. Közben bemutatja a középkor gazdasági rendjének különböző fázisait, előadja, hogy milyen szellemi és anyagi tényezők teremtették meg a modern kapitalizmust és jól esik olvasnunk, hogy ennek a fejlődésnek logikus előfeltétele az volt, hogy a vallásos, erkölcsileg kötött embertípussal szemben az úgynevezett szabadgondolkodó, minden erkölcsi megkötöttséget elvető, egocentrikus érzésvilágú embertípus alakult ki. Ennek a rendszernek legnagyobb bűne az, hogy a gazdálkodás céljának nem a közjót, hanem az egyéni hasznót, a profitot tekintette.

A kapitalista társadalmi és gazdasági rendszerben rejlő túlzások és bűnök feldöntötték a társadalmi rend egyensúlyát és a társadalmi igazságtalanságok bölcsejében megszületett a szocializmus, amelynek a marxizmuson át vezető útja a minden emberi és szellemi értéket megölő szovjetben csúcsosodott ki. Migray a szocialis elméletek rövid ismertetése után bemutatja a marxizmus rendszerének belső ellenmondásait és a gyakorlatban mutatkozó pusztításait és lelkes szavakkal festi meg egy új federatív gazdasági rend élvonalait. A profitember napja, úgy mond, leáldozott. Új embertípusra van szükség, amely a keresztény gondolat és vallás útmutatása mellett szolgálja akár az emberiségnek s az embereknek tett jó szolgálat útján az Istennek.

A könyv érdekességét fokozza, hogy írója valamikor maga is a szociáldemokrácia követője volt és ez az írása az esztergomi egyházmegye imprimaturjával jelent meg.

Bihari Ferenc.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1933. Budapest VIII, Múzeum-körút 6. — (F.: Czákó Elemér)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

Az egyesület ügyében
minden irat
ESZTERGOMY FERENC
főtitkárhoz küldendő: VIII,
Csepreghy-utca 4. sz.
Telefon: J. 331-94.

Szerkeszti
Dr. NAGY PÁL
I, Horthy Miklós-út 23. sz. II. 22.

Az egyesület anyagi ügyei,
valamint a lap kiadását illető
ügyek
NÉMETH JÓZSEF
pénztárnok (Felsőögd, Duna-
út) hatáskörébe tartoznak

Előfizetési díj 12 pengő.

Évi tagdíj 6 pengő.

A középiskola és a modern társadalom.

(A Társadalomtudományi Társaság 1933. májusi felolvasó ülésén tartott előadás.)

A középiskola problémájára akkor figyel föl az ember, amikor az valamilyen szokatlan esemény miatt érdeklődésünk középpontjába kerül. Ha a fiú vagy a kislány a negyedik elemi elvégzése után középiskolába akar menni, akkor döbbenünk rá, hogy ilyen is van a világon, s minthogy ma az nehézségbe kerül, hogy a szülő a neki megfelelő középiskolába írassa be gyermekét, a szülők nagy részének ez a tény nem kis gondot okoz. Problémát okoz a középiskola a társadalmi életen gondolkozóknak akkor is, amikor a szellemi proletariátus fenyegető veszélyét látják, ámbar a szellemi proletariátus terjedését a diplomák számának a növekedésével mérik. Azonban a baj gyökere a középiskoláig nyúlik vissza. Természetesnek találjuk, hogy a középiskola problémát jelent a szakembereknek, akik a többé-kevésbé azonos keretek mellett észreveszik a középiskola belső életének a nagy változását és a középiskola társadalmi értékelésének az eltolódását. Soraimban a lehetőség szerint érintem a probléma minden oldalát, úgy amint azt a szülő, a szakember és a társadalom életét figyelő ember látja. Hogy a kérdés teljes világosságában álljon előttünk, meg kell jelölünk, hogy középiskolán gimnáziumot, reálgimnáziumot és reáliskolát értünk. Ezekhez egyes külföldi országokban más elnevezésű, de azonos feladatokat végző más típusok is csatlakoznak. A szakiskolákat és a polgári iskolákat jelenleg nem érintjük.

Ugyancsak tisztáznunk kell azt a kérdést is, a társadalomnak mely felfogását és milyen ítéleteit hozhatjuk kapcsolatba a középiskolával. Semmiesetre sem azokat, amelyek például a szülők egyéni sérelmein alapulnak. Mondjuk valamelyik tanárnak a kellemetlen modorát vagy esetleges túlszigorát. Hasonlóképpen kimaradnak vizsgálódásunk köréből a tanulóknak az önértéztöltettség valamilyen formájából eredő reminiscenciái. Pedig közismert tapasztalat, hogy a középiskola megítélése széles körökben ez utóbbiakból táplálkozik, s ez a tény föltétlenül figyelmet érdemel, csak éppen mai előadásunk körébe nem való.

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA

Növekedéskönyvtár

1932. évi 2342.

A társadalomban küzködő világnézeti, szellemi, gazdasági irányoknak, valamint osztályérdekekből táplálkozó állásfoglalásoknak a hullámverését figyeljük meg a középiskola körül elsősorban a gyakorlati szakember szemével.

Vezérfonalul a középiskola feladatát választjuk. Az 1924. évi XI. törvényikk szerint: „A középiskolának az a feladata, hogy a tanulót vallásos alapon erkölcsös polgárrá nevelje, hazafias szellemben magasabb általános műveltséghez juttassa és a felsőbb tanulmányokhoz szükséges szellemi munkára képessé tegye.” A törvény egész világosan szabja meg a középiskola célját. A középiskola oktató és nevelő munkájával, Tantervével, Rendtartásával, Utasításaival, s egész belső életével ezt a célt szolgálja.

Van azonban a középiskolának még más feladata is. Az tudniillik, hogy a tanulónak végzett munkája után bizonyítványt ad arról, hogy a törvényt szabta célnak miképen felelt meg. A kiállított bizonyítvány tehát az iskola részéről azt jelenti, hogy a tanuló korának megfelelő osztályban hogyan áll az általános műveltség elemeinek a megszerzésében és a tudományos gondolkozás elemeinek az elsajátításában.

Ezenkívül a középiskolai bizonyítványnak más jelentősége is van. Az állam ugyanis az egyes pályákhoz való hozzájutást, egyes állások betöltését bizonyítványokhoz kötötte. Ezzel a középiskolai bizonyítvány egészen más jelentőséget nyert. Nemcsak tükörképe a tanuló szellemi fejlettségének, hanem egyúttal a tanuló társadalmi helyzete kialakulásának egyik feltétele.

Aki gyakorlatilag nem nézett szembe a kérdés komolyságával, alig tudja elképzelni azt a nehézséget, melyet a középiskolának ez a kettős rendeltetése a méhében hord. Ez adja a magyarázatát a középiskolát körülvevő sajátságos társadalmi hangulatnak, ezen szenved hajótörést majdnem minden állam kultúrpolitikája, ez a körülmény szabja meg a középiskola és a tanári rend társadalmi értékelését. Mutatis mutandis fel lehet állítani azt a tételt, hogy más síkon mozog a hivatalos elköltözés és ennek a szellemében dolgozó tanárság, s egészen más síkon mozog a társadalom. A tanárság — mondjuk — jól, rosszul nevel, tanítja azokat a tudományok igazságokat, melyeket tanítania kell, s ha bizonyítványt ad, azzal a bizonyítvánnyal elsősorban azt kívánja jelezni, hogy az illető tanuló szorgalma és tehetsége révén mennyire jutott. Csak nagyon mellékesen gondol arra, hogy az illető tanuló bizonyítványa révén társadalmi pozícióra is törekszik, s ítéletében ez a szempont vagy egyáltalában nem befolyásolja vagy nagyon kevésbé. Mennyire más szemmel nézi a középiskolát a társadalom, pontosabban annak a középiskolával hivatalosan érintkezésbe jutó tagjai! Sok fejtegetés helyett közölni fogok két esetet, melyeket ezerféleképpen lehetne variálni, de a lényeg annyira egy, hogy elég belőlük kettő is. Bejön hozzám egy anya és érdeklődik kis első osztályos fia után. Magyarázom neki, hogy bizony baj van a latinnal, szám-tannal, földrajzzal stb., hogy a kis ember nem ír meg semmit odahaza, otthon is felejtí a dolgait. Jó lenne talán kissé jobban utánanézni a dolgának. A jó mama mindezt nyugodtan végighallgatja, s azután jellemzően a következőket mondja: „Én szépen ruházom, költök rá eleget. Mit tegyek még? Azért adtam ide, hogy a tanár urak urat csináljanak belőle.” Egyszerre éreztem, hogy felfogásunk között nagy űr tátong. Én abban a hitben beszéltem, hogy a műveltség elemeinek a megszerzése körül van hiba, az egyszerű asszony fiának az úri mivoltát féltette.

Egy másik epizód más oldalról ugyanazt a helyzetet tárja elénk. Egy tisztviselő nagyon kedves, jó modorú, de az elméleti tudományok iránt egyáltalában nem fogékony felsőbb osztályos fiáról volt szó. A helyzet ugyanaz. Én a fiúnak a matematikában, fizikában, történelemben tanúsított nagy-nagy primitívségéről tárgyaltam az apával, aki látszólag beleegyezőleg hallgatott, a végén azonban az ezerszer hallott mondatnál zárta le a társalgást: „Fiam nem megy az egyetemre, nem tanul tovább, de a társadalmi helyzetem olyan, hogy fiamnak szüksége van az érettségire.“ Két külön világ, melyet az élet mégis egymás mellé helyezett, a középiskolának pedig a kettő szolgálatában meg kell állania helyét.

A középiskola a társadalmi kapillaritás eszköze lett, a szociális kiegyenlítődés színhelye. Közismert tény, hogy a társadalmi érvényesülés útja általában a vagyon és a műveltség. Meggazdagodni mindig nehezebb, mint a műveltség külső kellékeit megszerezni, azért is választja több szülő a műveltség megszerzésének az útját, vagyis az iskoláztatást. Különösen mostanában a nehéz gazdasági viszonyok között tódul sok szülő a középiskolába, mert mind azzal jön, hogy fiának biztosabb egzisztenciát, jobb életet akar biztosítani, mint neki van. A gazdasági élet nem megy, vagyon alapján társadalmilag érvényesülni nem lehet, azért választják annyian az iskola útját. Nálunk, Magyarországon még komplikálja ezt a társadalmi áramlást az „úr“ fogalma. Dr. Bobula Ida foglalkozott ezzel a sajátos magyar fogalommal a Társadalomtudomány hasábjain, majd dr. Weisz István (A mai magyar társadalom) fejti ki ennek teljesen sajátos magyar ízét. Azt írja: „Külföldön a középosztály szerepében az „úr“ fogalma nem okoz zavart. Senkinek sem jut eszébe, hogy a kereskedőben, a nagyiparosban, a hivatalnokban, orvosban vagy ügyvédben urat lásson vagy kereszen.“ Nálunk úr az, aki gazdag, vagy aki bizonyos iskolai végzettséghez kötött állást tölt be. S minthogy aránylag kevés a gazdag ember, s annak is kell iskolai végzettség, azért van nagyon fontos szerepe az úr fogalmához kötött társadalmi értékelésben a középiskolának. A középiskolai végzettséghez kötött előnyök természetesen előmozdítják a középiskola ilyen szemléletét. Az a tény, hogy a főiskolára való lépéshez középiskolai előtanulmányok kellenek, nagyon fontos körülmény, azonban a társadalmi szemlélet kialakításához sokkal inkább vezet például az önkéntességi jog megszerzése, s ami a legfontosabb, a minősítési törvény követelményei. Érdemes megfigyelni, hogy a régebbi időben például a gyógyszerészek, jegyzők, ma pedig a tanítók, telekkönyvvezetők mennyit küzdenek az érettségi vizsgálat kötelező megszerzéséért és a főiskolai végzettségért. Az argumentumokat első sorban a pályájukon végzendő feladatok komplikáltságából veszik, azonban véleményünk szerint a legfőbb indító ok a hivatali státus-érdek és a társadalmi helyzet megszerzése.

Ebben leli magyarázatát az a jelenség, hogy 1930-ban a középiskolában 48.830 tanuló tett vizsgálatot, a polgári iskolában csak 28.622 (Kisparti János közlése), vagy hogy az 1931/32. iskolai évben 6013 fiú- és leánytanuló tett érettségi vizsgálatot, míg az 1913/14-i iskolai évben Nagy-Magyarországon 5963 (Dr. Szandtner Pál közlése). Ennek a jelenségnek a kultúr- és szociálpolitikai tanulságait dr. Szandtner Pál egyet. tanár vonta le „Érettségizőink számának és pályaválasztásának fontosabb kultúr- és szociálpolitikai tanulságai“ című szétfoglaló értékezésében. A számtalan értékesebbnél-értékesebb tanul-

ságból itt csak a következőt említjük: „... a főiskolákra ... nem a tudányszomj, nem a magasabb ismeretek utáni belső hajlam viszi az ifjúság zömét, hanem csak az a külső kényszerűség, hogy bizonyos, előnyöseknek talált pályák, a főiskolai végzettség formális megszerzése nélkül el nem érhetők.” Ugyanezt tapasztaljuk — sajnos — a középiskolában is a tanulóknál és szülőknél egyaránt. Nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk, hogy az érdeklődő szülők kérdései mögött nagyon ritkán rejlik a tudományos ismeretek mennyiségének a kutatása vagy a tanuló erkölcsi magatartásának a tanárral való komoly megbeszélése, hanem kizárólag a bizonyítvány kérdése. Az sem igen fordult még elő, hogy valamelyik szülő komoly panasz tárgyává tette volna, hogy semmit sem tanuló fiának az elnéző tanár jó osztályzatot adott. Ezek a dolgok ma a társadalmat nem érdeklik. A középiskola legszomorúbb jelenségének, a deáköngyilkosságoknak is ez a kétféle értékelési szempont a legfőbb oka. Egészen mást bírál meg a tanulón a középiskola, mint amit maga a tanuló és szülője tőle akar. Azért nem értik meg egymást és nem tudnak az ítéletben találkozni.

A középiskola szociális szerepének a kihangsúlyozása kötelességünkkel teszi, hogy a középiskolának az egyes társadalmi osztályokhoz való viszonyát is rövid vizsgálódás tárgyává tegyük. Két csoportját különböztethetjük meg az embereknek. Vannak, akik maguk is középiskolát végeztek, s vannak, akik nem. A középiskolát végzettek magától értetődő követelménynek veszik, hogy gyermekeik is ugyanazt végezzék. Ebben a követelményben szerepe van a világnézetnek, a tradíciónak, legfőképpen azonban a család társadalmi helyzetének. Valósággal szerencsétlennek érzi magát az ilyen szülő, ha gyermeke, különösen ha fiúról van szó, lelki adottságok miatt a középiskolát elvégezni nem képes. Nála ez társadalmi lecsúszást jelent, s egyenlő valami nagy szerencsétlenséggel.

A társadalomnak ez a rétege a középiskolát valami szükséges kelléknek tekinti a társadalmi helyzet megtartásához. Egyébként annak belső életével, művelődési állományával nagy általánosságban nem sokat törődik.

A középiskolát nem végzettek nagy tömegéből megemlítjük a kiskereskedőket, kisiparosokat, földműveseket és a munkásságot. Ezen rétegek mindegyikének van véleménye és tapasztalata a középiskoláról. Minthogy azonban szervezkedésükben az osztálytudat nem jegecesedett ki egyformán, a középiskoláról vallott felfogásuk sem egyaránt világos. Kisiparos és kiskereskedő családokból elég tekintélyes számú tanuló indul a középiskolákban, az érettségiig azonban főleg a kisiparosok fiaiból sokan lemaradnak. A földművesosztály fiaiból viszonylagosan kevesen indultak a középiskolákban még a jó időkben is, s az elindulók közül szintén sokan maradtak le. A földművesosztály a középiskolával szemben általában elfogult, s ahol társadalmilag és politikailag szervezve van, ott véleményének olyan irányban szokott kifejezést adni, mint a munkásosztály.

A munkásosztály Európában az osztályöntudat alapján szervezkedett. Még azok a munkásrétegek is ápolták az osztályhoz tartozás tudatát, melyek nem álltak az osztályharc alapján. Mint osztálytudatosan és legtöbbször világnézetileg szervezett tömegnek a középiskolával kapcsolatban is volt véleménye. A középiskolát a munkásosztály szintén a társadalmi emelkedés szempontjából nézte, azonban nem annyira az egyént óhajtotta emelni, hanem az egész osztályt. A mai

középiskolával nem volt és ma sincs megelégedve. Osztályszempontokat vet a szemére, hogy csak a gazdagok végezhetik el. Annyi pénz kell az elvégzéséhez, hogy szegényebb családok arra nem is gondolhatnak. S ha bekerül is a munkás gyermeke a középiskolába, az ott található környezet és hangulat nem kedvező reá nézve, s e miatt nem is tud boldogulni.

A további panasz az, hogy a középiskola a benne uralkodó szellemmel elidegeníti a munkásgyermeket a családjától. Ebben az elidegenítésben nagy része van a fizikai és szellemi munka közötti nagy ellentétnek, melyet a munkásság szerint a középiskola mind a mai napig nem tudott, de nem is akart megszüntetni. A munkás ifjú olyan környezetből kerül ki, melyben a fizikai munka otthonos, viszont olyan környezetbe kerül, melyben a fizikai munkát nem értékelik. Minden értékelés a szellemi munkának szól, a szellemi munka hősei részesülnek elismerésben, míg a fizikai munka hőseiről senki meg nem emlékezik. Ebből a kétféle eljárásból a munkásgyermek azt a hiedelmet meríti, hogy fizikai munkát végző szülei valami alantasabb jelentőséggel bíró lények. Jozef Joos, a német katolikus munkás egyesületek egyik vezére felpanaszolja, hogy egyik-másik nagyobb középiskolás tanuló annyira szégyenli munkásapját, hogy ha vele az utcán munkászubonyban találkoznia kell, inkább kikerüli.

Ezekben a felfogásokban találjuk meg a magyarázatát sok elméleti követelménynek és gyakorlati eljárásnak. Így például Emil Utitz: *Die Kultur in der Epoche des Weltkrieges* című munkájában azon véleményét hangoztatja, hogy az úgynevezett „Einheitsschule“ az emberek mechanikus egyformásításának egyik módja. Mintha ezzel a vagyontalannak bosszút akarnának állani a vagyonos osztály gyermekein.

Hasonlóképpen feltűnő, hogy a szocialista pedagógusok mind beviszik a fizikai munkát az iskolába. Műhelyoktatást, szőlőjdot, különféle kézimunkatanítást kívánnak az iskolától részben gyakorlati hasznosság szempontjából, részben pedig a fizikai munka etoszána a megteremtése miatt. Az utóbbit mindig azzal a céllal, hogy a szellemi és fizikai munka között lévő nagy értékelési különbséget megszüntessék.

A középiskola birtokbavételének egyéb módjai között megtaláljuk az átmenet megkönnyítésének a követelését, hogy a tanuló könnyen lépjen át más iskolafajból a középiskolába, az ingyenes oktatás kívánalmát, a különféle tanfolyamokat tehetséges munkásifjak részére, az iskolatanácsokat stb.

Ezen törekvésükben olyan nagy kitartással küzdöttek, hogy az egész társadalom felfogását átalakították. A szocialista pedagógusok valójában a munkásosztály fiai részére kérték a különféle szociális könnyítéseket. Kitartó munkájukkal és ügyes általánosításukkal a társadalomra azt a felfogást erőltették rá, hogy minden tehetséges ifjút társadalmi emelkedésében segíteni kell. Ezzel a társadalom kötelessége az ifjúsággal szemben a régebbi időhöz viszonyítva nagyon megváltozott. Különösen a háború utáni időkben a könnyítésnek és a szociális segítségnek olyan hálózata épült ki, milyenről az idősebb nemzedék álmodni sem mert.

Eddig azt a szociális szerepet vizsgáltuk, melyet a középiskola a modern társadalomban betölt, jöllehet ez a szerep nem is tartozik a középiskola lényeges céljához. Együttal szemügyre vettük azt a harcot is, melyet az egyes társadalmi osztályok a középiskoláért foly-

tatnak. Ezek a megfigyelések igazolták azt a tételünket, hogy a középiskola ma nagyon nehéz körülmények között teljesíti a maga feladatát.

Sajnos, nemcsak a szociális szerep okozza a nehézséget. Benne van az a középiskola sajátos feladatában is, tudniillik a nevelésben és a tanításban.

Elméletileg sokat lehet arról vitatkozni, hogy a nevelés tud-e változtatni a velünk született diszpozíciókon, nem végezzünk-e sok fölösleges munkát, amikor neveléssel foglalkozunk. A gyakorlat azt bizonyítja, nevelés mindig folyt és világnézeti és politikai hatalmak, társadalmi irányok minden korban nagy erőfeszítéseket tettek, hogy az ifjúság nevelését a kezükbe vegyék. Ugyanez a helyzet ma is, csak a nevelés körülményei változtak meg a multhoz képest.

A nevelés ősi gócpontjai a család, az iskola és a társadalom. Megvannak ezek még ma is, a nevelés körüli szerepük azonban nagyon-nagyon eltolódott.

A család ma is elsőrendű helye a nevelésnek, azonban korántsem az, ami régen volt. Megváltozott benne jóformán minden, úgyhogy alig találunk ma már olyan családokat, amilyenekben a mai idősebb nemzedék nevelkedett. Szociális szempontból előidézte a változást az anya kiemelése a családi körből, amikor a gazdasági helyzet kenyérkeresetre utalta; etikai szempontból az a tény, hogy a két nem között a házasságban is kiveszőfélben van az áldozathozatal etikája és túlságosan előtérbe lép a szexualitás. Nem csoda, ha a gyermek sem az többé szüleivel szemben, ami volt, mert sok helyen megérzi az etikai önfeláldozás hiányát. Ma, amikor a fenyegető kollektívizmus fontossá tenné az egyéniség megmentését, megtörik a család nevelő hatalma. Megtöri azt az idők változása, de megtöri az akarat hiánya is. A család ma mindent az iskolától vár ezen a téren, anélkül, hogy az iskolának megadná a szükséges lehetőségeket és eszközöket. Kivételt képeznek az internátusok, azok közül is a felekezetiiek. Ha ma az anyagi körülmények jobbak volnának, nem lehetne annyi felekezeti internátust nyitni, amennyi meg nem telnék.

Sajnos, az iskola semmivel sincs jobban a nevelés terén. Az ifjúság lelki világa egyöntetű, határozott és következetes nevelést kívánna az iskola részéről. Hiszen a családi nevelés mulasztásait is pótolni kellene. Helyette mit tapasztalunk? A. Bohlen: *Die höhere Schule im Dienste der Volksgemeinschaft* (Leipzig, 1929.) című művében azt írja az ifjúságról: „A mai ifjúság többé nem az, amilyenek mi annak idején voltunk, többé-kevésbé jóra való tanulók, akiket kényelmesen lehetett nevelni. A mai ifjúság más, a mai időben él és jövőt akar. Az idő érverése az ifjúság érverése!” Az ifjúságot a mai idők, azaz a körülmények, a társadalom neveli. Az ifjúság kikerült az iskola kezéből, mondja Imre Sándor, kikerült abban az időben, amikor a a legjobban szorulna rá nevelésre. A középiskola napi öt órában tartja kezében az ifjúságot, a nap többi részét a családban és a társadalomban tölti. Az iskolán kívül nyert benyomások sokkal élénkebbek, elhatárolzóbbak, s főleg semmiféle összhangban nincsenek az iskola elveivel. Az iskolának nincs meg az a tekintélye többé, hogy a család belső szükségletből alkalmazkodnék az iskola elveihez, ha teszi, akkor csak ideig-óráig tartó opportunizmusból teszi. A társadalom pedig mint a legújabb nevelő nagyhatalom, még nem hangolta össze nevelési elveit a középiskolával, ha egyáltalában valamikor össze is fogja hangolni, s nem fogja inkább az iskolát a saját képére átformálni.

A nevelés hangsúlya tehát a társadalomra terelődött át. Ez a tény a társadalom szélesebb körei előtt még nem egészen nyilvánvaló, mert a nevelésért a felelősséget még az iskola viseli, de az iskola munkásai a változott helyzetet már hosszabb idő óta érzik.

Mielőtt a társadalmi nevelő erőkre áttérnénk, meg kell állapítanunk, hogy a legtöbbjéből hiányzik a nevelés legfontosabb kelléke, a gyermek érdekeinek a figyelembevétele, az a respektus, mellyel a gyermekhez a nevelőnek nyúlni kell. A rómaiak régi követelménye, hogy tudniillik maxima debetur puero reverentia, a társadalom nevelő tényezőiben — kevés kivétellel — ezidőszert még nem érvényesül. A társadalmat nevelésében egészen más célok vezetik. Vannak köztük magasztosak és kevésbbé magasztosak, legtöbbje azonban a nevelés célja szempontjából közömbös.

Azon tényezők közül, melyeket a társadalom az ifjúság nevelésére intézményesen beállított, legnevezetesebbek és legértékesebbek a cserkészmozgalom, a leventeintézmény és a különféle ifjúsági egyesületek. Közülük főleg az elsőnek lenne igen nagy, az ifjúság szempontjából szinte döntő fontosságú feladata. Meg kellene alkotnia és kifejlesztenie az ifjúkor életstílusát, vagyis azt a lelki világot, amely már nem a gyermeké, s még nem a felnőtt emberé, hanem azé a közbeeső korszaké, melyik az ember fejlődésében annyi sok szomorú tünetet tár fel. Ez az életstílus ma teljesen hiányzik, s a mi generációnk ifjúkorában sem volt meg. Mihelyt a gyermek a maga játékos világát elhagyja, szellemi és testi szórakozásában, sőt komoly életében sincs más lehetősége, mint a felnőttek világának idétlen utánzása. Ezen a területen van hivatása a cserkészzetnek. Minden más melléksz, mellyel a cserkészzetet felruhazzák, az ifjúság belső neveléséhez újabb adalékkal nem járul.

A cserkészzet, a leventeintézmény és a helyesen vezetett ifjúsági egyesületek a nevelésben az iskolának nagy segítőitársai. Ez is lenne egyik hivatásuk. Ezidőszert még csak azt az egy fontos követelményt kell megvalósítani, hogy ezek a különféle nevelőtényezők az iskolával összehangolódnak. Ne mint külön erőcentrumok jelentkezzenek egymás mellett, sőt egymás ellen is, hanem a közös szent cél érdekében találják meg az együttműködés útját.

A felsorolt, intézményesen bevált tényezőkön kívül nevel ma a társadalom más utakon is. Igaz, hogy maga az élet mindig hatott mint nevelő tényező, amióta csak nevelés van a világon, azonban a modern társadalom nevelő, helyesebben befolyásoló iránya lényegesen különbözik a régebbi korok irányától. Máskor is voltak ifjúságrontó befolyások, az kétségtelen, az egész társadalom mégis csak vigyázott az ifjúságra, hogyha már életkorának megfelelő lelkületet adni nem is tudott, legalább ne rontsa meg benne amit a gyermekkor még meghagyott. Valahogy nem tolakodott annyira a felszínre a társadalmi élet, hanem ott folydogált a maga mélységeiben csendesebben, hogy mire az ifjúság észrevette, lelke nem volt már annyira fogékony. A kirakatok, a képes folyóiratok, az utca régen is megvoltak, csak az üzleti élet nem volt annyira kiméletlen, mint ma és nem dobott mindent az utcára.

A mozi és a rádió egészen modern nevelő tényezők és hatásuk az ifjúságra óriási. Föltéve azt a legjobb esetet, hogy mindenben elegend tesznek a társadalmi erkölcs követelményeinek, még az esetben is egészen más módon irányítják az ifjúságot mint az iskola. Alig adnak valami olyat, ami az ifjúságnak való. Örökké nem oktathatnak, hozzá-

nyulnak az élet más oldalaihoz is, természetesen mind olyan témákhoz és olyan modorban, ahogy a felnőtteknek kell. A kipécézett ifjúsági előadásoknak alig van hatásuk, mert már maga a beállítás is ellenérzést kelt az ifjúságban. Örökké és túlkorán kapja az öregeknek való szellemi táplálékot, koraéretté lesz ifjú testtel és fiatal korral. Ezek elvonják őt attól az anyagtól, melyet az iskola nyújtott és attól a módtól, ahogyan az iskola eddig az ifjúságot kezelte. A középiskola rendeltetésénél fogva nem alkalmazkodhatik szünet nélkül a rohanó élethez, s még ha szeretne is alkalmazkodni, nincsen pontos mintaképe, mert a társadalom életnyilvánulásai állandó változás alatt vannak.

Azonban nemcsak szellemileg hat ferdítőleg a társadalom az ifjúságra a maga nevelő lehetőségeivel, hanem egészséges erkölcsi fejlődését is gátolja. Legfeltűnőbbek ezen a téren a két nem érintkezésére szolgáló alkalmak. A tánctermekek levegője, a közös strandfürdők, a hétvégi kirándulások, s más ehhez hasonló, a nemi ingerek kielezésére szolgáló alkalmak hihetetlen rombolást visznek végbe az ifjúság erkölcsi érzületének a természetes kiforrásában. Az iskolának, sajnos, igen szomorú tapasztalatai vannak. Még sem igen lepődünk az olyan kijelentésen, mint amelyet a múlt évben hallottam az egyik nyolcadik osztályos tanulótól, amikor a középiskola anyagára azt mondta, hogy őket az már régen nem érdekli. Vagy amikor egy másik, öngyilkos deák életéről kisült, hogy lelke már régen nem volt az iskoláé, hanem élte a felnőttek szabados életét átízítva azt tizenhétéves lényének a féktelenségével.

Nem lennének teljesen igazságosak, ha a társadalom nevelő befolyását föltétel nélkül elitélnék. Egészen valószínű, hogy a társadalom hatása nyomán az ifjúságra sok jó is háramlik. Ma még azonban minden forr, minden átalakulóban van, s mint ilyen szembekerül azzal a tradícióval, mely századok óta a középiskolában lerakódott. A középiskolának közelednie kell a modern társadalom élettempójához, át kell vennie sok olyan nevelő tényezőt és módot, melyek a társadalomban teljes polgárjogot nyertek. A társadalom pedig ráeszmél lassanként arra, hogy az ifjúság nevelése a család köréből és az iskola köréből nagyrésztben hozzá áttolódott. Vállalni fogja az ifjúság nevelésének a felelősségét, s ebben a felelősségben nem éli többé úgy a maga életét, mintha ifjúság nem is lenne a világon. Ma, sajnos, ez a nevelő lelkiismeret még nincs meg, s így nem kell rajta csodálkoznunk, ha az iskola az ifjúság helyes nevelése terén nagyon elhagyatottnak érzi magát.

Nehéz viszonyok között a munka elvégzését megkönnyíti a cél világos látása. A középiskola nevelő munkáját a vázolt nehéz körülmények között is lehetővé teszi, ha maga előtt látja az elérendő célt, s egyúttal arról is meg van győződve, hogy a társadalom ugyanazt a célt szintén értékeli. A középiskola munkájának a célja ma hivatalosan a vallásos, hazafias gondolkodású, általános műveltséggel rendelkező ifjúnak a nevelése. Ennek a magasztos célnak az elérése az újabb időben azért vált nehezebbé, mert a középiskola és a modern társadalom jelentékeny része az általános műveltség fogalmának az értelmezésében egymástól eltávolodott és a fiatal nemzedék nevelésében követendő utak felhasználásában nem egységes. A középiskola által nyújtott általános műveltség tradicionálisan humanisztikus irányú. Az egyén lelki erőinek harmonikus kifejtését célozza az örök értékeknek, az igaznak, szépnek és jónak az irányában. A feladat jelentékeny része

abban áll, hogy az ifjúságnak a szellemi erői annyira kifejlődjenek, hogy az emberiség szellemi kultúrkincsének a továbbvitelére alkalmassá válják. A modern társadalom nagy része a középiskola ezen célját több tekintetben ma már nem fogadja el és nem értékeli eléggé.

Otto Tumlir: Die Kultur der Gegenwart und das deutsche Bildungsideal című művében mondja, hogy a súlypont a szellemiről a testire helyeződött át. Ez azonban még nem elég, hanem azt is mondja, hogy a testi kultúra öncéllá lett, hogy a lelki-szellemi értékek a testiek mögé kerültek, s hogy a széles rétegek, a művelt embereket is beleértve, a testi teljesítményekért mérhetetlenül jobban lelkesednek, mint a szellemiekért. Ennek a súlyponteltolódásnak azután a két generációra nézve óriási következményei lettek. A felnövekvő ifjúságra a testi teljesítményeknek ez a túlbecsülése nagy veszedelemmel jár. Olyan terület nyílt meg a számukra, melyen nemcsak sokkal gyorsabban utólrérhetik az öregeket, mint a szellemiek terén, hanem könnyen túl is szárnyalhatják őket és érvényesülési vágyukat kielégíthetik. A tudományos munka hosszú tanulást követel, a művészi világtapasztalatot és hosszú gyakorlatot. Ha az érvényesülési vágy a közbecsülésnek örvendő testi teljesítmények által kielégült, a szellemi értékek átvételéről az ifjúság lemond. A széles körű sportolás tehát súlyos akadály a annak, hogy a felnövekvő ifjúság a fennálló kultúrát átvegye és tovább fejlessze. Átvételének egyik feltétele, hogy az ifjabb generáció az idősebbek tapasztalatait elismerje, s hozzájuk alkalmazkodjék. Amióta azonban a testi kultúra a szellemi elé került, azóta az idősebb nemzedék alkalmazkodik a fiatalabbhoz, hogy a rákényszerített versenyt a testileg szebb és ügyesebb fiatalsággal fölvehesse. Ma minden körülmények között fiatalok akarnak az emberek maradni. A társadalmi érintkezésben, öltözködésben, táncban és sportolásban egyaránt ez az irány tapasztalható.

A középiskola ma még egyáltalán nem tart ott, hogy a kultúr-ideálnak ilyen irányú eltolódását intézményesen honorálná. Kitartóan ragaszkodik a kultúrának szellemi és történetileg kialakult típusához, s a testi kultúrát még ma is másodrendűnek tartja. Hasonlóképpen az ifjúságot is arra neveli, hogy a kultúrértékek szellemi értékek, s mint ilyenek felsőbb rendűek. Az idősebb generáció tiszteletét is azért hirdeti, mert letéteményese a szellemi kultúrértékeknek, s hivatva van arra, hogy a fiatalabbakat ezek fejlesztésére ránevelje. Hogy ezt meddig teheti, egészen bizonytalan.

A középiskolában letéteményezett kultúrértékek irányát erősen befolyásolja a modern korban a technikai kultúra is. Kemény Ferenc a Magyar Pedagógia 1929. évfolyamában nagy hozzáértéssel fejti ki a technika befolyását a nevelésre. Elfogadja Spranger felfogását, hogy a technika immár nemcsak künn uralkodik, hanem már az embert is átfogja, s hogy a fizikai világnak a hurokja mind jobban összeszorul. Veszedelme abban rejlik, hogy ráveti magát a mélyebben fekvő lelki elemekre, s azokat alakítja át. Az embert teljesen lenyűgözi, rabszolgaságba hajtja és emberi méltóságától megfosztja. Keyserling (Új világ születése) szerint a hová a technika elhatol, ott seholsem képes a technika előtti kor életformája tartósabb ellenállásra. A régi kultúra halála pedig az értelem fejlődése következtében valóságos fátum, mert nem jelent kevesebbet, mint régebbi embertípusok helyettesítését újakkal, akik képességeiknél fogva a régit többé nem tudják folytatni. Keyserling

az új embertípust még maga sem látja, az átmeneti alakot elnevezte sofförtípusnak.

Ha nem is fogadjuk el a sofförtípus százszázalékos valóságát, annyi kétségtelen tény, hogy a modern társadalomban — különösen a fiatalok között — sok a rokon lelki struktúrájú ember. Ezek érdeklődése nem irányul a humanisztikus ideálok felé, azokat nem becsülik, mert fel sem tudják fogni.

Komoly figyelmet érdemel a Németországban lábrakapott és most uralomra jutott politikai, gazdasági realizmus. Hatása a fiatalabb nemzedékre óriási, mert tetszetős jelszavakkal dolgozik és hizeleg a fiatalságnak ázzal, hogy jogait erősen hangsúlyozza. Ez az új realizmus nem hisz a humanista idealizmusban, nem szereti azt az emberies világnézetet és nevelést, mely örök érvényű értékekre támaszkodik. A nevelés ne akarjon többet, mint amennyire a mai generációnak szüksége van. A történelem folyamán minden nemzedék a saját igazságait valósította meg, s így a tudománynak és a nevelésnek is ma a mai nemzedék igazságait kell megvalósítania. A tudomány ott, ahol csak lehet, a nevelés pedig mindenütt a politikának van alávetve. Ez ma új utakat keres és a nevelésnek is új célokat fog kitűzni. A nevelésnek a nép nemzeti fölemelkedésének a szolgálatában kell állania, a nép szabja meg a kiindulási pontját, az igazságait és a célját. (Bittenbinder: Neveléstud. Dolgozatok. IV. évf., 2. sz.)

A középiskolában megtestesült műveltségre ez az új irány több okból veszedelemmel jár. Elsősorban azért, mert a hozzája szegődött fiatalság külső formájában idealistának látszik, belsejében pedig brutálisán reális. További veszedelme az, hogy megtévesztően tetszetős a jelszava. Melyik idealista pedagógus nem akarná a nép nemzeti fölemelkedését? Amíg azonban az idealista pedagógia a nemzeti fölemelkedést az örök értékek irányában keresi, s mindig jobban és jobban akarja azokat megközelíteni, addig a politikai-gazdasági realizmus hívei az értékskálát abból a célból veszik, melyet el akarnak érni. A nemzeti fölemelkedés magaslatára emelt népet először meg kell alkotni, s csak azután lehet neki normatív szerepet szánni némely tudományban és a nevelésben. Az eddigi kultúrának a legnagyobb veszedelme abban a tételben van, hogy minden nemzedék a maga igazságait hozza és valósítja meg. Gyakorlatban ez annyit jelent, hogy a nevelésnek nincs más feladata, mint az új nemzedéknek a politikai irányát kiszolgálni. Minthogy a politika eszerint minden, a nevelésnek tehát nincs is értéke.

A mai napig tradíción alapuló középiskolának ezzel az iránnyal szemben is nehéz a helyzete. A merev tagadás álláspontja nem segít, mert csak elmérgesíti a helyzetet és a jobbára elfogult fiatalságnak az ellenzését. Viszont jobb meggyőződése ellenére nem követheti mindenben ezt az irányt. Hiszen nyilvánvalóan nem igaz, hogy minden nemzedéknek külön igazsága van, ellenkezőleg az az igazság, hogy a kultúrát csak több nemzedéknek azonos irányú közös munkája teremthette meg. Az évezredek kultúrák mindegyikében nemzedékeken át ugyanazok az igazságok ragyognak.

Theodor Litt azt a bölcs tanácsot adja, hogy a nevelőnek türelmet kell tanusítani, kívánni, amíg a hangulat megváltozik s addig is neme-sebbé tenni a fölvetett eszméket. A lehetőség szerint a nevelésnek azon a ponton kell szolgálnia a közt, ahol a legegyetemesebben megközelíthető, nem tévesztve el sohasem az örökkévalóság távlatát.

A testi kultúra, a technika, a gazdasági-politikai realizmus az őket szülő és belőlük táplálkozó szellemi irányokkal együtt adják a magyarázatát annak a szellemi harenak, amely ma az individualizmus és a kollektívizmus között fennáll. Bennünket itt az a két szempont érdekel, melyet a társadalom és a középiskola ebben a kérdésben elfoglal. A társadalmi felfogást a kollektívizmus szemmel láthatólag átformálja. A bolsevizmus, fasizmus, hittelizmus alapjellegükben kollektív társadalmi irányok. Az időrendi elsőség a bolsevizmusé. Nélküle a másik kettő aligha született volna meg. Hatásuk egyelőre terjedőben van. Jellemző, hogy a kollektívizmus őstípusától nagyon messzeálló Magyar Kultúra című folyóirat Dénes Tibor tollából a következőket közli: „...nem valószínűtlen az, hogy a modern ember tragikuma éppen abban rejlik, hogy még mindig a messze kimagasló individuumok világában hiszi magát és nem tud simán áthangolódni a gép üteme szerint, amely pedig szükségszerűen követeli a kollektívizmust, a sokaságban való látást és élest az élet minden vonalán.“ Ilyeneket csak a változáshoz szokott társadalomnak lehet írni.

Tény az, hogy a középiskola művelődési irányával még mindig az „individuumok világában hiszi magát,“ jöllehet az alkalmazkodás jelei benne is mutatkoznak. A szellemi irány kettősége a társadalmat és a középiskolát egymástól szintén eltávolítja és a társadalmat az iskola művelő munkájának helyes értékelésében akadályozza.

Nem kevesebb gondot okoz a művelődési anyag tartalmát szolgáltató úgynevezett tantárgyak összeválogatása. A középiskola pedagógusait a nevelés és művelődés szempontjai vezetik. A tantervbe olyan tantárgyakat kívánnak, melyek nevelő tartalmúak és értékállók. A társadalom egy része viszont a hasznossági szempontot veszi irányadónak. Az életben való boldogulás a jelszó, s az iskolában csak az életben is használható ismereteket kell nyújtani. Ugyanaz a hasznossági szempont érezteti hatását a klasszikus műveltség középiskolai szerepeltetésénél is. Hívei azzal érvelnek, hogy kulturális nevelő érték szempontjából ma is elsőrendű fontosságú. Ellenzői pedig azt hozzák fel okul, hogy régi, elmult világok problémakörét tárja az ifjúság elé, s ezzel megzavarja a modern dolgok tiszta és előítéletmentes szemléletét. Ami kulturális érték van benne, az már felszívódott az egyes nemzeti kultúrákba. A valóság pedig az, hogy a társadalom praktikus hasznát nem látja a klasszikus nyelvek tanításának. Hogy még ma is eléggé tartják magukat, annak egyik oka a tradíció, a másik oka pedig a társadalmi politika beleszólása a középiskolába. A klasszikus nyelvek, főleg a latin nyelv nagyon jó szelektáló elemnek bizonyult a középiskolák túltömöttségének a megszüntetésére. Nem való mindenki a középiskolába — mondják — és a fölösleges elemek távoltartására nagyon jó eszköz a latin nyelv.

Ha a hasznossági elvhez hozzáadjuk a tudományok, különösen pedig a természettudományok óriási fejlődését, s azt a tendenciát, hogy mindegyik tudományos disciplina, mint az általános műveltség fontos kelléke a tantervben szerepelni akar, előttünk van a mai középiskola egyik legnagyobb baja. Az az igyekezet, hogy a középiskola megfelelhessen a tradicionális műveltség ápolásának és fenntartásának, továbbá a hasznossági szempontnak és az élet igényeinek, hogy helyet adjon a fejlődő és szerteágazó tudomány igazságainak, tönkreteszi a tanterv egységét, s ami még nagyobb baj, elviselhetetlen túlterhelést jelent a tanuló számára.

Igyekeztem kimutatni, hogy ugyanazon feladat megítélésében a társadalom és a középiskola ezidőszerint nem egységes, rámutattam az egyes okokra is, amelyek a szembenállást vagy az eltérést megmagyarázzák. A sok tényező közül eddig kettő bizonyult a leginkább kézzelfoghatónak: az egyik a középiskola társadalompolitikai szerepe, a másik a túlterhelés. A társadalom részéről érkező sok panasznak és a külsőleg alig észrevehető, de meglévő ellenérzésnek ez a kettő a legfőbb kútforrása.

Végezetül még egy nagyon érdekes jelenségre óhajtok rámutatni. Kívül álló emberek nem nagyon veszik észre, annál inkább a középiskolában élő pedagógusok. Ez az emberkezelés, vagy ha jobban esik, az ifjúsággal való bánásmód megítélése. Állítsuk az egyik oldalra az élet egyéb jelenségeit, a másik oldalra a középiskolát, s figyeljük meg, hogyan bánt az egyik fél az emberanyaggal, s hogyan kell bántania a másikkal. Ma az élet az emberekkel szemben, az ifjúsággal szemben is kemény, kíméletlen. A diktatórikus tempó nemcsak a politikában, hanem az élet egyéb területein is érvényesül. Az egyén jogaival kezdenek nem törődni. A társadalom pedig kissé berzenkedik, lassan azonban mindent természetesnek vesz. Hiányzik az az egészséges véleménymegosztás, amely a társadalom egyik részének a törekvéseit a másik rész akaratával szembehelyezné.

A középiskola mintha nem e világból való terület lenne. Természetes követelménynek látszik, hogy az egyén jogait az egész vonalon respektálja, hogy bánásmódjában és ítéletében tekintettel legyen a tanuló lelki alkatarára, társadalmi és életkörülményeire. Objektív mértéket csak addig lehet alkalmazni, amíg a tanuló érdekeivel nem ellenkezik.

Ne értsenek félre! Tudom, hogy az iskola nem lehet annyira kemény, mint az úgynevezett élet. Nem is panaszkodom e miatt a humánus álláspont miatt. Én most a társadalom és a középiskola viszonyát vizsgálom, s erre a viszonyra nagyon jellemző ez a kétféle mérték.

Fejtegetéseim során a középiskolát egy problémakörbe állítottam be. A célom az volt, hogy a középiskola helyzetét vázoljam a társadalom keretében, s beigazoljam, hogy ma a középiskola nehéz helyzetben van. Rámutattam a nehézségek okaira is.

A kibontakozás útjának a megjelölése nem tartozik jelen soraim keretébe. A középiskola pedagógusai mindenesetre tudomásul kell hogy vegyék, hogy az iskola nem öncél. Alkalmazkodni kell az élet követelményeihez. Alapvonásaiban a jövőben is humanisztikus irányúnak kell lennie, a humanizmus belső tartalmát azonban ki kell bővíteni. Minthogy minden kultúra végső gyökerében vallásos természetű, a középiskolai nevelésnek is meg kell őriznie a vallásos alapot. A szociális században az egyénbe bele kell nevelni a közösséghez való tartozás gondolatát és érzését, ez a közösség pedig nem lehet más, mint a nemzet egésze. Harmadszor a testi kultúra észszerű ápolása mellett a középiskolai pedagógia a jövőben is az ember szellemi tevékenységét veheti alapul. Ezeknek az elveknek az alapján a középiskola továbbra is betöltheti szerepét az emberi kultúra megtartása és átadása terén.

Zibolen Endre.

HÍREK.

Gaal Mózes hetvenéves. Augusztus 2-án töltötte be Gaal Mózes hetvenedik életévét. A nevezetes évfordulót teljes csendben — így illet legjobban az ő egyéniségéhez — ünnepelte az egész ország. Gaal Mózesünk meglegedetten tekinthet vissza választottaknak kijáró hosszú életére. Nem hiába élt. Egész életében olyan fejedelmi bőséggel szórta lelkének kivételes adományait, hogy az íme gazdagon meghozta gyümölcsét: a minden földi salaktól ment, őszinte nagyrabecsülést, a minden önös érdektől független ragaszkodást. Áldásos élete ragyogó bizonyság arra, hogy az él igaz életet, aki a szeretet isteni törvényei szerint cselekszik mindenben.

A magyar tanárság egy emberként ünnepel az ünneplőkkel s örvendő jókívánságokat küld a hetvenéves Mózsi bácsijának, kérve a jó Istentől, hogy nemes lelkének drága kincseit még tovább is sokáig ragyogtassa lelkesítő példaadásképpen.

Áthelyezés. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter *Páll Gyula* nagykallói áll. Szabolcs vezér-reálgimnáziumi rendes tanárt a gyöngyösi áll. *Koháry István*-reálgimnáziumhoz; *Benkhard Ilona* mezőtúri áll. Teleki Blanka leányliceumi internátusi rendes tanítónőt a budapesti áll. Erzsébet Nőiskola leányliceumhoz; *Gyulai Béla* budapesti V. ker. áll. Bolyai-reáliskolai rendes tanárt a budapesti VIII. ker. áll. *Zrinyi Miklós*-reálgimnáziumhoz; *Illyés Árpád* mezőtúri áll. Teleki Blanka-leányliceumi rendes tanárt a szegedi áll. Árpádházi Szent Erzsébet-leányliceumhoz; *Kási Jenő* makói áll. Csanád vezér-reálgimnáziumi rendes tanárt a szentesi áll. Horváth Mihály-reálgimnáziumhoz; *dr. Loykó Béla* egri áll. Dobó István-reáliskolai rendes tanárt az úpesti áll. Könyves Kálmán-reálgimnáziumhoz; *dr. Mihalik László* mezőtúri áll. Teleki Blanka leányliceumi rendes tanárt a szegedi áll. Klauzál Gábor-reálgimnáziumhoz; *Migály Béla* budapesti VI. ker. áll. Kemény Zsigmond-reáliskolához szolgálatra beosztott kir. kath. reálgimnáziumi rendes tanárt a budapesti VII. ker. áll. Madách Imre-gimnáziumhoz; *Murarik Antal* budapesti IV. ker. Veres Pálné egyesületi leánygimnáziumhoz szolgálatra beosztott áll. középiskolai rendes tanárt a budapesti VI. ker. áll. Kölcey Ferenc reálgimnáziumhoz; *dr. Pavel Ágost* szombathelyi áll. leányliceumi rendes tanárt a szombathelyi áll. Faludi Ferenc-reálgimnáziumhoz; *Polgár Endre* szentgottárdi áll. reálgimnáziumi rendes tanárt a szombathelyi áll. Faludi Ferenc-reálgimnáziumhoz; *dr. Rapszky Béla* budapesti X. ker. áll. Szent László-reálgimnáziumi rendes tanárt a budapesti VIII. ker. áll. *Zrinyi Miklós*-reálgimnáziumhoz; *Ur Márton* csongrádi áll. Szent Imre-reálgimnáziumi rendes tanárt a szegedi áll. Klauzál Gábor-reálgimnáziumhoz; *Szücs Ernő* budapesti V. ker. áll. Bolyai-reáliskolai rendes tanárt a budapesti Veres Pálné-egyesületi leánygimnáziumhoz; *Árvay Ede* nagykallói áll. Szabolcs vezér-reálgimnáziumi rendes tanárt a szolgálat érdekében az úpesti állami Könyves Kálmán-reálgimnáziumhoz áthelyezte.

HALOTTAINK.

† **Dr. Dingfelder Ede**, a budapesti VII. ker. áll. Szent István-reál-gimnázium igazgatója folyó évi augusztus hó 14-én, 56-ik életévében, hosszú szenvedés után elhunyt. Temetése augusztus 16-án délután volt nagy és előkelő közönség részvétele mellett a farkasréti temetőben. A gyászszertartást az elhunyt sógora, *Erdősi Károly* prelátus, a Szent István-Társulat alelnöke végezte, a sírnál az intézet nevében *Priváry Géza* tanár búcsúztatta. A megboldogult kiváló tanferfiú középiskoláit a szatmári kir. kath. főgimnáziumban, főiskolai tanulmányait a budapesti tud. egyetemen végezte. Tanári működése szorosan összeforrt a budapesti VII. ker. külső áll. főgimnáziummal (jelenleg Szent István-reál-gimnázium), melynek először próbaéves, 1905-től rendes tanára volt. Mint tanár igen jó módszerrel tanított s kitűnően fegyelmezett. Tanítványait vallásosságra, hazafiságra s alapos tudásra nevelte. 1919-től mint igazgató, nagy becsvággyal és lankadatlan munkakedvvel fáradozott intézetének minél magasabb színvonalra való emelésén s ha ma a Szent István-reál-gimnázium a legtekintélyesebb budapesti középiskolák egyike, ez az ő legszemélyesebb érdeme. Családján kívül (gyermekai nem voltak) minden gondolata, tevékenysége az iskolának szólt, ennek jó hírét tekintette kitüntetésének. A kötelességteljesítésben példát mutatott; munkatársaitól, tanulóitól hasonlót kívánt, de ha alkalma nyílt, az elismerésben sem fukarkodott. Kik közelebből ismerték, tapasztalták, hogy ridegnek látszó külseje mögött meleg szív dobogott. Emlékét az intézetéből kikerült nemzedékek halála s mindazok kegyelele őrizi, kik valaha ismerték. Nyugodjék csendesen! *N. S.*

† **Pásztor József** a gyöngyösi állami Koháry István-reál-gimnázium nyugalmazott tanár életének 70., nyugalomba vonulásának 9. évében, 1933. július 6-án meghalt.

† **Dr. Vincze József** a tatai kegyesrendi reál-gimnázium tanára életének 59. évében, 1933. július hó 14-én meghalt.

† **Varannai István** a budapesti IX. ker. áll. Fáy András-reál-gimnázium rendes tanára életének 61., tanári szolgálatának 35. évében, 1933. július hó 10-én meghalt.

† **Nyusztay Antal** a budapesti ref. gimnázium rendes tanára életének 53., tanárságának 30. évében, 1933. augusztus hó 1-én meghalt.

KÖNYVSZEMLE.

Nagy Miklós dr. : A magyar országgyűlés könyvtárának katalógusa 1866—1930. 2. Közgazdasági és pénzügyi irodalom. Budapest, Athenaeum, 1932. 1324 l.

A száztízezernél is több kötetet számláló országgyűlési könyvtár most készülő katalógusának második kötete fekszik előttünk. Az első 1929 februárjában jelent meg s jelentőségéhez mérten Közlönyünk is ismertette 1929 július havában. Az első kötet a közjogi és közigazgatási jogi irodalom címszavait öleli fel, ez a második hatalmas kötet a maga majdnem másfélezer oldalán a közgazdasági és pénzügyi irodalmat, a könyvtár legnagyobb szakjának címszavait foglalja magában.

Ebben a szakcsoportban vannak mindazon munkák, amelyek a

mai gazdasági válsággal küzködő világban az érdeklődés homlokterében állanak. Amint a könyvtár kitűnő igazgatója minden ízében áttekintést és eligazítást adó tájékoztatóban mondja: „Aki e kérdésekhez hozzányúl, annak ismernie kell a vonatkozó irodalomból a tudomány álláspontját és a régebbi hasonló vagy más államokban felmerült kísérleteket. Mert, ha a történelem nem is ismétli meg önmagát, a gazdasági életnek megvannak a maga törvényszerűségei, analógiái, melyek figyelmen kívül hagyásával a teendő intézkedések több kárt okozhatnak, mint hasznot.”

A mai viszonyok mellett tehát különös jelentőséggel bíró szakcsoport katalógusa olyan művészi ügyességgel van megszerkesztve, hogy bár szigorúan követi a tudományos rendszerezés kívánalmait, mégis annyira áttekinthető és könnyen kezelhető, hogy a szinte az élőszó biztonságával igazít el. Ha valaki valami szakkérdés iránt érdeklődik, vagy valamely író, vagy annak valamelyik munkáját keresi, minden fáradság nélkül biztos könnyedséggel megtalálja. Ez a katalógus egy titokzatos kulcs tehát, amely az országgyűlési könyvtár kincsházába bevezet.

A katalógus páratlan a magyar könyvészeti irodalomban s külföldiek sorában is előkelő helyet foglal el. Nagy Miklós könyvtárigazgató munkatársaival minden tekintetben kitűnő munkát végzett.

A katalógushoz Almásy László, a képviselőház elnöke írt értékelő előszót, rámutatott a munka érdemeire és egyetemes jelentőségére.

Ugy véljük, hogy ismertetésével hasznos szolgálatot teszünk olvasóinknak is, mert a tanártársadalom sokoldalú érdeklődése mellett jó tudni azt, hogy hol lehet a fentjelzett szakkérdésekben irodalmi tájékozódást nyerni. (Pl.)

Lord Baden-Powell: A boldogulás ösvényein. Ford. Harangi László dr. Kiadja a Magyar Cserkészszövetség. Budapest. É. n. (1933.).

Az irodalomban sohasem hiányoztak az olyan könyvek, melyeknek célja a boldog életre való nevelés volt. A sok selejtes portékát nem véve tekintetbe, a könyvek legnagyobb része a szerző erősen kikristályosodott *világnézetét* tartalmazta, mint a boldog élet egyedüli biztos alapját. A világ főcserkésze szintén a maga világnézetét adja e könyvben, mely azonban olyan sokoldalú, derűs és mégis komoly, hogy áttanulmányozása után mindenki föltétlenül gazdagabbnak érzi magát. Sokszor mondták Baden-Powellről, hogy egész életén át meg tudott maradni gyermeknek, s ha „gyermek” alatt a derűslelkű, az életet nyugodtan szemlélő, abban serényen és mindig ideális hévvel dolgozó halandót értjük, akkor úgy is van, ahogyan mondják. Egy életharcát már megharcolt „gyermek” mondja itt el, hogy miképp diadalmasodhatunk az „élet víziútján”, hogyan kerülhetjük ki gyöngye csónakunkon a hatalmas, sötét szirteket. „Ne engedd — úgymond — hogy a víz sodorjon feléjük, hanem kormányozz el okosan mellettük”, mert „a legsötétebb sziklának is van napos oldala.” Majd külön fejezetekben foglalkozik az élet „öt szirtjével”, a „lovakkal” (kapzsiság és könnyelműség), a „borral” (gyenge jellem), az „asszonnyal” (tisztátalan élet), a „Kakukokkal és szélhámosokkal” (fennhéjázó stréberség stb.), végül a vallástalansággal. Nem egyebek ezek mint a *csordaöszön kísértései*. Szembe kell velük állítani mindennapi munkánkat éltető aktivitásunkat, önmunkát, lovagiasságunkat, testi és lelki egészségünket, valamint Istennek és embertársainknak való szolgálatunkat. Mindezt persze nem az elmélyedő bölcselő összefüggő rendszerében adja elő a szerző, hanem igazi gyakorlati ember módjára az életből hoz számtalan

képet és azokon keresztül érteti meg mondanivalóját. Vonzóerejét és közvetlenségét nagyban emeli, hogy *a legtöbb példa a saját gazdag és hosszú életéből való, sőt a kisérő rajzokat is mind maga készítette*. Mintha valami jó öreg rokon szólna hozzánk, annyira közvetlen minden sora, anélkül azonban, hogy olcsó hatásokra vadászna vagy bizalmas semmiségeket mondana. Történeti megfogják lelkünk gyökerét, a hozzájuk rajzolt ügyes képek felejthetetlenül belénkvisik az eseményt, mely lelkünk formálójává válik: nemcsak a gyermeki, az ifjúi, hanem a férfilelkek formálójává is. Éppen ez a célja a szerzőnek: az élet szirtjein diadalmaskodó férfi lelkének megformálása. Nevelési eszköze a cserkészlet. Gyermekkorunkban a cserkészlet csak játék, bár komoly játék, mert a gyermek csak akkor játszik igazán, ha komolyan játszik. A férficserkész, a *rover* nem játszik többé már gyermekmódra, de örökségül kapja gyermekkorából a játék komoly és tiszta szellemét, erkölcsi alapját, melyet neki kell aztán az élet arányaihoz idomítani és fejleszteni. A könyvnek nemcsak a *szelleme*, de a *módszere* is olyan, hogy minden nevelő sokat tanulhat belőle. A fordítás, különösen a versek fordítása, elsőrangú munka.

Dr. Grünfeld Ferenc.

Weszely Ödön dr. : Pedagógia. (Tud. Zsebk. 171—172/II. teljesen átdolgozott kiadás. Révai. 1932.

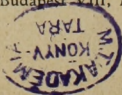
Egyetemi tanáraink hasznos és dicséretreméltó dolgot végeznek, amikor szaktárgyaik tudományos művelése mellett hallgatóik és a nagy közönség részére népszerű módon összefoglalják tudományuk eredményeit. Weszely dr. különösen nagy buzgalmat fejt ki abban, hogy a neveléstan egyes időszerű kérdéseit a tudomány legújabb állása szerint ismertesse s a címben írt kis könyvecskéért is halásak lehetnek tanítványai, akik tanári vizsgálatra készülnek, de haszonnal fordulhatnak e kis könyvhöz azok is, akik rövid tájékoztatást kívánnak kapni a neveléstan egyes kérdéseiről. Első kiadása 1906-ban jelent meg s a nevelés elméletében és gyakorlatában azóta bekövetkezett jelentős haladás szükségessé tette a második kiadást, amely az első kiadáshoz viszonyítva, majdnem egészen új könyv lett. Megnövekedett az anyag mennyisége, s megváltozott az anyag elrendezése, az egyes fejezetek egymásutjánja. Kellő megokolás nélkül elmaradt az új kiadásban a didaktika bővebb tárgyalása s viszont egészen új fejezetek illeszkedtek bele a megváltozott keretbe. Úgy láttuk, hogy az első kiadás még a herbarti iskola szellemében íródott Willmann Didaktikájának némi méltánylásával, a második kiadás elméleti alapvetésében és egyes kérdéseinek tárgyalásában már Kerschensteiner és Spranger hatását látjuk és megfelelő helyeken kellő méltatásban részesülnek Freud, Thorndike és a gyermeklélektan legújabb művelői. Általában Weszely igazi tájékoztatót nyújt, amikor nemcsak a legújabb álláspontokról ad pontos képet, hanem az olvasót a problémákra vonatkozó irodalom főbb műveinek felsorolásával további tanulmányozásra buzdítja.

Weszely kis könyvének modernségét mi sem bizonyítja jobban, mint azon kérdéseknek elméleti rendszerébe való beillesztése, amelyek ma oly nagy érdeklődés központjában állanak. Ilyen kérdések az eugenika (21. l.) és gyermektanulmány (45. l.), az értékelmélet (28) és karakteriológus (51) Coué és Freud elméletei, a szuggesztió és nemi felvilágosítás, a testgyakorlatnál a mozgásművészet (95) és cserkészlet (97), a munka mint módszertani elv (147), a társadalmi és állampolgári nevelés (155), a szak- és hivatásra való nevelés (77. l.).

B. F.

A szerkesztésért felelős: Dr. NAGY PÁL, a kiadásért: NÉMETH JÓZSEF.

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1933. Budapest VIII. Múzeum-körút 6. — (F.: Czakó Elemér.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI :
Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1932. SZEPTEMBER.
1. SZÁM.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK
KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET. BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Bihari Ferenc : Az 1931/32. évi értesítők szemléje. — *Dr. Reibner Márton* : A reálgimnázium új latin tanterve.

FIGYELŐ : *Dr. Balogh Béla* : Ifjúságunk fogainak állapota.

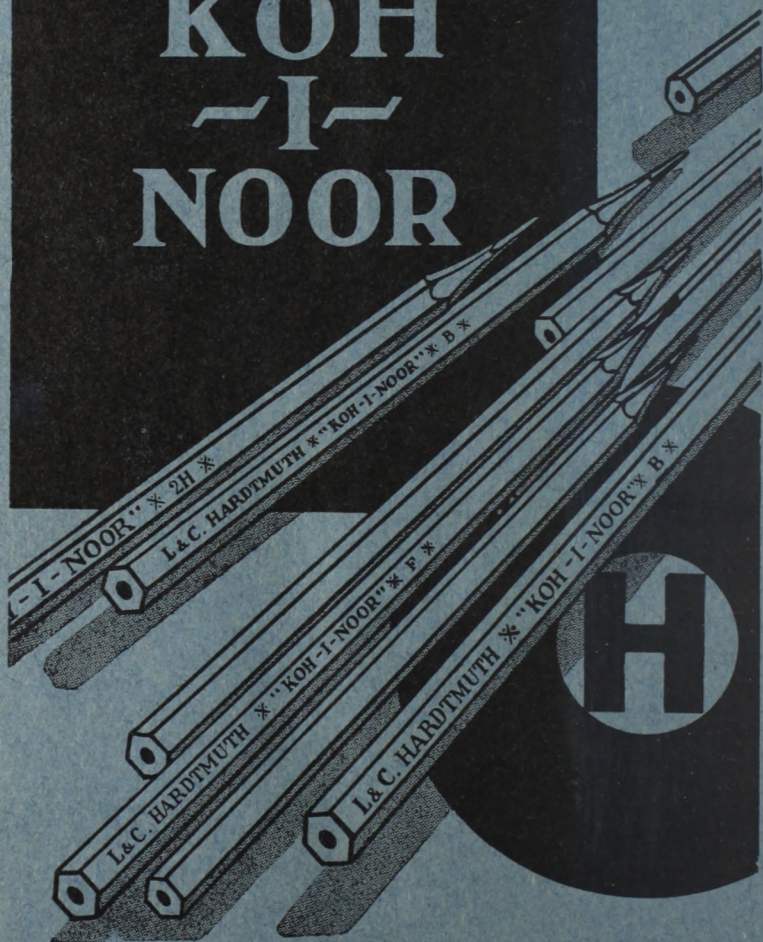
EGYESÜLETI ÉLET : Szily Kálmán államtitkár látogatása a Csokonai-villában. — Főnökváltás ügyosztályunkban. — Egyesületi hír.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE : *Marczell Agoston* : Magyarok. (*Dávid László*.) — *Sauvageot Aurélien* : Francia-magyar és magyar-francia nagy kézikönyvtár. (*Dr. Jámor György*.) — *Tuszkai Ödön* : A serdülő kor. (*Bihari Ferenc*.) — *Ernest Thompson Seton* : Rolf. Ford. *Temesi Győző*. (*Sz. Gy.*) — *Werner Mahrholz* : Deutsche Literatur der Gegenwart. (*Dr. Grünfeld Ferenc*.) — *Wichmann* : Eigengesetz und bildender Wert der Lehrfächer. (*Dr. Grünfeld Ferenc*.) — *Hoffstaetter und Peters* : Sachwörterbuch der Deutschkunde. (*Dr. Grünfeld Ferenc*.) — *Horváth Kálmán* : Magyar Diákkalauz.

L. & C.
HARDTMUTH
KOH
-I-
NOOR

Orsz. Középiskolai Tanáregyesület. 5015. számla.

1932 június 10-től szeptember 10-éig beérkezett pénzküldemények :

Vallás- és közoktatástügyi miniszter segélye 1931—32-re : 500 P.

Felvételi díjak á 2 P : Bassola Zoltán, Grexa Gyuláné, Mányoky Vilma, Szalkay Margit, Tatár Balázs.

Tagdíjak 1929/30. II. felére : Majtényi K., Márton György.

1930/1. II. felére : Árvay K., Balogh István, Grünfeld F., Lepsényi J., Páll Gy., Peckl M., Schnitzer B., Székely József, Tamáskovich A., Vajdaff G., Záborszky O.

Egész évre á 6 P : Balázs Gy., Bán K., Csorba György, Csorba Zoltán, Darkó Béla, Imreh Zs., Jégh Gy., Király Ernő, Kis István (M.), Kosztolányi Z., Majthényi K., Márczy B., Márton György, Ócsvár R., Olgyay R., Óváry J., Pázmány B., Pores K., Sabján J., Soós Mihály, Szabó József (M.), Szabó László, Vass Á., Vértessy S.

1931/2. I. felére : Dobay J., Farkas István, Ferencsik L., Kiss Jenő, Lengyel K., Löcsei A., Regényi S., Szarka Gy., Szirák F., Zsadányi Nagy A.

II. felére : Alszegehy Zs., T.-né Bakács M., Bartizek L., B.-né Benedek M., Benkő B., Bielek D., Csapody V., Császár Ernő, D.-né Csemez M., Dávid László, Erdélyi Pál, Fallenbuchl F., Faragó István, Gajda B. Genthon M., Hebelt S., Hollós J., Juhász Margit, Kármán F., Kurdilla F., Malatinszky Gy., Matolcsy L., Maurer E., Pápai J., Schröder J., Staud J., Steller J., Tamás Gy., Tóth József, Török P., Tyukos Gy., D.-né Vendl J.

Egész évre á 6 P : Ádám J., Andor J., Balkányi E., Barthos K., Bassola Z., Bauer O., Beek P., Bellák V., Berentés L., Bessenyei B., Betkowsik J., Binder J., Bogsos S., Boleszny A., Borosnyay K., Botár J., Böhm Gy., Breznayák J., Budaker K., Csapkay S., Császik J., Csellár A., Csurgay J., Csűrös István, Csinyéry B., Cziriák B., Czuppon E., Demes P., Dich L., Dobos J., Dombó L., V. Domokos Gy., Duray K., V. Durkó A., Eichler J., Einzig M., Ernői O., S.-né Evva A., Fáy Á., Fehér Géza (Gy.), Folkmann E., Folkmer F., Frank F., Fuxhoffer D., Fűrész R., Füzster J., Geiger E., Gögl D., Gokler I. M., Grexa Gyuláné, Gürsching E., Gyarmaty E., Gyökössy L., Gyönyör B., Haitseh J., Haraszti S., Harsányi S., Hausbrunner V., Hensch A., Herkely J., Hessky J., Hirschberg J., Horváth Gyula (Sz.), Hudetz Gy., Ihász J., Ince J., Iványi A., Kalmár E., Kameniczky A., Kerecsényi D., Király Jenő, Kirner D., Kiss János, Kiss Á. József, Klaniczay S., Klekner J., Kletz G., Koch J., Koller S.-né, Komán A., Kominyák J., Kósch J., Kovács Gábor, Kovács Ignác, Kovács János (VII. k.), S.-né Kovács M., Kreszta T., Kronberger B., Kubácska A., Lám F., Láng Ede, Láng György, Cs. Lázár O., Lezsánszky F., Loisch J., Losonczy Zoltán, Lukács B., Madáchy J., Mányoky V., Márton György, Máthé Elek, Mayer János, Mikola S., Módi M., Nagy Károly, Német Gábor, Nessler A., Neumann S., Nyusztay A., Oláh Sándor, Orosz J., Országh I., Osváth Gy., Óváry Z., Pálmai L., Pauka T., Péchy A., Percz A., Péter Pál, Pethő J., Pfiszter J., Pintér S., Pitying J., Podhorszky Gy., Pogány Erzs., Pólay V., Polgári S., Pollner A., Ponyiczky Z., M.-né Poszler T., Pózna L., Raskó K., Ravasz Á., Rédei K., Rempert E., Renner S., Revuczky V., V. Réz H., Samu János, Saskó S., H.-né Scholtz J., Sch.-né Scholtz M., Schmidt A., Schultz E., Sólya J., Söjtöri K., Stagd A., Stoiber O., Stoll F., Strasser S., Sulek J., V. Sümeghy F.-né, Szabó Dezső, Szabó Giz., Szabó Jenő, Szaif M., Szalay Gyula (Kkf.), Szalkay Margit, M.-né Szathmáry J., Szekeres Alb., Szepessy J., Szikra Gy., Szilvási J., Szimók F., Szinnyi József, Szokol K., Szolár F., Tárcazy E., Tarján Ö., Tass K., Tatár B., Thurzó F., Tiboldi Gy., Tokay L., Tolnay A., Tóth Irén, V. Tóth Kálmán, Tóth Tivadar, Törös Béla, Uskert K., Valent István, Varga J. (M.), Vasáry D., Vörös István, Vucskits I., Wagner Géza, Walther B., Wiedermann Gy., Winter A., Wolenszky Gy., Wollek G., Zsupán L.

1932/3-ra : Altmann J. Gy. (6 P), Bittenbinder M. (3 P), Gruber M. (3-60 P), Holstein Gy. (2-40 P), Pósch K. (2-40 P).

Előfizetési díjak à 12 P: Békéscsabai L. Zs. Ilic., Bp. 14. Mária Ter. Ilic., Kemény Zs. reálisk., VII. Szt. István rg., Kispeszt-munkástelepi polg. fiúisk., Makói Cs. v. rg.

Külön emlitem köszönettel a kaposvári Somssich rg. 36 P-ös küldeményét (1929/30, 30/31, 31/32).

Hirdetési díj: Blockner: Marx-Mérei 100 P.

Németh József pénztáros

MEGJELENT ÉS KAPHATÓ,

úgy a kiadónál **MARX ÉS MÉREI** tudományos műszergyárnál (Budapest VI, Bulcsu-utca 7.), mint bármelyik könyvkereskedőnél:

„Középiskolai fizikai gyakorlatok“

című mű, írta **RENNER JÁNOS** budapesti ev. gimnáziumi tanár. — Vezérkönyv tanárok számára. — Iskolai gyakorlatoknál VII. és VIII. osztályú **tanulók részére nélkülözhetetlen segédkönyv.**

ÁRA P 4·40.

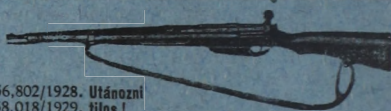
ÁRA P 4·40.

A legjobb, legszebb kiállítású és legarányosabban megépített

GYAKORLÓPUSKA

háromféle típusban! Törvényesen védve

36,802/1928. Utánozni 38,018/1929. tilos!

I. Rögzített billentyűvel: a) 6 P. II. Elsütő szerkezettel, érintkezőszéttel: a) 6·70 P. III.-tól működő závarzattal, záró csapóval (elsütő szerkezet és érintkezőszét): a) 7·80 P. A **Jenkovszky-féle** puskák — az előző hirdetésekben ismertetett leírás szerint — minden tekintetben elsőrangúak és olcsók. Számos elismerő irat igazolja ezt, de legjobban azon tény, hogy a fővárosi levéltári és cserkészeti, a fővárosi összes középiskolai, az önálló alakulatokkal rendelkező fővárosi gyárak és 475 vidéki egyesület **Jenkovszky-féle** gyakorlópuskát használ. — Mintát megtekintés és más puskákkal való összehasonlítás céljából uránvétellel küldök. Az árak helyben értendők. Forgalmiadót nem számítok, a nyugtábelég költségeit viselem. A megrendelés a pénz beküldésével vagy utánvétellel eszközölhető. A puska leírása a 9. számban. — Kiváló tisztelettel:

KUBINYI KÁLMÁN műesztergályos, Újpest, József-utca 35. — Telefon: 944-09.

ERDÉLY és SZABÓ

laboratóriumi felszerelések, tanszerek és precíz mérlegek gyára
BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak saját { *mechanikai*
üvegfüvő
asztalos } műhelyükben:

fizikai }
kémiai } *tanszereket*
földrajzi }
természettudományi }
stb.

Izzólámpás epidiaszkópok!

Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyi fülkék
Iskolák teljes felszerelése.

Költségvetéssel és szaktanácsal szívesen szolgálunk.

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1932. OKTÓBER.
2. SZÁM.

MEGJELENIK A NYÁRI HÓNAPOK
KIVÉTELÉVEL MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET. BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Pintér Lajos: Racionális redukció a latin-
nyelvtani anyagok tanításában.

FIGYELŐ: *B. L.*: Ásványtani és biológiai
nyári tanfolyam.

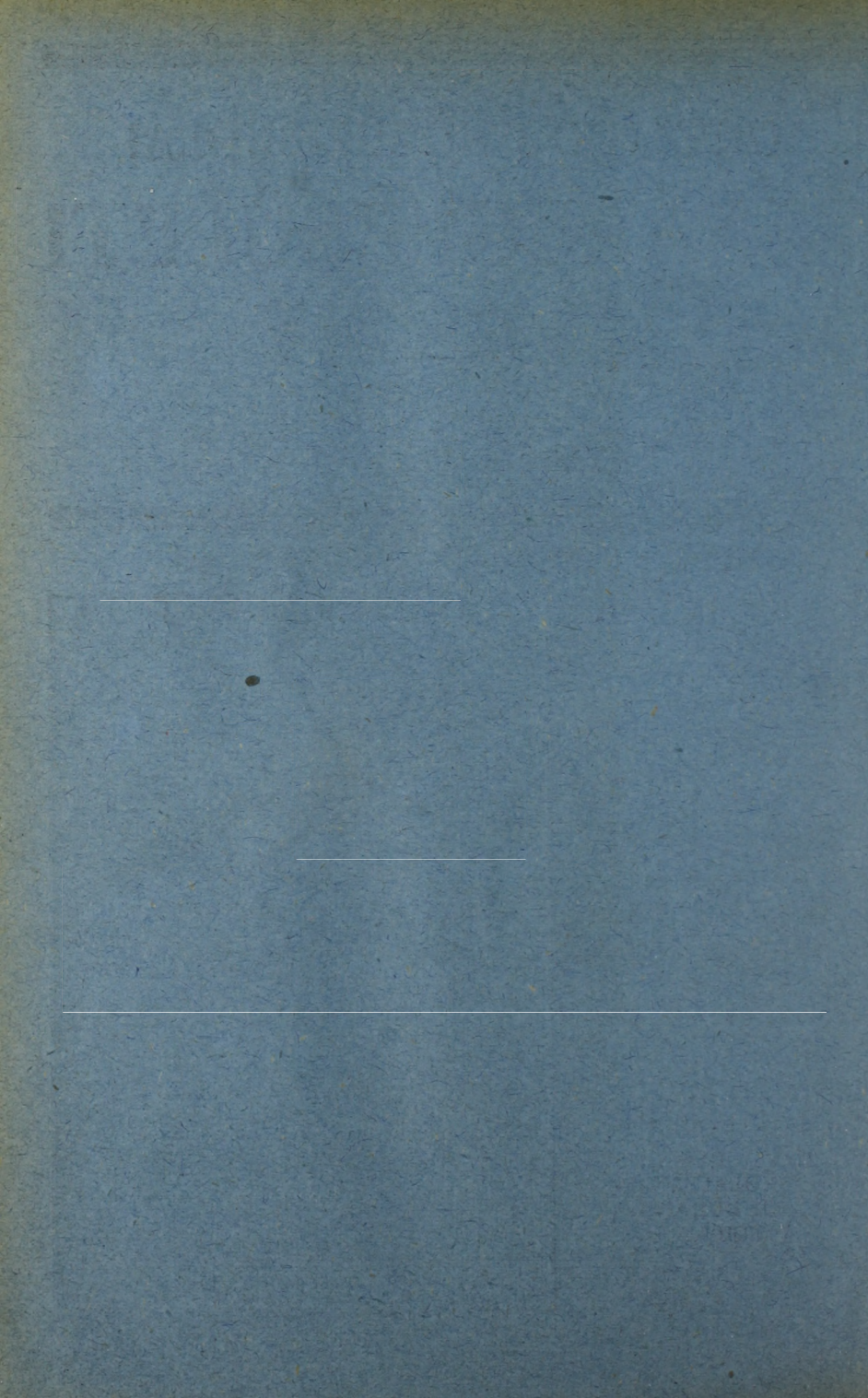
EGYESÜLETI ÉLET. Debreceni Tanári
Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE. *Pintér Jenő dr.*: A buda-
pesti tankerület 13. számú Értesítője. (N.)

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Gulyás József: A sárospataki ref. főiskola rövid története. Sárospatak, 1931.

Gulyás József: Dalkultusz a pataki iskolában. Sárospatak, 1932.

Gulyás József: Néhány Comenius-fordítás. Sárospatak, 1932.

Olay Ferenc dr.: Térképek a nemzetiségi terjeszkedés szolgálatában. Budapest, 1932. Magyar Nemzeti Szövetség.

Osváth Gedeon dr.: Küzdő lelkek. Misztérium. A szerző kiadása.

Takáts Ferenc dr.: Ismeretszemlélet. Ismeretkritikai értekezés. Egyetemi Nyomda, Budapest, 1932.

Weszeley Ödön dr.: A gyermektanulmány jelentősége és problémái. Budapest, 1932. Lampel.

Pintér Jenő dr.: A budapesti tankerület 13. számú értesítője. Bp. 1932.

Magyar Pedagógiai Lexikon. I. rész. Révai Irod. Int. kiadása Bp.

Trikál József: Az új ember. Bp. Egyetemi Nyomda.

Szabó László: Csaba királyfi. Nagykőrösi Arany János Társaság. 1932.

Bessenyei György: Anyai oktatás. Magyar Irod. Ritkaságok 15. sz.

Bessenyei György: Magyarság. A magyar néző. Magyar Irod. Ritkaságok 16. sz.

Hajnal Mátyás: A Jézus szívét szerető szíveknek ajtatosságra. Magyar Irod. Ritkaságok 17. sz.

Péterfy Jenő: dramaturgiai dolgozatai. Harmadik és negyedik sorozat. Magyar Irod. Ritkaságok 18. és 19. sz.

Lux Gyula: Modern nyelvoktatás. Bpest, Egyet. Nyomda.

Nádai Pál: Ház, kert, napfény. Bpest, Egyet. Nyomda. Könyvbarátok Szövetsége.

Makkai János: Germánia új utakon. Bpest, Danubia könyvkiadó.

Országos Középisk. Tanáregyesület. 5015. számla.

1932 szeptember 10-től október 12-ig érkezett pénzküldemények:

Felvételi díj: Nagy Gábor (0-80, még 1-20 jár).

Tagdíj 1930/31. I. felére à 3 P: Barsi I., Lemle R.

1930/31. egész évre à 6 P: Feiler A.

1931/32. I. felére à 3 P: Grünfeld F. (4-80), Kerber I., Papp Zoltán, Vadász N.

1931/32. II. felére à 3 P: Jámbor Gy (1-20), Keszei I., Lindenmayer A. (2 P), Szentgyörgyi F.

1931/32. egész évre à 6 P: Balogh A., Buday P., Csizik Gy., Csiky V., Fejes Zs., Földessy Gy., Földy József, Gáspár Pál (ig.), Gyomlay L., Hedrich Á., Honti I., Horváth Endre, Hudyma E., V. Kovács L., Kuzmits V., Lakos B., László G., Lersch E., Martényi E., Moravec K., Müller K., Nagy Endre, Nagy Jenő, Németh D., Pap Zoltán, Pásztor József, Pauler A., Rab I., Radványi K., Reichl S., Sándor P., Sárosi Ö., Schinner L., Schwartz E. A., Steiner M., Szabadi B., Szücs-Dezső, Varga László, Vértés Z., Zlinszky A.

1932/33. I. felére à 3 P: Barta M., Bassola Z., Bujdosó I., Csetry K., Endrei G., Erdei I., Fray I., Grosz F., Hollendonner F., Keresztes M., Messik B., Moldoványi G., Néder Gy., V. Pálfi I., Resch A., Szemkó A.

1932/33. II. felére: Bihari F. (3-60).

1932/33. egész évre à 6 P: Bálint K., Balogh Béla, Baracska Gy., Bognár C., Burián L., Cserép I., Dombay Lajos, Fráter I., Gaál T., Garzó B., Hofman K., Holló Károly, Kiss Kálmán, Klein Gy., Krywald O., Kurfalvy R., Mattyasovszky K., Mellan M., Nagy Gábor, Nelly I., Páthy I., Petz G., Reibner M., Simon Károly, Soós T., Stuhlmann P., Suppán V., Szabó Lajos, Szakács Ö., Szekeres M., Szemeréy G., Szép E., Sziklai Jenő.

1933/34.-re: Fürst A. (3-60).

Adomány: Madai Gy. 1-80 P.

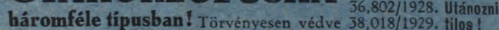
Figyelem! Három helyről beíratási díjak is érkeztek tévedésből az 5015. csekkszámán, így a Hatvani rg.-tól 550-81, 6-72, 4-48, 6-72, a Bp. V. Szemere-u. líc.-tól 143-36, a Bp. VI., Bulyovszky-u. reáltól 1302-32. E tételeket átutalom a 24.583-as csekkszámra.

úgy a kiadónál *MARX ÉS MÉREI* tudományos műszergyárnál (Budapest VI, Bulesu-utca 7.), mint bármelyik könyvkereskedőnél:

című mű, írta RENNER JÁNOS budapesti ev. gimnáziumi tanár. — Vezérkönyv tanárok számára. — Iskolai gyakorlatoknál VII. és VIII. osztályú **tanulók részére nélkülözhetetlen segédkönyv.**

ÅRA P 4.40.

GYAKORLÓPUSKA

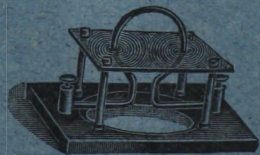
1. Rögzített billentyűvel: a) 6 P. II. Elsűtő szerkezettel, érintkezésvétel: a) 6-70 P. III. től működő závarattal, záró csapóval (elsűtő szerkezet és érintkezésvétel): a) 7-80 P. A Jenkowsky-féle puskák – az elűzű hirdetésekben ismertetett leírás szerint – minden tekintetben elűrangnyak és elűcsők. Számos elűsmerű irat igazolja ezt, de legjobban azon ténny, hogy a fűvűs leventéi és keresztjei, a fűvűs összes közűpűkű iskolái, az önálló alakulatokkal rendelűkű fűvűsűi gyűrak és 475 vidűki egűyesűt Jenkowsky-fűle gyűraklűpűskűt hasznűl. – Mintűt megtekintűs és műs pűskűkal valű összehasonlított celűből urűnűtűtűl kűldűk. Az árak helyben értűndűk. Forgalműdűt nem számított, a nyugtűbelűgű kűlűstűgűt vűselem. A megrendelűs a pűnz bekűldűsével vagy urűnűtűtűl csűkűzűhűtű. A pűska leírűsa a 9. szűmbűn. – Kűvűlű tűsztelűtűl.

KUBINYI KÁLMÁN műsztergályos, Újpest, József-utca 35. — Telefon: 944-09.

BUDAPEST IX, Liliom-utca 46. Telefon: József 335-74 és 323-95

Gyártanak és javítanak saját } **műhelyükben:**
mechanikai
 üvegfüvő
 asztalos

fizikai
kémiai
földrajzi
természettudományi
stb.

**Előadó-asztalok
Kapcsolótáblák
Vegyifülkék
Iskolák teljes felszerelése.**

Költségvetéssel
és szaktanáccsal
szívesen szolgálunk.

Izzólámpás epidiaszkópok!

17.905 — Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest. (F.: Czákó Elemér dr.)

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:
Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1932. NOVEMBER.
3. SZÁM.

MEGJELNIK MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET. BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

A középiskolai tanárok tisztelgése Hóman Bálint miniszternél.

Az Országos Középiskolai Tanár egyesület LXVI. közgyűlése.

Dr. Madai Gyula elnöki megnyitója. — vitéz Esztergomy Ferenc főtitkári jelentése. — Édes Jenő gondnoki jelentése. — Németh József pénztári jelentése. — Messik Béla jelentése a Segélyző Alapról. — Beszédok: 1. Dr. Madai Gyula felkösztöntője a Kormányzóra. — 2. Sajó Sándor beszéde a Kossuth-szobornál. — 3. vitéz Besenyey Lajos beszéde a Csokonai-szobornál. — 4. vitéz Kószei Frigyes beszéde a hősök emlékművénél. — Jegyzőkönyvek: 1. Az igazgatósági és választmányi ülés jegyzőkönyve. — 2. A közgyűlés jegyzőkönyve. — Debrecenben.

EGYESÜLETI ÉLET: Budapesti Tanári Kör. — Győrkerületi Tanári Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: Magyar Pedagógiai Lexikon (Pedagógus). — Négyesy László: Kázinézy pályája. Elek Oszkár.

A KIR. MAGYAR EGYETEMI NYOMDA KARÁCSONYI ÚJDONSÁGAI:

- Brisits Frigyes dr. ciszt. tanár szerkesztésében PÁZMÁNY VILÁGA.** A halhatatlan szellemi nagyság óriási irodalmi munkásságának nevezetes szemelvényeiből impozánsan bontakozik ki Pázmány Péter klasszikus egyénisége. Kartonborításban P 4—
- vitéz József Ferenc kir. herceg: EZÜST VIZEK FELLETT.** A legmagyarabb királyi hercegi család tagjának Bulgáriában — a Fekete-tenger partján — írott költeményei. Kartonborításban P 1—
- Magyar Miklós: AZ EMBER ÉS A GÉP HARCA.** A társadalmi rend alapja: a munkalehetőség. Ezt a munkalehetőséget veszélyeztetik sokak szerint a gépek. Ezzel az áramlattal szemben áll a szerző felfogása: hogy a gép nem veszélyes, nem kell lerombolni, hanem legyőzni. Kartonborításban P 3/20
- Makkai János: GERMÁNIA ÚJ UTAKON.** A világtörténelem színpadán most van kialakulóban Germánia új életformája és lelkisége. Ennek a forrongó újjászületésnek küzdelmes képét adja e mű. Kartonborításban P 2/50
- Nádai Pál: HÁZ, KERT, NAPFÉNY.** Magában foglalja a lakáskultusz minden tudnivalóját, az építkezés alapvetéseit, a helyiségek méretezését, — felvonultatja a praktikusnál-praktikusabb bútorokat, a konyha racionalizált berendezéseit, — megmutatja életünket a természetben és az otthon csodatevő örömeit. Kilencven fénykép, 75 művészi rajz. Albumalak. Ezüst díszkötésben P 12—
- Trikál József: AZ ÚJ EMBER. NOVA CREATURA.** A Pázmány Péter-egyetem rektora munkájában a lélek rejtett életéből és az okkultizmus böleseletéből mutatja be a Nova Creaturát, az Új Embert. Igen szép kiállításban P 5—
- Sebess Dénes: MAGYAR AGRÁR-EVOLÚCIÓK.** A magyar föld sorsa 26 fejezetben. Nemzeti létünk alapjának, a magyar földtulajdonnak politikai, közgazdasági és jogi fejlődését ismerteti. A kollektívizmus és magántulajdon elvének előttünk folyó élet-halálharcában különösen időszerű jelentőségű. Finom kiállításban, félbőr-kötésben P 20—
- Varju Elemér: MAGYAR VÁRAK.** Nagy gonddal készült, gyönyörű kiállítású mű, mely végigvezeti a szemlélőt Nagy-Magyarország várain. Az albumalakú díszmű 313 képet mutat be. Négy nyelvű (magyar, német, francia és angol) felírással. A legalkalmasabb külföldi propagandára.

Egészvászonzkötésben P 20—

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Brisits Frigyes : Pázmány világa. Budapest, Egyetemi Nyomda.

Auguste Diès : Plátó. Ford. dr. Michel Károly. Bpest, Szent István Társulat 1932.

Takács Ince : Nérótól Dioklécianig. A keresztény üldözések története. Budapest, Szent István Társulat 1933.

Stuhlmann Patrik dr. : Az ifjúkor lélektana. Bpest, Szent István Társulat 1933.

Pitroff Pál dr. : A szépirodalom esztétikája. Budapest, Szent István Társulat 1933.

K. Török Mihály Miklós : A magyar egyházpolitikai harc története. Budapest, Szent István Társulat 1933.

Urbán Barnabás : A középiskolai matematika és fizika tanításának szerepe a világnézet kialakulásában. Sárospatak, 1932.

Semetkay József : A csehszlovákiai magyar ifjúság. Salgótarján, 1932.

Országos Középiskolai Tanáregyesület. 5015. számla.

1932 október 12-től november 10-ig érkezett pénzküldemények :

Felvételi díj à 2 P : Balogh Sándor, dr. Jókay Károlyné.

Tagdíjak 1931/32. I. felére : Bednarik A., Bosányi F., Szentgyörgyi Edéné.

1931/32. II. felére : Blársik K., Ferencsik L., Jávör A., Mátyás K., Mikó P., Párkányi N.-né, Petter A., Váli R., Wissinger K.

1931/2. egész évre : Glatz K.-né, Horváth Ernő, Onodi P., Pintér Lajos, Szerecz J.

1932/3. I. felére à 3 P : Balogh Sándor, Baross Gy., Bartoniek P., Behányi E., Belházy E., Bicsó F., Bíró Lajos, Blau A., Bodrossi L., Bujárné P. E., Csengery E., Cserny E., Czeizel J., Czögler K., Eckerdtne P. G., Egner S., Ernyei Jenő, Fírbás O., Gammer B., Geszti L., Geszti L.-né, W. J., Gosztönyi J., Hergovits J., Herkely Irén, Kalmár A., Klész J., Klimkó J., Kövári A., Krebsz M., Kún S., Lendvai E., Lengyel M. (1-20), Littomericzky J., Lóránd L., Párkányi N., Schill F., Schill F.-né, Cz. J., Schindler Gy., Schweighoffer T., Sidlovits K., Somogyi Irén, Szabolcsné Str. P. Szentirmayné E. V. Tőrek M., Zádorné K. E., Virányi E., Vozáry M.

1932/33. II. felére Holstein Gy. (3-60).

1932/22. egész évre, à 6 P : Baký J., Bauer M., Dubovitz J., Jókay K.-né, Juhász E., Kispárti J., Kőrös E., Levius E., Matusik I., Mika Anna, Mika Klára, Pintér Sándor, Róna A., Soós József, Sopronyi J., Szabó Ignác, Székely János, Széký J., Sződényi A., Tüske B., Walther B., Zayzon Ferenc, Zoltvány J.

Előfizetési díj à 12 P : Bp. X. Szt. László rg., Gyöngyösi K. J. rg. (1931/2 + 1932/3), Győri áll. Tanítónőképző I., Keszthelyi prem. kath. rg., Nagyatádi közs. polg. fiúisk., Pécsi I. t., Pius g.

Hirdetési díj : Hardtmuth Koh-I-Noor (96 P).

Igazságot Magyarországnak : Miskolci Lant könyvk. (2-40 P).

Dr. Marcell Ágost könyveire à 6.50 P : Bajai ciszt. r. rg., Bp. II. Toldy F. reál. II., Érs. kath. rg. (2 péld.), IV. kegyesrendi g., V. Bolyai reál., VI. Mária Terézia lg., VII. Madách g., IX. Fáy A. rg., IX. Ref. g., Csongrádi Szt. I. rg., Debreceni kegy. rg., Esztergomi Szt. I. reál., Gödöllői prem. r. g., Gyöngyösi K. I. rg., Hatvani rg., Karcagi ref. rg., Kecskeméti K. I. reál., Kisújszállási ref. rg., Soproni áll. lg., Szentgotthárdi rg., Szolnoki V. F. rg., Szombathelyi llie., Újpesti llie.

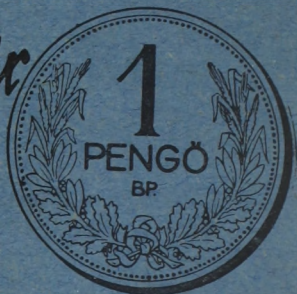
Beiratási díjak is érkeztek még tévesen (l. 24.583. csekkszám!) : Bp. IV. Eötvös reál 1303-68, Hatvani rg. 2-24 P.

Németh József, pénztáros.

NEVELÉSTUDOMÁNYI DOLGOZATOK. Sokszorosított középiskolai tudományos pedagógiai folyóirat. A pedagógiai írók cikkei, könyv-, folyóirat- és értesítő-ismeretéseit, a módszeres értekezletek dolgozatait közlésre igen kéri. Előfizetői: egyetemi tanárok, főigazgatók, igazgatók, szakfelügyelők, tanárok, középiskolák. — Előfizetést és cikket kér a szerkesztő és kiadó: **DR. BITTENBINDER MIKLÓS**, középiskolai tanár és író, Budapest, IX., Közraktár-utca 12. B. IV. em. 5.

*pengője 2x annyit ér
nálam*

mert az alacsony árak mellett a kiváló minőség teszi áruimat kétszeresen olcsóvá!

Női konfekció Női télikabátok. Gyermek boykabátok. Ruhák. Szőrmebundák, válogatott darabok 100 P.

Szövet Öltöny-, átmeneti- és télikabátszövetek. Férfi strapaszövet szolid színekben 140/150 cm 12 P-tól.

Szőnyeg Torontáli. Magyar perzsák. Nyírott gyapjú és Buklé. Átvetők. Függöny, stor 150×250, svájci grenadin 75-50 P.

Cipő Divatos formájú hócipők, hőcsizmak. Sárccipők. Igen erős férfi és női cipők strapára 11-50 P-tól. Gyermekcipők erős fekete box 25—30 sz.-ig 9-50 P.

Ezenkívül az összes ruházati cikkek, **selyem, vászon, fehérnemű, kötöttárú**, stb.

A m. t. Tanári Testület Tagjainak folyószámlahitelt nyujtok!

KOVÁCSEVICS MILENKÓ IV, Petőfi Sándor-utca 3.

MEGJELENT ÉS KAPHATÓ,

úgy a kiadónál **MARX ÉS MÉREI** tudományos műszergyárnál (Budapest VI, Bulcsu-utca 7.), mint bármelyik könyvkereskedőnél:

„Középiskolai fizikai gyakorlatok“

című mű, írta **RENNER JÁNOS** budapesti ev. gimnáziumi tanár. — Vezérkönyv tanárok számára. — Iskolai gyakorlatoknál VII. és VIII. osztályú **tanulók részére** nélkülözhetetlen segédkönyv.

ÁRA P 4-40.

ÁRA P 4-40.

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:
Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1932. DECEMBER.
4. SZÁM.

MEGJELNIK MINDEN HÓ 20-ÁN
KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET. BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Dr. Kisparti János; A középiskola sorsa.

EGYESÜLETI ÉLET: A rendkívüli közgyűlés:

1. Az igazgatósági és a választmányi ülés jegyzőkönyve; 2. A közgyűlés jegyzőkönyve. — Budapesti Tanári Kör. — Miskolci Tanári Kör. — A Tanárok Nevelő Háza alapja 1931—32. évi számadásai és költségvetése az 1932—33. évre.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: A nagy-Pintér ötödik kötete. (*Sajó Sándor*). — *Osváth Gedeon dr.*: Küzdő lelkek. (N.).

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

A KIR. MAGYAR EGYETEMI NYOMDA KARÁCSONYI ÚJDONSÁGAI:

Brisits Frigyes dr. ciszt. tanár szerkesztésében PÁZ-
MÁNY VILÁGA. A halhatatlan szellemi nagyság
óriási irodalmi munkásságának nevezetes szemel-
vényeiből impozánsan bontakozik ki Pázmány Pé-
ter klasszikus egyénisége. Kartonborításban P 4—

**vitéz József Ferenc kir. herceg; EZÜST VIZEK FE-
LETT.** A legmagyarabb királyi hercegi család tag-
jának Bulgáriában — a Fekete-tenger partján —
írott költeményei. Kartonborításban P 1—

Magyar Miklós; AZ EMBER ÉS A GÉP HARCA.
A társadalmi rend alapja: a munkalehetőség. Ezt
a munkalehetőséget veszélyeztetik sokak szerint a
gépek. Ezzel az áramlattal szemben áll a szerző fel-
fogása: hogy a gép nem veszélyes, nem kell lerom-
bolni, hanem legyőzni. Kartonborításban P 3-20

Makkai János; GERMÁNIA ÚJ UTAKON. A világ-
történelem színpadán most van kialakulóban Ger-
mánia új életformája és lelkisége. Ennek a for-
rongó újjászületésnek küzdelmes képét adja e mű.
Kartonborításban P 2-50

Nádai Pál; HÁZ, KERT, NAPFÉNY. Magában fog-
lalja a lakáskultusz minden tudnivalóját, az építke-
zés alapvetéseit, a helyiségek méretezését, — fel-
vonultatja a praktikusnál praktikusabb bútorokat,
a konyha racionalizált berendezéseit, — meg-
mutatja életünket a természetben és az otthon
csodatevő örömeit. Kilencven fénykép, 75 művészi
rajz. Albumalak. Ezüst díszkötésben P 12—

Trikál József; AZ ÚJ EMBER. NOVA CREATURA.
A Pázmány Péter-egyetem rektora munkájában a
lélek rejtett életéből és az okkultizmus bölcseleté-
ből mutatja be a Nova Creaturát, az Új Embert.
Igen szép kiállításban P 5—

Sebess Dénes; MAGYAR AGRÁR-EVOLÚCIÓK.
A magyar föld sorsa 26 fejezetben. Nemzeti létünk
alapjának, a magyar földtulajdonnak politikai, köz-
gazdasági és jogi fejlődését ismerteti. A kollekti-
vizmus és magántulajdon elvének előttiünk folyó
élet-halálharcában különösen időszerű jelentőségű.

Finom kiállításban, félbőr-kötésben P 20—
Varju Elemér; MAGYAR VÁRAK. Nagy gond-
dallal készült, gyönyörű kiállítású mű, mely végigvezeti
a szemlélőt Nagy-Magyarország várain. Az album-
alakú díszmű 313 képet mutat be. Négy nyelvű (ma-
gyar, német, francia és angol) felírással. A leg-
alkalmasabb külföldi propagandára.

Egészvászonnkötésben P 20—

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK

Hankó Béla dr. : Vizen és vízparton. Könyvbarátok Szövetsége. Bpest, Egyetemi Nyomda.

Király Dezső : A higiénikus iskolai testnevelés és eszközei. Bpest.

Tamás István : Szabadkai diákok. Könyvbarátok Szövetsége. Bpest, Egyetemi Nyomda.

Velösy Elek : Miska. Könyvbarátok Szövetsége. Bpest, Egyetemi Nyomda.

Tomcsányi János : Lengyelország. Bpest. Studium kiadása.

Orsz. Középiskolai Tanáregyesület 5015-ös számla.

1932 november 10-től december 10-ig beérkezett pénzküldemények :

Felvételi díj : Szetei Endre (2 P).

Tagdíj 1930/31. II. felére : Barsi J., Feilér A., Tóth Gy.

1931/32. I. felére : Árvay J., Bertalan R., Feiler A., K.-né Geiszt J., Kerbes J., R.-né Perényi G., Tóth Gy. (1 P).

1931/32. egész évre : Staibl J.

1932/33. I. felére : V. Bessenyei L. (1-80 P), Blárik K. (2 P), Dobos J., Dongó O., Jávör A. (2 P), Kató S. (2-40 P), Király D., Kökény F., V. Kőszegi F., Lenkey L., Márkus J., Mátyás K. (2 P), Mikó P. (2 P), Nemes K., Sebök J., Szetei E., Táplányi J. úr m., Váli R. (2 P), Wiesinger K. (2 P).

1932/33. II. felére : Busák B. (2 P), Elek O. (3-60 P), Messik B., Szabó J. A. (3-20 P).

1932/33. egész évre : Bauer Ede, Czakó F., Dsida O. V., Esztergony F., Harkay J., Jaeger J., Kováts Gy., Kovács Gyula (VII. k.), Marosi A., Molecz B., Nagy János, Németh József, Osztie J., Ottó J., Rencz J., Soltész Gy., Sziklai A., Takács Gy. (Rp.), Theisz Gy., Vaszalits P., Vér V.

Előfizetési díj 1931/32-re : Nyíregyházai kir. kath. g.

1932/33-ra : Bp. II., Mátyás kir. rg., Pesterzsébeti K. L. rg., Szombathelyi áll. llic.

Al. tagdíjhoz : Madai Gy. (12 P).

Hirdetési díj : Bittenbinder M. (2 P).

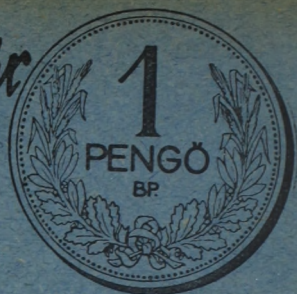
Beíratási díj : Hatvani rg. (2-24 P).

Dr. Marczell Á. : Magyarok c. könyvére à 6-50 P : Bp. II. Egyet. kath. rg., III. Árpád rg., IV. Angol kisasszonyok lg., V. Szekeres m. llic., VII. Erzsébet Nőisk. llic., VIII. Sophianum llic., X. Széchenyi J. rg., Kecskeméti r. kath. lg., Mezőturi T. Bl. llic. és ref. gimn., Nyíregyházai k. L. rg., Pécsi fr. nr. réal. nev. int., Soproni R. F. réal. nev. int. és Szt. O. r. kath. lg., Sümegi K. S. rg., Szekszárdi G. J. rg., Szolnoki áll. llic., Szombathelyi áll. rg., Tatai kegy. r. rg.

Németh József pénztáros.

*pengője 2x annyit ér
nálam*

*mert az alacsony árk mellett a kiváló minőség teszi
áruimat kétszeresen olcsóvá!*

Férjének

izléses szép házikabátot 15 pengőért,
kitűnő minőségű télikabátot, öltönysző-
vetet, kész és mérték utáni fehérmű
divatekket, cipőt, sárcipőt, papucsot is.

Feleségének

szép és igen jó szőrmebundát 100 pengőért,
selymet, vásznat, fehérműt, finom
kötöttárút, habselyem kombinét, cipőt,
sárcipőt, hócipőt, hócsizmat.

Gyermekének

prima boykabátot, színes leánykakabátot
szőrmegallérral, matróruhá, sportruhá,
harisnyát, cipőt, hócipőt, sárcipőt.

Otthonának

színpompás torontáli szőnyeget és magyar
perzsát, futót, buklét, függőnyt, paplant,
matracot, takarót, egyszóval

mindent nálam vegyen!

A m. t. Tanári Testület Tagjainak folyószámlahitelt nyujtok!

KOVÁCSEVICS MILENKÓ IV, Petőfi Sándor-utca 3.

TELEFON: 89-7-03, 89-7-61.

MEGJELENT ÉS KAPHATÓ,

úgy a kiadónál **MARX ÉS MÉREI** tudományos
műszergyárnál (Budapest VI, Bulcsu-utca 7.), mint bár-
melyik könyvkereskedőnél:

„Középiskolai fizikai gyakorlatok“

című mű, írta **RENNER JÁNOS** budapesti ev. gimnáziumi
tanár. — Vezérkönyv tanárok számára. — Iskolai
gyakorlatoknál VII. és VIII. osztályú **tanulók részére**
nélkülözhetetlen segédkönyv.

ÁRA P 4.40.

ÁRA P 4.40.

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1933. JANUÁR.
5. SZÁM.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET. BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Sajó Sándor : Négyesy László. — *Marczell Á. dr.* :
Az igazi mester.

FIGYELŐ : *Jámbor György dr.* : A tanárok
szolgálati szabályzata. — *Kardeván Károly dr.* :
A postarabló, a deltoid és dr. Szabó László.

EGYESÜLETI ÉLET : Egyesületünk tisztelgése
Szily Kálmán államtitkár úrnál. — Négyesy
László halála. — Szolgálati pragmatika-bizott-
ság. — Miskolci Tanári Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE : *Méhes Gyula dr.* : Kémiai
kísérletek. (G. C.). — *Rüblein Richárd dr.* :
A tanítók, írók és a nem állami tanárok ellátá-
sának rendezéséről szóló 1924. évi XXVIII. t. c.
ismertetése és magyarázata. (*Jámbor György
dr.*). — Új Magyar Vetés.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

A KIR. MAGYAR EGYETEMI NYOMDA ÚJDONSÁGAI:

- Brisits Frigyes dr.** ciszt. tanár szerkesztésében PÁZ-
MÁNY VILÁGA. A halhatatlan szellemi nagyság
óriási irodalmi munkásságának nevezetes szemel-
vényeiből impozánsan bontakozik ki Pázmány Pé-
ter klasszikus egyénisége. Kartonborításban P 4—
- vitéz József Ferenc kir. herceg:** EZÜST VIZEK FE-
LETT. A legmagyarabb királyi hercegi család tag-
jának Bulgáriában — a Fekete-tenger partján —
írott költeményei. Kartonborításban P 1—
- Magyar Miklós:** AZ EMBER ÉS A GÉP HARCA.
A társadalmi rend alapja: a munkalehetőség. Ezt
a munkalehetőséget veszélyeztetik sokak szerint a
gépek. Ezzel az áramlattal szemben áll a szerző fel-
fogása: hogy a gép nem veszélyes, nem kell lerom-
bolni, hanem legyőzni. Kartonborításban P 3-20
- Makkai János:** GERMÁNIA ÚJ UTAKON. A világ-
történelem színpadán most van kialakulóban Ger-
mánia új életformája és lelkiisége. Ennek a for-
rongó újjászületésnek küzdelmes képét adja e mű.
Kartonborításban P 2-50
- Nádai Pál:** HÁZ, KERT, NAPPÉNY. Magában fog-
lalja a lakáskultusz minden tudnivalóját, az építke-
zés alapvetéseit, a helyiségek méretezését, — fel-
vonultatja a praktikusnál praktikusabb bútorokat,
a konyha racionalizált berendezéseit, — meg-
mutatja életünket a természetben és az otthon
csodatevő örömeit. Kilencven fénykép, 75 művészi
rajz. Albumalak. Ezüst díszkötésben P 12—
- Trikál József:** AZ ÚJ EMBER. NOVA CREATURA.
A Pázmány Péter-egyetem rektora munkájában a
lélek rejtett életéből és az okkultizmus böleseleté-
ből mutatja be a Nova Creaturát, az Új Embert.
Igen szép kiállításban P 5—
- Sebess Dénes:** MAGYAR AGRÁR-EVOLÚCIÓK.
A magyar föld sorsa 26 fejezetben. Nemzeti létünk
alapjának, a magyar földtulajdonnak politikai, köz-
gazdasági és jogi fejlődését ismerteti. A kollekti-
vizmus és magántulajdon elvének előttünk folyó
élet-halálharcában különösen időszerű jelentőségű.
Finom kiállításban, félbörkötésben P 20—
- Varju Elemér:** MAGYAR VÁRAK. Nagy gond-
dallal készült, gyönyörű kiállítású mű, mely végigvezeti
a szemlélőt Nagy-Magyarország várain. Az album-
alakú díszmű 313 képet mutat be. Négy nyelven (ma-
gyar, német, francia és angol) felírással. A leg-
alkalmasabb külföldi propagandára.
Egészvászaronkötésben P 20—

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK:

Kalmár Gusztáv dr.: Küzdelmek a fehér halál országában. Bpest, Szent István Társulat.

Schütz Antal: A házasság. Bp., Szent István Társulat.

Migray József: A marxizmus csödjé. Bp., Szent István Társulat.

Sienkiewicz: Vizözön. Bp., Szent István Társulat.

Sienkiewicz: A kereszties lovagok. Bp., Szent István Társulat.

Sienkiewicz: Volodijvoszki úr. Bp., Szent István Társulat.

Tarczai György: Masolino. Bp., Szent István Társulat.

Bordeaux: Toilette. Bp., Szent István Társulat.

L. Bertrand: Sanquis-martýrum. Bp., Szent István Társulat.

Dr. Weszely Ödön: Pedagógia. Bpest, Révai Testvérek.

Orsz. Középiskolai Tanáregyesület 5015-ös számla.

1932 december 10-től 1933 január 9-ig beérkezett pénzküldemények:

Fölvételi díj á 2 P: Csányi Mária.

Tagdíj: 1931/2 I. felére: Óváry J. (1-20 P).

1931/2 II. felére: Papp Zoltán.

1931/2 egész évre: Ráskay L.-né, Sólmos V.

1932/3 I. felére: Antal L., Benedek Ilona, Benke A., Csaplovics I., Farkas László, V. Fehérváry D., Haerter Á., Hollósy K., Jenny J., Jóbai J., Kamondy Z., H.-né Keresztély O., Kovács Jenő, Králik G., Kreiger K., Krémusz R., Leitner J., Marcsek T., Martinkovics L., Mayer Péter, Miklósy F., Németh Sándor, Oppel J., Oravecz L., Piros K., Polák Imre, Rorák J., Ruhmann J., Sárkány J., Scheitz E., Schmidt A. Z., Schwartz K., Simon László, Solt B.-né, Spanner G., Szabó József, Szabó Kálmán, H.-né Szalkay M., Szőnyi S., Tóry M., Velker I., Wiese Gy.

1932/3 egész évre á 6 P: Balanyi György, Bálint József, Benisch A., Benkő Béla, Boda B., Bódy D., Borsos K., Csányi M., Dávid Zoltán, Elekes Imre, Erdélyi László, Gulyás József, Halász D., Hallgató S., Jakob K., Koren D., Molnár B., Novák Sándor, Orbán J., Sajovic D., Szabó Gyula, Szabó P. Z., Szalkay Margit, Szilágyi B., Tárcozy Á., Urbán B.

1933/4 és 1934/5 egész évre: Balanyi György.

Előfizetési díj á 12 P: Békéscsabai L. ZS. llic., Budapesti Tanítóképzők főig.-a, Sátorajaiújhelyi k. r. rg. Szentesi H. M. rg., Szombathelyi F. F. rg.

Hirdetési díj: Kovácsseics M. (18 P).

Dr. Marczell Á. részére: Bp. egyet. kath. rg. (13 P), Ferenc József Nev. Int. (6-50 P), Kecskeméti r. kath. lg. (6-50 P), Szegedi áll. llic. (6-50 P).

Beérkezett még: Révai Testvérek 13-50 P (füzetekért) és Bp. VI. K. Zs. reálisk. 22-40 P beiratási díj.

Jegyzet: Koren Dénes (6 P), Sólmos Vendel (6 P) és S.-újhelyi r. k. rg. (12 P) még okt 27-én érkezett, de tévedésből nyugtázása elmaradt.

Németh József, pénztáros.

MARX ÉS MÈREI tanszergyár Budapest VI,

BULCSU-UTCA 7. szám. — Telefon: 93-3-86 és 93-3-88.

GYÁRTANAK SAJÁT NAGYSZABÁSÚ TELEPÜKÖN:

Mindennemű fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani és földrajzi eszközöket.

Epidiaszkopok és episzkopok elsőrendű kivitelben, térképek és szemléltető képek.

Megjelent Renner János: „KÖZÉPISKOLAI FIZIKAI GYAKORLATOK” című műve. Bolti ára: 4-40 aranypengő.

KÉRJEN ISMERTETŐT ÉS ÁRJEGYZÉKET!

*pengője 2xannyit ér
nálam*

**mert az alacsony árak mellett a kiváló
minőség teszi áruimat kétszeresen olcsóvá!**

MINDENT EGY HELYEN

**Női konfekció Vászon Fehérnemű Függöny
Szövet Kötöttáru Divatáru Paplan
Selyem Harisnya Szőnyeg Matrac**

CIPŐ-OSZTÁLY ÓRIÁSI VÁLASZTÉKKAL!

A m. t. Tanári Testület Tagjainak folyószámlahitelt nyujtok !

KOVACSEVICS MILENKÓ

IV, PETŐFI SÁNDOR-UTCA 3.

TELEFON: AUT. 897-03, 897-61.

Olcsó szünidei utazások a Földközi-Tengeren.

Két éve lesz idestova, hogy a rendkívüli valutáris nehézségek külföldi utazások elé áthághatatlan akadályokat gördítettek és a magyar diákságot megakadályozták annak a nagy, igazi kultúrzsükségletének kielégítésében, hogy utazzék, lásson, tanuljon. Eppen ezért őszinte szimpátiára számíthat a *Cosulich Line* igazgatóságának az az elhatározása, hogy 1933 július és augusztus hónapokban az 1932-ben épült 20.000 tonnás „*Oceania*” luxushajójával, amely ma a világ egyik legmodernebb és legtekélyesebb óceánjárója, olyan utazásokat rendezzen a Földközi-tenger festői partjain végig, három világérsz legérdekesebb kikötőinek érintésével, amelyekhez

egyetlen fillér ára valuta nem szükséges.

Az „*Oceania*”-n a társaság két fedélzetet külön diákcsoportok részére tart fenn és itt tágas, világos, levegős, ragyogóan tiszta úgynevezett „túrista-hálótermek” várják a fiúkat és leányokat. A társaság a hajót osztályokra nem bontotta és így diák-túristáink ugyanúgy fognak étkezni, szórakozni, úszni, napfürdőzni, táncolni stb., stb., mint a legdrágább luxuskabin lakói. Ennek ellenére sikerült a diákcsoportok részére a részvételi díjakat páratlanul alacsonyan megszabni

- 6 napos út — a dalmát szigetvilágba — 90 pengőért,
- 12 napos út — Görög- és Törökországba — 150 pengőért,
- 15 napos út — Szicília, Tripolis és Görögországba — 195 pengőért.

Minden út Triesztben kezdődik és végződik; így az itt közölt hajógyárakhoz, amelyekben az utazás, a legkifűnőbb, bőséges, választékos ellátás és a tengeri út minden más költsége is bennfoglaltatik, csupán a budapest—trieszt—budapesti vasúti jegyek árát kell hozzáadni, ami csoportos utazás mellett körülbelül 55 pengő tesz ki. Minden kikötőben természetesen bőségesen van idő a nevezetességek megtekintésére; ez azonban, minthogy többnyire gyalogsétek keretében történhet, külön kiadást alig jelent. Utóbbiak tekintetében a csoportok tanár-vezetői — természetes, hogy minden 25 személyből álló

csoport vezetőjét a társaság látja vendégül

a legmesszebbmenőleg számíthatnak a vállalat segítségére, amelyek magyarországi igazgatósága (Budapest, VII., Thököly-út 2.) az utazások lebonyolítása tekintetében minden elképzelhető könnyítést nyújtani kíván és az utazások részletes prospektusát készségesen megküldi. Tanácsos fenti címen — minthogy igen erős részvétellel számolnak — helyigényléseket (egyelőre természetesen minden kötelezettség nélkül) már most bejelenteni.

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1933. FEBRUÁR.
6. SZÁM.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET, BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Apponyi Albert gróf.

Sajó Sándor.

Dávid László: Sajó Sándor halálára. —
Dr. Fenyvessy László: Az embertan tanításának
sürgős helyesbítéséről.

FIGYELŐ: *Temesy Győző*: A középiskolák cser-
készete az értesítők tükrében. — *Temesy*
Győző: Nagyjelentőségű kísérlet a földrajzi
nevek egységes írására. — *Hettesheimer Ernő*:
A Modern Nyelveket Tanító Tanárok Magyar-
országi Szövetségének budapesti gyűlése. —
Dr. Kemenes Antal: Az iskola igazságszolgál-
tatása és az élet.

EGYESÜLETI ÉLET: Budapesti Tanári Kör.
— Debreceni Tanári Kör.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: Katolikus Lexikon (*dr. Grün-
feld Ferenc*). — *Csengery János*: Vergilius
Aeneise. (N.) — *Dr. Marczell Mihály*: A
bontakozó élet III. (*dr. Gruber Miklós*.)

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

DIÁK-UTAZÁSOK?

Csak az „OCEANIA“-n!
Bámulatos olcsón —
Tökéletes kényelemben —
Legváltozatosabb programmal!

Csoportvezetőnek szabadjegy.

COSULICH LINE,

BUDAPEST,
Thököly-út
2. szám.

✱

Telefon:
31-4-13.

SCHULER

JÓZSEF RT

TURÁN

SCHULER

IRÓNOK

MAGYAR KÖNYVBARÁTOK

NAGY KÖNYVEK
előfizetés évi 20 pengő

KIS KÖNYVEK
előfizetés évi 10 pengő

D I A R I U M
az előfizetőknek ingyen

Részletes tájékoztatás:
Egyetemi Könyvesbolt, Budapest, IV.,
Kossuth Lajos-utca 18. Telefon: 89-5-40

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Theo Malade : Semmelweis, az anyák megmentője. Fordította dr. Váradi Sándor. Budapest, Novák R. és társa.

Hézsér László dr. : Átöröklés, mint végzet. Budapest, Novák R. és Társa.

A m. kir. földművelésügyi minisztérium rádióelőadásainak sorozata 1932 A és B. Budapest, Pátria-nyomda.

Orsz. Középiskolai Tanáregyesület 5015-ös számla.

1933 január 9-től február 8-ig beérkezett pénzküldemények:

Felvételi díjak à 2 P: Barra György, Kovács Máté, Tóth I. L., Koch Ferenc.

Tagdíjak 1931/32. I. felére: Kovácsy Jenő.

1931/32. II. felére: Bárdos J., Dobay J., Farkas István, Hajba K., Regényi S.

1931/32. egész évre: Óváry Imre (5-20 P), Zibolen E. (6 P). !

1932/33. I. felére: à 3 P: Alliquander L., Almásy Imre, Antalffy G., Barta M., Belokorszky F., Benigny A., Benkhard J., Bernolák K. (2-40 P), Bordán M.-né, Czékus K., V. Csömöry J., Ember J., Emmer J., Eskulit F., Földi B., Gaicsályi S., Gál Zs, Gáspár Gy. (M.), Gedeon Gy., Grabovszky C. (4-60), Gruber Gy., Hajdó M., Halász Gyula (5 P), Hantz J., Happ J., Haypál B., Homonnai J., Horváth Elemér, Horváth József, Illyés Á., Jámboer Gy. (4-80 P), Jancsitz H., Kalkbrenner A., Kardeván K. (4-80), Kardos A., Kárpáti Gy., Katona F., Katona Jolán, Kiss László, Koczogh A., Koller G., Koppe E., Kottász I., Kovács M., Kricsfalussy J., Krizsán Gy., Lauringer E., Lengyel M., Máczay L., Madai P., Merényi G., Mihalik L., Mikulich K., Mohr Gy., Muzsi P., Német V., Pálka J., Péter K., Pusztay R., Réger B., V. Sándy H., Scharbert A., Schröder J., Schügerl M., Simon László, Skala J., Stodolni Gy., Szalay Sándor, Szeleczky M., Szél S., Szíjj J., Taborszky O., Teltsch K., Torday L., Tóth I. L., Újváry L., Valent J., Várdai B., Varga László, Zágoni D., Zwick V.

1932/33. II. félévre: Blau Á., Czeizel J., Czögler K., Ernyei Jenő, Firkás O., Gosztonyi J., Hergovics J., Kún S., Lengyel M. (2-60), Littomericzky J., Virányi E.

1932/33. egész évre à 6 P: Barra Gy., Bayer R., Benigny Gy., V. Besenyei L., Birsá J., Buda L., Csernay L., Demeter J., Dienes J., Dienes J.-né, Dubizsnay J., Édes I., Falábú J., Faragó J., Fazekas J., Fejes A., Frick J., Glósz E., Györfly J., Hadházy D., Hajdu J., Hettesheimer E., Hoffer A., Horvay R., Ignácz E., Jakucs J., Jóvér A., Kiss Miklós, Király J., Karai S., Karner E., Kornya S., Kompass Á., Konec A.-né, Kovács Margit, Kovácsné Pr. P., Lakner J., Maár M., Mátéfi M., Medgyesi N., Mészáros S., Nagy Jenő, Nyáry B., Ollé J., Osváth Ö., Papp Ferenc (D), Peczina E., Péterffy L., Pokorny E., Röder E., Ruhmanné R. J., Sebők E., Sipos M., Skrovina S., Szabó Márton, Szele Zs., Szeremley B., Sztranzky I., Tassy F., Taugner M., Tóth Et., Török T., Vekerdy B., Venglárcsik F., Wallisch A., Wirker E., Wolfinau B., Zalai J., Zimay Sz., Koch Ferenc.

1933/34-re: Horváth Károly (4-80 P), Karl János (3-40), Weiszer Gy. (6 P), Zsigmond Ferenc (4-80 P).

Előfizetési díjak à 12 P: Bittenbinder (II.), Bp. II., Toldy F. reál., Franklin-Társulat, Csongrádi Sz. I. rg. (I.), Dombóvári r. kath. E. M. n. rg. (I.), Egri ciszt. r. kath. g. (I.), Győri I. sz. áll. polg. fiúisk. (I.), Hajduböszörményi ref. polg. leányisk., Hódmezővásárhelyi ref. B. G. g., Kaposvári Ig., Kisújszállási rf. H. rg., Kőszegi bencés F. I. g., Mezőkövesdi k. kath. Szt. L. rg., Mezőtúri ref. g., Pécsi Zs. M. reál., Neo J., Szegedi Kl. G. rg., Szegedi Középisk. Tanárképző, Székesfehérvári ciszt. r. Szt. I. rg., áll. polg. fiúisk., Tatai kegy. r. E. M. rg., Újpesti K. K. rg., Váczi kegy. r. rg., Veszprémi kegy. r. gimn. (1931/32 + 1932/33: 24 P.).

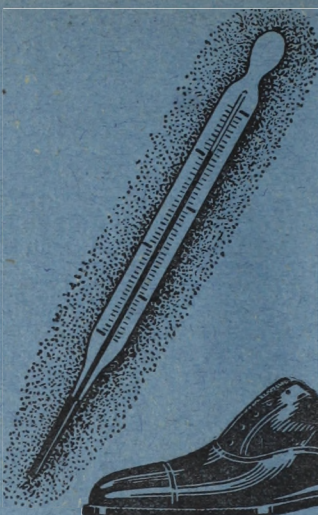
Hirdetési díj: Greschik Gy. (8 P).

Adomány: Balogh P. (6 P), Barcsay-papírkerek. (4-50 P J. Mg-nak!).

Dr. Marczel Agostnak: Bp. II. Mátyás kir. rg. 6-50 P.

Pótlás: Ócsvár Rezső (Pesterzsébet) 1932 jún. 30-án fizetett 1930/31-re 6 P, 1931/32-re 6 P tagdíjat. — Méhes Gy. 2 P írói tagdíjat (részl.).

Németh József pénztáros.

Melyiket akarja?

**Új cipője meg-
védi Önt a meg-
hűléstől
és
olcsóbb!**

Erős, megbízható, magasszárú téli férficipő..... P 12•50
Bakancs, zsiros tehénbőrből, duplatalpú fekete „ 8•75
Príma kivitelű fekete női divatcipő „ 9•80

A m. t. tantestület tagjainak folyószámlahitelt adok!

KOVACSEVICS MILENKÓ
BUDAPEST IV, PETŐFI SÁNDOR-UTCA 3. SZ.

TELEFON: Aut. 89-7-03, 89-7-61.

MARX ÉS MÉREI tanszergyár Budapest VI,
BULCSU-UTCA 7. szám. — Telefon: 93-3-86 és 93-3-88.

GYÁRTANAK SAJÁT NAGYSZABÁSÚ TELEPÜKÖN:

Mindenmű fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani
és földrajzi eszközöket.

Epidiaszkopok és epizkopok elsőrendű kivitelben,
térképek és szemléltető képek.

Megjelent Renner János: „KÖZÉPISKOLAI FIZIKAI
GYAKORLATOK” című műve. Bolti ára: 4•40 aranypengő.

KÉRJEN ISMERTETŐT ÉS ÁRJEGYZÉKET!

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1933. MÁRCIUS.
7. SZÁM.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET. BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

A középiskolák újabb reformja.

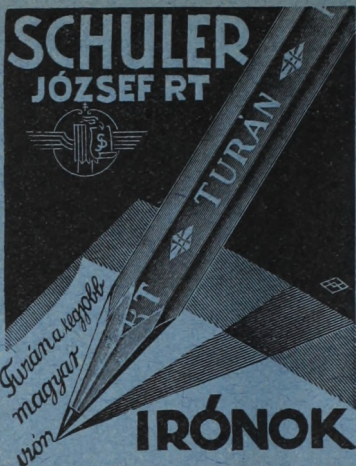
EGYESÜLETI ÉLET: *Dongó Orbán*: Sajó Sándor mint tanárvezér. — A tanári jóléti intézmények keletkezésének története. — *Édes Jenő*: Régi és új egyesületi céljaink. — *Marczell Ágoston*: A választmányi ülés. — Meghívó a rendkívüli közgyűlésre. — Buda-pesti Tanári Kör. — Debreceni Tanári Kör.

HÍREK.

HALOTTUNK.

KÖNYVSZEMLE: *Stuhlmann Patrik dr.*: Az ifjúkor lélektana. (*Zibolen Endre dr.*) — *Weszeley Ödön dr.*: A szellemi képességek fejlesztése. (*Bihari Ferenc.*) — *Lux Gyula*: Modern nyelvoktatás. (S.) — *Weszeley Ödön dr.*: Legújabb áramlatok a neveléstudomány terén. (*Bihari Ferenc.*)

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

MAGYAR KÖNYVBARÁTOK

NAGY KÖNYVEK
előfizetés évi 20 pengő
KIS KÖNYVEK
előfizetés évi 10 pengő
DIARIUM
az előfizetőknek ingyen

Részletes tájékoztatás:
Egyetemi Könyvesbolt, Budapest, IV.,
Kossuth Lajos-utca 18. Telefon: 89-540

Tagdíjhátralékos kartársaink szíves figyelmébe.

Március vége felé befizetési lapokat szándékozom küldeni mindazon t. kartársainknak, akik tagdíjjal hátralékban vannak. A hátralék kimutatását azonban mellőzöm, mert nemcsak a postaköltséget és munkámat növelné, hanem azért is, mert a mai csökkentett fizetések mellett 2—3, sőt több évi tagdíj kiegyenlítését jó lélekkel nem is várhatjuk, hiszen elég számosan jelzik, hogy gazdasági okokból minden egyesületből kilépnek. Ezt megelőzendő, az igazgatóság elfogadta indítványomat, mely szerint a tagdíjhátralékokat függőben tarthatom s a beérkezett küldeményeket mindig a f. évre nyugtázhatom.

Természetes, az illető tagtárs törzslapján a hátralékok fennmaradnak és talán még jöhetnek szerencsésebb idők, mikor kiegyenlítést nyerhetnek; de legalább a jelen súlyos időkben nem kell foglalkozni senkinek sem emiatt azzal a gondolattal, hogy kilépjen.

Tehát a befizetési lapok szétküldésével kapcsolatban arra kérem t. tagtársainkat, hogy erejük szerint küldjenek be tagdíjrészleteket, hogy a f. kiadásokat fedezhessük. A sajtótörvény arra kényszerít, hogy Közlönyünket a nyári hónapokban is megjelentessük. *Németh József* pénztáros.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Ballai Károly és Nógrády László dr.: Nagy László emlékére. Budapest, a Magyar Gyermektanulmányi Társaság 1932.

Szondy György dr.: Mit olvasson a gyermek? Budapest, Studium.

Nemesné Müller Márta: A gyermekszoba mindennapi kérdései. Budapest, Studium.

Mikola Sándor és Vermes Miklós dr.: A szilárd és folyékony testek természettana. Békés vármegye közönsége kiadása. (Természettudományi Ismeretek III.)

Bornemissza Péter: Tragédia magyar nyelven az Sophokles Electrájából. Kiadta báró Diószeghy Erzsébet. Magyar Irodalmi Ritkaságok 21. füzet. Budapest, Egyetemi nyomda.

Riedl Frigyes: Vajda, Reviczky, Komjáthy. Kiadta a kaposvári egyesületi leánygimnázium. Magy. Irod. Ritkaságok. 22. Budapest, Egyetemi nyomda.

Országos Középiskolai Tanáregyesület. 5015. számla.

1933 február 8-tól március 8-ig beérkezett pénzküldemények:

Felvételi díjak à 2 P: Bartal Zsigmond, Koch Ferenc, özv. Molnár Rezsóné, Radnai Dezső, Schneider Erzsébet, Simonffy Jenő, Szalay Albin, Szegszárdy József, Törnár Ede, Újhelyi Tivadar, Wenk Endre, Zambra Szidónia.

Tagdíjak 1930/31-re: Kemenes K. (2-40), Halász László (3 II.), Bozzay Z. (6 P).

1931/32 I. félévre: Halász L. (2), Mally F.

1931/32 II. félévre: Banner B., Behányi E., Békei J., Benkő István, Böleskei L., Bucsy J. Dávid István, Fehér Géza, Herritz O., Holló A., Horváth János (Szeged), Horváth Laura, P.-né Jachini A., Jámbor M., B.-né Jeney G., Kovács B. J., Kuthy E., P.-né Loykó J., Medveczky J., Posgay P., Somogyi József (Szeged), Somogyi Kálmán, Szilágyi S., Terebess J.

Egész évre à 6 P: Bodnár Lajos (V. K.), Bozzay Z., Deseő Z., Halmos J., özv. Molnár R.-né.

1932/33 I. félére à 3 P: Áprily L. (3-20), Bartal Zs., Bartha S., Benedek-né B. M., Brisits F. (1-20), Deméter D., Dingha S. Ditttrichné Cs. M., Dormuth Á., Dudichné V. J., Csapody V., Fallenbüchl F., Fodor J., Fördös L., Fuderer J., Gaspárics L., Ganthon M., Gorecze A., Gockler Gy., Grabowiczky L., Grünfeld F. (1-20), Hamza Gy., Kintzler Ö., Kurucz Gy., Lindtner M., Manger E., Maurer E., Mohai S., Nagy L. J. (4), Nikodemusz A., Papp Z., Pápai J., Pauer A., Radnai D., Rapszky B., Róder P., Sántha Gy., Schneider E., Schwirán J., Sebes Gy., Simonffy J., Steiner M., Szalay A., Szepesi Br., Szűts Pál, Törnár E., Tóttössyné B. M., Újhelyi T., Újsághy G., Vadász N., Varga Ign., Vosáhlo F. L., Zelenka Gy.

1932/33 II. félére à 3 P: Barta M., Bassola Z., Behányi E., Belohorszky F., Bláznik A., Blázsik K., Bujdosó J., Csengery E., Cserny E., Csetri K., Sch.-né Czöndör J., Dávid L. (1-20), Dobos J., Dongó O., Egner S., Endrei G., Erdei J., Farkas L., Gacsályi S., Gammer B., Grósz F., Gruber M. (2-40), Hollendonner F., Jávora A., Z.-né Karvas E., Keresztes M., Király D., Kiss László, Klész J., Klimkó J., Kovács Máté, Kökény F., Lenkey L., Mácsay L., Márkus J., Mátyás K., Moldoványi G., Néder Gy., Nemes K., V. Pálfi J., B.-né Pataky E., Péter K., E.-né Pető G., Resch A., Schärbert Á., Schill F., Schneider E., Sidlovits K., Szalay Sándor (Ny.), Szenkő A., Tóth István, Újváry L., Valent J., Váli R., Varga László, Vozáry M., Wiesinger K., Zágoni R., Zwick V.

1932/33. egész évre à 6 P: Adorján F., Ambrózy P., Balkányi E., Bánóczy E. Benkő Gy., Boross J., Csink J., Dúzs G., Félegyházy Gy., Fornwald J., Garda S., Goschi P., Györe J., Hantos L., Herbály A., Hetey D., V. Horváth A., Horváth József, Jánossy Sándor, Koch F., Kiss István (Mt.) Kovács Lajos, Krompaszky M., Major A., Mezey S., Mikó A., özv. Molnár R.-né, Olasz J., Pályi J., Papp László, Sárközy A., Schmiedt A., Szabados Gy., Szalay L., Szicsák J., Tatár B., Temesy Gy., V. Tiba J., Tóth József (Nagykörös), Törös L., Úrhegyi A., Varga Gábor, Virág O., Wenk E., Winter J.

Előfizetési díjak à 12 P: Bácsalmási polg. fiúisk., Békéscsabai Rudolf rg., Budapesti I. Testnev. Főiskola, I. Verbőczy rg., VII. Madách J. g., Ceglédi K. L. rg., Csornai polg. fiúisk., Csurgói Tanítóképző (6 P), Hatvani áll. rg., Jászberényi I. n. rg., Mezőtúri T. Bl. Uic., Pécsi c. r. rg. (6 P), Sárvári polg. fiú- és leányisk. (6), Szegedi E. D. A. g., Szekszárdi G. I. rg.

Hirdetési díjak: Jenkovszky ig. Újpest 32 P, Kovácsévics M. 18 P.

Adományok: Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium 400 P, Vietórisz József alap. tag 12 P, Fenyvesi L. 4-80 P, Madai Gy. 1-60 P.

Dr. Marczell A. részére: Békéscsabai Rudolf rg. és Hódmezővásárhelyi B. G. gimn. (á 6-50 P).

Németh József pénztáros.

*pengője 2x annyit ér
nálam*

**mert az alacsony árak mellett a kiváló minőség teszi
árait kétszeresen olcsóvá!**

CIPŐ

Férfi félcipő, fekete prima box varrott talppal...	11.50 P
Ugyanez magasszárú.....	12.50 P
Fekete, vagy barna félcipő Ia. kézimunka.....	16.50 P
Sport bakancs, igen erős, zsíros tehénbőrből, dupla talppal, fekete.....	8.75 P
Hölgyeknek prima kivitelű, fekete divatcipő	9.80 P
Fekete selyemcipők kecses formákban.....	11.80 P
Gyermekeknek vízálló strapacipők fekete és barna színek- ben, rendkívül olcsó árban.	Óriási választék!

**A M. T. TANÁRIKAR RÉSZÉRE
HATHAVI HITELT NYUJTOK!**

**KOVACSEVICS
MILENKÓ**

IV, Petőfi Sándor-utca 3. — Telefon: 89-7-03, 89-7-61

**MARX ÉS MÉREI tanszergyár Budapest VI,
BULCSU-UTCA 7. szám. — Telefon: 93-3-86 és 93-3-88.**

GYÁRTANAK SAJÁT NAGYSZABÁSÚ TELEPÜKÖN:

**Mindennemű fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani
és földrajzi eszközöket.**

**Epidiaszkopok és episzkopok elsőrendű kivitelben;
térképek és szemléltető képek.**

**Megjelent Renner János: „KÖZÉPISKOLAI FIZIKAI
GYAKORLATOK” című műve. Bolti ára: 4-40 aranypengő.**

KÉRJEN ISMERTETŐT ÉS ÁRJEGYZÉKET!

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1933. ÁPRILIS.
8. SZÁM.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET. BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM.

Madai Gyula dr.: Belső munka a jövőért. —
Pitroff Pál dr.: Lelket a középiskolába!

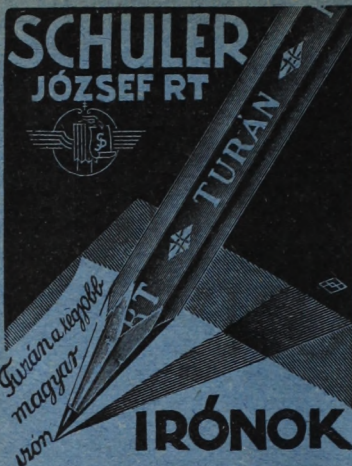
FIGYELŐ: *Kardeván Károly dr.*: Tanítsunk-e
az első osztályban idegen nyelvet? — *Waitsch
István*: Tanítsunk-e külön retorikát? — *Bozzay
Zoltán*: A latin nyelv a reáliskolában.

EGYESÜLETI ÉLET: A rendkívüli közgyűlés
jegyzőkönyve. — Gondnoki jelentés. — Buda-
pesti Tanári Kör. — Vasmegyei Tanári Kör. —
A Természettudományi Szakosztály megalá-
kulása.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Makkai János*: Germánia
új utakon (*Kp.*) — *Péterfalvi Molnár Dezső*:
Limanova — magyar győzelem. (*Boleraszky
Gyula dr.*) — *Győrffy István*: Szegedi rová-
sok (*Kardeván Károly*). — *Magdics Gáspár*:
A természettudomány útjai Istenhez. (*Osztie
József.*)

MAGYAR KÖNYVBARÁTOK

NAGY KÖNYVEK
előfizetés évi 20 pengő
KIS KÖNYVEK
előfizetés évi 10 pengő
D I A R I U M
az előfizetőknek ingyen

Részletes tájékoztatás:

Egyetemi Könyvesbolt, Budapest, IV.,
Kossuth Lajos-utca 18. Telefon: 89-5-40

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét lapunk mai számában megjelenő Kovacsérics Milenko, Budapest IV., Petőfi-Sándor-utca 3. I. em. alatt lévő cég hirdetésére, mely cég a tanári kart jutányos áron, mindenkor előzékeny és figyelmes kiszolgálásban részesíti.

KÖZÉPISKOLAI ÚJ TANKÖNYVEK AZ 1933-34. TANÉVRE A KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA KIADÁSÁBAN

Reibner Márton: *HISTORIA ROMANA*.
Latin olvasó- és gyakorlókönyv a reálgimná-
ziumok IV. osztálya számára.

Lux Gyula-Theisz Gyula: *NÉMET NYELV-
ISKOLA*. Német irodalomtörténeti olvasó-
könyv a leányközépiskolák és leánykollégia-
mok VII. osztálya számára.

Hekler Antal-Dr. Bónis Pálné: *MŰVÉSZET-
TÖRTÉNET* a leányliceumok VII. o. számára.

Bernolák-Gyertyánffy-Veress: *ELEMI
MENNYISÉGTAN* a leányközépiskolák VII.
osztálya számára.

Harmat Artúr-Karvaly Viktor: *MAGYAR
LEÁNYOK NOTÁSKÖNYVE* a leányközép-
iskolák és leánykollégiumok III. o. számára.

MUTATVÁNYPÉLDÁNYT KÍVÁNATRA KÉSZSÉGGEL KÜLD A
KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST VIII, MŰZEUM-KÖRÜT 6 (GÓLYAVÁR)

A Magyar Paedagógia Tartalom- és Névmutatója. F. évi május hó végén megjelenik a *Magyar Paedagogia* negyven évfolyamának (1892—1931) *Tartalom- és Névmutatója* a Ferenc József-Tudományegyetem Paedagógiai Intézetének kiadásában, összeállította dr. Tettamanti Béla és dr. Márer Erzsébet. A Tárgymutató a folyóirat összes közleményeinek felsorolását és bibliográfiái adatait, valamint a Tanulmányok rövid tartalmát is magában foglalja, a következő tárgyi csoportokban: I. Neveléstörténet, II. Neveléstudomány, III. A nevelés ágai, IV. Köznevelés, V. Iskola, VI. A nevelés nemzetközi vonatkozásai, külföldi nevelés- és oktatásügy, VII. Különfélék, VIII. Magyar Paedagógiai Társaság. A Névmutató fejezetei a következők: 1. Cikkírók, 2. Ismertetett művek szerzői, tárgyalt írók, 3. Folyóiratok, évkönyvek, enciklopédiák. A kb. 20—22 ív terjedelmű mű ára 10 pengő. Megrendelhető dr. Tettamanti Béla egyet. magántanárnál Szeged, Baross-u 2, A megrendelőknek befizetési lapot küldünk.

Orsz. Középiskolai Tanárregyesület 5015-ös számla.

1933 március 8-tól április 6-ig beérkezett pénzküldemények:

Tagdíjak 1931/2. II. felére á 3 P: V. Bakonyi J., Kovácsy J., Pazár B., Pókász B., Varga Gábor.

1932/3. I. felére: Andreánszky O., Bónis E., Böhm D., Császik J., Csolkó I., Dávid J., Ebner J., Eicher J., Fialka M., Filarszky E., Fogel S., György O., Jablonovszky M., Jeszenszky J., Kengyel M., Kiss Teréz, Koppányi B., Kozma G., Lindenmayer A. (2 P), Makó J., Mentz J., Pfitzner J., Pongrátz K., Poór S., Scherer J., Semeskay I., Télessy D., Tettamanti B. (4 P), Thurzó F., Zelenka M., Zibolen E. (2.40 P), Will P.

1932/3. II. felére: Belházy E., Benke A., Bernolák K. (3.60 P), Bodrossy L., Demeter D., Dormuth Á., V. Fehérváry D., Finály G. (1.20 P), Haerser Á., Jóbai J., Kreiger K., Lindtner M., Manger E., Mayer P., Miklósy F., Oppel I., Piros K., Rorák J., Sárkány I., Scheitz E., Schmidt A. J., Simon László, Szelezsky M., Szél S., Szőnyi S., Szüts P., Torday L., Velker J., Wiese Gy.

1932/3. egész évre á 6 P: Arató A., Bajusz Gy.-né (7 P), Balogh A., Bátoriné T. E., Benkő István, Bertalan Gy., Dobrovich Á., Fazekas G., Fenyves A., Friml A., Gergely A., Grexa Gy.-né, Gyertyánffy E., Haitz S., Hámos N., Hortiné M. I., Horváth János egy. t. Jankovits J., Józsy F., Kelemen Kr. Péterné, Kenyeresné F. E. (6 P), Kerecsényi G., Korber E., Koritsánszky K. A., Köblös S. (10 P), Losonczy J., Magdics G., Mátrai R., Molnár R., Moravszky F., Nagy Kálmán, Németh Miklós, Orbánné P. M., Papp István (Gy.), Pap Károly, Schaller R., Schmied Gy., Sólyom H., Somogyi István (VI.), Somosi V., Staibl J., Szabóné N. S., Székely Károly, (Baja), Nsz. Szekeres R., Szelenyi D.-né, Szerecz J., Szerető G., Szinnyei J., Szusor Z., Takács A., Takó J., Tordai Á., Tóthné B. S., Turkovich F., Újvári Gy., Ulmanek Gy., Urbányi K., Vadai F., Waitsch J.

1933/4-re á 3 P: Bodrossy L., á 6 P: Kelemen Kr., Szabó Lajos, Todorán J., Zwickl P.

Előfizetési díjak á 12 P: Bonyhádi ág. h. ev. rg., Bp. V. Bolyai- és VI. Kemény Zs.-reál, IX. Fáy A.-rg., Ceglédi áll. polg. lányisk., Egri D. I.-reál, Hatvani rg., Nagykőrösi A. J.-g., Székesfehérvári Ybl M.-reál, Szentgott-hárdi rg.

Dr. Marczell A. hármas könyvére: Bp. VIII. Zr. I. llc. és a X. Szt. László-rg.

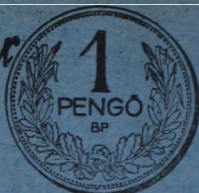
Igazságot Magyarországnak: Özv. Szücs E.-né Miskolc 4.40 P.

Hirdetési díj: Kovácsics M. 18 P.

Németh József pénztáros

*pengője 2x annyit ér
nálam*

**mert az alacsony árak mellett a kiváló
minőség teszi áruimat kétszeresen olcsóvá!**

SZÖVET

FÉRFI ÖLTÖNY és sportszövetek a legújabb divat-
mintákban 9·50, 12·—, 15·—, 18·—, 24·— P. Sötétkék
és fekete férfi öltönyszövet sima és sajátjával mintá-
zott, tiszta gyapjú 12·—, 16·—, 18·—, 24·—, 30·— P.
Csíkos- és divatnadrág-szövetek.

Tavaszi kabátszövet 15·—, 18·—, 23·— P.

Trench-coat raglánszövetek 12·—, 18·—, 24·— P.

**FÉRFI TAVASZI és ÁTMENETI KABÁTOK, IMPREG-
NÁLT TRENCH-COATOK, RAGLÁNOK** stb., nagy
választékban.

ÁLLANDÓ NAGY MARADÉKÁRUSÍTÁS!

**A m. t. tanári kar részére hathavi
hitelt nyújtok!**

KOVÁCSSEVICS MILENKÓ

IV, PETŐFI SÁNDOR-UTCA 3. sz. az udvarban és emeleten.

TELEFON: Aut. 89—7—03, 89—7—61, 89—7—68.

MARX ÉS MÉREI tanszergyár Budapest VI,
BULCSU-UTCA 7. szám. — Telefon: 93—3—86 és 93—3—88.

GYÁRTANAK SAJÁT NAGYSZABÁSÚ TELEPÜKÖN:

Mindennemű fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani
és földrajzi eszközöket.

Epidiaszkopok és episzkopok elsőrendű kivitelben,
térképek és szemléltető képek.

Megjelent Renner János: „KÖZÉPISKOLAI FIZIKAI
GYAKORLATOK” című műve. Bolti ára: 4·40 aranypengő.

KÉRJEN ISMERTETŐT ÉS ÁRJEGYZÉKET!

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1933. MÁJUS.
9. SZÁM.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET, BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM:

Róder Pál : Az iskolapolitikai célkitűzések gyakorlati megvalósítása. — *Regös József* : A munkáltatótanítás eredményének kísérleti megvizsgálása.

FIGYELŐ : *Cato* : Balogh József úr megint cikkezett. — *Dr. Zibolen Endre* : A munkaiskoláról.

EGYESÜLETI ÉLET : Budapesti Tanári Kör. — A Budapesti Tanári Kör memoranduma a középiskolai reform ügyében. — A Természettudományi Szakosztály megalakulása. — Tájékoztatás balatonfüredi üdülőlázunkról.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE : *Kornis Gyula* : Az államférfi. (kf.) — *Dr. Weszely Ödön* : A gyermektanulmány jelentősége és problémái. (*Bihari Ferenc.*) — *Horváth K.* — *Polgár S.* — *Vargha Gy.* : A növények élete. (*Kánszky Márton dr.*) — *Gróf Apponyi Henrik* : Úti és vadásznaplóm Indiából és a Himalájából. — *Nozdroviczky Lajos* : Vadászemlékeim. (*Dr. Karl Lajos.*)

FELHÍVJUK AZ IGEN TISZTELT TANÁRI KAR FIGYELMÉT
ECKHART FERENC a Pázmány Péter-egyetem nyilv. rendes tanára

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE

c. művére, amely a „MAGYAR KÖNYVNAPON”
(június 1—3.) jelenik meg.

A mű 328 oldal terjedelmű, erős egésvászonkötésben

csak a könyvnapon 3 pengő.
NÉLKÜLÖZHETETLEN SEGÉDKÖNYV.

Tekintettel arra, hogy a könyvnapra csak korlátolt
példány készül és utána az új kiadás ára 5-60 pengő lesz,

siessen előjegyeztetni már most

BÁRMELY KÖNYVKERESKEDŐNÉL, VAGY A KIADÓNÁL:

KÁLDOR könyvkiadóvállalat

BUDAPEST, IV. KER., PETŐFI SÁNDOR-UTCA 6. SZÁM.

MAGYAR KÖNYVBARÁTOK

NAGY KÖNYVEK
előfizetés évi 20 pengő
KIS KÖNYVEK
előfizetés évi 10 pengő
D I A R I U M
az előfizetőknek ingyen

Részletes tájékoztatás:
Egyetemi Könyvesbolt, Budapest, IV.,
Kossuth Lajos-utca 18. Telefon: 89-5-40

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A budapesti evangélikus gimnáziumban felállított angol-latin szakos tanári állásra, amely állami kinevezés alá esik, pályázatot hirdetünk. Pályázhatnak oly evangélikus tanárok, akiknek a kívánt szakcsoportból oklevelük van. A nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz intézett, kellően felszerelt kérvényeket f. év június hó 15-ig kell alulírott igazgatóságnál benyújtani. Személyes bemutatkozás kívánatos.

A budapesti evangélikus gimnázium igazgatósága.
VII, Vilma királynő-út 19.

1933 április 6-tól május 6-ig beérkezett pénzküldemények :

Felvételi díj à 2 P : Stibrányi Gyula, Szemző Magda.

Tagdíjak 1932/3. I. felére, à 3 P : Alszegehy Zs., Baitz K., v. Bakonyi J., Bakos J., Bentsik M., Bezzegh Gy., F.-né Biczó J., Bielek D., Boleratzky Gy. (1-60 P), Bozzay Z. (2-40 P), Böröczffy K., Csatkay J., Czencz J., Fábíán G., Falábú D., Ferencsik L., Gábel J., Grabler I., Halász V., Jeanplong J., Keresztúri Gy., Keresztúri K., v. Kondor J., Krisztin E., Kúrdilla F., Nagy Balázs, Nagy László, Pável Á., Perepatits I., Radványi L., Sárközy S., Schlosser I., Schummer Sz., Somogyi J. (Szeged), V. Sümeghy F.-né, Szabad F., Szegszárdy J., Szomorú Á., Tompa B., Tunner K., Vaszkó Á.

1932/3. II. felére à 3 P : Antalffy G., Balogh S., Baross Gy., Bartoniek P., Békei J., Benkhard J., Biczó F., Biró L., Bokor L. (3-20 P), Bordács M.-né, Csaplovics J., Elek O. (2-40), Gáspár Gy. (Mezőtúr), Geszti L., Geszti L.-né, Grabowiczky L., Hajdó M., Hantz I., Herkely I., Illyés Á., Jenny I., Kalmár A., Kamondy Z., Kardeván K. (1-20), Kados A., Katona J., H.-né Kerestély O., Kis Pál (3-60), Koppe E., Kovács Jenő, Kővári A., Králik G., Krebsz M., Krénausz R., Leitner J., Lendvai E., Madai P., Marcsék T., Martinkovics L., Mészáros J., Mihalik L., Mikóczy R., Muzsi P., Nemes Margit, Németh S., Oravecz L., Petrich B. (2-40), Pusztay R., Rapszky B., Ruhmann J., Schindler Gy., Schwartz K., Schwerer J., Sebes Gy., Sebők J., Semetkay J., Soltné Sp. I., Spanner G., Somogyi Irén, Szabó Kálmán, H.-né Szalkay M., Szentirmay J.-né, Szíjj J., Thurzó F., Tőrekly M., Tőry M., Wagner S. (4-60).

1932 3. egész évre, à 6 P. Ady L., Aczél J., Antal D., Danielisz J., Dietz L., Dingfelder E., Edelstein B., Égető M., Gaudi Á., Gombos A., Gröger R., Hámos M., Heller B., Keith K., Kemenes A., Kemenes I., Kilár J., Kollwentz R., Kovács B. I., Kovács Gergely, Kronberger E., Kronstein B., Lendvai J., Losonczy Lajos, Marczinkó A., Mayer Mária, Márton Gy., Merkes M., Miklós A., Nádasdy J., Nagy Sándor, Papp Károly, Pápay G., Péter Z., Rác Jenő, Radák O., Radó S., Schidella I., Sipőtz P., Sós Jenő, Stibrányi Gy., Szabó F., Szépmihályi E., Timár P. (10 P), Vág S., Veszprémi E., Vörös S., Waitsch J. (6-60 P) Wojciechowszky I., Zalay J.

1933/I. évre : Kiss Pál (1-80 P), Nagy Jenő (Debrecen, 1-60 P), Osztie J. (2-40 P), v. Pálfi J (3-60 P), Törnár E. (3 P), Zalay J. (6 P).

Előfizetési díjak, à 12 P: Aszódi Petőfi-rg. (6. I.), Bpesti VIII. Zrínyi M.-rg., Esztergomi Szt. I.-reális., Kúnszentmártoni B. S.-rg., Róth Jenő Kőszeg, Sátoraljaújhelyi Polg. Fiúisk., Soproni Széchenyi I.-rg., Székesfehérvári rg. (6. I.)

Dr. Marczell Á. részére : Dombóvári K. Kath. E. M.-rg 6-50 P,

Hirdetési díj : Kovacevics M. márc—ápr. à 18 P.

Adományok : Madai Gyula 4-80 P, Pitroff Pál 8-40 P,

Helyreigazítás : Bartal Zs., Radnai R., Simonffy I., Szalay A., Törnár E., Újhelyi T. (Szombathely, prem. rg.) kartárs uraknak a Közlöny 7. számában nyugtázott félévi tagdíjai 1932/3. II. felére szólnak.

Megjegyzés : A fenti nyugtázások közt számosan vannak olyan kartárs urak küldeményei, akik egy vagy több évre visszamenőleg hátralékban vannak. Igéretünkhöz híven, az ilyen díjakat vagy a f. évre, vagy, ha már a f. évi tagdíj kiegyenlítést nyert, a megelőző évre írom be a kartotékba, anélkül azonban, hogy itt jelezném.

Mivel a f. évben mindinkább nő a hátralékosok száma, ezúton is mély tisztelettel kérem azon kartársainkat, akiknek f. évi március végén befizetési lapokat küldöttem, hogy június folyamán — az évi számadások lezárta előtt — hátralékaikból valamit törleszteni sziveskedjenek.

Németh József pénztáros.

*pengője 2xannyit ér
nálam*

**Köziismerten
elsőrangú
minőségek,
alacsony
árak!**

Flamisol
gyapjú divatszövet P **2.95**

Sportbluz
zefir, minden színben P **4.50**

Tropical
férfi öltönyzövet P **8.—**

Kammgarn
fresco, cheviot férfiszövetek P **9.50**

Irodakabát P **9.—**

Week-end cipő
férfi és női P **11.50**

Viharkabát
férfi és női P **16.—**

Clubkabát
kék gyapjú P **18.—**

RUHASELYMEK

az összes divatminőségekben, szebbnél-szebb mintákban és színekben, rendkívül olcsó árban.

Kész női ruhák, selyemcomplék, kosztümök, a legdivatosabb és legelegánsabb fazonok, prima kidolgozásban, igen nagy választékban.

AZ ÖSSZES RUHÁZATI CIKKEK. SZÖNYEG, FÜGGÖNY.

A m. t. Tanári Testület tagjainak folyószámlahitelt nyujtok.

KOVÁCSICS MILENKÓ IV, Petőfi Sándor-utca 3.

TELEFON: 89-7-03, 89-7-61, 89-7-68.

PÁLYÁZATI HIRDETME NY.

Gimnáziumba, vagy ehhez hasonló felsőbb iskolához zenetanári állásra pályázom, jövő tanévtől.

Jelenleg egy nagyobb vidéki városban mint zeneiskolai hegedű-tanár működöm.

Vállalom a hegedű, brácsa, és a nagybőgő alapos tanítását.

Zenekar megszervezése, tanítása és vezénylésében kiváló rutin-nal rendelkezem.

Az iskola zenekaránál saját nagy, értékes zenekari reper-toáromat használom.

Ajánlatokat „Lelkiismeretes tanerő” jelisével ezen lap kiadó-hivatalába kérek.

MARX ÉS MÉREI tanszergyár Budapest VI,
BULCSU-UTCA 7. szám. — Telefon: 93-3-86 és 93-3-88.

GYÁRTANAK SAJÁT NAGYSZABÁSÚ TELEPÜKÖN:

Mindennemű fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani és földrajzi eszközöket.

Epidiaszkopok és epizkopok elsőrendű kivitelben, térképek és szemléltető képek.

Megjelent Renner János: „KÖZÉPISKOLAI FIZIKAI GYAKORLATOK” című műve. Bolti ára: 4.40 aranypengő.

KÉRJEN ISMERTETŐT ÉS ÁRJEGYZÉKET!

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI :
Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1933. JÚNIUS.
10. SZÁM.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET. BUDAPEST
III, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
III, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM:

Ember István: Szellemtörténet és történettanítás.
— *Arató Amália:* A túlterhelés a középiskolá-
ban. — *Dr. Wagner József:* A gyorsírástanítás
új helyzete a középiskolában.

EGYESÜLETI ÉLET. Az új tandíjrendelet ha-
tása. — Debreceni Tanári Kör. — A balaton-
füredi üdülők.

HÍREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Trikál József:* Az új ember (e)
— *Woyciechowsky József:* Sipos Pál élete és
matematikai munkássága. (*Péck Aladár*). —
Dr. Julius Gréb: Zipser Volkskunde (*dr. Lám
Frigyes*). — *Dr. Törös László:* A nagykőrösi
Arany János Társaság Évkönyvei (*dr. Kar-
deván Károly*).

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Felhívjuk olvasóink szíves figyelmét lapunk mai számában megjelenő Kovacsevics Milenko, Budapest IV, Petőfi-Sándor-utca 3. I. em. alatt lévő cég hirdetésére, mely cég a tanári kart jutányos áron, mindenkor előzékeny és figyelmes kiszolgálásban részesíti.

FELHÍVJUK AZ IGEN TISZTELT TANÁRI KAR FIGYELMÉT
ECKHART FERENC a Pázmány Péter-egyetem nyilv. rendes tanára

MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE

c. művére, amely a „MAGYAR KÖNYVNAPON”
(június 1—3.) jelenik meg.

A mű 328 oldal terjedelmű, erős egésvászonkötésben

csak a könyvnapon 3 pengő.
NÉLKÜLÖZHETETLEN SEGÉDKÖNYV.

Tekintettel arra, hogy a könyvnapra csak korlátozt
példány készül és utána az új kiadás ára 5-60 pengő lesz,
siessen előjegyezteni már most

BÁRMELY KÖNYVKERESKEDÓNÉL, VAGY A KIADÓNÁL:

KÁLDOR könyvkiadóvállalat

BUDAPEST, IV. KER., PETŐFI SÁNDOR-UTCA 6. SZÁM.

MAGYAR KÖNYVBARÁTOK

NAGY KÖNYVEK
előfizetés évi 20 pengő
KIS KÖNYVEK
előfizetés évi 10 pengő
D I A R I U M
az előfizetőknek ingyen

Részletes tájékoztatás:

Egyetemi Könyvesbolt, Budapest, IV.,
Kossuth Lajos-utca 18. Telefon: 89-540

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Szöc Demeter: Zsidó vagyok. Budapesti Hirlap.

Lord Baden Powell: A boldogulás ösvényén. Fordította: Harangi

László. Magyar Cserkészszövetség. Budapest.

Hajdú János: Eötvös József báró első minisztersége. Budapest.

M. Tudományos Akadémia.

Orsz. Középisk. Tanáregyesület. 5015. számla.

1933 május 6-tól június 10-ig beérkezett pénzküldemények:

Fölvételi díj à 2 P: Blaskovich Edit.

Tagdíjak 1931/32. I. felére: Rausch G.

1931/32. II. felére: Justh B.

1931/32. egész évre à 6 P: Ernyey I., Fux A., Kopp T., Loczka A., Ványi F.

1932/33. I. felére à 3 P: Ács K., Benesik G., Boér G., Bruck F., Bundschuh O., Csengő N. (2.40 P), Csinády I., Csóka L., Debreceny E., Dobay I., Fehér Jenő., Frecska I., Gazdag L., Heppner A., Horváth L. L., Kőlonthe B., Lacza B., Lissák I., Mahr R., Méhes Gy., Merő F., Nagy Károly, Orbán L., V. Polgár I., Rayman I., Regenyi S., Steller I., Tokody L., Weszely V., Zámory F.

1932/33. II. felére à 3 P: Alliquander L., Almássy I., Alszegehy Zs., Bartha Sándor, Böhm D., V. Csömör I., Czékus K., Czunya S., Debreceny E., Dingha S., Ember I., Eskulits F., Ferencsik L., Fialka M., Filarszky E., Fodor I., Földi B., Fördös L., Fuderer I., Gál Zs., Gasparics L., Gedeon Gy., Gerece A., Gockler Gy., Grabovszky C. (1.40 P), Hamza Gy., Happ I., Haypál B., Heppner A., Homonnai I., Horváth Elemér, Jablonovszky M., Jeszenszky I., Kalkbrenner A., Karl I., Kárpáti Gy., Kató S., Kinszler Ö., Koch Nándor (4.20 P), Koczogh A., Kottász I., Kovácsy I., Kozma G., Kőlonthe B., Krizsán Gy., Kurdilla F., Lacza B., Mentz I., Mikulich K., Mohr Gy., Pála I., Papp Zoltán, Poéza G., Poór S., Réger B., V. Sándy H., Sántha Gy., Schröder I., Schwirán I., Sebők I., Simon László, Szentiványi A., Szepesi B., Táborszky O., Télessy D., Ujsághy G., Úr M., Várdai B., Varga I., Will P., Zelenka Gy., Zelenka M., Zibolen E.

1932/33. egész évre à 6 P: Balázsy C., Bárány M., Bássel E., Blaskovich E., Elekes István, Erdős T., Ernyey I., Fux A., Gál János, Gál Kálmán, Horváth Kálmán, Kemény F. (7.20 P), Kertész János. Kmoschek E., Kopp T., Kovács Lajos, Kovács Miklós, Lemle R., Loczka A., Luttor I., Makoldy V., Mantuano I., Marton Sándor, Nagy Pál (Bpest), Polgár S., Pósgay P., Prónai L., Róder P., Simon Miklós, Stagl A., Stand I., V. Szabó Z., Szentirmay O., Szőke J., Szőrényi I., Szóts László, Turóczy I., R.-né Vámosy I., Ványi F., Wolenszky Gy.

1933/34-re: Elek O. (1.20 P), Grexa Gy.-né (3 P), Kató S. (2.40 P), Kmoschek E. (6 P), Róder P. (6 P), Zibolen E. (1.80 P).

Adomány: Kauszky M. (1.20 P), Regős I. (7.20 P).

Előfizetési díjak: Kispesti Deák F. rg. (24 P $3\frac{1}{2} + 3\frac{2}{3}$), Kispest-munkás-telepi Polg. Fiúisk. (12 P), Miskolc ref. rg. (6 P I.), Szegedi tank. főig. (12 Pengő).

Dr. Marcell A. könyvére: Bp. VI. Kölcsey F. rg. (15 P).

Hirdetési díj: Kovácsics M. és Káldor-cég à 16 P., Fazekas A. 12 P.

Téves (átfutó) küldemény: Bp. VI. Kemény Zs. reál 8.90 P.

Németh József,
pénztáros.

Gyermekdal-gyűjtési pályázat. A nép körében élő s már-már veszendőbe menő gyermekdalok és játékok összegyűjtésére nagyszabású akció indult meg. Az ennek keretében meghirdetett pályázaton a legszebb népi eredetű s eddig nyomtatásban meg nem jelent gyermekjáték-dal beküldője *100 pengő első és 50 pengő második díjat nyer.* A pályázatra beküldendő népi dallamokat úgy kell lejegyezni, hogy a végső hang az egyvonalas „g” hang legyen. A bírálóbizottság tagjai: Bartók Béla és Kodály Zoltán Zeneművészeti Főiskolai tanárok, valamint a Magyar Kórus és az Énekszó zenei folyóiratok szerkesztősege. Ez utóbbinak címe: Budapest I. Fery Oszkár-utca 55 küldendők be 1933 augusztus 20-ig a pályázatok. Az eredményt és a beérkezett legértékesebb dallamokat az Énekszó című énektanpedagógiai folyóirat ez évi szeptemberi száma közli. Ugyaninnen kérhető a pályázat feltételeinek részletes leírása is.

FÜRDŐCIKKEKBEN

**IS VEZET
KOVÁCSÉVICS
MILENKÓ**

IV, Petőfi Sándor-u. 3.

TELEFON:
89-7-03, 89-7-61, 89-7-68.

*E lapra való hivatko-
zással kérje a legújabb
fürdőruhaárjegyzéket!*

A mélyen tisztelt Tanári Testület tagjainak folyószámlahitelt nyújtok!

FRANCO szállítja a min. ajánlott és többszörösen kitüntetett,
mély fekete, tartós, használatkész és szabadalmazott

ISKOLATÁBLAMÁZAT

Egy $\frac{1}{4}$ bádog $\frac{3}{4}$ kg 4—6 isk. táblának.....	P 8.80
Egy $\frac{1}{2}$ bádog $\frac{3}{4}$ kg 2—3 isk. táblának.....	„ 4.60
Egy drb iskolatáblamáz-ecset, lapos 4"-os	„ 2.50
Egy palack lf. híg. piros vonalzófesték ecsettel	„ 1.—
Láda szállítólevéllel	„ -40

Új mázolás és vonalzási utasítással.

GRESCHIK GYULA, Budapest II, Iskola-utca 35. szám.

**MARX ÉS MÉREI tanszergyár Budapest VI,
BULCSU-UTCA 7. szám. — Telefon: 93-3-86 és 93-3-88.**

GYÁRTANAK SAJÁT NAGYSZABÁSÚ TELEPÜKÖN:

Mindennemű fizikai, kémiai, természettan, mértani
és földrajzi eszközöket.

Epidiaszkopok és epizkopok elsőrendű kivitelben,
térképek és szemléltető képek.

Megjelent Renner János: „KÖZÉPISKOLAI FIZIKAI
GYAKORLATOK” című műve. Bolti ára: 4.40 aranypengő.

KÉRJEN ISMERTETŐT ÉS ÁRJEGYZÉKET!

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1933. JÚLIUS.
11. SZÁM.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET. BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM:

Dr. Madai Gyula felszólalása a kultusztárca általános vitájában.

Dr. Mező Ferenc: A középiskolai ifjúság testi kultúrájához.

FIGYELŐ. *Dr. Holstein Gyula*: Az iskolai adományok és jutalmak sorsa 1933-ban.

EGYESÜLETI ÉLET: Választmányi ülés.

HÍREK.

KÖNYVSZEMLE: *Migray József*: A Marxizmus csődje. (*Bihari Ferenc*.)

Orsz. Középisk. Tanáregyesület. 5015. számla.

1933 június 10-től július 9-ig beérkezett pénzküldemények:

Fölvételi díj á 2 P: Bárány Mária, Krix András, Szőke Ilona, Zimmer Frigyes.

Tagdíjak 1931/32-re á 6 P: Balázs Gy., Bán K., Csorba Gy., Csorba Zoltán, Darkó B., Dittrich V., Imreh Zs., Jégh Gy., Kiss István (M.), Kosztolányi J., Majer M., Márczy B., Pázmány B., Porcz K., Soós M., Szabó József (M.), Szabó László, Vértessy S., Zsupán L.

1932/33. I. félévre á 3 P: Böleskei L., Farkas István, Kiss Gyula, Péch A., Piroksa D., Szirák F.

1932/33. II. félévre á 3 P: Ács K., Baitz K., V., Bakonyi J., Bakos J., Barta M., Bentsik M., Bezzegh Gy., Boér G., Bolesatzky Gy. (4-40 P), Böröczffy K., Csatai J., Csinády J., Csóka L., Czenez J., Dávid István, Emmer J., Fábíán Gy., Fábíánné B. J., Fray J., Frescka J., Gazdag L., Gábríel J., Grabler J., Gruber Gy., Halász Gyula., Halász Viktor., Horváth József, Horváth L. L., Jancsitz H., Jeanplong J., Katona F., Kereszturi Gy., Keresztúri K., Koller G., V. Kondor I., Krisztin E., Lauringer E., Lissák L., Merényi G., Mező F., Nagy Balázs, Nagy László, Német V., Orbán L., Pável Á., Perepatits I., V. Polgáry I., Pösch K. (3-60), Radványi L., Sárközy S., Schlosser I., Schummer Sz., Schügerl M., Somogyi I. (Sz.), Stodolní Gy., Szabó József (Sopr.), Szegszárdy I., Szente K., Szetei E., Szomorú A., Táp-lányi I., Tokody L., Tunner K., Zámory F.

1932/33. egész évre á 6 P: Ádám János, Almásy K., Árvay I., Balczér Gy., Balázs Gy., Bán K., Barsi I., Bauer O., Beck P., Bellák V., Berentés L., Bertalan R., Bessenyei B., P. Bíró J., Bodor Al., Bogsch S., Bóka J., Boleszny A., Borosnyai K., Bráda L., Breznayák I., Budakker K., Buday Péter, Csapkay S., Csehély A., Csellár A., Csíkos I., Csiky Gy., Csinády G., Csorba Gy., Csorba Z., Csurgay I., Cziky V., Czinyerg B., Cziriák B., Czitronyi J., Czuppon E., Darkó B., Demes P., Dombay László, V. Domokos Gy. Dörner I., Duray K., V. Durkó A., Éri E., Ernő O., Dittrich V., Farkas Pál., Fazekas Gy., Fehér Géza (Gy.), Feiler A., Fejes Zoltán, Fejes Zsigmond, Fischer I., Folkmann E., Folkmer F., Forberger A., Földy I., Fűrész R., Fűszter I., Gaál László, Gábor I., Gáspár Pál (Bp.), Geiger E., K-né Geiszt I., Gögl D., Gyarmati E., Gyökössy L., Haraszi S., Harsányi S., Haszler K., Hausbrunner V., Hebelt S., Heinischné G. I., Hensch A., Herczeg Á., Herkely Júlia, Hessky I., Hirschberg I., Hornné Sch. I., Horváth Endre, Horváth Viktor, Hudetz Gy., Igmándy I., Ihász I., Imreh Zs., Ipoly H., Jass László, Jégh Gy., Jólész B., Kameniczky A., Kerber I., Kerecsényi D., Keresztesy M., Keszei I., Király S., Kirner D., Kiss A. József, Kiss István (M.), Kiss János (M.), Kiss Jenő (Szfy.), Kiss Jenő (Újp.), Klaniczay S., Klekner J., Kletz G., Koch István, Koczab F., Koller I-né Sz. M., Komán A., Kominyák I., Kónya S., Kósch I., Kosztolányi Z., Kovács Gyula, Kovács Ignác, Kovács János, Kovács Klára, V. Kovács Lajos, König I., Kresznerics Gy., Kreszta R., Krix A., Kronberger Béla, Kubaeska A., Lajos F., Lakos B., Lám Fr., Láng Ede, Láng Gy., László G., Lengyel E., Lezsánszky F., Lomoschitz S., Losonezi Zoltán, Lovas E., Löcsei Á., Ludányi B., Lukács B., Madáchy I., Magi F., Magi L., Majer M., Márczy B., Márczyné Sz. I., Márk I., Martin E., Mathiasz A., Matolay L., Mermelstein M., Mikola S., Módi M., Móra J., Moravec K., Nagy Endre, Nagy Ferenc, Nagy Gábor, Nagy Jenő, Nagy Kálmán, Natz F., Neumann J., Nikodemusz I., Novák R., Olgyay B., Oláh Miklós, Oláh Sándor, Onódi P., Orosz I., Ország I., Osváth Gy., Óváry Imre, Óváry Zoltán, Pais Dezső, Pálmay L., Papp Imre, Papp Margit, Pap Zoltán (P.), Patay P-né Péchy A., Pék B., R-né Perényi G., Péterffy B., Péter Pál, Pfiszter I., Pitying J., Podhorszky Gy., Póka Gy., Pólay V., Polgár E., Polgári S., Pollner A., Ponyiczky Z., Porcs K., Pózna L., Quandt A., Rab I., Raskó K., Rásvay I., Réday Sz., Rempört E., Renner I., Resofszky Z., V. Réz H., Róna I.,

Rózsa K., Ruzsonyi B., Sándor Pál, Sági I., Saskó S., Schillinger A., Schmidt Artur, Schnirtzné Sch. M., Schwirián L., Segesváryné K. M., Sipos L., Sólya I., Somogyiné E. A., Soós Adorján, Soós Mihály, Söjtöri K., Steiner Sz., Steyrer Gy. Stoiber O., Stoll F., Strasser I., Strasser S., Sulek J., Suszter O., Szabady B., Szabó Dániel, Szabó Gizella, Szabó Jenő (K.), Szabó József (M.), Szabó László (M.), Szaif M., Szalay Gy. (Kkf.), Szarka Gy., V. Szarka G., Szász B., Szentgyörgyi F., Szeőke K., Szidarovszky I., Szikra Gy., Szilárd I., Szimák F., Szokol K., Szolár F., Szöcs L., Szücs Dezső, Szücs Sándor, Tamás Gy., Tárczay E., Tarján Ö., Tass K., Tokay L., Tolnay A., Tóth Irén, V. Tóth K., Tóth Lajos, Tőkés S., Traeger I., Tyúkos Gy., Uj Gy., Uskert K., Váczy I., Vad P., Vakares K., Varannai J., Varga József, Varga László, Vértessy S., Veszprémy Jenő, Vincze I., Vogel R., Vueskits I., Wagner G., Wiedermann Gy., Zimmer F., Zöldi M., Zsupán L.

1933/34. évre.: Arató Amália (6), Bolcsatzky Gy. (1-60), Ember I. (6), Freeska I. (1-20), Kardeván K. (1-60), Kun Sándor (4), Lám F. (3-60), Nagy Pál (II. k. 3-60), Óváry Imre (5-20), Wagner József (6).

1934/35-re.: Arató Amália (6), Ember István (6), Wagner I. (3-60).

Előfizetési díj : Aszódi Petőfi-rg. (6 II.), Bajai áll. Tanítóképző (29-94 P. 1929/30, 30/31, 31/32. I.), Csongrádi Sz. I. rg. (6 II.), Győri Révay-reál (67-20 P. 1926/27—1931/32.), Nyiregyházai kir. kath. rg. (12), Fővárosi Paedag. Könyvtár (10-80 P.).

Hirdetési díj : Erdély és Szabó-cég 60 P, Kovacevics M. 16 P.

Dr. Marczell A. könyvére : Szombathelyi prem. rg. (6-50).

Beíratási díj (tévesen küldték ide) : Bp VI., Kemény Zs.-reál 31-30 P.

Németh József pénztárnok.

ALBISI BARTHOS INDÁR
kir. főigazgató

DR. JÁMBOR GYÖRGY
középisk. igazgató

TANÁRI ZSEBKÖNYV

című munkája megrajzolja középiskoláink fejlődésének menetét, rövid történetét adja a kir. főigazgatóságoknak s felemlíti minden középiskola fontosabb eseményét és híressé vált növendékét.

MEGJELENIK AZ 1933/34. TANÉV ELEJÉRE.

Előjegyzést már elfogad a kiadó

KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST VIII, MŰZEUM-KÖRÚT 6. (GÓLYAVÁR)

Gyermekdal-gyűjtési pályázat. A nép körében élő s már-már veszendőbe menő gyermekdalok és játékok összegyűjtésére nagyszabású akció indult meg. Az ennek keretében meghirdetett pályázaton a legszebb népi eredetű s eddig nyomtatásban meg nem jelent gyermekjáték-dal beküldője 100 pengő első és 50 pengő második díjat nyer. A pályázatra beküldendő népi dallamokat úgy kell lejegyezni, hogy a végső hang az egyvonalas „g” hang legyen. A bírálóbizottság tagjai: Bartók Béla és Kodály Zoltán Zeneművészeti Főiskolai tanárok, valamint a Magyar Kórus és az Énekszó zenei folyóiratok szerkesztője. Ez utóbbinak címére: Budapest I. Fery Oszkár-utca 55 küldendő be 1933 augusztus 20-ig a pályázatok. Az eredményt és a beérkezett legértékesebb dallamokat az Énekszó című énektanpedagógiai folyóirat ez évi szeptemberi száma közli. Ugyaninnen kérhető a pályázat feltételeinek részletes leírása is.

SCHULER
JÓZSEF RT

*Gyűjtemény
magyar
írón*

TURÁN

ÍRÓNOK

LOPOS GYULA

Budapest III, Bécsi-út 85. sz.

Iskolapadok, tornaszerek,
játszótéri berendezések,
tenniszütők és hajlított
sportcikkék.

TELEFONSZÁMA: 62-5-05

Hegedűt, violát, csellót, iskola, zenekar, koncert céljára és összes felszerelését szolid árák mellett részletfizetésre is szállít Tóth hegedűkészítőmester, József főh. udv. szállítója. Budapest

IV., Kossuth Lajos-u. 8. 1931-i római, 1922-i budapesti hegedűversenyen az általam készített hegedű az összes versenyző régi olasz, francia, német, magyar hegedűket egy Magginnival legyőztük. Javítás, csere, vétel, becslés. Díjtalan árjegyzék. 34 éves cég. Hegedű specialista hegedűkészítő mestertől vásároljunk. Kérem a címet megőrizni. Hegedű 10 pengőtől stb.

MARX ÉS MÉREI tanszergyár Budapest VI, BULCSU-UTCA 7. szám. — Telefon: 93-3-86 és 93-3-88.

GYÁRTANAK SAJÁT NAGYSZABÁSÚ TELEFÜKÖN:

Mindennemű fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani és földrajzi eszközöket.

Epidiaszkopok és epizkopok elsőrendű kivitelben, térképek és szemléltető képek.

Megjelent Renner János: „KÖZÉPISKOLAI FIZIKAI GYAKORLATOK” című műve. Bolti ára: 4:40 aranypengő.

KÉRJEN ISMERTETŐT ÉS ÁRJEGYZÉKET!

ORSZÁGOS KÖZÉPISKOLAI TANÁREGYESÜLETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI:

Dr. NAGY PÁL

LXVI. ÉVFOLYAM.
1933. AUGUSZTUS.
12. SZÁM.

MEGJELENIK MINDEN HÓ 20-ÁN

KIADJA AZ ORSZÁGOS
KÖZÉPISKOLAI TANÁR-
EGYESÜLET, BUDAPEST
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

KIADÓHIVATAL BUDAPEST,
VIII, CSEPREGHY-UTCA 4.

TARTALOM:

Zibolen Endre dr.: A középiskola és a modern társadalom.

HIREK.

HALOTTAINK.

KÖNYVSZEMLE: *Nagy Miklós dr.*: A magyar országgyűlés könyvtárának katalógusa 1866—1930. (Pl.). — *Lord Baden-Powell*: A boldogulás ösvényein. (*Grünfeld Ferenc dr.*) — *Weszeley Ödön dr.*: Pedagógia (B. F.).

*Teljesen ingyen és bérmentve küld
a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda kiadóhivatala
minden érdeklődőnek*

*gyönyörű képekkel és műmellékletekkel díszített,
pompás, negyvenoldalas ismertetőt, a közeljövő leg-
szebb irodalmi eseményéről: a*

MAGYARSÁG NÉPRAJZA

című négykötetes műről. Kérje levelezőlapon!

Cím: Budapest IV, Postafiók 242.

ALBISI BARTHOS INDÁR
kir. főigazgató

DR. JÁMBOR GYÖRGY
középisk. igazgató

TANÁRI ZSEBKÖNYV

című munkája megrajzolja középiskoláink fejlő-
désének menetét, rövid történetét adja a kir.
főigazgatóságoknak s felemlíti minden középiskola
fontosabb eseményét és híressé vált növendékét.

MEGJELENIK AZ 1933/34. TANÉV ELEJÉRE.

Előjegyzést már elfogad a kiadó

KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA
BUDAPEST VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6. (GÓLYAVÁR)

Orsz. Középisk. Tanáregyesület. 5015. számla.

1933. július 9-től aug. 5-ig beérkezett pénzküldemények:

Fölvételi díj: à 2 P: Bayer István, Hellebrand Béla, Özv. Kalmár Jenőné.

Tagdíjak 1931/32-re à 6 P: Árvay Ede, Balogh István, Deák György, Lepsényi I., Peckl M. (2 P), Schmitzer B., Székely József, Vajdaiffy G., Záborszky O.

1932/33 I. felére: Benkő B., Intze I.

1932/33 II. felére: Bayer I. Hollósy K., Vosáhlo F. L.

1932/33 egész évre à 6 P: V. Bartha K., Barthos K., Bartizek L., Béres B., Binder I., Böhm Gy., Cserepes Gy., Csűrös István, Erdélyi Pál, Faragó István, Fuxhoffer D., Gyöngyös B., Hellebrand B., Hollós Izidor, Özv. Kalmár I.-né, Kondói Kiss I., Ifj. Kunfalvi R., Masznyik Z., Máthé Elek, Mayer I., Müller Pál, Nagy János, Nyusztay A., Ocsvár R., Percz A., Pethő I., Práger I., Ravasz Á., Samu I., Szalay Károly, Szekeres Albert, Szeliánszky F., Szilvási János, Tóth József, Török Péter, Varga János, Vasáry D.

Hirdetési díj: Greschik Gyula 8 P.

Igazságot Mgnak: Földmár Sándor 90-98.

Németh József,
pénztárnok.

Ha fájós lábait gyógyítani akarja és elegáns cipőben akar járni, akkor cipőit **NAGY SÁNDOR** modern orthopéd-cipésznél készíttesse:
V. kerület, Aulich-utca 3. szám alatt.

FRANCO szállítja a min. ajánlott és többszörösen kitüntetett, mély fekete, tartós, használatkész és szabadalmazott

ISKOLATÁBLAMÁZAT

Egy $\frac{1}{4}$ bádog $\frac{9}{16}$ kg 4—6 isk. táblának..... P 8.80

Egy $\frac{1}{2}$ bádog $\frac{3}{4}$ kg 2—3 isk. táblának..... „ 4.60

Egy drb iskolatáblamáz-ecset, lapos 4"-os..... „ 2.50

Egy palack lf. hig. piros vonalzófesték ecsettel „ 1.—

Láda szállítólevéllel „ -40

Új mázolás és vonalzási utasítással.

GRESCHIK GYULA, Budapest II, Iskola-utca 35. szám.

MARX ÉS MÉREI tanszergyár Budapest VI,
BULCSU-UTCA 7. szám. — Telefon: 93-3-86 és 93-3-88.

GYÁRTANAK SAJÁT NAGYSZABÁSÚ TELEPÜKÖN:

Mindennemű fizikai, kémiai, természetrajzi, mértani és földrajzi eszközöket.

Epidiaszkopok és episzkopok elsőrendű kivitelben, térképek és szemléltető képek.

Megjelent Renner János: „KÖZÉPISKOLAI FIZIKAI GYAKORLATOK” című műve. Bolti ára: 4-40 aranypengő.

KÉRJEN ISMERTETŐT ÉS ÁRJEGYZÉKET!

Hegedűt, violát csellót, iskola, zenekar, koncert céljára és összes felszereléséit szolid árak mellett részletfizetésre is szállít Tóth hegedűkészítőmester, József főh. udv. szállítója. Budapest IV., Kossuth Lajos-u. 8. 1931-i római, 1922-i budapesti hegedűversenyen az általam készített hegedű az összes versenyző régi olasz, francia, német, magyar hegedűket Rómában (egy kivételével, amellyel egyenlő szavazatot kaptam) legyőzte. Javítás, csere, vétel, becslés. **Díjtalan árjegyzék.** 34 éves cég. Hegedűt specialista hegedűkészítő mestertől vásároljunk. Kérem a címet megőrizni. Hegedű ro pengőtől stb.

SCHULER
JÓZSEF RT

Turán
magyar
írón

IRÓNOK

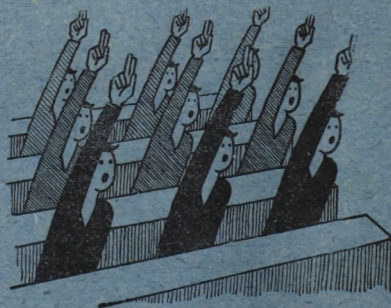
LOPOS GYULA

Budapest III., Bécsi-út 85. sz.

Iskolapadok, tornaszerek,
játsszótéri berendezések,
tenniszütők és hajlított
sportcikkék.

TELEFONSZÁM: 62-5-05

**Az egész
osztály tudja,**

hogy az iskolás gyermekek
ruházata tetőtől talpig
Kovácsévics Milenkónál —
az igazi olcsóságot jelentő
legjobb minőségben —
egy helyen kapható.

**Intézeti szövetek, kész ruhák, blúzok, cipők, ágyneműek,
fehérműek, takarók, paplanok, matracok, stb.**

A m. t. Tanári Kar részére 6 havi folyószámla hitelt nyújtok.

Kovácsévics Milenkó

IV, Petőfi Sándor-utca 3. Telefon: 897-03, 897-61, 897-68.